

המיתוסים והעובדות

מדריך לסכסוך הערבי-ישראלי

מאת מיטצ'ל בארד

תוכן העניינים

מבוא

1. שורשיה של מדינת ישראל
2. תקופת המנדט
3. תכנית החלוקה
4. מלחמת השחרור (1948)
5. מבצע קדש (מלחמת 1956)
6. מלחמת ששת הימים (1967)
7. מלחמת התשה (1967-1970)
8. מלחמת יום הכיפורים (1973)
9. גבולות
01. ישראל ולבנון
11. מלחמת המפרץ
21. האו"ם
31. הפליטים
41. היחס ליהודים במדינות ערב ובמדינות מוסלמיות
51. זכויות אדם במדינת ישראל ובשטחים
61. המלחמה הפלסטינית 2000-2005
71. ירושלים
81. מדיניותה של ארה"ב כלפי המזרח התיכון
91. תהליך השלום
02. התנחלויות
12. מאזן הכוחות
22. התקשורת
32. יחסם של הערבים/המוסלמים כלפי מדינת ישראל

נספחים

- מאזן הכוחות במזרח התיכון
- מפת הדרכים של המזרח התיכון
- האמנה של תנועת ההתנגדות האיסלאמית (החמאס)
- החלטה מס' 242 של מועצת הביטחון של האו"ם
- אתרי אינטרנט מומלצים
- קריאה מומלצת
- אינדקס של מיתוסים
- אינדקס
- AICE
- אודות המחבר

טבלאות

1. העלייה היהודית לארץ ישראל
2. פליטים פלסטיניים הרשומים במאגרי UNRWA (סוכנות האו"ם בנושא הסיוע וכווח אדם)
3. האוכלוסייה של ירושלים
4. ערכי הזמנות של מימון צבא זר (FMF) לפי מדינות ארה"ב

5. אוכלוסייה יהודית וערבית במדינות עיקריות של ארה"ב
6. התנהלויות "הקונצנזוס"

מפות

1. חלוקת אזור המנדט ע"י בריטניה ב-1921-1923
2. תכנית החלוקה – 1947 – החלטה 181 של העצרת הכללית של האו"ם
3. תכנית החלוקה של ועדת פיל, יולי 1937
4. הפלישה הערבית, 15 במאי 1948
5. קווי שביתת הנשק, 1949
6. התקפות מחבלים, 1951-1956
7. מבצע קדש, 1956
8. רמת הגולן לפני מלחמת ששת הימים, מרחקים והפרשי גובה
9. ישראל לפני יוני 1967
01. החזית המצרית, 5-8 ליוני, 1967
11. הקרב על ירושלים, 5-7 ליוני, 1967
21. קווי הפסקת האש אחרי מלחמת ששת הימים, 1967
31. המתקפה המצרית והסורית, 6 באוקטובר 1973
41. טווח היירי של טילים וארטילריה מעמדת הגדה המערבית
51. קו הרכס של רמת הגולן
61. הגודל היחסי של רמת הגולן
71. זמני טיסה לישראל
81. המרחקים בין מרכזי אוכלוסייה ישראלים וקווי שביתת הנשק מלפני 1967
91. קו הגבול ישראל-לבנון (ב-2000)
02. הפליטים היהודיים ממדינות ערב, 1948-1972
12. מחנות הפליטים של UNRWA (ב-2000)
22. מפת פלשתיין של הרשות הפלסטינית
32. מקורות המים
42. גבולות עתידיים של מדינת ישראל ופלשתיין?

מבוא

"לעיתים מאוד קרובות אויבה הגדול של האמת איננו השקר – מחושב, מתוכנן ורמאי, אלא המיתוס – המתמיד, המשכנע והחוזר על עצמו".
- נשיא ג'ון פ. קנדי*

לעיתים קרובות אני מתבקש להגיד, מהו המיתוס הנפוץ ביותר אודות המזרח התיכון. התשובה היא: ההשערה בצורה זו או אחרת, שישראלים כביכול לא רוצים שלום. אף אחד אינו שוחר שלום יותר מהישראלים, שעברו שבע מלחמות ומסע מתמשך של טרור במשך כשישה עשורים. כפי שמראה הספר, זאת הסיבה לכך שמדינת ישראל שוב ושוב חיפשה דרכים לגישור ולפשרה, לעיתים תוך כדי סיכון גדול, העשויים להביא לסיום הסכסוך. כל התחלה נוספת של הצעת שלום חדשה מעוררת בנו תקווה, שלא נצטרך להוציא לאור מהדורה חדשה של "המיתוסים והעובדות", שלראשונה ראה אור לפני יותר מ-40 שנה. אנחנו שומרים על האופטימיות בקשר לשכניה של מדינת ישראל, שאולי אכן יקבלו מדינה יהודית בתוך תוכם. בינתיים מיתוסים ישנים כולל עלילות דם עתיקות יומין ממשיכים לחזור על עצמם ומתפרסמות גם השמצות חדשות. ואסור שהם יישארו ללא כל מענה.

"המיתוסים והעובדות" לא מנסים לעגל פינות, כאשר מדובר באחריותה של מדינת ישראל על אירועים ועל מדיניותה, אשר מכתמים את תדמיתה. ידידיה של מדינת ישראל לא מנסים לטייח את האמת, אולם הם אכן מנסים להעמיד את האירועים בקונטקסט נכון. זאת גם מטרתנו. מאחורי ביקורתם של ידידים כלפי מדינת ישראל עומד הרצון לשפרה. משמיעה של מדינת ישראל לא דוגלים באותה המטרה:

מעוניינים הם אך ורק בדלגיטימציה של המדינה ותקיעת יתד בינה לבין בעלות בריתה ופועלים למען השמדתה.

המהדורה החדשה הזאת סוקרת את עיקרי תולדות הסכסוך ומציעה עובדות מתועדות כמענה למיתוסים הנפוצים ביותר. כדי ללמוד יותר בקרו באתרנו <http://www.JewishVirtualLibrary.org> בו אנו מעדכנים ללא לאות את המהדורה המקוונת של "המיתוסים", שומרים את החומר שלא יכולנו להתאים לספר ומציגים מסמכים מקוריים עיקריים להיום. AICE גם גאה להציע תרגום מקוון של הספר לספרדית, גרמנית, פורטוגזית, רוסית, צרפתית, שבדית ועברית. בנוסף יש לנו גם רשימת דיוור שבועית של מיתוסים/עובדות ועדכונים תקופתיים אחרים. על מנת להירשם בקרו את חלק החדשות בספרייתנו. ברצוני להודות לצוות הדגול של העורכים לשעבר – שיילה סגל, וולף בליטצר, אלן טיגאי, משה דכטר, מ.ג. רוזנברג, ג'ף רובין, אריק רוזנמן, לני דויס ויואל הימלפארב – על תרומתם הגדולה. ברצוני להביע רגשי תודה גם לרפי דנציגר, רבקה ויינר, יצחק וולף, דוד שיאוביץ, אלדן אורק, אליחי בראון, שרה שימקוביץ, אבי היין, ג'ואנה סלואם, סטפני פרסין, אריאל שייב ודוד קרוש על עזרתם החשובה לאין ערוך בהוצאה לאור של מהדורות AICE.

AICE מודה מיוחד לתורמי המהדורה הזאת: אוולין וד"ר שמואל כץ מבל-הרבור, שמימנו את התרגום הזה לזכרם היקר של בני משפחות אוש (AUSCH) וכץ (KATZ) ז"ל הי"ד, שנספו בשואה באירופה. יהי רצון, שגדולתם תשמש השראה לכל אנשי הרצון הטוב.

"עובדות הן דברים עקשניים", העיר ג'ון אדמס, "ויהיו אשר יהיו רצונותינו, נטיותינו או צווי תשוקתנו, הם לא יכולים לשנות את פני העובדות והמציאות הגלויה". העמודים הבאים מגלים עובדות עקשניות על הסכסוך הערבי-ישראלי. זהו הנשק הטוב ביותר הנמצא בידניו המבטיח, שהאמת תנצח את המיתוס.

מיטצ'ל ג'. בארד
ינואר 2006

*נשיא ג'ון פ. פקנדי, נאום פתיחה באוניברסיטת ייל (11 ביוני 1962)

לידיעת הקוראים: מספר ציטוטים, שנעשו במקור בעברית ותורגמו לאנגלית עבור המהדורה האנגלית, תורגמו מחדש לעברית בהתבסס לגרסה האנגלית ועל כן לא בהכרח חופפים למקור העברי.

שורשיה של מדינת ישראל

מיתוס

" אין שום הצדקה לתביעתם של היהודים לארץ הנקראת על-ידם 'ישראל'."

עובדה

בקרוב רבים רווחת הנחה מוטעית, לפיה עם חורבן בית המקדש השני בירושלים בשנת 70 לספירה כל היהודים הוגלו סופית ע"י הרומאים ורק אחרי 1800 שנה הם לפתע חזרו לארץ ישראל בדרישה להחזיר להם את מדינתם. אבל במציאות העם היהודים תמיד שמר אמונים למולדתו ההיסטורית למעלה מ-3,700 שנה והקשר איתה לא נפסק לעולם.

עם ישראל ביסס את תביעתו לארץ ישראל לפחות על סמך ארבעה טיעונים מרכזיים:

(1) עם ישראל יישב ופיתח את הארץ

(2) הקהילה הבינלאומית העניקה לעם ישראל ריבונות פוליטית בארץ ישראל

(3) השטחים נכבשו במסגרת מלחמות מגן

(4) ה' הבטיח את הארץ לאברהם אבינו

אפילו אחרי חורבן בית המקדש השני בירושלים ותחילת הגלות החיים היהודיים בארץ ישראל נמשכו ולעיתים קרובות אף פרחו ושגשגו. לקראת המאה התשיעי קהילות גדולות התבססו מחדש בירושלים וטבריה. במאה ה-11 צמחו קהילות יהודיות ברפיה, עזה, אשקלון, יפו וקיסריה. הצלבנים טבחו בהמוני יהודים במהלך המאה ה-12, אולם הקהילה התאוששה במשך מאתיים השנים הבאות עם עלייתם של

רבנים ועולי רגל יהודיים רבים לירושלים ולגליל. גדולי הרבנים ייסדו קהילות בצפת, ירושלים ובמקומות אחרים לאורך 300 שנים הבאות.

בתחילת המאה ה-19 – שנים לפני הולדתה של תנועת הציונות המודרנית - למעלה מ-10,000 יהודים התגוררו בשטחה של מה שנקרא היום 'מדינת ישראל'.¹ 78 שנות בניין האומה, שהחלו ב-1870 הגיעו לשיא עם הקמתה מחדש של המדינה היהודית. "תעודת לידה" בינלאומית של מדינת ישראל קיבלה את תוקפה החוקי על סמך הבטחת התורה, נוכחותם הרציפה של היהודים בשטח החל מתקופת יהושע ואילך, הצהרת בלפור משנת 1917, המנדט של ליגת האומות המשלב את הצהרת בלפור, תכנית החלוקה של האו"ם משנת 1947, כניסתה של מדינת ישראל לאו"ם ב-1949, הכרתן הרשמית של רוב מדינות העולם במדינת ישראל, ומעל הכול – החברה, שיצר עם ישראל בעשרות שנים של קיום לאומי משגשג ודינאמי.

"אף אחד לא עושה לעם ישראל שום 'טובה' עם הכרות 'זכות קיומו'. זכות הקיום של מדינת ישראל בדומה לזכותן של ארה"ב, ערב הסעודית ו-152 מדינות אחרות הינה מובנת מאליה ללא כל הסתייגות. הלגיטימיות של מדינת ישראל אינה תלויה באוויר בצפייה להכרה... ללא כל ספק אין עוד מדינה אחרת, גדולה או קטנה, צעירה או ותיקה, שתראה בהכרת 'זכות קיומה' מעשה של טובה וחסד או זיכיון פתוח למשא ומתן."

- אבא אבן²

מיתוס

"פלשתין הייתה מדינה ערבית מאז ומעולם."

עובדה

נהוג לקשר את המושג "פלשתין" לפלשתים, עם אגאי, שבמאה ה-12 לפנה"ס אכלס את מישור החוף של הים התיכון באזור השייך היום למדינת ישראל ורצועת עזה. במאה השנייה לספירה אחרי דיכוי המרד היהודי האחרון הרומאים השתמשו לראשונה בכינוי פלשטינה למדינת יהודה (החלק הדרומי של מה שנקרא היום הגדה המערבית) בניסיון להקטין במידת האפשר את הזדהותה של ארץ ישראל כמדינה יהודית. המילה הערבית "פילסטיין" – מקורה באותו השם הלטיני.³

העם העברי נכנס לארץ ישראל בסביבות שנת 1300 לפנה"ס ועד לאיחודו תחת שלטונו של המלך הראשון, שאול, חי תחת משטר של קונפדרציה שבטית. המלך השני, דוד, בסביבות שנת 1000 לפנה"ס קבע את בירת המדינה בירושלים, וזמן קצר לאחר מכן בנו של דוד, שלמה, בנה את בית המקדש וביסס את תפקודה הצבאי, המנהלי והדתי של ממלכתו. בתקופת שלטונו של בנו של שלמה האומה התפלגה לממלכה הצפונית (ישראל), שהייתה קיימת עד שנת 722 לפנה"ס, כאשר היא נחרבה ע"י אשור, והממלכה הדרומית (יהודה), ששרדה עד הכיבוש הבבלי בשנת 586 לפנה"ס. גם לאחר מכן עם ישראל נהנה מתקופות קצרות של ריבונות עד ההגליה הסופית של רוב היהודים ממולדתם בשנת 135 לספירה. היהודים זכו לעצמאות בארץ ישראל במשך יותר מ-400 שנה. מדובר בתקופה ארוכה יותר מזו, שבה זכו האמריקאים לעצמאות במה שנקרא היום ארה"ב.⁴ למעשה, לולא הכובשים הזרים, מדינת ישראל הייתה יכולה לחגוג היום את יום הולדתה ה-3000.

פלשתין לעולם לא הייתה מדינה אך ורק ערבית, למרות שהשפה הערבית בהדרגה הפכה לשלטת בקרב רוב האוכלוסייה אחרי פלישות המוסלמים במאה השביעית. שום מדינה ערבית או פלשטינית עצמאית אף פעם לא הייתה בארץ ישראל. כאשר היסטוריון ערבי-אמריקאי דגול, פרופ' פיליפ היטי מאוניברסיטת פרינסטון, העיד נגד תכנית החלוקה בפני הוועדה האנגלו-אמריקאית ב-1946, הוא אמר: "לאורך ההיסטוריה לא היה מושג כזה 'פלשתין', לא היה כלל."⁵

לפני החלוקה הערבים הפלשטינים לא ראו את עצמם בתור בעלי זהות נפרדת. כאשר הקונגרס הראשון של האגודות המוסלמיות-נוצריות נפגש בירושלים בפברואר 1919 על מנת לבחור נציגים פלשטינים לוועדת השלום בפריס, התקבלה ההחלטה הבאה:

"אנחנו רואים את פלשתין כחלק מסוריה הערבית, משום שהיא לעולם לא הופרדה ממנה. אנחנו קשורים אליה בקשרים לאומיים, דתיים, בלשניים, טבעיים, כלכליים וגיאוגרפיים."⁶

ב-1937 מנהיג ערבי מקומי, אעוני ביי עבד-אל-האדי, טען בפני ועדת פיל, שהציעה בסופו של דבר את תכנית החלוקה של פלשתיין: "אין מדינה כזאת [הכוונה לפלשתיין]! 'פלשתיין' – זה מושג, שהמציאו הציונים! אין שום פלשתיין בתנ"ך. במשך מאות שנים מדינתנו הייתה חלק מסוריה."⁷ נציגי הוועדה הערבית העליונה באו"ם הגישו הצהרה לעצרת הכללית במאי 1947, וזה תוכנה: "פלשתיין מהווה חלק ממחוז סוריה", ואם כן "מבחינה פוליטית הערבים של פלשתיין לא זכו לעצמאות במובן של יצירת ישות פוליטית נפרדת". כעבור שנים אחדות אחמד שוקיירי (מאוחר יותר – יו"ר אש"ף) טען בפני מועצת הביטחון: "ידוע לכל, שפלשתיין היא פשוט סוריה הדרומית."⁸ הנציגונים של ערבים פלשתינים נולד בעיקרו אחרי מלחמת העולם הראשונה ולא הפך לתנועה פוליטית משמעותית עד אחרי מלחמת ששת הימים והשתלטותה של מדינת ישראל על השטחים של הגדה המערבית ב-1967.

מיתוס

"הפלסטינים הם צאצאיהם של הכנענים והתגוררו בפלשתיין זמן רב לפני היהודים."

עובדה

טענותיהם של הפלסטינים על כך, שקיים קשר כלשהו בינם לבין הכנעניים, התחילו להופיע רק לאחרונה ונוגדים את האמת ההיסטורית. הכנענים נעלמו מהמפה לפני שלושת אלפים שנה, ואף אחד לא יודע, האם היו בין צאצאיהם אלה, ששרדו, ואם כן, מיהם.

שריף חוסיין, שומר המקומות הקדושים למוסלמים בערביה, אמר, שאבות הפלסטינים היו באזור רק במשך אלף שנה.⁹ אפילו הפלסטינים עצמם הודו, שהם הגיעו לאזור זמן רב אחרי היהודים. בעדות בפני הוועדה האנגלו-אמריקאית ב-1946, למשל, הם טענו, שבינם לבין פלשתיין קיים קשר של למעלה מאלף שנה, המתחיל מאז כיבוש ממשיכי דרכו של מוחמד במאה השביעית.¹⁰ אף גם הטענה הזאת עומדת בספק. לאורך אלפיים שנים אחרונות באזור אירעו פלישות גדולות המלוות בטבח רוב האוכלוסייה המקומית (למשל, מסעי צלב), מיגרציות, מגפות ואסונות אחרות, בין אם מדובר באסונות טבע או פרי מעשי ידי אדם. כל האוכלוסייה המקומית התחלפה מספר פעמים. רק בתקופת המנדט הבריטי למעלה ממאה אלף ערבים הגרו לכאן מהמדינות השכנות ונחשבים כיום פלסטינים. לעומת זאת שום היסטוריון רציני לא מפקפק בכך שהקשר בין יהודים לארץ ישראל קיים למעלה משלושת אלפים שנה או בזה, שהעם היהודי המודרני מהווה צאצא ישיר של העם העברי הקדום.

מיתוס

"הצהרת בלפור לא העניקה ליהודים זכות לבית לאומי בארץ ישראל."

עובדה

ב-1917 בריטניה פרסמה את הצהרת בלפור:

"ממשלת הוד מלכותו רואה בעין יפה את ייסודו של בית לאומי לעם היהודי בארץ ישראל, ותפעל במיטב מאמציה להקלת השגתה של מטרה זו, מתוך הנחה ברורה שלא יעשה שום דבר, שיש בו לפגוע בזכויות האזרחיות והדתיות של העדות הלא יהודיות, או בזכויותיהם ומעמדם המדיני של היהודים בכל ארץ אחרת".

המנדט על ארץ ישראל כלל את הצהרת בלפור. הוא התייחס במיוחד ל"קשרים היסטוריים של עם ישראל עם ארץ ישראל" ולתוקף מוסרי של "הקמתו מחדש של ביתו הלאומי באותה הארץ". המושג "הקמתו מחדש" מצביע על הכרה בעובדה, שארץ ישראל כבר הייתה בעבר ביתם של היהודים. בנוסף, חבר העמים הורה לבריטים "להשתדל ביותר להקל" על היהודים את ההגירה, לעודד יישוב הארץ ו"לאבטח" בית יהודי לאומי. המילה "ערבים" לא מופיעה בייפוי כוח מנדטורי זה.¹¹ המנדט אושר ע"י 52 מדינות בליגת האומות ב-24 ביולי 1922.

מיתוס

"היישוב היהודי סיכן את 'המצב המסורתי' של הערבים בארץ ישראל."

עובדה

במשך מאות שנים ארץ ישראל הייתה רק מרחב מוזנח של גבעות שחוקות, מדבריות חול וביצות מלריה, שבקושי יושבו ועובדו. בשנת 1880 הקונסול האמריקאי בירושלים דיווח, שהאזור המשיך את הידרדרותו ההיסטורית. "האוכלוסייה וההון של פלשתיין לא גדלו במשך ארבעים שנה האחרונות," נאמר.¹²

הדו"ח של הוועדה המלכותית בענייני פלשתיין מצטטת את תיאורו של מישור החוף ב-1913: "הדרך העולה מעזה לצפון הייתה רק שביל קיצי המתאים למעבר גמלים ועגלות... שום פרדס, מטע או כרם לא נראו באופק עד שהגענו ל[מושבה היהודית] יבנה... הבתים עשויים כולם מטיט. לא ניתן לראות שום חלון... המחרשות הפועלות היו מעץ... היבולים היו דלים מאוד... התנאים הסניטאריים בכפר היו נוראים. בתי ספר לא היו קיימים... החלק המערבי הקרוב לים היה כמעט שומם... הכפרים באזור הזה היו מעטים ומאוכלסים בדלילות. חורבות כפרים רבים מפוזרים באזור. בגלל המלריה השכיחה במקום, הרבה כפרים נעזבו ע"י תושביהן."¹³

למרבה הפלא, הרבה אנשים, שלא אהדו ציונות, האמינו, שבידי יהודים – לשפר את תנאי המחיה של הערבים הפלסטינים. למשל, דווד ברקת, עורך העיתון המצרי אל-אהרם, כתב: "הסכם הדדי בין ציונים לערבים נחוץ ביותר, כי מלחמת המלים עלולה רק להזיק. המדינה זקוקה לציונים: לכסף, שהם יביאו, לחכמה והידע שלהם ולתעשינות המאפיינת אותם ללא ספק יש הרבה מה לתרום לפריחתה המחודשת של המדינה."¹⁴

אפילו לאומני ערבי בכיר האמין, ששיבתם של היהודים למולדתם תסייע בהחייאת המדינה. לפי השריף חוסיין, שומר המקומות הקדושים למוסלמים בערביה: "המשאבים של המדינה הם עדיין קרקע בתולה ויפותחו ע"י המהגרים היהודיים. אחד הדברים המדהימים ביותר עד התקופה האחרונה היה שהפלסטינים נהגו לעזוב את מדינתם ולשוטט מעבר לים בכל הכיוונים. הם לא הצליחו לשמור אחיזה באדמת המולדת, למרות שאבות אבותיהם גרו כאן במשך אלף שנה. ובאותו זמן ראינו יהודים ממדינות זרות נוהרים לפלשתיין מרוסיה, גרמניה, אוסטריה, ספרד, אמריקה. סיבת הסיבות לא יכלה להיעלם מעיני בעלי כישרון של ראייה עמוקה. הם ידעו, שארץ זו הייתה עבור בניה האמיתיים (אבנא עיהילאסליאין), עם כל ההבדלים, מולדת קדושה ואהובה. שיבתם של הגולים האלה (ג'אלייה) למולדתם תהווה לאחיהם העובדים איתם בשדות, בתי חרושת, מסחר וכל הדברים הקשורים לעבודה ולעמל, בית ספר ניסיוני מבחינה גשמית ורוחנית."¹⁵

כפי שחזה חוסיין, פריחתה מחדש של ארץ ישראל וצמיחת אוכלוסייתה אירעו רק אחרי שהיהודים חזרו לכאן בהמוניהם.

מרק טווין, שביקר בארץ ישראל ב-1867 תיארה כך: "...ארץ שוממה, שקרקעותיה מספיק פורייות, אבל מלאה רק עשבים שוטים – מרחב שקט ועצוב... השיממון כאן כזה, שאפילו אי אפשר להעלות בדמיון כאן את זוהר החיים והפעילות... אף פעם לא ראינו שום נפש חיה לאורך כל הדרך... בקושי היה עץ או שיח באיזה מקום. אפילו עצי הית והצברים, החברים הנאמנים של קרקע חסר-ערך, כמעט נעלמו מהארץ הזאת."¹⁶

מיתוס

"ציונות היא גזענות"

עובדה

ב-1975 העצרת הכללית של האו"ם אימצה החלטה משמיצה נגד הציונות בראותה כשוות-ערך לגזענות. ציונות היא תנועת שחרור לאומית של עם ישראל, הטוענת, שבדומה לכל האומות האחרות היהודים זכאים למולדת.

היסטוריה הוכיחה את הצורך להבטיח את הביטחון ליהודים ע"י מולדת לאומית. לפי ציונות, הזהות היהודית מוגדרת עפ"י שורשים, דת, תרבות והיסטוריה משותפים. הגשמת החלום הציוני באה לידי ביטוי בעובדה שיותר מחמישה מיליון יהודים מיותר ממאה מדינות הינם אזרחים ישראלים. חוק השבות הישראלי מעניק אזרחות אוטומטית ליהודים, ואילו לא-יהודים זכאים אף הם לקבל אזרחות ישראלית בעקבות תהליך התאזרחות הזהה לנהלים של מדינות אחרות. יותר ממיליון ערבים מוסלמים

ונוצרים, דרוזים, בהאים, צ'רקסים וקבוצות אתניות אחרות מייצגים חלק ניכר מאוכלוסייתה של מדינת ישראל. אלפי יהודים כהי-עור מאתיופיה, תימן והודו המתגוררים במדינת ישראל מהווים הפרכה טובה ביותר של הוצאת דיבה נגד הציונות. בסדרת רכבות אוויריות היסטוריות, הנקראות מבצע משה (1984), יהושע (1985) ושלמה (1991) ישראל הצילה יותר מעשרים אלף בני קהילה יהודית עתיקה באתיופיה. הציונות לא מפלה אף אחד. אופייה הפתוח והדמוקרטי של מדינת ישראל, הגנתה המדוקדקת על זכויותיהם הדתיות והפוליטיות של מוסלמים ונוצרים, זועקים כנגד האשמות בסגירות בלעדית. יתרה מזאת, כל אחד – יהודי או לא, ישראלי, אמריקאי או סעודי, שחור, לבן, צהוב או סגול – יכול להיות ציוני.

אחרי חשיפת "מבצע משה" ויליאם ספיר כתב:
"...לראשונה בהיסטוריה אלפי אנשים שחורים מובאים למדינה לא באזיקים, אלא בכבוד, לא כעבדים, אלא כאזרחים."¹⁷

לעומת זאת מדינות ערב מגדירות אזרחות אך ורק עפ"י זהות מדינית של ההורים. כמעט בלתי אפשרי לקבל אזרחות במדינות ערב רבות, במיוחד באלג'יר, ערב הסעודית וכווית. בכמה מדינות ערב חוקקו חוקים המקלים על התאזרחותם של ערבים ממדינות זרות פרט לפלסטינים. מצד שני ב-1954 ירדן חוקקה "חוק השבות" משלה המעניק אזרחות ירדנית לכל תושביה לשעבר של פלשתיין חוץ מיהודים.¹⁸ לבחור דווקא בהגדרה עצמית של יהודים לשם גינוי זה כשלעצמו סוג של גזענות. כאשר סטודנט אחד מהרווארד, שתקף ציונות, ניגש ב-1968 למרתין לותר קינג, הוא ענה לו: "כאשר אנשים מבקרים את הציונים, הם מתכוונים ליהודים. אתה מדבר מתוך אנטישמיות."¹⁹ החלטת האו"ם של 1975 הייתה חלק ממבצע פרסום אנטי-ישראלי של המלחמה הקרה הסובייטית-ערבית. כמעט כל תומכי ההחלטה לשעבר הלא-ערבים התנצלו ושינו את עמדתם. כאשר העצרת הכללית הצביעה על הסרת ההחלטה ב-1991 רק כמה מדינות ערביות ומוסלמיות לצד קובה, צפון קוריאה ווייטנאם הצביעו נגד.

מיתוס

"נציגי הוועידה הבינלאומית של האו"ם בנושא הגזענות הגיעו למסקנה, שציונות היא גזענות."

עובדה

בשנת 2001 מדינות ערב שוב ביקשו להשמיץ את ישראל בניסיון להשוות ציונות לגזענות בוועידה העולמית של האו"ם נגד הגזענות בדורבן, דרום אפריקה. ארה"ב הצטרפו למדינת ישראל בהחרמת הוועידה, כאשר התברר, שבמקום להתמקד בפגעי הגזענות, האנטישמיות והקסנופוביה, שהיו אמורים להיות נושא הדיון, הוועידה הפכה לבמה לגנות את ישראל. משלחת ארה"ב פרשה מהוועידה כדי "לאותת לאומות העולם אוהבות החירות, שהיא לא תעמוד מנגד, אם העולם ינסה לתאר ציונות כגזענות. זה בפירוש לא נכון." דובר הבית הלבן, ארי פליישר, הוסיף, ש"הנשיא גאה לתמוך במדינת ישראל והקהילה היהודית ולאותת, ששום קבוצה בעולם לא תהנה מהסכמה והערכה בינלאומית, אם מטרתה – להשוות ציונות לגזענות."²⁰

מיתוס

"הציונים יכלו לבחור במדינה אחרת מלבד ארץ ישראל."

עובדה

בשלהי המאה ה-19, עליית האנטישמיות הדתית והגזענית הביאה לגל חדש של פוגרומים ברוסיה ובמזרח אירופה, שניפצו את הבטחות השוויון והסובלנות. כל זה עודד את עלייתם של יהודי אירופה לארץ ישראל. באותו עיתוי גל של יהודים עלה לארץ ישראל מתימן, מרוקו, עיראק ותורכיה. ליהודים האלה לא היה שום מושג בציונות הפוליטית של בנימין-זאב הרצל. הם לא היו מודעים אף לפוגרומים באירופה. המניע שלהם היה החלום של "שיבת ציון" בן מאות שנים ופחד מאי-סובלנות. ברגע שהם שמעו על פתיחת שעריה של ארץ ישראל, הם לקחו על עצמם באומץ את תלאות המסע ופנו לכיוון ארץ ישראל.

מאחורי החזון הציוני של שיבה לארץ ישראל עומדים שורשים דתיים עמוקים. בתפילות רבות של יהודים מדובר על ירושלים, ציון וארץ ישראל. הצו לא לשכוח את ירושלים, מקום בית המקדש, הוא עיקרון בסיסי של היהדות. השפה העברית, התורה, חוקי התלמוד, הלוח העברי ומועדי ישראל – כולם נעוצים ומתמקדים סביב התנאים והעונות המתאימות לארץ ישראל. היהודים מתפללים לכיוון ירושלים ומדי שנה ושנה בחג הפסח חוזרים הם על המשפט "לשנה הבאה בירושלים". הדת, התרבות וההיסטוריה היהודית משקפות בבירור את העובדה, שהאומה היהודית יכולה להתבסס אך ורק בארץ ישראל. ב-1897 המנהיגים היהודים ייסדו רשמית את התנועה הציונית הפוליטית וקראו לבנייה מחדש של הבית היהודי הלאומי בארץ ישראל, שם יזכו יהודים למקלט והגדרה עצמית ויעבדו למען הלידה מחדש של תרבותם.

מיתוס

"הרצל בעצמו הציע את אוגנדה בתור מדינה יהודית כחלופה לארץ ישראל".

עובדה

הרצל חיפש תמיכה לרעיונו להקמת מדינה יהודית בקרב מעצמות-על. הוא פנה לבריטניה ונפגש עם ג'וזף צ'מברליין, המזכיר הקולוניאלי של בריטניה ואחרים. הבריטים כעיקרון הסכימו ליישוב יהודי במזרח אפריקה.

בקונגרס הציוני השישי בבאזל ב-26 באוגוסט 1903 הרצל הציע את תכנית אוגנדה הבריטית כמפלט *חרום זמני* ליהודי רוסיה הנמצאים בסכנה מיידית. למרות שהרצל הבהיר, שהתכנית הזאת לא תשפיע על המטרה הסופית של הציונות - מדינה יהודית בארץ ישראל - ההצעה עוררה סערת רוחות בקונגרס וכמעט הובילה לפילוג בתנועה הציונית. תכנית אוגנדה, שלעולם לא נהנתה מתמיכה משמעותית, נפסלה רשמית ע"י התנועה הציונית בקונגרס הציוני השביעי ב-1905.

מיתוס

"כל הערבים התנגדו להצהרת בלפור בראותם בה בגידה בזכויותיהם".

עובדה

אמיר פייסל, בנו של שריף חוסיין, מנהיג המרד הערבי נגד התורכים, חתם על הסכם עם חיים וייצמן ומנהיגים ציוניים אחרים במהלך ועידת השלום בפריס ב-1919. המסמך הכיר "בקרבת הגזע והקשרים העתיקים הקיימים בין הערבים והעם היהודי" והגיע למסקנה, ש"הדרך הבטוחה ביותר להשגת שאיפותיהם הלאומיות היא באמצעות שיתוף פעולה אמיץ ככל האפשר בפיתוחן של מדינות ערב ופולשתין". יתרה מזאת, ההסכם סמך על מימושה של הצהרת בלפור וקרא לנקוט בכל האמצעים הנחוצים "כדי לעודד ולהמריץ עליית יהודים לארץ ישראל בקנה מידה רחב, וליישב את העולים היהודים על הקרקע בכל המהירות האפשרית ע"י התיישבות צפופה ועיבוד אדמה אינטנסיבי".²¹ פייסל התנה את הסכמתו להצהרת בלפור בקיום הבטחותיהם של הבריטים מתקופת המלחמה להעניק עצמאות לערבים. ההבטחות האלה לא קוימו.

מקובל להתעלם מהסכם וייצמן-פייסל, כי הוא אף פעם לא יושם בפועל. אמנם העובדה, שמנהיגי התנועה הערבית הלאומית והתנועה הציונית יכלו להגיע לידי הבנה הדדית, היא משמעותית בשל הפגנתה הגלויה, ששאיפותיהם של היהודים והערבים לא בהכרח מנוגדות אחת לשנייה.

מיתוס

"הציונים היו כלי שרת קולוניאליסטים של האימפריאליזם המערבי".

עובדה

"קולוניאליזם – פירושו לחיות על חשבון ניצול אחרים", כותב יהושפט הרכבי. "אבל מה יכול להיות רחוק יותר מקולוניאליזם מאשר האידיאליזם של יהודים עירוניים, שחשקה נפשם להפוך לאיכרים ולפועלים ולחיות מיגיע כפיהם?"²² זאת ועוד, כפי שציין היסטוריון בריטי, פול ג'ונסון, קשה לראות בציונים כלי שרת של האימפריאליסטים, אם לוקחים בחשבון את ההתנגדות הכללית של הצמרת לציונות. "בכל מקום במערב, משרדי חוץ, שרי ביטחון ובעלי הון התנגדו לציונים".²³

גם אמיר פייסל ראה בתנועה הציונית את עמיתה של התנועה הערבית הלאומית הלוחמת באימפריאליזם, כפי שהוא הסביר במכתבו לפרופסור למשפטים בהרווארד ולעתיד לבוא שופט בית המשפט העליון, פליקס פרנקפורטר ב-3 במרץ 1919, יום אחד אחרי שחיים וייצמן הציג את נושא הציונות בוועידה בפריס. פייסל כתב:

"הערבים, במיוחד המשכילים שבינינו, רואים בעין יפה ביותר את התנועה הציונית... מכל הלב אנחנו מאחלים ליהודים: ברוכים הבאים הביתה... אנחנו עובדים ביחד על שינוי ותיקון של המזרח התיכון, ושתיתנו תנועותינו משלימות אחת את השנייה. התנועה היהודית היא לאומית ולא אימפריאליסטית. ויש מקום בסוריה לשתינו. אכן, אני חושב, שאף אחד מאיתנו לא יגיע להישגים ממשיים ללא השני. (מודגש ע"י המחבר)."²⁴

בשנות הארבעים תנועות המחותרת היהודיות ניהלו מלחמה אנטי-קולוניאלית נגד הבריטים. הערבים בינתיים היו עסוקים יותר במאבק נגד היהודים מאשר מגירוש האימפריאליסטים הבריטיים.

"המתיישבים שלנו לא באו לכאן כקולוניסטים מהמערב כדי להעביד את הילידים עבורם. הם תפסו את המחרשה כמו-ידיהם והם השקיעו את כוחם ואת דמם בהפרחת הארץ. אך לא רצינו כפוריות האדמה רק לעצמנו. האיכרים היהודיים התחילו ללמד את אחיהם, האיכרים הערבים, לעבד את האדמה ביתר אינטנסיביות. חשקנו ללמד אותם עוד: ביחד איתם רוצים אנחנו לעבד את הארץ – "לעבוד" אותה, כמו שאומרים בעברית. ככל שהאדמה תהיה פורייה יותר, כך יהיה יותר מקום לנו ולהם. אין לנו שום רצון לנשל אותם: אנחנו רוצים לחיות איתם. איננו רוצים לשלוט עליהם: אנחנו רוצים לעבוד איתם..."²⁵
– מרטין בובר

מיתוס

"במסגרת אגרות חוסיין – מק-מהון הבריטים הבטיחו לערבים עצמאות בפלשתיין."

עובדה

הדמות המרכזית בתנועה הערבית הלאומית בעת מלחמת העולם הראשונה הייתה חוסיין אבן עלי, שהוועידה התורכית לאיחוד וקידמה מינתהו לתפקיד השריף של מכה ב-1908. בתור שריף חוסיין היה אחראי על השגחה על המקומות הקדושים לאסלאם באזור החג'אז ובעקבות זאת הוכר כאחד המנהיגים הרוחניים של המוסלמים.

ביולי 1915 חוסיין שלח מכתב לסר הנרי מק-מהון, הנציב העליון של מצרים, שבו הוא יידע אותו על השתתפותם של הערבים במלחמה נגד התורכים. ההתכתבות בין חוסיין למק-מהון, שבאה בעקבות המכתב, שרטטה בקווים כלליים אזוריים, שברטיגניה התכוונה להעביר לידי הערבים. אגרות חוסיין-מק-מהון בצורה בולטת לעין לא מזכירים את פלשתיין. הבריטים טענו, שההשמטה הייתה מכוונת ובזאת הם הצדיקו את סירובם להעניק לערבים עצמאות בפלשתיין אחרי המלחמה²⁶. מק-מהון הסביר:

"אני מרגיש, שמחובתי להצהיר, וזה מה שאני עושה בהחלט ובתוקף, שבמתן ההבטחה הזאת למלך חוסיין לא הייתה לי כל כוונה לכלול את פלשתיין באזור בו הובטחה עצמאות לערבים. לא הייתה לי גם שום סיבה שלא להאמין בזמנו, שהעובדה, שפלשתיין לא נכללה בהבטחה, הובנה נכון ע"י המלך חוסיין."²⁷

עם כל זה הערבים גם אז וגם עכשיו סבורים, שהאגרות הבטיחו עצמאות לערבים.

מיתוס

"מדיניות ישראלית גורמת לאנטישמיות"

עובדה

אנטישמיות קיימת כבר מאות שנים, זמן רב לפני הקמתה של מדינת ישראל המודרנית. יותר סביר, שלא מדינת ישראל היא הגורם לאנטישמיות, אלא סקירה מעוותת על מדיניות ישראל בכלי תקשורת מחזקים את הדעות האנטישמיות הסמויות.

כפי שהעיר הסופר לאון ויסלטייר: "ההנחה, כאילו כל היהודים אחראים לכל דבר שיהודי כלשהו עושה איננה הנחה ציונית. זוהי הנחה אנטישמית". ויסלטייר מוסיף, שלהתקפות על יהודים באירופה לא היה כל קשר למדינת ישראל. להאשים את היהודים באנטישמיות זה בדיוק כמו להגיד, שהשחורים אחראים לגזענות.

יהודים רבים עשויים לא להסכים למדיניותה של ממשלה ישראלית מסויימת, אבל זה לא אומר, שמדינת ישראל זה רע ליהודים. כפי שוויסלטייר ציין: "מדינת ישראל לא רעה ליהודי רוסיה, שאולי זקוקים למחסה, או ליהודי ארגנטינה, שאולי זקוקים למחסה, או לכל יהודי, שאולי זקוק למחסה".²⁸

"מדינת ישראל היא המדינה היחידה בעולם כיום והיהודים הם העם היחיד בעולם כיום המהווים מטרה למערך איומים מתמיד מצד גופים ממשלתיים, דתיים וטרוריסטיים השואפים להשמדתה. והדבר המדאיג ביותר הוא השקט, האדישות ולפעמים אף הסלחנות לנוכח אנטישמיות עם כוונות כה מוצהרות של רצח עם". - שר המשפטים והתובע הכללי של קנדה, אירוויין קוטלר²⁹

מיתוס

"תומכי מדינת ישראל מותחים ביקורת רק כלפי ערבים ואף פעם לא כלפי ישראלים".

עובדה

מדינת ישראל איננה מושלמת. אפילו הידידים המושבעים ביותר של מדינת ישראל מודים בכך, שממשלה לעיתים עושה טעויות ושהיא עוד לא פתרה את כל הבעיות בחברתה. אמנם תומכי מדינת ישראל אולי לא כל-כך מבליטים את שגיאותיה, כי לא חסרים קבוצות ואנשים פרטיים, שאין להם כל רצון אחר פרט להתמקדות במגרעותיה של מדינת ישראל. לציבור בדרך כלל יש הרבה פחות גישה לציודו הישראלי של סיפור סכסוכה עם הערבים או היבטים חיוביים של החברה שלה. ישראלים עצמם הם החריפים ביותר מבין כל מותחי ביקורת כלפי מדינתם. אם ברצונך לקרוא דברי ביקורת על התנהגותה של מדינת ישראל, אין לכם צורך לחפש מקורות אנטי-ישראלים. אתה יכול לפתוח כל עיתון ישראלי ולמצוא מלאי של חדשות ופרשנויות ביקורתיות של מדיניות הממשלה. שאר התקשורת העולמית תמיד מתבוננת בתשומת לב מוגברת על מדינת ישראל, וסקירתה נוטה הרבה יותר לצד הביקורת מאשר לזה של המחמאות.

הערות:

¹¹Dan Bahat, ed. *Twenty Centuries of Jewish Life in the Holy Land*, (Jerusalem: The Israel Economist, 1976), pp. 61-63.

²*New York Times*, (November 18, 1981).

³Yehoshua Porath, [The Emergence of the Palestinian-Arab National Movement, 1918-1929](#), (London: Frank Cass, 1974), p. 4.

⁴Max Dimont, [Jews, God and History](#), (NY: Signet, 1962), pp. 49-53.

⁵Moshe Kohn, "The Arabs' 'Lie' of the Land," *Jerusalem Post*, (October 18, 1991).

⁶Yehoshua Porath, [Palestinian Arab National Movement: From Riots to Rebellion: 1929-1939](#), vol. 2, (London: Frank Cass and Co., Ltd., 1977), pp. 81-82.

⁷Moshe Kohn, "The Arabs' 'Lie' of the Land," *Jerusalem Post*, (October 18, 1991).

⁸Avner Yaniv, *PLO*, (Jerusalem: Israel Universities Study Group of Middle Eastern Affairs, August 1974), p. 5.

⁹*Al-Qibla*, (March 23, 1918), quoted in Samuel Katz, [Battleground-Fact and Fantasy in Palestine](#), (NY: Bantam Books, 1977), p. 128.

¹⁰British Government, [Report of the Anglo-American Committee of Enquiry, 1946, Part VI](#), (April 20, 1946).

¹¹Howard Sachar, [A History of Israel: From the Rise of Zionism to Our Time](#), (NY: Alfred A. Knopf, 1979), p. 129.

¹²Ben Halpern, [The Idea of a Jewish State](#), (MA: Harvard University Press, 1969), p. 108.

- ¹³ Palestine Royal Commission Report, p. 233.
- ¹⁴ Neville Mandel, "Attempts at an Arab-Zionist Entente: 1913-1914," *Middle Eastern Studies*, (April 1965), p. 243.
- ¹⁵ *Al-Qibla*, (March 23, 1918), quoted in Samuel Katz, [Battleground-Fact and Fantasy in Palestine](#), (NY: Bantam Books, 1977), p. 128.
- ¹⁶ Mark Twain, [The Innocents Abroad](#), (London, 1881).
- ¹⁷ *New York Times*, (January 7, 1985).
- ¹⁸ Jordanian Nationality Law, Article 3(3) of Law No. 6 of 1954, Official Gazette, No. 1171, February 16, 1954.
- ¹⁹ Seymour Martin Lipset, "The Socialism of Fools-The Left, the Jews and Israel," *Encounter*, (December 1969), p. 24.
- ²⁰ White House briefing regarding U.S. threat to boycott the UN Conference on racism, (July 27, 2001).
- ²¹ [Chaim Weizmann, Trial and Error](#), (NY: Schocken Books, 1966), pp. 246-247; Howard Sachar, [A History of Israel: From the Rise of Zionism to Our Time](#), (NY: Alfred A. Knopf, 1979), p. 121.
- ²² Yehoshofat Harkabi, [Palestinians And Israel](#), (Jerusalem: Keter, 1974), p. 6.
- ²³ Paul Johnson, [Modern Times: The World from the Twenties to the Nineties](#), (NY: Harper & Row, 1983), p. 485.
- ²⁴ Samuel Katz, [Battleground-Fact and Fantasy in Palestine](#), (NY: Bantam Books, 1977), p. 55.
- ²⁵ From an open letter from [Martin Buber](#) to Mahatma Gandhi in 1939, quoted in Arthur Hertzberg, [The Zionist Idea](#), (PA: Jewish Publications Society, 1997), p. 464.
- ²⁶ George Kirk, *A Short History of the Middle East*, (NY: Frederick Praeger Publishers, 1964), p. 314.
- ²⁷ *London Times*, (July 23, 1937).
- ²⁸ Leon Wieseltier, "Israel, Palestine, and the Return of the Binational Fantasy," [The New Republic](#), (October 24, 2003).
- ²⁹ [Jerusalem Post](#), (February 5, 2004).

2. תקופת המנדט הבריטי

מיתוס

“הבריטים סייעו ליהודים לנשל את האוכלוסייה הערבית המקורית של פלשתיין.”

עובדה

הרברט סמואל, יהודי בריטי, שכיהן כנציב העליון הראשון של פלשתיין הגביל את העלייה היהודית "לטובת האוכלוסייה הנוכחית" וכתוצאה מ'כושר הקליטה' של המדינה¹. נאמר, שזרימת המתיישבים היהודים תנשל את הפלאחין (האיכרים הילידים) הערבים. באותו זמן פחות ממיליון תושבים התגורר באזור זה, שכיום גרים בו יותר מעשרה מיליון. הבריטים, למעשה, הגבילו את כושר הקליטה של פלשתיין ע"י חלוקת המדינה. ב-1921 שר המושבות וינסטון צ'רצ'יל ניתק כארבע חמישיות של פלשתיין – יותר מחמישים וחמש אלף קמ"ר – ליצירת רשות ערבית מסוג חדש – עבר הירדן. כפרס ניהומים על כך שחג'אז וערביה (ששתייהן מהוות היום את ערב הסעודית) עברו לידי משפחת סעוד, צ'רצ'יל העניק לבנו של שריף חוסיין, עבדאללה את תואר האמיר של עבר הירדן כאות הוקרה על תרומתו למלחמה נגד תורכיה. הבריטים הרחיקו לכת והגבילו את יכולתם של היהודים לקנות קרקעות בשטח, שנשאר ארץ-ישראל בניגוד לנאמר במנדט (סעיף 6): "ממשלת ארץ ישראל...תעודד בשותפות עם הסוכנות היהודית... התיישבות צפופה של היהודים בארץ לרבות קרקעות הממשלה ואדמות הפקר, שאינן דרושות לצרכי ציבור". עד 1949 הבריטים הקצו 87500 אקר (47 אחוז) מתוך 187500 אקר של קרקעות ראויות לעיבוד לערבים ו-4250 אקר (2 אחוז) בלבד ליהודים².

בסופו של דבר בריטניה הודתה, שהטיעון אודות כושר הקליטה של המדינה היה מטעה. ועדת פיל קבעה: "ההגירה הגדולה בשנות 1933-36 יכולה להראות, שהיהודים מסוגלים להגדיל את כושר הקליטה של המדינה עבור היהודים."³

מיתוס

"הבריטים נתנו ליהודים להציף את פלשתיין בעוד שהגירת הערבים הייתה תחת פיקוח קפדני."

עובדה

התייחסותם של הבריטים להגירה היהודית קבעה תקדים של פיוס הערבים, שנמשך לאורך כל תקופת המנדט. הבריטים הגבילו את ההגירה היהודית, ואילו לערבים ניתן חופש כניסה מלא לארץ. בלונדון, כנראה, לא חששו מכך, שזרימת המהגרים הערביים תפגע בכושר הקליטה של המדינה. במשך מלחמת העולם הראשונה האוכלוסייה היהודית בארץ ישראל התמעטה עקב המלחמה, הרעב, התחלואה וגירוש ע"י התורכים. ב-1915 כ-83000 יהודים גרו בארץ ישראל לצד 590000 ערבים מוסלמים ונוצרים. לפי מפקד אוכלוסין של 1922 האוכלוסייה היהודית מנתה 84000 לעומת 643000 ערבים⁴. כך, האוכלוסייה הערבית צמחה במפורש בעוד שמספר היהודים קפא על שמריו. באמצע שנות העשרים גברה ההגירה היהודית לארץ ישראל בראש ובראשונה עקב החקיקה הכלכלית נגד יהודים בפולין יחד עם מדיניות של הגבלת מכסה הקליטה של וושינגטון.⁵ מספר השיא של העולים ב-1935 (ראה טבלה) נבע מהתגברות רדיפות היהודים בגרמניה הנאצית. אמנם הממשל הבריטי סבר, שהמספר הזה גדול מדי והודיע לסוכנות היהודית, שפחות משליש מהמכסה המבוקש על-ידיה יאושר ב-1936.⁶ הבריטים נכנעו עוד יותר לדרישותיהם של הערבים ע"י פרסום הספר הלבן של 1939 ובו הובטחה מדינה ערבית עצמאית תוך 10 שנים, הגבלת הגירה יהודית לשבעים וחמש אלף במשך חמש שנים הבאות, שלאחר מכן תופסק לגמרי. המסמך אף אסר מכירת קרקעות ליהודים ב-95% של שטחי פלשתיין. ובכל זאת הערבים דחו את ההצעה.

העלייה לארץ ישראל⁷

1,806	1919
8,223	1920
8,294	1921
8,685	1922
8,175	1923
13,892	1924
34,386	1925
13,855	1926
3,034	1927
2,178	1928
5,249	1929
4,944	1930
4,075	1931
12,533	1932
37,337	1933
45,267	1934
66,472	1935
29,595	1936

10,629	1937
14,675	1938
31,195	1939
10,643	1940
4,592	1941

לעומת זאת לאורך כל תקופת המנדט לא היו שום מגבלות על הגירה ערבית. ב-1930 נשלחה מלונדון ועדת הופ-סימפסון לחקור את הפרעות הערביות של 1929, אשר הגיעה למסקנה שהגירה ערבית בלתי חוקית ובלתי מבוקרת ממצרים, עבר הירדן וסוריה תפסה את מקומם של עולים יהודים פוטנציאליים.⁸ המושל הבריטי של סיני בשנות 1922-36 העיר: "ההגירה הבלתי-חוקית הזאת הייתה לא רק מסיני, אלא אף מעבר הירדן ומסוריה, וקשה לטעון למצוקה בקרב הערבים, אם באותו זמן אי אפשר למנוע מאחיהם מהמדינות הסמוכות לבוא לחלוק איתם את המצוקה הזאת."⁹ ועדת פיל דיווחה ב-1937, ש"גירעון הקרקעות נובע... פחות מכמות הקרקעות הנרכשות ע"י היהודים מאשר מגידול האוכלוסייה הערבית."¹⁰

מיתוס

"הבריטים שינו את מדיניותם אחרי מלחמת העולם השנייה על מנת לאפשר לניצולי השואה לעלות לארץ ישראל."

עובדה

שערי ארץ ישראל נשארו נעולים במשך המלחמה ובכך נחרץ גורלם של מאות אלפי יהודים באירופה, שחלקם הגדול הפך לקורבנות "הפתרון הסופי" של היטלר. אחרי המלחמה הבריטים סירבו לאפשר לניצולי הסיוט הנאצי למצוא מחסה בארץ ישראל. ב-6 ביוני 1946 הנשיא טרומן הפציר בשלטונות בריטניה להקל על סבלם של היהודים הכלואים במחנות העקורים באירופה ע"י קבלה מיידית של מאה אלף עולים יהודים. שר החוץ הבריטי, ארנסט בוויין ענה בעוקצנות, שארה"ב מעוניינת בעלייתם של היהודים העקורים לארץ ישראל, "כי היא לא רוצה, שיהיו יהודים רבים מדי בניו-יורק."¹¹ כמה יהודים זכו לעלות לארץ ישראל, רבים מהם בספינות המעפילים הרעועות, שאנשי המחתרת היהודית העמיסו אותם עליהן. מאוגוסט 1945 ועד להכרזת מדינת ישראל במאי 1948 65 ספינות עולים "בלתי חוקיות" הנושאות 69,878 אנשים הגיעו מחופי אירופה. אולם באוגוסט 1946 הבריטים התחילו לכלוא את אלה, שהם הצליחו לתפוס, במחנות בקפריסין. כחמישים אלף איש עוכבו במחנות ועשרים ושמונה אלף מהם היו עדיין כלואים עד בוא העת, בו מדינת ישראל הכריזה על עצמאותה.¹²

מיתוס

"ככל שהאוכלוסייה היהודית בארץ ישראל גדלה, גברה המצוקה של הערבים הפלסטינים."

עובדה

בין מלחמת העולם הראשונה לשנייה האוכלוסייה היהודית גדלה ב-470,000 בעוד שהאוכלוסייה הלא-יהודית צמחה ב-588,000.¹³ למעשה, האוכלוסייה הערבית הקבועה גדלה ב-120% בשנות 1922-1947.¹⁴

הצמיחה המהירה הזאת נבעה ממספר גורמים. אחד מהם הייתה ההגירה מהמדינות השכנות – המהווה 37% מסך כל ההגירה לארץ ישראל – של הערבים, שרצו ליהנות מאיכות חיים גבוהה יותר, שנהייתה אפשרית בזכות היהודים.¹⁵ האוכלוסייה הערבית גדלה גם בזכות שיפור תנאי המחיה, שנעשה ע"י היהודים, שייבשו ביצות מלריה והביאו איתם שירותי בריאות ותברואה משופרים לאזור. כך, למשל, שיעור תמותת הילודים בקרב המוסלמים ירד מ-201 לכל אלף ב-1925 ל-94 לכל אלף ב-1945 ותוחלת החיים עלתה מ-37 ב-1926 ל-49 ב-1943.¹⁶

האוכלוסייה הערבית גדלה במידה רבה ביותר בערים בהן אוכלוסייה יהודית נרחבת זימנה הזדמנויות כלכליות חדשות. ב- 1922-1947 האוכלוסייה הלא-יהודית גדלה ב-290% בחיפה, 131% בירושלים ו-158% ביפו. הגידול בערים הערביות היה יותר צנוע: 42% בשכם, 78% בג'נין ו-37% בבית לחם.¹⁷

מיתוס

"היהודים גזלו את אדמת הערבים."

עובדה

למרות צמיחתם המספרית הערבים המשיכו לטעון, שהם מנושלים. האמת היא שמתחילת מלחמת העולם הראשונה חלק מאדמות פלשתיין היו בבעלותם של הערבים הנעדרים, שגרו בקהיר, דמשק ובירות. כ-80% מערבים פלסטינים היו איכרים שקועים בחובות, נוודים למחצה ובדואים.¹⁸ למעשה, היהודים השתדלו בכל כוחם להימנע מלרכוש קרקעות באזורים בהם זה יכול היה לגרום לנישול הערבים. הם חיפשו קרקעות, שהיו ברובן לא מעובדות, ביציות, זולות והכי חשוב – לא מיושבות. ב-1920 דוד בן-גוריון הביע את דאגתו לפלאחין הערביים, אותם הוא ראה בתור "הנכס היקר ביותר של האוכלוסייה המקומית". בן-גוריון אמר: "בשום פנים ואופן אסור לנו לשלוח יד באדמה השייכת לפלאחים או המעובדת על-ידיהם." הוא תמך ברעיון לסייע להם להשתחרר מעול המדכאים. "רק אם פלאח עוזב את מקום מושבו, "הוסיף בן-גוריון, "נוכל להרשות לעצמנו להציע לקנות את קרקעותיו במחיר הגון."¹⁹ רק אחרי שהיהודים קנו את כל הקרקעות הלא-מעובדות המצויות, הם התחילו לרכוש קרקעות מעובדות. ערבים רבים השתוקקו למכור אותם עקב נדידה לערי מישור החוף ומכיוון שהם היו זקוקים לכסף להשקעה בענף פירות הדר.²⁰

כאשר ג'ון הופ-סימפסון הגיע לארץ ישראל במאי 1930 הוא ראה: "הם [יהודים] שילמו מחיר גבוה עבור הקרקעות ובנוסף הם שילמו לכמה מחוכרי האדמות האלה סכום כסף מכובד, שהם לא היו אמורים לשלם עפ"י החוק."²¹

ב-1931 לואיס פרנץ' עשה סקר על ערבים חסרי קרקעות ואחרי זה הציע חלקות אדמה חדשות לכל הערבים "העקורים". פקידי הממשל הבריטי קיבלו יותר משלושת אלפים בקשות, שמתוכם 80% נפסלו ע"י היועץ המשפטי לממשלה, כי התובעים לא השתייכו לקטגוריה של ערבים מחוסרי קרקעות. כך נשארה רשימה של כ-600 ערבים ללא קרקעות, שמאה מתוכם קיבלו את הצעת הקרקעות הממשלתית.²² באפריל 1936 פרץ גל התקפות חדש של ערבים על יהודים ביוזמת מפקד צבא השחרור הערבי, קצין גרילה פאווי אל-קאווקג'י. לקראת נובמבר, כאשר בריטניה שלחה סופסוף ועידת חקירה חדשה בראשותו של לורד פיל, 89 יהודים נהרגו ויותר מ-300 נפצעו.²³

דו"ח ועידת פיל קבע, שתלונותיהם של הערבים על רכישת קרקעות ע"י היהודים היו חסרות בסיס. הוא הצביע על כך, ש"רוב האדמות עליהם פורחים עכשיו פרדסים, היו רק דיונות חול או ביצות לא מעובדות בעת רכישתם... בזמן המכירה המוקדמת לא היה צפוי, שלבעלי הקרקעות היו המשאבים או הכושר הדרושים להפרכת הארץ."²⁴ בנוסף הועידה הגיעה למסקנה, שהסיבה למחסור הייתה נעוצה "פחות בכמות הקרקעות הנרכשות ע"י היהודים ויותר בגידול האוכלוסייה הערבית." הדו"ח סיכם, שנוכחותם של היהודים באזור לצד עבודת הממשל הבריטי הובילה להעלאת שכר, שיפור רמת החיים וריבוי הזדמנויות העבודה.²⁵

בזיכרונותיו כתב עבדאללה המלך של עבר ירדן:

"כולם נוכחו לדעת, הן מהמפה המופיעה בדו"ח ועידת סימפסון והן מזאת של ועידת פיל, שהערבים הם פורנים במכירת קרקעותיהם באותה מידה כמו שהם פורנים ביללות והתייפחויות חסרות תכלית." (מודגש במקור)²⁶

אפילו בשיא המרד הערבי ב-1938 הנציב הבריטי העליון לארץ-ישראל האמין, שבעלי הקרקעות הערבים התלוננו על המכירות ליהודים על מנת להעלות את מחירי הקרקעות, שהם רצו למכור. המורדים הערבים הטילו את חתימתם על בעלי קרקעות ערביים רבים עד כדי כך, שאלה החליטו לעזוב את הארץ ולמכור את כל רכושם ליהודים.²⁷

היהודים שילמו מחירים מוגזמים לבעלי קרקעות עשירים עבור חלקות קטנות של אדמה צחיחה. "ב-1944 היהודים שילמו בין \$1,000 לבין \$1,100 לאקר אחד בארץ ישראל. באותה שנה אדמה שחורה פורייה במדינת איאובה (ארה"ב) נמכרה במחיר של כ-\$110 לאקר."²⁸

לקראת 1947 בידי היהודים נמצאים כ-463,000 אקר של האדמות באזור. כ-45,000 מהם נרכשו מהממשלה המנדטורית, 30000 נקנו מכנסיות למיניהן ו-387,500 נרכשו מערבים. ניתוח רכישות הקרקעות בשנות 1880-1948 מראה, ש-73% של חלקות היהודים נרכשו מבעלי קרקעות עשירים ולא מפלאחין עניים.²⁹ על אלה, שמכרו את קרקעותיהם נמנו גם ראשי ערים – עזה, ירושלים ויפו. אסאד אל-שוקיירי, הוגה דעות מוסלמי ואביו של יו"ר אש"ף אחמד שוקיירי, לקח מיהודים כסף עבור אדמתו. אפילו המלך עבדאללה חקר אדמות ליהודים. למעשה, מנהיגים רבים של תנועות ערביות לאומיות, כולל חברי המועצה המוסלמית העליונה מכרו קרקעות ליהודים.³⁰

מיתוס

"הבריטים עזרו לפלסטינים לחיות בשלום עם יהודים."

עובדה

ב-1921 חאג' אמין אל-חוסייני לראשונה התחיל בהפעלת פדאיון ("אלה שמקריבים את עצמם"), שביצעו פעולות טרור ביהודים. חאג' אמין קיווה לחזור על הצלחתו של קמאל אתא-תורק בתורכיה ולגרש את היהודים מפלשתיין כשם שקמאל גירש את היוונים, שפלשו לארצו.³¹ הערבים הקיצונים זכו להשיג השפעה, כי הממשל הבריטי לא רצה לנקוט באמצעים אפקטיביים כנגדם עד שבסופו של דבר הם התמרדו כנגד השלטון הבריטי.

הקולונל ריצ'ארד מיינרטצהאגן, לשעבר - ראש המודיעין הצבאי הבריטי בקהיר ובהמשך – הקצין הפוליטי הראשי בענייני פלשתיין וסוריה, כתב ביומנו, שהפקידים הבריטיים "נוטים לגירוש הציונות מפלשתיין". למעשה, הבריטים עודדו את הפלסטינים לתקוף יהודים. לפי מיינרטצהאגן, קולונל וטרס טיילור (היועץ הכלכלי של הממשל הצבאי בארץ ישראל ב-1919-23) נפגש עם חאג' אמין כמה ימים לפני חג הפסחא ב-1920 ואמר לו, שיש לו "הזדמנות טובה בפסחא להראות לעולם... שציונות לא זוכה לפופולאריות לא רק בקרב הממשל בפלשתיין, אלא בכל הצמרת הבריטית, ואם בפסחא יתרחשו בירושלים מהומות בדרגת אלימות מספקת, הן גנרל בולס (המושל הצבאי של ארץ ישראל 1919-20), הן גנרל אלנבי (מפקד הכוחות המצריים, ב-1917-19 ולאחר מכן הנציב העליון של מצרים) יצדדו בפירוק הבית היהודי. וטרס-טיילור הסביר, שהאלימות היא הדרך היחידה להשגת החירות."³² חאג' אמין קיבל את עצתו של הקולונל ויזם פרעות. הבריטים ציוו על יחידותיהם הלוחמות ועל המשטרה היהודית לסגת מירושלים ובכך נתנו לאספסוף הערבי לתקוף יהודים ולשדוד את חנויותיהם. בשל חלקו הגלוי של חאג' אמין בהסתה לפוגרום, הבריטים החליטו לעצור אותו. אולם חאג' אמין נמלט ובהעדרו נידון לעשר שנות מאסר.

שנה אחרי זה כמה תומכי ערבים בריטיים שכנעו את הנציב העליון, הרברט סמואל, להעניק חנינה לחאג' אמין ולמנותו לתפקיד המופתי. בניגוד אליו זאב ז'אבוטינסקי וכמה מאנשיו, שבזמן המהומות ייסדו את ארגון ההגנה היהודית, נידונו ל-15 שנות מאסר בפועל.³³

סמואל נפגש עם חאג' אמין ב-11 באפריל 1921 וקיבל את הבטחתו, ש"סמכותו וסמכות משפחתו תוקדש לביסוס השקט." כעבור שלוש שבועות פרצו הפרעות ביפו ובמקומות אחרים בהן נהרגו 43 יהודים.³⁴ חאג' אמין ביסס את מעמדו ולקח לידי את כל הקרנות המוסלמים הדתיים בפלשתיין. הוא ניצל את סמכותו כדי לקחת לידי את המסגדים, בתי המשפט ובתי הספר. שום ערבי לא יכול היה לזכות במשרה משמעותית מבלי להיות נאמן למופתי. עוצמתו הייתה כה מוחלטת ש"שום מוסלמי בפלשתיין לא יכול היה להיוולד או למות מבלי להיות אסיר תודה לחאג' אמין."³⁵ תומכי המופתי דאגו גם לכך, שלא תהיה לו אופוזיציה בעזרת הריגה שיטתית של פלסטינים מבתי אב יריבים, ששקלו לשתף פעולה עם יהודים. כדובר הערבים הפלסטינים חאג' אמין לא ביקש, שבריטניה תעניק להם עצמאות. להפך, במכתבו לצ'רצ'יל ב-1921 הוא דרש את צירופה של פלשתיין לסוריה ועבר הירדן.³⁶

הערבים גילו, שהפרעות הוכיחו את עצמן ככלי פוליטי יעיל, מפאת היחס הרשלני בו הגיבו הבריטים על האלימות כנגד יהודים. ביחס לכלל גל של פרעות הבריטים עשו את כל מה שהיה בידם לעשות על מנת למנוע מיהודים להגן על עצמם, אבל עשו מאמץ קטן אם בכלל למנוע מערבים לתקוף אותם. אחרי כל גל אלימות כזה, ועדת חקירה בריטית תנסה למצוא את סיבת האלימות. המסקנה תמיד תהיה זהה: הערבים פוחדים, שהיהודים ינשלו אותם. כדי להפסיק את הפרעות הועדות המליצו להגביל את העלייה היהודית. כך, הערבים הבינו, שהם תמיד יוכלו לעצור את זרימת היהודים ע"י ביום הפרעות. המחזוריות הזאת התחילה אחרי גל של פרעות במאי 1921. אחרי שניסיון הגנה על הקהילה היהודית מפני האספסוף הערבי נכשל, הבריטים מינו ועדת הייקראפט לחקור את סיבת האלימות. אמנם צוות החקירה

הגיע למסקנה, שהערבים היו הצד התוקף, אך הם מצאו הסבר הגיוני להתקפה: "הסיבה הבסיסית לפרעות הייתה תחושת חוסר סיפוק ועוינות של ערבים כלפי היהודים עקב סיבות כלכליות ופוליטיות ובגלל ההגירה היהודית ותפיסתם את המדיניות הציונית..."³⁷ אחת ההשלכות של האלימות הייתה חקיקת איסור זמני על עלייתם של היהודים.

הפחד של הערבים מפני "נישול" או "מצב של נשלטים" נוצל כתירוץ להתקפותיהם האכזריות על מתיישבים יהודיים שוחרים השלום. שימו לב גם, שהפרעות האלה לא באו כתוצאה מלהט לאומי – הלאומנים היו מתמרדים נגד עול השלטון הבריטי עליהם – הם נבעו מסכסוך גזעני וחוסר הבנה. ב-1929 המתגרים הערביים הצליחו לשכנע את ההמון, שיהודים זוממים להשתלט על הר הבית (טכסיס, שיחזור על עצמו בכמה נסיבות, שהכי מאוחרת מהן הייתה ב-2000 אחרי ביקורו של אריאל שרון). טקסים יהודיים דתיים ליד כותל המערבי המהווה חלק מהר הבית היוו עילה לפרעות של ערבים כנגד יהודים, שגלשו מירושלים לכפרים וערים אחרות כולל צפת וחברון (פרעות תרפ"ט). ושוב הממשל הבריטי לא עשה שום מאמץ למנוע את האלימות ועם פרוץ הפרעות הבריטים לא עשו דבר על מנת להגן על האוכלוסייה היהודית. כעבור שישה ימים של מהומות הבריטים בסופו של דבר שלחו כוחות צבאיים להשקטת הרוחות. עד אז, למעשה, כל התושבים היהודים של חברון ברחו או נהרגו. סך 133 יהודים נהרגו ו-399 נפצעו בפוגרומים.³⁸ עם סיום המהומות הבריטים זימנו ועדת חקירה, שבעקבותיה פורסם הספר הלבן של פאספילד. נאמר בו ש"ההגירה, רכישת הקרקעות ומדיניות ההתיישבות של ההסתדרות הציונית פגעו או היו אמורים לפגוע באינטרסים של הערבים. מובן, שמתוך מחויבות מנדטורית לקהילה הלא-יהודית יש לייעד את המשאבים המקומיים בראש ובראשונה לכלכלה ערבית צומחת..."³⁹ פירוש הדבר היה, כמובן, להגביל לא רק את העלייה היהודית, אלא גם רכישת קרקעות על-ידם.

מיתוס

"המופתי לא היה אנטישמי"

עובדה

ב-1941 חאג' אמין אל-חוסייני ברח לגרמניה ונפגש עם אדולף היטלר, הינריך הימלר, יואכים פון ריבנטרופ ושאר ההנהגה הנאצית. ברצונו היה לשכנעם להרחיב את התכנית האנטי-יהודית של הנאצים לעולם הערבי. המופתי שלח להיטלר 15 טיוטות של הצהרות, שהוא רצה לשמוע מגרמניה ואיטליה בנוגע למזרח התיכון. אחת מהן קראה לשתי המדינות להצהיר על אי-חוקיותו של בית יהודי בארץ ישראל. יתרה מזאת "הן מעניקות לפלשתיין ולמדינות ערב אחרות זכות לפתור את בעיית האלמנטים היהודיים בפלשתיין ובמדינות ערב בהתאם לאינטרסים של הערבים ובאותה שיטה, שמשמשת לפתרון הבעיה במדינות הציר".⁴⁰ בנובמבר 1941 המופתי נפגש עם היטלר, שאמר לו, שהיהודים הם אויביו הראשיים. אמנם הרודן הנאצי דחה את בקשותיו של המופתי להצהיר על התמיכה בערבים בטענה, שהעיתוי איננו מתאים. המופתי הודה להיטלר על "אהדתו הגלויה לערבים ובמיוחד לנושא פלשתיין, שאותה הוא הבהיר בנאומיו הפומביים... הערבים היו חבריה הטבעיים של גרמניה, כי יש להם אויב משותף המכונה... יהודים..." היטלר ענה: "גרמניה דוגלת במלחמה חסרת-פשרות נגד היהודים. טבעי הדבר, שזה כולל גם התנגדות פעילה לבית יהודי לאומי בארץ ישראל... גרמניה תספק סיוע חיובי ומעשי לערבים המעורבים במאבק זהה... המטרה של גרמניה... היא אך ורק השמדת האלמנט היהודי המתגורר באזור הערבי... בשעה הזאת המופתי יהיה הדובר בעל סמכות גדולה ביותר בעולם הערבי." המופתי הרבה להודות להיטלר.⁴¹ ב-1945 יוגוסלביה ראתה לנכון להעמיד את המופתי לדין כפושע מלחמה על מעורבותו בגיוס עשרים אלף מתנדבים מוסלמים לצבא הנאצי, שהשתתפו בטבח היהודים בקרואטיה והונגריה. אולם הוא נמלט מהמעצר הצרפתי ב-1946 והמשיך את מאבקו כנגד היהודים מקהיר ולאחר מכן מביירות.

מיתוס

"אצ"ל פוצץ מלון קינג-דיוויד כחלק ממבצע טרור נגד אורחים"

עובדה

מלון "קינג דיוויד" היה משכנה של המפקדה הצבאית הבריטית ופלוגת החקירה הפלילית הבריטית. אצ"ל בחר בו כיעד לפיגוע אחרי שכוחות בריטיים פלשו לסוכנות היהודית ב-29 ביוני 1946 והחרימו כמויות גדולות של מסמכים. באותה תקופה נעצרו יותר מ-2500 יהודים מכל רחבי ארץ-ישראל. המידע על פעולותיה של הסוכנות היהודית כולל פעילויות מודיעיניות במדינות ערב נלקחו למלון "קינג דיוויד". שבוע לאחר מכן חדשות אודות רצח של 40 יהודים בפוגרום בפולין הזכירו ליהודי ארץ ישראל, שמדיניות הגבלת העלייה ע"י בריטניה, למעשה, גזרה דין מוות על אלפי יהודים. מנהיג אצ"ל, מנחם בגין, הדגיש את שאיפתו להימנע מלפגוע באזרחים. למעשה, לפי התכנית הבריטית היו אמורים לקבל התרעה על כך, שעליהם לפנות את הבניין בטרם יתפוצץ. אכן, בוצעו שלוש שיחות טלפוניות - אחת למלון, שנייה לקונסוליה הצרפתית ושלישית למערכת העיתון "Palestine Post" - המתריעות על כך, שמלון "קינג דיוויד" עומד להתפוצץ בזמן הקרוב. הודעות טלפוניות אלו ניתנו ב-22 ביולי 1946. השיחה למלון, כנראה, התקבלה, אך הפקידים התעלמו ממנה. בגין מצוטט את אחד מפקידי הממשל הבריטי, שכביכול סירב לפנות את הבניין באומרו: "אנחנו לא נשמעים לפקודות של היהודים." ⁴² כתוצאה מכך, כאשר המטענים התפוצצו, מחיר האסון היה כבד: בסך הכול 91 אנשים נהרגו ו-45 נפצעו. בין הקרבנות היו 15 יהודים. רק מעטים מהשוהים במלון עצמו נפגעו מהפיצוץ.⁴³

בניגוד להתקפות הערבים כנגד היהודים, שהמנהיגים הערביים הכריזו עליהם כעל מעשי גבורה, הוועד הלאומי היהודי גינה את פיצוץ "קינג דיוויד".⁴⁴

במשך עשרות שנים הבריטים הכחישו את דבר האזהרה. אמנם ב-1979 חבר הפרלמנט הבריטי הביא ראיות לכך, שאצ"ל אכן שיגרה את האזהרות האלה. הוא הביא עדות מקצין בריטי, ששמע קצינים אחרים בדלפק מלון "קינג דיוויד" לועגים על האיום הציוני על המפקדה. הקצין ששמע במקרה את השיחה עזב את המלון מיד ובכך ניצל.⁴⁵

הערות:

¹Aharon Cohen, *Israel and the Arab World*, (NY: Funk and Wagnalls, 1970), p. 172; Howard Sachar, *A History of Israel: From the Rise of Zionism to Our Time*, (NY: Alfred A. Knopf, 1979), p. 146.

²Moshe Auman, "Land Ownership in Palestine 1880-1948," in Michael Curtis, et al., *The Palestinians*, (NJ: Transaction Books, 1975), p. 25.

³*Palestine Royal Commission Report (the Peel Report)*, (London: 1937), p. 300.[Henceforth *Palestine Royal Commission Report*].

⁴Arieh Avneri, *The Claim of Dispossession*, (Tel Aviv: Hidenkel Press, 1984), p. 28; Yehoshua Porath, *The Emergence of the Palestinian-Arab National Movement, 1918-1929*, (London: Frank Cass, 1974), pp. 17-18.

⁵Porath (1974), p. 18.

⁶Cohen, p. 53.

⁷Yehoshua Porath, *Palestinian Arab National Movement: From Riots to Rebellion: 1929-1939*, vol. 2, (London: Frank Cass and Co., Ltd., 1977), pp. 17-18, 39.

⁸John Hope Simpson, *Palestine: Report on Immigration, Land Settlement and Development*, (London, 1930), p. 126.

⁹*Palestine Royal Commission Report*, p. 291.

¹⁰*Palestine Royal Commission Report*, p. 242.

¹¹George Lenczowski, *American Presidents and the Middle East*, (NC: Duke University Press, 1990), p. 23.

¹²Cohen p. 174.

¹³Dov Friedlander and Calvin Goldscheider, *The Population of Israel*, (NY: Columbia Press, 1979), p. 30.

¹⁴Avneri, p. 254.

¹⁵Curtis, p. 38.

¹⁶Avneri, pp. 264; Cohen p. 60.

- ¹⁷Avneri, pp. 254-55.
- ¹⁸Moshe Aumann, *Land Ownership in Palestine 1880-1948*, (Jerusalem: Academic Committee on the Middle East, 1976), p. 5.
- ¹⁹Shabtai Teveth, *Ben-Gurion and the Palestinian Arabs: From Peace to War*, (London: Oxford University Press, 1985), p. 32.
- ²⁰Porath, pp. 80, 84.
- ²¹Hope Simpson Report, p. 51.
- ²²Avneri, pp. 149-158; Cohen, p. 37; based on the Report on Agricultural Development and Land Settlement in Palestine by Lewis French, (December 1931, Supplementary; Report, April 1932) and material submitted to the Palestine Royal Commission.
- ²³Netanel Lorch, *One Long War*, (Jerusalem: Keter, 1976), p. 27; Sachar, p. 201.
- ²⁴Palestine Royal Commission Report (1937), p. 242.
- ²⁵Palestine Royal Commission (1937), pp. 241-242.
- ²⁶King Abdallah, *My Memoirs Completed*, (London, Longman Group, Ltd., 1978), pp. 88-89.
- ²⁷Porath (77), pp. 86-87.
- ²⁸Aumann, p. 13.
- ²⁹Abraham Granott, *The Land System in Palestine*, (London, Eyre and Spottiswoode, 1952), p. 278.
- ³⁰Avneri, pp. 179-180, 224-225, 232-234; Porath (77), pp. 72-73.
- ³¹Jon Kimche, *There Could Have Been Peace: The Untold Story of Why We Failed With Palestine and Again With Israel*, (England: Dial Press, 1973), p. 189.
- ³²Richard Meinertzhagen, *Middle East Diary 1917-1956*, (London: The Cresset Press, 1959), pp. 49, 82, 97.
- ³³Samuel Katz, *Battleground-Fact and Fantasy in Palestine*, (NY: Bantam Books, 1977), pp. 63-65; Howard Sachar, *A History of Israel: From the Rise of Zionism to Our Time*, (NY: Alfred A. Knopf, 1979), p. 97.
- ³⁴Paul Johnson, *Modern Times: The World from the Twenties to the Nineties*, (NY: Harper & Row, 1983), p. 438.
- ³⁵Larry Collins and Dominique Lapierre, *O Jerusalem!*, (NY: Simon and Schuster, 1972), p. 52.
- ³⁶Kimche, p. 211.
- ³⁷Ben Halpern, *The Idea of a Jewish State*, (MA: Harvard University Press, 1969), p. 323.
- ³⁸Sachar, p. 174.
- ³⁹Halpern, p. 201.
- ⁴⁰“Grand Mufti Plotted To Do Away With All Jews In Mideast,” *Response*, (Fall 1991), pp. 2-3.
- ⁴¹Record of the Conversation Between the Fuhrer and the Grand Mufti of Jerusalem on November 28, 1941, in the Presence of Reich Foreign Minister and Minister Grobba in Berlin, *Documents on German Foreign Policy, 1918-1945*, Series D, Vol. XIII, London, 1964, p. 881ff in Walter Lacquer and Barry Rubin, *The Israel-Arab Reader*, (NY: Penguin Books, 2001), pp. 51-55.
- ⁴²Menachem Begin, *The Revolt*, (NY: Nash Publishing, 1977), p. 224.
- ⁴³J. Bowyer Bell, *Terror Out Of Zion*, (NY: St. Martin's Press), p. 172.
- ⁴⁴Anne Sinai and I. Robert Sinai, *Israel and the Arabs: Prelude to the Jewish State*, (NY: Facts on File, 1972), p. 83.
- ⁴⁵Benjamin Netanyahu, ed., "International Terrorism: Challenge And Response,"

3. תכנית החלוקה

מיתוס

"האו"ם חילק את ארץ ישראל בצורה בלתי הוגנת."

עובדה

עם סיום מלחמת העולם השנייה, ניכרו מימדיה האדירים של השואה. התודעה הזאת הגבירה דרישות לפתרון שאלת ארץ ישראל כך, שניצולי "הפתרון הסופי" של היטלר יזכו למצוא מחסה במולדתם. הבריטים ניסו לגבש הסכם מקובל הן על הערבים, הן על היהודים, אבל נחישותם להשיג את הסכמת הראשונים הועידה מראש את כל התכניות לכישלון, כי הערבים לא היו מוכנים לשום ויתור. לבסוף בפברואר 1947 הבריטים מסרו את הנושא לטיפול בידי האו"ם. האו"ם הקים ועידה מיוחדת בנושא פלשתיין (UNSCOP) לתכנון הפתרון. לאזור הגיעו נציגי 11 מדינות*, שהגיעו למסקנה, שהייתה ברורה מראש: השאיפות הלאומיות של יהודים וערבים מנוגדות אחת לשנייה ואין כל אפשרות לפיוס. הגישות המנוגדות של שתי הקבוצות "לא יכלו שלא לעשות רושם, שהיהודים היו חדורים בתחושת הצדק והיו מוכנים לדבר בזכות עמדתם בפני כל ועדה אובייקטיבית, בעוד שהערבים הצטיינו בחוסר בטחון לגבי הצידוק של עמדתם או פחדו להיכנע לשיפוט האומות."¹ אחרי שהם חזרו, נציגי שבע מדינות – קנדה, צ'כוסלובקיה, גואטמלה, הולנד, פרו, שבדיה ואורוגוואי – המליצו על הקמת שתי מדינות נפרדות – יהודית וערבית – בעלות קשר כלכלי עם מובלעת בינלאומית בירושלים. שלוש מדינות – הודו, איראן ויוגוסלביה – המליצו על מדינה אחידה בעלת שתי מחוזות – הערבי והיהודי. אוסטרליה נמנעה. היהודים בארץ ישראל לא היו מסופקים מהשטח הקטן, שהוענק להם ע"י הועד. גם העובדה, שירושלים תנתק מהמדינה היהודית הסבה להם עוגמת נפש, אך בכל זאת הם קידמו בברכה את הפשרה. הערבים דחו את המלצותיו של UNSCOP. הועדה לגופו של עניין של העצרת הכללית של האו"ם דחתה את דרישתם של הערבים למדינה ערבית אחידה. כך ברוב של 33 מול 13 עם 10 נמנעים בכ"ט בנובמבר, 1947 התקבלה המלצת הרוב לגבי החלוקה.²

"קשה להבין, כיצד העולם הערבי, במיוחד הערבים בארץ ישראל, יסבלו ממה שמהווה בעצם הכרה בעובדה קיימת בשטח - נוכחותה של קהילה יהודית קומפקטית, מאורגנת היטב ולמעשה, עצמאית באזור." - דבר המערכת של London Times³

מיתוס

"תכנית החלוקה העניקה ליהודים את רוב הארץ ואת כל האדמות הראויות לעיבוד."

עובדה

המראה של תכנית החלוקה היה דומה ללוח השחמט, בעיקר לאור העובדה, שכפרים וערים יהודיים היו פזורים בכול הארץ. אולם בעיה גדולה עוד יותר הייתה בכך, שרמת החיים הגבוהה בערים היהודיות קסמה לערבים רבים, שעברו לגור כאן. הדבר גרם למציאות כזאת, שכל ניסיון של חלוקה יביא לכך, שמדינה יהודית תכלול גם אוכלוסייה ערבית ניכרת. בהסתמך על הכרה בצורך לאפשר התיישבות יהודית נוספת בקרוב, הרוב הציע להקצות ליהודים את האדמות בחלקה הצפוני של המדינה – הגליל ואת מדבר הנגב הגדול והצחיח בדרום. השאר היה אמור להיות מדינה ערבית. הגבולות האלה היו מבוססים אך ורק עפ"י קריטריונים דמוגרפיים. גבולות המדינה היהודית נקבעו ללא כל התחשבות בנושא הביטחון, כך שגבולות המדינה היו, למעשה, לא מוגנים כליל. גודלה של המדינה היהודית היה אמור להיות 8250 קמ"ר והאוכלוסייה הייתה אמורה למנות 538 אלף יהודים ו-397 אלף

* אוסטרליה, קנדה, צ'כוסלובקיה, גואטמלה, הודו, איראן, הולנד, פרו, שבדיה, אורוגוואי ויוגוסלביה.

ערבים. כ-92 אלף ערבים התגוררו בטבריה, צפת, חיפה ובית שאן ועוד 40 אלף היו בדואים, שרובם התגוררו במדבר. שאר הערבים היו מפוזרים לכל אורך המדינה היהודית. המדינה הערבית הייתה אמורה להיות בגודל של כ-7000 קמ"ר עם אוכלוסייה בת 804 אלף ערבים ועשר אלף יהודים.⁴ מבקרי התכנית טוענים, שהאו"ם העניק ליהודים קרקעות פוריות בעוד שלערבים ניתנו אדמות הרריות וצחיחות. המציאות הייתה לגמרי הפוכה: כ-60% משטחי המדינה היהודית היו אמורים להימצא במדבר הנגב הצחיח בעוד שבבעלותם של הערבים היה מירב הקרקעות החקלאיות.⁵ מה שסיבך את המצב עוד יותר הייתה התעקשותן של רוב מדינות האו"ם על כך, שירושלים תישאר מחוץ לשתי המדינות ויוקם בה ממשל של אזור בינלאומי. הסידור הזה בודד מאה אלף יהודי ירושלים ממדינתם מוקפים במדינה ערבית.

לפי הסטטיסטיקה הבריטית, יותר מ-70% של המדינה במה שלעתיד לבוא הפך מדינת ישראל לא נמצא בבעלותם של איכרים ערביים, אלא היה שייך לממשלת המנדט. האדמות האלה עברו לידי מדינת ישראל אחרי שהבריטים עזבו את המקום. כ-9% מהמדינות האלה היו שייכים ליהודים וכ-3% לערבים, שהפכו לאזרחים ישראלים. פירוש הדבר, שרק כ-18% מכל הקרקעות נמצא בבעלותם של הערבים, שעזבו את המדינה לפני או אחרי פלישתם של צבאות ערב למדינת ישראל.⁶

מיתוס

"ישראל השתלטה בכוח על כל שטח פלשתינ ב-1948."

עובדה

כ-80% ממה ששייך לארץ ישראל ההיסטורית ולבית יהודי לאומי כפי שהוגדר ע"י ליגת האומות, הבריטים ב-1921 הפכו למדינה עצמאית בשם עבר הירדן. באזור הזה חל איסור מוחלט על יהודים להתיישב. האו"ם חילק את 20% הנתרים לשתי מדינות. עם סיפוח שטחי הגדה המערבית ע"י ירדן ב-1950 ושליטת מצרים בעזה הערבים שלטו על יותר מ-80% משטחי המנדט, בעוד שליהודים נשארו רק 17.5%.⁷

מיתוס

"לערבים הפלסטינים אף פעם לא הוצעה מדינה ולכן נשללה מהם זכות ההגדרה העצמית."

עובדה

ועדת פיל ב-1937 הגיעה למסקנה, שהפתרון ההגיוני היחיד לשאיפותיהם המנוגדות של היהודים והערבים תהיה חלוקתה של ארץ ישראל למדינות נפרדות – היהודית והערבית. הערבים דחו את התכנית, כי בעקבותיה הם היו נאלצים להסכים לקבל הקמת מדינה יהודית, וחלק מהפלסטינים היו מוצאים את עצמם "תחת השלטון היהודי". הציונים התנגדו לגבולותיה של תכנית פיל, כי לפיה היה מגיע להם גטו בשטח של כ-5,000 קמ"ר מתוך כ-27,000 קמ"ר, שנשארו לפלשתינ. למרות זאת הציונים החליטו לנהל משא ומתן עם הבריטים בעוד שהערבים סרבו להגיע לכול פשרה. הספר הלבן של 1939 שוב קרא להקמת מדינה ערבית בפלשתינ תוך 10 שנים תוך כדי הגבלת העלייה היהודית עד ל-75,000 במהלך חמשת השנים הבאות. לאחר מכן אף אחד לא יהיה רשאי להגר למדינה ללא הסכמתה של האוכלוסייה הערבית. על אף שהערבים השיגו זיכיון לעלייה היהודית והבטחת עצמאות, שזאת הייתה המטרה של הלאומנים הערבים, הספר הלבן נדחה על-ידם על הסף. תכנית החלוקה שוב הציעה לפלסטינים מדינה והזדמנות להגדרה עצמית. הערבים דחו גם הצעה זו.

מיתוס

"רוב האוכלוסייה בפלשתינ הייתה ערבית. לכן הייתה צריכה לקום מדינה ערבית מאוחדת"

עובדה

לקראת תכנית החלוקה של 1947 הערבים אכן היוו רוב בחלקה המערבי של פלשתינ: סך 1.2 מיליון ערבים לעומת 600 אלף יהודים.⁸ ובכל זאת היהודים היו הרוב באזור, שנקבע כשטח מדינת עפ"י החלטת האו"ם ובירושלים. ליהודים אף פעם לא הייתה הזדמנות להגיע לרוב במדינה עקב המדיניות הבריטית של הגבלת ההגירה. לעומת זאת האוכלוסייה הערבית בפלשתינ, שהייתה נוטה לנסיגה לפני תקופת המנדט ב-1922, גדלה

במהירות משום, שהערבים מכל המדינות השכנות היו זכאים לבוא לנצל – מה שרבים אכן עשו בפועל – את הפיתוח הכלכלי המהיר ותנאי תברואה משופרים – פרי השקעתה של ההתיישבות הציונית. תכנית החלוקה של ארץ ישראל לא התקבלה רק על סמך קריטריונים דמוגרפיים. היא הייתה מבוססת על המסקנה, שתביעות טריטוריאליות של יהודים וערבים היו מנוגדים, והפשרה ההגיונית ביותר במקרה זה תהייה הקמת שתי מדינות. למרבה האירוניה באותה שנה בדיוק – 1947 – חברי האו"ם הערביים תמכו בתכנית החלוקה של תת-יבשת הודו והקמתה של מדינת פקיסטן החדשה, מוסלמית בעיקרה.

מיתוס

"הערבים היו מוכנים לפשרה כדי למנוע שפיכות דמים."

עובדה

ככל שהתקרב מועד ההצבעה על החלוקה, התמעטו התקוות לפתרון פוליטי לבעיה, שהייתה מעבר לפוליטיקה: אי נכונותם של הערבים לקבל מדינה יהודית בארץ ישראל וסירובם של הציונים להתיישב בכל מקום אחר. סירובם של הערבים להשלים בלט, כאשר נציגי הסוכנות היהודית, דוד הורוביץ ואבא אבן עשו מאמץ של הרגע האחרון להגיע לפשרה בפגישה עם מזכיר הליגה הערבית עזאם פשה ב-16 לספטמבר 1947. פשה אמר להם בגילוי לב בוטה:

"לעולם הערבי אין מצב רוח לפשרות. מר הורוביץ, תכניתך נראית הגיונית ורציונאלית, אבל גורל האומות לא נקבע עפ"י הגיון רציונאלי. האומות אף פעם לא מוותרות: הן נלחמות. לא תצליחו להשיג דבר באמצעות שלום או פשרה. אולי תוכלו להשיג משהו, אבל יהיה זה אך ורק בכוח הזרוע שלכם. ננסה לנצח אתכם. אינני בטוח, שנצליח בכך, אבל אנחנו ננסה. הצלחנו לגרש את הצלבנים, אבל מצד שני איבדנו ספרד ופרס. אולי נאבד גם את פלשתיין. אבל מאוחר מדי לדבר על פתרון בדרכי שלום ונועם."⁹

הערות:

¹Aharon Cohen, *Israel and the Arab World*, (Boston: Beacon Press, 1976), pp. 369-370.

2. בעד החלוקה הצביעו: אוסטרליה, בלגיה, בוליביה, ברזיל, רפובליקה ביילורוסית, קנדה, קוסטה-ריקה, צ'כוסלובקיה, דנמרק, הרפובליקה הדומיניקאנית, אקוודור, צרפת, גואטמאלה, האיטי, איסלנד, ליבריה, לוקסמבורג, הולנד, ניו-זילנד, ניקרגואה, נורבגיה, פנמה, פרגוואי, פרו, פיליפינים, פולין, שבדיה, הרפובליקה האוקראינית, איחוד דרום אפריקה, בריה"מ, ארה"ב, אורוגוואי, ונצואלה. **כנגד החלוקה הצביעו:** אפגניסטן, קובה, מצרים, יוון, הודו, איראן, עיראק, לבנון, פקיסטן, ערב הסעודית, סוריה, תורכיה ותימן. **נמנעו:** ארגנטינה, צ'ילי, סין, קולומביה, אל סלבדור, אתיופיה, הונדורס, מקסיקו, בריטניה ויוגוסלביה

³*London Times*, (December 1, 1947).

4. Howard Sachar, *A History of Israel: From the Rise of Zionism to Our Time*, (NY: Alfred A. Knopf, 1998), p.292.

⁵ Cohen, p. 238.

⁶ Moshe Aumann, "Land Ownership in Palestine, 1880-1948," in Michael Curtis, et al., *The Palestinians*, (NJ: Transaction Books, 1975), p. 29, quoting p. 257 of the *Government of Palestine, Survey of Palestine*.

7. ארץ ישראל ההיסטורית הייתה מורכבת ממה שנקרא היום ירדן (כ-52500 קמ"ר), מדינת ישראל (כ-12 קמ"ר), עזה (כ-210 קמ"ר) והגדה המערבית (כ-3300 קמ"ר).

8. Arieh Avneri, *The claim of Dispossession*, (NJ: Transaction Books, 1984), p. 252.

⁹David Horowitz, *State in the Making*, (NY: Alfred A. Knopf, 1953), p. 233.

מיתוס

"היהודים פתחו במלחמה הראשונה עם הערבים"

עובדה

נשיא הוועד הערבי העליון אמר, שהערבים "ילחמו על כל פיסת ארצם."¹ יומיים לאחר מכן המנהיגים הרוחניים של אוניברסיטת אל-אזהאר בקהיר קראו לכל העולם המוסלמי להכריז ג'יהאד (המלחמה הקדושה) כנגד היהודים.² ג'אמאל חוסייני, דובר הוועד הערבי העליון, אמר לאו"ם לפני ההצבעה, שהערבים ירטיבו את "אדמת ארצנו האהובה בטיפת דמנו האחרונה..."³ תחזיתו של חוסייני התחילה להתממש כמעט מיד אחרי הכרזת האו"ם על החלטת החלוקה בכ"ט בנובמבר 1947. הערבים הכריזו על שביתת מחאה ופתחו במהומות, שבהם נהרגו 62 יהודים ו-32 ערבים. הסלמת האלימות נמשכה לקראת סוף השנה.⁴

הסתערויות רציניות ראשונות החלו בתשיעי בינואר 1948, כאשר כאלף ערבים תקפו קהילות יהודיות בצפון הארץ. לקראת פברואר, לטענת בריטים, מספר הערבים המסתננים היה כה רוב, שלא היה בידם הכוח לגרשם.⁵ בפועל, הבריטים העבירו את בסיסיהם הצבאיים ואת נשקם ליחידות ערביות בלתי סדירות וללגיון הערבי.

בשלב הראשון של המלחמה, הנמשך מכ"ט בנובמבר 1947 עד הראשון באפריל 1948 הערבים הפלסטיניים פתחו במתקפות בסיועם של המתנדבים מהמדינות השכנות. אבידותיהם של היהודים היו כבדות, והמעבר ברוב הכבישים הראשיים היה משובש. ב-26 באפריל 1948 עבדאללה, מלך עבר הירדן, אמר:

"כל מאמצינו למצוא פתרון לבעיה הפלסטינים בדרכי נועם עלו בתוהו. המלחמה היא הדרך היחידה, שנשארה לנו. הצלתה של פלשתינ תהיה התענוג והזכות שלי."⁶

ב-4 במאי 1948 הלגיון הערבי תקף את כפר-עציון. המגינים הצליחו לגרשם, אך הלגיון חזר אחרי שבוע. יומיים אחרי זה הערבים העולים על המתיישבים הן במספר, הן בתחמושת הכריעו את גורלם. מגינים רבים נטבחו אחרי הכנעתם.⁷ כל זה היה לפני הפלישה של צבאות ערב הסדירות בעקבות הצהרת העצמאות של מדינת ישראל.

האו"ם גינה את אלימותם של הערבים. הוועדה בנושא פלשתינ של האו"ם, שערכים או בריטים לעולם לא נתנו להיכנס לאזור ולממש את החלטתה, דיווחה למועצת הביטחון ב-16 בפברואר 1948, שקבוצות של ערביים בעלי עוצמה, הן בתוך פלשתינ, הן מחוצה לה מסרבים לציית להחלטת העצרת הכללית ועושים מאמץ מכוון לשנות בכוח את קווי מתארה.⁸ הערבים דיברו בגלוי על כוונתם לקחת אחריות על ההשלכות של פתיחה במלחמה. ג'אמאל חוסייני אמר למועצת הביטחון ב-16 באפריל, 1948:

"נציג הסוכנות היהודית אמר לנו אתמול, שלא הם היו התוקפים, אלא שהערבים פתחו במלחמה. איננו מכחישים את זה. אמרנו לכול העולם, שאנחנו נלחם."⁹

המפקד הבריטי של הלגיון הערבי הירדני, ג'ון בגוט גלוב הודה:

"בתחילת ינואר, פלוגות ראשונות של צבא השחרור הערבי התחילו להסתנן לארץ ישראל מסוריה. כמה הגיעו דרך ירדן ואפילו דרך עמאן... למעשה, הם היו הראשונים, שהתחילו במאבק, אשר מוטט את הערבים הפלסטיניים."¹⁰

למרות נחיתותם במספר, ארגון ונשק, ידם של יהודים התחילה להיות על העליונה בשבועות שבין הראשון באפריל עד להצהרת העצמאות ב-14 במאי. ההגנה כבשה מספר ערים חשובות כולל טבריה וחיפה ופתחה זמנית את הדרך לירושלים.

תכנית החלוקה אף פעם לא נדחתה או בוטלה. כך, מדינת ישראל, המדינה היהודית בארץ ישראל, נולדה ב-14 במאי, כאשר הבריטים סופסוף עזבו את המדינה. חמשת צבאות ערב (מצרים, סוריה, עבר הירדן, לבנון ועיראק) פלשו מיד למדינת ישראל. עזאם פשה, המזכיר הכללי של הליגה הערבית, הבהיר את כוונותיהם: "תהיה זו מלחמת השמד וטבח המוני, שידובר עליהם כמו על טבחי המונגולים והצלבנים."¹¹

מיתוס

" ארה" ב הייתה המדינה היחידה, שגינתה את ההתקפה הערבית על ישראל."

עובדה

ארה"ב, בריה"מ ורוב המדינות האחרות הכירו במדינת ישראל זמן קצר אחרי הכרזתה על העצמאות ב-14 במאי 1948 ומיד גינו את תוקפנותם של הערבים. ארה"ב יזמה אימוץ ההחלטה המאשימה את הערבים בהפרת שלום. הנציג הסובייטי, אנדרי גרומיקו, נאם בפני מועצת הביטחון ב-29 במאי 1948:

"זאת לא הפעם הראשונה, שמדינות ערב, שאחראיות על הפלישה למדינת ישראל, מתעלמות מהחלטות מועצת הביטחון או העצרת הכללית. משלחת בריה"מ סבורה, שהבעת עמדתה של המועצה בצורה ברורה ותקיפה יותר ביחס לגישתם של מדינות ערב להחלטות מועצת הביטחון היא חיונית."¹²

ב-15 ביולי מועצת הביטחון איימה לתבוע את הממשלות הערבית לדין במסגרת הצ'רטר של האו"ם. לאותה תקופה צבא הגנה לישראל הצליח לעצור את המתקפה הערבית והשלב הראשון של המלחמה הסתיים.

מיתוס

"תמיכת המדינות המערביות במדינת ישראל נתנה ליהודים לכבוש את פלשתיין."

עובדה

היהודים ניצחו במלחמת השחרור עם סיוע מינימאלי מהמערב. למעשה, הם ניצחו חרף כל המאמצים לערער את כוחם הצבאי.

למרות שארה"ב תמכה נמרצות בהחלטת החלוקה, משרד החוץ האמריקני לא רצה לספק ליהודים אמצעים להגנה עצמית. "אחרת", נימק סגן השר רוברט לווט, "הערבים ישתמשו בנשק תוצרת ארה"ב כנגד היהודים והיהודים – כנגד הערבים."¹³ לאור האמור ב-5 בדצמבר 1947 ארה"ב הטילה אמברגו על נשק לאזור.

רבים במשרד החוץ האמריקני ראו באמברגו אמצעי נוסף לעיכוב החלוקה. אמנם הנשיא טרומן המשיך לקוות, שהמדיניות הזאת תמנע שפיכות דמים. היה צריך להיות תמימים מדי כדי לטפח תקוות אלו לאור דחייתה של בריטניה את בקשתו של לווט להפסיק משלוחי נשק לערבים וההסכמים להספקת נשק נוסף לעיראק ולעבר הירדן, שבאו בעקבותיה.¹⁴ לערבים לא היה קושי להשיג את כל הנשק הדרוש. למעשה, הלגיון הערבי הירדני היה חמוש ומאומן ע"י הבריטים ובראשו עמד מפקד בריטי. בסוף 1948 ובתחילת 1949 מטוסי חיל האוויר המלכותי של בריטניה טסו לצד הטייסת המצרית מעל גבול ישראל-מצרים. ב-7 בינואר 1949 המטוסים הישראליים הפילו ארבעה מטוסים בריטיים.¹⁵

מאידך גיסא היהודים נאלצו להבריה נשק, בעיקר מצ'כוסלובקיה. כאשר מדינת ישראל הכריזה על עצמאותה במאי 1948 לא היה ברשות צבאה אף לא טנק או תותח אחד! חיל האוויר שלה הורכב מתשעה מטוסים מיושנים. אמנם להגנה היו 60000 לוחמים מיומנים, רק 18,900 מתוכם גויסו, צוידו בנשק והיו מוכנים למלחמה במלוא מובן המילה.¹⁶ ערב המלחמה ראש אגף המבצעים במטה הכללי של ההגנה, יגאל ידן, אמר לדוד בן-גוריון: "הדבר הטוב ביותר, שאנחנו יכולים להגיד לך זה שיש לנו הזדמנות של 50-50".¹⁷

המלחמה הערבית להשמדת מדינת ישראל נכשלה. אכן, בגלל תוקפנותם, הערבים מצאו את עצמם בסוף עם שטח קטן מזה, שהיה אמור להיות בידם, אם הם היו מסכימים בזמן לתכנית החלוקה. אמנם המחיר, שמדינת ישראל שילמה על כך, היה אדיר. "הרבה מהשדות הפוריים ביותר נשארו הרוסים לגמרי וממוקשים. חלק גדול של פרדסים, שבמשך עשרות שנים היוו בסיס לכלכלת הישוב, הושחתו."¹⁸ ההוצאות הצבאיות הגיעו לסך של כ-500 מיליון דולר. אבל גרוע מכל – מספר הרוגים הגיע כלאחוז אחד מכל האוכלוסייה היהודית – 6373 מתוך 650000 ישראלים נהרגו במהלך המלחמה. אם מדינות המערב היו מאלצות את קבלת החלטת החלוקה שלהם או נותנות ליהודים אפשרות להגן על עצמם, הרבה חיים היו ניצלים.

מדינות ערב אחת אחרי השנייה חתמו על הסכם שביתת נשק עם ישראל ב-1949. זה התחיל עם מצרים (24 בפברואר), אחרי זה לבנון (23 במרץ), ירדן (3 באפריל) וסוריה (20 ביולי). המדינה היחידה, שלא חתמה על הסכם עם ישראל הייתה עיראק, שהעדיפה לסגת ולמסור את חלקה ללגיון הערבי הירדני. אף אחת ממדינות ערב לא רצתה להגיע למשא ומתן להסכמי שלום.

מיתוס

"החרם הכלכלי של הערבים על מדינת ישראל הוטל אחרי מלחמת השחרור".

עובדה

ההכרזה הרשמית על החרם הערבי נשמעה במועצת הליגה הערבית, שהוקמה מחדש, ב-2 בדצמבר 1945: "התוצרת והסחורה המיוצרת ע"י היהודים תחשבנה ללא רצויות במדינות ערב." כל "המוסדות, הארגונים, הסוחרים, סוכני מכירות ואנשים פרטיים" ערביים נתבקשו "לסרב להתעסק עם התוצרת או הסחורה המיוצרת ע"י הציונים, להפיצן או לצרוך אותן."¹⁹ כפי שרואים בגלוי מההצהרה המושגים "יהודי" ו"ציוני" מופיעים כמלים נרדפות. כך, עוד לפני הקמת מדינת ישראל מדינות ערב הכריזו על חרם כלכלי כנגד היהודים בארץ-ישראל.

החרם, כפי שהוא התפתח אחרי 1948 מתחלק לשלושה מרכיבים. החרם הראשוני אוסר על מסחר ישיר בין ישראל למדינות ערב. החרם השניוני מופנה כנגד החברות, שיש להן עסקים עם מדינת ישראל. החרם השלישוני כולל רשימה שחורה של בתי עסק, שעוסקות במסחר עם חברות, שיש להן עסקים עם מדינת ישראל.²⁰

מטרת החרם הייתה לבודד את מדינת ישראל משכנותיה ומהקהילה הבינלאומית ולשלול ממנה את אפשרויות המסחר, שהיו יכולות להגביר את עוצמתה הצבאית והכלכלית. אמנם החרם ללא ספק בודד את מדינת ישראל ונישל את המדינה היהודית מהשווקים הטבעיים ביותר בשבילה, הוא נכשל כניסיון לערער את הכלכלה הישראלית ברמה המיוחדת.

ב-1977 הקונגרס אוסר על חברות אמריקאיות לשתף פעולה עם החרם הערבי. כאשר הנשיא קרטנר חתם על החוק, הוא אמר "שהעניין פוגע בלב ליבו של הסחר החופשי בין האומות" ושהחוק נועד "לגמור עם השפעתם ההרסנית של חרמי מדינות זרות על החיים האמריקאיים, שמטרתם – לפגוע בחברים היהודים של חברתנו."²¹

בהדרגה החרם החל להתמוטט ומעטות הן המדינות מחוץ למזרח התיכון הפועלות על-פיו. החרם הראשוני – איסור יחסים ישירים בין מדינות ערב למדינת ישראל – נפרץ, כאשר מדינות כמו קטאר, עומאן ומרוקו התחילו לנהל משא ומתן מסחרי עם מדינת ישראל. מדינות אחרות, כגון ערב הסעודית, התחייבו לשים קץ לחרם הכלכלי שלהן כדי להיכנס לארגון הסחר העולמי הדורש זאת.²² ובכל זאת החרם רשמית נשאר בתוקף.²³

הערות:

¹ *New York Times*, (December 1, 1947).

² *Facts on File Yearbook*, (NY: Facts on File, Inc., 1948), p. 48.

³ C. Hurewitz, *The Struggle For Palestine*, (NY: Schocken Books, 1976), p. 308.

⁴ *Facts on File 1948*, p. 231.

⁵ *Facts on File 1947*, p. 231.

⁶ Howard Sachar, *A History of Israel: From the Rise of Zionism to Our Time*, (NY: Alfred A. Knopf, 1979), p. 322.

⁷ Netanel Lorch, *One Long War*, (Jerusalem: Keter Books, 1976), p. 47; Ralph Patai, ed., *Encyclopedia of Zionism and Israel*, (NY: McGraw Hill, 1971), pp. 307308.

⁸ Security Council Official Records, Special Supplement, (1948), p. 20.

⁹ Security Council Official Records, S/Agenda/58, (April 16, 1948), p. 19.

¹⁰ John Bagot Glubb, *A Soldier with the Arabs*, (London: Staughton and Hodder, 1957), p. 79.

¹¹ Isi Leibler, *The Case For Israel*, (Australia: The Globe Press, 1972), p. 15.

¹² Security Council Official Records, SA/Agenda/77, (May 29, 1948), p. 2.

¹³ *Foreign Relations of the United States 1947*, (DC: GPO, 1948), p. 1249.

[Henceforth FRUS].

¹⁴ Mitchell Bard, *The Water's Edge And Beyond*, (NJ: Transaction Books, 1991), pp. 171175; FRUS, pp. 53739; Robert Silverberg, *If I Forget Thee O Jerusalem: American Jews and the State of Israel*, (NY: William Morrow and Co., Inc., 1970), pp. 366, 370; Shlomo Slonim, "The 1948 American Embargo on Arms to Palestine," *Political Science Quarterly*, (Fall 1979), p. 500.

¹⁵ Sachar, p. 345.

¹⁶ Larry Collins and Dominique Lapierre, *O Jerusalem!*, (NY: Simon and Schuster, 1972), p. 352.

¹⁷ Golda Meir, *My Life*, (NY: Dell, 1975), pp. 213, 222, 224.

¹⁸ Sachar, p. 452.

¹⁹ Terence Prittie and Walter Nelson, *The Economic War Against The Jews*, (London: Corgi Books, 1977), p. 1; Dan Chill, *The Arab Boycott of Israel*, (NY: Praeger, 1976), p.1.

²⁰ Prittie and Nelson, pp. 47-48; Sol Stern, "On and Off the Arabs' List," *The New Republic*, (March 27, 1976), p. 9; Kennan Teslik, *Congress, the Executive Branch and Special Interests*, (CT: Greenwood Press, 1982), p. 11.

²¹ Bard, pp. 91-115.

²² "Israel nod let Saudis into WTO", Jewish Telegraphic Agency, (November 11, 2005)

²³ *Jerusalem Post*, (June 25, 2002).

5. מבצע קדש (1956)

מיתוס

"מדינות ערב היו מוכנות להכיר במדינת ישראל אחרי מלחמת השחרור".

עובדה

בסתיו 1948 מועצת הביטחון של האו"ם קראה למדינת ישראל ולמדינות ערב להגיע להסכם הפסקת האש. הודות לנחישותו של המתווך מטעם האו"ם, ראלף בונץ, על שיחות ישירות דו-צדדיות בין מדינת ישראל לכל מדינה ערבית בנפרד, לקראת קיץ 1949 הושגו הסכמים על הפסקת אש בין מדינת ישראל למצרים, ירדן, לבנון וסוריה. עיראק, שנלחמה אף היא כנגד מדינת ישראל, סירבה לנהוג כמו בעלות בריתה.

בינתיים ב-11 בדצמבר 1948 העצרת הכללית אימצה החלטה המזמינה את כל הצדדים להגיע להסכמי שלום והקמת ועדת הפיוס בארץ ישראל (PCC) המורכבת מנציגי ארה"ב, צרפת ותורכיה. כל הנציגים הערביים הצביעו נגד.

אחרי 1949 הערבים דרשו, שלפני משא ומתן לסיום המלחמה, שהם התחילו, ישראל תיסוג לגבולות תכנית החלוקה של 1947 ותחזיר את הפליטים הפלסטיניים למולדתם. הייתה זאת גישה חדשה, שתחזור על עצמה אחרי כל תבוסה גם בעתיד: הדוקטרינה של מלחמה באחריות מוגבלת. לפי התיאוריה הזאת, התוקפים רשאים לדחות את הפשרה ולהמר על ניצחון מוחלט במלחמה בידיעה נוחה, שגם במקרה התבוסה, הם יכולים לדרוש את החזרת הסטטוס-קוו הקודם.

מיתוס

"לא היו כל התגריוות, שקדמו לפעולות הצבאיות של מדינת ישראל ב-1956".

עובדה

גם אחרי החתימה על הפסקת האש מצרים שמרה על עמדתה התוקפנית כלפי מדינת ישראל. הביטוי הראשון לכך היה סגירתה של תעלת סואץ בפני האניות הישראליות. ב-9 באוגוסט 1949 הועדה

המעורבת של האו"ם בנושא הפסקת אש תמכה בתלונת מדינת ישראל על כך, שמצרים חוסמת את התעלה בדרך לא חוקית. המתווך של האו"ם, ראלף בונץ, סיכם: "צריך להיות מעבר חופשי לאניות לגיטימיות ולא ניתן, שיישאר שום שרידי ההסגר מימי המלחמה, הואיל והם מנוגדים הן לכתבו, הן לרוחו של הסכם הפסקת האש."¹

ב-1 בספטמבר 1951 מועצת הביטחון פקדה על מצרים לפתוח את התעלה למעבר האניות הישראליות. מצרים סירבה להישמע להוראות.

שר החוץ המצרי מוחמד סלאח א-דין אמר בתחילת 1954, ש"העם הערבי לא יבוש להכריז: היעלמותה הסופית של מדינת ישראל ממפת המזרח התיכון – זה הדבר היחיד שיספק אותנו."²
ב-1955 נשיא מצרים, גמאל-עבד-אל-נאצר, התחיל לייבא נשק מהגוש הסובייטי על מנת להקים מחסן תחמושת לעימות עם מדינת ישראל. אבל תוך זמן קצר הוא בחר להשתמש בטקטיקה חדשה לתביעת מלחמה עם ישראל. הוא הודיע על כך ב-31 באוגוסט 1955:

"מצרים החליטה לשלוח את גיבוריה, תלמידיו של פרעה ובני אסלאם לטהר את אדמת פלשתיין...לא יהיה שום שלום בגבול עם ישראל, כי אנחנו דורשים נקמה, והנקמה היא מותה של מדינת ישראל."³
"הגיבורים" האלה היו מחבלים ערביים או פדאיון, שאומנו וצוידו ע"י המודיעין המצרי על מנת לבצע פעולות איבה באזור הגבול ולהסתגן לתוך מדינת ישראל לביצוע פעילויות של רצח וחבלה. הפדאיון פעלו בעיקר מהבסיסים הירדניים, כך שמי שספג את תגובת ישראל הבלתי נמנעת הייתה ירדן. התקפות המחבלים הפרו את הסכמי הפסקת האש, שאסרו על ביצוע פעולות איבה ע"י כוחות סיוע צבאי. ובכל זאת מועצת הביטחון של האו"ם גינתה דווקא את מדינת ישראל על התקפות-נגד שלה.
ההסלמה החריפה עם ההסגר המצרי של נתיבי האניות הישראליות במייצרי טיראן והלאמת תעלת סואץ ע"י נאצר ביולי 1956. ב-14 באוקטובר נאצר הבהיר את כוונותיו:

"אינני נלחם רק כנגד מדינת ישראל. משימתי היא להציל את העולם הערבי מהחורבן באמצעות תכניה של ישראל, ששורשיה נעוצים בחו"ל. שנאתנו חזקה מאוד. אין שום טעם לדבר על שלום עם ישראל. אין אפילו מקום קטן ביותר למשא ומתן."⁴

פחות משבועיים לאחר מכן ב-25 באוקטובר מצרים חתמה על הסכם תלת-צדדי עם סוריה וירדן הממנה את נאצר למפקד על כל שלושת הצבאות.

שילוב של ההסגר המתמשך של תעלת סואץ ומפרץ עקבה בפני האניות הישראליות עם מתקפותיהם המוגברות של פדאיון והצהרותיהם התוקפניות של הערבים עוררו את ישראל בגיבוין של צרפת ובריטניה לתקוף את מצרים ב-29 באוקטובר 1956. המתקפה הישראלית על מצרים הייתה מוצלחת. הכוחות הישראליים כבשו את רצועת עזה, רובו של סיני ואת שארם-א-שיח. במהלך הפעולות הצבאיות נהרגו 231 חיילים ישראלים.

ב-30 באוקטובר השגריר הישראלי באו"ם, אבא אבן, הסביר את ההתגררות למועצת הביטחון:

"במשך שש שנים בהם התוקפנות הפרה את הסכמי הפסקת האש אירעו 1843 מקרים של שוד מזוין וגניבות, 1339 מקרים של עימותים מזוינים עם הכוחות הצבאיים של מצרים, 435 מקרים של פלישה מהשטח שבשליטתה של מצרים, 172 מקרים של חבלה שבוצעו ע"י יחידות צבאיות של מצרים ופדאיון במדינת ישראל. כתוצאה מפעולות איבה אלה מצד מצרים בתוך מדינת ישראל 364 ישראלים נפצעו ו-101 נהרגו. רק ב-1956 כתוצאה מההיבט הזה של התוקפנות המצרית נהרגו 28 ישראלים ונפצעו 127."⁵

אחת הסיבות לכך שההתקפות האלה היו בלתי נסבלות עבור מדינת ישראל הייתה בחירתה של המדינה ליצור צבא קבע קטן יחסית ובמקרה של אירועי מלחמה ההסתמכות הייתה בעיקר על חיל מילואים. פירוש הדבר היה, שלישראל היו כוחות מצומצמים ללוחמה במקרה חירום, והאיומים הדורשים גיוס של חיל המילואים היו עלולים לשתק את המדינה במלוא מובן המילה, ועד להשלמת הגיוס היה צריך לעמוד זמן רב בפני המתקפה הראשונה של כוחות האויב.

מיתוס

"תמיכה עיוורת של ארה"ב במדינת ישראל הייתה גלויה לכל במהלך מבצע קדש."

עובדה

העובדה, שמדינת ישראל, צרפת ובריטניה תכננו בסתר מבצע לפינויה של מצרים מאזור תעלת סואץ קוממה את הנשיא דווייט אייזנהאואר. אי נכונותה של מדינת ישראל ליידיע את ארה"ב על כוונותיה יחד עם התעלמותה מהפצרותיה של ארה"ב לא להיכנס למלחמה גרם למתח בין שתי המדינות. כעבור זמן קצר ארה"ב הצטרפה לבריה"מ (למרבה האירוניה מיד אחרי הפלישה הסובייטית להונגריה) בניסיון לאלץ את ישראל לחזור בה ולסגת מאזור התעלה. הקמפיין כלל בין היתר איום להפסיק את כל הסיוע האמריקני, להפעיל סנקציות של האו"ם כנגד ישראל עד כדי הרחקתה מהאו"ם. הלחץ האמריקאי גרם לנסיגתה של מדינת ישראל מהאזורים, שנכבשו על-ידה ללא כל זיכיון מצד מצרים. כך נזרעו זרעים למלחמת ששת הימים. אחת הסיבות לכך שמדינת ישראל נכנעה ללחץ, שהפעיל אייזנהאואר, הייתה ההבטחה שניתנה על ידו לראש הממשלה דוד בן-גוריון. לפני פינוי שארם-א-שייה – נקודה אסטרטגית חשובה בנתיב מים זה – ישראל הוציאה הבטחה מארה"ב, שהיא תשמור על חופש הניווט במיציורי טיראן.⁶ בנוסף ארה"ב פרסה את חסותה על החלטת האו"ם ליצור כוחות החרום של האו"ם (UNEF) לשם פיקוח על כל השטחים, מהם נסוגו הכוחות הישראליים.

הערות:

¹Eliezer Erel, "The Bat Galim Case Before the Security Council," *Middle Eastern Affairs*, (April 1955), pp. 108-9.

²*Al-Misri*, (April 12, 1954).

³*Middle Eastern Affairs*, (December 1956), p. 461.

⁴*Middle Eastern Affairs*, (December 1956), p. 460.

⁵*Security Council Official Records*, S/3706, (October 30, 1956), p. 14.

⁶Gross Stein and Raymond Tanter, *Rational Decision Making: Israel's Security Choices*, (OH: Ohio State University, 1976), p. 163.

6. מלחמת ששת הימים (1967)

מיתוס

"מדינות ערב הכירו במדינת ישראל אחרי מבצע קדש."

עובדה

ישראל תמיד הביעה רצון להגיע למשא ומתן עם שכנותיה. בנאום בפני העצרת הכללית של האו"ם ב-10 באוקטובר 1960 שרת החוץ גולדה מאיר הזמינה את המנהיגים הערביים להיפגש עם ראש הממשלה דוד בן-גוריון לשם משא ומתן בהסכמי שלום. נשיא מצרים נאצר ענה ב-15 לאוקטובר בטענה, שישראל מנסה לרמות את העולם וחזר על כך, שמדינתו לעולם לא תכיר במדינה היהודית.¹ באותה נחישות סירבו ערבים להגיע להסדר נפרד בנושא הפליטים. נאצר הבהיר, שמה, שאכפת לו זה לא פתרון בעיית הפליטים. "סכנתה של ישראל", אמר הוא, "טמונה בעצם קיומה של מדינת ישראל בצורתה הנוכחית ובמה שהיא מייצגת."²

בינתיים סוריה ניצלה את רמת הגולן, שמתרוממת לגובה של מעל ל-900 מטר מעל הגליל, להפגזת כפרים ומושבות ישראליים. תדירותן של ההתקפות הסוריות עלתה ב-1965 ו-1966, בעוד הרטוריקה של נאצר הצטיינה בהגברת הנימה התוקפנית: "לא נכנס לאדמת פלשתיין בעודה מכוסה בחולות", כך נשמעו דבריו ב-8 במרץ 1965. "נכנס לאדמתה בעודה רוויה בדם."³ ושוב כעבור מספר חודשים הביע נאצר את שאיפתם של הערבים: "...החזרה מלאה של זכויות העם הפלסטיני. במלים אחרות מטרתנו – להשמיד את מדינת ישראל. המטרה הישירה: שכלול הכוח הצבאי של מדינות ערב. המטרה הלאומית: חיסול מדינת ישראל."⁴

מיתוס

"לא היו כל התגריוות, שגרמו למתקפה ישראלית ב-1967."

עובדה

שילוב של רטוריקה תוקפנית של ערבים, התנהגותם המאיימת ולבסוף תכונה למלחמה לא השאיר למדינת ישראל ברירה, אלא לבחור להקדים ולסכל את מזימות אויביה. על מנת להצליח במעשיה, למדינת ישראל היה צורך באלמנט של הפתעה. אם ישראל הייתה מחכה לפלישת צבאות ערב, הערבים היו נהנים מיתרון עצום והרה אסון למדינת ישראל.

בעוד נאצר ממשיך בנאומיו המאיימים במלחמה, מתקפות המחבלים הערביים נעשו יותר ויותר תכופות. ב-1965 בוצעו 35 מתקפות נגד ישראל. ב-1966 מספר המתקפות עלה ל-41. 37 מתקפות אירעו בארבעת החודשים הראשונים של 1967 בלבד.⁵

בינתיים התקפותיה של סוריה על קיבוצים ישראלים מרמת הגולן גירו פעולת תגמול ב-7 באפריל 1967 שבמהלכה מטוסים ישראלים הפילו שישה "מיגים" סוריים. זמן קצר לאחר מכן בריה"מ - אשר סיפקה סיוע צבאי וכלכלי גם לסוריה וגם למצרים - מסרה מידע לדמשק לפיו ישראל מתכננת התעצמות צבאית מאסיבית כהכנה למתקפה. למרות הכחשותיה של מדינת ישראל סוריה החליטה לפנות לחוזה ההגנה שלה עם מצרים.

ב-15 במאי, יום העצמאות הישראלי, כוחות מצרים התחילו לנוע לסיני ולהתרכז ליד הגבול עם מדינת ישראל. לקראת ה-18 במאי הכוחות הסוריים היו מוכנים לצאת לקרב מרמת הגולן. נאצר ציווה על כוחות החירום של האו"ם הנמצאים בסיני מ-1956 לסגת ב-16 במאי. מבלי להביא את הנושא לדיון בעצרת המרכזית, כפי שהבטיח מזכיר האו"ם הקודם, המזכיר הנוכחי, או טאנט, נענה לדרישתם. אחרי נסיגת כוחות ה-UNEF קול הערבים הכריז (18 במאי 1967): "להיום לא קיימים יותר כוחות חירום בינלאומיים, שיגנו על ישראל. להבא לא ננהג בסבלנות. לא נתלונן יותר לאו"ם על ישראל. השיטה היחידה, שניישם כנגד ישראל, היא מלחמה טוטאלית, שתביא להשמדת הישות הציונית."⁶

הדים נמרצים נשמעו ב-20 במאי משר הביטחון הסורי, חאפז אסד: "כעת כוחותינו ערוכים לגמרי לא רק להדוף מתקפה, אלא אף להתחיל בעצם פעולת השחרור והשמדת הנוכחות הציונית במולדת הערבית. הצבא הסורי מאוחד, ואצבעו על ההדק... כאיש צבא אני מאמין, שהגיע הזמן להיכנס לקרב השמד."⁷

ב-22 במאי מצרים סגרה את מיצרי טיראן בפני כל האניות הישראליות וכל האוניות, שעשו את דרכן לאילת. ההסגר הזה חסם את מסלול ההספקה היחיד של ישראל מאסיה ועצר את ייבוא הנפט מספקה הראשי של מדינת ישראל - איראן. למחרת הנשיא ג'ונסון עמד על כך, שההסגר היה בלתי חוקי וניסה לארגן שייטת בינלאומית על מנת לבחון את המצב, אך ללא הצלחה. נאצר היה מודע לגמרי ללחץ שהוא מפעיל על מדינת ישראל, כדי שהיא תשתמש בכוח. יום אחרי הטלת ההסגר הוא קרא בחוצפה: "היהודים מאיימים בפתיחת המלחמה. אני עונה להם: ברוכים הבאים! אנחנו מוכנים למלחמה."⁸

נאצר קרא תיגר על ישראל במטרה להביאה לשדה הקרב כמעט כל יום. "מטרתנו הבסיסית היא השמדתה של מדינת ישראל. העם הערבי רוצה להלחם", הוא אמר ב-27 במאי.⁹ למחרת הוא הוסיף: "לא נקבל כל... דו-קיום עם ישראל... נושא היום הוא לא השגת שלום בין מדינות ערב לישראל... המלחמה עם ישראל נשארת בתוקף מאז 1948."¹⁰

חוסין, מלך ירדן, חתם על ברית הגנה עם מצרים ב-30 במאי. באותו זמן נאצר הודיע: "צבאותיהן של מצרים, ירדן, סוריה ולבנון מוצבים ליד גבולותיה של ישראל... כדי להתמודד עם האתגר, ומאחורינו ניצבות צבאותיהן של עיראק, אלג'יר, כווית, סודן וכל האומה הערבית. הפעולה הזאת תדהים את העולם. היום הם יידעו, שהערבים מוכנים לקרב, הגיעה שעה מכרעת. הגענו לשלב המעשים הרציניים ולא רק הצהרות."¹¹

עבדור-רחמן ערף, נשיא עיראק, הצטרף למלחמת המלים: "קיומה של ישראל היא טעות, שיש לתקנה. זוהי ההזדמנות שלנו לסלק את החרפה הסובבת אותנו מאז 1948. תכליתנו ברורה - למחוק את ישראל מהמפה."¹² ב-4 ביוני עיראק הצטרפה לברית הצבאית עם מצרים, ירדן וסוריה.

גיוסם של כוחות ערב תאם את רוח הרטוריקה הערבית. כ-250000 חיילים (כמחצית מהם בסיני), יותר מאלפיים טנקים ו-700 מטוסי קרב הקיפו את ישראל.¹³

באותו זמן הכוחות הישראליים במשך שלוש שבועות היו במצב כוננות. המדינה לא יכלה להרשות לעצמה להחזיק צבא במצב של גיוס מלא לתקופת זמן לא מוגבלת וגם לא להרשות למדינת אויב לחסום את נתיבי הימי דרך מפרץ עקבה. האפשרות הטובה ביותר עבור ישראל הייתה לתקוף ראשונה. ב-5 ביוני ניתנה הפקודה לתקוף את מצרים.

מיתוס

"לנאצר הייתה הזכות המלאה לסגור את מייצרי טיראן בפני האניות הישראליות."

עובדה

ב-1956 ארה"ב הבטיחה למדינת ישראל, שהיא הכירה בזכותה של מדינת ישראל לגישה למייצרי טיראן. ב-1957 באו"ם 17 מעצמות ימיות הודיעו, שלמדינת ישראל מגיעה זכות המעבר במייצרי. יתרה מזאת, ההסגרה הפר את האמנה על מים טריטוריאליים ואזורים גובלים, שנתקבלה בוועידת האו"ם בנושא חוק הים ב-27 באפריל 1958.¹⁴ סגירת מייצרי טיראן היוותה עילה למלחמה (*casus belli*) ב-1967. המתקפה הישראלית באה בתגובה למכה המצרית הראשונה הזאת. הנשיא ג'ונסון הודה בכך כבר אחרי המלחמה (ב-19 ביוני 1967): "אם פעולה טיפשית אחת הייתה אחראית לפרוץ המאורעות יותר מאחרות היה זה פרסום החלטה שרירותית ומסוכנת על סגירת מייצרי טיראן. חייבים לשמור על זכות המעבר הימי התמים לכל האומות."¹⁵

מיתוס

"ארה"ב סייעה למדינת ישראל להביס את הערבים תוך שישה ימים."

עובדה

ארה"ב ניסתה למנוע את המלחמה באמצעות משא ומתן, אך לא הצליחה לשכנע את נאצר או מדינות ערב אחרות להפסיק את תוקפנותם, כפי שזאת באה לידי ביטוי בהצהרותיהן ופעילויותיהן. ובכל זאת זמן קצר ביותר לפני המלחמה הנשיא ג'ונסון איים: "ישראל לא תהיה לבד, אלא אם כן היא מחליטה להיות לבד."¹⁶ אבל אחרי זה, עם פרוץ המלחמה משרד החוץ האמריקאי הודיע: "עמדתנו היא ניטרלית במחשבה, בדיבור ובמעשה."¹⁷

יתרה מזאת, כאשר הערבים הפנו האשמות כוזבות כנגד ארה"ב על הטסת רכבת אווירית עם אספקה למדינת ישראל, ג'ונסון הטיל אמברגו על נשק לאזור (גם צרפת, ספק הנשק העיקרי השני של מדינת ישראל, הטילה אמברגו זהה על ישראל). לעומת זאת הסובייטים סיפקו כמויות אדירות של נשק לערבים. באותו זמן צבאותיהן של כוויית, אלג'יר, ערב הסעודית ועיראק תרמו תחמושת ושלחו יחידות חיילים לחזיתות המצרית, הירדנית והסורית.¹⁸

מיתוס

"ישראל תקפה את ירדן במטרה לכבוש את ירושלים."

עובדה

ראש הממשלה, לוי אשכול, שלח הודעה למלך חוסיין בה נאמר, שישראל לא תתקוף את ירדן, אם היא לא תיזום פעולות איבה מצידה. כאשר הראדאר הירדני קלט קבוצת מטוסים ססה לישראל ממזרים, והמצרים שכנעו את חוסיין, שבמדובר במטוסים שלהם, הוא פקד על הפגזת מערב ירושלים. אך הסתבר, שמדובר היה במטוסים ישראלים, שהשמידו את כל הכוח האווירי של מצרים על הקרקע. אילולא ירדן הייתה תוקפת ראשונה, הסטאטוס של ירושלים לא היה משתנה במהלך המלחמה. אבל ברגע שהעיר מצאה את עצמה תחת אש האויב, מדינת ישראל הייתה חייבת להגן עליה וכך ניצלה את ההזדמנות לאחד את בירתה אחת ולתמיד.

מיתוס

"ישראל לא הייתה צריכה לפתוח ראשונה במלחמה."

עובדה

אחרי שישה ימי מלחמה בלבד הכוחות הישראליים פרצו את גבולות האויב כך, שעמדותיהן אפשרו להם לצעוד לקהיר, דמשק ועמאן. הבקשה להפסקת אש נשמעה בעשירי ביוני. מחיר הניצחון היה גבוה מאוד. בהסתערות על רמות הגולן ישראל איבדה 115 חיילים – מספר השווה בערך לאמריקנים, שנהרגו במהלך מלחמת המפרץ. בסך הכול איבדה מדינת ישראל מספר כפול פי שתיים – 777 הרוגים ו-2586 פצועים – ביחס פרופורציונאלי לכלל אוכלוסייתה ממספר ההרוגים והפצועים האמריקאים במשך שמונה שנים של

מלחמת וייטנאם.¹⁹ כמו כן למרות ההצלחה הפנטסטית במבצע האווירי, חיל האוויר הישראלי איבד 46 מתוך 200 לוחמיו.²⁰ אם ישראל הייתה מחכה, שהערבים יתקיפו ראשונים, כפי שהיא עשתה ב-1973, ולא הייתה מחליטה על מתקפה מקדימה, המחיר בוודאי היה יכול להיות יותר כבד והניצחון - פחות מובטח.

מיתוס

"למדינת ישראל לא היו שום כוונות לנהל משא ומתן על גורלם העתידי של השטחים, שהיא כבשה."

עובדה

לקראת סוף המלחמה ישראל כבשה שטחים, שבעזרתם ניתן היה לשלש את שטחה – מ-21000 קמ"ר ל-67000 קמ"ר. הניצחון אפשר לישראל לאחד את ירושלים. כוחות ישראלים תפסו גם סיני, רמות הגולן, חבל עזה והגדה המערבית. המנהיגים הישראלים קיוו בתום לב להגיע למשא ומתן על הסכמי שלום עם שכניהם וכמעט מיד עם תום המלחמה המנהיגים הישראלים הביעו נכונות לשבת ליד שולחן המשא ומתן בנושא החזרת לפחות חלק משטחיה. ישראל החזירה בהדרגה את כל סיני, השטחים שתבעה ירדן והחזרו לבית המלוכה ההאשמי וכל חבל עזה ויותר מ-40% של הגדה המערבית ניתנו לפלסטינים להקמת הרשות הפלסטינית. כיום מדינת ישראל כבר העבירה כ-94% מהשטחים, שהיא זכתה בהם כתוצאה מניצחונה במלחמת מגן, לשכניה הערבים. זה מראה את רמת נכונותה של מדינת ישראל לעשות פשרות טריטוריאליות.

מיתוס

"ישראל גירשה מתיישבים ערבים שוחרי שלום מהגדה המערבית ומנעה מהם לחזור אחרי המלחמה."

עובדה

אחרי שירדן פתחה במתקפה ב-5 ביוני, כ-325 אלף פלסטינים, שגרו בגדה המערבית, ברחו משם.²¹ היו אלה אזרחים ירדניים, שעברו מחלק אחד של מה שהם ראו כמדינתם למשנהו. הסיבה הראשונית לכך הייתה נעוצה באי-רצונם להיפגע מחילופי האש במלחמה. פליט פלסטיני, שהיה אמרכל במחנה UNRWA ביריחו אמר, שמנהיגים ערביים זרעו שמועות אימה במחנה שלנו. "הם אמרו, שאת כל הצעירים יהרגו. האנשים שמעו ברדיו, שזה עוד לא הסוף, אלא רק ההתחלה, כך שהם חשבו, שאולי תהיה זאת מלחמה ארוכה והם רצו להיות בירדן."²² כמה פלסטינים, שעזבו, העדיפו לגור במדינה ערבית על פני שלטון צבאי ישראלי. חברי קבוצות שונות של אש"ף ברחו כדי לא להתפס ע"י ישראלים. נילס-גורן גוסינג, אותו מינה המזכיר הכללי של האו"ם לחקור את המצב, גילה גם, שערבים רבים חששו, שהם עוד לא יוכלו לקבל סיוע כלכלי מבני משפחה העובדים בחו"ל.²³ הכוחות הישראלים הורו לקומץ פלסטינים לעבור "מטעמים ביטחוניים ואסטרטגיים". במספר מקרים ניתנה להם רשות לחזור תוך ימים ספורים. במקרים אחרים מדינת ישראל הציעה לסייע להם להתיישב בכל מקום אחר.²⁴ כיום נמצאים תחת השלטון הישראלי למעלה משלושת רבעי מיליון פלסטינים. היחס של רובם כלפי המדינה מצטיין בעוינות. למרות זאת יותר מתשע אלף משפחות פלסטיניות זכו להתאחד ב-1967. בסופו של דבר ניתן אישור חזרה ליותר משישים אלף פלסטינים.²⁵

אחרי מלחמת ששת הימים הנשיא ג'ונסון הציג את נקודת מבטו על הדברים הדרושים כדי לפתור את הקונפליקט:

"ברור, שעל הצבא לסגת מהשטחים, אבל יחד עם זאת יש צורך להכיר בזכות לחיים לאומיים, התקדמות בפתרון בעיית הפליטים, חופש המעבר הימי התמים, הגבלת מרוץ החימוש ורגשי כבוד כלפי עצמאות פוליטית ויושר טריטוריאלי."²⁶

מיתוס

"ישראל תקפה בכוונה את ספינת הצי האמריקאית "ליברטי"

עובדה

ההתקפה הישראלית על ספינת הצי האמריקני "ליברטי" הייתה טעות חמורה, המיוחסת בעיקר למבוכת המלחמה. עשר חקירות רשמיות של ארה"ב ושלוש חקירות ישראליות כולן הגיעו למסקנה ברורה, שמדובר בטעות טראגית.

ב-8 ביוני 1967, היום הרביעי של מלחמת ששת הימים, הפיקוד הישראלי העליון קיבל דיווחים, שנורה אש מכיוון הים לעבר הכוחות הישראליים באל-עריש, ככל הנראה, מכלי שיט מצרי. לפני זה ארה"ב הודיעה בפני האו"ם על כך, שאין לה שום כוחות של חיל הים במרחק של מאות קילומטרים משדה הקרב. אמנם ספינת הביון האמריקאית "ליברטי" שהופקדה על מעקב אחרי הקרבות, נכנסה לאזור. כתוצאה מסדרת כשלי קשר אמריקאים, "ליברטי" לא קיבלה שום התרעה על כך, שאין להתקרב למרחק של פחות מ-100 מיל, ושטה במרחק של 14 מיל מחוף סיני. הישראלים חשבו בטעות, שמדובר באותה ספינה ממנה נורה אש לכיוון חייליהם והורו למטוסי הקרב וצוללי טורפדו לתקוף את הספינה. 34 אנשי צוות נהרגו ו-171 נפצעו.

בקלטות של תשדירי רדיו מלפני, במהלך ואחרי המתקפה אין שום מילה על כך, שהטייסים ראו דגל ארה"ב על הספינה. במהלך הטיסה הטייס דווקא אומר: "אין עליה שום דגל!" מהקלטות עולה גם שברגע שהטייסים התחילו לחשוש בזהותה של הספינה, כשראו את המספר על גוף האנייה, הם הפסיקו את ההתקפה וקיבלו פקודה לעזוב את האזור.²⁷ מותחי ביקורת טענו, שהקלטת הישראלית הייתה מפוברקת, אולם סוכנות הביטחון הלאומית של ארה"ב ביולי 2003 פרסמה הקלטות שעד אז היו מסווגות כסודיות ביותר, שציידו בגרסה הישראלית.

מספר רב של שגיאות נעשה ע"י שני הצדדים. למשל, בהתחלה דווח בטעות, כפי שהתגלה מאוחר יותר, ש"ליברטי" נעה במהירות של 30 קשרים (אחרי חישובים חוזרים הסתבר שהמהירות הייתה 28 קשרים בלבד). לפי הדוקטרינה הימית של מדינת ישראל (וגם של ארה"ב) באותה תקופה, ספינה הנעה במהירות כזאת נחשבת לספינת מלחמה. הים היה רגוע ומחקירת בית המשפט האמריקאי הימי עולה, שהדגל של "ליברטי" היה תלוי ברפיון ולא ניתן היה להבחין בו. יתרה מזאת, אנשי הצוות כולל רב חובל, המפקד וויליאם מק-גונאגל, העידו, שהדגל נפגע כבר מפגיעה ראשונה או שנייה. לפי ספר זיכרונותיו של הרמטכ"ל יצחק רבין התקבלו הוראות לתקוף כל כלי שיט בלתי מזוהה בקרבת החוף.²⁸ ביום בו התחילו הקרבות, ישראל ביקשה מספינות אמריקאיות להתרחק מחופיה או להודיע על מיקומם המדויק.²⁹ הצי השישי אכן התרחק עקב חששותיו של הנשיא ג'ונסון מפני עימות עם בריה"מ. הוא גם ציווה, ששום רכבת אווירית לא תשלח לסיני.

גם בדו"ח של סוכנות הביון המרכזית של ארה"ב בנושא מתאריך 13 ביוני 1967 נאמר, שטייס נלהב מדי היה יכול להתבלבל בין "ליברטי" לספינה מצרית "אל קוסייר". אחרי מתקפה אווירית, ספינות טורפדו ישראליות הכירו ב"ליברטי" ככלי שיט מצרי. כאשר מ"ליברטי" התחילו לירות בישראלים, הם ענו בהתקפת טורפדו, שהרגה 28 מלחיה.

תחילה מדינת ישראל נבעתה מחשש, שמדובר בספינה סובייטית, והדבר עלול לגרות את בריה"מ להצטרף למלחמה.³⁰ ברגע, שישראלים הבינו, מה בדיוק קרה, הם דיווחו על התקרית לשגרירות ארה"ב בתל-אביב והציעו לשלוח לאמריקאים מסוק להטסה מהספינה ולהעניק כל סיוע דרוש לפינוי הפצועים והצלת הספינה. ההצעה התקבלה והנספח הימי של ארה"ב טס ל"ליברטי".

לדברי שגריר ארה"ב בתל-אביב, הישראלים היו "המומים בצורה ניכרת" מהטעות, שעשו בהתקפת הספינה. למעשה, לפי הדו"ח הסודי על מלחמת ששת הימים, הדאגה המיידית הייתה על כך, שהערבים עלולים לראות בקרבתה של "ליברטי" לסכסוך כראיה לקשר בין ארה"ב לישראל.³¹ מטוס ביון אמריקני נשלח לאזור ברגע, של-NSA נודע על המתקפה על "ליברטי", והקליט שיחה של שני טייסי מסוק של חיל האוויר הישראלי, שהתקיימה בין השעות 2:30 – 3:37 אחה"צ ב-8 ביוני. הפקודות שוגרו לטייסים ע"י מפקחם מבסיס חצור, שנתן להם הוראות להגיע לניצולים מצריים מ"ספינת מלחמה מצרית", שזה עתה הופצה, הוקלטו גם כן ע"י NSA. "שימו לב. כרגע הספינה מזוהה כמצרית", הודיעו לטייסים. כעבור תשע דקות מחצור נאמר לטייסים, שסוברים, שמדובר בספינת משא מצרית. בשעה שלוש ושבע דקות לראשונה נאמר לטייסים, שהספינה, כנראה, איננה מצרית, ועליהם לחפש את הניצולים ולדווח מיד לבסיס על הלאומיות של הניצול הראשון, שהם יגיעו אליו. רק בשלוש ושתיים עשרה דקות אחד הטייסים דיווח, שראה דגל ארה"ב תלוי על הספינה, ואז הוא קיבל הוראה לוודא, שאכן מדובר בכלי שיט אמריקני.³²

באוקטובר 2003 הטייס הישראלי הראשון, שהגיע לספינה, שבר את שתיקתו בת 36 שנה אודות המתקפה. תא"ל יפתח ספקטור סיפר, שנאמר לו, שספינה מצרית נמצאת ליד חוף עזה. "לספינה הזאת בהחלט לא היה כל סמל או דגל, שיכולתי לראות. דבר אחד, שהייתי בטוח בו, זה שלא מדובר באחת מהספינות שלנו. חיפשתי סמל של חיל הים שלנו – איקס לבן גדול על סיפון. הוא לא נמצא שם, כך שזאת לא הייתה אחת מספינותינו".

Jerusalem Post השיג הקלטה של שידור רדיו של ספקטור בה הוא אומר: "אני לא יכול לזהות אותה, אבל בכל מקרה זוהי ספינת מלחמה".³³

בליבם של רבים מניצולי "ליברטי" נשארה מרידות, והם משוכנעים, שההתקפה הייתה מכוונת. אף אחד מאלה המאשימים את ישראל בהתקפה מכוונת לא יכול להסביר, מדוע היא תתקוף בכוונה ספינה אמריקנית בזמן, שארה"ב היא המדינה היחידה בעולם, שתמכה בה והפגינה רגשי ידידות כלפיה. מסתבר יותר, שמדובר בבלבול בשורה ארוכה של העברת ידיעות, שהתרחש באווירה מתוחה הן בצד האמריקאי, הן בצד הישראלי.

התקלות הנגרמות ע"י "אש ידידותית" נפוצות בזמן המלחמה. ב-1988 חיל הים האמריקאי הפיל מטוס נוסעים איראני, וכך נהרגו 290 אזרחים חפים מפשע. במהלך מלחמת המפרץ 35 מתוך 148 אמריקאים, שנהרגו בקרב, היו קרבנותיה של "אש ידידותית". ביום בהיר באפריל 1994 מטוסי F-15 של כוחות האוויר של ארה"ב באזור האסור לטיסה בעיראק הפילו שני מסוקי "הנץ השחור" האמריקאים עם דגלי ארה"ב גדולים המצוירים בכל צד. 26 אנשים נהרגו. באפריל 2002 F-16 אמריקאי הטיל פצצה, שהרגה ארבעה חיילים קנדיים באפגניסטן. למעשה, יום לפני ההתקפה על "ליברטי" טייסים ישראלים הפציצו בטעות את אחד מטורי השריון של עצמם.³⁴

אדמירל בדמוס, שלמה אראל, שהיה מפקד חיל הים הישראלי ביוני 1967 אמר בראיון ל"אסושיאטד פרס" (ב-5 ביוני 1977): "אף אחד אפילו לא חלם, שתהיה שם ספינה אמריקאית. אפילו ארה"ב לא ידעה, היכן מצויה ספינתה. רשויות מתאימות יעצו לנו, שלא תהיה שום ספינה אמריקאית באזור של פחות מ-100 מיל".

שר הבטחון, רוברט מק-נמרה, אמר לקונגרס ב-26 ביולי 1967: "המסקנה של גוף החקירה בראשותו של אדמירל בחיל הים בו כולנו בוטחים היא, שההתקפה הייתה בלתי מכוונת." כעבור עשרים שנה הוא חזר על דעתו, שבמקור ההתקפה הייתה טעות אנוש, ואמר למאזין, שהתקשר ל"לארי-קינג שואו", שבמשך 20 שנה הוא לא מצא סיבה לשנות את דעתו, ולא היה שם, מה להסתיר.³⁵

בינואר 2004 משרד החוץ האמריקני ערך כנס בנושא תקרית "ליברטי" וגם חשף מסמכים חדשים, כולל תזכירים של סוכנות הביון מרכזית של ארה"ב מ-13 ביוני ו-21 ביוני 1967, לפיהם מדינת ישראל לא ידעה בעת ההתקפה, שמדובר בכלי שיט אמריקני. ההיסטוריון של סוכנות הביטחון הלאומית, דוד הט'ן, אמר, שהמציאות הידועה "מחזקת מאוד את העמדה", שישראל לא ידעה, שהיא תוקפת ספינה אמריקנית. שני מקורות בכירים לשעבר של ארה"ב – נספח ימי של ארה"ב בשגרירות ארה"ב בתל-אביב ביוני 1967, ארנסט קסטל, אשר היה הראשון לקבל דו"ח על המתקפה ממדינת ישראל, וג'ון הדן, ראש המפקדה של סוכנות הביון המרכזית האמריקנית בתל-אביב, הסכימו אף הם עם הנחה, שהמתקפה על "ליברטי" הייתה משגה גורלי.³⁶

ישראל התנצלה על הטרגדיה ושילמה כ-13 מיליון דולר כפיצויים הומאניטאריים לארה"ב ולמשפחות הקרבנות בגובה, שנקבע ע"י משרד החוץ האמריקאי. הנושא נסגר רשמית ע"י חילופי אגרות דיפלומטיות ב-17 בדצמבר 1987.

הערות:

¹Encyclopedia Americana Annual 1961, (NY: Americana Corporation, 1961), p. 387.

²Yehoshafat Harkabi, *Arab Attitudes To Israel*, (Jerusalem: Keter Publishing House, 1972), p. 27.

³Howard Sachar, *A History of Israel: From the Rise of Zionism to Our Time*, (NY: Alfred A. Knopf, 1979), p. 616.

⁴Samuel Katz, *Battleground-Fact and Fantasy in Palestine*, (NY: Bantam Books, 1985), pp. 10-11, 185.

⁵Netanel Lorch, *One Long War*, (Jerusalem: Keter, 1976), p. 110.

⁶Isi Leibler, *The Case For Israel*, (Australia: The Globe Press, 1972), p. 60.

⁷Ibid.

- ⁸Abba Eban, Abba Eban, (NY:Random House, 1977 p.330).
- ⁹Leibler, p. 60.
- ¹⁰Leibler, p. 18.
- ¹¹Leibler, p. 60.
- ¹² Leibler, p. 18.
- ¹³Chaim Herzog, [The Arab-Israeli Wars](#), (NY: Random House, 1982), p. 149.
United Nations Conference on the Law of the Sea, (Geneva: UN Publications 1958), pp. 132-134.
- ¹⁴ United Nations Conference on the Law of the Sea, (Geneva:UN Publications 1958), pp. 132-134.
- ¹⁵Yehuda Lukacs, *Documents on the Israeli-Palestinian Conflict 1967-1983*, (NY: Cambridge University Press, 1984), pp. 17-18; Eban, p. 358
- ¹⁶Lyndon B. Johnson, [The Vantage Point: Perspectives of the Presidency 1963-1969](#), (NY: Holt, Rinehart and Winston, 1971), p. 293.
- ¹⁷Associated Press, (June 5, 1967).
- ¹⁸Sachar, p. 629.
- ¹⁹Katz, p. 3.
- ²⁰[Jerusalem Post](#), (April 23, 1999).
- ²¹*Encyclopedia Americana Annual 1968*, p. 366.
- ²²George Gruen, "The Refugees of Arab-Israeli Conflict," (NY: American Jewish Committee, March 1969), p. 5.
- ²³Gruen, p. 5.
- ²⁴Gruen, p. 4.
- ²⁵*Encyclopedia Americana Annual 1968*, p. 366.
- ²⁶Lyndon B. Johnson, *Public Papers of the President*, (DC: GPO 1968), p. 683.
- ²⁷ Hirsh Goodman, "Messrs. Errors and No Facts," [Jerusalem Report](#), (November 21, 1991); Arie O' Sullivan, "Exclusive: Liberty attack tapes revealed," [Jerusalem Post](#), (June 3, 2004) .
- ²⁸ A. Jay Cristol, *The Liberty Incident*, : ניתוח מעמקי יותר ניתן למצוא בספרים הבאים: (Washington, D.C.:Brassey's Inc., 2002); Yitzhak Rabin *The Rabin Memoirs*, (CA: University of California Press, 1996), pp. 108-109.
- ²⁹Rabin, p. 110.
- ³⁰Dan Kurzman, [Soldier of Peace: The Life of Yitzhak Rabin](#), (NY: HarperCollins, 1998), pp. 224-227; Rabin, p. 108-109.
- ³¹"United States Policy and Diplomacy in the Middle East Crisis, May 15-June 10, 1967," declassified secret document, Lyndon Johnson Presidential Library, pp.143-144.
- ³² Nathan Guttman, "Memos show Liberty attack was an error," *Ha'aretz*, (July 9, 2003).
- ³³"Pilot who bombed 'Liberty' talks to Post", *Jerusalem Post*, (October 10,2003).
- ³⁴Hirsh Goodman and Ze'ev Schiff, "The Attack on the *Liberty*," *Atlantic Monthly*, (September 1984).
- ³⁵"*The Larry King Show*" (radio), (February 5, 1987).
- ³⁶*Jerusalem Post*, (January 13, 2004), [Washington Post](#), (January 13, 2004).

7. מלחמת ההתשה, 1967-1970

"הפלסטינים שאפו להגיע למשא ומתן להסדר קבע אחרי מלחמת ששת הימים"

עובדה

ב-1964 בקהיר הליגה הערבית הקימה ארגון לשחרור פלשתיין (אש"ף) כנשק כנגד מדינת ישראל. עד מלחמת ששת הימים אש"ף היה מעורב במתקפות מחבלים, אשר הגבירו את הסכסוך. לא אש"ף ולא שום קבוצה פלסטינית אחרת לא יצאו במסע פרסומי בירדן או מצרים בעד מדינה פלסטינית עצמאית בגדה המערבית ועזה. האקטיביזם הפלסטיני התמקד בהשמדתה של מדינת ישראל. הפלסטינים לא שינו את מטרם הבסיסית גם אחרי תבוסתן של מדינות ערב ב-1967. כאשר מיליון ערבים מצאו את עצמם תחת המשטר הישראלי היו פלסטינים, שהאמינו בעליית סיכויים ליציאה למלחמת שחרור עממית. במטרה זו יאסר ערפאת יזם מבצע טרור מהגדה המערבית. במשך חודשים ספטמבר-דצמבר 1967 בוצעו 61 מתקפות, ברובן כנגד יעדים אזרחיים כגון בתי חרושת, בתי קולנוע ובתי פרטיים.¹

כוחות הביטחון הישראליים בהדרגה הצליחו לסכל ביתר אפקטיביות את תכניות המחבלים בתוך מדינת ישראל ובשטחים. כתוצאה מכך שינה אש"ף גם את האסטרטגיה שלו והתחיל לתקוף יהודים ויעדים ישראלים בחו"ל. בתחילת 1968 אירעה החטיפה הראשונה מני רבות של המטוס ע"י מחבלים פלסטיניים.

מיתוס

"אחרי מלחמת ששת הימים ישראל סירבה להגיע למשא ומתן עם הערבים."

עובדה

אחרי ניצחונה במלחמת ששת הימים מדינת ישראל הביעה תקווה, שמדינות ערב ירצו להגיע למשא ומתן להסכמי השלום. ישראל אותתה למדינות ערב על נכונותה לוותר, למעשה, על כל השטחים, שהושגו על-ידה, תמורת שלום. לפי ניסוחו של משה דיין "ירושלים הייתה מחכה רק לשיחת טלפון ממנהיגים ערביים על מנת לפתוח במשא ומתן".² אבל כל התקוות נופצו באוגוסט 1967, כאשר מנהיגים ערביים, שנפגשו בחרטום, אימצו נוסחת "שלושת הלאווים": "לא – לשלום עם ישראל, לא – למשא ומתן עם ישראל, לא – להכרה במדינת ישראל...".³ כפי שכתב הנשיא לשעבר של מדינת ישראל, חיים הרצוג: "האמונה של מדינת ישראל, שהמלחמה הסתיימה, והשלום ישרור כעת בגבולותיה, התפוגגה במהרה. שלוש שבועות אחרי החלטה על עוינות אירעה התקרית הגדולה הראשונה בתעלת סואץ".⁴

מיתוס

"לפי החלטה 242 של מועצת הביטחון כיבוש השטחים ע"י מדינת ישראל ב-1967 היה "לא קביל"."

עובדה

ב-22 בנובמבר 1967 מועצת הביטחון של האו"ם אימצה פה אחד את החלטת 242 הקובעת עקרונות מנחים למשא ומתן להסכמי השלום בין מדינת ישראל למדינות ערב. ההחלטה הייתה פשרה, שהושגה בדרך מפותלת, בין הצעות מנוגדות. הנקודה הראשונה העולה מההחלטה היא: "אי קבילותו של כיבוש שטחים במלחמה". יש מי, שמעדיפים לפרש את הניסוח הזה כדרישה ממדינת ישראל לסגת מכל השטחים, שנכבשו על-ידה. להפך, ההמלצה מתייחסת בבירור רק למקרים של מלחמת התקפה. אם לא, ההחלטה הייתה מספקת תמריץ לתוקפנות. אם מדינה אחת תוקפת את השנייה, והצד המתגונן מצליח להדוף את המתקפה וכובש שטח במהלך ההגנה, הפרשנות הקודמת תדרוש מהמדינה המתגוננת להחזיר את כל השטחים. כך, לצד התוקף לא יהיה מה להפסיד, כי הוא יהיה מבוטח כנגד ההשלכות העיקריות של התבוסה במלחמה. זוהי המלחמה הראשונה בהיסטוריה, שנגמרה בעוד המנצחים תובעים שלום והמובסים דורשים הכנעה ללא תנאים מוקדמים.⁵

אבא אבן

המטרה האולטימטיבית של החלטת 242, כפי שהיא באה לידי ביטוי בסעיף 3, היא השגת "הסכם שלום מקובל על שני הצדדים". פירוש הדבר - משא ומתן בנושא ההסכם המבוסס על עקרונות ההחלטה הנ"ל

ולא אחד הנכפה על אחד הצדדים. לפי דעתו של ארתור גולדברג, השגריר האמריקאי, שעמד בראש המשלחת לאו"ם ב-1967, זה תקף גם לגבי השלכות החלטת 338. ⁶ ההחלטה הזאת, שהאו"ם אימץ אחרי מלחמת יום הכיפורים ב-1973, קראה להתחלה מיידית של משא ומתן בין הצדדים בעת ובעונה אחת עם הפסקת האש.

מיתוס

"החלטת 242 דורשת ממדינת ישראל לחזור לגבולות 67"

עובדה

הסעיף השני במחלוקת במידה רבה ביותר הוא הקריאה "להוציא את כל הכוחות החמושים של מדינת ישראל מהשטחים, שנכבשו במהלך הסכסוך האחרון." זה קשור לסעיף השני שלא ניתן לפרשנות דו-משמעית הקורא ל"שימת קץ לכל טענות או מצבי לוחמה" והכרה בכך, ש"לכל מדינה באזור" יש "זכות לחיות בשלום בתוך גבולות בטוחים ומוכרים חופשית מאיומים או מפעולות של שימוש בכוח." ההחלטה לא רואה בנסיגה הישראלית תנאי מוקדם לפעולת הערבים. בנוסף לכך אין כאן הגדרה מדויקת של כמות השטחים, שעל מדינת ישראל להחזיר. מועצת הביטחון לא טוענת, שעל מדינת ישראל לסגת מ"כל" השטחים הכבושים במהלך מלחמת ששת הימים. הניסוח הזה היה מחושב מראש. הנציג הסובייטי רצה לכלול את המלים האלה ואמר, שהעדרם מתפרש "שחלק מהשטחים האלה יכול להישאר בידי מדינת ישראל." גם מדינות ערב תבעו את הזכרת מילה "כל" בטקסט ההחלטה, אך דרישתם נדחתה. הם בכל זאת עמדו על כך, שמבחינתם ההחלטה כאילו כוללת מילה "כל". השגריר הבריטי לורד קראדון, שהיה אחראי על טיוטת ההחלטה המאושרת, הכריז אחרי ההצבעה: "ההחלטה היא הדבר היחיד שמחייב אותנו, ואנחנו מתייחסים לניסוחה כדבר ברור."⁷

הפירוש המילולי הזה ללא מילה "כל" הוצהר מספר פעמים כנכון ע"י המעורבים בהכנת טיוטת ההחלטה. למשל, ב-29 באוקטובר 1969 שר החוץ הבריטי אמר לבית הנבחרים הבריטי, שהנסיגה האמורה בהחלטה לא מתייחסת "לכל השטחים"⁸. כאשר מאוחר יותר לורד קראדון נתבקש להבהיר את העמדה הבריטית, הוא אמר: "לא יהיה זה נכון לדרוש ממדינת ישראל לסגת לעמדותיה ב-4 ביוני 1967, כי העמדות האלה היו מלאכותיות ובלתי רצויות."⁹

גם שגריר ארה"ב, ארתור גולדברג, הסביר: "ההשמטה הבולטת – שלא הייתה מקרית – של מילת "כל" ו"קווי 5 ליוני 1967" ביחס לנסיגה... בהחלטה מדובר על נסיגה משטחים כבושים ללא הגדרת היקף הנסיגה."¹⁰

ההחלטה קוראת במפורש למדינות ערב להגיע להסכמי שלום עם מדינת ישראל. התנאי העקרוני אמור להיות נסיגתה של ישראל מ"שטחים כבושים" ב-1967. היות שישראל נסוגה כמעט מ-94% מהשטחים, כאשר היא ויתרה על סיני, חבל עזה וחלקים מהגדה המערבית, היא כבר מילאה את חובתה לפי החלטת 242 לפחות בצורה חלקית, אם לא במלואה.

מדינות ערב גם התנגדו לדרישת "גבולות בטוחים ומוכרים", כי הם חששו, שהדבר מרמז על משא ומתן עם ישראל. הליגה הערבית שללה את האפשרות הזאת במפורש באוגוסט 1967 בחרטום, כאשר היא הכריזה על שלושת הלאוים. גולדברג הסביר, שהכנסת המשפט הזה הייתה מכוונת ונבעה מצפייה משני הצדדים לערוך "הסדרים טריטוריאליים בשיחות השלום שהיקפם לא יגיע לידי נסיגה מוחלטת של כוחות צה"ל מהשטחים, שנכבשו, הואיל וגבולותיה הקודמים של מדינת ישראל הוכחו לכל כחסרות ביטחון." השאלה, אם כן, היא האם על מדינת ישראל לסגת משטחים נוספים. כעת נחתמו הסכמי שלום עם ירדן ומצרים, וישראל יצאה לגבול הבינלאומי של לבנון. הויכוחים הטריטוריאליים נמשכים רק עם הפלסטינים (שלא מוזכרים כלל בהחלטת 242) ועם סוריה.

הויכוח עם סוריה מתרכז סביב רמת הגולן. מדינת ישראל מספר פעמים הביעה נכונות ורצון לדון בפשרה תמורת שלום, אמנם סוריה סירבה אפילו לדון בהסכם שלום מוגבל, אם ישראל לא תסכים תחילה לנסיגה מוחלטת. לפי החלטת 242 ישראל לא חייבת כלל לסגת מכל חלק של רמת הגולן בהעדר הסכמי שלום עם סוריה.

בינתיים למרות שלמדינות ערב אחרות – כמו ערב הסעודית, עיראק ולוב – אין שום תביעות טריטוריאליות כנגד מדינת ישראל, הן ממשיכות במצב המלחמה כנגדה או עומדות על סירובן להכיר במדינת ישראל מבחינה דיפלומטית, ובכל זאת הן מתנות את יחסיהן (לפחות מבחינה רטורית) בנסיגה הישראלית לגבולות 67.

למרות שרוב הבוחנים המנתחים את המצב בוחרים להתעלם מכך, אך להחלטת 242 יש גם היבטים נוספים. אחת הדרישות היא ערבות לחופש השיט. הסעיף הזה נכלל בהחלטה משום שהסיבה העיקרית למלחמת ששת הימים הייתה ההסגר המצרי של מיצרי טיראן.

מיתוס

"החלטת 242 מכירה בזכותם של פלסטינים להגדרה עצמית"

עובדה

הפלסטינים לא מוזכרים בשום מקום בהחלטת 242. הם רק מרומזים בסעיף השני של הפרק השני של החלטת 242 הקוראת "למצוא הסדר הגון לבעיית הפליטים". בשום מקום אין דרישה להעניק לפלסטינים זכויות פוליטיות או שטח כלשהו.

מיתוס

"מדינות ערב ואש"ף קיבלו על עצמם את החלטת 242, ואילו מדינת ישראל דחתה אותה".

עובדה

מדינות ערב נוהגות לומר בצורה מסורתית, שהם קיבלו החלטת 242 לפי תפישתם, כלומר, בתור דרישה לנסיגתה הטוטאלית של מדינת ישראל מכל השטחים השנויים במחלוקת ללא כל תנאים מוקדמים. ב-15 באוקטובר 1968 אש"ף הודיע לעצרת המרכזית על כך, שהוא דוחה את החלטת 242 תוך הדגשה, ש"מימושה של ההחלטה שלעיל תוביל לאיבוד כל תקווה לשלום ולביטחון בפלשתיין ובאזור המזרח התיכון."

בניגוד אליהם השגריר אבא אבן הציג את עמדתה של מדינת ישראל בפני מועצת הביטחון ב-1 במאי 1968: "ממשלתי העידה על קבלתה של החלטת מועצת הביטחון לקידום ההסכם להשגת שלום צודק ומתמשך. בסמכותי גם לחזור ולאשר, שאנחנו מחפשים להשיג הסכם עם כל מדינה ערבית בכל הנושאים הכלולים בהחלטה הזאת." לקח כמעט 25 שנה עד שאש"ף סופסוף הסכים על כך, שהחלטות 242 ו-338 צריכות להוות בסיס למשא ומתן עם ישראל, כאשר חתם על הצהרת העקרונות (אוסלו א') בספטמבר 1993.

מיתוס

"ישראל הייתה אחראית על מלחמת התשה".

עובדה

נשיא מצרים גמל נאצר סבר שמפאת העובדה, שעיקר הצבא הישראלי מורכב מחיל מילואים, הוא לא יוכל לעמוד במלחמת התשה ארוכת-טווח. הוא האמין, שמדינת ישראל לא תשא את הנטל הכלכלי ותקריות חוזרות ונשנות יערערו את המורל הישראלי. לשם מימוש האסטרטגיה הזאת של החלשתה האיתית של מדינת ישראל נאצר הורה לפתוח במתקפות על ישראל בסדר גודל כזה, שלא יגרה תגובה מלחמה כללית.

כבר ב-1 ביולי 1967 מצרים פתחה אש על עמדות ישראליות ליד תעלת סואץ. ב-21 באוקטובר 1967 47 ישראלים נהרגו, כשמצרים הטביעה משחתת "אילת" הישראלית. כמה חודשים לאחר מכן הארטילריה המצרית התחילה לירות לעבר עמדות צה"ל לאורך תעלת סואץ ולהתקיף את כוחות הסיור הצבאי מהמארב. מלחמת ההתשה – כינוי בו זכתה היא מאוחר יותר – מלאת דמים הזאת נמשכה שלוש שנים. במהלכה, בין 15 ביוני 1967 ל-8 באוגוסט 1970 (תאריך בו הוכרז על הפסקת האש) איבדה ישראל 1424 חיילים ויותר ממאה אזרחים. 2000 חיילים ו-700 אזרחים נוספים נפצעו.¹¹

מיתוס

"מצרים סיימה את מלחמת ההתשה וחשבה ללכת לקראת ישראל, אבל ירושלים דחתה את היוזמה הזאת כבוז".

עובדה

בקיץ 1970 ארה"ב שכנעה את מדינת ישראל ומצרים להגיע להסכם הפסקת האש. הפסקת אש זאת הייתה אמורה להוביל למשא ומתן בחסות האו"ם. מדינת ישראל הכריזה על נכונותה העקרונית לסגת מהשטחים, שהגיעו לידיה במהלך המלחמה.

אבל ב-7 באוגוסט המצרים והסובייטים פרסו שורת טילי קרקע-אוויר מתוחכמים מדגם SAM-2 ו-SAM-3 בגדה המערבית של תעלת סואץ בתוך שטח של 51 ק"מ. היה מדובר בהפרה גסה של הסכם הפסקת האש, שאסר על הצבה או בניה של כל מתקן צבאי באזור.

כתב עת "טיים" ציין, שהסיוור האמריקאי "הראה, ש-36 טילי SAM-2, שחדרו לאזור הפסקת האש, מהווים רק שורה ראשונה של המערכת המאסיבית ביותר, שידעה אנושות, כנגד המטוסים."¹²

צילומי לוויין של משרד הביטחון הדגימו באופן שאינו מותיר ספק שורה של 63 טילי SAM-2 באזור של 125 ק"מ בין הערים יסמעיליה וסואץ. שלוש שנים מאוחר יותר הטילים האלה סיפקו הגנה אווירית של מתקפת-פתע מצרית נגד מדינת ישראל.¹³

למרות ההפרות מצד המצרים השיחות בחסות האו"ם חודשו – הוכחה ברורה נוספת לכך, שמדינת ישראל שאפה להגיע לשלום. אמנם השיחות במהרה הגיעו למבוי סתום עם תמיכתו של השליח המיוחד של האו"ם, גונאר ג'ארינג, בפרשנות המצרית של החלטת 242, שדרשה ממדינת ישראל נסיגה מוחלטת לקוי תיחום מלפני 5 ביוני 1967.

לאור זאת מצרים הביעה נכונות "להגיע להסכם שלום עם מדינת ישראל" במכתב לג'ארינג מ-20 בפברואר 1971. אבל המתינות המדומה הזאת הסתירה את האירידנטיות (מדיניות הדוגלת בניכוס שטחים הקשורים למדינה היסטורית או תרבותית, אך שייכים פוליטית למדינה אחרת) המצרית הבלתי משתנה ואי נכונותה להתקדם לשלום אמיתי, כפי שרואים מהסתייגויותיה הכוללניות ותנאים מוקדמים שבמכתב. משפטי מפתח על "הסכם שלום עם ישראל" לא פורסמו ולא שודרו בשום אמצעי תקשורת במצרים. יתרה מזאת, מצרים סירבה לנהל שיחות ישירות. מדינת ישראל ניסתה לפחות להפוך את התפקיד המאומץ של ג'ארינג לשיחות עקיפות ע"י הפנית מכתבים ישירות לממשלה המצרית במקום לג'ארינג. מצרים סירבה לקבל מכתבים אלה.

מיד אחרי המכתב לג'ארינג אנוואר סאדאת, הנשיא החדש של מצרים, נאם בפני המועצה הלאומית הפלסטינית (PNC) בפגישה בקהיר. הוא הבטיח את תמיכתו לאש"ף "עד לניצחון" והצהיר, שמצרים לא תקבל את החלטת 242.¹⁴

חמישה ימים אחרי שסאדאת דיבר על כך, שהוא מוכן להגיע לשלום עם מדינת ישראל, מוחמד חייקל, איש סודו של סאדאת ועורך של עיתון רשמי למחצה "אל-אהרם" כתב:

"בפני המדיניות הערבית בשלב הזה עומדות שתי מטרות. הראשונה – חיסול עקבות התוקפנות של שנת 1967 ע"י נסיגתה של מדינת ישראל מכל השטחים, שהיא כבשה באותה שנה. המטרה השנייה היא חיסול עקבות התוקפנות של שנת 1948 ע"י חיסול עצם מדינת ישראל. אמנם זהו יעד מופשט ולא מוגדר עדיין, וכמה מאיתנו טעו בכך, שהתחילו בצעד המאוחר יותר לפני הצעד הראשון."¹⁵

מיתוס

"מלחמת יום הכיפורים נגרמה כתוצאה מדחיית יוזמותיה של מצרים להגיע לשלום ע"י מדינת ישראל".

עובדה

אחרי שג'ארינג נכשל במשימתו, ארה"ב יזמה ניסיון חדש. הצעתה כללה הסכם ביניים בין ישראל למצרים התובע מישראל לסגת חלקית מתעלת סואץ ולפתוח את נתיב המים הזה.

ישראל רצתה להתקדם במשא ומתן ללא תנאים מוקדמים, אך סאדאת דרש מראש את הסכמתה של ישראל – כחלק בהסכם ביניים – לסגת לגמרי לקווי 1967 הישנים. למעשה, סאדאת חיפש ערבות מוקדמת לתוצאות "משא ומתן". זה לא היה מקובל על מדינת ישראל והצביע על כך, שסאדאת לא היה מעוניין בשלום באמת.

הערות:

¹Netanel Lorch, *One Long War*, (Jerusalem: Keter, 1976), pp. 139-146

²Walter Lacquer, *The Road to War*, (London: Weidenfeld and Nicolson, 1968), p. 297.

³Yehuda Lukacs, Documents on the Israeli-Palestinian Conflict 1967-1983, (NY: Cambridge University Press, 1984), p. 213.

⁴Chaim Herzog, *The Arab-Israeli Wars*, (NY: Random House, 1982), p. 195.

⁵Abba Eban, *Abba Eban*, (NY: Random House, 1977), p. 446.

⁶*Jerusalem Post*, (May 28, 1984)

⁷Prosper Weil, "Territorial Settlement in the Resolution of November 22, 1967," in John Moore, ed., *The Arab-Israeli Conflict*, (NJ: Princeton University Press, 1974), p. 321.

⁸Eban, p. 452.

⁹*Beirut Daily Star*, (June 12, 1974).

Speech to AIPAC Policy Conference, (May 8, 1973)..10

11. היסטוריונים אחדים טוענים, שהמלחמה התחילה ב-1968 או 1969. אנחנו הולכים בעקבות החישוב של חיים הרצוג.

Chaim Herzog, *The Arab-Israeli Wars*, (NY: Random House, 1984), pp. 195-221;

Nadav Safran, *Israel The Embattled Ally*, (MA: Harvard University Press, 1981), p. 266.

¹²*Time*, (September 14, 1970).

¹³John Pimlott, *The Middle East Conflicts From 1945 to the Present*, (NY: Crescent Books, 1983), p. 99.

¹⁴Radio Cairo, (February 27, 1971).

¹⁵*Al-Ahram*, (February 25, 1971).

8. מלחמת יום הכיפורים – 1973

מיתוס

"ישראל אחראית על פרוץ מלחמת יום הכיפורים"

עובדה

ב-6 באוקטובר 1973 – יום הכיפורים, היום הקדוש ביותר בלוח השנה העברי – מצרים וסוריה פתחו במתקפת פתע מתואמת כנגד מדינת ישראל. צבאות שוות ערך לכל הכוחות של נאט"ו באירופה התרכזו בגבולותיה של מדינת ישראל¹. ברמת הגולן כ-180 טנקים ישראלים עמדו בפני הסתערותם של 1400 טנקים סוריים. לאורך תעלת סואץ פחות מ-500 חיילים ישראלים הותקפו ע"י 80 אלף חיילים מצרים. מדינת ישראל, שהייתה בעמדת התגוננות ביומיים הראשונים של קרבות, גייסה את חיל מילואיה ולבסוף הדפה את הפולשים, והמלחמה עברה לתוככי מצרים וסוריה. מדינות ערב במהרה זכו לחידוש אספקה מבריה"מ בים ובאוויר, אשר דחתה את מאמצייה של ארה"ב לפעול בעד הפסקת אש מיידית. כתוצאה מכך ארה"ב פתחה באיחור את הרכבת האווירית משלה לישראל. אחרי שבועיים מועצת הביטחון של האו"ם הצילה את מצרים מתבוסה הרת-אסון, בעוד שכאשר היתרון היה לערבים, היא נמנעה מלפעול. בריה"מ לא הראתה שום אינטרס ביוזמת תהליך השלום, כאשר נדמה היה, שמדינות ערב עומדות לנצח במלחמה. אותו דבר נכון לגבי מזכ"ל האו"ם קורט ולדהיים.

ב-22 באוקטובר מועצת הביטחון אימצה את החלטת 338 התובעת "מכל הצדדים המערובים בעימות להפסיק את האש ולהפסיק מיד כל פעולה צבאית." ההצבעה התרחשה ביום בו כוחות ישראלים כיתרו ובודדו את הצבא המצרי השלישי והיו קרובים להשמדתה². למרות שבסופו של דבר צה"ל קצר הצלחה בשדה הקרב, המלחמה הזאת נחשבה לכישלון צבאי ודיפלומטי. סך 2688 חיילים ישראלים נהרגו במהלכה.

מיתוס

"אנוואר סאדאת הסכים להצעותיה של ארה"ב לשיחות השלום ולא שאף למלחמה."

עובדה

ב-1971 נשיא מצרים, אנוואר סאדאת, העלה אפשרות של חתימת הסכם שלום עם ישראל בתנאי, שמדינת ישראל תחזיר את כל השטחים. אולם לא הייתה שום התקדמות לקראת השלום, ובשנה הבאה

טענתו של סאדאת הייתה, שהמלחמה היא בלתי נמנעת ושהוא מוכן להקריב מיליון חיילים במאבק מכריע עם ישראל³. איומו לא התמש באותה שנה.

במשך שנת 1972 ובחלק גדול של 1973 סאדאת איים לפתוח במלחמה, אם ארה"ב לא תכריח את ישראל לקבל את פרשנותו של החלטת 242, דהיינו הנסיגה המוחלטת של מדינת ישראל מכל השטחים, שהגיעו לידיה ב-1967.

בו זמנית המנהיג המצרי ערך תעמולה דיפלומטית תוקפנית בקרב מדינות אירופה ואפריקה כדי לזכות בתמיכתן. הוא פנה לבריה"מ בבקשה להפעיל לחץ על ארה"ב ולספק למצרים נשק משוכלל יותר לחציית תעלת סואץ. בריה"מ הייתה מעוניינת יותר בשמירת מצב של דטנט (לפחות כלפי חוץ) עם ארה"ב מאשר בעימות במזרח התיכון. לכן בקשתו של סאדאת נדחתה. תגובתו של סאדאת הייתה גירוש פתאומי של כעשרים אלף יועצים סובייטים ממצרים.

בראיון באפריל 1973 סאדאת שוב חזר על איומו לחדש את המלחמה עם מדינת ישראל⁴. אבל את האיום הזה הרי שמעו כבר ב-1971 וב-1972, ורוב הצופים נשארו די ספקנים בנושא.

ארה"ב הסכימה עם נקודת מבט ישראלית, שיש לערוך שיחות ישירות עם מצרים. שביית הנשק בחסותה של ארה"ב נמשכה כבר שלוש שנים ומזכיר המדינה, הנרי קיסינג'ר, פתח דו-שיח חדש לשלום באו"ם. כמעט כולם היו בטוחים, ששום מלחמה לא צפויה באופק.

סאדאת הגיב ליוזמתו של קיסינג'ר בעוקצנות:

"ארה"ב עדיין נמצאת תחת הלחץ הציוני. המשקפיים, שארה"ב מרכיבה, הם משקפיים ציוניים לגמרי, עיוורים באופן מוחלט לכל דבר פרט לרצונותיה של מדינת ישראל. והדבר לא מקובל עלינו."⁵

"כל המדינות צריכות לנהל מלחמה כנגד הציונים, שבאו להרוס את כל ארגוני אנוש ולהחריב תרבות ותוצאות העבודה, שאנשים טובים מנסים לעשות."
— המלך פייסל של ערב הסעודית⁶

מיתוס

"מצרים וסוריה היו מדינות ערב יחידות, שהיו מעורבות במלחמת יום הכיפורים."

עובדה

לפחות תשע מדינות ערב, כולל ארבע אומות שלא משתייכות למזרח התיכון, העניקו סיוע פעיל למלחמתן של מצרים וסוריה.

חודשים ספורים לפני מלחמת יום כיפור עיראק שלחה למצרים טייסת של מטוסי סילון מדגם האנטר. במהלך המלחמה החטיבה העיראקית של כ-18000 חיילים וכמה מאות טנקים פרסה את כוחותיה בחלקה המרכזי של רמת הגולן והשתתפה במתקפה של 16 באוקטובר כנגד עמדות ישראליות.⁷ המיגים העיראקיים פעלו בשמי רמת הגולן כבר ב-8 באוקטובר, היום השלישי של המלחמה.

מעבר למימון פיננסי שלחו ערב הסעודית וכווית את אנשיהם למלחמה. החטיבה הסעודית של כ-3000 חיילים שוגרה לסוריה, שם היא השתתפה בקרב על גישה לדמשק. בנוסף הפרה לוב את איסור פריס על העברת נשק מתוצרת צרפת ושלחה מטוסי קרב מדגם מיראז' למצרים (בשנות 73-1971 נשיא לוב, מועמר קאדאפי, נתן לקהיר יותר ממיליארד דולר כסיוע לחימושה של מצרים ותשלום לסובייטים עבור אספקת הנשק).⁸

מדינות צפון אפריקה נוספות נענו לקריאותיהם של הערבים והסובייטים לעזור למדינות החזית. אלג'יר שלחה שלוש טייסות של מטוסי קרב ומפציצים, חטיבת שריון ו-150 טנקים. בין 1000 ל-2000 חיילים תוניסאים התרכזו בדלתה של הנילוס. 3500 חיילים סודאניים נפרסו בדרום מצרים, ומרוקו שלחה שלוש חטיבות לחזית, כולל 2500 חיילים לסוריה.

חיל האוויר הסורי השתמש בחטיבות ראדאר לבנוניות. לבנון התירה גם למחבלים פלסטיניים לפתוח באש כנגד ישובים ישראלים משטחה. פלסטינים נלחמו גם בחזית הדרומית לצד המצרים והכוויתיים.⁹

נדמה, כי המשתתף הנלהב פחות מכולם במאורעות אוקטובר היה המלך חוסיין, שהמצרים והסורים, כנראה, לא סיפקו לו מידע אודות המלחמה המתוכננת. אבל גם חוסיין שלח שתיים מיחידותיו המובחרות ביותר לסוריה. הכוחות האלה תפסו עמדה בגזרה הדרומית והגנו על הדרך הראשית בין עמאן לדמשק וכן השתתפו בהתקפת העמדות הישראליות בדרך קונייטרה-סאסא ב-16 באוקטובר. גם שלוש סוללות ארטילריה ירדניות, שכמאה טנקים נשאו אותן, השתתפו במתקפה.¹⁰

- ¹Chaim Herzog, *The Arab-Israeli Wars*, (NY: Random House, 1984), p. 230.
²Herzog, p. 280.
³Howard Sachar, *A History of Israel: From the Rise of Zionism to Our Time*, (NY: Alfred A. Knopf, 1979), p. 747.
⁴*Newsweek*, (April 9, 1973).
⁵Radio Cairo, (September 28, 1973).
⁶*Beirut Daily Star* (November 17, 1972)
⁷Trevor Dupuy, *Elusive Victory: The Arab-Israeli Wars, 1947-1974*, (NY: Harper & Row, 1978), p. 462.,
⁸Dupuy p. 376; Herzog, p. 278; Nadav Safran, *Israel The Embattled Ally*, (MA: Harvard University Press, 1981), p. 499.
⁹Herzog, p. 278, 285, 293; Dupuy, 534.
¹⁰Herzog, p. 300.

9. גבולות

מיתוס

"הקמת מדינת ישראל ב-1948 שינתה את הסדרי הגבולות ומצב פוליטי בין מדינות עצמאיות, שהיה קיים במשך מאות שנים."

עובדה

גבולותיהן של מדינות המזרח התיכון נקבעו בצורה שרירותית ע"י כוחות המערב אחרי תבוסתה של תורכיה במלחמת העולם הראשונה, ובאזור הונהגו המנדטים הצרפתי והבריטי. כל האזורים, שתכנית החלוקה של האו"ם הקציבם לידי היהודים, היו תחת שלטונם של העות'מנים, ששלטו בארץ ישראל מ-1517 עד 1917. אחרי תבוסתה של תורכיה במלחמת העולם הראשונה, הצרפתים השתלטו על האזור הידוע כיום כסוריה ולבנון. הבריטים קיבלו לידיהם את עיראק ופלשתיין. ב-1926 הגבולות שורטטו מחדש ולבנון וסוריה נפרדו. בריטניה שמה בראש ממלכת עיראק החדשה את אמיר פייסל, שהצרפתים הדיחוהו מסוריה. ב-1922 הבריטים הקימו את אמירות עבר הירדן, שכללה את כל הגדה המזרחית של נהר הירדן, שהייתה לפני זה חלק מפלשתיין. זה נעשה כדי להעניק ממלכה לאמיר עבדאללה, שמשפחתו נחלה תבוסה במלחמת שבטים בחצי האי ערב. שום מדינה גובלת עם ישראל לא הייתה עצמאית לפני המאה העשרים. הרבה מדינות ערב זכו לעצמאות אחרי מדינת ישראל.¹

מיתוס

"מאז הקמתה מדינת ישראל דגלה בהתפשטות."

עובדה

גבולותיה של מדינת ישראל נקבעו ע"י האו"ם, כאשר הן אימצו את תכנית החלוקה ב-1947. בסדרת מלחמות מגן השתלטה מדינת ישראל על שטחים נוספים. בהזדמנויות רבות מדינת ישראל נסוגה מאזורים אלו. כחלק מהסכם הפרדת הכוחות של 1974 מדינת ישראל החזירה שטחים, שנכבשו במהלך מלחמת ששת הימים ומלחמת יום הכיפורים, לסוריה. במסגרת הסכם שלום בין ישראל למצרים ב-1979, ישראל בפעם שלישית נסוגה מחצי האי סיני. הנסיגות הראשונות התבצעו מחלק גדול של אזור המדבר, שנכבשו במלחמת השחרור. אחרי כיבוש כל שטחה של סיני במבצע קדש עקב סכסוך סואץ ב-1956, מדינת ישראל ויתרה על חצי האי לטובת מצרים כעבור שנה.

בספטמבר 1983 ישראל נסוגה משטחים נרחבים של לבנון צפונית לנהר אוואלי. ב-1985 הושלמה הנסיגה מלבנון פרט לאזור בטחון צר צפונית לגבול הישראלי. גם עמדות אלה נעזבו ע"י צה"ל באופן חד-צדדי בשנת 2000.

אחרי חתימה על הסכמי שלום עם פלסטינים וירדן מדינת ישראל הסכימה לסגת מרוב שטחה של הגדה המערבית, שנכבשה מירדן ב-1967. חלק קטן הוחזר לירדן ויותר מ-40% הועבר לרשות הפלסטינית. ההסכם עם פלסטינים כלל גם נסיגתה של מדינת ישראל ב-1994 מרוב חבל עזה, שנכבש ממצרים ב-1973.

ראש הממשלה אהוד ברק במסגרת הסכם סופי היה מוכן להחזיר 97% מהגדה המערבית ו-100% של חבל עזה. בנוסף ראש הממשלה יצחק רבין וממשיכי דרכו היו מוכנים לנסיגה כמעט מכל רמת הגולן תמורת שלום עם סוריה.

באוגוסט 2005 כל הכוחות הישראליים והאזרחים פונו מחבל עזה והשטח עבר לידי הרשות הפלסטינית. בנוסף ארבע התיישבויות בצפון שומרון על פני שטח גדול יותר מכל חבל עזה פונו גם כן כחלק מתכנית ההתנתקות. כתוצאה מכל זה כיום הנסיגה הישראלית מהווה כ-94% מהשטח, שנכבש על-ידיה ב-1967. שיחות השלום בנושא הסדר הקבע של 6% (כ-2400 קמ"ר) השטחים האחרונים השנויים במחלוקת בבעלות ישראלית נמשכות. שאיפתה של מדינת ישראל לוותר על שטחיה תמורת בטחון מוכיחה, שמטרתה – שלום ולא התפשטות.

מיתוס

"הגדה המערבית היא חלק מירדן."

עובדה

הגדה המערבית אף פעם לא הייתה חלק חוקי של ירדן. לפי תכנית החלוקה של האו"ם משנת 1947 – שהיהודים קיבלו, והערבים דחו – זה היה אמור להיות חלק ממדינה ערבית עצמאית במערב פלשתיין. אבל הצבא הירדני פלש וכבש את השטח במהלך מלחמת השחרור. ב-1950 ירדן סיפחה את הגדה המערבית. רק שתי מדינות – בריטניה ופקיסטאן – הכירו רשמית את ההשתלטות הירדנית. שאר העולם, כולל ארה"ב, אף פעם לא הכירו בשטח הזה כחלק מירדן.

מיתוס

"ישראל כבשה את רמת הגולן במלחמת התקפה."

עובדה

בשנות 1948-1967 רמת הגולן הייתה בשליטתה של סוריה, שהשתמשה בה כמעוז צבאי, שממנו הצלפים ירו באזרחים ישראלים בעמק החולה השוכנת למרגלותיה. הילדים, שגרו בקיבוצים, נאלצו לישון במקלטים. בנוסף בדרכים רבות בצפון ישראל ניתן היה לעבור רק אחרי שרכבים מגלי מוקשים טיהרו את השטח. בסוף 1966 נער התפוצץ ממוקש בזמן משחק כדורגל ליד גבול לבנון. בכמה מקרים האחראי על ההתקפות היה הפת"ח של יאסר ערפאת, שסוריה התירה לו לפעול משטחה.² ישראל חזרה ללא הועיל להביע את התנגדותה להפצצות הסוריות בפני ועדת שביית הנשק המעורבת של האו"ם, שהייתה אחראית על אכיפת הפסקת האש. למשל, באוקטובר 1966 ישראל ביקשה מהאו"ם להפסיק את התקפות הפת"ח. בתגובה נשלחה מדמשק תשובה מתריסה. "תפקידנו הוא לא לעצור, אלא לעודדם ולחזקם," ענה השגריר הסורי.³

לא ננקטו שום צעדים לעצירת התוקפנות הסורית. בריה"מ הטילה וטו אף על החלטת מועצת הביטחון המתונה המביעה "צער" על תקריות שכאלה. באותו זמן האו"ם גינה את מדינת ישראל על תגובותיה. "מידת הדאגה הרשמית של מועצת הביטחון למצב," כתב היסטוריון נתנאל לורך, "פתחה 'עונת הציד' של הישראלים בשטח שלהם."⁴

עם פרוץ מלחמת ששת הימים חיל האוויר הסורי ניסה לפוצץ בתי זיקוק של נפט בחיפה. בזמן שישראל לחמה בסיוני ובגדה המערבית, התותחים הסוריים הפציצו כוחות ישראלים בגליל המזרחי וחיל שריון ירה על כפרים בעמק החולה למרגלות רמת הגולן.

ב-9 ביוני 1967 ישראל הניעה את כוחותיה כנגד סוריים בגולן. לקראת סוף הצהרים של 10 ביוני כל הרמה הייתה בידי מדינת ישראל. תפיסת נקודה אסטרטגית כה חשובה לישראל אירעה רק אחרי 19 שנים של התגרירות מצד סוריה ולאחר מאמצי שווא לגרום לקהילה הבינלאומית לפעול כנגד התוקפים.

מיתוס

"לגולן אין שום חשיבות אסטרטגית למדינת ישראל."

עובדה

האיום של נוכחותו של צה"ל בטווח ירי תותחים מדמשק על סוריה גרם להשלטת שקט בגולן מאז 1974. אבל באותה תקופה סוריה תמכה ונתנה מחסה למספר ארגוני טרור, שתקפו את ישראל מלבנון ומדינות אחרות. ביניהם - החזית הדמוקרטית לשחרור פלשתיין, החזית העממית לשחרור פלשתיין, חיזבאללה והחזית העממית לשחרור פלשתיין - המפקדה הכללית. בנוסף, מאות אלפי חיילים סוריים - המהווים 75% מהצבא הסורי - מוצבים עדיין בגבול עם ישראל ליד רמת הגולן. המרחק מהגולן המערבי למרכז התעשייתי של מדינת ישראל - חיפה ועכו - הוא פחות ממאה ק"מ ללא מכשולים משמעותיים בדרך. הגולן המתנשא לגובה של 120 - 520 מ' בחלקה המערבי (ליד הגבול הישראלי לפני 1967) מעל עמק החולה - האזור החקלאי הפורה ביותר של מדינת ישראל. בידי שכן ידיו למדרון התלול אין חשיבות צבאית משמעותית. אבל בשליטת מדינה עוינת גולן עלולה להפוך שוב לסיטואציה עבר מדינת ישראל.

לפני מלחמת ששת הימים, כאשר ישובים חקלאים בגליל היו תחת האש מהגולן, אפשרויות הבלימה של המתקפות הסוריות, שעמדו בפני מדינת ישראל, היו מוגבלות בגלל המבנה הגיאוגרפי של רמת הגולן. "העדר תצפית מעמק החולה הגביל את האפשרות להשיב אש ארטילרית, מתקפות אוויריות נועדו להיכשל עקב התחפרותן המצוינת של עמדות סוריות המכוסות היטב ומתקפת חיל רגלים כנגד העמדות... הייתה דורשת כוחות רבים מדי תוך סיכון של אבידות כבדות והשלכות פוליטיות חמורות", העיר קולונל (בדימוס) של צבא ארה"ב, איירווינג הימונט.⁵

בשביל מדינת ישראל החזרתה של רמת הגולן לסוריה העוינת ללא הסדרי ביטחון מתאימים עלולה לסכן את מנגנון ההתרעה המוקדמת כנגד התקפות-פתע הממוקמת פה היום. מדינת ישראל הציבה מערכת ראדאר בהר חרמון - הנקודה הגבוהה ביותר באזור. נסיגתה של ישראל מהגולן והעברת המתקנים האלה לאזורים הנמוכים בגליל תפגע במידה ניכרת באפקטיביות האסטרטגית שלהם.

מיתוס

"ישראל מסרבת לכל הצעת פשרה בנושא רמת הגולן, בעוד שסוריה תמיד שאפה להסכם "שטחים תמורת שלום"."

עובדה

תחת שלטונו של חאפז אסאד עמדתה של סוריה הייתה עקבית: על ישראל לסגת לגמרי מכל רמת הגולן לפני התחלת כל הדיונים בנוגע למה, שצריכה לעשות סוריה בתמורה. הוא אף פעם לא הביע שום שאיפה להגיע לשלום עם ישראל, אם הוא יקבל את כל רמת הגולן או חלק ממנה.

ישראל מצדה הייתה נחושה בדעתה, שהיא לא מתכוונת לוותר על כל השטח ללא ידיעה ברורה, מה היא עומדת לקבל תמורתו מסוריה. נכונותה של מדינת ישראל לוותר על חלק מרמת הגולן או על שטח כולו תלויה בהסכמתה של סוריה להסדיר יחסים תקינים עם ישראל ולחתום על הסכם, שישים קץ למצב המלחמה, שלטענת סוריה, קיים ביניהן.

ניתן לאזן עניינים טופוגרפיים הקשורים לנסיגה מרמת הגולן בפירוז האזור, אך ישראל זקוקה לגבול בר-הגנה, שיגן על העם עם אבידות מינימאליות. עומק הפירוז וטיבה של התרעה מוקדמת יקבעו את גמישותה של מדינת ישראל ביחס לנושא הגבול.

בנוסף לביטחון צבאי ישראל מעוניינת ביחסים תקינים בין שתי המדינות. על הקשרים עם סוריה להיות לפחות באותה רמה של שלום עם מצרים, ובמקרה הטוב ביותר - כמו זה עם ירדן. פירוש הדבר שמלבד חילופי שגרירים דחוקים יש לפתח קשרי טיסות וליצור אווירה, שבה ישראלים וסוריים ירגישו בנוח בעת ביקור במדינה השכנה, להשקיע במסחר ובסוגים אחרים של שיתוף פעולה טיפוסי לעמים ידידותיים. בינתיים בישראל קיימת התנגדות רצינית לנסיגתה מרמת הגולן. אבל רבים מניחים, שהיחס הציבורי ישתנה, אם וכאשר הסוריים יחתמו על הסכם וינקטו צעדים משמעותיים, כגון, פיקוח על מתקפות חיזבאללה על ישראל מדרום לבנון, שישקפו את התעניינותם הכנה בשלום. נשיא חאפז אסאד מת ביוני 2000 ומאז לא היו שום ניסיונות להגיע למשא ומתן עם בנו ויורשו של אסאד בשאר, שלא הראה שום

שינוי בעמדתה של סוריה בנושא רמת הגולן. להיום אין שום שינויים דרמטיים בממשלה הסורית וביחסה למדינת ישראל, וביטחונה של המדינה היהודית תלוי בשמירת על פיקוח צבאי ברמת הגולן.

"מנקודת מבט צבאית טהורה, על ישראל לדרוש שמירה על חלק מהשטחים הכבושים כדי לספק לגבולותיה הגנה צבאית".

- תזכיר לשר ההגנה

מאת איגוד ראשי המטה, 29 ביוני 1967

מיתוס

"ב-1981 ישראל סיפחה רשמית את רמת הגולן באופן לא חוקי תוך כדי הפרת החוק הבינלאומי והחלטה 242 של האו"ם".

עובדה

ב-14 בדצמבר 1981 הכנסת הצביעה על סיפוח רמת הגולן. החוק העניק לתושבי רמת הגולן מינהל וחוק אזרחי של מדינת ישראל במקום השלטון הצבאי, שהיה נהוג באזור מאז 1967. החוק לא פוסל אפשרות של משא ומתן על הסדר סופי של מעמד האזור הזה.

אחרי שהחוק עבר בכנסת פרופסור יוליוס סטון ממכללת האסטינגס למשפטים כתב: "אין שום אסמכתא בחוק הבינלאומי הדורש ממחזיק צבאי חוקי בשטח כמו במקרה הזה לחכות לנצח לפני הנהגת שלטון וממשל קבועים באזור... הרבה עורכי דין בינלאומיים אכן הביעו התפעלות לנוכח הסבלנות, שהפגינה ישראל בכך, שחיכתה זמן רב כל-כך."⁶

"זה בלתי אפשרי להגן על ירושלים, אם הגבעות שמסביבה אינן בידך... מטוס הממריא משדה תעופה בעמאן יהיה בשמי ירושלים תוך שתי דקות וחצי, כך שאינני מסוגל מכל וכל להגן על מדינה שלמה מבלי לאחוז באדמותיה".

- סגן-אלוף בדימוס, תומס קלי, מפקד המבצעים של איגוד ראשי המטה בזמן מלחמת המפרץ⁷

מיתוס

"נסיגתה של מדינת ישראל מהגדה המערבית לא תעורר קושי רב יותר מאשר הנסיגה מסיני".

עובדה

מספר עמודים של הסכם שלום בין ישראל למצרים מוקדשים להסדרים ביטחוניים. למשל, סעיף 3 של הנספח להסכם מדבר על אזורים בהם מותרות טיסות סוור וסעיף 5 מאפשר הקמת מנגנוני התרעה מוקדמת באזורים מסוימים.

לערבויות ביטחוניות, שדרשה מדינת ישראל לפני הנסיגה, לא היה כל תוקף, אם האזור של סיני לא היה מפורז. הפירוז סיפק לישראל אזור חיץ נרחב של יותר מ-160 ק"מ של מדבר כמעט לא מאוכלס. הגבול המצרי של היום נמצא במרחק של יותר מ-95 ק"מ מתל-אביב וכ-113 ק"מ מירושלים, הערים הגדולות הקרובות ביותר.

המצב בשטחים שונה לגמרי. יותר משני מיליון ערבים גרים בגדה המערבית, חלקם הגדול בערים צפופות ובמחנות פליטים צפופים לא פחות. רובם ממוקמים קרוב לערים ישראליות כמו תל-אביב וירושלים. הסתננויות המחבלים מהרשות הפלסטינית בשנים האחרונות, אשר ביצעו פעולות איבה נוראות כמו התפוצצותם של מחבלים מתאבדים, ממחישים היטב את הסכנה.

חרף הסיכונים ישראל ויתרה על יותר מ-40 אחוז של הגדה המערבית מאז אוסלו והציעה לוותר על 97% ממנה תמורת הסדר קבע סופי עם פלסטינים. אמנם ישראל לא יכולה להרשות לעצמה לחזור לגבולות 67, כפי שדורשים מדינות ערב והפלסטינים.

מיתוס

"דרישותיה של ישראל באשר לגבולות בטוחים אינן מציאותיות בעידן של טילים בליסטיים ומפציצים ארוכי-תווך".

עובדה

ההיסטוריה מוכיחה, שמתקפות אוויר אף פעם לא הצליחו להביס שום אומה. הדרך היחידה לכבוש מדינה היא ע"י חיילים הדורכים בפועל על אדמותיה. הדוגמא הקרובה אלינו ביותר היא פלישתה של עיראק לכווית במהלכה חיילים עיראקים פשטו על כווית, שנכבשה תוך כמה שעות. על אף הפצצות של כוחות רב-לאומיים במשך שישה שבועות, כווית שוחררה רק אחרי שכוחות של בעלות הברית צעדו בתוך המדינה בימים האחרונים של המלחמה. וכך מטרתו וייעודו של כל גבול בר-הגנה הם מניעה או עיכוב של מתקפה קרקעית כזאת.

חזרתה של מדינת ישראל לגבולות 1967, כפי שרוצות לכפות עליה מדינות ערב, תפתה מאוד את התוקפים הפוטנציאליים לתקוף את המדינה היהודית – כפי שהם עשו בצורה שגרתית לפני 1967. מדינת ישראל תאבד מנגנון מקיף של ראדארי התרעה מוקדמת המוצבים בגבעות יהודה ושומרון. אם הגבעות האלה היו בבעלותו של שכן עוין, צבאו יכול לחלק את ישראל לשתיים: המרחק משם לים התיכון הוא פחות מ-25 ק"מ ללא מכשולים גיאוגרפיים משמעותיים.

בנקודה הצרה ביותר קווי 1967 הם במרחק של 14 ק"מ ממישור החוף, 17 ק"מ מתל-אביב, 16 מברא-שבע, 34 ק"מ מחיפה וסנטימטרים בודדים מירושלים.

בדו"ח לשר הביטחון ב-1967 איגוד ראשי המטות של ארה"ב הגיע למסקנה, שכדי להגן על העיר, מדינת ישראל חייבת, שגבולה "ימוקם מזרחה לעיר".⁸ שליטה על עמק הירדן אף היא קריטית לביטחונה של ישראל, כי "הדבר יוצר מחסום ביטחון טבעי בין ישראל לירדן ופועל באפקטיביות בתור מחפורת נגד טנקים", האיר אנליסט צבאי, אנתוני קורדסמן. "קו הגנה זה מגביר באופן חד את הזמן העומד לרשותה של מדינת ישראל ואת האפשרות להבטיח שליטה על הגדה המערבית במקרה של מלחמה". הוא הוסיף, שהקרבה על פיקוח על הדרכים המובילות לגבעות בגדה המערבית תקשה על פריסת כוחות צה"ל ותגביר את סיכון פריסת כוחותיהם של ירדן, סוריה והפלסטינים באותן הגבעות.⁹

אפילו בעידן של טילים בליסטיים יש חשיבות רבה לעומק אסטרטגי. מרכז יפה ללימודים אסטרטגיים, מרכז מחקרי בישראל הנחשב לשוחר שלום, כתב: "תחנות התרעה מוקדמת ופריסת סוללות של טילי קרקע-אוויר יכולות לספק זמן דרוש להשמעת אזעקה המתריעה את התושבים על מתקפה אווירית ועל ההכרח להיכנס מקלטים במקרה של שיגור טילים. ובנוסף זה יכול לאפשר יירוט טילי אויב באמצע מעופם... כל עוד הטילים האלה מצוידים בראשי חץ קונוונציונאליים, הם יכולים לגרום לאבידות משמעותיות ולנזק רב, אבל אין בידם להכריע את המלחמה."¹⁰

מיתוס

"ישראל 'כובשת' את הגדה המערבית."

עובדה

בפוליטיקה יש חשיבות רבה לבחירת מלים ולמרבה הצער שימוש לא נכון במלים בקשר לסכסוך ערבי-ישראלי יצר תפיסה המציבה את מדינת ישראל בעמדת נחיתות. כמו במקרה של מושג "הגדה המערבית", המילה "כיבוש" נכנסה לשימוש בזכות אלה, ששואפים להראות את מדינת ישראל באור השחור ביותר. כך הם מוצאים גם תירוץ ומפרשים את הטרור כ"התנגדות לכיבוש", כאילו נשים וילדים הנרצחים בפגיעה התאבדות באוטובוסים, פיצריות וקניונים היו אחראים למצוקתם של הערבים.

הודות לקונוטציה השלילית של "הכובש", זה לא מפתיע, שדוברים ערביים בוחרים להרבות בשימוש דווקא במילה זאת או בגרסאותיה בראיונותיהם לתקשורת. תיאור מדויק יותר של השטחים ביהודה ושומרון בא לידי ביטוי בביטוי שטחים "שנויים במחלוקת".

"בשביל יוצא טקסס הביקור הראשון לישראל מהווה גילוי פוקח עיניים. בנקודה הצרה ביותר, המרחק בין הים התיכון לקו הפסקת האש הוא 13 ק"מ בלבד: זה פחות מאשר המרחק בין שתי קצוות של שדה התעופה "דאלאס- פורט וורת". שטחה של כל מדינת ישראל מלפני 1967 גדולה רק פי שש מחוות קינג ראנץ' ליד קורפוס קריסטי."¹¹
- הנשיא ג'ורג' ו. בוש

למעשה, אף אחד לא מתייחס לרוב השטחים השנויים במחלוקת בכל שאר רחבי תבל כאל אזורי כיבוש ע"י הצד השולט בהם. הדבר נכון, למשל, לגבי האזור של קשמיר השנוי במחלוקת סוערת.¹² המונח "כיבוש" מתייחס בדרך כלל לשלטון זר באזור, שהיה לפני זה תחת ריבונותה של מדינה אחרת. לגבי הגדה המערבית לא הייתה בה שום ריבונות לגיטימית, כי מדובר בשטח כבוש בצורה לא חוקית ע"י ירדן בשנות 1948-1967. רק שתי מדינות – בריטניה ופיקסטאן – הכירו בפעולה ירדנית כחוקית. הפלסטינים אף פעם לא דרשו את סיום הכיבוש הירדני והקמת מדינה פלסטינית. חשוב גם לעשות אבחנה בין השגת שטח במלחמת כיבוש לעומת מלחמת הגנה. האומה, שתוקפת אומה אחרת ואחרי זה מחזיקה בידיה את השטח הנכבש בזמן המלחמה היא אומה כובשת. ואילו זאת, שמשיגה שטחים במהלך הגנה עצמית, לא יכולה להשתייך לאותה קטגוריה. וזה המצב עם מדינת ישראל, שאמרה במפורש למלך חוסיין, שאם ירדן לא תתערב במלחמת ששת הימים, ישראל לא תלחם נגדה. חוסיין התעלם מהאזהרות ותקף את ישראל. תוך כדי הזפת המתקפה וגירוש הכוחות הירדניים ישראל השתלטה על אזור הגדה המערבית. מועצת הביטחון של האו"ם דחתה את תביעותיהם של הערבים, שעל מדינת ישראל לסגת מכל השטחים, שהיא קיבלה כתוצאה מניצחון במלחמת ששת הימים ובהחלטת 242 הודתה, שמדינת ישראל הייתה זכאית לתבוע לפחות חלק מאדמות אלה עבור גבולות חדשות בנות הגנה ובטוחות יותר.

מאז אוסלו עוצמת התווית של "הכוח הכובש", שהוצמדה לישראל, נחלשה עקב מסירתה של, למעשה, כל הסמכות האזרחית לידי הרשות הפלסטינית. ישראל המשיכה להחזיק כוחות השומרים על ביטחון חוץ שלה ועל ביטחונם של תושביה, אבל 98% מהאוכלוסייה הפלסטינית בגדה המערבית ובעזה החלו ליהנות מסמכותה של הרשות הפלסטינית. היקף הכוחות הצבאיים שמדינת ישראל נאלצת להחזיק בשטחים נמצא בתלות ישירה מאי נכונותם של הפלסטינים לסיים את המאבק האלים כנגד מדינת ישראל. הדרך הטובה ביותר ליישב את המחלוקת על השטחים מצד הפלסטינים היא למלא את התחייבויותיהם במסגרת מפת הדרכים, להביא סדר חדש ברשות הפלסטינית, לעצור את הטרור ולהגיע למשא ומתן בנושא ההסדר הסופי.

הערות:

1. מצרים לא הייתה מדינה עצמאית עד 1922, לבנון – עד 1946, ירדן – עד 1946 וסוריה – עד 1946. הרבה מדינות המפרץ קיבלו עצמאות רק אחרי מדינת ישראל: כוויית – ב-1961, בהריין – ב-1970, האמירויות הערביות המאוחדות – ב-1971 וקאטאר – ב-1971.

² Netanel Lorch, *One Long War*, (Jerusalem: Keter, 1976), pp. 106-110.

³ Anne Sinai and Allen Pollack, *The Syrian Arab Republic*, (NY: American Academic Association for Peace in the Middle East, 1976), p. 117.

⁴ Lorch, p. 111.

⁵ Sinai and Pollack, pp. 130-31.

⁶ *Near East Report*, (January 29, 1982).

⁷ *Jerusalem Post*, (November 7, 1991).

⁸ Memorandum for the Secretary of Defense, June 29, 1967, cited in Michael Widlanski, *Can Israel Survive a Palestinian State?*, (Jerusalem: Institute for Advanced Strategic and Political Studies, 1990), p. 148.

⁹ Anthony Cordesman, "Escalating to Nowhere: The Israeli-Palestinian War – Fighting and Failed Peace Efforts," (DC:CSIS, August 22, 2003).

¹⁰ *Israel's Options for Peace*, (Tel Aviv: The Jaffee Center for Strategic Studies, 1989), pp. 171-72.

11. נאום בפני וועד יהודי-אמריקאי, 3 במאי, 2001

¹² [U.S. Department of State, Consular Information Sheet: India](#), (February 22, 2002).

10. ישראל ולבנון

מיתוס

"אש"ף לא היווה איום רציני למדינת ישראל ובזמן המתקפה הישראלית שמר על הסכם הפסקת האש".

עובדה

אש"ף נהג להפר פעמים מספר את הסכם הפסקת האש מיולי 1981. לקראת יוני 1982, כאשר צה"ל נכנס ללבנון, אש"ף הפך את החיים בצפון ישראל לבלתי נסבלים. אש"ף ביצע 270 פעולות איבה בישראל, הגדה המערבית, חבל עזה ולאורך הגבולות עם לבנון וירדן. 29 ישראלים נהרגו ויותר מ-300 נפצעו במהלך ההתקפות.¹ תדירות ההתקפות על הגליל אילצה אלפי תושבים להימלט מבתיהם או לבלות זמן רב במקלטים. כוחות בהיקף של כ-15000-18000 אנשי אש"ף חנו במקומות רבים בלבנון. כ-5000-6000 מהם היו שכירי חרב זרים ממדינות כמו לוב, עיראק, הודו, סרי לנקה, צ'ד ומוזמביק.² בידי אש"ף היה מחסן נשק ובתוכו – מרגמות, טילי קטיושה ורשת נ"מ ענפה. מאוחר יותר מדינת ישראל מצאה בלבנון נשק קל ותחמושת נוספת בכמות מספקת לחמש חטיבות.³ כמו כן אש"ף הביא לאזור מאות טנקים מדגם T-34.⁴ סוריה, שנתנה אישור ללבנון להפוך למקלט של אש"ף וארגוני טרור אחרים, הביאה טילי קרקע-אוויר למדינה זו, וכך נשקפה למדינת ישראל סכנה נוספת. התקפות של חיל קומנדו ישראלי לא יכלו לעצור את צמיחתו של צבא אש"ף. ומדינת ישראל לא הייתה מוכנה לחכות למתקפות קטלניות יותר על אוכלוסייתה האזרחית לפני שתפעל כנגד המחבלים. אחרי אחת ההסתערויות הישראליות האלה ב-4-5 ביוני 1982 אש"ף הגיב במתקפה ארטילרית מאסיבית מלווה בירי מרגמות על האוכלוסייה הישראלית בגליל. ב-6 ביוני צה"ל נכנס ללבנון על מנת להדוף את המחבלים. מזכיר המדינה לשעבר, הנרי קיסינג'ר, צידד בפעולה הישראלית: "שום מדינה ריבונית לא תשא באדישות את התעצמותו של כוח צבאי הדוגל בהשמדתה והמיישם את מטרותיו ע"י הפגזות ומתקפות תדירות ליד גבולה."⁵

מיתוס

"אש"ף התייחס ללבנוניים בהערכה ובכבוד".

עובדה

עבור תושביה הערביים של דרום לבנון שלטונו של אש"ף היה סיוט. אחרי גירוש אש"ף מירדן ע"י המלך חוסיין ב-1970 חלק גדול מהסגל שלו עבר ללבנון. אש"ף תפס אזורים שלמים של המדינה, שם אנשי הארגון התאכזרו כלפי התושבים ותפסו בכוח את השלטון הלבנוני. ב-14 באוקטובר 1976 שגריר לבנוני אדווארד גהורה אמר לעצרת הכללית של האו"ם, שאש"ף מחריב את מדינתו: "האלמנטים הפלסטיניים השייכים לארגונים מפוצלים שונים חוטפים לבנוניים – ולפעמים גם אזרחים זרים – מחזיקים אותם בתנאי מאסר, חוקרים אותם ולפעמים אף הורגים אותם."⁶ אינספור לבנוניים סיפרו סיפורים מחרידים של אונס, התעללות ורצח מצד כוחות אש"ף. אנשי אש"ף "הרגו אנשים וזרקו את גופותיהם בחצרות. כמה מהם נשאו סימני התעללות, ואיבריהם היו חתוכים. לא יצאנו מפחד, שיעשו לנו אותו דבר", אמרו שתי נשים מצידון. "לא העזנו ללכת לחוף הים, כי הם הטרידו אותנו עם הנשק בידיהם." הנשים דיברו על מאורע, שקרה זמן קצר לפני הפלישה הישראלית, כאשר אנשי אש"ף אנסו ורצחו אישה והשליכו את גופתה ליד פסל מפורסם. תמונת הגופה המרוטשת של הקרבן פורסמה בעיתון מקומי.⁷ כתב *New York Times*, דוד שיפּלר, ביקר בדאמור, כפר נוצרי ליד בירות, שנמצא תחת הכיבוש של אש"ף מאז 1976, כאשר שמאלנים לבנוניים ופלסטיניים בזזו והחריבו את העיירה וטבחו במאות תושביה. לדברי שיפּלר, אש"ף הפך את העיירה לבסיס צבאי "תוך כדי ניצול כנסיותיה כמבצרים ומחסני נשק."⁸ כאשר ביוני 1982 צה"ל גירש את אש"ף מדאמור, ראש הממשלה מנחם בגין הודיע, שהתושבים הנוצריים של העיירה רשאים לחזור ולשקם את בתיהם. התושבים, שחזרו, מצאו את בתיהם לשעבר עם

כתובות פלסטיניות לאומניות מרוססות על הקיר, מלאים בספרות פת"ח, ופוסטרים של יאסר ערפאת. הם סיפרו לשיפולר על אושרם הרב מכך, שמדינת ישראל שחררה אותם.⁹

מיתוס

"מדינת ישראל הייתה אחראית לטבח רכבות פליטים פלסטיניים בסברא ושתילה."

עובדה

הפלנגות הנוצריות הלבנוניות היו אחראיות לטבח, שהתרחש בשני מחנות פליטים באזור בירות ב-17-16 בספטמבר 1982. כוחות צה"ל התירו לפלנגות להיכנס לסברא ושתילה במטרה לשרש תאי מחבלים, שכפי שהם האמינו, היו שם. להערכתם, היה מדובר בכ-200 גברים חמושים הנמצאים במחנות, שמבצעים את פעילותם מהבונקרים הרבים, שנבנו ע"י אש"ף במשך שנים, המלאים במצבורי תחמושת רציניים.¹⁰

כאשר חיילי צה"ל הורו לפלנגות לפנות את השטח, הם גילו במקום מאות הרוגים (להערכת המשטרה הלבנונית מדובר ב-460 ואילו המודיעין הישראלי מדבר על 700-800 הרוגים). בין ההרוגים, לפי הדיווח הלבנוני, היו 35 נשים וילדים. השאר היו גברים: פלסטינים, לבנוניים, פקיסטאניים, איראניים, סוריים ואלג'יריים.¹¹ העילה לטבח הייתה הנקמה על רצח נשיא לבנון באשיר ג'ומאייל ו-25 מתומכיו, שנהרגו בהפצצה באותו שבוע.¹²

ישראל התירה לפלנגות להיכנס למחנות כחלק מתכנית העברת הסמכויות ללבנוניים ולקחה על עצמה אחריות על ההחלטה. בתגובה לשערורייה והצער העמוק בציבור הממשלה הישראלית הקימה ועדת חקירה בראשותו של כאהן, שהגיעה למסקנה, שבצורה עקיפה מדינת ישראל הייתה אחראית לכך, שהיא לא שיערה לעצמה את אפשרות של גילוי אלימות מצד הפלנגות. שר הביטחון, אריאל שרון, התפטר, והרמטכ"ל, רפאל איתן, הודח.

ועדת כאהן, כפי שהכריז מזכיר המדינה לשעבר, הנרי קסינג'ר, הייתה "אות כבוד לדמוקרטיה הישראלית... מעטות הן הממשלות בעולם, שיכולות לתאר לעצמן הקמת ועדת חקירה פומבית כזאת על תקרית כה קשה ומבישה."¹³

למרבה האירוניה בעוד ש-300000 ישראלים הפגינו בישראל במחאה על הטבח, כמעט ולא נשמעו תגובות על ההתרחשות בעולם הערבי. מחוץ למזרח התיכון פרצה מחאה בינלאומית רצינית כנגד הטבח "הישראלי". הפלנגות, שביצעו ישירות את הפשע, שוחררו מנשיאה בעיקר העול של ההאשמות. לעומת זאת אף אחד כמעט לא השמיע את קולו במאי 1985, כאשר אנשי המיליציה המוסלמים תקפו את מחנות הפליטים הפלסטיניים שתילה ובורג' אל-בראג'נה. לפי דיווח פקידי האו"ם התקרית הסתיימה עם 635 הרוגים ו-2500 פצועים. במשך שנתיים של מאבק בין מיליצית אמאל השיעית הנתמכת ע"י סוריה ואש"ף דווח על יותר מ-2000 הרוגים וביניהם – אזרחים רבים. לא נשמעה שום מחאה כנגד אש"ף או סוריים ובעלות בריתם על הטבח. הקהילה הבינלאומית נאלמה דום גם באוקטובר 1990, כאשר הכוחות הסוריים פשטו על אזורי לבנון שבשליטה הנוצרית. בהתנגשות, שארכה שמונה שעות, נהרגו 700 נוצרים. היה זה הקרב הנורא ביותר בתולדות מלחמת האזרחים בלבנון.¹⁴ הטבח הזה היה השיא של מלחמת האזרחים בלבנון בשנות 1982-1975, שבמהלכה נהרגו כ-95000 אנשים.¹⁵

מיתוס

"מדינת ישראל עדיין לא מילאה את דרישות האו"ם בנושא הנסיגה המוחלטת מלבנון וממשיכה בכיבוש הבלתי חוקי של חוות שבעא."

עובדה

למרות הודעת האו"ם, שמדינת ישראל השלימה את נסיגתה מדרום לבנון,¹⁶ חיזבאללה והממשלה הלבנונית עומדים על כך, שמדינת ישראל עדיין מחזיקה בשטח לבנוני בצד המזרחי של הר דב. מדובר בחלקה בת 250 קמ"ר, בלתי מאוכלסת ברובה הנקראת חוות שבעא. הטענה הזאת מהווה תירוץ לפעילותיה של חיזבאללה כנגד מדינת ישראל. כך, אחרי חטיפת שלושת החיילים הישראליים באזור, הארגון הודיע, שהם נתפסו באדמת לבנון.

השטח הזה, שמדינת ישראל הקימה סדרת עמדות תצפית בפסגות גבעותיו האסטרטגיות באזור, הגיע לשליטתה של מדינת ישראל מסוריה. ובכל זאת הסורים תמכו בטענותיה של החיזבאללה. לפי העיתון *Washington Post* המחלוקת מועילה לכל הצדדים הערביים. "עבור סוריה פירוש הדבר, שעדיין ניתן

לנצל את החיזבאללה להפרת סדר במדינת ישראל, עבור לבנון הדבר מספק לה דרך להפעלת לחץ בנושאים שונים, כגון, החזרת השבויים הלבנוניים, שעדיין כלואים בבתי הסוהר הישראליים. עבור החיזבאללה, זאת הסיבה להחזיק מיליציה חמושה במצב פעיל המספקת לה מטרה מוכנה חדשה לתנועת התנגדות מחתרתית, כאשר לא נשאר לה כבר למה עוד להתנגד.¹⁷ בינואר 2005 מועצת הביטחון של האו"ם גינתה את האלימות לאורך גבול ישראל-לבנון וחזרה על כך, שתביעתה של לבנון לבעלות על חוות שבעא "לא תואמת את החלטות מועצת הביטחון" – ובזאת אישרה, שנסיגת של מדינת ישראל מלבנון הייתה מושלמת.

"אם הם יעזבו את שבעא, לא נפסיק ללחום בהם. תכליתנו – לשחרר את גבולות פלשתינ משנת 1948... (יהודים) יכולים לחזור לגרמניה או לכל מקום, משם הם הגיעו".
- דובר חיזבאללה, חסאן אל-זדין¹⁸

מיתוס

"סוריה הייתה מקור היציבות והטוב בלבנון."

עובדה

לדמשק יש היסטוריה ארוכה ועקובה בדם של התערבויות בלבנון, ולא מסתירים שם את תקוותה לספח את שכנה החלש לסוריה. מאז הקמתה של לבנון של ימינו ב-1920 "רוב הסורים לעולם לא קיבלו את לבנון המודרנית כמדינה ריבונית ועצמאית."¹⁹ מלחמת אזרחים, אשר פרצה ב-1975 בלבנון, נתנה לדמשק סיכוי לפעול בהתאם לאמונתה, שלבנון וסוריה - מדינה אחת הן. ב-1976 סוריה התערבה במלחמת האזרחים בלבנון לטובת הנוצרים הלבנוניים. ב-1978 דמשק שינתה את עמדתה והתחילה לתמוך בקואליציה השמאלנית של פלסטינים, דרוזים ומוסלמים כנגד הנוצרים. בסופו של דבר הצבא הסורי כבש שני שלישי מלבנון. פריסת סוללות טילי קרקע-אוויר בלבנון ע"י סוריה ומדיניותה המאפשרת לאש"ף וחוליות טרור אחרות לתקוף משם את ישראל הובילו במידה רבה למלחמת לבנון ב-1982.²⁰

במשך השבוע הראשון של מבצע "שלום הגליל" הישראלי ביוני 1982 הכוחות הסוריים היו מעורבים בקרבות נגד ישראלים. צה"ל השמיד או פגע קשה ב-18 מתוך 19 סוללות טילים סוריים וביום אחד הפיל 29 מטוסי קרב סוריים מדגם מיג, כאשר האבידות בצד הישראלי הסתכמו במטוס בודד אחד. מאז סוריה וישראל השתדלו מאוד להימנע מעימותים בהמשך המלחמה.

ובכל זאת סוריה מצאה דרכים לפגוע במדינת ישראל. ב-1982 סוכנים סוריים רצחו את הנשיא הנבחר באשיר ג'ומאייל, שרצה להגיע לשלום עם ישראל. שנתיים אחרי זה סוריה אילצה את הנשיא אמין ג'ומאייל, אחיו של באשיר, לחזור בו מהסכם שלום, שנחתם בינו לבין מדינת ישראל לפני שנה.²¹ פעילויותיה של סוריה היו מכוונות לא רק כנגד מדינת ישראל, אלא גם כנגד המערב. באפריל 1983 המחבלים מארגון חיזבאללה, שפעלו מאזור בשליטה סורית, פוצצו שגרירות ארה"ב בבירות. 49 אנשים נהרגו ו-120 נפצעו. אחרי חצי שנה אנשי חיזבאללה הביאו שתי משאיות עם מטען חבלה לקסרקטין של צי ארה"ב וצבא צרפת ליד בירות. בפיגוע נספו 241 חיילים אמריקאים ו-56 חיילים צרפתיים. ב-1985 פעילי חיזבאללה התחילו לחטוף אנשי מערב ברחובות בירות וערים אחרות בלבנון. היה ברור מהתחלה, שסוריים ומשתפי פעולתם איראניים, יכלו לצוות על שחרור בני ערובה מערביים בכל רגע. למשל, כאשר אזרח צרפתי נחטף באוגוסט 1991, הסורים דרשו את שחרורו. תוך ימים ספורים הוא שוחרר. מרבית בני ערובה הוחזקו בעמק בקעא או בפרברי בירות. שני האזורים היו בשליטה הסורית. בשנות 88-1985 אנשי מיליציה אמאל השיעית בעלת קשר הדוק לסוריה, הרגו מאות אזרחים פלסטינים בהתקפות על מחנות פליטים.

באוקטובר 1990, כאשר תשומת לבו של מערב הייתה מופנית למאורעות בכווית, כוחות סוריים הסתערו על המבצר של 'המורד' הנוצרי גנרל מישל עאון בבירות והצליחו לכבושו. בנוסף להרוגים בקרב תוצאות הטבח הסתכמו בכ-700 הרוגים.²² מבצע בזק זה סילק את האיום האחרון, שנותר, להגמוניה הסורית בלבנון.

ב-22 במאי 1991 נשיא לבנון אליאס חראוי חתם על הסכם עם הנשיא הסורי, חאפז אסאד, לפיו סוריה תבטיח "ריבונות ועצמאות" ללבנון, למרות שמותר לדמשק להחזיק בצבא הכיבוש שלה במדינה הזאת.

הרמז לכוונותיה האמיתיות של סוריה נתגלה מוקדם יותר, כאשר שר הביטחון מוסטפה טלאס הביע צפייה, שהאיחוד בין שתי המדינות יושג "במהרה או לפחות בדורנו".²³ מאז חתימת ההסכם סוריה אחזה חזק בלבנון ודכאה באכזריות כל ניסיונות התגרות בשליטתה. אמנם המצב השתנה בצורה דרמטית, אחרי שהתעורר חשד למעורבותה של סוריה ברצח ראש הממשלה הלבנוני הקודם, רפיק חרירי ב-14 בפברואר 2005. האו"ם אימץ החלטה הקוראת לנסיגת הכוחות הלא-לבנוניים וחקירת הרצח. בעקבות זאת סוריה הוציאה את כוחותיה הנשארים מהלבנון, אבל עדיין יש לה השפעה ניכרת דרך "אפטרופסות פוליטית ובריתות מאחורי הקלעים".²⁴

מיתוס

"סוריה התערבה בנעשה בלבנון רק לפי בקשת הליגה הערבית."

עובדה

סוריה הכניסה את כוחותיה ללבנון לפני קבלת הסכמה מהליגה הערבית. דמשק התערבה באפריל 1976, כאשר המצביא הדרוזי בלבנון קמאל ג'ומבלאט סירב לקבל את דרישתו של האפז אסאד על הפסקת אש. אסאד ניצל את סירובו של ג'ומבלאט להפסיק את התקפותיו כנגד הנוצרים הלבנוניים כעילה, שהייתה נחוצה להתערבותו במלחמה. ביוני 1976 מזכירות הליגה הערבית כינסה אסיפה בה סוריה, לוב, ערב הסעודית וסודאן הסכימו לשלוח כוחות ל"השכנת שלום". אסאד שלח ללבנון כוחות סוריים נוספים בעוד שמדינות אחרות שלחו רק כוחות סמליים.²⁵ בקיצור, "אישור" הליגה הערבית היה לא יותר מאשר הכרה בעובדה קיימת בפועל.

הערות:

¹Jillian Becker, *The PLO*, (London: Weidenfeld and Nicolson, 1984), pp. 202, 279.

²Becker, pp. 202, 209.

³*Jerusalem Post*, (June 28, 1982).

⁴Raphael Israeli. Ed., *PLO in Lebanon*, (London: Weidenfeld and Nicolson, 1983), p.

7.

⁵*Washington Post*, (June 16, 1982).

⁶Israeli, p.259.

ראה גם: *New York Times*, (October 15, 1976) רשומות רשמיות של העצרת הכללית, מושב ל"א, אסיפות מלאות, פגישה ל"ב

7. ראיון לטלוויזיה ישראלית (July 23, 1982).

⁸*New York Times*, (June 21, 1982).

⁹*New York Times*, (June 21, 1982).

¹⁰Zeev Schiff and Ehud Yaari, *Israel's Lebanon War*, (NY: Simon and Schuster, 1984), p. 70.

¹¹Becker, p. 212.

¹²Schiff and Yaari, p. 257

¹³*Washington Post*, (February 8, 1983).

¹⁴*New York Times*, (October 19, 1990)

¹⁵Becker, p. 212.

¹⁶"Security Council Endorses Secretary-General's Conclusion on Israeli Withdrawal from Lebanon as of 16 June," *UN Press Release*, (June 18, 2000).

¹⁷*Washington Post*, (January 30, 2001).

¹⁸*New Yorker*, (October 14, 2002).

¹⁹Daniel Pipes, *Damascus Courts The West*, (DC: The Washington Institute for Near East Policy, 1991), p. 26.

²⁰Becker, pp. 204- 205.

²¹Patrick Seale, *Asad*, (Berkeley: University of California Press, 1988), p. 417.

²²Pipes, p. 27.

²³*al-Hayat*, (May 9, 1991).

24. "Q&A: Syria and Lebanon," BBC News, (April 25, 2005).

²⁵Becker, p. 131.

11. מלחמת המפרץ

מיתוס

"מלחמת המפרץ הייתה למען מדינת ישראל."

עובדה

לפני הכרזתו של הנשיא ג'ורג' בוש על מבצע "סופה במדבר" (מלחמת המפרץ), נשמעו דברי ביקורת על מדינת ישראל ותומכיה בטענה, שהם לוחצים על וושינגטון במטרה להכריחה לצאת למלחמה עם עיראק כדי לחסלה כאיום צבאי. אמנם הנשיא בוש הבהיר את עמדתה של ארה"ב בנאומו ב-2 באוגוסט 1990 באומרו, שלארה"ב יש "אינטרסים חיוניים עתיקי-יומין" במפרץ הפרסי. יתרה מזאת, "התוקפנות החשופה" של עיראק הפרה את אמנת האו"ם. הנשיא הביע דאגה לאומות קטנות אחרות באזור ולאזרחים אמריקאים המתגוררים ועובדים באזור. "אני רואה שמתוקף עיקר תפקידי כנשיא עלי להגן על אזרחים אמריקאים."¹

במהלך המשבר במפרץ הנשיא ופקידי ממשל בכירים אחרים הבהירו, שפלישתה של עיראק לכווית איימה על האינטרסים של ארה"ב – כשבראש ובראשונה היה מדובר באספקת נפט. רוב האמריקנים הסכימו עם החלטתו של הנשיא לצאת למלחמה. למשל, סקר דעת הקהל של *Washington Post* וחדשות ABC ב-16 בינואר 1991 הראה, ש-76 אחוז מהאמריקנים ראו בעין יפה את יציאתה של ארה"ב למלחמה עם עיראק ו-22 אחוז הסתייגו מהרעיון.²

נכון, שמדינת ישראל ראתה בעיראק איום רציני לביטחונה, כי עיראק הייתה זאת שעמדה בראש מחנה הסירוב. דאגותיה של מדינת ישראל אומתו עם פרוץ המלחמה, כאשר עיראק שיגרה 39 טילי סקאד על מרכזי אוכלוסייתה האזרחית.

מדינת ישראל לעולם לא ביקשה מכוחות אמריקנים להילחם עבורה. למרות שכוחות ישראלים היו מוכנים לקחת חלק במלחמת המפרץ, הם לא עשו זאת עקב בקשתה של ארה"ב להימנע מכך. אפילו אחרי התגרירות של מתקפות טילי סקאד, ישראל הסכימה להיענות לבקשתה של ארה"ב שלא להגיב עליהן.

מיתוס

"פרופיל נמוך של מדינת ישראל במלחמת המפרץ הוכיח, שאין לה כל ערך אסטרטגי לארה"ב."

עובדה

אף אחד לא ציפה אי-פעם, שמדינת ישראל תמלא תפקיד רציני בקרבות במפרץ. פקידי הממשל האמריקני ידעו, שהעולם הערבי לא ייתן למדינת ישראל לעזור להגן עליהם. הם ידעו גם, שכוחות ארה"ב היו מוכרחים להתערב, כי מדינות המפרץ לא היו מסוגלות להגן על עצמן.

העמדה הישראלית משקפת החלטה פוליטית מחושבת בתגובה להפצרותיה של ארה"ב. ובכל זאת מדינת ישראל סייעה להצלחתה של ארה"ב לעצור את התוקפנות העיראקית. למשל:

- הזהרתה של מדינת ישראל, שהיא תנקוט באמצעים צבאיים ברגע שכוחות עיראק יכנסו לירדן, למעשה, הבטיחה לשכנתה שלמות טריטוריאלית כנגד התוקפנות העיראקית.
- ארה"ב הפיקה תועלת משימוש בטילי "Have Nap" הישראלים על מפציצה B-52. ואילו הצי השתמש לצורכי סיוור במפרץ במטוסים ללא טייס מדגם Pioneer הישראלים.
- ישראל סיפקה מגלי מוקשים, שטיהרו את הדרך לכוחות בנות הברית בשדות מוקשים העיראקיים.
- חיל הים האמריקני השתמש בגשרים ניידים, שישראל הטיסה הישר לערב הסעודית.

- המלצותיה של מדינת ישראל המבוססות על מערך תצפיות הביאו לשינויי תוכנה מסוימים, ששכללו את יכולת ההגנה של טילי פטריוט.
- התעשייה האווירית של מדינת ישראל פיתחה מיכלי דלק קונפורמיים, אשר הגדילו את טווח הטיסה של מטוסי F-15. בהם השתמשו במפרץ.
- מערכת כוון למטרה מתוצרת ישראלית נוצלה לשיפור יכולות הקרב הלילי של מסוקי "קוברא".
- ישראל יצרה מיכל עבור טיל טומהוק מוצלח מאוד.
- ישראל סיפקה לכוחות ארה"ב משקפי מגן לראייה לילית.
- ישראל יצרה ופיתחה מנגנון התרעה בגובה נמוך, שהשתמשו בו מסוקי Blackhawk.
- ישראל הציעה לארה"ב להשתמש במתקניה הצבאים ושירותיה הרפואיים. אניות אמריקאיות השתמשו בתחזוקתה ותמיכתה של מספנת נמל חיפה בדרכם למפרץ.
- ישראל השמידה את הכור הגרעיני בעיראק ב-1981. כתוצאה מכך כוחות ארה"ב לא היו צריכים להתמודד מול עיראק בעלת כוח גרעיני.

מיתוס

"מדינת ישראל הרוויחה ממלחמת המפרץ מבלי לשלם דבר בתמורה."

עובדה

אמת הדבר, שמדינת ישראל הרוויחה מהשמדת היכולת הצבאית של עיראק ע"י הקואליציה ברשותה של ארה"ב, אבל המחיר, שהיא שילמה על כך, היה אדיר. אפילו לפני פרוץ המלחמה מדינת ישראל הייתה צריכה לשנות את תקציב הביטחון שלה כדי לשמור את כוחותיה במצב של כוננות מוגברת. התקפות הטילים העיראקיות הוכיחו, עד כמה צדקה ישראל בכך, שהחזיק את חיל האוויר שלה באוויר עשרים וארבע שעות ביממה. המלחמה דרשה הגדלת תקציב הביטחון ביותר מ-500 מיליון דולר. עוד 100 מיליון דולר הושקעו בצרכי ההגנה האזרחית.

הנוק, שנגרם ע"י 39 טילי סקאד, שנחתו בתל-אביב ובחיפה, היה רחב. כ-3300 דירות מגורים ובניינים אחרים נפגעו באזור גוש דן. כ-1150 אנשים פונו לעשרות בתי מלון בעלות של 20 אלף דולר ללילה. מעבר למחיר ישיר של כוננות צבאית ונוק לרכוש, הכלכלה הישראלית נפגעה מהעובדה, שתנאי חירום שללו מישראלים רבים אפשרות לעבוד. במשך מלחמה הכלכלה תפקדה בלא יותר מ-75 אחוז מפעילותה השגרתית. סך כל הנוק הכלכלי למדינה הסתכם ב-3.2 מיליארד דולר.³ והמחיר הכבד ביותר היה חיי אדם. סך 74 אנשים נפטרו כתוצאה מהתקפות סקאד. שניים נפגעו מפגיעה ישירה, ארבעה מחנק במסכות גז והשאר – מהתקפי לב.⁴

ועדת האו"ם הדנה בתביעות פיצויים מעיראק אישרה תשלום של יותר מ-31 מיליון לעסקים ואנשים פרטיים בישראל. ההחלטה משנת 1999 נבעה מהחלטת מועצת הביטחון מ-1992 התובעת מעיראק לפצות את קרבנות מלחמת המפרץ.⁵ ב-2001 ועדת הפיצויים של האו"ם העניקה 74 מיליון דולר למדינת ישראל על המחיר, שהיא שילמה על התקפות טילי הסקאד העיראקיים. כל שאר הסכום של מיליארד דולר – גובה הפיצויים אותו דרשה מדינת ישראל – נדחה ע"י האו"ם.⁶

מיתוס

"עיראק מעולם לא היוותה איום על מדינת ישראל."

עובדה

מאז הגיע הנשיא העיראקי, סדאם חוסיין, לשלטון, הוא עמד בראש המדינות הערביות המסרבות להכיר במדינת ישראל והיה אחד מאויביה התוקפנים ביותר. ב-2 באפריל 1990 הנאומים של סדאם הפכו לעוד יותר מאיימים: "אני נשבע לאלוהים, שניתן לאש שלנו לאכול מחצית מדינת ישראל, אם היא תנסה ליזום פעולה כלשהי נגד עיראק." לטענתו של סדאם, עוצמת הנשק הכימי של מדינתו שווה רק לזאת של ארה"ב ובריה"מ, והוא ישמיד כל מי, שיאיים על עיראק בפצצה אטומית במנה "כימית כפולה."⁷ כעבור ימים ספורים סדאם אמר, שהמלחמה עם ישראל לא תסתיים עד שכל השטחים של מדינת ישראל יוחזרו לידי ערבים. הוא הוסיף, שעיראק מסוגלת לשגר למדינת ישראל נשק כימי מאתרים שונים.⁸ המנהיג העיראקי התריע, שאם מדינת ישראל תתקוף את עיראק, הוא נותן למפקדיו חופש מלא לשגר טילים נגד מדינת ישראל מבלי להתייעץ על כך עם הדרג העליון. לאחר מכן ראש חיל האוויר העיראקי

הכריז, שהוא קיבל הוראה לתקוף את מדינת ישראל במידה והמדינה היהודית תפתח בפעולה צבאית נגד עיראק או כל מדינה ערבית אחרת.⁹

ב-18 ביוני 1990 סדאם אמר לקהל המתאספים בוועידה האסלאמית בבגדד: "נתקוף [את הישראלים] עם כל הנשק שבידינו, אם הם יתקפו את עיראק או את הערבים." הוא הצהיר, ש"פלשתין נגנבה" והפציר בעולם הערבי "להחזיר את הזכויות על פלשתין, שנלקחו מהם בכוח, ולשחרר את ירושלים מהשבי הציוני."¹⁰

איומיו של סדאם באו בעקבות החשיפה, שבריטניה וארה"ב סיכלו ניסיון להבריא לעיראק הדק גרעיני "קריטרונ" מתוצרת אמריקה.¹¹ שלוש שנים קודם שרותי הביון הבריטיים M16 הכינו הערכה סודית, על-פיה חוסיין הורה לעשות כל מאמץ לפיתוח נשק גרעיני.¹² אחרי שב-1988 סדאם השתמש בנשק כימי כנגד האוכלוסייה הכורדית משלו בחלבג'ה, לאף אחד כמעט כבר לא נשאר ספק, שאם רק הייתה לו הזדמנות, הוא היה שש להשתמש בנשק גרעיני כנגד יהודים במדינת ישראל.

באפריל 1990 קציני המכס הבריטיים מצאו צינורות, שהיו אמורות להיטען על אנייה שכורה לעיראק. ההנחה הייתה, שמדובר בחלק מתותח ענק, שהיה מאפשר לבגדד לשגר טילים גרעיניים או כימיים לישראל או לאיראן.¹³ עיראק הכחישה, שהיה כוונתה ליצור "סופר-תותח", אבל אחרי המלחמה כולם נוכחו לדעת, שעיראק אכן יצרה נשק כזה.¹⁴

עיראק יצאה מהמלחמה עם איראן כבעלת אחד הכוחות הצבאים הגדולים והחמושים ביותר בעולם. למעשה, לעיראק היה מיליון חיילים מנוסים בשדה הקרב, יותר מ-700 מטוסי קרב, 6000 טנקים, טילים בליסטיים ונשק כימי. אמנם ארה"ב ובעלות בריתה זכו לניצחון מהיר, גודל מחסן הנשק של חוסיין התבהר רק אחרי המלחמה, כאשר הפקחים של האו"ם מצאו ראיות לתכנית נרחבת ליצירת נשק כימי וגרעיני.¹⁵

עיראק שימשה גם כבסיס למספר קבוצות טרור, שאיימו על מדינת ישראל, כולל אש"ף והמועצה המהפכנית של פת"ח של אבו נידאל.

אחרי פלישתה של עיראק לכווית סדאם חוסיין חזר והדגיש, שהוא יתקוף את ישראל, אם מדינתו תותקף. אם ארה"ב תצא כנגד עיראק, "אז ההתקפה הבאה תהיה על תל-אביב, בין אם מדינת ישראל תשתתף במתקפה, בין אם לא", כך הוא אמר בדצמבר 1990.¹⁶ במסיבת עיתונאים אחרי פגישתו עם מזכיר המדינה ג'יימס ביקר ב-9 בינואר 1991 נשאל שר החוץ העיראקי טאריק עזיז, האם עיראק תתקוף את ישראל במקרה שתתחיל המלחמה. הוא ענה בגלוי: "כן. כן, בהחלט."¹⁷

בסופו של דבר סדאם מימש את איומיו.

מיתוס

"סדאם חוסיין מעולם לא היה מעוניין בהשגת נשק גרעיני."

עובדה

ב-1981 ישראל השתכנעה, שעיראק קרובה ליצור הנשק הגרעיני. על מנת להקדים ולסכל את יצור הנשק הגרעיני, שלא היה להם ספק, שהיה מכוון כנגדם, הישראלים שיגרו התקפת פתע להשמדת הכור הגרעיני באוסירק. בזמנו, כולם השמיעו דברי ביקורת חריפים על מדינת ישראל. ב-19 ביוני מועצת הביטחון של האו"ם גינתה פה אחד את הפעולה. המבקרים לא העריכו מספיק את חשיבותה של התכנית הגרעינית של עיראק בטענה, שבגדד חתמה על הסכם אי התפשטות גרעינית ונתנה רשות לפקח על מתקניה. על כן חששותיה של מדינת ישראל הוכרו כחסרות בסיס.

רק אחרי פלישתה של עיראק לכווית פקידי הממשל האמריקני התחילו להודות בפומבי, שבגדד עמדה לפתח נשק גרעיני והייתה קרובה להשגת מטרתה הרבה יותר ממה, שסברו קודם. שוב, רבים טענו כנגד, שהממשלה חיפשה רק תירוץ להצדקת המלחמה עם עיראק.

כמה חודשים לאחר מכן, אחרי שכוחות בעלות הברית הודיעו על השמדת המתקנים הגרעיניים של עיראק, פקחי האו"ם גילו, שתכניתו של סדאם לפיתוח הנשק הייתה נרחבת יותר אף ממה, שהאמינו במדינת ישראל. האנליסטים חשבו, שעיראק לא תהיה מסוגלת להעשיר אורניום עבור הפצצות, אבל חוקריו של סדאם השתמשו בכמה שיטות (כולל אחת, שנחשבה למיושנת), שלהנחתם, יכלו לאפשר לעיראק ליצור לפחות פצצה אחת.

"מנהיגי תנועת השלום הישראלית מביעים רגשי סלידה מפעולותיו של אש"ף. יש צורך במסכות גז כדי להתגבר על "סרחון רעיל ומגעיל" של יחסו של אש"ף כלפי סדאם חוסיין," אמר יוסי שריד.¹⁸ פעיל אחר,

ירון לונדון, כתב מכתב פתוח לפלסטינים בשטחים: "השבוע הוכחתם לי, כמה טיפש הייתי במשך שנים רבות. כאשר תבקשו ממני שוב לתמוך ב"זכויותיכם הלגיטימיות", תגלו, שקריאות העידוד לסדאם אטמו את אוזניי".¹⁹

מיתוס

"אש"ף שמר על ניטרליות במלחמת המפרץ."

עובדה

אש"ף, לוב ועיראק היו החברים היחידים, שהתנגדו להחלטת הליגה הערבית הקוראת לעיראק לסגת מכווית. הנהגת האינתיפאדה שלחה מברק איחולים לסדאם חוסיין בה הפלישה לכווית תוארה כצעד ראשון לקראת "שחרור פלשתיין".²⁰

ב-12 באוגוסט בג'נין אלף פלסטינים צעדו עם קריאות: "סדאם – אתה גיבור, תתקוף את ישראל עם נשק כימי".²¹

לפי מקורות מסוימים, אש"ף הקל על כיבוש כוויית בידי עיראק בצורה ניכרת. התכנון הלוגיסטי לפלישה העיראקית היה מבוסס לפחות חלקית על מידע מודיעיני, שסופק ע"י פקידי אש"ף ותומכיו, שהתבססו בכווית.²²

כאשר ארה"ב החלה לרכז את כוחותיה בערב הסעודית, ערפאת קרא לזה "מסע צלב חדש", אשר "מבשר רעות וטומן בחובו סכנות ואסונות חמורים ביותר לאומתנו הערבית והאסלאמית". הוא גם הבהיר את עמדתו בעימות: "אנחנו יכולים רק להסתתר בחפירות ומשם להביע את עוינותנו לציונות ולבעלות בריתה האימפריאליסטיות, שהיום מגייסות טנקים, מטוסים וכל כלי מלחמה מתוחכמים שלהם כנגד אומתנו הערבית".²³

עם פרוץ המלחמה הוועד הפועל של אש"ף אישר את תמיכתו בעיראק: "העם הפלסטינים מתייצב לצד עיראק". למחרת ערפאת שלח הודעה לסדאם, ובה הוא קורא לעיראק להיאבק ב"רודנות אמריקאית" ומתאר את עיראק כ"מגן על האומה הערבית, על המוסלמים ועל האנשים החופשיים בכל מקום".²⁴

להטו של ערפאת כלפי חוסיין לא נרתע גם אחרי תוצאות המלחמה. "בהזדמנות הזאת ברצוני שוב להביע בפני הוד מעלתו את גאוותי על קשרי האחוה והגורל המשותף המקשרים בינינו", הוא אמר בנובמבר 1991. "הבה נעבוד יחד עד שנשיג ניצחון ונשוב לירושלים המשוחררת".²⁵

מיתוס

"יהודים אמריקאים דחקו בארה"ב לצאת למלחמה נגד עיראק ב-2003 כדי לסייע לישראל."

עובדה

כמה מתנגדים של מלחמת ארה"ב נגד עיראק ב-2003 טענו, שיהודים אמריקאים איכשהו אחראים לדחיקה בנושא ג'ורג' וו. בוש לשגר מבצע צבאי לטובת מדינת ישראל. בפועל, הנשיא בוש החליט, שעיראק מהווה איום לארה"ב על בסיס אמונה רווחת, שבבעלותה – נשק להשמדה המונית, והיא עומדת להשיג יכולת גרעינית, שתוכל להשתמש בה כנגד אמריקאים או להעביר למחבלים, שישתמשו בה כנגד יעדים אמריקאים. הדחתו של סדאם חוסיין נועדה גם כן לחסל את אחד מנותני החסות העיקריים לטרור. המלחמה בעיראק שחררה את העם העיראקי מאחד המשטרים המדכאים ביותר בעולם. אפילו בעולם הערבי שם רבים התנגדו לפעולתה של ארה"ב שום מנהיג ערבי לא קם להגנתו של סדאם חוסיין.

נכון, שמדינת ישראל תרוויח מחיסול המשטר, ששיגר עליה 39 טילים ב-1991, שילם לפלסטינים על מנת לעודדם לתקוף ישראלים ועמד בראש הקואליציה של מדינות ערב הנחושות להשמיד את מדינת ישראל. אמנם נכון גם, שמדינות ערב רבות, בפרט ערב הסעודית וכוויית, הרוויחו מהדחתו של סדאם חוסיין. לכן האומות האלה נתנו רשות לכוחות בעלות הברית להשתמש במדינותיהם כבסיס למבצעהם. באשר לתפקיד היהודים האמריקאים, חשוב לזכור, שיהודים מהווים פחות משלושה אחוז מאוכלוסיית ארה"ב וקשה לראות בהם תומכים נלהבים של המלחמה. להפך, חילוקי דעות בקהילה היהודית היו זהים לאלה של המדינה כולה ומרבית ארגונים יהודיים גדולים נמנעו בהבעת עמדה כלשהי כלפי המלחמה. בינתיים, סקרי דעת הקהל הראו, שרוב גדול של כל האמריקאים מהתחלה תמך במדיניות הנשיא בנושא המלחמה בעיראק.

מספר מותחי ביקורת טענו, שפקידים בכירים ממוצא יהודי בממשלתו של בוש דחפוהו למלחמה. אמנם רק קומץ קטן של פקידי הממשל היו יהודים ואף אחד מהיועצים הראשיים של הנשיא באותו זמן – שר ההגנה, מזכיר המדינה, סגן נשיא או יועץ הביטחון הלאומי – לא היו יהודים. טענה, שיהודים אמריקאים כביכול נאמנים יותר למדינת ישראל מאשר לארה"ב או שיש להם השפעה מופרזת על מדיניותה של ארה"ב במזרח התיכון, היא אחת הדוגמאות לאנטישמיות. למרבה הצער, כמה מותחי ביקורת על המלחמה בעיראק בוחרים בגישה עתיקת יומין של הפניית אצבע מאשימה כלפי יהודים בגלל מדיניות, שהם לא מסכימים לה, במקום להעלות נושאים מהותיים לדיון.

הערות:

- ¹ [Washington Post](#), (August 3, 1990).
- ² [Washington Post](#), (January 17, 1991).
- ³ [Near East Report](#), (February 4, 1991).
- ⁴ [Jerusalem Post](#), (January 17, 1992).
- ⁵ [Jewish Telegraphic Agency](#), (April 14, 1999).
- ⁶ [Jewish Telegraphic Agency](#), (June 21, 2001).
- ⁷ Reuters, (April 2, 1990).
- ⁸ Reuters, (April 18, 1990).
- ⁹ UPI, (April 22, 1990).
- ¹⁰ Baghdad Domestic Service, (June 18, 1990).
- ¹¹ [Washington Post](#), (March 29, 1990).
- ¹² [Washington Times](#), (April 3, 1990).
- ¹³ Reuters, (April 17, 1990).
- ¹⁴ [Washington Post](#), (August 14, 1991).
- ¹⁵ [Washington Post](#), (August 8, 1991).
- ¹⁶ Reuters, (December 26, 1990).
- ¹⁷ Transcript of January 9, 1991, press conference.
- ¹⁸ הארץ (17 באוגוסט 1990)
- ¹⁹ ידיעות אחרונות (אוגוסט 1990)
- ²⁰ [Mideast Mirror](#), (August 6, 1990).
- ²¹ Associated Press, (August 12, 1990).
- ²² [Jerusalem Post](#), (August 8, 1990).
- ²³ [Sawt al-Sha'b](#), (September 4, 1990).
- ²⁴ Agence France-Presse, (February 26, 1991).
- ²⁵ Baghdad Republic of Iraq Radio Network, (November 16, 1991).

12. האו"ם

מיתוס

"או"ם שיחק תפקיד מועיל לאורך זמן בענייני המזרח התיכון. תדמית ההגינות, הצדק והאיזון של הארגון הזה הופך אותו לפורום אידיאלי ליישוב הסכסוך הערבי-ישראלי."

עובדה

החל מאמצע שנות השבעים הבלוק הערבי-סובייטי יחד עם מדינות העולם השלישי הצטרפו ללובי פרו-פלסטיני באו"ם. הדבר היה נכון במיוחד בעצרת הכללית, שם המדינות האלה – כמעט כולן דיקטטוריות או אוטוקרטיות – לעיתים קרובות הצביעו יחד על החלטות תוקפות את מדינת ישראל ותומכות באש"ף. ב-1975 בעידודן וביוזמתן של מדינות ערב והגוש הסובייטי העצרת אישרה החלטת 3379 המגנה את הציונות, כשהיא רואה בה צורה של גזענות. שגריר ארה"ב, דניאל מויניהאן, קרא להחלטה "מעשה מתועב". שגריר ישראל, חיים הרצוג, אמר לעמיתיו הנציגים, שההחלטה הייתה "מבוססת על שנאה, שקר ויהירות". היטלר, הכריז הוא, היה מרגיש את עצמו בבית, אם הוא היה שומע את דיון האו"ם בנושא.¹

ב-16 בדצמבר 1991 העצרת הכללית הצביעה 111-25 (עם 13 נמנעים ו-17 משלחות נעדרות או לא מצביעות) על הסרת החלטת 3379. שום מדינה ערבית לא הצביעה בעד ההסרה. אש"ף גינה את ההצבעה ואת תפקיד ארה"ב במערכה.

מדינת ישראל מהווה מושא לוועדות חקירה, נציגים מיוחדים ומגישי דו"חות רבים יותר מאשר כל מדינה אחרת במערכת האו"ם. הנציג המיוחד של המנהל הכללי של אונסק"ו ביקר במדינת ישראל 51 פעם במשך 27 שנות כהונתו. "משלחת מיוחדת" נשלחה ע"י המנהל הכללי של ארגון העבודה העולמי (ILO) לישראל ולשטחים כל שנה במשך 17 שנים אחרונות.

הוועדה לזכויות האדם הפכה את אימוץ החלטות מוגזמות בנוגע למדינת ישראל לשגרה. מכל הגינויים של המוסד הזה 26 אחוז מתייחסים למדינת ישראל בלבד בעוד שמדינות נוכלות כמו סוריה או לוב לעולם לא נחשפו לביקורת מצדה.²

בספטמבר 2003 האו"ם קיים ועידה בינלאומית בת יומיים של החברה הציבילית בתמיכה לעם הפלסטיני בנושא "סוף לכיבוש!" במהלך האירוע המשקיף הפלסטיני באו"ם, נאצר אל-קידווה, אמר, "שאלומות כהגנה עצמית בשטחים פלסטיניים כבושים אינו טרור".³ הייתה זאת רק אחת מיני ועידות רבות, שהתקיימו תחת חסותן של האו"ם במשך שנים.

אפילו כאשר מדינת ישראל לא מעורבת ישירות בנושא פקידי או"ם מוצאים דרך להביע את דעותיהם הקדומות אודות המדינה היהודית. למשל, באפריל 2004 שלח או"ם לעיראק, לחדאר ברהימי קרא למדיניות הישראלית "הרעל הגדול באזור". ההערה הזאת המחישה חוסר מקצועיות וניטרליות ראויות לנציגי הארגון.⁴

במרץ 2005 מועצת הביטחון יצאה בגינוי חסר תקדים לפיגוע בתל-אביב, שבוצע ע"י הג'יהאד האסלאמי. בניגוד לפעולות ישראליות הזוכות להחלטות, הפעם מועצת הביטחון הסתפקה רק ב"הצהרת מדיניות" הקוראת לרשות הפלסטינית "לנקוט בצעדים מיידים ואמינים למציאת האחראים לפיגוע זה" ולנהוג בהם כדין. היא גם עודדה "פעילות תומכת בעתיד למניעת פיגועים אחרים". ההצהרה דרשה הסכמתם של כל 15 חברי מועצת הביטחון. נציג ערבי אחד – זה של אלג'יר – חתם רק אחרי מחיקת האזכור של הג'יהאד האסלאמי.⁵

באוגוסט 2005 בו בזמן שמדינת ישראל התכוננה להתנתקות הרשות הפלסטינית הכינה חומר לחגיגת הנסיגה הישראלית. הוא כלל בין היתר כרזות "עזה – היום, הגדה המערבית וירושלים – מחר". סוכנויות החדשות דיווחו, שהפקת הכרזות מומנה מקרנות תכנית הפיתוח של האו"ם, והן גם נדפסו תחת הלוגו שלה.⁶

העיקרון של שיחות ישירות בין הצדדים עליו מבוסס תהליך השלום הערבי-ישראלי, שהתחיל במדרד ב-1991, מופר בקביעות ע"י האו"ם. העצרת המרכזית ממשיכה בשגרת אימוץ החלטות המנסות לכפות פתרון בנושאי מפתח כמו ירושלים, רמת הגולן והתנחלויות. למרבה האירוניה החלטות 242 ו-338 של מועצת הביטחון של האו"ם דוגלות בשיטת השיחות הדו-צדדיות, שהחלטות העצרת הכללית מנסות לערער.

כך לעת עתה לאו"ם לא היה כל תפקיד מועיל בפתרון הסכסוך הערבי-ישראלי.

"מה שקורה במועצת הביטחון מזכיר יותר שוד מזוין מאשר דיון פוליטי או ניסיון להגיע לפתרון בעיות".
- שגריר האו"ם לשעבר, ג'ין קירקפטריק⁷

מיתוס

" הפלסטינים משוללים קול הצבעה באו"ם."

עובדה

מלבד התמיכה, שהעולם הערבי והמוסלמי יחד עם רוב חברי האו"ם העניקו לפלסטינים, הפלסטינים נהנו מהסדר מיוחד באו"ם מאז 1975. באותה שנה העצרת הכללית העניקה מעמד של נציג קבוע לאש"ף, והאו"ם הקים "ועידה בנושא הזכויות המושרשות של העם הפלסטיני". הגוף הפך, למעשה, לחלק ממנגנון התעמולה של אש"ף המפיק בולים, מארגן פגישות, מכין סרטים וטיוטות החלטות בעד "הזכויות" של הפלסטינים.

ב-1976 הועדה המליצה על "מימוש מלא של הזכויות המושרשות של העם הפלסטיני כולל שיבתם לחלקה הישראלי של פלשתיין". היא גם המליצה על הכרזת תאריך 29 (כ"ט) בנובמבר – היום בו האו"ם

הצביעו על תכנית החלוקה ב-1947 – כ"יום ההזדהות הבינלאומית עם העם הפלסטיני." מאז מציינים את היום הזה באו"ם בנאומים, סרטים ותצוגות אנטי-ישראליים. ב-1988 המעמד של אש"ף עבר שדרוג נוסף, כאשר העצרת הכללית כינתה את אש"ף "פלשתין". עשר שנים מאוחר יותר העצרת הכללית הצביעה עבור הענקת מעמד מיוחד לפלסטינים בתור חבר נטול קול הצבעה לצד 185 חברי העצרת. ההצבעה בעד ההצעה הזאת הייתה מהממת: 124 בעד מול 4 נגד עם 10 נמנעים. המדינות, שהצביעו נגד ההחלטה היו ישראל, ארה"ב, מיקרונזיה ואיי מרשל. הנציגים הפלסטיניים יכולים עכשיו להעלות נושא של תהליך השלום בעצרת המרכזית, להשתתף בהגשת טיוטות של החלטות בנושא השלום במזרח התיכון ויש להם זכות מענה. עדיין אין להם כוח הצבעה והם לא יכולים להציע מועמדים לוועדות האו"ם, כגון מועצת הביטחון.

מיתוס

"למדינת ישראל יש זכויות זהות לכל שאר חברי האו"ם."

עובדה

ללא חברות בקבוצה אזורית מדינת ישראל לא יכלה לשבת במועצת הביטחון או בגופי מפתח אחרים של האו"ם. במשך ארבעים שנה מדינת ישראל הייתה החברה היחידה באו"ם, שלא נכללה באף קבוצה אזורית. מבחינה גיאוגרפית היא שייכת לקבוצה האסיאתית, אבל מדינות ערב מנעו את חברותה בקבוצה. פריצת דרך באי הכללה של מדינת ישראל בגופי האו"ם ארעה בשנת 2000, כאשר מדינת ישראל קיבלה חברות זמנית בקבוצה אזורית של מערב אירופה ואחרות (WEOG). WEOG היא הקבוצה האזורית היחידה, שאין לה צביון גיאוגרפי מובהק, אלא יותר גיאופוליטי. WEOG מורכבת מ-27 חברים - מדינות מערב אירופה, אוסטרליה, קנדה, ניו זילנד וארה"ב - בעלי מכנה משותף של הדמוקרטיה המערבית. למרות שמדובר רק בצעד זמני, הצעד הזה הוא היסטורי מהבחינה הזאת, שהוא סופסוף עשוי לשים קץ להפליית האו"ם כנגד מדינת ישראל ולפתוח בפניה דלת להשתתפות במועצת הביטחון. הצעד ההיסטורי הזה פתח בפני מדינת ישראל פתח להשתתפות במועצת הביטחון. מדינת ישראל הגישה בקשה רשמית לחברות במועצה בשנת 2005, אבל המושב הבא לא יתקיים עד 2019. מעמדה של מדינת ישראל באו"ם השתפר עוד יותר בפברואר 2003, כאשר ישראל נבחרה להשתתף בקבוצת עבודה על פירוק הנשק של העצרת הכללית של האו"ם – משרתה הראשונה באחת הוועדות מאז 1961 (אחרי השנה הזאת האו"ם חילק את החברות לקבוצות אזוריות, ואז מדינת ישראל נשארה מבודדת). נציג ישראלי נבחר לכהן כאחד מקבוצת שלושה סגני יו"ר וזכה לקולות של איראן וכמה מדינות ערב. מצד שני במהלך אותו חודש מועמדתו של נציג ישראלי לוועדת האו"ם בנושא זכויות הילד נדחתה. שנה לפני זה הנציגים הישראליים לא זכו לרוב קולות עבור כהונתם בוועדה לזכויות אדם של האו"ם, ועדה לסיום ההפליה נגד נשים של האו"ם והועדה להפליה גזענית של האו"ם.⁸ מעמדה של ישראל באו"ם השתפר בצורה ניכרת מאז 2005 תחילה, כאשר ביולי נבחר שגריר ישראל באו"ם, דן גילרמן, כאחד מעשרים סגני נשיא, שהיו אחראים על הכנת סדר יום של האסיפה הבאה של העצרת המרכזית. זמן קצר אחרי זה ישראל קיבלה מעמד של סגן יו"ר של ועידת פירוק הנשק של האו"ם (UNDC) – תת-ועידה של העצרת הכללית המשמשת גוף מייעץ בנושאי פירוק הנשק. באוקטובר 2005 נציג ישראלי נבחר לראשונה לשמש כחבר בוועדת המורשת העולמית של אונסק"ו.

מיתוס

"האו"ם ומוסדות בת שלה מבקרות את המדיניות הישראלית, אך לעולם לא תוקפים יהודים או משתמשים ברטוריקה אנטישמית."

עובדה

האו"ם גינה, למעשה, כל צורה של גזענות העולה על הדעת. הן ייסדו תכניות למאבק בגזענות ובהיבטיו השונים – כולל שנאת זרים (קסנופוביה) – אבל סירבו בתוקף לעשות דבר זהה כנגד האנטישמיות. רק ב-24 בנובמבר 1998, יותר מחמישים שנה אחרי הקמת האו"ם, המילה "אנטישמיות" הוזכרה לראשונה בהחלטת האו"ם, שם היא מופיעה לקראת סוף החלטת העצרת הכללית של האו"ם מס' A/53/623, "חיסול הגזענות והפליה גזענית".⁹

מאז תחילת שנות השבעים סנטימנטים אנטישמיים ואנטי-ציוניים חדרו לאו"ם עצמו. הדוגמאות הבאות מתארות את עגמת המצב:

- "האם זה לא יהודים מנצלים את העם האמריקאי ומנסים לבזותו?" – נציג לוב באו"ם, עלי טרייקי.¹⁰

- "תלמוד אומר, שאם יהודי לא שותה כל שנה דם של גוי, הוא נידון לגהינום לנצח." – נציג ערב הסעודית מרוף אל-דוואליבי בפני ועדת זכויות האדם של האו"ם בנושא סובלנות דתית בשנת 1984.¹¹ הערה דומה נשמעה מפי השגריר הסורי באסיפת 1991. הוא עמד על כך, שיהודים הרגו ילדים נוצריים לשם שימוש בדםם לאפיית מצות.¹²

- ב-11 במרץ 1997 הנציג הפלסטיני בוועדת זכויות אדם של האו"ם טען, שהמשלה הישראלית הזריקה את נגיף האיידס ל-300 ילדים פלסטיניים. חרף כל מאמציהן של מדינת ישראל, ארה"ב ומדינות אחרות עלילת דם זאת נשארת בדו"ח האו"ם.¹³

- ביולי 2005 ז'אן זיגלר, מדווח מיוחד של האו"ם בנושא זכות למזון קרא לחבל עזה "מחנה ריכוז כביר" והשווה ישראלים לנאצים. שנה לפני זה (28 במאי 2004) זיגלר השתמש בנייר רשמי של האו"ם לשליחת דרישה מחברת קטרפילאר להחרים את ישראל.¹⁴

-ב-2003 הוצעה החלטה ראשונה המגנה בצורה ישירה את האנטישמיות בעצרת המרכזית, אך אירלנד, שהציעה אותה, מאוחר יותר חזרה בה עקב העדר תמיכה מספקת.

זוהי דוגמא מוחשית למסקנתה של פרופ' אן בייפסקי מאוניברסיטת יורק, קנדה, הכותבת על מערכת זכויות אדם של האו"ם כך: "זהו כלי בידי אלה, שעושים ממדינת ישראל אב-טיפוס של מפרי זכויות אדם בעולם של היום. זוהי קרקע פורייה לאנטישמיות. זהו מפלט של רלטיביסטים בתחום המוסר. בקיצור, זאת שערורייה".¹⁵

מיתוס

"מדינות ערב אישרו את ביטול ההחלטה המשמיצה את ציונות בשנת 1991."

עובדה

בהצבעה חוזרת 13 מתוך 19 מדינות ערב – כולל אלה המעורבות במשא ומתן עם ישראל – סוריה, לבנון וירדן – הצביעו בעד השארת ההחלטה, כפי שעשתה ערב הסעודית. שש מדינות אחרות, כולל מצרים, אשר השתתפה בלובי כנגד הביטול, נעדרו. כל זה לא יכול שלא להשאיר רושם מר על ההצבעה. הערבים "שוב הצביעו בעד פקפוק במהימנותו של עצם זכות הקיום של המדינה היהודית," ציין עיתון *New York Times*. "עובדה, שאפילו עכשיו רוב מדינות ערב דוגלות בדוקטרינה רשעית ומשפילה מקלקלת את שמחת הניצחון, אמנם מאוחר, אך בכל זאת –ניצחון, של ההיגיון והמצפון."¹⁶

מיתוס

"אפילו אם לעצרת הכללית יש דעות קדומות, מועצת הביטחון תמיד הייתה מאוזנת ביחסה לסוגיית המזרח התיכון."

עובדה

ניתוח מעמיק של פעולות מועצת הביטחון במזרח התיכון מראה, שאין היא טובה בהרבה מעצרת הביטחון ביחס למדינת ישראל. הצעת מועמדים למועצת הביטחון נעשית במסגרת בלוקים אזוריים. במזרח התיכון פירוש הדבר, שהליגה הערבית ובעלות בריתה בדרך כלל כלולות בה. מדינת ישראל, שהצטרפה לאו"ם ב-1949 לעולם לא נבחרה למועצת הביטחון בעוד שלפחות 16 חברי הליגה הערבית נבחרו לשם. סוריה, אחת המדינות הכלולות ברשימת המדינות, שנותנות מחסה לטרוריסטים, של ארה"ב, התחילה את קדנציה בת שנתיים כחברה במועצת הביטחון ב-2002 ושימשה כנשיא הגוף ביוני 2002. לא חסרים דיונים על ישראל, ומועצת הביטחון פעם אחר פעם גינתה את המדינה היהודית, אך אף לא פעם אחת לא הטיחה ביקורת חד-משמעית כלפי מתקפות טרור ערביות. ישיבות חירום של העצרת המרכזית נדירות הן מאוד. אף אחד לא כינס ישיבה כזאת בנושא הכיבוש הסיני של טיבט, הכיבוש האינדונזי של

מזרחה טימור, הטבח ברואנדה, ההיעלמויות בזאיר או הזוועות בבוסניה. במשך כעשרים שנה הישיבות האלה מתכנסות בראש ובראשונה על מנת לגנות את מדינת ישראל.

מיתוס

"ארה"ב תמיד תומכת במדינת ישראל באו"ם ומטילה וטו על כל החלטה קריטית".

עובדה

רבים מאמינים, שתמיד ניתן לסמוך על תמיכתה של ארה"ב בישראל ע"י מימוש זכות הוטו שלה במועצת הביטחון של האו"ם. אמנם העבר מוכיח, שארה"ב לעיתים קרובות הביעה התנגדות למדינת ישראל במועצה.

ארה"ב לא הטילה שום וטו לפני 1972, כאשר סוריה ולבנון הגישו תלונה על מדינת ישראל. בשנות 1967-1972 ארה"ב תמכה או נמנעה מלהצביע ב-24 החלטות ביקורתיות ביותר על ישראל. בשנות 1973-2004 מועצת הביטחון אימצה כ-100 החלטות בנושא המזרח התיכון, שרובן שוב ביקורתיות מאוד כלפי מדינת ישראל. ארה"ב הטילה וטו על סך 40 החלטות וכך תמכה בעמדתה הביקורתית של המועצה כלפי מדינת ישראל ע"י הצבעה בעד או הימנעות, כמעט בשישים אחוז מהמקרים.¹⁷ ביולי 2002 ארה"ב שינתה את מדיניותה והודיעה, שהיא תטיל וטו על כל החלטת מועצת הביטחון בנושא המזרח התיכון, שלא תגנה את הטרור הפלסטינים ולא תזכיר את אחריותם של ארגוני טרור כמו חמאס, הג'יהאד האסלאמי וגדודי חללי אל-אקצה על ההתקפות. ארה"ב טענה גם, שעל ההחלטות להתחשב בכך, שכל נסיגה ישראלית תהיה תלויה במצב הביטחוני, ושעל שני הצדדים להמשיך במשא ומתן להסדר קבע.¹⁸ הערבים עדיין יכולים לעקוף את ארה"ב ע"י העלאת נושאים בעצרת הכללית בה החלטות לא מחייבות עוברות בהצבעת הרוב ובה מובטחת להם תמיכה כמעט בכל נושא אנטי-ישראלי.

מיתוס

"בעלות הברית הערביות של אמריקה בדרך-כלל נרתמות לתמיכה בעמדותיה של ארה"ב באו"ם".

עובדה

ב-2004 ירדן הייתה האומה הערבית, שהצביעה יחד עם ארה"ב לעיתים קרובות ביותר, וזה היה רק בשלושים אחוז של החלטות. שאר מדינות ערב כולל בעלות הברית ערב הסעודית, כווית ומצרים הצביעו נגד ארה"ב בשמונים אחוז מהמקרים ואף יותר. כקבוצה ב-2004 מדינות ערב הצביעו נגד ארה"ב בכ-80 אחוז מההחלטות. לעומת זאת מדינת ישראל תמיד נשארה בעלת הברית הנאמנה ביותר של ארה"ב. ב-2004 ישראל הצביעה יחד עם ארה"ב במאה אחוז של מקרים - רמת תמיכה העולה על זאת של בעלות הברית העיקריות של ארה"ב כמו בריטניה, צרפת וקנדה ביותר משלושים אחוז.¹⁹

"לאו"ם יש תדמית של ארגון בינלאומי המבוסס על עקרונות אוניברסאליים של צדק ושוויון. בפועל, כאשר מתעורר הצורך לעמוד בפני המכשולים, מתברר, שלא מדובר, אלא בזרוע המבצע של דיקטטורות העולם השלישי".

- שגריר האו"ם לשעבר, ג'ין קירקפטריק²⁰

מיתוס

"אי מימושן של החלטות האו"ם ע"י מדינת ישראל מהוות הפרת החוק הבינלאומי".

עובדה

החלטות האו"ם הן מסמכים המופקים ע"י גופים פוליטיים, ויש צורך לראותם לאור ההרכב של הגופים הללו. הן משקפות יותר את נקודות מבט פוליטיות של אלה, שתומכים בהם, מאשר מגלמות כללים או עקרונות חוקיים ספציפיים. עוצמה מוסרית ופוליטית יכולה להיות רק להחלטות, שמביעות נקודת מבט מוסכמת של הקהילה הבינלאומית או נקודת מבט של אומות מובילות, בעלות עוצמה וכבוד.

האמנה של האו"ם (סעיפים 10 ו-14) במפורש מעניקה לעצרת הכללית את הכוח להציע "המלצות" לא מחייבות. החלטות העצרת נחשבות למחייבות רק בתחום התקציב ונושאים פרוצדוראליים פנימיים.

החוקיות של החלטות מועצת הביטחון היא יותר דו-משמעית. לא ברור, אם כל החלטות מועצת הביטחון הן מחייבות, או רק אלה, שאומצו תחת פרק 7 של האמנה.²¹ לפי סעיף 25 של האמנה מדינות חברות באו"ם מחויבות לבצע "החלטות מועצת הביטחון בהתאם לאמנה הנוכחית", אבל לא ברור לאילו סוגי החלטות הסעיף מתכוון. אך גם מבלי להתחשב בכך, קשה יהיה להצביע על הפרת כל החלטת מועצת הביטחון ע"י מדינת ישראל, כפי שהן מנוסחות, והמועצה לעולם לא הפעילה סנקציות כנגד מדינת ישראל בגין אי היענות לדרישותיה.

מיתוס

" האו"ם מפגין רמת דאגה זהה לחיי הישראלים והפלסטינים."

עובדה

בעוד שהאו"ם נוהגת בשגרת אימוץ החלטות ביקורתיות על יחסה של מדינת ישראל כלפי הפלסטינים, הן לאולם לא אימצו החלטה חד-משמעית בגנות האלימות נגד אזרחים ישראלים. אחת הדוגמאות הדרמטיות ביותר לסטנדרט הכפול של המוסד באה לידי ביטוי ב-2003, כאשר ישראל לראשונה ב-27 שנה האחרונות הגישה בעצרת המרכזית הצעה לטיוטה ההחלטתה. ההחלטה קראה להגן על ילדי ישראל מהטרוריסטים, אבל היא לא זכתה לתמיכה מספקת מחברי העצרת המרכזית אפילו בשלב הקודם להצבעה. ישראל הגישה את הצעת ההחלטה בתגובה לרצח עשרות ילדים ישראלים בפיוגועים ואחרי אימוץ החלטה דומה ע"י ועדת האו"ם (ואחרי זה גם ע"י העצרת הכללית) הקוראת להגנה על ילדים פלסטיניים "מהתוקפנות הישראלית". שגריר ישראל חזר בו מהטיוטה המוצעת אחרי שהתברר, שאלה, שלא הצטרפו, היו נחוישים בדעתם לשכתבה בצורה כזאת, שבסופו של דבר זה רק ישמש ביקורת כלפי מדינת ישראל.²²

הערות:

¹Chaim Herzog, *Who Stands Accused?*, (NY: Random House, 1978), pp. 4-5.

²[Israel's Mission to the UN](#).

³[Jerusalem Post](#), (September 4, 2003).

⁴[Jerusalem Post](#), (April 26, 2004)

⁵ Reuters, (March 1, 2005).

⁶[Jerusalem Post](#), (August 18, 2005)

⁷[New York Times](#), (March 31, 1983).

8. Anne Bayefsky, "Israel second-class status at the UN", National Post, (February 18, 2003).

⁹"Israel and the UN — An Uneasy Relationship," [Israel's Mission to the UN](#).

¹⁰ נאום בפני האו"ם, 8 בדצמבר 1983, מצוטט ב -

Harris Schoenberg, *Mandate For Terror: The United Nations and the PLO*, (NY: Shapolsky, 1989), p. 296

¹¹ נאום בפני סמינר האו"ם בסובלנות וחופש הדת, נמסר ב-5 בדצמבר 1984, צוטט בחדשות הליגה נגד השמצות (7 בפברואר 1985)

¹²Morris Abram, "Israel Under Attack: Anti-Semitism in the United Nations," *The Earth Times*, (December 16-31, 1997).

¹³Ibid.

¹⁴ Washington Post (July 11, 2005).

¹⁵ Morris Abram, "Anti-Semitism in the United Nations," UN Watch, (February, 1998).

16. [New York Times](#), (December 17, 1991).

17. משרד החוץ האמריקני
18. Washington Post (July 26, 2002).
19. "Voting Practices at the United Nations - 2002," [U.S. State Department](#)
20. [Jerusalem Post](#), (September 5, 2001)
21. Bruno Simma, ed., *The Charter of the United Nations: A Commentary*, (NY: Oxford University Press, 1994), pp. 237-241; 407-418.
22. [Jerusalem Post](#), (November 26, 2003)

13. פליטים

מיתוס

"מדינת ישראל גירשה מיליון פלסטינים בשנות 1947-49."

עובדה

הפלסטינים עזבו את בתיהם בשנות 1947-49 מסיבות שונות. אלפי ערבים עשירים עזבו מתוך ציפייה למלחמה, אלפים נוספים נענו לקריאותיהם של מנהיגים ערביים לפנות את הדרך לצבאות מתקדמות, קומץ ערבים אכן גורש, אבל הרוב פשוט ברח כדי לא להיתקל בחילופי אש הקרב. ערבים רבים טוענים, ש-800000 עד מיליון פלסטינים הפכו לפליטים בשנות 1947-49. מפקד אוכלוסין אחרון של הבריטים התקיים ב-1945. לפיו מספר תושבים ערביים קבועים בכל פלשתיין היה כ-1.2 מיליון. לפי מפקד אוכלוסין של מדינת ישראל משנת 1949 במדינה התגוררו 160000 ערבים. ב-1947 באותו אזור התגוררו סך 809100 ערבים.¹ פירוש הדבר, שניתן לדבר על לא יותר מ-650000 ערבים פלסטינים, שיתכן ונהיו פליטים. לפי דו"ח מתווך האו"ם בארץ ישראל מדובר במספר נמוך עוד יותר – 472000, שמתוכם רק 360000 פליטים ערביים פנו בבקשת סיוע.²

מיתוס

"הפלסטינים היו היחידים, שהפכו לפליטים כתוצאה מסכסוך ערבי-ישראלי."

עובדה

הרבה מדברים על מצוקתם של הפליטים הפלסטינים, אבל כמעט ולא שומעים על היהודים, שנאלצו לברוח ממדינות ערב. זמן רב מצבם לא היה בטוח. במשך דיוני האו"ם ב-1947 המנהיגים הערביים איימו עליהם. למשל, נציג מצרים אמר לעצרת המרכזית: "תכנית החלוקה תסכן חיי מיליון יהודים במדינות מוסלמיות."³ מספר היהודים, שברחו ממדינות ערב בשנים הראשונות אחרי הכרזת עצמאותה של מדינת ישראל, היה כמעט כפול ממספר הערבים, שעזבו את ארץ ישראל. ליהודים רבים לא ניתנה רשות לקחת דבר מלבד הבגדים שעל גופם. לפליטים האלה לא היה חשק רב לחזור למולדת. לא שמענו הרבה אודותם, כי הם לא נשארו פליטים לזמן רב. מתוך 820000 פליטים יהודיים בשנות 1948-72 מדינת ישראל יישבה 586000 – דבר שהסתכם בהוצאות כבירות וללא כל פיצוי מצד מדינות ערב, שהחרימו את רכושם.⁴ כתוצאה מכך מדינת ישראל לא פעם טענה, שכל הסכם פיצויים לפליטים הפלסטינים חייב לכלול גם פיצויים לפליטים יהודיים מצד הערבים. עד היום מדינות ערב סירבו לשלם כל פיצוי למאות אלפים של יהודים, שנאלצו לנטוש את רכושם לפני בריחתם ממדינות אלה. במהלך נובמבר 1948-101 מתוך 681 החלטות האו"ם בנושא הסכסוך במזרח התיכון התייחסו ישירות לפליטים פלסטיניים. הפליטים היהודיים ממדינות ערב לא אוזכרו ולו פעם אחת.⁵ הניגוד בין קליטת פליטים יהודיים ופלסטיניים בולט עוד יותר על רקע ההבדלים התרבותיים והמרחקים הגיאוגרפיים בשני המקרים. רוב הפליטים היהודיים עברו מאות – וכמה מהם אף אלפי – קילומטרים למדינה זעירה, שתושביה מדברים שפה שונה. רוב הפליטים הערביים אף פעם לא עזבו בכלל את פלשתיין. הם עברו קילומטרים בודדים מצד אחד של קו שביתת הנשק למשנהו. בין כה וכה הם נשארו בתוך האומה הערבית הענקית, שהם השתייכו אליה מבחינה בלשנית, תרבותית ואתנית.

מיתוס

"היהודים הבהירו מלכתחילה, שלא הייתה להם כל כוונה להיות בשלום עם שכניהם הערבים."

עובדה

בהזדמנויות רבות מנהיגים יהודיים הפצירו בערבים להישאר בארץ ישראל ולהפוך לאזרחי מדינת ישראל. הועד הלאומי של הישוב היהודי בארץ ישראל פרסם את הבקשה הבאה ב-2 באוקטובר 1947:

"נעשה כל מה שבידינו כדי לשמור על שלום ולייסד שיתוף פעולה מועיל לשנינו [יהודים וערבים]. עכשיו, כאן ועכשיו, מירושלים, צריך לצאת קול לאומות הערביות להתאחד עם יהודים ועם מדינת יהודים ומיועדת ולעבוד כתף אל כתף למען הטוב המשותף, למען השלום והקדמה של שוויון ריבונני".⁶

ב-30 בנובמבר, יום אחרי ההצבעה על תכנית החלוקה באו"ם הסוכנות היהודית הודיעה: "הנושא העיקרי העומד מאחורי החגיגות הספונטאניות, שאנו עדים להם היום, היא שאיפתה של קהילתנו לרדוף שלום ונחישותה להגיע לשיתוף פעולה פורה עם הערבים..."⁷ גם מגילת עצמאות, שפרסמה מדינת ישראל ב-14 במאי 1948 הזמינה את הפלסטינים להישאר בבתיהם ולהפוך לאזרחים בעלי זכויות שוות במדינה החדשה.

"אנו קוראים - גם בתוך התקפת-הדמים הנערכת עלינו זה חודשים - לבני העם הערבי תושבי מדינת ישראל לשמור על שלום וליטול חלקם בבנין המדינה על יסוד אזרחות מלאה ושווה ועל יסוד נציגות מתאימה בכל מוסדותיה, הזמניים והקבועים... אנו מושיטים יד שלום ושכנות טובה לכל המדינות השכנות ועמיהן, וקוראים להם לשיתוף פעולה ועזרה הדדית עם העם העברי העצמאי בארצו. מדינת ישראל מוכנה לתרום חלקה במאמץ משותף לקדמת המזרח התיכון כולו."

מיתוס

"היהודים יצרו את בעיית הפליטים ע"י גירוש הפלסטינים"

עובדה

אם ערבים היו מקבלים את תכנית החלוקה של האו"ם ב-1947, אף פלסטיני לא היה הופך לפליט. מדינה ערבית עצמאית הייתה קיימת לצד מדינת ישראל. האחריות על בעיית הפליטים מוטלת על הערבים. היציאה ההמונית של ערבים החלה מיד עם הודעת האו"ם על החלטת תכנית החלוקה. הראשונים עזבו בערך 30000 ערבים עשירים מתוך ציפייה למלחמה העתידה לפרוץ, אשר ברחו למדינות ערב שכנות לחכות שם לסיומה. ערבים עשירים פחות מעורבות בארץ ישראל עברו לערים עם אוכלוסיה ערבית בלבד כדי לשהות שם עם קרוביהם וחבריהם.⁸ לקראת סוף ינואר 1948 הבריחה הייתה כה המונית, שהוועד הערבי העליון של פלשתיין ביקש ממדינות ערב שכנות לסרב להעניק אשרות כניסה לפליטים אלה ולחסום את גבולותיהן בפניהם.⁹

ב-30 בינואר 1948 עיתון "אש-שעב" היוצא לאור ביפו דיווח: "הנציגים הראשונים של הגיס החמישי שלנו כוללים את אלה, שעזבו את כתי מגוריהם ובתי העסק שלהם והלכו לגור במקומות אחרים... בראות האותות הראשונים של צרה הם בורחים כדי להימנע מהשתתפות בנשיאה בעול המאבק."¹⁰ עיתון אחר של יפו "אס-סריח" (30 במרץ 1948) מתח ביקורת על תושבי הכפרים הערביים ליד תל-אביב על "הבאת קלון על כולנו ע"י נטישת הכפרים".¹¹

בינתיים מנהיג הוועד הערבי הלאומי בחיפה, חאג' נימר אל-כתיב, אמר, שחיילים ערביים ביפו מתעללים בתושבים. "הם שדדו אנשים ברחוב ובזזו בתיים. לא היה ערך רב לחיים וכבוד הנשים חולל. פני הדברים האלה גרמו לתושבים [ערביים] רבים לעזוב את העיר תחת הגנתם של טנקים בריטיים."¹² ג'ון בגוט גלוב, מפקד הלגיון הערבי הירדני, אמר: "הרבה כפרים ננטשו עוד לפני שמהלך המלחמה איים עליהם."¹³

הדיווחים בתקשורת דאו על קרבות גדולים במהלכם ברח מספר רב של ערבים באופן בולט לעין לא מדברים על כל גירוש בכוח ע"י כוחות יהודיים. הערבים בדרך-כלל מתוארים כ"בורחים" או "מפנים" את בתיהם. בעוד שהציוניים מואשמים ב"גירוש ונישול" התושבים הערביים של ערים כמו טבריה וחיפה, האמת שונה היא לגמרי. שתי הערים היו אמורות להימצא בתוך גבולותיה של המדינה היהודית לפי תכנית החלוקה של האו"ם וגם יהודים, וגם ערבים נלחמו עליהן.

כוחות יהודיים השתלטו על טבריה ב-19 באפריל 1948 וכל האוכלוסייה הערבית המונה 6000 תושבים בחרה לפנות את המקום תחת השגחה צבאית בריטית. לאחר מכן מועצת הקהילה היהודית פרסמה הודעה: "איננו מנשלים אותם, הם בעצמם בחרו את הדרך הזאת... אנחנו פונים לכל אזרח לבל ייגע איש ברכושם."¹⁴

בתחילת אפריל כ-25000 ערבים עזבו את אזור חיפה בעקבות התקפת הכוחות הלא-סדירים של פאווי אל-קאוקג'י ושמעות על כך, שחיל האוויר הערבי יפוצץ בזמן קרוב אזורים יהודיים מסביב להר כרמל.¹⁵ ב-23 באפריל ההגנה כבשה את חיפה. דו"ח המשטרה הבריטית מחיפה מתאריך 26 באפריל הסביר, ש"היהודים עושים כל מאמץ לשכנע את האוכלוסייה הערבית להישאר ולהמשיך בחייהם הרגילים, לפתוח את חנויותיהם ובתי העסק שלהם ומבטיחים, שלא נשקפת כל סכנה לחיים או לאינטרסים שלהם."¹⁶ אכן דוד בן-גוריון שלח את גולדה מאיר לחיפה לנסות להפציר בערבים להישאר, אך היא לא הצליחה לשכנעם בשל הפחד שלהם להראות כבוגדים בעיני האומה הערבית.¹⁷ לקראת סוף הקרב יותר מ-50000 פלסטינים עזבו את המקום.

עשרות אלפי גברים, נשים וילדים ערביים ברחו לפאתי העיר מזרחה במכוניות, במשאיות, בעגלות וברגל בניסיון נואש להגיע לשטח ערבי לפני שהיהודים יכבשו את גשר רושמייה לשומרון וצפון פלשתין והם ימצאו את עצמם מבודדים. אלפים הסתערו על כל כלי שיט אפשרי, כולל סירות משוטים, לאורך קו החוף כדי לברוח לעכו דרך הים."

ניו-יורק-טיימס (23 באפריל 1948)

בטבריה ובחיפה ההגנה הוציאה צווי מניעה לגעת ברכוש הערבים והזהירה, שעונש חמור צפוי לכל המפר את הצו. למרות כל המאמצים האלה בחיפה נשארו לא יותר מחמש-שש אלף ערבים והשאר פינו את העיר, חלקם הגדול על רכבים צבאיים של בריטניה.

נציג סוריה באו"ם פאריס אל-כורי קטע את הדיון באו"ם בנושא ארץ ישראל כדי לתאר את כיבוש חיפה כ"טבח" ואמר, שהמעשה הזה היה "הוכחה נוספת ל"תכנית הציונית" להשמיד את הערבים בתוך המדינה היהודית, אם תכנית החלוקה תצא לפועל."¹⁸

אמנם למחרת נציג בריטניה באו"ם, סר אלכסנדר קדוגאן אמר לנציגים, שמה, שהיווה גורם מגרה לקרבות בחיפה היו ההתקפות העקביות של הערבים על היהודים כמה ימים לפני כן, ושהדיווחים על הטבח וההגליה היו מוטעים.¹⁹

באותו יום (23 באפריל 1948) ג'אמאל חוסייני, נשיא הוועד העליון של פלשתין, אמר למועצת הביטחון של האו"ם שבמקום לקבל את הצעת ההפוגה של הגנה, הערבים "העדיפו לעזוב את בתיהם, את רכושם וכל מה שהיה בידיהם בעולם ולעזוב את העיר."²⁰

קונסול-גנרל של ארה"ב בחיפה, אוברי ליפינקוט, כתב ב-22 באפריל 1948, למשל, ש"מנהיגים ערביים מקומיים הנשלטים ע"י מופתי "דרכנו את" כל הערבים לעזוב את העיר, ורבים אכן עשו זאת."²¹ הצבא הוציא צו ב-6 ביולי 1948, שהבהיר, שאין בכוונתו להרוס או לשרוף ערים וכפרים ושתושבים ערביים לא יגורשו מבתיהם.²²

במקרה של כפרים בודדים ההגנה אכן השתמשה בלוחמה פסיכולוגית על מנת לעודד את הערבים לעזוב. יגאל אלון, מפקד הפלמ"ח ("כוח ההלם של ההגנה") אמר, שיהודים מטעמו דיברו עם ערבים בכפרים שכנים ואמרו להם, שכוח יהודי גדול נמצא בגליל ובכוונתו לשרוף את כל הכפרים הערביים באזור עמק החולה. לערבים הומליץ לעזוב, כאשר עוד היה להם זמן ולפי עדותו של אלון, זה בדיוק מה שהם עשו.²³ בדוגמא הדרמטית ביותר, באזור רמלה-לוד, הכוחות הישראליים הכריחו חלק מהאוכלוסייה הערבית לעבור למרחק של כמה קילומטרים הנמצא תחת שליטתו של הלגיון הערבי במטרה להגן על אגפיהם ולשחרר את הלחץ על ירושלים הנמצאת במצור. "שתי הערים שימשו כבסיסים ליחידות ערביות בלתי סדירות, שלעיתים קרובות תקפו שיירות יהודיות וישובים הנמצאים באזור, וכך הם חסמו בהצלחה את הדרך הראשית לירושלים מפני תנועת כלי רכב יהודיים."²⁴ כפי שברור מהתיאורים של מה שקרה בערים בהם שיעור האוכלוסייה הערבית היה גבוה ביותר, המקרים האלה היו רק יוצאי דופן מההווים חלק קטן של פליטים פלסטיניים.

מיתוס

"לפלישה הערבית כמעט ולא הייתה השפעה על ערבים פלסטיניים."

עובדה

ברגע שצבאות ערב פלשו במאי 1948, רוב הערבים, שנשארו בארץ ישראל, ברחו למדינות שכנות. למרבה ההפתעה במקום לפעול כ"גיס החמישי" בעל ערך אסטרטגי גבוה, שהיה יכול להילחם ביהודים בתוך המדינה שלהם, הפלסטינים בחרו להימלט וליהנות מביטחון במדינות ערב אחרות, בטוחים, שהם עוד יחזרו למולדת. מנהיג הלאומנים הפלסטינים בזמנו, מוסא אלאמי, גילה את השקפתם של הערבים הבורחים:

ערביי ארץ ישראל עזבו את בתיהם, התפזרו ואיבדו הכול. אבל תקווה איתנה אחת נשארה בליבם: צבאות ערב היו על סף כניסתם לפלשתיין והם עומדים להציל את המדינה ולהחזיר את הדברים למצבם הנורמאלי. הם יענישו את התוקף ויזרקו את הציונות המדכאת עם כל חלומותיה וסכנותיה לים. ב-14 במאי 1948 המוני ערבים עמדו בדרכים המובילות לגבולות פלשתיין וקידמו בצהלה את הצבאות המגיעות. עברו ימים ושבועות, שהיו אמורים להספיק למימוש המשימה הקדושה, אבל צבאות ערב לא הצילו את המדינה. הם לא עשו דבר מלבד לתת לעכו, צרופה, לוד, רמלה, נצרת, רוב הדרום ושאר הצפון לחמוק מידיהם. אז אבדו התקוות.²⁵

כאשר הקרבות התפשטו לאזורים, שעד כה הצטיינו ברוגע ובשקט, הערבים התחילו לצפות באפשרות של תבוסה. ברגע שהאפשרות הפכה למציאות, מימדי הבריחה של הערבים גדלו – יותר מ-300000 עזבו אחרי 15 במאי – בעוד שרק כ-160000 ערבים נשארו במדינת ישראל.²⁶ למרות שרוב הערבים עזבו עד נובמבר 1948, עדיין היו כאלה, שבחרו לעזוב אפילו אחרי שהסתיימו כל הקרבות. מקרה מעניין היה פינוי 3000 ערבים מפאלוג'ה, כפר הנמצא בין תל-אביב לבאר-שבע:

"המשקיפים מרגישים, שהעצה הנכונה לאוכלוסייה הערבית אחרי שביתת הנשק בין ישראל למצרים היא שעדיף להישאר. לטענתם, הממשלה הישראלית הבטיחה ביטחון הפרט והרכוש. אבל לא מצרים, לא עבר הירדן ואפילו לא ועדת הפיוס בנושא ארץ-ישראל של האו"ם לא עשו שום מאמץ לתת עצה זו או אחרת לערבי פאלוג'ה."²⁷

"הבעיה [של הפליטים] הייתה השלכה ישירה של המלחמה, שהפלסטינים – ו...מדינות ערב מסביב – פתחו בה."
היסטוריון ישראלי בני מוריס²⁸

מיתוס

"מנהיגים ערביים אף פעם לא עודדו את הפלסטינים לברוח."

עובדה

שפע עדויות קיימות מצביע על כך, שהפלסטינים קיבלו עידוד מלמעלה לעזוב את בתיהם כדי לפנות את הדרך לצבאות ערב העומדות לפלוש. עיתון *Economist* המבקר בקביעות את הציונים דיווח ב-2 באוקטובר 1948: "מתוך 62 אלף ערבים, שגרו לפני זה בחיפה, נשארו לא יותר מחמש-שש אלף. גורמים שונים השפיעו על החלטתם לחפש מקלט ע"י בריחתם. כמעט ואין ספק שהגורם העיקרי היה שידור ההודעות של הרשות המבצעת הערבית העליונה, המאיצות את הערבים לעזוב...אותן ההודעות הבהירו ברמזים ברורים, שהערבים, אשר יישארו בחיפה ויקבלו על עצמם את ההגנה היהודית, ייחשבו לבוגדים." סקירת הקרב על חיפה (3 במאי 1948) בעיתון "טיים" הייתה דומה: "פינוי המוני המונע חלקית ע"י פחד, חלקית ע"י ציונים של מנהיגים ערביים, הפכו את השכונה הערבית של חיפה לעיר רפאים... המנהיגים הערבים קיוו שהעדר פועלים ערביים ישתק את חיפה." בני מוריס, ההיסטוריון, שתיעד את רגעים בהם הפלסטינים גורשו, גילה גם, שמנהיגים ערביים עודדו את אחיהם לעזוב. הוועד הלאומי הערבי בירושלים בעקבות הוראות הוועד הערבי העליון מ-8 במרץ 1948 ציווה על נשים, ילדים וזקנים באזורים שונים בירושלים לעזוב את בתיהם: "כל התנגדות לצו הזה...תהווה מכשול למלחמה הקדושה...ותפריע לפעולתם של הלוחמים באזורים אלה."²⁹

מוריס ציין גם, שבתחילת מאי יחידות הלגיון הערבי מספר פעמים ציוו על פינוי כל הנשים והילדים מעיר בייסאן. התקבלו דיווחים גם על כך, שצבא השחרור הערבי ציווה לפנות כפר אחר דרומית לחיפה. עזיבתם של נשים וילדים, טוען מוריס, "נועדה לערער את המורל של הגברים, שנשארו לשמור על הבתים והשדות ותרמה לפינוי הסופי של כפרים. פינוי דו-שלבי מסוג זה – נשים וילדים תחילה, גברים – כמה שבועות אחרי זה – התרחש בקומייה בעמק יזרעאל, בקרב הבדואים של אווארנה במפרץ חיפה ובמקומות שונים אחרים."

גם חאלד אל-עזם, ראש הממשלה הסורי ב-1948-49, הודה בזיכרונו בתפקיד הערבים בשכנוע הפליטים לעזוב:

"מאז 1948 עמדנו על דרישתנו להחזיר את הפליטים לבתיהם. אבל אנחנו בעצמנו עודדנו אותם לעזוב. חודשים ספורים מפרידים בין קריאתנו אליהם לעזוב לבין בקשתנו מהאו"ם לפתור את בעיית שיבתם."³⁰

מי נתן הוראות כאלה? מנהיגים כמו ראש הממשלה העיראקי, נורי סעיד, שהצהיר: "נמחץ את המדינה עם נשקנו ונשמיד כל מקום, שם יתורו יהודים אחרי המחסה. על הערבים להוביל את נשותיהם וילדיהם לאזורים בטוחים עד סיום הקרבות."³¹

מזכיר לשכת הליגה הערבית בלונדון, אדווארד עטיה, כתב בספרו "הערבים": "כל היציאה ההמונית הזאת הייתה בחלקה הודות לאמונתם של הערבים, המעודדת ע"י התרברבותה של התקשורת הערבית הבלתי מציאותית ודבריהם חסרי אחריות של כמה מנהיגים ערבים, שמדובר רק בעניין של שבועות עד, שצבאות ערב יביסו את היהודים וערבים פלסטיניים יוכלו לחזור ולהחזיר לעצמם את הבעלות על מדינתם."³²

"הפליטים היו בטוחים, שהיעדרותם מבתיהם לא תמשך זמן רב ושהם יחזרו תוך שבוע-שבועיים," אמר מונסיניור ג'ורג' האקים, הבישוף היווני האורתודוכסי הקתולי של גליל, לעיתון "סאדה אל-ג'נוב", שיצא לאור בבירות ב-16 באוגוסט 1948. "מנהיגיהם הבטיחו להם, שמהר מאוד צבאות ערב ימחצו את "הכנופיות הציוניות" ושאינן מקום לבהלה או פחד מגלות ארוכה."

ב-3 באפריל 1949 תחנת השידור של המזרח התיכון (קפריסין) הודיעה: "אסור לשכוח, שהוועד הערבי העליון עודד את בריחתם של הפליטים מבתיהם ביפו, חיפה וירושלים."³³

לפי דיווחו של עיתון ירדני "פילאסטין" ב-19 בפברואר 1949, "מדינות ערב עודדו את הערבים הפלסטיניים לעזוב את בתיהם באופן זמני כדי לפנות את הדרך לצבאות ערב העומדות לפלוש."

עיתון ירדני "אד-דיפאה" ב-6 בספטמבר 1954 צוטט את דבריו של אחד הפליטים: "הממשלה הערבית אמרה לנו: 'צאו כדי שנוכל להיכנס. אז יצאנו, אבל הם לא נכנסו."

"מזכ"ל הליגה הערבית עזאם פאשה הבטיח לערבים, שכביש ארץ ישראל ותל-אביב יהיה לא יותר מטיוול צבאי פשוט," אמר חביב איסה בעיתון לבנוני בניו-יורק "אל-הודה" (8 ביוני 1951). "הוא הצביע על כך, שהם כבר היו בגבולותיה ושכל המיליונים, שהיהודים השקיעו בפיתוח הקרקע והכלכלה יהיו טרף קל, כי יהיה זה פשוט וקל לזרוק את כל היהודים לים התיכון... לערבי ארץ ישראל ניתנה עצה ידידותית של אחיהם הערבים לעזוב את הארץ, את בתיהם ואת רכושם ולהישאר זמנית במדינות אחרים שכנות, עד שנשקם של צבאות ערב הפולשות "יכסחו" אותם."

פחדם של הערבים החרף בצורה טבעית עקב סיפורים בדויים על מעשי זוועה של יהודים אחרי המתקפה על דיר-יאסין. לאוכלוסיה המקומית לא היו מנהיגים, שירגיעו אותם. דובריה, כמו הוועד הערבי העליון, פעלו ממדינות שכנות בטוחות ורק הגבירו את פחדם במקום להשקיטם. עידודם של מנהיגים צבאיים מקומיים היה חלש אם בכלל. במקרה אחד מפקד הכוחות הערביים בצפת ברח לדמשק. למחרת כוחותיו נסוגו מהעיר. כאשר התושבים גילו, שאין מי שיגן עליהם, הם ברחו בבהלה.³⁴

לפי עדותו של ד"ר וואליד אל-קמהאווי, חבר לשעבר של הרשות המבצעת של אש"ף, "מה שגירש את הערבים מטבריה, חיפה ועשרות עיירות וכפרים היה פחד קולקטיבי, התפרקות מוראלית ותוהו ובוהו בכל תחום."³⁵

כאשר הבהלה התפשטה בכל רחבי ארץ ישראל, טיפין-טיפין של פליטים בעבר הפכו למבול המסתכם במספרים של למעלה ממאתיים אלף לקראת הכרזת עצמאותה של מדינת ישראל ע"י הממשלה הזמנית. אפילו מלך ירדן עבדאללה בזיכרונו האשים את המנהיגים הפלסטיניים בגרימת בעיית הפליטים:

הטרגדיה של הפלסטינים הייתה בכך, שרוב מנהיגיהם שיתקו אותם בהבטחות שווא חסרות בסיס, שהם לא לבד, ש-80 מיליון ערבים ו-400 מיליון מוסלמים בצורה ניסית מיד יבואו להצילם.³⁶

"צבאות ערב נכנסו לפלשתינן כדי להגן על פלסטינים מפני הרודנות הציונית, אבל במקום זה הם עזבו אותם, אילצו אותם להגר ולעזוב את המולדת וזרקו אותם לבתי סוהר הדומים לגטו, בהם התגוררו בזמנו היהודים." - רה"מ (דאז) של הרשות הפלסטינית, מחמוד אבאס (אבו מאזן)³⁷

מיתוס

"הערבים הפלסטיניים נאלצו לברוח כדי שלא יטבחו בהם כמו בתושבים שוחרי שלום של דיר-יאסין."

עובדה

האו"ם קבע, שירושלים תהיה עיר בינלאומית נפרדת ממדינה ערבית ויהודית, כפי שזה מופיע בתכנית החלוקה. מאה וחמישים אלף תושבים יהודיים מצאו את עצמם תחת לחץ צבאי מתמיד, 2500 יהודים המתגוררים בעיר העתיקה הפכו לקרבנותיו של המצור הערבי, שנמשך חמישה חודשים, עד שהם נאלצו להיכנע ב-29 במאי 1948. לפני הכניעה ובמשך כל תקופת המצור על ירושלים, שיירות יהודיות ניסו להגיע לעיר ולהפיג את המחסור במזון שלקראת אפריל נהיה קריטי. בינתיים כוחות ערב, אשר מאז דצמבר 1947 היו מעורבים פה ושם בהתקפות בלתי מאורגנות ממארב, החלו במאמץ מאורגן לחסום את הכביש הראשי המקשר בין תל-אביב לירושלים – מקור האספקה היחיד של העיר. הערבים השתלטו על מספר עמדות יתרון אסטרטגיות, שמשם ניתן היה להשקיף על הכביש ולפתוח באש כנגד השיירות המנסות להגיע לעיר הנצורה עם האספקה. דיר-יאסין הייתה ממוקמת על גבעה המתנשאת לגובה של 800 מ', שחלשה על שטח נרחב בסביבה במרחק של פחות מקילומטר וחצי מפרברי ירושלים. אוכלוסייתה מנתה 750 איש.³⁸ ב-6 באפריל התחיל מבצע נחשון לשהרור הדרך לירושלים. הכפר דיר-יאסין נכלל ברשימת כפרים ערבים, שיש לכבשם במסגרת המבצע. למחרת מפקד ההגנה דוד שלתיאל כתב למנהיגי לח"י ואצ"ל:

"נודע לי שאתם מתכוונים לבצע פעולה על דיר-יאסין. ברצוני להעיר את תשומת לבכם לעובדה, שתפיסת דיר-יאסין והחזקתו הנם שלב אחד בתוכנית כללית שלנו. אין לי כל התנגדות שאתם תבצעו את הפעולה בתנאי שיש בכוחכם להחזיק בו. אם אין לאל ידכם לעשות זאת, הריני מזהיר אתכם מפני פיצוץ הכפר, אשר יביא בעקבותיו לעזיבתו על-ידי התושבים ותפיסת החורבות והבתים העזובים ע"י כוחות זרים... נימוק נוסף שברצוני להביא בפניכם הוא, שאם יימשכו למקום כוחות זרים יהיה בזה משום הפרעה לתוכנית אוירודרום במקום".³⁹

אצ"ל החליט לתקוף את דיר-יאסין ב-9 באפריל, בעוד ההגנה עוד המשיכה בקרב על קסטל. הייתה זאת ההתקפה הראשונה של אצ"ל כנגד ערבים. לפני זה אצ"ל ולח"י התמקדו בפעילות כנגד הבריטים. לפי מנהיג אצ"ל, מנחם בגין, ההסתערות בוצעה ע"י 100 חברי הארגון. אחרים טוענים, שהיו שם 132 אנשים משני הארגונים. בגין מציין, שמשאית קטנה פתוחה מצוידת ברמקול נסעה לכניסת הכפר לפני תחילת ההתקפה והזהירה את האזרחים לפנות את האזור – דבר, שרבים אכן נשמעו לו.⁴⁰ רוב הכתבים טוענים, שהאזהרה לא הושמעה בכלל, כי המשאית עם הרמקול התגלגלה לתעלה לפני שהספיקה לשדר את ההזהרה.⁴¹ אחד הלוחמים סיפר, שהתעלה הייתה סתומה והמשאית המשיכה את דרכה לכפר. "אחד מאיתנו קרא לכל התושבים בערבית ברמקול לעזוב את נשקם ולברוח. לא ידוע לי, אם שמעו את קריאותינו, אבל יודע אני, שלאזהרותינו לא הייתה שום השפעה".⁴² בניגוד לסיפוריהם של אלה המנסים לשכתב את ההיסטוריה על כך, שבעיר היו רק אנשים תמימים שוחרי שלום, התושבים וכוחות זרים הנמצאים במקום פתחו באש על התוקפים. אחד הלוחמים תיאר את חוויותיו:

"יחידתי הסתערה על השורות הראשונות של הבתים. הייתי בין הראשונים, שנכנסו לכפר. היינו כמה בחורים, שכל אחד עודד את השני להתקדם. במעלה הרחוב ראיתי איש לבוש בגדי חאקי רץ לפניי. חשבתי, שהוא אחד משלנו. רצתי אחריו ואמרתי לו: "התקדם לבית ההוא". הוא הסתובב לפתע, כיוון את רובהו אלי וירה. היה זה חייל עיראקי. נפצעתי ברגלי.⁴³

הקרב היה אכזר ונמשך מספר שעות. 41 חברי אצ"ל נפגעו, ביניהם ארבעה הרוגים. למרבה ההפתעה אחרי ה"טבח" אצ"ל ליווה נציג הצלב האדום לעיירה וערך מסיבת עיתונאים. תיאור הקרב, שפורסם בעקבות זאת בעיתון *New York Times*, תאם בעיקרו את זה של בגין. טיימס דיווח על יותר מ-200 הרוגים ו-40 שבויים מקרב הערבים ו-70 נשים וילדים משוחררים. בכתבה אין שום אזכור של טבח.⁴⁴

"באופן פרדוקסאלי היהודים מדברים על 250 מתוך 400 תושבי הכפר [שנהרגו], בעוד שהערבים, שנשארו בחיים, מדברים רק על 110 מתוך 1000.⁴⁵ מחקר אוניברסיטת ביר-זית המבוסס על שיחות עם כל משפחה ומשפחה מבני הכפר הגיע למספר של 107 אזרחים ערביים הרוגים ו-12 פצועים בנוסף ל-13 "לוחמים" – עדות לכך, שמספר ההרוגים היה קטן מהנאמר ושכפר אכן התבססו כוחות חמושים.⁴⁶ מקורות ערביים אחרים דיברו לאחר מכן על מספרים נמוכים עוד יותר.⁴⁷

למעשה, התוקפים השאירו דרך מפלט פתוחה מהכפר ויותר מ-200 תושבים עזבו את הכפר מבלי להינזק כלל. למשל, בשעה 9:30 בבוקר, כחמש שעות אחרי פרוץ הקרב, לח"י פינה 40 זקנים, נשים וילדים במשאיות ולקחם לבסיס בשייח באדר. מאוחר יותר הערבים נלקחו למזרח ירושלים. כשאנשי ירושלים, שהיו מדוכדכים מתבוסות בקרב עד השלב הזה, ראו ערבים בידי יהודים, עלה המוראל שלהם עד מאוד. 48, לפי מקור אחר- 70 נשים וילדים הוצאו והועברו לכריטים.⁴⁶ אם הכוונה הייתה לטבוח בתושבים, לא היה מתקיים כאן שום פינוי.

כאשר הערבים הנותרים התחזו לנכנעים ואז פתחו באש כנגד הכוחות היהודיים, כמה יהודים הרגו חיילים ואזרחים ערביים ללא הבחנה. שום מקור לא מגדיר את המספר המדויק של הנשים והילדים, שנהרגו (עיתון טיימס מדבר על מחצית הקרבנות, אולם חישוב הקרבנות המקורי של העיתון מתבסס על מידע, שנתקבל מפי אצ"ל), אבל אכן כמה מהם נפגעו.

לפחות כמה נשים נהרגו בגלל הגברים, שהתחפשו לנשים. מפקד אצ"ל דיווח, למשל, שהתוקפים "מצאו גברים לבושים בגדי נשים ולכן התחילו לירות בנשים, שלא הזדרזו לרדת למקום המיועד לאיסוף השבויים."⁵⁰ חבר הגנה סיפר את תוכן שיחתם של קבוצת ערבים מדיר-יאסין, ששמע באקראי: "היהודים גילו שלוחמים ערבים התחפשו לנשים. היהודים חיפשו גם נשים. אחד הגברים, שנבדק והבין, שנתפש, הוציא אקדח וירה במפקד היהודי. חבריו, מלאי זעם ירו בכל הכיוונים והרגו ערבים באזור."⁵¹

בניגוד לטענותיהם של תעמלנים ערביים בזמנו לא נתגלו שום עדויות לאונס נשים. להפך, כל תושבי הכפר, שדיברו איתם במסגרת ראיון זה או אחר, הכחישו את ההאשמות האלה. בדומה לטענות אחרות, היה זה תכסיס תעמולה מחושב, שבסופו של דבר הניב תוצאות הפוכות מהמצופה. חזם נוסייבה, שעבד בתחנת השידור הפלסטינית ב-1948, הודה בכך, שמנהיג ערבי פלסטיני, חוסיין חלידי, הורה לו לפברק סקירות על מעשי זוועה. אבו מחמוד, תושב דיר-יאסין ב-1948 אמר לחלידי "לא היו מקרי אונס", אבל חלידי ענה "עלינו להגיד זאת, כדי שצבאות ערב יבואו לשחרר את פלשתין מידי היהודים". כעבור 50 שנה נוסייבה סיפר ל-BBC: "זאת הייתה הטעות הגדולה ביותר, שעשינו. לא שיערנו את תגובת אנשינו. ברגע, שהם שמעו, שנשים נאנסו בדיר-יאסין, הפלסטינים ברחו באימה."⁵²

ברגע שהשמעות על ההתקפה הגיעו לסוכנות היהודית, היא הביעה מיד את "סלידתה ושאת נפשה" מהמאורעות. היא גם שלחה מכתב למלך עבר הירדן עבדאללה המביע את ההלם וההסתייגות מהנעשה. הוועד הערבי העליון קיווה, שתיאורים מוגזמים של "הטבח" בדיר-יאסין יזעזעו את אוכלוסיית מדינות ערב ויגרמו לה ללחוץ על ממשלותיהן להתערב בנעשה בארץ ישראל. במקום זה התוצאה המיידית של התיאורים האלה הייתה האצת גל בריחה המונית של הפלסטינים.

רק ארבעה ימים אחרי פרסום הדיווחים מדיר-יאסין, כוחות ערביים התקיפו מהמארב שיירה יהודית בדרכה לבית חולים הדסה. במקום נהרגו 77 יהודים, כולל רופאים, אחיות, חולים ומנהל בית החולים. עוד 23 אנשים נפצעו. הטבח הזה לא משך אליו תשומת לב מרובה ולעולם לא הוזכר ע"י אלה, שהזדרזו להעלות לכותרות את תקרית דיר-יאסין. יתרה מזאת, למרות התקפות חוזרות ונשנות על הקהילה היהודית בארץ ישראל, בה יותר מ-500 יהודים נהרגו במשך ארבעה חודשים ראשונים בלבד אחרי קבלת תכנית החלוקה, היהודים לא ברחו.

הפלסטינים ידעו, למרות כל הנאומים שלהם השוללים זאת, שהיהודים לא ניסו להשמידם. אחרת היהודים לא היו מרשים לפנות את טבריה, חיפה או כל עיר אחרת, שנכבשה על-ידם. יתרה מזאת, הפלסטינים יכלו למצוא מחסה ומקלט במדינות השכנות. אבל ליהודים לא היה לאן לברוח, אפילו אם הם היו רוצים בכך. הם היו מוכנים להילחם עד טיפת דמם האחרונה למען ארצם. זה מה שאכן ארע לרבים, כי הערבים באמת היו מעוניינים להשמיד היהודים, כפי שהבהיר מזכ"ל הליגה הערבית עזאם פשה בראיון ל-BBC ערב

המלחמה (15 במאי 1948): "הערבים נוטים לנהל מלחמת השמד וטבח המוני, שידובר עליה כמו על שחיתות המונגולים והצלבנים".
התייחסויות לדיר-יאסין נשארו אחד הסעיפים העיקריים של התעמולה האנטי-ישראלית במשך עשרות שנים, כי התקרית הזאת הייתה יוצאת דופן.

מיתוס

"מדינת ישראל סירבה לאפשר לפלסטינים לחזור לבתיהם, כדי שהיהודים יוכלו לגנוב את רכושם."

עובדה

מדינת ישראל פשוט לא יכלה להרשות לכל הפלסטינים לחזור, אבל תמיד חשבה על פתרון בעיית הפליטים. דוד בן-גוריון הביע את עמדתה של מדינת ישראל ב-1 באוגוסט 1948:

כאשר מדינות ערב יהיו מוכנות להגיע להסכם שלום עם מדינת ישראל, השאלה הזאת תבוא לידי פתרון יעיל כחלק מהסדר כללי ועם התייחסות לטענות-נגד שלנו בקשר לפגיעה בחיים יהודיים ורכושם, לאינטרסים ארוכי-טווח של האוכלוסייה היהודית והערבית, יציבותה של מדינת ישראל ועמידותה של בסיס השלום בינה לבין שכנותיה, המעמד האמיתי וגורל הקהילות היהודיות במדינות ערב, אחריותן של ממשלות ערביות למלחמות תוקפה שלהם והתחייבותן לשלם פיצויים – כל אלה יהיו רלוונטיים לשאלה האם, באיזה קנה-מידה ובאילו תנאים תאפשר חזרתם של התושבים הערביים לשעבר לשטחה של מדינת ישראל.⁵³

הממשלה הישראלית לא הייתה אדישה למצוקתם של הפליטים: התקבל צו אפוטרופוס על הרכוש הנעזב על מנת "למנוע תפיסה בלתי חוקית של בתים ריקים ובתי עסק, לנהל רכוש מופקר ולהבטיח עיבוד של שדות שוממים ולהציל את היבול..."⁵⁴
חרף הסכנה הטמונה בדבר, מדינת ישראל התירה למספר פליטים לחזור והציעה לקבל עוד קבוצה ניכרת כתנאי לחתימת הסכם שלום. ב-1949 מדינת ישראל הציעה לאפשר לחזור למשפחות, שהתפרדו במסגרת המלחמה, לשחרר חשבונות הפליטים המוקפאים בבנקאים ישראלים (אשר שוחררו סופית ב-1953), לשלם פיצויים עבור קרקעות נטושות ולאפשר שיבתם של מאה אלף פליטים.⁵⁵
הערבים דחו את כל הפרשות המוצעות ע"י מדינת ישראל. הם לא רצו לעשות כל פעולה, שעלולה להתפרש כהכרה במדינת ישראל. הם ראו בהחזרת הפליטים תנאי מוקדם למשא ומתן – דבר, שדחתה מדינת ישראל. כתוצאה מכך הפליטים נכלאו במחנות.
חרף עמדתן של מדינות ערב מדינת ישראל בכל זאת שחררה חשבונות בנק מעוכבים של פליטים ערביים, שהסתכמו בסכום של יותר מ-10 מיליון דולר, שילמה פיצויים במזומן לאלפי תובעים והעניקה אלפי אקר של אדמות בתור נכסים אלטרנטיביים.

מיתוס

"החלטות האו"ם קוראות למדינת ישראל להחזיר למולדת את כל הפליטים הפלסטיניים."

עובדה

האו"ם דנו בנושא הפליטים וב-11 בדצמבר 1948 אימצו את החלטת 194. עפ"י ההחלטה הזאת על מדינות ערב ומדינת ישראל לפתור את כל הנושאים העומדים על הפרק דרך משא ומתן, שיכול להיות ישיר או בעזרת ועדת הפיוס בנושא ארץ ישראל, שהחלטה זו הקימה. זאת ועוד סעיף 11 מביע החלטה:

"שיש להתיר לפליטים השואפים לחזור לבתיהם ולחיות בשלום עם שכניהם לעשות זאת במועד המוקדם ביותר, שניתן לבצע, ושהפיצויים ישולמו עבור רכושם של אלה, שבחרים לא לחזור, ועבור איבוד או נזק שנגרם לרכוש כפי שהממשלות או הסמכויות האחראיות לכך צריכות לעשות עפ"י עקרונות החוק הבינלאומי או עפ"י היגיון וצדק. על ועדת הפיוס להקל את החזרה למולדת, היישוב מחדש ושיקום כלכלי וחברתי של הפליטים ותשלום הפיצויים... (הדגשתו של המחבר)

המלים המודגשות מצביעות על כך, שהאו"ם הכירו בעובדה, שאין לצפות ממדינת ישראל החזרת אוכלוסייה עוינת, שעלולה לסכן את ביטחונה. פתרון הבעיה הזאת בדומה לכל בעיות הפליטים הקודמות

ידרוש לפחות מכמה פלסטינים יישוב מחדש במדינות ערב. בנוסף ההחלטה במקורה האנגלי משתמשת בפועלים מודאליים, שבמונחים משפטיים, לא מהווים לשון מחייבת. ההחלטה ענתה על רוב חששותיה של מדינת ישראל ביחס לפליטים, שאותם היא ראתה בתור הגיס החמישי הפוטנציאלי, במידה והם היו רשאים לחזור ללא תנאים מוקדמים. הישראלים ראו את סוגיית יישוב הפליטים כחלק ממשא ומתן מתוך הסדר שלום כללי. כפי שהנשיא חיים וייצמן הסביר: "אנחנו משתוקקים לסייע למימוש הישוב מחדש הזה בתנאי שישרור שלום של אמת, ומדינות ערב יעשו את מה, שמוטל גם עליהן. ניתן ליישב את הבעיה הערבית רק במסגרת תכנית פיתוח חובקת את כל המזרח התיכון, שגם האו"ם, גם מדינות ערב וגם מדינת ישראל – כל אחד יתרום את תרומתו עבודה."⁵⁶ בזמנו הישראלים לא שיערו כלל, שבעיית הפליטים תהפוך לנושא חשוב. הם סברו, שמדינות ערב יתנו לרובם להשתכן בתוכן, וניתן יהיה לחשוב על פשרה מסוימת עבור הנותנים במסגרת הסדר כללי. אולם לערבים לא היה יותר רצון לפשרה ב-1949, מאשר היה להם ב-1947. למעשה, הם דחו את החלטת האו"ם פה-אחד.

הדיונים באו"ם בנושא הפליטים החלו בקיץ 1948, לפני שמדינת ישראל זכתה בניצחונה הצבאי. כך, הערבים עוד האמינו, שיוכלו לנצח במלחמה ולאפשר לפליטים לחזור בתור מנצחים. כך הביע את העמדה הערבית אמיל גורי, מזכיר הוועד הערבי העליון:

אין להעלות על הדעת, שאפשר לשלוח את הפליטים חזרה לבתיהם, כשהם מוחזקים בידי היהודים. הרי היהודים יחזיקו בהם כבבני ערובה ויתעללו בהם. עצם ההצעה היא התחמקות מאחריות של אלה האחראים לכך. זה ישמש כצעד ראשון לקראת הכרתם של הערבים במדינת ישראל ובחלוקתה.⁵⁷

הערבים דרשו, שהאו"ם יבטיח לפלסטינים "זכות" לחזור לבתיהם ולא רצו לקבל שום הצעה עד שכבר לא נשאר שום ספק בתבוסתם. אז הערבים שינו את הפרשנות של החלטת 194, כאילו היא מעניקה לפליטים זכות מוחלטת לחזור למולדת, ומאז דרשו ממדינת ישראל לקבל את פרשנותם זו. אבל עם כל פרשנות שתהיה להחלטת 194 כמו להחלטות אחרות של העצרת הכללית אין כל תוקף חוקי.

"דרישתם של הפלסטינים את "זכות השיבה" איננה מציאותית בכלל ועליה לבוא לידי פתרון כלכלי של פיצוי כספי ויישובם מחדש בארצות ערב."⁵⁸
נשיא מצרים חוסני מוברק

מיתוס

"הפלסטינים, שרצו לחזור לבתיהם, לא היוו כל סכנה לביטחונה של מדינת ישראל."

עובדה

כאשר בתחילת 1948 מנהיגים יהודיים בארץ ישראל תכננו את הקמת המדינה, הם ציפו, שהאומה החדשה תכלול גם אוכלוסיה ערבית ניכרת. מנקודת מבט ישראלית לפליטים ניתנה הזדמנות להישאר בבתייהם ולהיות חלק מהמדינה החדשה. כ-160000 ערבים אכן בחרו לעשות זאת. החזרתם של אלה, שברחו, הייתה עלולה להיות, כדברי שר החוץ משה שרת, "שטות שתוביל להתאבדות".⁵⁹ העולם הערבי ראה בפליטים את הגיס החמישי הפוטנציאלי בתוך מדינת ישראל. כפי שכתב עיתון לבנוני:

"חזרתם של הפליטים תיצור רוב ערבי, שישמש כלי אפקטיבי ביותר להחזרת האופי הערבי לפלשתיין וייצור גיס חמישי בעל עוצמה ליום הנקמה ויום הדין."⁶⁰

הערבים האמינו, שחזרתם של הפליטים, למעשה, תבטיח את השמדתה של מדינת ישראל – זאת הדעה, שהביע שר החוץ המצרי מוחמד סלאח אד-דין:

"מובן וידוע לכל, שהערבים בדרישתם להחזיר את הפליטים לפלשתיין, מתכוונים, שהם יחזרו כבעליה של ארץ הקודש ולא כעבדים. בבהירות מרבית הם מתכוונים לחיסולה של מדינת ישראל."⁶¹

לא התרחשו כל שינויים במצוקתם של הפליטים אחרי מבצע קדש. למעשה, אפילו הרטוריקה נשארה זהה. ב-1957 ועידת הפליטים בהומס, סוריה, קיבלה החלטה האומרת:

"כל דיון, שמטרתו לפתור את הבעיה הפלסטינית, שלא תבוסס על הבטחת זכויותיהם של הפליטים להשמיד את מדינת ישראל תראה כחילול העם הערבי ומעשה של בגידה".⁶²

אפשר להקביל את המצב לתקופת המהפכה האמריקאית במהלכה מתיישבים רבים מנאמני בריטניה, ברחו לקנדה. בריטניה רצתה, שהרפובליקה החדשה תתיר לאלה, שנשארו נאמנים לבריטניה, לחזור כדי לתבוע את זכותם על רכושם. בנימין פרנקלין דחה את ההצעה הזאת במכתבו לריצ'ארד אוסוואלד, המתווך הבריטי, מתאריך 26 בנובמבר 1782:

שריך דורשים, שנקבל חזרה לחיקנו את אלה, שהיו אויבינו הגדולים ביותר, ונחזיר את רכושם של אלה, שהרסו את רכושנו: וזה בזמן שהפצעים, שהם פצעו אותנו, עודם מדממים!⁶³

מיתוס

"העולם האדיש התעלם מהפליטים הפלסטיניים."

עובדה

ב-19 בנובמבר 1948 העצרת הכללית הצביעה על הקמת גוף סיוע האו"ם לפליטים פלסטיניים (UNRPR), שתפקידו – להעניק סיוע לפליטים. מאז אומצו יותר ממאה החלטות המתייחסות לפליטים הפלסטיניים – כ-15% מכלל ההחלטות אודות הסכסוך.⁶⁴

ב-8 בדצמבר 1949 את מקומו של UNRPR תפשה סוכנות הסיוע וכוח אדם של האו"ם (UNRWA), שקיבלה תקציב של 50 מיליון דולר. UNRWA נועד להמשיך את תכנית הסיוע, שהתחיל UNRPR, להחליף את הסיוע הישיר בעבודות ציבוריות ולעודד את הפיתוח הכלכלי. תומכי התכנית ציפו, שהסיוע הישיר יוחלף כמעט במלואו בעבודות ציבוריות בעוד שמדינות ערב יספקו את הסיוע הנותר. אך סיכויי ההצלחה של UNRWA היו מועטים, כי היא נועדה לפתור בעיה פוליטית בגישה כלכלית. לקראת אמצע שנות ה-50 היה ברור, שלא הפליטים, לא מדינות ערב לא היו מוכנים לשתף פעולה בתכניות פיתוח בקנה-מידה גדול, שהסוכנות ראתה אותן בהתחלה כאמצעי להקלה על מצבם של הפלסטיניים. הממשלות הערביות והפליטים עצמם לא רצו לתרום את חלקם לכל תכנית, שעלולה להתפרש כטיפוח יישוב מחדש. הם העדיפו לדבוק בפרשנותם של החלטת 194, שלדעתם, תסתיים לבסוף שיבתם למולדת.

טבלה 2 – פליטים פלסטיניים הרשומים במאגרי UNRWA⁶⁵

מחנות רשמיים	פליטים רשומים	פליטים רשומים במחנות	מקום הפעילות
10	1780701	283183	ירדן
12	400582	210952	לבנון
10	424650	112882	סוריה
19	687542	181241	הגדה המערבית
8	961645	471555	חבל עזה
59	4255120	1259813	סה"כ

מיתוס

"רוב מימון קרנות הסיוע לפליטים פלסטיניים הגיע מארצות ערב."

עובדה

בעוד שפליטים יהודיים מארצות ערב לא קיבלו שום סיוע בינלאומי, הפלסטינים קיבלו מיליוני דולרים דרך UNRWA. בהתחלה ארה"ב תרמה 25 מיליון דולר ומדינת ישראל כ-3 מיליון דולר. סך העירבונות

של הערבים הגיע לכ-600000 דולר. ב-20 השנים הראשונות ארה"ב מימנה יותר משני שלישי הקרן בעוד מדינות ערב המשיכו לתרום רק חלק מזערי. מדינת ישראל תרמה לקרנות UNRWA יותר מרוב מדינות ערב. הסעודים לא הגיעו לרמת תרומותיה של מדינת ישראל עד 1973, כוויט ולוב – עד 1980. רק ב-1994 מדינת ישראל נתנה ל-UNRWA יותר מכל מדינות ערב חוץ מערב הסעודית, כוויט ומרוקו. אחרי העברת אחריות על כמעט כל האוכלוסייה הפלסטינית בגדה המערבית וחבל עזה לרשות הפלסטינית מדינת ישראל לא מפקחת יותר על שום מחנה פליטים והפסיקה את תרומותיה ל-UNRWA.

ב-2004 ארה"ב תרמה יותר מ-127 מיליון דולר (36.5%) מתקציב ה-UNRWA המסתכם ב-350 מיליון דולר. וכל מדינות ערב ביחד חרף כל תמיכתם הרטרורית בפלסטינים תרמו רק כשמונה מיליון (2 אחוז). התרומה הגבוהה ביותר מאומה ערבית – 1.8 מיליון דולר – הגיע מערב הסעודית.⁶⁶ בינתיים בנוסף לקבלת מימון שנתי מ-UNRWA עבור הפליטים הרשות הפלסטינית קיבלה מיליארדי דולרים בצורה של סיוע בינלאומי ועדיין לא בנתה ולו בית אחד, שיאפשר ולו למשפחה אחת לעבור ממחנה פליטים לבניין קבע. אם ניקח בחשבון את מימדי הסיוע (קרוב ל-6 מיליארד דולר מאז 1993), שהרשות הפלסטינית קיבלה, מדהים ומקומם, שיותר מ-650000 פלסטינים בשליטתה של הרשות הפלסטינית עדיין נאלצים להישאר במחנות מטונפים הודות למנהיגים משלהם.

מיתוס

"מדינות ערב תמיד קידמו את הפלסטינים בברכה".

עובדה

מדינת ערב היחידה, שקידמה בברכה את הפלסטינים והעניקה להם אזרחות, הייתה ירדן (עד היום ירדן היא מדינת ערב יחידה, שבה פלסטינים יכולים להתאזרח כקבוצה). המלך עבדאללה ראה בערבים פלסטינים וירדניים עם אחד. לקראת 1950 הוא סיפח את הגדה המערבית ואסר על שימוש במושג "פלשתיין" במסמכים רשמיים.⁶⁷ למרות שבסוריה יש די והותר מקום ליישוב, דמשק סירבה לשקול קבלת כל פליטים חוץ מאלה, שעשויים לסרב לשוב למולדת. סוריה גם סירבה ליישב 85000 פליטים ב-54-1952, למרות שקרנות בינלאומיים הציעו לה תשלום עבור מימוש התכנית. היה צפוי גם, שעיראק תקבל מספר גדול של פליטים, אבל הסתבר, שלא היה לה רצון לעשות זאת. לבנון עמדה על כך, שאין בתוכה מקום לפלסטינים. ב-1950 האו"ם ניסו ליישב מחדש 150000 פליטים מעזה בלוב, אך מצרים דחתה את הרעיון. אחרי מלחמת השחרור חבל עזה עם יותר מ-200000 תושביה נמצא בשליטת מצרים, אשר סירבה להכניס את הפלסטינים למצרים או לאשר להם לעבור למקום אחר. יחסה של מצרים לפלסטינים בעזה היה כה רע, שרדיו של ערב הסעודית השווה את שליטתו של נאצר בעזה לשליטתו של היטלר באירופה הכבושה במלחמת העולם השנייה.⁶⁸ ב-1952 UNRWA הקים קרן של 200 מיליון דולר לאספקת מגורים ומשרות לפליטים, אבל הכסף הזה נשאר בלתי נגוע.

"מדינות ערב לא רוצות לפתור את בעיית הפליטים. הן רוצות לשמור עליה כעל פצע פתוח, כעלבון לאו"ם וכנשק נגד מדינת ישראל. למנהיגים ערביים לא אכפת, האם הפליטים חיים או מתים."

- מנהל UNRWA לשעבר, ראלף גארוביי, באוגוסט 1958.⁶⁹

דברים כמעט לא נשתנו בשנים הבאות. מדינות ערב לעיתים הציעו משרות, מגורים, קרקעות והטבות אחרות לערבים וללא-ערבים מלבד פלסטינים. למשל, ערב הסעודית בעת מחסור כוח אדם בשלהי שנות השבעים ובתחילת שנות השמונים העדיפה לא להעסיק פליטים פלסטינים מובטלים, אלא במקום זה העבודות הוצעו לאלפי דרום-קוריאנים ואסיאתים אחרים. המצב אף החריף בעקבות מלחמת המפרץ. כוויט, שלא נתנה אזרחות לפלסטינים, אבל העסיקה מספר רב מהם, גירשה יותר מ-300000 מהם. "אם אנשים מהווים איום ביטחוני, בתור מדינה ריבונית יש לנו זכות לגרש כל מי, שאנחנו לא רוצים בו", אמר שגריר כוויט בארה"ב, סעוד נאסיר אס-סבח.⁷⁰ היום לפליטים פלסטיניים בלבנון אין זכויות אזרח וזכויות חברתיות וגישתם למוסדות בריאות הציבור ומוסדות חינוך היא מוגבלת מאוד. רובם נשען אך ורק על UNRWA כספק היחיד של חינוך, בריאות,

רווחה ושירותים סוציאליים. פליטים פלסטיניים נחשבים לתושבי חוץ, ועל כן חל עליהם איסור לעבוד ביותר מ-70 מקצועות ותחומי מסחר.⁷¹

הפליטים הפלסטינים ראו באו"ם את מקור שיפור מצבם. יחד עם זאת פלסטינים רבים לא היו מרוצים מהיחס לו הם זכו מאחיהם הערבים. אחדים מהם כמו מנהיג פלסטיני לאומני מוסא אלאמי לא היו מסוגלים להאמין למה שקורה: "בושה וחרפה, שמדינות ערב מונעות מפליטים ערביים לעבוד במדינותיהם וטורקים את הדלת בפניהם וכולאים אותם במחנות."⁷² אמנם רוב הפליטים מיקדו את אי שביעות רצונם ב"ציונים" אותם הם האשימו במצוקתם במקום את צבאות ערב המובסים.

מיתוס

"מיליוני פלסטינים כלואים בתוך מחנות פליטים מזוהמים ומוזנחים."

עובדה

לפי המצב במרץ 2005 מספר הפליטים הפלסטינים במאגרי UNRWA עלה קרוב ל-4.3 מיליון, מספר הגדול פי כמה ממספר הערבים שעזבו את ארץ ישראל ב-1948. פחות משליש מהפליטים הרשומים, כ-1.3 מיליון, גרים ב-59 מחנות פליטים מוכרים בירדן, לבנון, סוריה, הגדה המערבית וחבל עזה. שני שלישי אחרים של פליטים רשומים גרים בתוך וליד הערים והעיירות של המדינה המארחת ובגדה המערבית ובחבל עזה לעיתים קרובות בפאתי המחנות הרשמיים.⁷³

מיתוס

"מדינת ישראל הכריחה את הפליטים הפלסטיניים להישאר במחנות ברצועת עזה."

עובדה

באותם השנים בהם חבל עזה נשאר בשליטתה של מדינת ישראל, נעשו מאמצים עקביים להעביר את הפלסטיניים לבתי קבע. הפלסטינים התנגדו לרעיון, כי תושבים מתוסכלים וממורמים של המחנות היוו כוח אדם מעולה לחוליות טרור שונות. יתרה מזאת מדינות ערב נהגו להפעיל לחץ על האו"ם לאמץ החלטות הדורשות ממדינת ישראל להפסיק העברת פליטים פלסטיניים ממחנות בעזה ובגדה המערבית.⁷⁴ הם העדיפו לשמור על הפלסטינים כעל סמל של "הדיכוי" הישראלי. כעת המחנות נמצאים בידי הרשות הפלסטינית, אבל כמעט לא נעשה דבר לשיפור גורלם של הפלסטינים המתגוררים בהם. העיתונאית נטי גרוס ביקרה בעזה ושאלה פקיד בממשל, מדוע עדיין לא פירקו את המחנות. אמרו לה, שהרשות הפלסטינית קיבלה "החלטה פוליטית" לא לעשות דבר ליותר מ-650000 פלסטינים המתגוררים במחנות עד לשלב האחרון של שיחות על הסדר קבע עם מדינת ישראל.⁷⁵ עד 2005 הרשות הפלסטינית לא השתמשה אף לא בגרוש אחד מתוך מיליארדי דולרים של סיוע חוץ, שהיא קיבלה, לבניית בתי קבע עבור הפליטים.

מיתוס

"הפליטים תמיד חזרו למולדתם ורק מהפלסטינים נמנע לשוב לבתיהם."

עובדה

חרף עקשנותם של הערבים, אף אחד לא מצפה, שבעיית הפליטים תמשיך לעד. ג'ון בלנדפורד הבן, מנהל UNRWA, כתב בדיווחו ב-29 בנובמבר 1951, שהוא מצפה, שמדינות ערב ייקחו על עצמן אחריות לרווחתם של הפליטים עד יולי 1952. זאת ועוד, בלנדפורד הדגיש את הצורך להפסיק את פעולות הסיוע: "פעולות סיוע מתמשכות בהכרח כוללות את חיידק ההידרדרות האנושית."⁷⁶ למעשה, הפלסטינים הם העקורים היחידים, שנהנו מחסותה של הקהילה הבינלאומית. אפשר להשוות את הסכמתה של מדינת ישראל לשלם פיצויים לפלסטינים, שברחו במהלך שנת 1948, עם היחס ל-12.5 מיליון גרמנים בפולין ובצ'כוסלובקיה, שגורשו אחרי מלחמת העולם השנייה וניתנה להם רשות לקחת רק את הרכוש, שהם יכלו לסחוב בידיהם. הם לא קיבלו שום פיצוי על הרכוש המופקע. השלכותיה של מלחמת העולם השנייה על גבולות פולין ואוכלוסייתה נחשבו ל"עובדות בשטח", שלא ניתן לשנותן אחרי המלחמה. אף אחד בגרמניה לא חותם על עצומות בעד שיבתם של מיליוני מפונים אלה וילדיהם למדינות משם הם גורשו למרות העובדה, שהם ואבות אבותיהם גרו במקומות אלה במשך מאות שנים.

מדינה אחרת, שהשלכותיה של המלחמה היו רציניות ביותר עבורה, הייתה פינלנד, שנאלצה לוותר כמעט על שמינית מארצה ולקלוט יותר מ-400000 פליטים (11 אחוז מאוכלוסיית המדינה) מבריה"מ. בניגוד למדינת ישראל כאן מדובר בצד המובס במלחמה. הם לא קיבלו שום סיוע ליישובם מחדש.

אולי אנלוגיה טובה עוד יותר תהיה האינטגרציה של 150000 פליטים טורקיים מבולגריה ב-1950. ההבדל בין הטיפול הטורקי בפליטיה לזה של מדינות ערב כלפי הפלסטינים נבע משוני בגישתן של המדינות לנושא.

בעיית הפליטים בטורקיה הייתה גדולה עוד יותר מזאת של סוריה או לבנון וכמעט דומה בגודלה לזאת של מצרים... אבל לא שמענו עליהם הרבה, כי הטורקים יישובם מחדש בצורה יוצאת מן הכלל... ההבדל הגדול הוא בהיבט הרוחני. הטורקים, שלא ששו לקבל את הנטל הזה על עמם, בכל זאת קיבלו את האחריות על עצמם וניגשו לעבודה, שהייתה אמורה להסדיר את העניין מהר ככל האפשר.⁷⁷

אם היה למדינות ערב רצון להקל על סבלם של פליטים, הם יכלו בקלות לאמץ את הגישה הדומה לזאת של טורקיה.

טרנספר אחר של אוכלוסייה גדולת-מימדים היה כתוצאה מחלוקת הודו ופקיסטן ב-1947. שמונה מיליון הינדים, שברחו מפקיסטן, ושישה מיליון מוסלמים, שעזבו את הודו, חששו להפוך למיעוט בארצותיהם. כמו במקרה של הפלסטינים האנשים האלה לא רצו להיקלע ללב האלימות, שפקדה את ארצותיהם. אמנם בניגוד לעימות הערבי-ישראלי החלפת אוכלוסיות נחשבה במקרה זה לפתרון הטוב ביותר לבעיית יחסי ציבור בתוך שתי המדינות. למרות המספר האדיר של הפליטים והעובדה, ששתי האומות המעורבות נחשבו לעניות יחסית, לא הוקמו שום ארגוני רווחה בינלאומיים מיוחדים לסייעם ביישוב מחדש.

"...אם תהיה מדינה פלסטינית, מדוע ירצו מנהיגיה, שאורחיה הפוטנציאליים יגרו למדינה אחרת? מגודת מבט של בניית האומה אין כאן שום היגיון. למעשה, הויכוחים בעבר על השיבה התנהלו בזמן, שלא הייתה שום תקווה להקמת מדינה פלסטינית. עם אפשרות של הקמת מדינה הפלסטינים חייבים להחליט, האם הם רוצים לראות את עצמם כמדינה לגיטימית או שחשוב להם יותר לשמור על מעמד המוגדר-למחצה כפליטים, שנשארים באופוזיציה וללא מדינה. הם בהחלט לא יכולים לשלב את שני הדברים."⁷⁸

- פרדל שפיגל⁷⁸

מיתוס

"שיבתם של הפליטים הפלסטיניים למולדת הייתה פותרת מיד את הסכסוך הערבי-ישראלי."

עובדה

ישראל חיפשה בעקביות פתרון לבעיית הפליטים, אך לא יכלה להרשות לעצמה פשוט לאפשר לכל הפלסטינים לחזור לגבולותיה.

"שום אומה מבלי להתחשב בשאלה "מי היה צודק ומי לא" בעבר לא יכולה להרשות לעצמה לקבל את הגיס החמישי בסדר גודל כזה. וזה אכן יהיה הגיס החמישי – אנשים, שבמשך 20 שנה [מדובר בשנת 1967] חונכו לשנאה והוקדשו בצורה מוחלטת לחורבנה של המדינה העומדת לקלוט אותם. קבלתם מחדש של הפליטים תהיה שוות ערך לקבלה לארה"ב 70 מיליון אויביה המושבעים."⁷⁹

בינתיים הערבים סירבו בעקשנות להגיע למשא ומתן על הסכם נפרד. הבעיה המרכזית הייתה אי נכונותם של מדינות ערב להודות בקיומה של מדינת ישראל. נשיא מצרים נאצר המחיש זאת היטב ע"י פעולות איבה, ששוגרו על-ידו כנגד המדינה היהודית, שלא היה להן כל קשר לפלסטיניים. הוא היה מעוניין בפליטים רק במידה שהם יתרמו ליעדו הסופי. כפי שהוא אמר בראיון ב-1 בספטמבר 1961: "אם הפליטים יחזרו למדינת ישראל, ישראל תפסיק להתקיים."⁸⁰

מיתוס

"מדינת ישראל גירשה פלסטינים נוספים ב-1967"

עובדה

אחרי שהמלך חוסיין בחר להתעלם מאזהרותיה של מדינת ישראל להישאר מחוץ למלחמה, הוא תקף את בירת מדינת ישראל – ירושלים. להערכת UNRWA במהלך הקרבות 175 אלף מתושבים הרשומים במאגריה ברחו שנית וכ-350 אלף ברחו לראשונה בחייהם. כ-200 אלף עברו לירדן, 115 אלף – לסוריה ובערך 35 אלף עזבו את סיני ועברו למצרים. מרבית הערבים, שברחו, היו מהגדה המערבית. מדינת ישראל אפשרה לכמה ערבי הגדה המערבית לחזור. ב-1967 אוחדו יותר מ-9000 משפחות ולקראת 1971 מדינת ישראל החזירה 40 אלף פליטים. לעומת זאת ביולי 1968 ירדן אסרה על האנשים המתכוונים להישאר בגדה המזרחית להגר מהגדה המערבית ומעזה.⁸¹ כאשר מועצת הביטחון הסמיכה את או טאנט לשלוח נציגים לחקירת רווחתם של האזרחים בעקבות המלחמה, הוא הורה לשליחיו לחקור את היחס למיעוט היהודי בארצות ערב יחד עם חקירת היחס לערבים בשטחי מדינת ישראל. סוריה, עיראק ומצרים סרבו לאפשר לנציג האו"ם לנהל את חקירותיו.⁸²

מיתוס

"ל-UNRWA אין כל אחריות לטרור והסתה, שמקורם במחנות פליטים."

עובדה

פטר הנסן הממונה הראשי על UNRWA הודה, שהארגון העסיק חברים של לפחות ארגון טרור פלסטיני אחד. "הו, אני בטוח, שיש חברי חמאס בין מקבלי המשכורת של UNRWA ואני לא רואה זה כפשע", הוא אמר לתאגיד השידור הקנדי. "חמאס כארגון פוליטי לא בהכרח אומר, שכל חבר בו הוא בעל רוח צבאית ואנחנו לא מטילים וטו פוליטי ולא משכנעים אנשים לעבור מהשקפה אחת לאחרת".⁸³ למרות שהנסן עושה הבחנה מוטעית משורשה בין חברי חמאס שונים, ארה"ב והאיחוד האירופי – שני התורמים הגדולים ביותר של UNRWA החרימו גם את האגף הצבאי וגם זה האזרחי של הארגון. למעשה, מחנות פליטים כבר מזמן היוו קני טרור, אלא שהעדויות לא פורסמו עד מבצע ישראלי "חומת מגן" בתחילת 2002. הישראלים גילו במחנות של UNRWA בגדה המערבית בתי חרושת לנשק קל, מעבדות נפץ, מחבואי נשק ומספר רב של מחבלים וביניהם אלה המוכנים להתאבד, שניצלו את הפליטים כמגן.

מאז 17 2001 פלסטינים מועסקים ע"י UNRWA נעצרו בהנחה, שהם היו מעורבים בפעולות טרור. ביניהם - מנהל אספקת המזון לפליטי עזה של הסוכנות, שהודה בכך, שהשתמש בכלי רכב המוענק לו מטעם האו"ם על מנת להעביר נשק, חומרי נפץ ומתכנני פיגועים. פעיל חמאס, שהועסק ב-UNRWA כנהג אמבולנס, הודה, שהשתמש בכלי רכבו להעביר כלי נשק והודעות לחברי חמאס אחרים.⁸⁴ כישלונו של UNRWA לדווח על פעילויות אלה או למנוע אותן מפר את האמנה של האו"ם עצמן. החלטות מועצת הביטחון מחייבות את נציגי UNRWA לנקוט "בצעדים מתאימים, שיעזרו ליצור אווירה בטוחה" בכל "המצבים בהם פליטים... רגישים להסתננות אלמנטים ממושמים". ביחס לאפריקה מזכ"ל האו"ם קופי אנן אמר, שעל מחנות הפליטים "להיות חופשיים מכל נוכחות או ציוד צבאיים, כולל כלי נשק ותחמושת".⁸⁵ אותם החוקים פועלים גם ביחס לשטחים השנויים במחלוקת. גם בתי ספר בתחום שיפוטה של UNRWA הם בעייתיים. UNRWA תובע ציון לשבח על עזרתו בפיתוח תכניות לימודים פלסטיניות, אשר בין היתר לא מראות את מדינת ישראל בשום מפה. בתי הספר האלה מלאים גם בפוסטרים ובפולחן המחבלים המתאבדים. משרד החוץ האמריקאי דרש מ-UNRWA לחקור את הטענות, לפיהן חומרי לימוד של הרשות הפלסטינית כללו התבטאויות אנטישמיות. ספר אחד לימד ש"בגידה ואי נאמנות מאפיינות את היהודים", אבל UNRWA הצטדק, שלא מדובר בעלבון, אלא בתיאור "אירועים היסטוריים" אמיתיים. בסופו של דבר משרד החוץ האמריקאי דיווח לקונגרס, ש"סקירת UNRWA אכן גילתה דוגמאות לאפיונים ותכנים אנטישמיים" בספרי לימוד של הרשות הפלסטינית.⁸⁶

מאז דו"ח משרד החוץ האמריקני כמה מחקרים הראו, שאמנם חל שיפור שולי בטקסטים פלסטיניים, עדיין יש בהם תוכן בעייתי. למשל, מחקר אחד גילה, ש"תרבות אסלאם" – ספר, שהוצא לאור ע"י משרד החינוך של הרשות הפלסטינית, מסית לג'יהאד ומות קדושים בעוד שמחקר אחר על 35 ספרים הגיע למסקנה, שאין בהם שום נכונות לשלום ופיוס עם מדינת ישראל.

מיתוס

"לכל הפליטים הפלסטיניים יש זכות לשוב לבתיהם".

עובדה

האם למדינת ישראל יש איזה חיוב לקבל 4.3 מיליון פליטים פלסטיניים? היכן הם יגורו? האוכלוסייה הישראלית הנוכחית מהווה כ-7 מיליון, מתוכם 5.3 הם יהודים. אם כל פלסטיני היה מקבל אישור לעבור לישראל, האוכלוסייה הייתה הופכת ליותר מ-11 מיליון והיחס בין יהודים לערבים יצנח מ-76 אחוז ל-48. היהודים יהיו מיעוט במדינתם – אותו המצב למניעתו הם נלחמו ב-1948 ואותו במפורש פסלו באו"ם, כשהוחלט על תכנית החלוקה.

שיחות השלום של היום מבוססות על החלטת 242 של האו"ם. הפלסטינים לא מוזכרים בשום מקום בהחלטת 242. הם רק מוזכרים בתת-סעיף השני של הסעיף השני של ההחלטה על "הסדר צודק של בעיית הפליטים". המונח הכללי "הפליטים" יכול להתייחס גם כלפי הפליטים היהודיים מארצות ערב. יתרה מזאת, רוב הפלסטינים היום גרים בפלשתינן ההיסטורית – האזור הכולל את הרשות הפלסטינית וירדן. אך כאשר פלסטינים מדברים על זכות השיבה הם לא מתכוונים רק ל"פלשתינן", אלא לאותם הבתים בהם הם גרו לפני 1948. הבתים האלה כבר נעלמו או מאוכלסים היום. אפילו מנהיגים פלסטינים מכובדים התחילו להכיר בכך, שתהיה זאת טעות לדרוש, שמיליוני פליטים יחזרו למדינת ישראל. אינטלקטואל פלסטיני, סרי נוסייבה, למשל, אמר שהפליטים יזכו ליישוב מחדש במדינה פלסטינית עתידית "לא בדרך, שתערער את קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית בראש ובראשונה. אחרת, מה הטעם של הקמת שתי מדינות?"⁸⁷ במסגרת הסכם שלום מדינת ישראל הייתה אמורה לקבל כמה פליטים, כפי שהבטיחה לעשות בן-גוריון לפני יותר מחמישים שנה. אם וכאשר תוקם מדינה פלסטינית, פליטים רבים עשויים לקבל אישור לעבור לשם, אלא שהמנהיגות הפלסטינית לא הביעה עניין גדול בקליטתם של האנשים האלה.

הערות:

¹Arieh Avneri, *The Claim of Dispossession*, (NJ: Transaction Books, 1984), p. 272; Kedar, Benjamin. *The Changing Land Between the Jordan and the Sea*. (Israel: Yad Izhak Ben-Zvi Press, 1999), p. 206; Paul Johnson, *A History of the Jews*, (NY: Harper & Row, 1987), p. 529.

²Progress Report of the United Nations Mediator on Palestine, Submitted to the Secretary-General for Transmission to the Members of the United Nations, General Assembly Official Records: Third Session, Supplement No.11 (A\648), Paris, 1948, p. 47 and Supplement No. 11A (A\689, and A\689\Add.1, p. 5; and "Conclusions From Progress Report of the United Nations Mediator on Palestine," (September 16, 1948), U.N. doc. A/648 (part one, p. 29; part two, p. 23 and part three, p. 11), (September 18, 1948).

³*New York Times*, (November 25, 1947).

⁴Avneri, p. 276.

⁵*Jerusalem Post*, (December 4, 2003).

⁶David Ben-Gurion, *Rebirth and Destiny of Israel*, (NY: Philosophical Library, 1954), p. 220.

⁷Isi Liebler, *The Case For Israel*, (Australia: The Globe Press, 1972), p. 43.

⁸*Joseph Schechtman, The Refugee in the World*, (NY: A.S. Barnes and Co., 1963), p. 184.

⁹I.F. Stone, *This is Israel*, (NY: Boni and Gaer, 1948), p. 27.

¹⁰*Ash Sha'ab*, (January 30, 1948).

¹¹*As Sarih*, (March 30, 1948).

¹²Avneri, p. 270.

¹³*London Daily Mail*, (August 12, 1948).

¹⁴*New York Times*, (April 23, 1948).

¹⁵Howard Sachar, [*A History of Israel: From the Rise of Zionism to Our Time*](#), (NY: Alfred A. Knopf, 1979), p. 332; Avneri, p. 270.

¹⁶

תזכיר סודי מתאריך 26 באפריל 1948 מרב-פקד משטרה הודות למצב הכללי בחיפה. ראה גם את תזכירי מ-29 באפריל.

¹⁷Golda Meir, [*My Life*](#), (NY: Dell, 1975), pp. 267-268.

¹⁸*New York Times*, (April 23, 1948).

¹⁹*London Times*, (April 24, 1948).

²⁰Schechtman, p. 190.

²¹*Foreign Relations of the U.S. 1948*, Vol. V, (DC: GPO, 1976), p. 838.

²²Tom Segev, [*1949: The First Israelis*](#), (NY: The Free Press, 1986), pp. 27-28.

²³Yigal Allon in *Sefer ha-Palmach*, quoted in Larry Collins and Dominique Lapierre, [*O Jerusalem!*](#), (NY: Simon and Schuster, 1972), p. 337; Yigal Allon, *My Father's House*, (NY: W.W Norton and Company, Inc., 1976), p. 192.

²⁴Benny Morris, "Operation Dani and the Palestinian Exodus from Lydda and Ramle in 1948," *Middle East Journal*, (Winter 1986), pp. 82-83.

²⁵*Middle East Journal* (October 1949)

²⁶Terence Prittie, "Middle East Refugees," in Michael Curtis, et al., [*The Palestinians*](#), (NJ: Transaction Books, 1975), p. 52.

²⁷*New York Times*, (March 4, 1949)

²⁸*The Guardian*, (February, 21, 2002)

²⁹Middle Eastern Studies (January 1986); See also Morris, *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited*, Cambridge: Cambridge University Press, 2004, pp. 263 & 590-591.

³⁰*The Memoirs of Haled al Azm*, (Beirut, 1973), Part 1, pp. 386-387.

³¹Myron Kaufman, *The Coming Destruction of Israel*, (NY: The American Library Inc., 1970), pp. 26-27.

³²Edward Atiyah, *The Arabs*, (London: Penguin Books, 1955), p. 183.

³³Samuel Katz, [*Battleground-Fact and Fantasy in Palestine*](#), (NY: Bantam Books, 1985), p. 15.

³⁴King Abdallah, *My Memoirs Completed*, (London: Longman Group, Ltd., 1978), p. xvi. [Abdullah generally, but spelled Abdallah in his memoir].

³⁵Schechtman, p. 186.

³⁶Yehoshofat Harkabi, [*Arab Attitudes To Israel*](#), (Jerusalem: Israel Universities Press, 1972), p. 364.

³⁷*Falastin a-Thaura*, (March 1976).

³⁸"Dayr Yasin," [Bir Zeit University](#).

³⁹Dan Kurzman, [*Genesis 1948*](#), (OH: New American Library, Inc., 1970), p. 141.

⁴⁰Menachem Begin, [*The Revolt*](#), (NY: Nash Publishing, 1977), pp. xx-xxi, 162-163.

⁴¹See, for example, Amos Perlmutter, *The Life and Times of Menachem Begin*, (NY: Doubleday, 1987), p. 214; J. Bowyer Bell, [*Terror Out Of Zion*](#), (NY: St. Martin's Press, 1977), p. 292-96; Kurzman, p. 142.

⁴²Uri Milstein, [*History of Israel's War of Independence. Vol. IV*](#), (Lanham: University Press of America. 1999), p. 262.

⁴³Milstein, p. 262.

⁴⁴Dana Adams Schmidt, "200 Arabs Killed, Stronghold Taken", *New York Times*, (April 10, 1948)

⁴⁵Kurzman, p. 148

⁴⁶Sharif Kanaana and Nihad Zitawi, "Deir Yassin," Monograph No. 4, Destroyed

Palestinian Villages Documentation Project, (Bir Zeit: Documentation Center of Bir Zeit University, 1987), p. 55.

⁴⁷Sharif Kanaana, "Reinterpreting Deir Yassin," [Bir Zeit University](#), (April 1998).

⁴⁸Milstein, p. 267

⁴⁹Rami Nashashibi, "Dayr Yasin," [Bir Zeit University](#), (June 1996).

עדותו של יהושע גורודנצ'יק בארכיון ז'בוטינסקי⁵⁰

⁵¹Milstein, p. 276.

⁵²"Israel and the Arabs: The 50 Year Conflict," BBC.

⁵³Sachar, p. 335.

⁵⁴Schechtman, p. 268.

⁵⁵Prittie in Curtis, pp. 66-67.

⁵⁶*New York Times*, (July 17, 1949).

⁵⁷*Telegraph* (Beirut), (August 6, 1948), quoted in Schechtman, p. 210-211.

⁵⁸*Jerusalem Post*, (January 26, 1989).

⁵⁹Moshe Sharett, "Israel's Position and Problems," *Middle Eastern Affairs*, (May 1952), p. 136.

⁶⁰Lebanese newspaper, *Al Said*, (April 6, 1950), quoted in Prittie in Curtis, p. 69.

⁶¹*Al-Misri* (October 11, 1949)

⁶²*Beirut al Massa* (July 15, 1957)

⁶³*The Writings of Benjamin Franklin*, (NY: The Macmillan Company, 1905), p. 626.

⁶⁴Melissa Radler, "UN marks partition plan anniversary with anti-Israel fest,"

Jerusalem Post, (December 4, 2003)

⁶⁵[UNRWA](#) (as of March 31, 2005)

⁶⁶[UNRWA](#) Finances (as of March 31, 2005)

⁶⁷Speech to Parliament, April 24, 1950, Abdallah memoirs, p. 13; Aaron Miller, *The Arab States and the Palestine Question*, (DC: Center for Strategic and International Studies, 1986), p. 29.

⁶⁸Leibler, p. 48.

⁶⁹Prittie in Curtis, p. 55.

⁷⁰[Jerusalem Report](#), (June 27, 1991).

⁷¹[UNRWA](#).

⁷²Musa Alami, "The Lesson of Palestine," *Middle East Journal*, (October 1949), p. 386.

⁷³[UNRWA](#).

⁷⁴Arlene Kushner, "The UN's Palestinian Refugee Problem," *Azure*, (Autumn 2005)

⁷⁵[Jerusalem Report](#), (July 6, 1998).

⁷⁶Schechtman, p. 220

⁷⁷*Des Moines Register* editorial, (January 16, 1952).

⁷⁸*Jerusalem Report*, (March 26, 2001)

⁷⁹*New York Times* editorial, (May 14, 1967).

⁸⁰Leibler, p. 45.

⁸¹UNRWA Annual Reports, (July 1, 1966-June 30, 1967), pp. 11-19; (July 1, 1967-June 30, 1968), pp. 4-10; (July 1, 1968-June 30, 1969), p. 6; (July 1, 1971-June 30, 1972), p. 3.

⁸²Maurice Roumani, *The Case of the Jews from Arab Countries: A Neglected Issue*, (Tel Aviv: World Organization of Jews from Arab Countries, 1977), p. 34.

⁸³Canadian Broadcasting Corporation, (October 4, 2004) quoted by Jewish Telegraphic Agency, (October 4, 2004)

⁸⁴Matthew Levitt, "Terror on the UN Payroll?", Peace Watch, D: The Washington Institute for Near East Policy, (October 13, 2004); Greg Myre, "Israel Feuds With Agency Set Up to Aid Palestinians", New York Times, (October 18, 2004).

⁸⁵Isabel Kershner, "The Refugees' Choice?", *Jerusalem Report*, (August 12, 2002), p.24.

⁸⁶David Tell, response to McCann, *The Weekly Standard*, (May 28, 2002).

⁸⁷Associated Press, (October 22, 2001).

14. היחס ליהודים במדינות ערב ובמדינות מוסלמיות

מיתוס

"הערבים לא יכולים להיות אנטישמיים – הרי הם בעצמם משתייכים לגזע השמי."

עובדה

את המונח "אנטישמי" המציא וילהלם מאר ב-1879 בגרמניה בהתייחסותו להצהרות אנטי-יהודיות בתקופתו על מנת להעניק לשנאת יהודים שם, שנשמע יותר 'מדעי'.¹ "מאז מובן ומקובל, ש"אנטישמיות" – פירושה שנאת העם היהודי. המילונים מגדירים את המונח כ:"תיאוריה, פעולה או פרקטיקה המופנות כנגד היהודים" ו"עיונות כלפי היהודים כקבוצת מיעוט דתית או גזעית, לעיתים קרובות מלווה בהפליה חברתית, כלכלית ופוליטית".²

הטענה, שערבים בתור "עם שמי" לא יכולים להיות אנטישמיים, היא אך ורק עיוות סמנטי, המתעלם מהמציאות של הפליה ועיונות מצד הערבים כלפי היהודים. כמו כל עם אחר הערבים אכן יכולים להיות אנטישמיים.

"העולם הערבי הוא המבצר האחרון של אנטישמיות, שלא מרוסנת, שלא מעוררת בוש, שלא מוסתרת ושלא עולה על הדעת. המיתוסים של היטלר מתפרסמים בתקשורת עממית כאמיתויות, שלא ניתנות לערעור. מימדי השואה מתגמדים אצלם או שהם נוטים להכחישה לגמרי... קשה להבין, כיצד העולם הערבי יוכל בכלל להגיע לשולחן המשא ומתן עם מדינת ישראל, כאשר הישראלים מצטיירים בעיניהם כהתגלמותו של השטן."

עורך הטור בעיתון "ווינגטון פוסט", ריצ'ארד כהן³

מיתוס

"מדינות ערב מודרניות הן אך ורק אנטי-ישראליות ולעולם לא היו אנטי-יהודיות."

עובדה

מנהיגים ערביים לא פעם הבהירו את איבתם כלפי היהודים והיהדות. למשל, ב-23 בנובמבר 1937 מלך ערב הסעודית אבן סעוד אמר לקולונל הבריטי ה.ר.פ. דיקסון: "שנאתנו כלפי היהודים נובעת מקללת האל על רדיפותיהם ודחייתם את ישו ועל דחייתיהם של נביאו המובהק [מוחמד]". לאחר מכן הוא הוסיף "שמוסלמי, שהרג יהודי או שנהרג ע"י יהודי - מובטחת לו כניסה מיידית לגן עדן ולמחיצתו המעוררת יראת כבוד של האל".⁴

כאשר היטלר השליט את חוקי הגזע בנירנברג ב-1935, הוא קיבל מברקי ברכה מכל קצוות העולם הערבי.⁵ אחרי זה, בעת המלחמה, אחד מתומכיו הנלהבים ביותר היה המופתי של ירושלים. מאז ומעולם נאסר על יהודים לגור בירדן. החוק האזרחי מס' 6, הנהוג בגדה המערבית תחת הכיבוש הירדני, מצהיר בגלוי: "כל אחד רשאי להיות אזרח ירדני, אם הוא לא יהודי".⁶ אחרי מלחמת ששת הימים ב-1967 הישראלים מצאו ספרי לימוד של בתי ספר ממלכתיים, שנועדו לחנך ילדים ערביים בגדה המערבית. הם היו גדושים בתיאורים גזעניים, מלאי שנאה של היהודים.⁷ לפי המחקר על ספרי לימוד סוריים, "מערכת החינוך הסורית מוסיפה לשנאת מדינת ישראל והציונות את מימד האנטישמיות המכוונת כנגד כל היהודים. האנטישמיות הזאת פונה לנושאים מוסלמיים עתיקים לתיאור הטבע הבוגדני של היהודים, שלא השתנה. המסקנה הבלתי נמנעת היא שיש לחסל את כל היהודים".⁸

התרגום של "מיין קאמפ" של היטלר לערבית הופץ במזרח ירושלים ובשטחי הרשות הפלסטינית והפך לרב-מכר. גם באתר האינטרנט הרשמי של שרות המידע של המדינה הפלסטינית פורסמו "הפרוטוקולים של זקני ציון" בתרגום ערבי.⁹

בכירי הממשל פנו גם לעלילות דם. המלך פייסל של ערב הסעודית, למשל, אמר, שליהודים "יש יום מיוחד בו הם מערבבים את דמם של הלא-יהודים ללחמם ואוכלים אותו. זה קרה לפני שנתיים, כאשר ביקרתי בפריס, והמשטרה גילתה גופות חמישה ילדים. דמם נוקז, והסתבר, שכמה יהודים רצחו אותם כדי לקחת את דמם ולערבבם עם הלחם, שהם אוכלים באותו יום."¹⁰

ב-11 בנובמבר 1999 במהלך הופעתה לצד הגברת הראשונה הילארי רודהם קלינטון סוהה ערפאת, אשתו של יו"ר הרשות הפלסטינית יאסר ערפאת, טענה: "הכוחות הישראליים יומיום מרעילים את עמנו במנות גדולות של גז – דבר המעלה את אחוז חולי סרטן בקרב הנשים והילדים." האשמות דומות הושמעו מפי פקידי ממשל פלסטיני נוספים, כמו האשמות, שישראלים משליכים פסולת מורעלת לגדה המערבית, משווקים מיץ מסרטן לפלסטינים, שלחו חזירי בר לחסל את היבול בגדה המערבית, הזריקו לפלסטינים נגיפי איידס, זרקו ממוטוס סוכריות מורעלות לילדים בעזה והשתמשו במכונת ביון רדיאלית במעברי גבול – דבר שגרם למותה של אישה פלסטינית.¹¹

בתקשורת הערבית/המוסלמית, שנמצאת תחת פיקוח כמעט בלעדי של הממשלות בכל מדינות המזרח התיכון, מתפרסמות בקביעות כתבות וקריקטורות אנטישמיות. היום עדיין אפשר בהחלט למצוא כתבות אנטישמיות במצרים. למשל, עיתון אל-אהרם של חוגי העלית המצרית פרסם מאמר המתאר רקע "היסטורי" של מסורת עלילות הדם המאשים את מדינת ישראל בשימוש בדם הילדים הפלסטינים לאפיית מצות עד לזמננו.¹²

כתבות אנטישמיות מופיעות בעקביות גם בתקשורת הירדנית והסורית. רוב התקיפות דנות בהכחשת השואה, "ניצולה" ע"י הציונות והשוואת הציונות ומדינת ישראל לנאציזם. לטובתה של ממשלת ירדן יש לזכות את ביטולו של שידור סדרת טלוויזיה אנטישמית המבוססת על "הפרוטוקולים" בשנת 2005.¹³ בנובמבר 2001 בערוץ הטלוויזיה השני בפופולאריות שלו בעולם הערבי שודר מערכון סטירי, אשר תיאר דמות האמורה להציג את אריאל שרון, ששותה את דמם של ילדים ערביים תחת השגחתו של יהודי חרדי מוזר ומגוחך. גם טלוויזיית אבו דהבי שדרה מערכון סאטירי בו דרקולה מנסה לנשוך את שרון, אבל מת במקום, כי דמו של שרון מזוהם. הרשת התעלמה מכל המחאות על אופיין האנטישמי של תוכניות אלה.¹⁴

"נשיא סוריה בשאר אסאד המחיש בשבת [5 במאי] בכירור (אמנם מתועב), מדוע הוא וממשלתו אינם ראויים לכבוד או ליחסים טובים עם ארה"ב או עם כל מדינה דמוקרטית אחרת. בפגישתו עם האפיפיור יוחנן פאולוס השני בדמשק מר אסאד התקיף את היהודים במה, שמהווה אולי שיא מבחינת הבורות והגסות של הנאומים, ששמע האפיפיור אי פעם ביותר מעשרים שנות מסעותיו מסביב העולם. מר אסאד ערך השוואה בין סבלם של הפלסטינים לזה של ישו ואמר, שהיהודים "ניסו להשמיד את עקרונות כל הדתות באותה מנטאליות בה הם בגדו בישו ובה הם ניסו לבגוד בנביא מוחמד על מנת להרגו." הוצאת דיבה זאת מפי נשיא סוריה הכתימה הן את ארצו, הן את האפיפיור..."

דבר העורך של ושינגטון פוסט (8 במאי 2001)

גם בכלי התקשורת של הרשות הפלסטינית מופיעים כתבות אנטישמיות וחומרי הסתה. רשות השידור הרשמית של הרשות הפלסטינית שידרה בשידור חי את הדרשה של יום שישי במסגד זאייד בן סולטן אעל נהיאן, שקראה להרוג את היהודים והאמריקאים:

אל תרחמו על היהודים, לא משנה, היכן הם נמצאים, בכל מדינה. הילחמו בהם בכל מקום. בכל מקום, שתפגשו אותם – תהרגו אותם. בכל מקום שאתם נמצאים, תהרגו את היהודים האלה ואת האמריקאים האלה, שדומים להם ושתומכים בהם. הם כולם נמצאים בתעלה אחת, כנגד הערבים והמוסלמים, כי הם הקימו כאן מדינת ישראל, בלב ליבו של העולם הערבי, בפלשתין...¹⁵

אפילו התשבצים הפלסטינים מנוצלים ככלי לדלגטימציה של מדינת ישראל והתקפות על יהודים, כאשר, למשל, המפתח המוצע ל"בגידה" הוא "מאפיין היהודים".¹⁶

מיתוס

"היהודים, שגרו במדינות אסלאם, זכו ליחס טוב מצד הערבים."

עובדה

אמנם קהילות יהודיות במדינות אסלאם בסך-הכול הסתדרו טוב יותר מאשר במדינות הנוצריות של אירופה, הרדיפות וההשפלות מצד הערבים לא היו זרות ליהודים. כפי שכתב ההיסטוריון ברנארד לואיס מאוניברסיטת פרינסטון: "עידן הזהב של שוויון הזכויות היה רק מיתוס, והאמונה בו הייתה התוצאה של האהדה היהודית כלפי האסלאם ולא הסיבה אליה."¹⁷

מוחמד, מייסד האסלאם, נסע למדינה ב-622 לספירה כדי למשוך תומכים לדתו החדשה. כאשר יהודי מדינה סירבו להכיר במוחמד כנביאם, שני שבטים יהודיים מהחשובים במקום גורשו. ב-627 ממשיכי דרכו של מוחמד טבחו בבין 600 ל-900 גברים וחילקו ביניהם את הנשים והילדים היהודיים, שנשארו בחיים.¹⁸

פסוקים רבים לאורך כל הקוראן, הספר הקדוש של דת האסלאם, משקפים את גישת האסלאם כלפי היהודים. "הם [בנ"י] נמסרו להשפלה ולאומללות. הם הביאו על עצמם את זעם האל, כי הם התכחשו לאותותיו של האל והרגו את נביאיו בחוסר צדק וכי הם סרבו לציית והיו חוטאים" (סורה 2:61). לפי קוראן היהודים מנסים להשליט שחיתות (5:64), תמיד סרבו לציית (5:78), והם אויביהם של אללה, הנביא והמלאכים (2:97-98).

המוסלמים בדרך-כלל הסתכלו על שכניהם היהודים בכוז. חיי שלום בין שתי הקבוצות דרשו הכנעה והשפלה מצד היהודים. במאה התשיעית כאלף אל-מוטאווקי של בגדד הכריח את יהודים ללבוש תג צהוב ובוזה יצר תקדים למה, שהתרחש אחרי מאות שנים בגרמניה הנאצית.¹⁹

בתקופות שונות היהודים במדינות אסלאם נהנו משלום יחסי ופריחה תרבותית וכלכלית. אמנם מעמדם של יהודים אף פעם לא היה בטוח, ושינויים באקלים החברתי או הפוליטי מפעם לפעם גרמו לרדיפות, אלימות ומוות.

כאשר הסובבים הבחינו, שיהודים זכו לרווחה גדולה מדי בחברה המוסלמית, האנטישמיות עלתה על פני השטח, לעיתים קרובות עם השלכות נוראות עד להחריד. ב-30 בדצמבר 1066 האספסוף הערבי צלב את יוסף הנגיד, היועץ היהודי בגרנדה, ספרד, הרס עד היסוד את הרובע היהודי וטבח ב-5000 תושביה. המטיפים המוסלמים, שהתנגדו בזעם למה, שנראה בעיניהם כעוצמה פוליטית מופרזת של היהודים, הם אלה, שהסיתו את הפרעות.

מקרה דומה אירע ב-1456, כאשר האספסוף הערבי בפז טבח באלפי יהודים והשאיר בחיים רק 11 יהודים. העילה לכל הפרעות הייתה התייחסות "מעליבה" של סגן היועץ היהודי לאישה מוסלמית. הטבח עורר גל רציחות דומות בכל רחבי מרוקו.²⁰

מקרים נוספים של טבח המוני ביהודים התרחשו גם במרוקו במאה התשיעית, כאשר קהילות שלמות חוסלו ע"י השולט המוסלמי אידריס הראשון, בצפון אפריקה במאה ה-12, כאשר שושלת האלמוהאדים נתנו בפני קהילות שלמות של יהודים בחירה – להתאסלם או להיהרג, בלוב ב-1785, כאשר עלי בורזי פשה רצח מאות יהודים, באלג'יריה, שם היהודים נטבחו ב-1805, 1815 ו-1830, ובמרקש, מרוקו, שם יותר מ-300 יהודים נרצחו בשנות 1864-1880.²¹

צווי הריסה של בתי הכנסת חוקקו במצרים וסוריה (1014, 1293-4, 1301-2), עיראק (859-854, 1344) ותימן (1676). למרות האיסור המפורש של הקוראן, היהודים נעמדו בפני הבחירה להתאסלם או למצוא את מותם בתימן (1165 ו-1678), מרוקו (1275, 1465 ו-1790-92) ובגדד (1333 ו-1344).²² מצבם של יהודים במדינות ערב הגיע לשפל המדרגה במאה ה-19. היהודים ברוב חלקי צפון אפריקה (כולל אלג'יריה, תוניסיה, מצרים, לוב ומרוקו) נאלצו לגור בגטאות. במרוקו, שבה הייתה הקהילה היהודית הגדולה ביותר בגולה המוסלמית, היהודים הוכרחו ללכת יחפים או לנעול נעלי קש מחוץ לכותלי הגטו. אפילו ילדים מוסלמים השתתפו בהשפלת יהודים ע"י זריקת אבנים עליהם או באופנים אחרים של הצקה. תדירות גלי האלימות כנגד יהודים עלתה, ויהודים רבים הוצאו להורג בעוון כפירה. עלילות דם כנגד יהודים צצו בכל רחבי האימפריה העות'מאנית.²³

כפי שכתב חוקר המזרח הדגול ג.א.פון גרונבאום:

לא קשה לערוך רשימה של מספר שמות גדול למדי של נתינים או אזרחים יהודיים באזורי האסלאם, שהגיעו לדרגה גבוהה, לעוצמה, להשפעה כלכלית משמעותית ולהישגים אינטלקטואליים ניכרים. אותו דבר נכון גם לגבי הנוצרים. אבל לא יהיה קשה לערוך גם רשימה ארוכה של רדיפות, הפקעות רכוש, התאסלמויות בכוח ופוגרומים.²⁴

ליהודים נשקפה סכנה גדולה עוד יותר בעת המאבק המכריע באו"ם. הנציג הסורי, פאריס אל-חורי, הזהיר: "אם לא ימצא פתרון לבעיה הפלסטינית, יקשה עלינו להגן על חיי היהודים בעולם הערבי ולהבטיח את שלומם".²⁵ יותר מאלף יהודים נהרגו בפרעות אנטי-יהודיות בשנות ה-40 בעיראק, לוב, סוריה, מצרים ותימן.²⁶ זה עורר את היציאה ההמונית של היהודים ממדינות ערב.

מיתוס

"כ'עם הספר' יהודים ונוצרים מוגנים תחת חוקי האסלאם".

עובדה

הטיעון הזה מבוסס על התפיסה המסורתית של "דהימה" ("כתב הגנה"), שהכובשים המוסלמים פרשו על נוצרים ויהודים תמורת כפיפותם למוסלמים. אולם כפי שהבחין פילוסוף צרפתי דגול, ז'אק אלויל: "יש לשאול: 'הגנה מפני מי?' כאשר ה'זר' הזה גר במדינת אסלאם, התשובה יכולה להיות אחת ויחידה: מפני המוסלמים עצמם".²⁷ על אלה, שנכבשו ע"י המוסלמים, בדרך-כלל היה לבחור בין התאסלמות למוות, אבל יהודים ונוצרים, שדבקו בכתבי הקודש בדרך-כלל היו רשאים בתור דהימי ("אנשים מוגנים") לשמור על דתם. אמנם "ההגנה" הזאת בקושי תרמה להבטחת יחס טוב כלפי יהודים ונוצרים בקרב המוסלמים. להפך, ההיבט העיקרי של דהימה היה שבתור "כופרים" עליהם להכיר בפומבי בעליונותם של המאמינים האמיתיים – המוסלמים.

בשנים הראשונות של הכיבוש המוסלמי דהימי היו צריכים לשלם מס גולגולת שנתי בשם "ג'יזיה" שנתפס כסמל לכפיפותם של הדהימי.²⁸ מאוחר יותר נחיתות מעמדם של היהודים ונוצרים גברה עם סדרת תקנות, שהמוסלמים השליטו על דהימי. העונש על התלוצצות או ביקורת על קוראן, איסלאם או מוחמד מצד הדהימי, ניסיון לגייר מוסלמים או לגעת באישה מוסלמית היה עונש מוות. (אבל גבר מוסלמי היה רשאי להתחתן עם לא-מוסלמית).

נאסר על דהימי לכהן בכל משרה ציבורית או לשרת בצבא ואפילו לשאת נשק. כמו כן הם לא היו רשאים לרכב על סוסים או גמלים, לבנות בתי כנסת וכנסיות גבוהים יותר ממסגדים ובתים גבוהים יותר מבתיהם של המוסלמים או לשתות יין בפומבי. הם נאלצו ללבוש בגדים מיוחדים, שיבדלו אותם מהמוסלמים, וחל עליהם איסור להתפלל או להתאבל בקול רם, מחשש שהדבר יפגע ברגשותיהם של המוסלמים. דהימי היו חייבים גם להפגין כבוד בפומבי למוסלמים, למשל, תמיד לוותר להם את המקום המרכזי בכביש. מהדהימי נשללה הזכות להעיד במשפט כנגד מוסלמי ושבועתו לא הייתה קבילה בבית משפט מוסלמי. כדי להגן על עצמו במשפט דהימי היו צריכים לרכוש עדויות של מוסלמים במחיר גבוה. כך שלדהימי כמעט לא היה מפלט חוקי במקרה, שמוסלמי גרם לו נזק.²⁹

עד המאה העשרים מעמדם של דהימי בארצות האסלאם לא השתפר בהרבה. ה.י.ו. יאנג, סגן-קונסול בריטי במוסול, כתב ב-1909:

יחסם של מוסלמים כלפי נוצרים ויהודים הוא יחס של אדון כלפי עבדיו אליהם הוא מתייחס בסבלנות מתנשאת מסוימת עד שהם מכירים את מקומם. כל סממן של ימרה לשוויון מדוכא מיד.³⁰

המצב היום

יהודי אלג'יריה

אוכלוסיה יהודית ב-1948: 140000

ב-2004: פחות מ-100³¹

היהודים הראשונים התיישבו במה שנקרא היום אלג'יריה כבר במאות הראשונות לספירה. במאה ה-14, כאשר תנאי מחיה בספרד התחילו להידרדר, יהודי ספרד רבים היגרו לאלג'יריה. אחרי הכיבוש הצרפתי של המדינה ב-1830 היהודים אימצו בהדרגה את התרבות הצרפתית וקיבלו אזרחות צרפתית.³² ב-1934 בהשפעת האירועים בגרמניה הנאצית המוסלמים בקונסטנטין התנכלו בחיי 25 יהודים ועוד הרבה נפצעו. אחרי הכרזת עצמאות ב-1962 הממשלה האלג'ירית החליטה על קו מדיני של הצקה לקהילה היהודית ושלה מיהודים את זכויותיהם הכלכליות. כתוצאה מכך כ-130000 יהודי אלג'יריה הגרו לצרפת. מ-1948 25681 יהודים עלו מאלג'יריה למדינת ישראל. רוב היהודים, שנשארו, גרים באלג'יר (אלג'זיר). אבל יהודים בודדים גרים גם באורן (והרן) ובבלידה. היהודים נהנים מחופש הדת ומנהיגי הקהילה היהודית כלולים בתפקידים טקסיים של המדינה. אין רב בקרב תושבי המקום.³³

ב-1994 ארגון טרור בשם קבוצות אסלאמיות חמושות – GIA – הצהיר על כוונתו לסלק את היהודים מאלג'יריה.³⁴ בעקבות ההודעה הזאת יהודים רבים עזבו את אלג'יריה ובית הכנסת היחיד, שנשאר, ננטש.³⁵ כל בתי כנסת אחרים עוד לפני זה הפכו למסגדים.

יהודי מצרים

אוכלוסיה יהודית ב-1948: 75000

ב-2004: 100

בין יוני לנובמבר 1948 המטענים, שהתפוצצו ברובע היהודי של קהיר, הרגו יותר מ-70 יהודים ופצעו כ-200.³⁶ ב-1956 הממשלה המצרית ניצלה את מבצע קדש כעילה לגירוש של כ-25000 יהודי מצרים והפקעת רכושם. כאלף יהודים נוספים נשלחו לבתי סוהר ולמחנות מעצר. ב-23 בנובמבר 1956 שר הדתות חתם על כרוז המודיע, ש"כל היהודים הם ציונים והם אויבי המדינה", והמבטיח את גירושם בקרוב. אלפי יהודים קיבלו צו לעזוב את המדינה. ניתנה להם רשות לקחת איתם רק מזוודה וסכום כסף קטן במזומן והם נאלצו לחתום על "הענקת" רכושם לממשלת מצרים. משקיפים זרים דיווחו, שבני משפחות יהודיות נלקחו כבני ערובה, כנראה, על מנת להבטיח, שאלה, שנאלצו לעזוב, לא יפצו פה כנגד הממשלה המצרית.³⁷

עם פרוץ המלחמה ב-1967 בתים ורכוש היהודים הופקעו. גישתה של מצרים כלפי היהודים באותה תקופה באה לידי ביטוי ביחסם כלפי הנאצים לשעבר. מאות נאצים קיבלו רשות להשתכן במצרים ולכהן במשרות מכובדות בממשלתה. ראש הגסטאפו הפולני, לאופולד גליים (שנידון למוות בהעדרו) קיבל לידיו פיקוח על המשטרה החשאית של מצרים.

ב-1979 בעקבות חתימת הסכם שלום בין ישראל למצרים הקהילה היהודית של מצרים הייתה הקהילה היהודית הראשונה בעולם הערבי, שיצרה מגעים רשמיים עם מדינת ישראל. כיום למדינת ישראל יש שגרירות בקהיר וקונסוליה כללית באלכסנדריה. להיום היהודים המעטים, שנשארו, נהנים מחופש הדת ללא כל הגבלות או הטרדות. "שער השמים" הוא בית הכנסת הפעיל היחיד בקהיר. מכל בתי הכנסת הרבים של אלכסנדריה נשאר פעיל רק בית הכנסת "אליהו הנביא".³⁸

בשנים אחרונות לא אירעו שום תקריות אנטישמיות כנגד הקהילה היהודית הזעירה,³⁹ אמנם האנטישמיות "חוגגת" בתקשורת הממשלתית והתעצמה בסוף 2000-2001 עקב פרוץ המהומות במדינת ישראל ובשטחים. באפריל 2001 עורך הטור אחמד רגהב הביע את צעריו על כך, שהיטלר לא הספיק ליישם את פתרונו הסופי על כל היהודים. במאי 2001 הכתבה באל-אכבאר תקפה אירופאים ואמריקאים על אמונתם בשואה המדומה.⁴⁰ ב-18 במרץ 2004 באד אל-אהאב אדמס, סגן עורך "אל ג'ומהורייה" האשים את היהודים בהתקפת מחבלים במדריד ב-11 במרץ וכן באירועי 11 בספטמבר 2001.⁴¹

התפתחות חיובית ניתן לראות בהודעה, שבית כנסת של קהיר, שנבנה ב-1934 ונסגר משום שיהודים כה מעטים נשארו במצרים, יפתח מחדש ביולי 2005. ראש הקהילה היהודית של קהיר, כרמן ויינשטיין, ושגריר ישראל במצרים, שלום כהן, פעלו לפתיחתו מחדש של בית הכנסת, שבתחזוקתו תיקח חלק שגרירות ישראל.⁴²

יהודי איראן

אוכלוסיה יהודית ב-1948: 100000

ב-2004: 10900

הקהילה היהודית של פרס, איראן המודרנית, היא אחת הקהילות העתיקות ביותר בגולה, ושורשיה ההיסטוריים מגיעים לתקופת בית המקדש הראשון.

תחת שלטון שושלת פהלוויית, שעלתה לשלטון ב-1925, המדינה עברה חילון וסיגלה לעצמה אוריינטציה מערבית. היהודים הפיקו מכך תועלת רבה. הם התחילו ליהנות משוויון זכויות והשתתפו בצורה פעילה בחיי הכלכלה והתרבות.

לקראת המהפכה האסלאמית של 1979 באיראן גרו שמונים אלף יהודים. בעקבות הזעזוע הזה רכבות יהודים, במיוחד אלו העשירים, עזבו את המדינה בעודם משאירים בה רכוש רב. ובכל זאת הקהילה היהודית באיראן נשארת הגדולה ביותר בכל המזרח התיכון פרט למדינת ישראל.

מועצת הקהילה היהודית, שנוסדה אחרי מלחמת העולם השנייה, מהווה את הרשות המייצגת של הקהילה. ליהודים יש גם נציג רשמי בפרלמנט המחויב לפי החוק לתמוך במדיניות החוץ האיראנית ועמדתה האנטי-ציונית.

למרות ההבחנה הרשמית בין "יהודים", "ציונים" ו"מדינת ישראל" סעיף האישום המקובל ביותר כנגד היהודים הוא "מגעים עם ציונים". הקהילה היהודית אכן נהנית במידת-מה מחופש הדת, אבל נאלצת להתמודד עם חשד קבוע בשיתוף פעולה עם "המדינה הציונית" ועם "אמריקה האימפריאליסטית" – העונש על שתי הפעילויות האלה הוא גזר דין מוות. היהודים, שמבקשים דרכון על מנת לנסוע לחו"ל, חייבים לעשות זאת בלשכה מיוחדת ומיד נמצאים במעקב. המדינה בדרך-כלל לא נותנת לכל חברי משפחה אחת לטייל בו-זמנית בחו"ל, וכך היא מונעת את ההגירה היהודית. המנהיגים היהודיים חוששים מפעולות תגמול מצד הממשלה, אם הם ימשכו תשומת לב להתעללות רשמית בקהילתם.

תהליך התאסלמותה של המדינה גרם לפיקוח קפדני על מוסדות חינוך יהודיים. לפני המהפכה פעלו במדינה כ-20 בתי ספר יהודיים. בשנים אחרונות מרבית בתי הספר האלה נסגרו. בתי ספר, שנשארו, את מקומם של המנהלים היהודיים תפסו המוסלמים. בטהרן עדיין פועלים שלושה בתי ספר בהם תלמידים יהודיים מהווים רוב. תכנית הלימודים היא מוסלמית, וחל איסור ללמד נושאים יהודיים בפרסית. בימי שישי ארגון "אוצר התורה" החרדי האחראי על חינוך יהודי דתי מקיים שיעורי עברית מיוחדים. לשבת אין יותר מעמד רשמי כיום קדוש ליהודים, ותלמידים יהודיים מוכרחים לבקר ביום הזה בבית הספר. בטהרן פועלים שלושה בתי כנסת, אבל מאז 1994 אין רב באיראן וגם בית דין לא מתפקד יותר.⁴³

אחרי הפלת שלטון השאה והכרזה על מדינה אסלאמית ב-1979 איראן ניתקה את יחסיה עם מדינת ישראל. לאחר מכן המדינה תמכה בארגוני טרור מוסלמים רבים, שנועדו לפגוע ביהודים ובישראלים, למשל, בחיזבאללה אשר בלבנון.

יום לפני חג הפסח של 1999 13 יהודים משיראז ואיספהן באיראן הדרומית נעצרו באשמת ריגול עבור מדינת ישראל וארה"ב. בין העצורים היו רב, שוחט ומלמדים. בספטמבר 2000 בית מפשט לערעורים אישר את ההחלטה לאסור עשרה מתוך שלושה-עשר יהודים המואשמים בריגול לטובת מדינת ישראל. בית מפשט לערעורים קבע, שיש לאסור עשרה מתוך שלושה עשר יהודים מואשמים בריגול לטובת ישראל. עשרה מהנאשמים אכן הואשמו סופית בשיתוף פעולה עם מדינת ישראל ונידונו לתקופות מאסר בנות שנתיים עד תשע שנים. שלושה נאשמים נוקו מאשמה במשפט הראשון.⁴⁴ במרץ 2001 שוחרר אחד האסירים היהודיים. השני שוחרר בינואר 2002. שמונה אחרים שוחררו בסוף אוקטובר 2002, מתוכם חמישה שוחררו לחופשה לתקופה בלתי מוגדרת – דבר המאפשר בקלות לעצורם בעתיד. שלושה אחרים, כפי שנמסר, קיבלו חנינה מהמנהיג הראשי של איראן, אייתולה עליה חמנאי.⁴⁵

לפחות 17 יהודים הוצאו להורג באיראן מאז המהפכה האסלאמית לפני 19 שנה, רובם בשל נימוקים דתיים או בגלל קשריהם עם מדינת ישראל.

יהודי עיראק

אוכלוסיה יהודית ב-1948: 150000

ב-2004: כ-35

אחת הקהילות העתיקות ביותר עדיין חיה בעיראק. ב-722 לפנה"ס אשור כבשה את השבטים הצפוניים של ישראל וחלקם נלקחו למה שידוע היום כעיראק. קהילה גדולה יותר נוסדה בשנת 586 לפנה"ס, כאשר בכלים כבשו את השבטים הדרומיים (יהודה) ושעבדו את היהודים. במאות הבאות האזור הסביר יותר פנים ליהודים והפך לביתם של תלמידי חכמים גדולים ביותר, אשר כתבו את התלמוד הבבלי בשנות 500-700 לספירה.

לקראת מלחמה העולם הראשונה היהודים היוו כשליש מאוכלוסיית בגדד. ב-1922 הבריטים קיבלו מנדט על עיראק והתחילו להפכה למדינה לאומית מודרנית. עיראק זכתה לעצמאות ב-1932. במהלך התקופה הזאת השלטונות נהנו מאוד מכישרונותיהם של יהודים משכילים בזכות קשריהם מחוץ לגבולות המדינה ושליטתם בשפות זרות. שר האוצר ראשון של עיראק, יחזקאל ששון, היה יהודי. ליהודי היה גם תפקיד מכריע בפיתוח המערכת המשפטית והדואר.

עם סיומה של תקופת המנדט הבריטי הקהילה היהודית של עיראק בת 2700 שנה התחילה לסבול מהתעצמות הרדיפות, במיוחד ככל שגברו מאמציהם של הציונים לקראת הקמת מדינת ישראל. ביוני 1941 ההפיכה הפרו-נאצית של ראשיד עלי בהשראת הופעתו של המופתי המוגלה של ירושלים, מרד בשלטון הבריטי ולקח את השלטון העיראקי לידי. עלי עורר מרד פרו-נאצי בבגדד, שבמהלכו 180 יהודים נהרגו ואלף נפצעו. כוחות בריטיים השיבו בתקיפה נגד צבאו של עלי ודכאו את המרד. היהודים הקימו רשת ענפה של מוסדות רפואיים, בתי ספר ופעילות תרבות. כמעט כל חברי התזמורת הסימפונית של בגדד היו יהודים. אך הסביבה הפורחת נקטעה בצורה חדה ב-1947 עם תכנית החלוקה וחתירה לעצמאות של מדינת ישראל. גלי פרעות נגד יהודיים התרחשו בשנות 1947-1949. אחרי הקמת מדינת ישראל הציונות הפכה לפשע חמור, שדינו – מוות.

ב-1950 ליהודי עיראק ניתנה רשות לעזוב את המדינה תוך שנה תמורת ויתור על אזרחות. אולם שנה אחרי זה רכוש היהודים, שהיגרו, הוקפא, ומגבלות כלכליות הוטלו על יהודים, שבחרו להישאר במדינה. 104 אלף יהודים פונו מעיראק בשנות 1949-1951 במסגרת מבצע עזרא ומבצע נחמיה. עוד עשרים אלף הוברחו דרך איראן.⁴⁶

ב-1952 הממשלה העיראקית אסרה על יהודים להגר ותלתה בפומבי שני יהודים אחרי האשמה כוזבת בהשלכת פצצה על משרד סוכנות הידיעות האמריקאית בבגדד. עם עלייתה של סיעת בעת' המתחרה לשלטון ב-1963, הוטלו מגבלות נוספות על יהודי עיראק הנשארים. נאסרה מכירת רכוש וכל היהודים אולצו לשאת תעודות זהות צהובות. אחרי מלחמת ששת הימים הממשלה נקטה בצעדי-דיכוי מוגברים עוד יותר: הרכוש היהודי הופקע, חשבונות בנק של יהודים הוקפאו, היהודים פוטר מכל המשרות הציבוריות, בתי עסק נסגרו, אישורי מסחר נשללו וטלפונים נותקו. היהודים נשארו במצב של מאסר בית או תנועתם הוגבלה לתחומי עיר מגוריהם לתקופות ארוכות. הרדיפות הגיעו לשיאן בשלהי 1968. עשרות נאסרו עקב גילוי "רשת ריגול" מקומית המורכבת מאנשי עסקים יהודיים. ארבעה-עשר אנשים – אחד-עשר מהם יהודים – נידונו למוות במסגרת משפטים מבוזבזים ונתלו בכיכרות הציבוריים בבגדד. האחרים מתו מעינויים. ב-27 בינואר 1969 רדיו בגדד קרא לעיראקים "לבוא ולהינות מההגיגה." כ-500 אלף אנשים, נשים וטף צעדו ורקדו על הגרדום שם היו תלויות הגופות של היהודים. האספסוף צעק בהטעמה "מוות לישראל" ו"מוות לכל הבוגדים". המפגן הזה עורר סערת רוחות בכל העולם, אך רדיו בגדד התעלם ממנה בטענה "תלינו מרגלים, ואילו יהודים צלבו את ישו."⁴⁷ היהודים נשארו תחת מעקב מתמיד של הממשלה העיראקית. בתגובה ללחץ בינלאומי הממשלה בבגדד התירה בשקט לשאר היהודים להגר בתחילת שנות השבעים בעוד שכל שאר המגבלות נשארו בתוקף.

ב-1991 ערב מלחמת המפרץ משרד החוץ האמריקני אמר, ש"אין עדויות אחרונות לרדיפות גלויות של יהודים, אולם המשטר מגביל את הנסיעות (במיוחד לישראל) ומגעים עם קבוצות יהודים בחו"ל." רק בית כנסת אחד ממשיך לפעול בעיראק, "בניין צהוב-חום העומד להתמוטט מסתתר בסמטה" בבטוואן, פעם הרובע היהודי הראשי של בגדד. לדברי גבאי בית הכנסת, "יש כאן מעט מאוד ילדים המתכוננים לבר-מצווה או זוגות העומדות להתחתן. היהודים יכולים לשמור על דתם, אך לא יכולים לעבוד במפעלים ממשלתיים או לשרת בצבא."⁴⁸ הרב נפטר ב-1996, ורק יהודי אחד מהנותרים יכול לשמש שליח ציבור ועוד אחד או שניים יודעים עברית. החופה האחרונה נערכה ב-1980.⁴⁹

היום כ-35 יהודים גרים בבגדד ועוד חופן באזורים הצפוניים של עיראק תחת השלטון הכורדי.⁵⁰ כמחצית מאנשי בגדד הם אנשים זקנים, עניים וחסרי מצרכים בסיסיים כמו ביגוד, תרופות ומזון. אין שום איום ישיר על יהודים. בית הכנסת היחיד – בית הכנסת מאיר טוויג נשאר לשרת את צרכי הקהילה הקטנה. היהודי הצעיר ביותר של עיראק הוא בן 38, והוא פועל כרב וכשוהט בהתנדבות.⁵¹ הקץ למשטרו של סדאם חוסיין יצר הזדמנות לשיפור תנאי מחייה של יהודים ושיבתם של מספר מהגרים. יש גם תקוות מסוימות להתקרבות מחדש למדינת ישראל. אבל לאור חוסר יציבות בעיראק מאז נפילתו של סדאם, לא נראים שינויים גדולים באופק, לפחות לא בזמן הקרוב. לעת עתה לפחות עיראק כבר לא מגלה עוינות כה גלויה כלפי מדינת ישראל.

יהודי לבנון
אוכלוסיה יהודית ב-1948: 20000
ב-2004: פחות מ-100

תחת שלטונם של ערבים נוצריים בלבנון יהודים נהנו מסבלנות יחסית. באמצע שנות החמישים, כ-7000 יהודים גרו בבירות. אמנם כיהודים במדינת ערב מצבם לעולם לא היה בטוח ומרביתם עזבו את המדינה ב-1967.

הקרבות של מלחמת אזרחים בין מוסלמים לנוצריים ב-1975-6 התנהלו סביב הרובע היהודי בבירות וגרמו נזק לבתי כנסת, בתי מגורים ובתי עסק יהודיים רבים. מתוך 1800 יהודים לבנוניים, שנשארו, הרוב היגר ב-1976 מחשש מנוכחות סורית מתגברת בלבנון, שעלולה לצמצם את חופש ההגירה. רוב היהודים בחרו באירופה (במיוחד, צרפת), ארה"ב וקנדה. באמצע שנות השמונים חיזבאללה חטפה מספר דמויות יהודיות בולטות של בירות – רובם היו מנהיגי של מה שנשארו מהקהילה היהודית הזעירה של המדינה. גופותיהם של ארבעה מתוכם נתגלו מאוחר יותר. כמעט כל היהודים הנשארים גרים בבירות בה נמצא הועד המייצג של הקהילה.⁵² לאור המצב הפוליטי הנוכחי חל איסור על יהודים לשמור על יהדות בפומבי. ב-2004 רק אחד מתוך חמשת אלפים אזרחים יהודיים לבנוניים נרשם על מנת להצביע בבחירות עירוניות. כנראה, רוב האזרחים הרשומים כבר נפטרו או עזבו את המדינה. המצביע היהודי היחיד אמר, שרוב הקהילה מורכבת מנשים קשישות.⁵³ בית הקברות היהודי בבירות נמצא במצב מעורר רחמים, ומי שמטפל בו – אישה שיעית מבוגרת. המצבות הכתובות בעברית ובצרפתית מהוות עדות לקהילת יהודי לבנון, שנשאר ממנה רק צל.⁵⁴ הסכסוך הערבי-ישראלי ונוכחות צבאית ישראלית בלבנון לאורך תקופה ארוכה עוררו רגשות אנטי-ישראליים חזקים. חל איסור חמור על טיול מלבנון לישראל. בינתיים חיזבאללה מנצל את דרום לבנון כבסיס למתקפות טרור נגד מדינת ישראל.

יהודי לוב
אוכלוסיה יהודית ב-1948: 38000
ב-2004: 0

היהודים נכחו בלוב לפחות מתקופת השלטון ההלניסטי תחת תלמי לאגוס ב-323 לפנה"ס בסירנה.⁵⁵ מה שפעם היה בית חם לקהילה יהודית גדולה ופורחת מאוד הפך היום למדינה ללא יהודים הודות לפוגרומים אנטי-יהודיים ועלייה לארץ ישראל. בפוגרום פראי בטריפולי ב-5 בנובמבר 1945 נהרגו יותר מ-145 יהודים ונפצעו מאות נוספות. כמעט כל בתי הכנסת נבזזו. ביוני 1948 המורדים רצחו עוד 12 יהודים והרסו 280 בתים של יהודים.⁵⁶ אלפי יהודים ברחו מהמדינה, אחרי שלוב הכריזה על עצמאותה והצטרפה לליגה הערבית ב-1951. אחרי מלחמת ששת הימים התרחשו פוגרומים נוספים על האוכלוסייה היהודית בת 7000 איש. במהלך נהרגו 18 בני-אדם ועוד הרבה נפצעו. כל זה גרם ליציאתם כמעט טוטאלית של היהודים, כאשר פחות ממאה יהודים נשארו בלוב. כאשר קולונל קדאפי עלה לשלטון ב-1969 כל הרכוש של יהודים הופקע וכל החובות ליהודים בוטלו. ב-1999 בית הכנסת בטריפולי שופץ, אך לא נפתח לקהל.⁵⁷ היהודייה האחרונה של לוב, אסמרלדה מגנאגי, נפטרה בפברואר 2002. זה סימן את קצה של אחת הקהילות היהודיות העתיקות ביותר בעולם.⁵⁸

יהודי מרוקו
אוכלוסיה יהודית ב-1948: 265000
ב-2004: 4000

היהודים היו במרוקו עוד לפני חורבן הבית השני בשנת 70 לספירה, אולם העדות הארכיאולוגית העתיקה ביותר היא מהמאה השנייה לספירה. אלפי יהודי ספרד התיישבו במרוקו ואזורים אחרים של אפריקה בעקבות התגברותן של רדיפות דתיות בספרד. בכל תקופת הרנסנס מרוקו היוותה מקלט לאנוסים או "יהודים סודיים", שברחו מאינקוויזיציה.⁵⁹

בפרעות דמים באוג'דה וג'רדה ביוני 1948 נהרגו 44 יהודים ונפצעו עשרות נוספים. באותה שנה הוטל חרם כלכלי בלתי-רשמי נגד יהודי מרוקו.

ב-1956 הכריזה מרוקו על עצמאותה, והעלייה היהודית פסקה באופן זמני. ב-1963 העלייה התחילה מחדש, וכך יותר ממאה אלף יהודי מרוקו ניצלו הזדמנות לעלות לארץ ישראל.⁶⁰ ב-1965 סופר מרוקאי סעיד גלב תיאר את היחס של אחיו המוסלמים כלפי שכניהם היהודים:

העלבון הגדול ביותר, שמרוקאי יכול לגרום, הוא להתייחס למישהו כאל יהודי... חברי ילדותי נשאר אנטי-יהודיים. הם מסתירים את האנטישמיות הארסית שלהם במסווה של טענה, שמדינת ישראל הייתה תוצר האימפריאליזם המערבי... כל המיתוס של היטלר פורח בקרב האוכלוסייה. כאן משבחים בהתלהבות את הטבח ביהודים של היטלר. יש אף מאמינים, שהיטלר לא מת, אלא חי וקיים, ומחכים לבואו לגאול את הערבים מידי מדינת ישראל.⁶¹

יחד עם זאת לפני פטירתו של המלך חסאן ב-1999 הוא ניסה להגן על האוכלוסייה היהודית, וכיום קיימת במרוקו אולי האווירה הסבלנית ביותר כלפי היהודים בעולם הערבי. המהגרים היהודיים ממרוקו, אפילו אלה, בעלי אזרחות ישראלית, יכולים לבקר חופשית את חבריהם וקרוביהם במרוקו. יהודים מרוקאים מחזיקים במשרות מפתח בקהילת העסקים ובמשלה.

הארגון היהודי העיקרי, שמייצג את הקהילה, הוא ועדת הקהילות הישראליות בקזבלנקה. על תפקידיה נמנים בין היתר יחסי חוץ, עניינים קהילתיים כלליים, נושאי ירושה, מימון, תחזוקת אתרי קודש, פעילות לנוער וחי התרבות והדת.⁶²

בתחילת שנת 2004 במרקש היו כ-260 יהודים, רובם מעל גיל שישים. הקהילה הגדולה ביותר היא זאת של קזבלנקה בת 3000 איש. אפשר למצוא בתי כנסת, מקוואות, בתי אבות ומסעדות כשרות בקזבלנקה, פס, מרכש, מוגדור, רבט, תטון וטנג'ר. ב-1992 רוב בתי הספר היהודיים נסגרו, אבל דווקא בקזבלנקה יש קצת חידוש וכיום 800 תלמידים לומדים בעשרה בתי ספר שם.⁶³

מרוקו היא אולי הידידה הקרובה ביותר של מדינת ישראל בעולם הערבי. המלך חסאן לעיתים קרובות ניסה להאיץ מאחורי הקלעים את תהליך השלום הערבי-ישראלי. ב-1993 אחרי חתימת הסכם עם אש"ף ראש הממשלה, יצחק רבין, נסע לביקור רשמי במרוקו.

במאי 1999 המלך חסאן ארגן את המפגש הראשון של האגודה העולמית של יהודים מרוקאים במרקש. באפריל ומאי 2000 ממשלת מרוקו מימנה סדרת אירועים והרצאות לקידום הכבוד ההדדי בין הדתות.⁶⁴ אנדרה אזולאי, יועץ המלך ומחשובי האזרחים היהודיים, דיבר על הצורך בכבוד ודו שיח בין הדתות. באוקטובר 2000 שני צעירים מרוקאים ניסו להשחית בית כנסת בטנג'ר. המלך מוחמד השישי הצהיר בפומבי בנאומו בטלוויזיה ב-6 בנובמבר 2000, שהממשלה לא תסבול התעללות ביהודי מרוקו. מאוחר יותר הצעירים נידונו לשנת מאסר.⁶⁵

ב-16 במאי 2003 מחבלים מתאבדים התפוצצו בארבעה יעדים יהודיים בקזבלנקה והחמישי התפוצץ ליד שגרירות ספרד. אף יהודי לא נפגע בפיגוע, משום שהוא אירע בשבת, כאשר הבניינים היו ריקים מיהודים. 29 מוסלמים נהרגו. אמנם הפיגוע השפיע ישירות על התערעורת תחושת הביטחון של היהודים, רוב המרוקאים ראו בו יותר תקיפת הסדר החברתי והפוליטי במדינה וניסיון לעמוד על כוחו האמיתי של המלך הצעיר מאשר מעשה אנטישמי. המלך מוחמד השישי ביקר באחד מאתרי הפיגוע ביום בו הוא ארע והאיץ בקהילה היהודית לשקמו. הממשלה ארגנה בהמשך כינוס גדול ברחובות קזבלנקה להבעת תמיכה בקהילה היהודית, והמלך הבטיח לשמור על הגנתו המסורתית של משפחתו על יהודי המדינה.⁶⁶

יהודי סוריה

אוכלוסייה יהודית ב-1948: 30000

ב-2004: פחות מ-100

ההיסטוריה היהודית בסוריה מגיעה עד תקופת התנ"ך. בזכות קרבתה הגיאוגרפית של סוריה לארץ-ישראל הקהילה היהודית בסוריה פעם הייתה גדולה ופורחת.

ב-1944 אחרי שהסתיימה תקופת המנדט הצרפתי בסוריה והיא זכתה לעצמאות, הממשלה החדשה אסרה על יהודים לעלות לארץ ישראל וכן הגבילה מאוד את לימודי עברית בבתי הספר היהודיים. עלה מספר ההתקפות על יהודים, והעם הסורי נקרא להחרים את עסקיהם.

עם הכרזת תכנית החלוקה ב-1947 האספסוף הערבי בחלב החריב את הקהילה היהודית המקומית בת 2500 שנה. עשרות יהודים נרצחו ויותר מ-200 בתים, חנויות ובתי כנסת נחרבו. אלפי יהודים עלו בצורה לא-חוקית מסוריה לארץ ישראל.⁶⁷

זמן קצר לאחר מכן הממשלה הסורית הגבירה את רדיפותיה על האוכלוסייה היהודית. הגבלות חמורות הוטלו על חופש התנועה. העונש הצפוי ליהודים, שנתפסו בעוון ניסיון בריחה, היה עונש מוות או מעצר במחנה עבודה קשה. ליהודים לא ניתנה רשות לעבוד בממשלה או בבנקים, הם לא היו זכאים לטלפונים או לרישיונות נהיגה ונאסר עליהם לרכוש נכסים. חשבונות הבנק של יהודים הוקפאו. הדרך לשדה התעופה נסללה בבית הקברות היהודי בדמשק, בתי ספר יהודיים נסגרו ונמסרו לידי מוסלמים. את היחס של סוריה כלפי היהודים משקפת בין היתר העובדה, שהיא נתנה מחסה לאלואיס ברונר, אחד מפושעי המלחמה הנאציים הידועים ביותר לשמצה. ברונר, יד ימינו של אדולף אייכמן, שרת בתפקיד יועץ במשטרו של אסאד.⁶⁸

ב-1987-88 המשטרה החשאית הסורית תפסה עשרה יהודים בחשד להפרת חוקי הנסיעה וההגירה, תכנון בריחה ונסיעות בלתי-חוקיות לחו"ל. כמה מאלה, ששוחררו, דיווחו על עינויים אותם הם עברו במעצר.⁶⁹ במשך שנים רבות היהודים בסוריה חיו בפחד מתמיד. הרובע היהודי בדמשק נמצא תחת השגחה מתמדת של המשטרה החשאית הנוכחת בתפילות בבתי כנסת, חתונות, בר-מצוות והתכנסויות יהודיות אחרות. המגעים עם זרים היו תחת מעקב צמוד. היתרים לנסיעות לחו"ל ניתנו בניסיונות יוצאות דופן ורק עם שטר התחייבות של 300 עד אלף דולר ובני ערובה בדמות בני המשפחה הנשארים. הלחץ, שהפעילה ארה"ב, במהלך שיחות השלום בתחילת שנות התשעים עזר לשכנע את הנשיא חפז אסאד להקל על ההגבלות, במיוחד אלה המונעים מיהודים לקנות ולמכור נכסים.

במסגרת מבצע חשאי בשלהי שנת 1994 הובאו למדינת ישראל 1262 יהודים סוריים. מנהיגה הרוחני של הקהילה היהודית הסורית במשך 25 שנה, רבי אברהם חמרה, היה בין אלה, שעזבו את סוריה ונסעו לניו-יורק (היום הוא גר בישראל). סוריה העניקה אשרות יציאה בתנאי שהיהודים לא יעלו לישראל.⁷⁰ ההחלטה הסופית לשלוח את היהודים לחופשי באה במידה רבה כתוצאה מהלחץ, שהופעל עליה מצד ארה"ב, אחרי ועידת השלום במדריד ב-1991. על היהודים הסוריים הנותרים נאסר לחפש משרות ממשלתיות והם האזרחים היחידים הנדרשים לציין את דתם בדרכוניהם.

לקראת סוף 1994 בית כנסת יואב בן צרויה בחלב, שפעל ללא הפסקה יותר מ-1600 שנה, היה ריק מאדם. שנה אחרי זה כ-250 יהודים נשארו בדמשק, ככל הנראה מתוך בחירתם החופשית.⁷¹ לקראת אמצע שנת 2001 להערכת רבי הודר שהדה כבריתי 150 יהודים גרו בדמשק, 30 בחלב ו-20 בקמשילי. כל חודשיים-שלושה מגיע רב מאיסטנבול, טורקיה, להשגיח על הכנת בשר כשר אותו התושבים מקפידים ומשתמשים בו עד לביקורו הבא. שני בתי כנסת פעילים נשארו בדמשק.⁷²

למרות שמספר פעמים היהודים נחשפו לאלימות מצד המפגינים הפלסטינים, הממשלה נקטה באמצעי הגנה רציניים, כולל מאסרם של התוקפים ואבטחת בתי הכנסת הנשארים.⁷³ ליהודים עדיין יש בית ספר יסודי נפרד בו נלמדים נושאי היהדות ובכמה בתי ספר מותר ללמד עברית. בית ספר יהודי עדיין מונה כתריסר תלמידים, בעוד שרק בשנת 1992 למדו בו 500 תלמידים. יהודים וכורדים הם המיעוטים היחידים, שאין להם רשות להשתתף במערכת הפוליטית. בנוסף, "רוב היהודים המעטים, שנשארו, אינם זכאים לתעסוקה ממשלתית ולא חלה עליהם חובת הגיוס הצבאי. הם המיעוטים היחידים, שבדרכוניהם ובתעודות זהות שלהם מצוין הדת שלהם."

הממשלה השתמשה בכלי תקשורת לשם הפצת חומר אנטישמי בכל המדינה. ב-2003 חברת סרטים פרטית הפיקה סדרת טלוויזיה אנטישמית "אש-שתא" ("הגולה") בהתבסס על "פרוטוקולים של זקני ציון" הידועים לשמצה. לפי הסדרה, היהודים עמדו מאחורי שתי מלחמות העולם והשפיעו בעורמה על דעת העולם להקמת מדינת ישראל.

יהודי תוניסיה

אוכלוסייה יהודית ב-1948: 105000

ב-2004: 1200

תוניסיה הייתה המדינה הערבית היחידה שנכבשה ישירות ע"י גרמניה במהלך מלחמת העולם השנייה. לפי רוברט סטלוף "החל מנובמבר 1942 ועד מאי 1943 הגרמנים ומשתפי פעולתם מקומיים הקימו משטר של עבודות כפייה, הפקעת רכוש, בני ערובה, סחיטה המונית, הגליות והוצאות להורג. הם הכריחו אלפי

יהודים של אזורי הכפר ללבוש מגן דוד והקימו ועדות מיוחדות של מנהיגים יהודיים כדגם יודנראטים להשרשת מדיניות נאצית תחת איומי כליאה או מוות".⁷⁴

אחרי הכרזתה על עצמאות ב-1956 ממשלת תוניסיה פרסמה סדרת צווים אנטי-יהודיים. ב-1958 הממשלה פיזרה את מועצת הקהילה היהודית של תוניסיה ובתי כנסת, בתי קברות ושכונות יהודיות עתיקות נהרסו לשם "חידוש העיר".⁷⁵

המצב המעורער המחמיר מיום ליום גרם ליותר מ-40000 יהודי תוניסיה לעלות למדינת ישראל. לקראת 1967 האוכלוסייה היהודית של המדינה הצטמצמה עד 20000.

במהלך מלחמת ששת הימים האספסוף הערבי המתפרע תקף יהודים ושרף בתי כנסיות וחנויות. הממשלה גינתה את האלימות והנשיא חביב בורגיבה התנצל בפני הרב הראשי. הממשלה פנתה ליהודים בבקשה להישאר, אך מצד שני גם לא מנעה מהם לעזוב. כך, 7000 יהודים הגרו לצרפת.

ב-1982 היהודים הותקפו בערים זרזיס ובן גווארדנה. לפי דיווחו של משרד החוץ האמריקני, הממשלה התוניסאית "פעלה בהחלטיות להגנת הקהילה היהודית".⁷⁶

ב-1985 מאבטח תוניסאי פתח באש כנגד המתפללים בבית הכנסת בג'רבה. חמישה אנשים נהרגו, ארבעה מהם – יהודים. מאז הממשלה דאגה למנוע טרגדיות דומות בעתיד ע"י הענקת הגנה רצינית ליהודי תוניסיה במקרה הצורך. בעקבות הפצצת מפקדת אש"ף ליד תוניס ב-1 באוקטובר 1985 ע"י כוחות ישראלים, "הממשלה נקטה באמצעים יוצאים מן הכלל להגנת הקהילה היהודית".⁷⁷

בג'רבה יש גן ילדים יהודי אחד. יש גם שישה בתי ספר יסודיים יהודיים (שלושה בתוניס, שתיים בג'רבה ואחד בעיר החוף זרזיס) וארבעה תיכונים (שניים בתוניס ושניים בג'רבה). בתוניס וג'רבה קיימות גם ישיבות. לקהילה יש שתי בתי אבות. במדינה אפשר למצוא מספר מסעדות כשרות ומכהנים בה חמישה רבנים: הרב הראשי של תוניסיה, רב בג'רבה ועוד ארבעה רבנים בתוניס. מרבית הקהילה היהודית שומרת על חוקי הכשרות.

כיום 1300 יהודים מהווים את המיעוט הדתי הגדול ביותר בין ילידי המדינה. "המדינה מבטיחה חופש הדת לקהילה היהודית ומשלמת משכורת לרב הראשי" של הקהילה.⁷⁸

באוקטובר 1999 הקהילה היהודית בחרה במועצת המנהלים החדשה לראשונה מאז הכרזת העצמאות של תוניסיה ב-1956. המועצה אף קיבלה שם חדש: "הוועדה היהודית של תוניסיה".⁷⁹

ב-11 באפריל 2002 משאית עם גז טבעי התפוצצה ליד הקיר החיצוני של בית כנסת גריבה בג'רבה. פקידי הממשל התוניסאי תחילה הודיעו, שהמשאית פגעה במקרה בקיר בית הכנסת, אבל חוליה בעלת קשר לרשת "אל קעידה" של אוסמה בן לאדן לקחה על עצמה את האחריות לביצוע של מה שהיה, למעשה, התקפת מחבלים על בית הכנסת העתיק ביותר באפריקה. בפיצוץ נהרגו 17 אנשים וביניהם 11 תיירים גרמניים. ב-2003 הרשויות הצרפתיות עצרו אזרח גרמני, קריסטיאן גנצרסקי, בשדה התעופה ע"ש שרל דה גול בשל מעורבותו בפיגוע בג'רבה.⁸⁰

ממשלת תוניסיה הגבירה אמצעי נקיטה להגנת בתי כנסת במהלך חגים יהודיים ולמעשה מעודדת את אזרחיה לשעבר לחזור לג'רבה לעלייה ברגל שנתית.

יהודי תימן

אוכלוסייה יהודית ב-1948: 55000 (ועוד 8000 בעדן)

ב-2004: 200

ב-1922 הממשלה של תימן אימצה חוק מוסלמי עתיק הדורש מכל היתומים היהודיים מתחת לגיל 12 להתאסלם.

ב-1947 אחרי ההצבעה על תכנית החלוקה פורעים מוסלמים יחד עם כוחות משטרה מקומיים עוררו פוגרום דמים בעדן, שבמהלכו נרצחו 82 יהודים ונהרסו מאות בתים יהודיים. הקהילה היהודית של עדן שותקה מבחינה כלכלית, כי רוב החנויות ובתי עסק יהודיים נהרסו כליל. בתחילת שנת 1948 עלילת דם המאשימה את היהודים ברצח שתי בנות למטרות פולחניות גרמה לביזה מחדש.⁸¹

האווירה המסוכנת מיום ליום הביאה להגירתה של כמעט כל הקהילה היהודית של תימן – כמעט 50 אלף – בין יוני 1949 לספטמבר 1950 במסגרת מבצע "מרבד הקסמים". הגירה קטנה יותר נמשכה באישור המדינה עד 1962. מאז מלחמת האזרחים שמה קץ ליציאתם של היהודים.

עד 1976, כאשר דיפלומט אמריקאי נתקל בקהילה יהודית קטנה באזור מרוחק בצפון תימן, כולם סברו, שהקהילה היהודית של תימן נכחדה. בהתבסס על ההנחה הזאת העולם החיצוני לא הכיר במצוקתם של יהודי תימן.

הסתבר, שכמה אנשים לא הצטרפו למבצע "מרבד הקסמים", כי בני משפחה לא רצו לעזוב לבד את קרוביהם החולים או הקשישים. על יהודים נאסר להגר ולקיים מגעים עם קרוביהם בחו"ל. הם היו מבודדים ונרדפים, מפוזרים בהררי צפון תימן ללא מזון, ביגוד, טיפול רפואי ותשמישי קדושה. כתוצאה מכך כמה יהודים תימניים בחרו להמיר את דתם והתאסלמו.

היום היהודים הם המיעוט הדתי היחיד לצד מספר מצומצם של נוצרים, הינדים ובהאים. היחס לקהילה הקטנה, שנשארה בצפון תימן, הוא די סבלני וכיום מותר להם לשמור על דתם. מאמינים, ששני בתי כנסת עדיין פעילים בסאיקייה ואמלח. אמנם יהודים עדיין נחשבים לאזרחי סוג ב' ולא רשאים לשרת בצבא או להיבחר לעמדות פוליטיות. המסורת מגבילה את היהודים לגור באזור אחד של עיר או כפר ובדרך-כלל מבחר התעסוקה שלהם מוגבל אף הוא. זה כולל בדרך כלל חקלאות ומלאכות יד אמנותיות. מותר ליהודים להחזיק בנכסים, וזה מה שקורה בפועל.⁸²

במהלך השנים האחרונות כ-400 יהודים עלו לישראל על אף האיסור הרשמי על ההגירה.⁸³ לפי דיווחו של משרד החוץ האמריקני מאמצע שנת 2000 "הממשלה הפסיקה את מדיניותה להתיר למחזיקי דרכון ישראלי מהעדה התימנית לבוא לתימן עם אישור מעבר. אמנם יהודים תימניים, ישראלים ואחרים יכולים לבוא חופשי לתימן ולטייל בתוכה עם דרכונים של מדינה זרה אחרת פרט למדינת ישראל".⁸⁴

בינואר 2001 ברשימת מועמדים לבחירות לפרלמנט של "מפלגת כלל העם" השולטת לראשונה הופיע אזרח יהודי של תימן. מדברים על כך, שהנשיא עלי עבדאללה סלח המליץ על המועמד, אברהים עזר, כמחווה לממשלת בוש העתידית בתקווה להשיג סיוע כלכלי לתימן. מאוחר יותר הועדה הכללית של בחירות דחתה את מועמדותו של עזר בטענה, שעל המועמד להיות בנם של שני הורים מוסלמים. האנליסטים הפוליטיים העלו השערה, שהסיבה האמיתית היא אי רצונם ליצור תקדים המאפשר ליהודי להתמודד על משרות ממשלתיות.⁸⁵

הערות:

¹Vamberto Morais, *A Short History of Anti-Semitism*, (NY: W.W Norton and Co., 1976), p. 11; Bernard Lewis, *Semites & Anti-Semites*, (NY: WW Norton & Co., 1986), p. 81.

²*Oxford English Dictionary; Webster's Third International Dictionary.*

³*Washington Post*, (October 30, 2001)

⁴Official British document, Foreign Office File No. 371/20822 E 7201/22/31; Elie Kedourie, *Islam in the Modern World*, (London: Mansell, 1980), pp. 69-72.

⁵Howard Sachar, *A History of Israel: From the Rise of Zionism to Our Time*, (NY: Alfred A. Knopf, 1979), p. 196.

⁶Jordanian Nationality Law, Official Gazette, No. 1171, Article 3(3) of Law No. 6, 1954, (February 16, 1954), p. 105.

⁷Modern World History, Jordanian Ministry of Education, 1966, p. 150.

⁸Meyrav Wurmser, *The Schools of Ba'athism: A Study of Syrian Schoolbooks*, (Washington, D.C.: [Middle East Media and Research Institute \(MEMRI\)](#), 2000), p. xiii.

⁹Aaron Klein, "Official PA site publishes 'Protocols' in Arabic", *WorldNetDaily*, (May 21, 2005).

¹⁰*Al-Mussawar*, (August 4, 1972).

¹¹[Middle East Media and Research Institute \(MEMRI\)](#); *Al-Hayat Al-Jadeeda*, (May 15, 1997); *Jerusalem post*, (May 23, 2001); Palestine News Agency Wafa, (April 28, 2005).

¹²*Al-Ahram* (October 28, 2000)

¹³"Anti-Semitic TV Series Cancelled by Jordan," *History News Network*, (October 27, 2005).

¹⁴*Jerusalem Post* (November 19, 2001)

¹⁵Palestinian Authority television, (October 14, 2000)

- ¹⁶ Palestinian Media Watch, (March 15, 2000)
- ¹⁷ Bernard Lewis, "The Pro-Islamic Jews," *Judaism*, (Fall 1968), p. 401.
- ¹⁸ Bat Ye'or, [*The Dhimmi*](#), (NJ: Fairleigh Dickinson University Press, 1985), pp. 43-44.
- ¹⁹ Bat Ye'or, pp. 185-86, 191, 194.
- ²⁰ Norman Stillman, [*The Jews of Arab Lands*](#), (PA: The Jewish Publication Society of America, 1979), p. 84; Maurice Roumani, *The Case of the Jews from Arab Countries: A Neglected Issue*, (Tel Aviv: World Organization of Jews from Arab Countries, 1977), pp. 26-27; Bat Ye'or, p. 72; Bernard Lewis, [*The Jews of Islam*](#), (NJ: Princeton University Press, 1984) p. 158.
- ²¹ Stillman, pp. 59, 284.
- ²² Roumani, pp. 26-27.
- ²³ G.E. Von Grunebaum, "Eastern Jewry Under Islam," *Viator*, (1971), p. 369.
- ²⁴ [*New York Times*](#), February 19, 1947).
- ²⁵ Roumani, pp. 30-31; Norman Stillman, [*The Jews of Arab Lands in Modern Times*](#), (NY: Jewish Publication Society, 1991), pp. 119-122.
- ²⁶ Bat Ye'or, p. 61.
- ²⁷ Bat Ye'or, p. 30
- ²⁸ Louis Gardet, *La Cite Musulmane: Vie sociale et politique*, (Paris: Etudes musulmanes, 1954), p. 348
- ²⁹ Bat Ye'or, pp. 56-57.
- ³⁰ *Middle Eastern Studies*, (1971), p. 232.
- ³¹ כל מניין האוכלוסיה ל-2001 מבוסס על
David Singer, ed. *American Jewish Year Book 2004*, (NY: American Jewish Committee, 2004
- ³² Jewish Communities of the World, [*World Jewish Congress*](#), (WJC), Copyright 1997; Institute of the World Jewish Congress. *Country Reports on Human Rights Practices for 1997*.
- ³³ *Country Reports on Human Rights Practices for 1991*, (DC: Department of State, 1992), p. 1339.
- ³⁴ *Country Reports on Human Rights Practices for 1997*, (DC: Department of State, 1998).
- ³⁵ [*U.S. Department of State, 2000 Annual Report on International Religious Freedom*](#), Released by the Bureau for Democracy, Human Rights, and Labor Washington, DC, September 5, 2000.
- ³⁶ Sachar, p.401.
- ³⁷ AP, (November 26, 1956); *New York World Telegram*, (November 29, 1956).
- ³⁸ [*Jewish Communities of the World*](#).
- ³⁹ [*U.S. Department of State, 2000 Annual Report on International Religious Freedom*](#), Released by the Bureau for Democracy, Human Rights, and Labor Washington, DC, (September 5, 2000).
- ⁴⁰ [*U.S. Department of State, 2001 Annual Report on International Religious Freedom*](#), Released by the Bureau for Democracy, Human Rights, and Labor Washington, DC, (October 26, 2001).
- ⁴¹ [*U.S. Department of State, 2004 Annual Report on Global Anti-Semitism*](#), Released by the Bureau for Democracy, Human Rights, and Labor Washington, DC, (January 5, 2005).
- ⁴² Jewish Telegraphic Agency, (July 13, 2005).
- ⁴³ [*World Jewish Congress*](#), Jewish Communities of the World.

- ⁴⁴ Schneider, Howard. "Iran Court Reduces Penalties for Jews." [Washington Post](#), (September 22, 2000).
- ⁴⁵ [Jerusalem Post](#), (January 16, 2002); [Washington Jewish Week](#), (October 31, 2002).
- ⁴⁶ [Jerusalem Post](#), (Dec. 13, 1997); Arie Avneri, [The Claim of Dispossession](#), (Tel Aviv: Hidekel Press, 1984), p. 274; Roumani, pp. 29-30; Stillman (1991), pp. 117-119; Sachar, p. 399
- ⁴⁷ Judith Miller and Laurie Mylroie, [Saddam Hussein and the Crisis in the Gulf](#), (NY: Random House, 1990), p. 34.
- ⁴⁸ [New York Times Magazine](#), (February 3, 1985).
- ⁴⁹ Associated Press, (March 28, 1998).
- ⁵⁰ [Jerusalem Post](#), (September 28, 2002).
- ⁵¹ "The Last Jews of Baghdad", National Public Radio, (May 22, 2003).
- ⁵² JTA, (July 22, 1993); [Jewish Communities of the World](#).(1991 ביטוי 21) מעריב
- ⁵³ Majdoline Hatoum, "Of 5000 Jewish Lebanese, only 1 voted", [The Daily Star](#), (May 10, 2004).
- ⁵⁴ Stephen Talbot, "Syria/Lebanon: The Occupier and the Occupied", PBS Frontline, (2004).
- ⁵⁵ Encyclopedia Judaica, CD-Rom edition, 1997.
- ⁵⁶ Sachar, p. 400; Stillman (1991), p. 145.
- ⁵⁷ [U.S. Department of State, 2000 Annual Report on International Religious Freedom](#), Released by the Bureau for Democracy, Human Rights, and Labor Washington, DC, September 5, 2000.
- ⁵⁸ [Jerusalem Report](#), (March 11, 2002).
- ⁵⁹ Encyclopedia Judaica, CD-Rom edition, 1997.
- ⁶⁰ Roumani, pp. 32-33
- ⁶¹ Said Ghallab, "Les Juifs sont en enfer," in *Les Temps Modernes*, (April 1965), pp. 2247-2251.
- ⁶² *Country Reports on Human Rights Practices for 1996*, (DC: Department of State, 1997); [Jewish Communities of the World](#); *Country Reports on Human Rights Practices for 1997*.
- ⁶³ Jewish Telegraphic Agency, (March 17, 2004).
- ⁶⁴ [U.S. Department of State, 2000 Annual Report on International Religious Freedom](#), Released by the Bureau for Democracy, Human Rights, and Labor Washington, DC, (September 5, 2000).
- ⁶⁵ [U.S. Department of State, 2001 Annual Report on International Religious Freedom](#), Released by the Bureau for Democracy, Human Rights, and Labor Washington, DC, (October 26, 2001).
- ⁶⁶ Jewish Telegraphic Agency, (March 17, 2004).
- ⁶⁷ Sachar, p. 400; Roumani, p. 31; Stillman, (1991), p. 146.
- ⁶⁸ *Newsday*, (November 1, 1987); information provided by Rep. Michael McNulty.
- ⁶⁹ Middle East Watch, *Human Rights in Syria*, (NY: Middle East Watch, 1990), p. 94.
- ⁷⁰ [Jerusalem Post](#), (Oct. 18, 1994).
- ⁷¹ [Jerusalem Post](#), (May 27, 1995).
- ⁷² Associated Press, (January 27, 2000).
- ⁷³ [U.S. Department of State, 2000 Annual Report on International Religious Freedom](#), Released by the Bureau for Democracy, Human Rights, and Labor Washington, DC, (September 5, 2000).
- ⁷⁴ Robert Satloff, "In Search of "Righteous Arabs", Commentary, (July 04, 2004).
- ⁷⁵ Roumani, pp. 33; Stillman, (1991), p. 127.

⁷⁶ *Country Reports on Human Rights Practices for 1982*, (DC: Department of State, 1983), pp. 1290-91.

⁷⁷ *Country Reports on Human Rights Practices for 1985*, (DC: Department of State, 1986), p. 1321.

⁷⁸ *Country Reports on Human Rights Practices for 1997*.

⁷⁹ [Washington Post](#), (April 17 & 23, 2002).

⁸⁰ "French Say Suspect is Quaeda Big", CBS News, (June 12, 2003).

⁸¹ Sachar, pp. 397-98; Roumani, pp. 32-33; Stillman, (1991), p. 498.

⁸² [Jewish Communities of the World](#); *Country Reports on Human Rights Practices for 1997*.

⁸³ [Jewish Communities of the World](#).

⁸⁴ [U.S. Department of State, 2001 Annual Report on International Religious Freedom](#), Released by the Bureau for Democracy, Human Rights, and Labor Washington, DC, (October 26, 2001).

⁸⁵ [Jerusalem Post](#) (January 30, 2001).

15. זכויות אדם במדינת ישראל ובשטחים

מיתוס

"מדינת ישראל מפלה את אזרחיה הערביים."

עובדה

מדינת ישראל היא אחת החברות הפתוחות ביותר בעולם. מתוך אוכלוסייתה המונה כ-7 מיליון, כ-1.4 מיליון – 20 אחוז מכלל אוכלוסייה – אינם יהודים (1.2 מיליון מוסלמים, 130 אלף נוצרים ומאה אלף דרוזים).¹ לערבים במדינת ישראל יש זכויות הצבעה שוות. למעשה, זוהי אחת המדינות הבוודדות במזרח התיכון בהן יש זכות הצבעה לנשים ערביות. נכון לעכשיו 9 מתוך 120 חברי כנסת הם ערבים. ערבים ישראלים נושאים גם משרות ממשלתיות שונות, כולל אחד, שהיה שגריר ישראל בפינלנד וסגן ראש עיריית תל-אביב. אוסקר אבו ראזק מונה כמנכ"ל משרד הפנים. היה זה האזרח הערבי הראשון, שעמד בראש אחד המשרדים הממשלתיים החשובים ביותר. בקבינט המקורי של אריאל שרון היה שר ערבי ראשון – סלאח טריף, דרוזי, שהיה לו תפקיד של שר ללא תיק. שופט ערבי מכהן גם בבית המשפט העליון. באוקטובר 2005 פרופסור ערבי מונה לסגן נשיא של אוניברסיטת חיפה. יחד עם עברית ערבית היא שפה רשמית בישראל. יותר משלוש מאות אלף ילדים ערביים לומדים בבתי ספר ישראלים. בזמן הקמת מדינת ישראל היה רק תיכון ערבי אחד בכל המדינה. היום יש מאות בתי ספר ערביים.² ב-2002 בית משפט העליון קבע, שהממשלה לא יכולה להקציב קרקעות על סמך השתייכות דתית ולאומי ולא יכולה למנוע מאזרחים ערביים לגור, היכן שהם בוחרים.³ ההבדל החוקי היחיד בין אזרחים יהודים וערביים במדינת ישראל הוא, שחוק גיוס חובה לצה"ל אינו חל על ערבים. תכלית הדבר – לחסוך מערבים את הצורך להשתמש בנשקם כנגד אחיהם. ובכל זאת הבדואים שרתו בחיל הצנחנים וערבים אחרים התנדבו לשירות צבאי. חוק גיוס חובה החל על דרוזים וצ'רקסים נובע מבקשתם המפורשת. מספר הבדלים כלכליים וחברתיים בין יהודים וערבים ישראלים נובע מאי-גיוסם של האחרונים לצה"ל. בתחומים רבים אכן יש יתרון ליוצאי צבא. מלבד זאת הצבא מסייע רבות בתהליך הסוציאליזציה. מצד שני לערבים יש יתרון בכך, שהם יכולים להתקבל לעבודה כבר בתקופה, שבני גילם היהודים משרתים בצה"ל. בנוסף ערבים ישראלים השתלטו על ענפי עבודה מסוימים, כגון בניה והובלות במשאית. למרות שקרה, וערבים ישראלים היו מעורבים בפיגועים, בדרך-כלל הם נוהגים כאזרחים נאמנים. במלחמות של שנות ה-67, ה-73, וה-82 הם לא היו מעורבים כלל בפעולות חבלה או אי-נאמנות. למעשה, לפעמים הערבים התנדבו למלא את התפקידים האזרחיים של חילי המילואים. לראשונה ערבים ישראלים הביעו מחאות מלוות באלימות בספטמבר 2000 עם פרוץ המלחמה הפלסטינית.

ארה"ב, אשר זכתה לעצמאותה כבר לפני 230 שנה, עדיין לא הצליחה להגיע לאינטגרציה מלאה של קהילותיה השונות. אפילו היום, כ-60 שנה אחרי חקיקת זכויות אזרח, היא לא הצליחה לשרש את ההפליה. זה לא מפתיע, אם כן, שמדינת ישראל לא פתרה את כל בעיותיה החברתיות ב-57 שנות קיומה בלבד.

מיתוס

"לערבים ישראלים אסור לרכוש קרקעות."

עובדה

בתחילת המאה הקונגרס הציוני העולמי הקים את קק"ל במטרה לרכוש קרקעות בארץ ישראל עבור ההתיישבות היהודית. הקרקעות האלה, ואלה שנרכשו אחרי מלחמת העצמאות, עברו לידי הממשלה. מכלל אדמות מדינת ישראל 92% מהווים את רכוש המדינה וניהולן מתבצע ע"י לשכת רישום המקרקעין. הן לא למכירה לא ליהודים ולא לערבים. שמונת האחוזים הנותרים נמצאים בבעלות פרטית. למשל, לוואקף הערבי (קרן צדקה מוסלמי) יש קרקעות, שמיועדות במפורש לשימוש ערבים מוסלמים בלבד. את קרקעות המדינה יכול לחכור כל אחד ללא הבדלי גזע, דת או מין. כל האזרחים הערביים של מדינת ישראל רשאים לחכור את קרקעות המדינה.

מיתוס

"ערבים ישראלים מופלים בנושא תעסוקה."

עובדה

החוק הישראלי אוסר על הפליה בתעסוקה. לפי ממצאי משרד החוץ האמריקני כל העובדים הישראליים "רשאים להצטרף או להקים ארגוני עובדים בצורה חופשית."⁴ רוב האגודות המקצועיות מהוות חלק מההסתדרות או הסתדרות העובדים הלאומית הקטנה יותר – שתיהן אינן קשורות ישירות לממשלה.

מיתוס

"מדינת ישראל מנצלת מעצר מנהלי לכליאת ערבים חפים מפשע ללא משפט."

עובדה

מדינת ישראל ירשה והמשיכה חוקים מסוימים, שאימצו הבריטים. אחד מהם הוא שימוש במעצר מנהלי המותר בנסיבות מסוימות במקרים ביטחוניים. העצור רשאי להיות מיוצג ע"י פרקליט וזכאי לערער בבית המשפט העליון. על התובע להצדיק דיון בדלתיים סגורות. לעיתים קרובות פקידי הממשל מאמינים, שהצגת עדויות בדלתיים פתוחות תפגע בשיטותיה לאיסוף מידע מודיעיני ותסכן את חייהם, שסיפקו מידע על תכנון פעולות טרור. לעומת זאת ברוב העולם הערבי אין צורך במעצר מנהלי, כי הרשויות אוסרות אנשים וזורקות אותם לבית הסוהר לעיתים קרובות ללא כל הליך משפטי. שום עורך דין, שום ארגון לזכויות האדם או כלי תקשורת עצמאי לא יכולים למחות על כך. אפילו בארה"ב עם מדיניות שחרור בערבות הליברלית ביותר אנשים יכולים לשהות במעצר זמן רב בצפייה למשפט, וסטנדרטים משפטיים מיוחדים נתקבלו על מנת לאפשר הארכת מעצרם של הטליבן וחברי אל-קעידה, שנתפסו באפגניסטן.

"לא שופטים את הדמוקרטיה עפ"י התגובות המיידיות של חייליה, אנשים ונשים צעירים בתנאי התגרות עצומה. שופטים את הדמוקרטיה לפי תגובות בית המשפט, באווירה הקרה, האובייקטיבית של לשכות השופטים. ותגובותיהם של בית המשפט העליון ובתי משפט אחרים של מדינת ישראל הן מרשימות. לראשונה בתולדות המזרח התיכון קיימת רשות שופטת עצמאית המוכנה להטות אוזן קשבת לצרותיהם של הערבים – הרשות השופטת הזאת נקראת בית המשפט העליון של מדינת ישראל."⁵

– אלן דרשוביץ⁵

מיתוס

"הערבים השוהים בבתי הסוהר הישראליים מוכים, מעונים ונרצחים."

עובדה

בית סוהר אינו מקום נעים לאף אחד, ולא חסרות תלונות על היחס לאסירים גם בבתי הסוהר האמריקנים. בתי הסוהר הישראליים נבדקים, ככל הנראה, בצורה הכי מדוקדקת בעולם. אחת הסיבות לכך היא אישור הפיקוח הקבוע, שניתן ע"י ממשלת ישראל לנציגי הצלב האדום וקבוצות אחרות. החוק הישראלי אוסר על מעצרים שרירותיים של אזרחים. זאת ועוד הנתבעים נחשבים לזכאים עד להוכחת האשמה, ויש להם זכות לצו הבאה (הביאס קורפוס) ולשאר אמצעי הגנה פרוצדוראליים. אין אסירים פוליטיים במדינת ישראל, ויש לה רשות שופטת נפרדת. כמה אסירים, במיוחד ערבים החשודים במעורבות בטרור, נחקרו תוך כדי שימוש בשיטות קשות, שהביקורת כינתה אותן "מופרזות". חקיקתו בית המשפט העליון של מדינת ישראל משנת 1999 קבעה ציון דרך בכך, שאסרה על שימוש במגוון שיטות פוגעות ומעליבות. עונש מוות הוטל פעם אחת ויחידה במקרה של אדולף אייכמן - האיש, שהיה אחראי בגדול על "הפתרון הסופי". שום ערבי לא הוצא להורג אפילו אחרי פעולות טרור נתעבות ביותר.

"המשטר הישראלי איננו אפרטהייד. זהו מקרה מיוחד במינו של דמוקרטיה".
- שר הפנים הדרום-אפריקאי, הצ'יף מנגוסותו בותלזי⁶

מיתוס

"היחס של מדינת ישראל לפלסטינים דומה ליחס לשחורים במשטר אפרטהייד של דרום אפריקה."

עובדה

אפילו לפני הקמת מדינת ישראל מנהיגים יהודיים שאפו במודע למנוע את המצב השולט בדרום אפריקה. כפי שאמר דוד בן-גוריון לנציגו פלסטיני מוסא אלאמי ב-1934:

"איננו רוצים ליצור מצב כמו זה, שקיים בדרום אפריקה, בה הלבנים הם הבעלים והשליטים, והשחורים הם העובדים. אם לא נעשה את כל סוגי העבודות, הקלים והקשים, המקצועיים והפשוטים, אם נהפוך רק לאדונים, לא תהיה זאת מולדתנו."⁷

היום במדינת ישראל היהודים מהווים רוב, אך המיעוט הערבי בתור אזרחי מדינה נהנה משוויון זכויות מלא ומיוצג בכל ענפי הממשל. תחת אפרטהייד דרום אפריקנים שחורים לא יכלו להצביע ולא נחשבו לאזרחי המדינה בה הם היו הרוב המכריע של האוכלוסייה. החוקים קבעו, היכן הם יכלו לגור, לעבוד ולטייל. ובדרום אפריקה הממשלה הרגה שחורים, שהתנגדו ומחו על מדיניותה. בניגוד לכך מדינת ישראל מאפשרת חופש תנועה, התאגדות ודיבור. על מבקרי הממשלה החריפים ביותר נמנים הח"כים הערביים. מצבם של פלסטינים בשטחים הוא שונה. דרישות הביטחון של האומה והתקוממויות אלימות בשטחים אילצו את מדינת ישראל להטיל הגבלות על ערבים תושבי הגדה המערבית וחבל עזה, שלא קיימות בתוך גבולות מדינת ישראל מלפני 1967. הפלסטינים בשטחים בדרך-כלל מערערים על זכות קיומה של מדינת ישראל, בעוד שהשחורים לא דגלו בחורבנה של דרום אפריקה, אלא אך ורק בחורבנו של משטר האפרטהייד.

אם מדינת ישראל הייתה מעניקה אזרחות מלאה לפלסטינים, פירוש הדבר היה סיפוח השטחים. שום ממשלה ישראלית לא הייתה מוכנה לצעד זה. במקום זה באמצעות משא ומתן מדינת ישראל הסכימה להעניק לפלסטינים אחריות הולכת וגודלת על ענייניהם. נדמה, שהסדר הקבע יאפשר לרוב הפלסטינים להפוך לאזרחי מדינה משלהם. המכשול העיקרי לעצמאות פלסטינית איננו מדיניות ישראלית, אלא חוסר רצון מצד ההנהגה הפלסטינית לוותר על הטרור וזימה ולהסכים לחיות בשלום לצד מדינת ישראל. חרף כל הביקורת כאשר הם נשאלו, מהן הממשלות האהובות ביותר עליהם, יותר מ-80 אחוז פלסטינים תמיד בוחרים בישראל, כי הם יכולים לראות מקרוב את פריחת הדמוקרטיה הישראלית ואת הזכויות של אזרחיה הערבים. לעומת זאת את המשטרים הערביים הפלסטינים מסמנים רק בהמשך הרשימה, שבתחתיה – הרשות הפלסטינית משלהם, כאשר רק 20 אחוז אומרים, שהם אוהבים את משטרו המושחת של ערפאת ב-2003.⁸

"יש עוד שאלה אחת, שעולה כתוצאה מאסון האומות, שנשארת ללא פתרון עד היום, ושאת עומק הטרגדיה הזאת רק יהודי מסוגל להבין. זוהי השאלה האפריקנית. הבה ניזכר רק בכל הפרשות הנוראות האלה של סחר בעבדים, של בני אדם אשר, רק בגלל היותם שחורים, נגנבו כמו צאן, נזרקו לבתי סוהר, נלקחו בשבי ונמכרו. ילדיהם גדלו במדינות זרות, שם הם זכו ליחס של בוז ועוינות, משום שצבע עורם היה שונה. אני לא מתבייש להגיד, למרות שאני עלול להישמע מגוחך, שברגע שאזכה לראות במו עיני את גאולתו של עמי, היהודים, ארצה לסייע בגאולתם של האפריקנים."
בנימין זאב הרצל

מיתוס

"מדינת ישראל נוהגת במדיניות של רצח עם כלפי הפלסטינים בדומה ליחס הנאצים כלפי היהודים."

עובדה

זוהי אולי אחת ההתבטאויות המתועבות ביותר של מעליבי מדינת ישראל. מטרתם של הנאצים הייתה השמדה שיטתית של כל יהודי באירופה. מדינת ישראל שואפת להגיע לשלום עם שכניה הפלסטיניים. יותר ממיליון ערבים גרים כאזרחים חופשיים ונהנים משוויון זכויות מלא במדינת ישראל. 98% מהפלסטינים בשטחים גרים תחת הממשל האזרחי של הרשות הפלסטינית. אמנם לעיתים מדינת ישראל נאלצת לנקוט באמצעים קשים נגד פלסטינים בשטחים כדי להגן על אזרחים ישראליים – יהודים ולא-יהודים – מפני קמפיין טרור בלתי פוסק, שמנהלת הרשות הפלסטינית יחד עם רדיקאליים מוסלמים, אך אין בדעתה לרדוף, להשמיד או לגרש את העם הפלסטיני. בתגובה לאחת ההשוואות האלה של משורר, שדיבר על "אס. אס. ציוני", העורך הספרותי של The New Republic, לאון ויזלטיר העיר:

ראיית ציונות כנאציזם – ואין דרך אחרת להבין את הביטוי "אס. אס. ציוני" – לא שונה בצורתה מראיית ירח כגבינה. זה לא רק הכי לא נכון, אלא גם הכי לא חכם. לא אעליב את עצמי (יהיה זה נאום של שנהא עצמית!) ע"י הסבר סבלני, מדוע מדינת ישראל שונה מהרייך השלישי. רק אומר, שאין מה להשוות בין מנת חלקם של הפלסטינים תחת שלטונה של מדינת ישראל לזאת של יהודים תחת השלטון הגרמני, ושמשפר גדול של אנשים, שעמלו בשקדנות להשגת השלום והצדק עבור הפלסטינים ומציאת פתרון לסכסוך הפראי, היו ישראלים, חלקם אף ראשי ממשלה ישראלים. שום תמיכה בנושא פלסטיני לא יכולה להצדיק את הביטוי "אס. אס. ציוני".¹⁰

הגיחוך שבטענה ברור גם לאור הדמוגרפיה בשטחים השנויים במחלוקת. בעוד שהמשימציים באים בטענות מזעזעות, כאילו מדינת ישראל מבצעת רצח עם או טיהור אתני, האוכלוסייה הפלסטינית ממשיכה לגדול בקצב מסחרר. בעזה, למשל, האוכלוסייה גדלה מ-731,000 ביולי 1994 ל-1,324,991 ב-2004, עלייה ב-81 אחוז. שיעור הגידול עמד על 3.8 אחוז – אחד מהגבוהים בעולם. לפי האו"ם סך כלל האוכלוסייה הפלסטינית בשטחים השנויים במחלוקת (הכוללים את עזה, הגדה המערבית ומזרח ירושלים) היה 1,006,000 ב-1950, 1,094,000 ב-1970 ועלה ל-2,152,000 ב-1990. אנתוני קורדסמן מצוין, שהגידול "היה התוצאה של שיפורים בהכנסות ובשירותי תברואה", שנעשו ע"י מדינת ישראל. האוכלוסייה הפלסטינית המשיכה לצמוח בצורה יוצאת דופן ובשנת 2004 הוערכה כ-3.6 מיליון.¹¹

מיתוס

"רמת החיים של הפלסטינים היא הנמוכה ביותר במזרח התיכון".

עובדה

כאשר ב-1967 מדינת ישראל השתלטה על הגדה המערבית וחבל עזה, היא נקטה בכל האמצעים על מנת לשפר את התנאים בהם גרו פלסטינים במשך 19 שנות הכיבוש הירדני של הגדה המערבית והכיבוש המצרי של חבל עזה. נפתחו אוניברסיטאות, הישראלים שיתפו את הפלסטינים בשכלולים חקלאיים, הציגו המצאות מודרניות המקלות על החיים ושדרגו את שירותי הבריאות בצורה ניכרת. יותר ממאה אלף פלסטינים הועסקו בישראל וקיבלו משכורת זהה לפועלים ישראלים – דבר שעודד צמיחה כלכלית. הכלכלה הפלסטינית נאלצה לשלם מחיר כבד על גל האלימות בשנות התשעים ואחרי זה על השלכות המלחמה הזומה ע"י מחבלים פלסטינים בשנת 2000. כדי להגן על אזרחיה מפני מחבלים מתאבדים

ואחרים מדינת ישראל נאלצה לנקוט באמצעים בעלי השפעה פוגענית על כלכלת הרשות הפלסטינית. הצעד החמור ביותר היה הגבלת מספר פועלים פלסטיניים בעלי אישור כניסה למדינת ישראל במטרה להפחית את הסיכון של הסתננות מחבלים המעמידים פני פועלים רגילים. זה העלה את רמת האבטלה, שבתורה השפיעה בצורה שלילית על כל שאר הכלכלה הפלסטינית. למרות קריסת כלכלתה של הרשות הפלסטינית במשך חמש שנות מלחמה מצבם של ערבים פלסטינים הרבה יותר טוב מרבים משכניהם. דו"ח ההתפתחות האנושית האחרון של שהאו"ם ממקם את הרשות הפלסטינית במקום ה-102 לפי מונחים של תוחלת חיים, הישגי חינוך והכנסה סדירה מתוך 177 מדינות ואזורים בעולם, ומסווגת בקטגוריה של "התפתחות אנושית בינונית" לצד רוב מדינות המזרח התיכון האחרות (רק נסיכויות המפרץ הפרסי מסווגות בקטגוריה "גבוהה"). ירדן מקדימה את הרשות הפלסטינית רק ב-12 מקומות ואיראן – רק במקום אחד. היא בתורה מקדימה את סוריה (מס' 105), אלג'יריה (מס' 108), מצרים (מס' 120) ומרוקו (מס' 125).¹² מעטים הם הפלסטינים, שירצו להתחלף עם ערבים במדינות השכנות. טוב, אולי, רק עם יוצא דופן אחד. אולי הם ישאפו להגיע לרמת החיים של המדינה הממוקמת ע"י האו"ם במקום ה-22 – מדינת ישראל.

מיתוס

"מחסומים ישראלים ללא שום צורך מונעים מפלסטינים לקבל טיפול רפואי".

עובדה

מדינת ישראל הציבה מחסומים במטרה אחת ויחידה – למנוע חדירת מחבלים פלסטיניים לישראל. אם הרשות הפלסטינית הייתה מקיימת את התחייבויותיה במסגרת מפת הדרכים לפרק את רשתות הטרור ולפרק את המחבלים מנשקם, ואם כוחות הביטחון שלה היו נוקטים באמצעים סבירים למנוע מפלסטינים לתכנן ולבצע פיגועים, אכן לא היה שום צורך במחסומים. ישראל מנסה למצוא איזון בין דאגותיה הביטחוניות לטובותיהם של הפלסטינים, והיא רגישה במיוחד לנושא הצרכים הרפואיים של הפלסטינים. לכן פלסטינים רבים מקבלים היתר להיכנס לישראל על מנת לקבל טיפול מכמה מוסדות רפואיים הטובים ביותר בעולם. למרבה הצער, מחבלים פלסטיניים ניסו לנצל את הרצון הטוב של ישראל. למשל, בדצמבר 2004 כוחות הביטחון עצרו סוכן חמאס בעל תעודות מזויפות, אשר טען, כי הוא חולה סרטן הזקוק לטיפול רפואי מבית חולים ישראלי. חמאס א-כרים חאמד אבו ליהייה היה אמור להיפגש עם מחבל נוסף, לקבל נשק מבעלי בריתו בישראל ולבצע פיגוע. באותו חודש איש, שנשלח ע"י גדודי חללי אל-אקצה להניח מטען חבלה על פסי הרכבת ליד נתניה, ניסה להשתמש במסמכים מזויפים לפיהם הוא נזקק לטיפול רפואי במסגרת אשפוז בבית חולים ישראלי. מחבל חמאס אחר, שתכנן פיגוע התאבדות, נעצר במרץ 2005 כשהוא מתחזה לתורם כליה.¹³

"בתי חולים ישראלים נותנים טיפול רפואי הומאניטארי גם לפלסטינים מחבל עזה והגדה המערבית. המאמצים האלה נמשכו כשכל שיתוף פעולה בין ישראלים לפלסטיניים מסוג כלשהו הופסק במהלך האינתיפאדה האחרונה".

- ד"ר איזלדין אבו-אלעיש, רופא נשים ומיילד פלסטיני¹⁴

ב-20 ביוני 2005 ופאא סמיר איברהים בס נעצרה תוך כדי ניסיון הברחת חגורת נפץ דרך מחסום ארז. באס עוררה את חשדם של חיילים במחסום, כאשר סורק ביומטרי גילה, שהיא מחביאה חומר נפץ. כאשר היא הבינה, שהם גילו את חגורת הנפץ, היא ניסתה לפוצצה, אך ללא הצלחה.¹⁵ בס הורשתה להתקבל למרכז רפואי סורוקה בבאר-שבע על בסיס הומאניטארי מספר חודשים לפני כן עקב טיפול בכוויות רציניות, שהיא קיבלה כתוצאה מתאונה במטבח במהלך הבישול. אחרי מעצרה היא הודתה, שגדודי חללי אל-אקצה של פת"ח הורו לה לנצל את אישוריה הרפואיים האישיים לשם כניסה לישראל לביצוע פיגוע התאבדות. בראיון, ששודר בטלוויזיה הישראלית בס אמרה, ש"חלומה היה להיות שאהידה", וכוונתה – להרוג 40-50 אנשים – אנשים צעירים רבים יותר ככל האפשר. ד"ר איזלדין אבו-אלעיש, רופא נשים ומיילד פלסטיני ממחנה פליטים ג'בלייה ברצועת עזה העובד בבית חולים "סורוקה" כתב, שהרעיון של "ניסיון פיגוע התאבדות ציני והרה אסון קומם אותו". ד"ר אבו-אלעיש אמר, שהוא עורך מחקר במכון גנטי של בית חולים, ויש לו יחסים חמים עם עמיתיו למקצוע. "כל פעם, שאני נמצא בבית חולים אני רואה את עצמי מחויב לבקר מטופלים פלסטיניים", הוא אמר. "אני

קובע גם תורים לתושבי עזה אחרים ואפילו מביא תרופות מ"סורוקה" למטופלים נזקקים בחבל עזה... באותו יום בו היא תכננה לפוצץ מטען חבלה, שני פלסטיניים במצב קריטי חיכו בעזה, שייקחו אותם לטיפול דחוף ב"סורוקה".

ד"ר אבו-אלעיש מוסיף: "ופאא נשלחה לרצוח את אותם האנשים בישראל, אשר מרפאים פלסטינים מחבל עזה והגדה המערבית. מה אם בתי חולים ישראלים עכשיו יחליטו למנוע טיפול מפלסטינים? מה ירגישו אלה, ששלחו את באס, אם לקרובים שלהם עצמם הזקוקים לטיפול רפואי יסרבו להעניקו?"¹⁶ מחסומים ישראלים הצילו חיים לא רק של ישראלים רבים מספור, אלא גם של הפלסטינים האמורים להתאבד בפיגוע. שימוש בטקטיקה זאת ע"י פלסטינים חיזק את ההכרח של החזקת מחסומים ואילץ את ישראל לערוך בדיקות קפדניות יותר. הנה לכם דוגמא נוספת לכך, כיצד מחבלים מקשים ללא צורך על חייהם של פלסטינים חפים מפשע.

מיתוס

"ישראל מונעת מאמבולנסים פלסטיניים לקחת פלסטינים חולים ופצועים לבתי חולים."

עובדה

אחת ההשלכות המצערות של המלחמה הפלסטינית היו הטענות, שישראלים נטפלים לאמבולנסים של הסהר האדום הפלסטיני והדבר, כך טוענים, גורם לא-נוחות, סיבוכים רפואיים ואפילו מותם של חולים באמבולנס. התיאורים האלה נוטים לשוות לעיכובים אלה נופח של פעולות זדוניות ואכזריות מצד חיילים ישראלים כנגד פלסטינים הזקוקים לטיפול רפואי.

לפי הקו המנחה של צה"ל כל פלסטיני, אשר זקוק לטיפול חירום רפואי רשאי לעבור דרך המחסום. חומרת המצב הרפואי נקבעת ע"י מפקד המחסום, שבמקרה של ספקות עליו לקבל החלטות בעד הפלסטיני. בהעדר בעיה ביטחונית מותר לפלסטינים גם להיכנס למדינת ישראל בשביל טיפול רפואי שגרתי. אפילו במקרה של בעיה ביטחונית פלסטינים יכולים לערער על ההחלטה. כמו כן מוצעות להם אופציות אחרות, כגון מעבר למדינות שכנות.

האמבולנסים עדיין נעצרים ונבדקים במחסומים ישראלים בשל העובדה, שפעמים רבות הפלסטינים ניצלו אותם ככלי תחבורה למטעני חבלה, ורוצחים רבים, שביצעו פיגועי התאבדות במדינת ישראל, הגיעו לשם הודות לנהיגה או נסיעה באמבולנסים של הסהר האדום. לדוגמא:

- באוקטובר 2001 צה"ל עצר את נידאל נזאל, פעיל חמאס בקלקיליה. הוא היה נהג אמבולנס של הסהר האדום הפלסטיני, שניצל את חופש תנועתו לשליחויות בין מפקדות חמאס שונות במספר ערי הגדה המערבית.¹⁷
- בינואר 2002 המתאבדת הראשונה, ופאא' אידריס, התפוצצה ברחוב יפו הומה-אדם בירושלים. היא הייתה נהגת אמבולנס של הסהר האדום הפלסטיני כפי שהיה גם מוחמד חבאבה, פעיל תנזים, ששלח אותה למשימה. היא הגיעה מהגדה המערבית באמצעות אמבולנס.¹⁸
- ב-27 במרץ 2002 פעיל תנזים, שעבד כנהג אמבולנס של הסהר האדום נתפס, כשאמבולנס שלו מלא חומרי נפץ. ילד מתחזה לחולה נסע באמבולנס יחד עם משפחתו. חומרי נפץ התגלו מתחת לאלונקה עליה שכב "ילד חולה".¹⁹
- ב-17 במאי 2002 במחסום ליד רמאללה באמבולנס של הסהר האדום נתגלתה חגורת נפץ. המטען הזהה למטעני מתאבדים טיפוסיים היה מוחבא תחת האלונקה עליה שכב ילד חולה. הנהג, אסלאם ג'יבריל, היה נמנה על מבוקשים פלסטיניים מוכרים בצה"ל והודה, שלא הייתה זאת הפעם הראשונה של ניצול אמבולנס ככלי תחבורה למטענים ומחבלים. באותו יום הוועדה הבינלאומית של הצלב האדום הודיעה, שהיא "מבינה את הדאגות הביטחוניות של הרשויות הישראליות ותמיד הייתה מודעת לזכותן לבדוק אמבולנסים בתנאי, שזה לא מעכב יתר על המידה את הפינוי הרפואי." החיילים ליוו את החולה, ששהה באמבולנס, לבית חולים קרוב.²⁰
- ב-30 ביוני כוחות ישראלים מצאו עשרה מחבלים פלסטיניים חשודים מסתתרים בשני אמבולנסים ברמאללה. הם נתפסו במהלך בדיקה שגרית של כלי רכב במחסום.²¹
- בדצמבר 2003 ראשד טארק אל-נימר, שעבד ככימאי בבתי חולים בשכם ובבית לחם, סיפק חומרים כימיים מבתי חולים לחמאס עבור הרכבת פצצות והודה, שהוא השתמש באמבולנסים להעברת החומרים הכימיים. הוא גם אמר, שמפקדי חמאס היו מסתתרים בבתי חולים במטרה להימנע ממעצרים.²²

ההאשמות הנשמעות נגד מדינת ישראל ע"י משמיציה לעיתים קרובות מבוססות על פסיקות החוק הבינלאומי, כגון אמנת ג'נבה הרביעית. נכון, שאמנת ג'נבה מדגישה במיוחד את החסינות והניטרליות של אמבולנסים ואנשי צוות של רפואת חירום. אבל המסקנה, שמדינת ישראל חייבת להתעלם מסכנה ברורה וקיימת לאזרחיה כדי לא להפר את החוק הבינלאומי, היא מעוותת לגמרי. מי שמסבך ומחשיד את החסינות והניטרליות של הסהר האדום הם הפלסטינים המשתמשים באמבולנסים להעברת מטעני חבלה לישראל.

מיתוס

"ישראל משתמשת במחסומים כדי לפגוע בזכויות האדם של הפלסטינים ולהשפילם".

עובדה

שמירה על גבולות והצבת מחסומים למניעת כניסה לא-חוקית למדינה זה דבר מקובל בין העמים. לארה"ב יש מחסומים בגבולותיה ובשדה התעופה וכפי שאמריקאים ראו ב-11 בספטמבר דברים אלה הם אמצעי זהירות חיוניים, אך לא חסינות מפני תקלות ביטחוניות חמורות. במקרה של מדינת ישראל מי, שיצר את מציאות ההכרח של המחסומים זה הפלסטינים. קמפיין אלים של טרור נגד אזרחים ישראלים אילץ את מדינת ישראל להקים מחסומים כדי להקשות על המחבלים להיכנס למדינת ישראל או לטייל בשטחים ולבצע מעשי אלימות. המחסומים גורמים אי נוחות רבה לפלסטינים חסרי פשע, אבל בפועל הם מונעים טרור ומצילים חיים. למשל, ב-2 בנובמבר 2002 משאית עם קופסאות של ג'ינס נעצרה במחסום. החיילים בדקו תעודות זהות של האנשים במשאית וגילו, שאחד מנוסעיה הוא מבוקש. כל הסחורה פורקה מהמשאית ורק כאשר החיילים פתחו את הקופסה האחרונה, הם גילו חגורת נפץ, שהייתה בדרכה למחבל מתאבד. כעבור שבועיים באותו מחסום עצרה מונית. בתא המטען חיילים מצאו שני מחשבים, שנראו כבדים מדי. הם פתחו את הקופסאות וגילו שתי חגורות נפץ. הם גם מצאו תיק עם רובה.²³

מקרה מחקר

תתאר לך חייל בן 19 המפקד על מחסום. מגיע אמבולנס ובתוכו – אישה, שנראית בהריון. נדמה, שהיא סובלת מכאבים וגם בעלה נראה מאוד מתוח. אבל החייל הוזהר, שיש אמבולנס עם אישה, כביכול, בהריון, שאיננה באמת בהריון. לפי מידע מודיעיני מתחת לאלונקת האמבולנס מסתתר מחבל מבוקש עם חגורת נפץ מוכנה לפיגוע התאבדות. היום חם מאוד, ויש שורה ארוכה של מכוניות. מפקדיו צורחים עליו במכשיר קשר: "אל תיתן לאמבולנסים לעבור, כי יש מחבל באחד האמבולנסים!" כדי לסבך את המצב עוד יותר, במקום נוכח צוות צילום של חדשות. החייל אמור לקבל מספר לא יאומן של החלטות בזמן קצר מאוד. הוא רק בן 19 ואין לו שום הכשרה רפואית. הוא יודע, שאם הוא נותן לאמבולנס לעבור עם מחבל בתוכו, זה יגרום למותם של אנשים תמימים והוא יכשל בתפקידו. מצד שני, אם אין מחבל באמבולנס זה דווקא, והוא מעכב אישה, שהיא באמת בהריון, מלהגיע לבית חולים, הוא מסכן את חיי האם והתינוק. מה הייתם עושים?

דיווחים מוגזמים בכלי תקשורת ותעמולה אנטי-ישראלית הציגו את הישראלים כמטרידים נשים פלסטיניות במחסומים. למרבה הצער, לא ניתן לפטור את הנשים כחסרות איום בטחוני פוטנציאלי. שוטרי הגבול במחסום בצפון ירושלים, למשל, עצרו אישה עם עגלת ילדים שבתוכה – אקדח, שתי מחסניות וסכין. במקרה אחר כוחות, שסרקו את ביתו של פעיל חמאס מבוקש בגדה המערבית גילו, שאחותו החביאה את רובה שלו בתחתונים שלה. בפשיטה אחרת אישה החביאה רימון יד מתחת לתינוקה. סחורה, מוצרי מזון, תרופות, אמבולנסים וצוותים רפואיים ממשיכים להסתובב חופשי, שרק מתקפות מתמשכות עוצרות אותם. פועלים פלסטינים ההולכים לעבוד בישראל יכולים גם הם לעבור דרך מחסום עם מסמכים מתאימים. המגבלות מוטלות רק בזמן, שהן מוצדקות מכוח המצב הביטחוני. המחסומים לא נועדו להשפיל פלסטינים, אלא להבטיח את שלומם של אזרחי ישראל. למרבה הצער, כל פעם, שמדינת ישראל ריככה את מדיניותה ונסוגה מהמחסומים, מחבלים פלסטיניים ניצלו את ההזדמנות לביצוע פיגועים חדשים על ישראלים חפים מפשע.

מיתוס

"ספרי לימוד ישראלים גרועים באותה מידה כמו אלה של הרשות הפלסטינית".

עובדה

התקווה הגדולה ביותר לעתיד היא, שילדים ישראלים וערבים יגדלו עם הבנה וסבלנות הדדית גדולה יותר.

למרבה הצער, ספרי לימוד במדינות ערב בכלל וברשות הפלסטינית בפרט אינם מעודדים דו-קיום. לעומתם ספרי לימוד ישראלים מגלים נטייה לשלום וסבלנות. הפלסטינים מקובלים כפלסטינים. היחס לאסלאם ותרבות ערב – מכובד. על מקומות מקודשים לאסלאם מדברים יחד עם אלה הקדושים לעם ישראל. הגישה הכללית נמנעת מסטריאוטיפים למען חינוך נגד דעות קדומות. נכון, שלפני יותר מעשרים שנה בספרי לימוד ישראלים ניתן היה למצוא תיאורים סטריאוטיפיים של הערבים. אולם הספרים המשמשים היום את תלמידי בתי הספר שונים לגמרי. הטקסטים הישראלים דוגלים בהימנעות מדעות קדומות ועומדים על משמר נגד ההכללות. באחד משיעורים בכיתה ז' התלמידים מנתחים את הבעיה הבאה:

הרבה אנשים חושבים: יונה היא ציפור שוחרת שלום. האמונה הזאת לא נכונה. זאת דעה קדומה. אנשים מאמינים בה מבלי לבדוק אותה. יש הרבה דעות קדומות. למשל:

1. היהודים שולטים בעולם ומנצלים את מי, שגר בו.
2. השחורים הם נחותים. הם לא מסוגלים להיות מדענים.
3. הערבים מבינים רק את שפת הכוח.

תהיו מכונים להסביר בעל-פה, מדוע אלהן דעות קדומות. (*I Understand*, 1993, p.259)

בספרי לימוד להבנת הנקרא בבתי ספר יסודיים התלמידים קוראים על אישה ערבייה, שהצילה ילדה יהודיה. הספר מעיר: "הערבים הם כמו יהודים...יש ביניהם אנשים מגונים ויש אנשים הגונים ו...אסור לתייג אותם". (What is the Interpretation? Comprehension B, pp.184-188).

בניגוד לטענה, שישראלים לא מקבלים את הרעיון, שפלסטינים הם עם, ספרי לימוד ישראלים מסבירים את שורשי הלאומנות הפלסטינית. למשל, טקסט לכיתה ט' מדבר על כך, ש"במהלך שנות השלושים בכל המזרח התיכון התפתחו תנועות ערביות לאומניות. רבים מערביי ארץ ישראל גם התחילו לנסח מודעות לאומית – במלים אחרות, תפיסה לפיה הם לא רק חלק מהאומה הערבית הגדולה, אלא גם פלסטיניים" ("המאה העשרים - על סף המחר", כיתה ט', 1999, עמ' 44).

בעוד שטקסטים פלסטיניים משמיטים את התייחסויות לתרומתם של יהודים לעולם, הספרים הישראלים מכירים בהישגי הערבים והמוסלמים. טקסט אחד מדגיש את תפקיד הערבים כיוצרי התרבות: "...הם היו הראשונים לגלות את קיום מחלות מדבקות. הם גם היו הראשונים, שבנו בתי חולים ציבוריים. בגלל תרומתם הניכרת לענפי מדע שונים, יש מקצועות, שעד היום נקראים בשם הערבי, כגון אלגברה". גם תרומתו של אסלאם זוכה להערכה באותו קטע: "דת האסלאם השפיעה על התפתחות התרבות. החיוב הדתי להתפלל לכיוון מכה הביא לפיתוח האסטרונומיה, שסייע לזיהוי הכיוונים לפי גופי שמים. החיוב הדתי לעלות ברגל פיתח את גיאוגרפיה ונתן תאוצה לכתיבת ספרי טיול. הספרים האלה והכושר הגבוה של הערבים בעריכת מפות עזר לפיתוח המסחר. עד היום סוחרים משתמשים במלים ערביות, כמו בזאר, צ'ק ותערף". ("מדור לדור", כרך ב', 1994, עמ' 220).

ספרי לימוד פלסטיניים שוללים גם את הקשר היהודי לארץ הקודש בעוד שטקסטים ישראלים מביעים כבוד והערכה ליחס הערבים/המוסלמים כלפיה. "ארץ ישראל ככלל וירושלים כפרט קודשו יותר ויותר במחשבה האסלאמית – ככל שאסלאם התפתח והתפשט, הן מבחינה דתית, הן מבחינה גיאוגרפית. ככל שאסלאם קלט יותר ויותר עולם, שהוא כבש, כך הוא אימץ את הערכים בהשפעת האסלאם, שהם ספגו, כולל קדושתה של ארץ ישראל, צמחייתה ומימיה, החיים בה, הזכות להיקבר בה וכד'. כל אלה הפכו מאז חלק מקדמה של האסלאם האורתודוכסי" (ה. פלג, ג. זוהר, *זוהי הארץ – מבוא ללימודי ארץ ישראל לכיתות הגבוהות*, 2000, עמ' 161-162).

בספרי לימוד ישראלים נכללת קשת רחבה של השקפות, ביניהן אלה הנוגדות את המחקר המקובל והמבקרות את המדיניות הישראלית. נושאים שנויים במחלוקת, כגון נושא השטחים, הפליטים ומעמדם של ערבים ישראלים מדוברים מנקודות מבט שונות. למשל, ספר אחד מצטט את הגישה הלא מקובלת של היסטוריון בני מוריס, לפיה הפלסטינים ב-1947-1948 ברחו לא בהוראת מנהיגי מדינות ערב, אלא יותר

בעקבת פעילותם של הכוחות היהודים (מגלות לקוממיות – תולדות עם ישראל בדורות האחרונים, כרך ב', 1990, עמ' 312).

הסכסוך הערבי-ישראלי מתואר, למעשה, כסכסוך מתמשך בין שתי ישויות לאומיות על אותו שטח. נקודת מבטם של ערבים מוצגת גם כן. למשל, ספר היסטוריה מספר, כיצד ממשלת ישראל התייחסה להצעת שלום של אנוואר סדאת של 1971 "בבוז מתוך רגשות עוצמה ועליונות, שהתפשטו בחברה הישראלית אחרי מלחמת ששת הימים. אחרי שהצעתו נדחתה והמבוי הסתום הפוליטי נמשך, סדאת החליט לצאת למלחמה" (ק. טביביאן, מסע לעבר – המאה העשרים, בזכות החירות, 1999, עמ' 313).
תוכן הסכמי שלום בין ישראל למצרים וירדן מפורט יחד עם השלכותיהם של הסכמים אלה. נושא ההסכמים עם פלסטינים מובא גם הוא לדיונים ובאטלס, שמשתמשים בו בבתי ספר ישראלים, מופיעה הרשות הפלסטינית.^{21A}

ספרי לימוד ישראלים מביאים גם משחקי סימולציה העוזרים לתלמידים להבין גישות שונות לנושא. באחד המשחקים על התלמידים להתחלק לקבוצות המציגות עיתונאים יהודיים ופלסטיניים ולהכין דיווח על דיון סביב תכנית החלוקה באו"ם. התלמידים מתבקשים גם לדון בהבדלים בין דיווחיהם של עיתונאים יהודיים ופלסטיניים. (ק. טביביאן, מסע לעבר – המאה העשרים, בזכות החירות, 1999, עמ' 294).
ישראל איננה מושלמת, וקיימים בה יוצאים מן הכלל. הכללות ומינוח מתנשא נמצא בספרי לימוד של בתי ספר חרדיים. בתי ספר אלה מהווים פחות מעשרה אחוז של מערכת החינוך הישראלית, ואותם הארגונים הישראלים העומדים על משמר, שהצביעו על הבעיות בספרי לימוד פלסטיניים, פרסמו גם את הצורך להשמיט קומץ התייחסויות לא מתאימות מספרי לימוד של בתי ספר במערכת הזאת.²⁵

מיתוס

"מדינת ישראל היא תיאוקרטיה ולא צריכה להיות מדינה יהודית."

עובדה

לעיתים קרובות אנשים מרגישים בחוסר נוחות, כאשר מתייחסים למדינת ישראל כאל "מדינה יהודית", כי זה טומן בחובו תיאוקרטיה, ולכן ויתור על זיהוי בין מדינה ישראל למדינה יהודית בעיני אנשים מסוימים נראה כהתפתחות חיובית. מדינת ישראל איננה תיאוקרטיה. להפך, היא מושתת על חוקים ומשפטים, שנחקקו בבית הנבחרים, שנבחר בצורה דמוקרטית. היא אכן מלאה בערכים ובמורשת יהודית, שכוללים מנהגים יהודיים דתיים רבים (כגון, חגי ישראל), אבל זה דומה לארה"ב או לכל אומה אחרת המעוצבת על"י מורשת יהודית-נוצרית וכוללת יסודות בעלי הבעה דתית מובהקת (למשל, ההפרדה בין דת למדינה בארה"ב לא מונעת הכרה בחג המולד כיום חג לכל דבר). בישראל אין דת מדינית, וכל הדתות נהנות פה מחופש פולחן. ובכל זאת נשמעות התקפות על אופייה היהודי בעוד שמדינות ערב, בהם אסלאם היא דת רשמית, נחשבות ללגיטימיות לגמרי.

מדוע שלא תהיה מדינה לעם היהודי? עם ישראל הוא אומה עם שורשים, דת, תרבות, שפה והיסטוריה משותפת. אף אחד לא דורש מערבים לוותר על זכותם על אומתם במדינתם (ויש להם לא אחת, אלא עשרים ואחת), או משבדים או גרמנים, או מהקתולים (ותיקן) – שבראש מדינתם עומד "כוהן דת" (האפיפיור). הדיבורים על כך, שציונות – התנועה הלאומית של העם היהודי – היא הצורה היחידה של לאומנות לא-לגיטימית, הם ביטוי של צרות אופקים טהורה. למרבה האירוניה, מי שנאלץ להתמודד עם האתגר של האשמות בלאומנות זאת האומה היהודית, שמדינתה הייתה הקיימת אלפי שנים לפני הקמתם של רוב מדינות-אומות מודרניות.

זה לא נדיר גם, שקהילה אחת תהווה רוב במדינה ותשתדל שמור על הסטאטוס הזה. למעשה, זה המצב של כמעט כל המדינות בעולם. יתרה מזאת, החברה בדרך כלל עושה אנלוגיה בין זהות תרבותית לרוב במדינה. הודו ופקיסטאן הוקמו באותה תקופה כמו ישראל תוך כיד חלוקה אלימה, אבל אף אחד לא מאמין, שהאומות האלה אינן חוקיות, כי אחת מהן ברובה - הינדי, והשנייה – מוסלמית, או שלקהילות האלה אסור להשפיע על האומות שלמות (למשל, לדרוש, שהיחס לפרות בהודו לא יהיה קדוש).
בארה"ב נשמעים דיונים סוערים על הגבולות בין דת למדינה. דיונים דומים מתקיימים גם במדינת ישראל המתחבטת בפולמוס פילוסופי, האם ישראל יכולה להיות מדינה יהודית ודמוקרטית וייוכחים מעשיים על שמירת השבת, חוקי נישואין וגירושין ותקציב המוסדות הדתיים. ובכל זאת לרוב היהודים זה ברור מאליהם, שמדינת ישראל היא מדינה יהודית וצריכה להישאר בתור אחת כזאת. אזרחים ערביים גם מבינים, שישראל זאת מדינה יהודית, ועד כמה שהם היו רוצים, שיהיה אחרת, אך הם בחרו לגור בה (שום דבר לא מונע מערבים להגר לאחת מ-180 מדינות לא-יהודיות בעולם). גם יהודים וגם ערבים מבינים, שאם

יהודים יפסיקו להיות רוב במדינת ישראל, ישראל תאבד את אופייה היהודי ותפסיק לשמש מחסה ומקלט ליהודים נרדפים, ושזהו אחד היסודות הבסיסיים בשיחות השלום בין ישראל לפלסטינים.

מיתוס

" ישראל רודפת נוצרים "

עובדה

בעוד שבמדינות אסלאם כמו ערב הסעודית הנוצרים הם אורחים לא רצויים, ובלבנון רובם נאלצו לעזוב את בתיהם העתיקים, מדינת ישראל ממשיכה להאיר פנים לנוצרים. הנוצרים תמיד היוו מיעוט בישראל, אבל זוהי המדינה היחידה במזרח התיכון בה האוכלוסייה הנוצרית גדלה במחצית המאה האחרונה (מ-34 אלף ב-1948 ל-145 אלף היום) במידה רבה בזכות חופש הדת הלא מגבילה את פולחנם. מרצונן החופשי הקהילות הנוצריות נשארו הקהילות האוטונומיות ביותר מתוך הקהילות הדתיות השונות בישראל, למרות שהם נוטים יותר ויותר למזג את נושאי הכלכלה והרווחה, מוסדות החינוך והרפואה עם התשתית המדינית. בתחום שיפוטם של בתי דין של הכנסייה הנוצרית נמצאים כל הנושאים של המעמד האישי, כמו נישואין וגירושין. משרד הדתות בכוונה נמנע מלהתערב בחיי הדת שלהם אבל מתחזק מחלקת קהילות נוצריות לטיפול בבעיות ובקשות, שעלולות להתעורר.

בירושלים זכויותיהן של כנסיות נוצריות שונות על שמירת המקומות המקודשים לנצרות נקבעו תחת השלטון העות'מאני. הזכויות האלה הידועות כ"הסדר סטאטוס קוו למקומות קדושים לנוצרים בירושלים" נשארות בתוקף גם בישראל של היום.

בתקופת השליטה הירדנית על העיר העתיקה בשנות 1948-1967 זכויות הנוצרים הופרו ועל נוצרים ישראלים נאסר לבקר במקומותיהם הקדושים. האוכלוסייה הנוצרית ירדה כמעט פי שתיים: מ-25 אלף ל-12,646. מאז האוכלוסייה לאט-לאט גודלת.

בין אלה, שנגרמה להם אי-נוחות במסגרת הקמת גדר ההפרדה ע"י ישראל, היו כמה נוצרים, אבל הנזק, שנגרם להם לא היה בגלל אמונותיהם הדתיות. הם פשוט גרים באזורים בהם נבנית הגדר. כמו כל האחרים, שיכולים להוכיח את הנזק, שנגרם להם, הנוצרים זכאים לפיצויים. מי, שפרסם, את הטענות, שישראל רודפת נוצרים היה העיתונאי, בוב נובאק, בעל היסטוריה ארוכה של התקפות ארסיות על ישראל. נובאק, למעשה, לא הציג שום עדות מדויקת לכך, שנוצרי כלשהו ניזוק או שחופש הדת שלהם נפגע.²⁶ הוא צוטט מקור אחד ויחיד, שדעותיו הקדומות גלויות לכול, כדי לתמוך בטענה, שהגדר פוגעת בנוצרים במזרח ירושלים, אך משום מה לא הזכיר, שהגדר עוזרת לשמור על חיי הנוצרים, שאחרת היו יכולים להיות בסכנה בפיגועים של מחבלים פלסטיניים, שלא מבחינים בין דם לדם.

צביעותה של הביקורת של נובאק זועקת לאור העובדה, שהוא לא מגלה את הדאגות האמיתיות לגורלם של הנוצרים תחת השלטון הערבי, במיוחד תחת שלטונה של הרשות הפלסטינית, שם אוכלוסייה של 27 אלף נוצרים גרה בקרב שלושה מיליון מוסלמים ופוחתת מיום ליום. היחס בין הנוצרים בשטחים הפלסטיניים ירד מ-15 אחוז מהאוכלוסייה הערבית ב-1950 לפחות מאחוז אחד היום. 75% מכל הנוצרים של בית לחם גרים היום בחו"ל ומי, שמהווה את רוב האוכלוסייה בעיר, הם מוסלמים. מ-1997 עד 2002 האוכלוסייה הנוצרית ירדה ב-29 אחוז בגדה המערבית וב-20 אחוז בחבל עזה. לעומת זאת בתקופת 1995-2003 אוכלוסיית ערבים נוצריים בישראל גדלה ב-14.1 אחוז.²⁷

יונתן אדלמן ואגוטה קופרמן העירו, שיאסר ערפאת "ניסה למחוק את דמותו ההיסטורית של ישו תוך כדי תיאורו כפדאיון חמוש פלסטיני רדיקאלי ראשון. בינתיים הרשות הפלסטינית אימצה את אסלאם כדתה הרשמית, קבעה את חוקי השריעה המוסלמי והתירה אפילו לפקידים רשמיים להוקיע במסגדיהם את הנוצרים (והיהודים) כלא-נאמנים". המחברים מוסיפים, ש"רטוריקה אסלאמית לוחמת ופיגועים של חמאס, הג'יהאד האסלאמי וחיזבאללה... לא מנחמים מדי את הנוצרים".

דוד ראב ציין, ש"נוצרים פלסטיניים נתפסים בעיני מוסלמים רבים – כפי שהיה במקרה של נוצרים לבנוניים – כגיס החמישי הפוטנציאלי של ישראל. למעשה, עם פרוץ המלחמה הפלסטינית בשנת 2000 פלסטינים מוסלמיים תקפו את הנוצרים בעזה". ראב כתב גם, ש"כתובות נגד נוצרים אינן דבר נדיר בבית לחם ובבית סאחור השכנה המכריזות: 'תחילה – אנשי שבת (היהודים), אחרי זה – אנשי יום ראשון (הנוצרים)"; ו"ש"בתי קברות נוצריים הושחתו, לחלק מהמנזרים חתכו את הקווים הטלפוניים ובחלק אחר היו שיבושים". ב-2002 מחבלים פלסטיניים התבצרו בכנסיית המולד בבית-לחם, סיכנו את המקדש והביאו את הכוחות הישראלים למבוי סתום מתוח.

עם מותו של ערפאת כתב רדיו ותיקן, גרציאנו מוטה אמר: "מותו של נשיא הרשות הלאומית הפלסטינית הגיע בזמן, שמנגנונים פוליטיים, מנהליים ומשטריים לעיתים קרובות היו מפלים (את הנוצרים)". מוטה הוסיף, שנוצרים "נמצאו תחת לחצים מתמידים מצד פעילים מוסלמים ונאלצו להצהיר אמונים לאינתיפאדה".

כשנובאק האשים את ישראל על הריסת בתי נוצרים בדחפוריהם ללא כל עדות מהשטח, הוא התעלם מעדויותיהם של עיתונאים כמו מוטה, שדיווחו: "לעיתים מתרחשים מקרים בהם מוסלמים מפקיעים בתים וקרקעות השייכים לקתוליים ולעיתים קרובות לא היו מספיק התערבויות מצד הרשויות, כשמדובר במעשי אלימות נגד נשים צעירות או עלבונות נגד הדת הנוצרית".²⁸

בספטמבר 2005 מוסלמים תקפו עיר נוצרית טיבה מספר ימים אחרי שאישה מוסלמית, כביכול, נהרגה ע"י משפחתה בגלל יחסיה עם נוצרי מטייבה. לקח שעות עד שהגיעה תגובה כלשהי מהמשטרה. "זה היה כמו מלחמה", אמר אחד מתושבי טיבה. עברו שעות עד שהגיעו כוחות הביטחון ומכבי אש של הרשות הפלסטינית.²⁹

וודאי לא יקשה על נובאק למצוא עדויות להתעללויות בנוצרים ברשות הפלסטינית, אם רק היה הוא מעוניין בכך. אבל בניגוד לנוצרים הנהנים מחופש דיבור וחופש הדת בישראל, נוצרים פלסטיניים מוטרים מפחדים לדבר. "מפחד על בטיחותם דוברים נוצריים לא ששים להזדהות בשמם, כאשר הם מתלוננים על התעללותם של המוסלמים בהם... לא לפרסום הם מדברים על הטרדות ועל שיטות הטרור, בעיקר מכנופיות של בריונים, שבזו ושוללו את הנוצרים ורכושם תחת הגנתו של צוות הביטחון הפלסטיני".³⁰

הערות:

¹הלשכה הישראלית המרכזית לסטטיסטיקה
²הלשכה הישראלית המרכזית לסטטיסטיקה

³Alan Dershowitz, *The Case for Israel*. (NY: John Wiley & Sons, 2003), p. 157.

⁴[U.S. Department of State, 2001 Annual Report on International Religious Freedom](#), Released by the Bureau for Democracy, Human Rights, and Labor Washington, DC, (October 26, 2001).

⁵Speech to AIPAC Policy Conference, (May 23, 1989).

⁶הארץ (23 בספטמבר 2003)

⁷Shabtai Teveth, *Ben-Gurion and the Palestinian Arabs: From Peace to War*, (London: Oxford University Press, 1985), p. 140.

⁸James Bennet, "Letter from the Middle East; Arab Showplace? Could It Be the West Bank?" *New York Times*, (April 2, 2003).

⁹Golda Meir, *My Life*, (NY: Dell Publishing Co., 1975), pp. 308-309.

¹⁰*The New Republic*, (December 30, 2002).

¹¹Anthony Cordesman, "[From Peace to War: Land for Peace or Settlements for War](#)," (DC: Center for Strategic and International Studies, August 15, 2003), pp. 12-13; [CIA World Factbook, 2004](#).

¹²"[Human Development Report 2004](#)," United Nations Development Programme, 2005.

¹³*Jerusalem Post*, (June 20, 2005).

¹⁴*Jerusalem Post*, (June 24, 2005).

¹⁵*Jerusalem Post*, (June 20, 2005); [BBC](#), (June 21, 2005).

¹⁶*Jerusalem Post*, (June 24, 2005).

¹⁷משרד החוץ הישראלי

¹⁸*Washington Post*, (January 31, 2002).

¹⁹משרד החוץ הישראלי

²⁰"Bomb found in Red Crescent Ambulance," *Ha'aretz*, (June 12, 2002).

²¹[Jewish Telegraphic Agency](#), (June 30, 2002).

²²Margot Dudkevitch, "Palestinian Transported Bomb Materials in Ambulances," [Jerusalem Post](#), (December 11, 2003).

²³הארץ (28 בנובמבר 2002).

²⁴Efrat Weiss, "Palestinian girl hides gun in undies," Ynetnews.com, (April 15, 2005); Ali Daraghmeh, "Woman Found Hiding Grenade Under Baby," Associated Press, (October 22, 2005).

²⁵[Center for Monitoring the Impact on Peace](#), Newsletter, (February 2004)

²⁶Bob Novak, "Hyde fights for overlooked Christians," [Chicago Sun-Times](#), (April 18, 2005).

²⁷Alex Safian, "New York Times Omits Major Reason Christians are Leaving Bethlehem," (December 24, 2004), [CAMERA](#).

²⁸"Christians in Palestine Concerned About their future Zenit," [Zenit News Agency](#), (November 14, 2004).

²⁹[Jerusalem Post](#), (September 4, 2005).

³⁰מעריב (24 בדצמבר 2001)

16. המלחמה הפלסטינית, 2000-2005*

מיתוס

" המלחמה הפלסטינית , שהערבים כינוהו "אינתיפאדת אל-אקצה", באה בעקבות ביקורו של אריאל שרון בהר הבית בשנת 2000".

עובדה

אם נאמין לדברי הדוברים הפלסטינים, חילול המקום הקדוש למוסלמים – הראם אל-שריף (הר הבית) – ע"י מנהיג הליכוד, אריאל שרון, בליווי "אלפי חיילים ישראלים" הוא זה, שגרם לאלימות. האלימות באה לידי ביטוי בתגובה להתקפות כוחות צה"ל, שללא כל התגרות פלשו לשטחים שבשליטה הפלסטינית ו"טבחיו" באזרחים פלסטינים חסרי הגנה, שלכל היותר זרקו אבנים כאמצעי להגנה עצמית. הדרך היחידה לעצור את האלימות הייתה, לפיהם, הפסקת האש מצד מדינת ישראל ונסיגת כוחותיה מאזורים פלסטיניים. האמת היא אחרת לגמרי.

אימאד פלוג'י, שר התקשורת של הרשות הפלסטינית, כמה חודשים אחרי ביקורו של שרון הודה, שהאלימות תוכננה כבר ביולי, זמן רב לפני "התגרותו" של שרון. "היא [האלימות] תוכננה מאז, שיו"ר הרשות ערפאת חזר מקמפ-דויד ודחה את הצעותיו של נשיא ארה"ב לשעבר ואת תנאי האמריקאים".¹

"ביקורו של שרון לא גרם לאינתיפאדת אל-אקצה"
- מסקנות דו"ח מיטצ'ל (4 במאי 2001)²

האלימות החלה לפני 28 בספטמבר 2000 – תאריך ביקורו של שרון להר הבית. יום לפני זה, למשל, חיילי ישראל נהרג בצומת נצרים. למחרת בקלקיליה שבגדה המערבית קצין משטרה פלסטינית, שערך סיור משותף עם משטרת ישראל, פתח באש והרג את עמיתו הישראלי. ב-29 בספטמבר, קול פלשתין, תחנת הרדיו הרשמית של הרשות קראה "לכל הפלסטינים לבוא ולהגן על מסגד אל-אקצה." הרשות הפלסטינית סגרה את כל בתי הספר, הכניסה את התלמידים הפלסטיניים לאוטובוסים והסיעה אותם להר הבית על מנת לקחת חלק במהומות מאורגנות. סמוך לראש השנה (30 בספטמבר), כאשר מאות ישראלים מתפללים בכותלה המערבי, אלפי ערבים התחילו לזרוק לבנים וסלעים על משטרה ועל המתפללים היהודים. מאז המהומות התפשטו לכל הערים, העיירות והכפרים בכל רחבי מדינת ישראל, הגדה המערבית וחבל עזה. השר לביטחון פנים, שלמה בן-עמי, התיר לשרון לעלות להר הבית – המקום הקדוש ביותר לפי היהדות – רק אחרי שהוא הזמין את ראש הביטחון הפלסטיני ג'בריל רג'וב, וזה הבטיח לו, שאם שרון לא יכנס

למסגדים, לא יתעוררו שום בעיות. הצורך לאבטח את שרון עלה, כאשר מאוחר יותר רג'וב הודיע, שהמשטרה הפלסטינית לא תעשה דבר כדי למנוע אלימות במהלך הביקור. שרון לא ניסה להיכנס לשום מסגד וביקורו להר הבית, שארך 34 דקות לא חרג מהשעות הרגילות בהן האזור פתוח לתיירים. הנוער הפלסטיני – שמספרו הסופי התקרב לאלף חמש מאות – צעק סיסמאות בניסיון להסלים את המצב. כ-1500 שוטרים ישראלים נכחו באזור כדי להתמודד עם האלימות. ביקורו של שרון היה מלווה בהפרות סדר מוגבלות, שבעיקר כללו זריקת אבנים. בהמשך היום זריקות אבנים נמשכו בהר הבית ובסמיכותו. במהלכן נפצעו 28 שוטרים. אין שום מידע על מספר הפצועים הפלסטינים באותו יום. אלימות משמעותית, מתוכננת מצד הפלסטינים התחילה למחרת אחרי תפילות יום שני.

חילול אמיתי של המקומות הקדושים בוצע דווקא לא ע"י ישראלים, אלא ע"י פלסטינים. באוקטובר 2000 האספסוף הפלסטיני הרס את קבר יוסף בשכם, כשהוא קורע ושוורף ספרי קודש יהודיים. הם זרקו אבנים על מתפללים בכותל המערבי ותקפו את קבר רחל בבית לחם עם פצצות תבערה ונשק אוטומטי והרסו בתי כנסת, שנשארו בגוף קטיף אחרי ההתנתקות באוגוסט 2005. אף אחת מהמתקפות האלימות אחרי ביקורו של שרון לא באה מצד כוחות הביטחון הישראליים, אשר בכל המקרים הגיבו לאלימות הפלסטינים, שחרגה מזריקת אבנים. זה כלל התקפות מאסיביות עם נשק אוטומטי והליניץ' של חיילים ישראלים. רוב התוקפים החמושים היו חברי התנוזים – המיליציה האישית של ערפאת.

מיתוס

"קומץ ישראלים נהרגו במלחמה בעוד שאלפי פלסטינים חפים מפשע נרצחו בידי חיילי צה"ל."

עובדה

במהלך המלחמה הפלסטינית מספר ההרוגים הפלסטינים היה גבוה ממספר ישראלים. אמנם מחבלים מתאבדים בפיגועים שלהם צמצמו את הפער הזה מאז התגברה פעילותם לרצח המוני של הישראלים. כאשר המלחמה הסתיימה באופן לא רשמי לקראת סוף ספטמבר 2005 יותר מ-2100 פלסטינים ו-1061 ישראלים נהרגו.

העדר פרופורציות במספר הקרבנות בקרב הפלסטינים נובע בראש ובראשונה ממספר גדול של הפלסטינים המעורבים באלימות ומהווים תוצאה בלתי נמנעת של התקפות מצד קבוצות מחבלים בלתי סדירות ולא מאומנות על צבא קבע מאומן היטב. מותם המצער של אלה, שלא היו מעורבים בקרב, מהווה ברובו השלכה ישירה של מנהגם של מחבלים פלסטיניים להשתמש באזרחים כבמגן. אולם החשיפה האמיתית היא לא הסך הטראגי, אלא ההתפלגות המיוחדת של ההרוגים. לפי אחד המחקרים, רוב ההרוגים, שלא היו מעורבים בקרבות, היו בני נעורים וגברים צעירים. "זה נוגד לגמרי את ההאשמות, שמדינת ישראל 'פוגעת בנשים וטף ללא הבחנה'." לפי המחקר, "רק הסבר הגיוני אחד יכול להבהיר את הדגם הזה: שהתנהגותם של גברים ונערים פלסטיניים הביאה לעימות עם כוחות הביטחון הישראלי."

לעומת זאת מספר נשים וקשישים בקרב קרבנות ישראלים, שלא היו מעורבים בכל פעילות צבאית, ממחיש את אקראיות של התקפות פלסטיניות וההיקף של הרג המוני של ישראלים, ש"החטא" היחיד שלהם היה, שהם ישראלים.³ פלסטינים תמימים הם לא היעד של הכוחות הישראליים, ואילו עבור מחבלים פלסטיניים אזרחים ישראלים תמימים הם היעד.

"לא בטעות מזהיר הקוראן אותנו מפני היהודים השנואים ומדרג אותם בראש רשימת אויבי האסלאם... המוסלמים מוכנים להקריב את חייהם ואת דמם כדי להגן על טבעה המוסלמי של ירושלים ואל-אקצה!"
- שייח' היאן אל-אדריסי⁴

מיתוס

"האלימות היא תגובה מובנת ולגיטימית למדיניותה של מדינת ישראל."

עובדה

הבסיס לתהליך השלום הוא שעל כל החיכוכים לבוא לידי פתרון דרך משא ומן. אחד התנאים, שהציבה ישראל לפני הסכמתה לדבר עם אש"ף, היה שהארגון יתכחש לטרוריוזם. מבחינה פורמאלית זה אכן נעשה ב-1993, אמנם אש"ף, ארגונים פלסטינים ואזרחים פלסטיניים, שלא מזוהים עם כל ארגון, נהגו להשתמש קבוע באלימות מאז ההסכמים. בין אם מדינת ישראל עשתה ויתורים, בין אם לא, הפלסטינים ביצעו פיגועים נתעבים. בכמה מקרים מעשי זוועה בוצעו בטענה, שמדינת ישראל מתעללת בפלסטינים. במקרים אחרים היו אלה מאמצים מכוונים לחבל במשא ומתן. אפילו אחרי הנסיגה המוחלטת מחבל עזה במסגרת תכנית ההתנתקות המתקפות הערביות נמשכות. על הרשות הפלסטינית, שבידה כוח שיטור של כ-40 אלף איש (מספר גדול יותר מהמותר לפי הסכמי השלום) וסוכנויות ביון מרובים, לקחת אחריות על שמירת השלום.

"רצח שרירותי ושיטתי של אזרחים מפר את מרבית העקרונות הבסיסיים של האנושות. על מפלגות פוליטיות, מנהיגים חברתיים ובכירי הממשל לגנות בצורה בלתי משתמעת לשני פנים את התועבות האלה ולעשות כל מאמץ להביא את מבצעייהם לדין".
-שרה לאה ויטסון, מבט לזכויות אדם.⁵

מיתוס

"ישראל יצרה חמאס".

עובדה

לישראל אין כל קשר להקמת החמאס. הארגון צמח על רקע אידיאולוגי ופרקטי של תנועת אסלאם פונדמנטליסטית "האחווה המוסלמית", שקמה במצרים בשנות העשרים. חמאס נרשמה רשמית בישראל בשנת 1978 כ"אגודה אסלאמית" ע"י שייה אחמד יאסין. בהתחלה הארגון עסק בעיקר בפעילות רווחה חברתית ובמהרה זכה למוניטין בזכות שיפור חיי הפלסטינים, במיוחד של הפליטים בחבל עזה.

למרות שחמאס כבר מראשיתו שאף להשמדתה של מדינת ישראל, הוא נקט בעמדה, שזוהי מטרה לעתיד הרחוק, וכמטרה ישירה הציב התמקדות בכיבוש לבבות ודעות של העם דרך פעילות חינוך וחסד. מקורות המימון באו בעיקר מירדן וערב הסעודית.

אש"ף היה משוכנע, שישראל עוזרת לחמאס בתקווה להביא למלחמת אזרחים. הואיל וחמאס לא התערב בטרור בהתחלה, ישראל לא ראתה בו איום רציני לטווח הקרוב, והיו ישראלים, שהאמינו, שעליית הפונדמנטליזם בעזה ישפיע לטובה על החלשת כוחו של אש"ף, ושזה אכן יקרה בסופו של דבר. חמאס וודאי לא האמין, שיש לו תמיכה ממדינת ישראל. כבר בפברואר 1988 הארגון הוציא לאור מדריך למתחילים, כיצד להתנהג במקרה של עימות עם שב"כ. חמאס הפיץ גם עוד מספר מסמכים עם הוראות, כיצד להתעמת עם ישראלים ולשמור על סודיות.

הסיוע הישראלי היה יותר פאסיבי מאשר אקטיבי, כלומר, ישראל לא התערבה בפעילותו של חמאס ולא מנעה את זרימת כספי מימון הארגון מחו"ל. יתכן, ישראל גם סיפקה מימון מסוים מעצמה במטרה לאפשר לכוחות הביטחון שלה לחדור לארגון.⁶ בינתיים, ירדן עזרה לחמאס בצורה פעילה במטרה לערער את מעמדו של אש"ף ולחזק את ההשפעה הירדנית בשטחים.

על אף שכמה ישראלים חששו מפני חמאס לפני הפרעות, שהתחילו בדצמבר 1987, ישראל לא רצתה להתעסק עם ארגון אסלאם מחשש, שזה עלול להתפרש כהפרת חופש הדת של הפלסטיניים. רק אחרי פרוץ האינתיפאדה, כאשר חמאס התחיל לקחת חלק פעיל באלימות, ההסתכלות אליו התחילה להיות כאל איום אפשרי גדול יותר מאש"ף. נקודת מפנה חלה בקיץ 1988, כאשר נודע לישראל, שחמאס צבר נשק במטרה לבנות כוח מחתרתי ופרסמה את אמנתה הקוראת להשמדת ישראל. בקטע הזה התברר, שחמאס לא הולך לדחות את הג'יהאד שלה לשחרור פלשתיין והעביר דגש מפעילות חינוך וחסד לטרוריוזם. מדינת ישראל התחילה לנקוט באמצעים חמורים כנגד חמאס וחסלה את כל מבנה הפיקוד שלו. מאז חמאס נמצאת במלחמת מחבלים נגד ישראל.⁷

מיתוס

"הרשות הפלסטינית שולחת מחבלים לבתי סוהר ומחרימה נשק לא-חוקי".

עובדה

היו זמנים של שיתוף פעולה פורה בין כוחות הביטחון הישראליים והפלסטיניים, ומדינת ישראל שבחה בפומבי את הרשות הפלסטינית. אבל לעיתים קרובות הרבה יותר הרשות הפלסטינית לא נקטה באמצעים סבירים כדי למנוע פיגועים נגד ישראלים. למרות שכמה מחבלים נתפסו, הם בדרך-כלל שוחררו זמן קצר לאחר מכן, וחלק גדול מהם שוב היה מעורב בפיגועים נגד יהודים.⁸ לרשות הפלסטינית יש המון נשק לא חוקי, כולל מקלעים, רימוני יד, טילים, חומרי נפץ ופצצות מרגמה. למרות הבטחות חוזרות ונשנות לא נעשה שום מאמץ להחרים את הנשק. להפך, הרשות הפלסטינית צוברת אותם והנשיא אבאס (אבו מאזן) אמר במפורש, שאין לו כל כוונה לפרק את המחבלים מנשקם.⁹ זוהי הפרה רצינית של ההסכם החתום עם מדינת ישראל, דבר הפוגע באימון ומאיים על הביטחון הישראלי.

מיתוס

"פלסטינים לא מעודדים מעורבותם של הילדים בטרור".

עובדה

רוב הפלסטינים, שדוגלים בטרור בתקווה של "סיום הכיבוש" או השמדת מדינת ישראל, עושים זאת מכיוון שהם בוחרים מעצמם ברצח על פני כל אופציה אחרת. אמנם המחבלים הפלסטינים מנצלים גם את הילדים לעשיית העבודה המלוכלכת הזאת.

ב-15 במרץ 2004 כוחות הביטחון הישראליים תפסו ילד בן 11 בניסיון להבריה פצצה דרך מחסום דרכים. לילד הובטה סכום כסף גדול מפעילי תנזים בשכם תמורת העברת תיק עם פצצה עם ברגים לאישה בצדו השני של מחסום. במקרה, שהילד היה נעצר, המחבלים, ששלחוהו, תכננו להשתמש בפלאפון כדי לפוצץ 7-10 ק"ג חומר נפץ, שהוא היה נושא ולהרוג את החיילים העומדים לידו יחד עם הילד. התכנית שובשה בזכות ערנותו של חייל ישראלי, והפצצה, כנראה, לא פעלה, כאשר המחבלים ניסו לפוצצה בשלט רחוק. שבוע מאוחר יותר, ב-24 במרץ 2004 נמצא ילד פלסטיני בן 14, שסחב חומרי נפץ בניסיון להעבירם במחסום צה"ל בהווארה, בכניסה לעיר שכם.¹⁰

רק שנה אחרי זה ב-22 במאי 2005 ילד בן 14 שוב נעצר במחסום הווארה עם שתי פצצות מתוצרת עצמית בתוך חגורה, שהוא לבש. כעבור מספר ימים ילד בן 15 ניסה לעבור דרך המחסום עם עוד שתי פצצות מתוצרת עצמית. ועוד נער בן 16 נתפס ב-4 ביולי 2005 תוך כדי ניסיון להבריה פצצה ואקדה מתוצרת עצמית. באוגוסט עוד ילד בן 14 נתפס עם שלוש פצצות מתוצרת עצמית עם חומרי נפץ, פגזי רסס וכדורי זכוכית.¹¹

היו אלה רק דוגמאות אחרונות של ניצול ציני של הילדים לצרכי המלחמה בישראל ע"י פלסטינים. לפלסטינים צעירים מטיפים וכופים עליהם את פולחן של "מות קדושים".

"ניצול ילדים לכיצוע או סיוע במתקפות מזוינות מכל סוג שלו – זה מעשה נבלה. אנחנו קוראים לכל המנהיגות הפלסטינית לפרסם גינוי של המעשים האלה".

- ארגון אמנסטי הבינלאומי¹²

חרף הטענות הנשמעות מפעם לפעם, שמי, שמקדם את הטרור הם רק "קיצוניים", האמת היא, שהרשות הפלסטינית כל הזמן הסיתה את הנוער לאלימות. הילדים לומדים, שהתהילה הגדולה ביותר היא למות למען אללה בקרב בתור שאהיד. הרשות הפלסטינית נוהגת לשדר תכניות טלוויזיה, שמעודדות ילדים להפנים את הגישה הזאת. סרט אחד מנצל את מותו של מוחמד אלדורה, הילד שנהרג בחילופי אש בין פורעים פלסטינים והכוחות הישראליים כדי להראות, שהחיים אחרי המוות הם גן עדן. את השחקן המגלם את דמותו של אלדורה רואים בפארק השעשועים, משחק בחוף ועף בעפיפון. אלדורה בסרט הזמין את הצופים ללכת בעקבותיו. מסרים דומים המשבחים את השאהידים ניתן למצוא בספרי לימוד ובדרשות של אנשי הדת המוסלמים.¹³

להטפות האלה יש השפעה. לפי אחד העיתונים הפלסטיניים, 79-80% של הילדים אמרו לעורכי הסקר, שהם היו רוצים להיות שאהידים.¹⁴

ילדים פלסטיניים היום משחקים במשחקי מוות, מתחרים כדי לראות, מי יהיה השאהיד. הם גם אוספים קלפים של מחבלים כמו שילדים מכל העולם אוספים תמונות של דמויות נערצות. מייצר הקלפים הפלסטיניים מכר מהם שש מיליון רק בשנתיים האחרונות. " כל יום לקחתי מאות תמונות כאלה מילדים ושרפתי אותם", אמר סאהר הינדי, מורה בבית ספר יסודי בשכם. "הם הופכים את הילדים לקיצונים".¹⁵

צעירים פלסטיניים רבים עברו משלב של העמדת פנים לביצוע פיגועים אמיתיים. יותר מ-25 מחבלים מתאבדים היו תחת גיל 18. בין שנת 2001 למרץ 2004 נעצרו יותר מארבעים קטינים מעורבים בתכנון פיגועי התאבדות. בשנים האלה 22 יריות והתפוצצויות בוצעו ע"י קטינים. למשל, נערים בגילאי 11-14 ניסו להבריח תחמושת ממצרים לחבל עזה, שלושה נערים בגילאים 13-15 נעצרו בדרכם לבצע פיגוע ירי בעפולה ונער בן 17 התפוצץ בניסיון פיגוע. וזה רק בחמש החודשים הראשונים של שנת 2005. עוד 52 קטינים פלסטיניים נתפסו עם חגורות נפץ על גופם או תוך כדי ניסיון להבריח נשק במחסומים בגדה המערבית.¹⁶

המצב בסופו של דבר יצא מכלל שליטה עד כדי כך, שמשפחות פלסטיניות מתחילות להביע מחאה. אמא של אחד משלושת הנערים, שנשלחו לבצע פיגוע בעפולה התייחסה למכתב, שהוא השאיר: "בני לא יודע לכתוב מכתבים כאלה והוא אף פעם לא היה חבר בשום ארגון. מישהו מהמבוגרים כתב את המכתב במקומו". אביו של הילד הוסיף: "אף אחד לא יכול להסכים לשליחת ילדיהם לטבח. אני בטוח, שאלה, שמגייסים ילדים לפעולות כה בלתי חוקיות, לא יגייסו אליהם את הילדים שלהם".¹⁷ מרטין פלטצ'ר ראיון הורים של נער בן חמש-עשרה, שנעצר במחסום הווארה. הוריו הביעו את זעמם על גדודי חללי אל-אקצה, קראו לסוכניה פושעים ואמרו, שאללה יעניש אותם. העיתונאי דיבר עם הילד והקריא לו מכתב מאמא שלו, שביקשה ממנו להודות ולמסור לישראל את כל המידע, שבבעלותו על האנשים, ששלחו אותו.¹⁸ כל פעם, שניצול ילדים לפעולות טרור גורם למחאות, ארגוני טרור או טוענים, שהם לא ידעו, או מבטיחים לעולם לא לחזור עליהם. בינתיים הרשות הפלסטינית לא עושה דבר כדי לעצור את גיוס הילדים או לפרק את הארגונים האחראים להכנסתם למלחמת טרור.

"כפי שאחד מהפנאטים המוסלמים, שעמד מאחורי אל-קעאידה, אמר: "אנחנו לא מנסים לצאת למשא ומתן אתכם. אנחנו מנסים להשמיד אתכם"... הם שואפים להרוס את כל הבסיס של החברה המערבית – דמוקרטיה חילונית, חופש הפרט, שוויון בפני החוק, סבלנות ופולורליזם – ולהחליפם בשלטון כהני דת המבוסס על פרשנות מסולפת ודוגמאטית של קוראן... הרעיון, שעלינו לנסות לרצות את המחבלים, שגוי בכל המובנים. זה לא יגן עלינו, כי אין תמריץ טוב יותר למחבלים מאשר הגילוי, שיעדם – חלש ומפוחד. וזה רק יחליש את המוסדות, שאנו מנסים להגן עליהם ולהמחיש למחבלים, שאנחנו – כפי שהם טוענים לעיתים קרובות – מנוונים ופחדנים מדי מכדי להגן על סגנון החיים בו אנחנו דוגלים לטענתנו".
-London Daily Telegraph¹⁹

מיתוס

"נשים פלסטיניות הופכות למחבלות מתאבדות בשל דבקותן ברעיון שחרור פלשתיין".

עובדה

יתכן, שכמה נשים פלסטיניות אכן דוגלות באידיאולוגיה של מחבלים המאמינים, שהפצצת אנשים, נשים וטף תמימים וחסרי פשע תעזור להם בהשגת מטרתם הפוליטית, אבל רבות אחרות נשלחות לבצע פיגועי התאבדות כתוצאה מסחטנותם של גברים פלסטינים סדיסטים ומניפולטיביים. בביצוע פיגועי התאבדות היו מעורבות יותר מעשרים נשים פלסטיניות, וארגוני טרור, שגייסו אותן, עשו זאת בין היתר מתוך אמונה, שנשים יעוררו פחות חשד, ושחיילים ישראלים יערכו חיפושים על גופן ביותר שטחיות.

כמה נשים שוכנעו לבצע פיגועי טרור כדי לטהר את שמן בקהילה שלהן, אם הן זכו לשם רע או ביצעו מעשה, שיש עמו קלון למשפחה. קלון הוא כלי בעל עוצמה גדולה בחברה הערבית, ונשים פרוצות, מעורבות בניאוף, נכנסות להריון מחוץ לנישואין או מתנהגות בצורה, שנראית בלתי הולמת, עלולות להגיע לידי חרם או עונש חמור (למשל, בעל יכול להרוג את אשתו, ש"חללה את כבודו"). ארגוני טרור השתמשו בשיטה של סחיטה רגשית נגד הנשים הרגישות האלה על מנת לשכנען, שבעזרת ביצוע פיגוע התאבדות נגד יהודים הן עשויות לכפר על חלול כבודן או כבוד משפחתן. המודיעין הישראלי הסיר סיווג בטחוני מדו"ח על-פיו פעילי פת"ח הרחיקו לכת עד כדי פיתוי מיני של נשים ואחרי זה, כשהן נכנסו להריון, ניצלו את מצבן כדי לסחוט אותן לבצע פשעים נתעבים. הדו"ח צוטט שני מקרים ספציפיים, אחד של אישה בת 21 מבית-לחם, שהתפוצצה בשוק מחנה יהודה – פיגוע בו נהרגו שישה ונפצעו מעל 60 אנשים, ושני של צעירה ממחנה פליטים דהיישה, שהתפוצצה בסופרמרקט בירושלים תוך כדי הריגת שני אנשים ופציעת 22 נוספים.²⁰

הדוגמאות האלה ממחישות את דרכם חסרת הרחמים של מחבלים פלסטינים בה הם נוהגים לא רק כלפי קרבנותיהם, אלא אף כלפי בני עמם.

מיתוס

"לפלסטינים המעוניינים בשלום ומגיעת טרור מוענק כבוד וחופש דיבור ע"י הרשות הפלסטינית".

עובדה

אחד הגורמים המרתיעים מלדבר נגד אירדנטיות וטרור ברשות הפלסטינית הוא הסכנה לשלם על כך במחיר החיים. לקראת סוף האינתיפאדה הראשונה בתחילת שנות התשעים יותר פלסטינים נהרגו ע"י עמיתיהם הפלסטינים, מאשר בעימותים עם כוחות הביטחון הישראליים. במהלך המלחמה הפלסטינית רצח והפחדה שוב פרחו ככלי יעיל להשתקתם של המתנגדים. אלה, שרצו בשלום או בקץ לטרור כונו משתפי פעולה, ואם התמזל מזלם, נעצרו ע"י הרשות הפלסטינית. אלה, שאיתרע מזלם - נרצחו, לעיתים קרובות בפומבי ובצורה זוועתית, כגון תלייתם על פנסי רחוב בכיכרות מרכזיים כדי לאותת לציבור, מהו הגורל המצפה לכל אחד, שיעיז למרות את פיהם של אלה השואפים להשמדת מדינת ישראל. פלסטיני לא חייב להביע עניין בשלום כדי להפוך יעד לאלימות. מספיק רק להביע התנגדות או לקרוא תיגר על מפלגת פת"ח השלטת. למשל, אחרי שבחירות באגודת הסטודנטים באוניברסיטת ביר-זית הסתיימו בניצחונן של הגוש האסלאמי של חמאס והג'יהאד האסלאמי, שזכו למספר קולות רב יותר מאשר פת"ח, כוחות הביטחון הפלסטיניים וחברי פת"ח תקפו את חברי הקבוצות האסלאמיות ותומכיהן. כוחות הביטחון פתחו באש בקהל ופצעו יותר ממאה סטודנטים.²¹ נשיא המוסד הלאומי של לימודי אסטרטגיה בעזה, ריאד אל-אגה, נעצר אחרי, שהוא מתח ביקורת על כוחות הביטחון הפלסטיניים בטלוויזיה הפלסטינית בעבור כישלונם להשליט חוק וסדר אחרי ההתנתקות.²² אין רשימה מדויקת של מספר פלסטינים, שנהרגו במלחמה פנימית, אמנם ארגון אמנסטי הבינלאומי דיווח על עשרות פלסטינים, שנהרגו בצורה בלתי-חוקית ודיברו על כך, שהרשות הפלסטינית "עומדת על כך, שלא לחקור את הרציחות האלה, ואף אחד ממבצעייהן לא הועמד לא דין."²³ הוועדה העצמאית לזכויות אדם – ארגון פלסטיני המפקח על רציחות של פלסטינים ע"י פלסטינים תיעד 43 מקרי רצח כאלה ב-2002, 56 ב-2003 ו-93 ב-2004. בשנת 2005 רק לקראת אוקטובר מספר הרוגים מסוג זה היה 151 – יותר ממספר ההרוגים בהיתקלויות עם כוחות צה"ל.

מיתוס

"מדינת ישראל מגיבה בצורה מוגזמת לילדים, שבסך-הכול רק זורקים אבנים".

עובדה

פלסטינים, צעירים וזקנים, תוקפים אזרחים וחיילים ישראלים במגוון כלי נשק. כאשר הם זורקים אבנים, לא מדובר בחלוקי אבנים, אלא בסלעים ענקיים, שעלולים לפצוע קשה, ולמרבה הצער, זה מה שאכן קורה בהרבה מקרים.

בדרך-כלל מספר החיילים המותקפים הוא קטן מעשרים, בעוד שמספר תוקפיהם החמושים בבקבוקי תבערה, אקדחים, רובים, מקלעים, רימוני יד וחומרי נפץ מגיע למאות. יתרה מזאת, בתוך האספסוף הזורק אבנים מסתתרים לפעמים שוטרים פלסטיניים עם נשקם בידיהם. בפני אספסוף מתפרע לחיילים ושוטרים ישראלים לפעמים לא נשארת ברירה, אלא להגן על עצמם ביריית כדורי גומי ובמקרים של פיקוח נפש אף באש חיה.

שימוש באש חיה מצד הפלסטינים דרש מכווחות ישראלים לשמור מרחק מיוזמי האלימות. בנוסף, האיום של שימוש בכוח כנגד הישראלים הוא איום של כוח קטלני. שילוב הגורמים האלה הרתיע מפני שימוש בשיטות המסורתיות של השתלטות על המרד.

חוקי צה"ל בשטחים מתירים שימוש בנשק אך ורק במקרים של פיקוח נפש או בתנאים מיוחדים כמו מעצרים של החשודים במעורבת בעבירה ביטחונית חמורה כמו פיגוע. בכל המקרים המדיניות השולטת בכל פעולות צה"ל היא זאת של איפוק, של דרישות לשמור על פרופורציות נכונות והצורך לנקוט בכל האמצעים האפשריים כדי למנוע נזק לאזרחים חפים מפשע.

בינתיים פלסטינים הסלימו את התקפותיהם האלימות כלפי ישראלים ע"י שימוש בפצצות מרגמה וטילי נ"ט המוברחים בצורה בלתי-חוקית לחבל עזה. הרשות הפלסטינית גם אגרה מלאי של נשק מוברח לעזה דרך ים ומנהרות תת-קרקעיות המקשרות בינה לבין מצרים.

הבעלות על נשק זה ושאר התחמושת וכמובן, השימוש בו ע"י הפלסטינים מהווים הפרה גסה של התחייבויותיהם במסגרת הסכמים שונים עם מדינת ישראל. במסגרת הסכמי אוסלו הנשק היחיד המותר באזורי שליטה פלסטיניים הם אקדחים, רובים ומקלעים, והרשות להחזיקם ניתנה אך ורק לקציני הביטחון הפלסטינים.²⁵

מספר הקורבנות הפלסטיניים בעימותים הוא מצער, אך חשוב לזכור, ששום פלסטיני לא היה בסכנה או בסיכון של פגיעה, אם לא היה מדובר במסע של טרור. אם במקום לזרוק סלעים ברחובות, הילדים היו בבתי ספר או בבית בחיק משפחתם, גם להם לא היה מה לפחד. והילדים זורקים לא רק סלעים. אבו מאזן גילה, שמשלמים לילדים עבור ביצוע מתקפות טרור נגד מדינת ישראל. הוא סיפר לעיתון ירדני, ש"לפחות 40 ילדים ברפיח איבדו את ידיהם כתוצאה מזריקת פצצות מתוצרת עצמית. הם קיבלו חמש שקל עבור זריקתן."²⁶

כמו כן בעוד שמספר ההרוגים הפלסטינים גדול מזה של הישראלים, אין הדבר מצדיק התעלמות הגודל האבידות הטרואומטיות של הצד הישראלי. בניגוד לטענותיהם של הפלסטינים, שהם נלחמים כנגד כוח צבאי, החיילים היוו פחות משליש ההרוגים הישראלים. בשנת 2004 פלסטינים הצליחו לבצע 15 פיגועי התאבדות בעוד שמדינת ישראל הצליחה למנוע 367 נוספים.²⁷ חשוב, כיצד המשטרה בארה"ב או בכל אומה אחרת הייתה מגיבה לאלימות האספסוף. אכן קורים מקרים של שימוש לרעה בכוח מצד השוטרים המותקפים, אבל אף אחד לא מצפה מהם לעמוד בצד ולסכן את חייהם כדי להרגיע את דעת הקהילה הבינלאומית. למעשה, הרשות הפלסטינית בעצמה לא חוששת להפעיל כוח קטלני כנגד המפגינים. למשל, אחרי שהקואליציה של ארה"ב תקפה את אפגניסטן, חמאס ארגן הפגנה בחבל עזה בצורת מצעד של אלפי פלסטינים להבעת תמיכה באוסמה בן-לאדן. בניסיון לפזר את ההפגנה המשטרה הפלסטינית הרגה שני מפגינים.²⁸ מסתבר, שרק מישראלים נשללת הזכות הטבעית להגנה עצמית ובמקרה של מימוש זכות זאת, הדבר מנוצל כנשק תעמולתי כנגדם.

"אם מוסלמים טוענים, שאנחנו מתנגדים לאלימות, מדוע אנחנו לא מפגינים ברחובות נגד פיגועי התאבדות? מדוע הרבה יותר קל להביע מחאה נגד החרם הצרפתי על חיג'אב, אבל כמעט בלתי אפשרי לגרש מאיתנו את שדי העבדות, זריקת אבנים ופיגועי התאבדות? היכן המצפון הקולקטיבי שלנו?"
- סופר מוסלמי, אירשאד מאנג'י²⁹

מיתוס

"הירי על ילד, שאביו ניסה לגונן עליו, כפי שישודר בטלוויזיה, מהווה הוכחה לכך, שמדינת ישראל לא חוששת להרוג ילדים פלסטיניים חפים מפשע."

עובדה

אולי המראה 'המרשים' ביותר של "אינתיפדאת אל-אקצה" היה הסרט על אב פלסטיני המנסה ללא הצלחה לגונן על בנו מפני אש הקרב. כל העולם הפנה אצבע מאשימה כלפי מדינת ישראל על מות מוחמד אלדורה בן ה-12, אבל החקירות, שבאו אחרי האירוע, גילו, שככל הנראה הילד נהרג מאש פלסטיני. האב והבן מצאו מחסה סמוך לעמדת הירי הפלסטיני בצומת נצרים בחבל עזה. אחרי שכוחות המשטרה הפלסטיניים פתחו באש מעמדה זאת ומעמדות אחרות באזור כלפי עמדות צה"ל ממול, חיילי צה"ל השיבו אש למקורות הירי. במהלך חילופי האש הילד הפלסטיני נפצע ונהרג.

בניגוד לאמונה רווחת, שמדובר בשידור ישיר של התקרית, הסרט עבר עיבוד ועריכה לפני שידורו בעולם כולו. למרות שהיו באזור מספר צלמים, רק אחד מהם – פלסטיני עובד בשירותו של ערוץ צרפתי מס' 2 - תיעד את הירי. קטעי סרט ללא עיבוד ועריכה מציגים תמונה הרבה יותר מורכבת של מה, שהתרחש והעלה שאלות לגבי ההנחה הכללית, שמי, שהרג את הילד, היו ישראלים.

מחקירת צה"ל, שהותרה לפרסום ב-27 בנובמבר 2000 עולה, שככל הנראה, אלדורה נהרג מאש השוטרים הפלסטינים ולא מאש צה"ל. המסקנות האלה אושרו ע"י חקירה בלתי תלויה של טלוויזיית ARD הגרמנית, בה נאמר, שפלסטינים צנזרו קטעי סרט אודות מותו של אלדורה כדי שייראה, כאילו הוא נהרג ע"י ישראלים, בעוד שבפועל מותו נגרם מאש הפלסטינים.³⁰

ג'יימס פלווס שוב פנה לסיפור וגילה, ש"לפי העדויות בשטח איך שלא יהיה לא יתכן, שהירות הגיעו מעמדת צה"ל". בנוסף הוא מצוטט מספר שאלות, שאין להן מענה ושכסופו של דבר מביאים למסקנה, שכל התקרית הייתה מבוימת. למשל, פלווס שואל: "מדוע אין שום קטע המראה את הילד אחרי, שהוא

נורה? מדוע הוא זז בזרועות אביו ומדוע הוא מחזיק את ידו על עיניו אחרי, שהוא אמור להיות כבר מת? מדוע לשוטר פלסטיני אחד באוזן יש אזנייה כמו של השירות החשאית? מדוע פלסטיני אחר נראה כעושה תנועות וצועק לאחריים, כאילו "מביים" תמונה דרמטית? מדוע ההלוויה מתרחשת – לפי אורך הצללים – לפני הזמן של הירי? מדוע על חולצתו של האב אין סימני דם אחרי הירי? מדוע קול, שנשמע כמו זה של צלם ערוץ 2 הצרפתי צועק בערבית "הילד מת" לפני שמישהו פגע בו? מדוע אמבולנסים בדרך-כלל באים מיד, רק לא במקרה של אלדורה?³¹

מאוחר יותר דניס ז'מבר, העורך הראשי של שבועון החדשות הצרפתי l'Express ובמאי סרטים דניאל לקונט, מפיק ובעליו של חברת סרטים "דוק אן סטוק" ראו סרט וידאו ללא עיבוד ועריכה ואמרו, שלא יתכן, שהילד נורה ע"י חיילים ישראלים. "היחידים, שיכלו לפגוע בילד, הם הפלסטינים מעמדתם. אם מדובר בכדורים ישראלים, היו אלה כדורים מוזרים מאוד, כי הם היו צריכים לסובב את הפינות". לטענת ערוץ 2 הצרפתי היריות, שפגעו באלדורה היו כדורים, שנתזו מהקרקע, אולם לקונט מפרץ את הטענה. "זה היה יכול לקרות פעם אחת, אבל שמונה או תשע כאלה, שיגיעו מסביב לפינה?"³²

חרף מערך עדויות הולך וגדל על כך, שהדיווח לא היה אמין, ערוץ 2 הצרפתי מסרב לחזור בו מהסיפור.

"אני חושב, שכאשר אתה מותקף ע"י מחבל, ואתה יודע, מיהו המחבל, ואתה מסוגל לגלות את גורם הטרור, עליך להגיב."

-מזכיר המדינה של ארה"ב, קולין פאוול³³

מיתוס

"השימוש בסילוני הקרב F-16 מצד מדינת ישראל – זה דוגמא טיפוסית לשימוש בכוח ללא פרופורציות, שעושה מדינת ישראל כנגד אזרחים פלסטיניים חפים מפשע."

עובדה

כיצד ניתן להגדיר פרופורציות נכונות של שימוש בכוח צבאי? כאשר מחבלים פלסטיניים מניחים מטעני חבלה בקניונים ישראלים והורגים ופוצעים עשרות אזרחים, האם ההחלטה להניח מטעני חבלה בקניונים פלסטיניים תהיה תגובה פרופורציונאלית מצד מדינת ישראל? אף אחד במדינת ישראל לא סובר, שיהיה זה שימוש לגיטימי בכוח. כך, מדינת ישראל נשארת חייבת לנקוט בפעולות שקולות כנגד יעדים מסוימים במאמץ להפסיק את האלימות הפלסטינית או לפחות להתיעה.

במקרה הספציפי של שימוש ב-F-16 אלוף גיאורה איילנד, ראש אגף המבצעים של צה"ל, הסביר את ההיגיון המנחה את מדינת ישראל:

אני יודע, שה-F-16 לא נועדו לתקוף יעדים בערים פלסטיניות. אבל עלינו לזכור, שעל אף השימוש בסוג זה של כלי טיס, פעולותינו הן קפדניות ביותר. כל היעדים היו יעדים צבאיים...הייתה זאת החלטה טקטית למדי, פשוט כי היעדים היו די גדולים, די חזקים או די יציבים, כך שמתקפת מסוקים במקרה כזה לא תהיה יעילה מספיק כדי לחזור או לפגוע ביעדים מסוימים אלה. כך, שכאשר החלטתנו או בחרנו אז ביעדים אלה, חיפשנו את הנשק המתאים ביותר למשימה ובמקרה הספציפי הזה היה זה F-16.³⁴

שימוש בסילוני קרב מצד מדינת ישראל בא אחרי ש-88 ישראלים – מתוכם 55 אזרחים – איבדו כבר את חייהם. האזרחים לא נהרגו במקרה, אלא היו אלה יעדים מכוונים. בחודשיים וחצי הקודמים פלסטינים ניסו לפוצץ 28 מטעני חבלה בתוך מדינת ישראל. מתקפת F-16 באה כתגובה ישירה לפיגוע בקניון בנתניה ב-18 במאי 2001 בו נהרגו חמישה ישראלים.

חודש לפני השימוש ב-F-16 משרד החוץ האמריקני האשים את מדינת ישראל בתגובות "מופרזות ללא פרופורציות" לאלימות פלסטינית, כאשר הם שיגרו מתקפות אוויריות כנגד היעדים בעזה, על אף שהדובר הודה, ש"מתקפות מרגמה פרובוקטיביות על מדינת ישראל מצד הפלסטינים החישו"³⁵ את פעולת תגמול ישראלית. עמדת ארה"ב היא אירונית בהתחשב במה שנקרא דוקטרינת פאוול, שביטא מזכיר המדינה קולין פאוול, הטוענת, ש"ארה"ב צריכה להיכנס לקרב עם כל הכוח העומד לרשותה או לא להיכנס לקרב בכלל."³⁶ תחשבו על דוגמאות אחדות של מימוש הדוקטרינה הזאת:

- גנרל פאוול דרש להשתמש בכוח עצום לפני כניסה למלחמה עם עיראק במלחמת המפרץ. כוחות בעלות הברית בהרכב של למעלה מחצי מיליון חיילים הרסו את צבאו של סדאם חוסיין במחיר של פחות מ-200 חיי אדם אמריקאיים, כאשר כ-35 אלף עיראקים נהרגו, בהם אזרחים רבים.

- פאוול גם פיקח על הפלישה לפנמה, שהשתתפו בה 25 אלף חיילים ולראשונה השתמשו בה במפציצי Stealth מדגם F-117. אלפי אזרחי פנמה נפצעו ונעקרו ולפחות 100 נהרגו. מאוחר יותר הגנרל אמר: "תשתמשו בכל הכוח הדרוש ואל תתנצלו על כך, שאתם הולכים בגדול, אם זה מה שנדרש. כוח החלטי גומר מהר את המלחמה ובסופו של דבר מציל חיים".³⁷
 - בתגובה לניסיון התנקשות בנשיא בוש ב-1993 ארה"ב שיגרה 23 טילי שיוט על מפקדת המודיעין העיראקית ובמהלך המבצע פגעה בשכונה אזרחית. מאוחר יותר פאוול אמר, שהייתה זאת תגובה "מתאימה לפי כל קנה-מידה".³⁸
 - ארה"ב פרסה גם את כוחותיה המרובים בבלקן וב-1999 במקרה הפצצה שגרירות סין בבלגרד, שם נהרגו שלושה אנשים ועוד עשרים נפצעו.
 - ארה"ב השתמשה לרוב במטוסי קרב ומפציצים במסגרת מלחמתה באפגניסטן אחרי אירועי 11 בספטמבר. נתקבלו דיווחים על מספר תקריות בהם נהרגו אזרחים, כולל הפצצת טקס הנישואין, במסגרתה נהרגו 48 אנשים.³⁹
- ארה"ב לא חוששת להשתמש בכוח עצום כלפי אויביה אפילו כשמדובר באיומים רחוקים, שלא מהווים כל סכנה לקיום האומה או לביטחון אזרחיה. לא פעם ביצוע משימות צבאיות של ארה"ב היה מלווה בטעויות ונזק עקיף, שהסתכם גם באיבוד חיי האזרחים.
- מצבה של מדינת ישראל שונה לגמרי. האיום, שהיא עומדת בפניו, הוא מידי הן מבחינת הזמן, הן מבחינת קרבה פיסית ומהווה סכנה ישירה לחיי האזרחים הישראלים. ובכל זאת ישראל לא מנצלת את מלוא עוצמתה כפי שדורשת דוקטרינת פאוול. שימוש בכוח הוא שקול ומדויק. ובמקרים של טעויות – דבר בלתי נמנע במלחמות – כל התקריות נחקרות.
- לסיכום, מדינת ישראל לא הייתה צריכה להגיב בכוח צבאי, אילולא היו פלסטינים תוקפים את אזרחיה וחייליה.

מיתוס

"מדיניות ההתנקשויות במחבלים פלסטינים מצד מדינת ישראל היא לא מוסרית ולא מועילה."

עובדה

מדינת ישראל נמצאת בפני מצב כמעט בלתי נסבל בניסיון להגן על אוכלוסייתה האזרחית מפלסטינים, שמוכנים לפוצץ את עצמם רק כדי להרוג יהודים תמימים. אחת האסטרטגיות לפתרון הבעיה הייתה תהליך השלום עם משא ומתן כפתרון לכל העימותים עם פלסטינים והצעת עסקה "שטחים תמורת שלום". אבל אחרי שישאל ויתרה על רוב הגדה המערבית וחבל עזה והציעה כמעט את כל השאר, הפלסטינים פסלו את ויתוריהם ובחרו להשתמש באלימות בניסיון לאלץ את מדינת ישראל להיכנע לכל דרישותיהם.

"ההתנקשות במנהיג החמאס, שייד אחמד יאסין, ב-2004 הוצגה בעולם כרצח של נכה קדוש ע"י טילים ישראלים בצאתו בכסא גלגלים מתפילת הבוקר במסגד. בגלל הסודיות, שאפפה את המבצע, לא הוכן שום קובץ המסביר, מדוע הוא נהרג, שהוא היה אב-טיפוס של המחבל, אשר יומיים לפני זה שלח שני מחבלים מתאבדים מעזה לנמל אשדוד בניסיון לגרום לפיצוץ אדיר של מחסני הדלק והחנקנים שם. או שהוא היה אחראי ישיר למותם של עשרות, אם לא מאות ישראלים".

- עורך הטור הירש גודמן⁴⁰

האסטרטגיה השנייה של מדינת ישראל הייתה "להבליג בריסון", כלומר, לא להגיב לאלימות הפלסטינים. הקהילה הבינלאומית משבחת את מדינת ישראל, כאשר היא פשוט מפנה את הלחי השנייה לאויב אחרי התקפה זוועתית. אבל עם זה שהאיפוק הזה עשוי לעורר שבחים מצד מנהיגי העולם, אין הוא משכך את כאבם של הקרבנות ולא מונע התקפות בעתיד. יתרה מזאת, אותן האומות, שמשבחות את האיפוק הישראלי, לעיתים קרובות הגיבו בכוח, כאשר הן היו במצבים דומים. למשל, הבריטים התנקשו בנאצים אחרי מלחמת העולם השנייה ובמחבלי הצבא האירי הרפובליקאי (IRA) בצפון אירלנד. ובעקבות פיגוע אימים של המחבלים על מרכז הסחר העולמי והפנטגון, נתגלה, שממשלת קלינטון ניסתה להתנקש בחיי המחבל הסעודי אוסאמה בן-לאדן ב-1998 בנקמה על תפקידו בהפצצת שגרירות ארה"ב בטנזניה וקניה. גם ממשלת בוש הנוכחית הודיעה, שהיא לא תחשוב פעמים, אם יזדמן לה להרוג את בן לאדן ופעילי אל-קעאידה אחרים נמצאים אצלה על הכוונת.⁴¹ ב-4 בנובמבר 2002, לדוגמא, ארה"ב הרגה שישה חשודים

במעורבות בארגון אל-קעאידה בתימן בטיל הלפייר, שנורה ממפיץ CIA המופעל בשלט רחוק על המכונית בה הם נסעו.⁴²

באפריל 1986 אחרי שארה"ב הגיעה למסקנה נחושה, שמאחורי הפצצת מחבלים על דיסקו במערב ברלין, במהלכה נהרג אמריקאי אחד ומאתיים נפצעו, עמדה לוב, ארה"ב התקיפה מספר יעדים בלוב, כולל ביתו של הנשיא מועמר קדאפי. קדאפי ניצל, אבל בתו התינוקת נהרגה ושני ילדיו אחרים נפצעו. בנוסף, אחד הטילים סטה מהמסלול ופגע בשכונה אזרחית תוך השלכות קטלניות. הנשיא רייגן הצדיק את הפעולה כהגנה-עצמית כנגד הטרור בחסות מדינת לוב. "בתור הגנה עצמית לכל אומה, שהופכת לקרבן טרור, יש זכות טבעית להגיב בכוח למנוע פעולות חדשות של טרור. הרגשתי, שאנחנו מוכרחים להראות לקדאפי, שעליו לשלם על התנהגותו ושלא ניתן לו להימלט מהתשלום." ⁴³ וממש לא מזמן ג'ורג' וו. בוש הורה לפגוע במנהיגות פוליטית של עיראק במהלך המלחמה בעיראק בשנת 2003. מדינת ישראל בחרה באפשרות השלישית – חיסול "המוחות" שמאחורי פעולות טרור. המדיניות הזאת נתמכת ע"י רוב גדול של הציבור (70% לפי סקר דעת הקהל של הארץ באוגוסט 2001 ואחוז זה ב-2003 במיוחד על רקע ניסיון בהתנקשות מנהיג החמאס). גם הציבור האמריקני לפי הסקר של רשת East Information Network America Middle מאוגוסט 2001 תומך במדיניות הזאת. מתוך הסקר עולה, ש-73% מהמשתתפים הביעו הזדהות עם מדינת ישראל בנושא הצדקת הריגתם של המחבלים, אם הוכח, שהם תכננו פיגועים או התקפות אחרות, שהיו עלולות להרוג ישראלים.⁴⁴ סגן רמטכ"ל רב-אלוף משה יעלון הבהיר את המדיניות הזאת כך:

אין כאן הוצאות להורג ללא משפט. אין כאן נקמה לאחד, שביצע מתקפה לפני חודש. פעולותינו מכוונות כנגד אלה המסיתים לטרור נגדנו. אנחנו מעדיפים לאסרם ועיכבנו לחקירה יותר מאלף מהם. אבל אם אנחנו לא יכולים והפולסטינים לא מוכנים לעשות זאת, אין לנו ברירה, אלא להגן על עצמנו.⁴⁵

הממשלה הישראלית גם עברה תהליך משפטי לפני אימוץ מדיניות של התנקשויות ממוקדות. היועץ המשפטי לממשלה בחר את המדיניות והגדיר אותה כחוקית לפי החוק הישראלי והבינלאומי.⁴⁶ לשיטת התנקשויות ממוקדות במחבלים יש מספר יתרונות. קודם כל, היא מראה את המחיר לטרור: אי אפשר יותר לתקוף ישראלים ללא כל חשש מעונש, כך שהמחבלים יידעו, שאם הם מתכוונים לפגוע באחרים, הם בעצמם יהיו על הכוונת. שנית, מדובר בשיטה להגנה עצמית: במכות מקדימות יחוסלו אלה, שאחרת היו רוצחים ישראלים. אמנם נכון, שיימצאו אחרים לתפוס את מקומם, אבל הם יכולים לעשות זאת רק ביוזמה, שגם הם יהיו על הכוונת, וגם לא כל-כך קל למצוא תחליף למנהיג. שלישי, זה מערער את האיזון הנפשי של המחבלים. הקיצונים לא יכולים יותר לתכנן מבצעים בשוויון-נפש. כעת עליהם להישאר תמיד בתנועה, להביט קדימה ואחורה ולעבוד הרבה יותר קשה להשגת מטרותיהם. כמובן, למדיניות הזאת יש גם מחיר. מלבד הגינוי הבינלאומי, מדינת ישראל מסכנת את משתפי הפעולה, שלעיתים קרובות מספקים מידע הדרוש לגילוי המחבלים. גם עבור החיילים לעיתים מהווים המבצעים האלה סיכון גבוה ולפעמים גורמות נזק עקיף לציוד ולצוות. הביקורת הנפוצה ביותר על "התנקשויות ממוקדות" היא שאין הן מועילות, כי הן מנציחות את מעגל האלימות, כי המחבלים ישאפו להתנקם במתנקשים. ככל הנראה, מדובר בנימוק מאולץ ביותר כנגד המדיניות, כי אלה, שמתפוצצים כדי להפוך לשאהידים תמיד יוכלו למצוא הצדקה לפעולותיהם. הם נחושים בדעתם לגרש בפצצות את היהודים מהמזרח התיכון ולא יעצרו עד שתושג מטרותם.

מקרה מחקר

באוגוסט 2002 כל המנהיגות של חמאס – שייה יאסין וכל מפקדיו הצבאי היו אצלנו... בחדר אחד בבניין של שלש קומות, וידענו, שפצצה במשקל של 900 ק"ג תחסל את כולם – את כל המנהיגות, 16 בני אדם, כולם המחבלים המסוכנים ביותר. תחשבו על הזדמנות של אוסאמה בן לאדן וכל המנהיגות של אל-קעאידה בבניין אחד. אמנם אודות לביקורת בחברה הישראלית והתקשורת ובגלל ההשלכות של הרג פולסטינים חפים מפשע, פצצה בת 900 ק"ג לא הייתה מוצדקת ופגענו בבנין עם פצצה קטנה הרבה יותר. היה הרבה אבק, הרבה רעש, אבל הם קמו ורצו, ואנחנו החמצנו את ההזדמנות. כך, שתמיד יש לנו דילמות מוסריות.⁴⁷

מיתוס

"ישראל לא מבחינה בין מחבלים לאזרחים פלסטיניים בעת הריגתם."

עובדה

מותם של אזרחים חפים מפשע במבצע אנטי-טרור זאת תמיד טרגדיה. אמנם האזרחים לא היו בסיכון, אם הרשות הפלסטינית הייתה עוצרת ואוסרת את המחבלים, הרוצחים לא היו בוחרים להסתתר מאחורי אלה, שלא משתתפים בקרב, והאזרחים היו מסרבים להגן עליהם. מדינת ישראל לא תוקפת אזורים פלסטיניים ללא הבחנה. להפך, צה"ל דואג מאוד להתנקשויות ממוקדות ביותר של אלה המתכננים התקפות טרור על אזרחים ישראלים. לאורך כל ההיסטוריה הכוחות הישראליים הצטיינו בדיוקם בתקיפות מסוג זה, ובכל זאת, עדיין יש מקום לטעויות. בעוד שהמחבלים לא מתנצלים אף פעם על התקפותיהם על האזרחים ופוגעים בהם במכוון, מדינת ישראל תמיד חוקרת את הסיבות לכל טעות ונוקטת בכל האמצעים האפשריים למניעתם בעתיד. ישראל היא לא המדינה היחידה, שמשמשת בכוח צבאי כנגד מחבלים או לפעמים בלי כוונה פוגעת באלו, שלא היו על הכוונה. למשל, באותו היום בו פקידי הממשל האמריקאי גינו את מדינת ישראל בגלל מספר אזרחים, שנהרגו במהלך התנקשות בחיי מנהיג חמאס, בחדשות פורסם, שארה"ב הפציצה כפר באפגניסטן במבצע המכוון כנגד מנהיג טליבן, אך במקומו הרגה 48 אזרחים אפגאניים בטקס הנישואין. בשני המקרים לכשל מודיעיני היה תפקיד מכריע בטעויות הטראגיות. המחבלים עצמם לא דואגים לחיי פלסטינים חפים מפשע ובסופו של דבר אחראים לכל הנזק הנופל בחלקם. התנהגותם של המחבלים הינה הפרה של החוק הבינלאומי, במיוחד סעיף 51 של תיקון 1977 של אמנת ג'נבה 1949 האוסרת להשתמש באזרחים "לגונן, לבכר או לסכל פעילות צבאית".⁴⁸

"בשבוע שעבר בעזה המוני ילדים צהלו ושרו, כאשר המבוגרים כיבדו אותם בממתקים. סיבה לחגיגה? רצח בדם קר של לפחות שבעה בני אדם – חמישה מהם אמריקאים – ופציעת 80 נוספים בפיגוע התאבדות באוניברסיטה העברית בירושלים."
- היסטוריון מיכאל אורן⁴⁹

מיתוס

"מדינת ישראל ביצעה טבח במחנה פליטים ג'נין באפריל 2002."

עובדה

מזכיר המדינה, קולין פאוול, הפריך בתמציתיות את טענותיהם של הפלסטינים, שמדינת ישראל הייתה אחראית למעשי זוועה בג'נין. "אני לא רואה שום ראיות, שיצביעו על כך, שהתרחש כאן טבח."⁵⁰ בהמשך גם האו"ם, משמר זכויות האדם וועדת חקירה של האיחוד האירופי אישרו את עמדתו של פאוול.⁵¹ לא פעם חזרו הפלסטינים על טענותיהם, שהטבח בוצע בימים הבאים אחרי הקרב. למשל, הדובר, סאיב אריקת, אמר ל-CNN ב-17 באפריל, שלפחות 500 איש נטבחו ו-1600 בני אדם, כולל נשים וילדים – נעדרים. הפלסטינים מיהרו לחזור בהם, כאשר התברר, שאין בידם שום ראיות להאשמות-נאצה שלהם, ובדיקת הוועדה משלהם דווחה על 56 הרוגים, מהם 34 – פעילים בקרב. לא דווח על היעדרותם של אף אישה או ילד.⁵² החלטתה של מדינת ישראל לתקוף את מחנה הפליטים בג'נין לא הייתה שרירותית. לא הייתה לה ברירה אחרי סדרת פיגועי התאבדות, שהשליטו טרור על אזרחים ישראלים במשך 18 חודשים הקודמים למבצע. במטרה להגן על עצמה ולהביא תקווה לשלום כוחות ישראלים נכנסו לג'נין על מנת לשרש את אחד מבסיסי הטרור העיקריים. המסמכים של הרשות הפלסטינית עצמה קוראים לג'נין "בירת המתאבדים". למחנה יש היסטוריה ארוכה של בסיס לקיצוניים ולא פחות מ-28 פיגועי התאבדות שוגרו מקן מחבלים זה במהלך גל האלימות, שקדמה למבצע "חומת מגן". המחבלים האלה הפרו את הסכם הפסקת האש עם ישראל וערערו את המאמצים הישראליים להוביל את שיחות השלום להסכם שלום סופי. צלפים פלסטיניים ירו בחיילים מבית ספר של בנות, ממסגד ומבניין UNRWA, וכשהחיילים השיבו אש ורדפו אחרי המחבלים, נפגעו גם כמה אנשים, שלא השתתפו בקרב. כל פגיעה באזרחים חפים מפשע היא טרגדיה בפני עצמה, אך כמה מהן היו בלתי נמנעות, כי מחבלים פלסטיניים ניצלו את האזרחים כמגן. רוב ההרוגים היו פושעים חמושים.

"מבחינה פילוסופית ההבדל ביני לבין מחבל הוא בכך, שהוא רוצה לפגוע בי, בילדי ובאשתי בעוד שאני רוצה לפגוע בו ולחוס על ילדיו ועל אשתו... כי אפילו מקרה בודד של הריגת אדם חף מפשע הוא מצער ויש להימנע ממנו".

- טייס בכיר של חיל האוויר הישראלי⁵³

למרות שמדינת ישראל יכלה לבחור באופציה לפוצץ את כל המחנה – האסטרטגיה בה השתמשה ארה"ב באפגניסטן - צה"ל בחר במתכוון בדרך יותר מסוכנת כדי להקטין את סיכוי הפגיעה באזרחים. החיילים עברו מבית לבית ו-23 מהם נהרגו בקרב קשה עם מחבלים פלסטיניים המשתמשים בפצצות, רימונים, מטענים ממולכדים ומקלעים, שהפכו את המחנה לשדה הקרב.

כמו כן בניגוד לדיווחים בתקשורת ישראל "הסדירה בזירות דרכים לפינוי אמבולנסים עם פקידים רפואיים מקומיים של ג'נין והצלב האדום הבינלאומי".⁵⁴ ישראל גם שמרה על בית חולים פועל בג'נין. סגן אלוף פואד חלחל, מפקד דרוזי, שהיה קצין המינהל האזרחי של צה"ל באזור, הביא אישית גנראטור לבית חולים תחת האש במהלך מבצע צבאי.⁵⁵

שידורי טלוויזיה הציגו פרספקטיבה מסולפת גם של הנזק, שנגרם למחנה. ג'נין לא נהרסה. המבצע הישראלי התנהל רק באזור מוגבל של מחנה הפליטים המהווה בעצמו רק חלק קטן מהעיר. רוב ההרס והנזק, שנגרם למחנה, נבע מהפצצות של פלסטינים.

הפלסטינים למדו מתולדות פברוק של סיפורי זוועה בדויים בעבר, שהאשמות שווא כלפי מדינת ישראל ימשכו תשומת לב מיידית של כלי תקשורת ואהדה למטרותיהם. את תיקוני דברים, שבהכרח באים אחרי האשמות מטעות אלה, בקושי רואים, קוראים או מבחינים.

מיתוס

"רחל קורי נרצחה ע"י ישראל בזמן, שהיא הביעה מחאה שקטה נגד הריסה בלתי חוקית של בית פלסטיני".

עובדה

אזרחית ארה"ב, רחל קורי, נהרגה ברצועת עזה ב-16 במרץ 2003, כאשר היא נכנסה לאזור בו הכוחות הישראליים ביצעו מבצע צבאי. התקרית התרחשה, כאשר כוחות צה"ל פינו שיחים לאורך דרך הביטחון ליד הגבול בין ישראל למצרים ברפיח במטרה לגלות מתקני חבלה ולהרוס מנהרות בהן השתמשו מחבלים פלסטינים להברחה בלתי חוקית של נשק ממצרים לעזה. קורי לא מחתה בעד השלום או ניסתה להגן על אזרחים חפים מפשע, היא התערבה בפעולה צבאית של הרס חוקי של בית ריק שנועד להסתיר את אחת המנהרות האלה.

תמונה מטעה, שפורסמה ע"י אסושיאטד פרס עושה רושם, כאילו קורי עומדת בפני הדחפור וצועקת לנהג במגביר קול בניסיון למנוע מהנהג להרוס בניין במחנה פליטים. התמונה הזאת צולמה ע"י אחד מחברי הארגון של קורי לא בשעת מותה, אלא מספר שעות לפני זה. הצלם אמר, שבפועל קורי ישבה והניעה את ידיה, כאשר הדחפור פגע בה.⁵⁶

"לא משנה, כיצד תנסה את שאלתך, מותה של רחל קורי ביום ראשון זאת טרגדיה... אבל מותה של קורי איננו יותר טראגי מאשר מותם של אנשים צעירים אחרים – חלקם אמריקאים צעירים, שבאו לטיול בישראל – שמתו בפיגועים, שבוצעו ע"י מחבלים פלסטיניים. גם הם זכאים ליום הזיכרון. מה שלא תרגיש כלפי פעילותה של קורי – האם הייתה היא קדושה מעונה או אישיות מוטעה, היא לפחות שמרה על זכות הבחירה. מחבלים פלסטינים לא נתנו לאנשים הצעירים, שנהרגו בפיגועיהם שום בחירה באשר למותם. זהו, כפי שזה נדמה לנו, סוג אחר של טרגדיה של אמריקאים צעירים אלה ובני משפחותיהם".

⁵⁷ OregonLive.com

לשכת עורכי דין ישראלים חקרה את התקרית והגיעה למסקנה, שנהג הדחפור מעולם לא ראה או שמע את קורי, כי היא עמדה מאחורי ההריסות, שהסתירו אותה מפני הנהג, ששדה ראייתו היה מוגבל ע"י חלון קטן ממוגן של תאו. מנתחת גופה עולה, שסיבת מותה של קורי הייתה נפילת ההריסות.⁵⁸

משרד החוץ האמריקני הזהיר אמריקאים מפני נסיעות לעזה, וישראל הבהירה, שאזרחים הנכנסים לאזורים בהם נמצאים כוחות צבאים הפועלים נגד טרור מכניסים את עצמם לסיכון מיותר.

לא הייתה זאת הפעם הראשונה בה המוחים ניסו להכשיל פעילות ישראלית, אולם המקרה זכה לפרסום עולמי, כי הייתה זאת התקרית הראשונה, שהסתיימה במותו של המוחה. למעשה, הצבא אמר לקורי ומפגינים אחרים מארגון ההזדהות הבינלאומי האנטי-ישראלי (ISM) לזוז מהדרך. "יתכן, שהם (המפגינים) לא היו ממושמעים, כפי שרצינו", הודה תום ספולד, מייסדו ומארגנו של ISM.⁵⁹ מותו של אזרח תמים תמיד טראגי, והדרך הטובה ביותר למנוע טרגדיות כאלה בעתיד תהיה בראש ובראשונה שהרשות הפלסטינית תשים קץ לאלימות ותפסיק את מבצעי ההברחה, שהביאו כמויות אדירות של נשק בלתי חוקי לחבל עזה. על הפעילים המעוניינים בשלום למחות נגד הפעולות הפלסטיניות. למפגינים יש זכות מלאה להביע את השקפותיהם על מדיניותה של מדינת ישראל, אבל עליהם לדאוג להימנע מהופעה לצד המחבלים או להיכנס לעמדות בהן הם עלולים להיפגע בהיסח דעת מחילופי אש של מבצעים נגד טרור או להסתכן בצורה אחרת, כשהם נכנסים לאזור בהם מתנהלת פעילות צבאית.

"האינתיפאדה נמצאת בשלב גססתה. אלה השלבים האחרונים...לא רק אינתיפאדה היא כישלון, אלא כולנו – כישלון אחד גדול. לא השגנו דבר במשך 50 שנות מאבק. הדבר היחיד, שהשגנו זה הישרדותנו".
- זכריה זובידי, מנהיג גדודי חללי אל-אקצה בגדה המערבית⁶⁰

מיתוס

"ישראל הרעילה את יאסר ערפאת".

עובדה

פארוק קאדומי טען, שישראל הרעילה את יאסר ערפאת, כי היא רוצה מנהיגים פלסטיניים, שישמעו בקולה ויסכימו עם מדיניותה. הייתה זאת רק אחת ההאשמות האחרונות מסגנון זה, שנשמעו בעקשנות מאז מותו של ערפאת.

איננו יודעים לבטח, מה גרם למותו של ערפאת, אבל אפילו שר החוץ נאביל שעת' שלל את אפשרות ההרעלה.⁶² בזמן מותו הממשלה הצרפתית המוגבלת ע"י חוקי הפרט שללה את האפשרויות של התנהגות בוגדנית ואלימה עם הודעתה, ש"אם לרופאים היה שמץ ולו קליל ביותר של ספק, הם היו מדווחים על כך למשטרה".⁶³ יתרה מזאת, לבני משפחתו של ערפאת כולל אלה המאשימים את ישראל בהרעלה הייתה גישה למסמכים רפואיים, אך לא היה להם מה להציג כדי לאשר את השמועות. אשתו של ערפאת, סוחה, יכלה לפרסם את ממצאיהם של הרופאים הצרפתיים, ותהיו בטוחים, שהיא אכן הייתה עושה זאת, אם הם היו עשויים לסבך את ישראל בפרשת מותו של בעלה.

הערות

* על המלחמה הזאת אף אחד לא הכריז רשמית, אבל היא החלה בספטמבר 2000 עם פרוץ מתקפות מחבלים פלסטיניים על ישראל. למלחמה הזאת לא היה גם שום סיום רשמי בצורת הסכם הפסקת אש או הסכם שלום. צה"ל הצליח למגר את האלימות, עד שהמלחמה דעכה לקראת סוף ספטמבר 2005.

¹[Jerusalem Post](#), (March 4, 2001).

²Conclusion of the [Mitchell Report](#), (May 4, 2001).

³"An Engineered Tragedy: Statistical Analysis of Casualties in the Palestinian-Israeli Conflict, September 2000-June 2002," International Policy Institute for Counter-Terrorism, (June 2002).

⁴Quoted in Sharm El-Sheikh Fact-Finding Committee First Statement of the Government of Israel, [Israeli Foreign Ministry](#), (December 28, 2000).

⁵"Egypt/Israel: Attacks on Civilians Are Unjustifiable Crimes," [Human Rights Watch](#).

⁶Richard Sale, " Hamas history tied to Israel," UPI, (June 18, 2002).

⁷Ze'ev Schiff and Ehud Ya'ari, [Intifada: The Palestinian Uprising-- Israel's Third Front](#). NY: Simon and Schuster, 1990), pp. 227-239.

⁸[Jerusalem Report](#), (May 21, 2001).

⁹[Jerusalem Post](#), (September 22, 2005).

¹⁰Associated Press; [Jerusalem Post](#); [New York Post](#), (March 16, 2004); [CNN.com](#) (March 25, 2004).

- ¹¹ [Jerusalem Post](#), (May 25, [July 5](#), August, 29, 2005).
- ¹² [Amnesty International](#), Press Release, (March 24, 2004).
- ¹³ Itamar Marcus, "Ask for Death," *The Review*, (March 2003).
- ¹⁴ *Al-Hayat Al-Jadida*, (June 18, 2002).
- ¹⁵ [Jerusalem Post](#), (December 25, 2003).
- ¹⁶ [Jerusalem Post](#), (March 15, 2004, May 25, 2005).
- ¹⁷ Associated Press, (March 1, 2004).
- ¹⁸ MSNBC, (May 27, 2005).
- ¹⁹ London [Daily Telegraph](#), (March 15, 2004).
- ²⁰ "Blackmailing Young Women into Suicide Terrorism," [Israeli Foreign Ministry](#), (February 12, 2003).
- ²¹ NewsFirstClass, (December 12, 2003).
- ²² Khaled Abu Toameh, "PA arrests academic voicing criticism," *Jerusalem Post*, (July 4, 2005).
- ²³ [Country Reports on Human Rights Practices - 2002](#), [The State Department](#), March 31, 2003; B'tselem, [Amnesty International](#), January-December 2002; [Jerusalem Post](#), (August 25, 2002).
- ²⁴ Mohammed Daraghmeh, "Palestinian Vigilante Killings on the Rise," APAssociated Press, (October 6, 2005).
- ²⁵ [Near East Report](#), (March 5, 2001).
- ²⁶ *Almazan* [Kuwait], (June 20, 2002).
- ²⁷ [Jerusalem Report](#), (February 25, 2002); (2002 ביולי 31) מעריב; משרד החוץ [Washington Post](#), (April 2, 2004).
- ²⁸ [Jewish Telegraphic Agency](#), (October 8, 2001).
- ²⁹ Pearl Sheffy Gefen, "Irshad Manji, Muslim Refusenik," [Lifestyles Magazine](#), (Summer 2004), p. 29.
- ³⁰ CNN, [Israel Defense Forces](#), [Jerusalem Post](#), (November 28, 2000); [Jewish Telegraphic Agency](#), (March 21, 2002).
- ³¹ James Fallows, "Who Shot Mohammed al-Dura?" [The Atlantic Monthly](#), (June 2003).
- ³² Eva Cahen, "French TV Sticks by Story That Fueled Palestinian Intifada," [CNSNews.com](#), (February 15, 2005).
- ³³ News Conference, (September 12, 2001).
- ³⁴ Briefing by Major General Giora Eiland, Head of the IDF Operation Branch, to the Foreign Press Association, Jerusalem, (May 20, 2001).
- ³⁵ State Department Briefing, (April 17, 2001).
- ³⁶ *Time*, (April 19, 2001).
- ³⁷ Collin Powell, [My American Journey](#), (NY: Random House, 1995), p. 434.
- ³⁸ [Washington Post](#), (June 28, 1993).
- ³⁹ CNN, (July 16, 2002).
- ⁴⁰ Hirsh Goodman, "A Lesson Learned," *Jerusalem Report*, (September 19, 2005).
- ⁴¹ [Washington Post](#), (September 14 and 18, 2001).
- ⁴² CNN, (November 4, 2002).
- ⁴³ [RonaldReagan.com](#), [Washington Post](#) and other news sources.
- ⁴⁴ [Jewish Telegraphic Agency](#), (August 30, 2001).
- ⁴⁵ [Jerusalem Post](#), (August 10, 2001).
- ⁴⁶ [Jewish Telegraphic Agency](#), (November 30, 2001).
- ⁴⁷ Amos Yadlin, "Updating the Concept of War: The Ethics of Fighting Terrorism," *The Review*, (January 2005), p. 27.
- ⁴⁸ [Near East Report](#), Year End Reports, (1991-1993).

- ⁴⁹Michael Oren, "Palestinians Cheer Carnage," [Wall Street Journal](#), (August 7, 2002).
- ⁵⁰[Jerusalem Post](#), (April 25, 2002).
- ⁵¹[Jerusalem Post](#), (April 28, 2002); [Forward](#), (June 28, 2002); MSNBC, (July 31, 2002).
- ⁵²[New York Post](#), (May 3, 2002).
- ⁵³ NEED FOOTNOTE Christian Lowe and Barbara Opall-Rome, "Israel Air Force Seeks Expanded Anti-Terror Role," [Defense News](#), (March 28, 2005).
- ; ⁵⁴"[Anatomy of Anti-Israel Incitement: Jenin, World Opinion and the Massacre That Wasn't](#)," Anti-Defamation League, 2002 [http://www.adl.org/Israel/jenin/default.asp].
- ⁵⁵[Jerusalem Report](#), (December 30, 2002).
- ⁵⁶[Christian Science Monitor](#), (April 2, 2003).
- ⁵⁷[OregonLive.com](#), (March 18, 2003).
- ⁵⁸[Jerusalem Post](#), (June 26, 2003).
- ⁵⁹[Washington Post](#), (March 17, 2003).
- ⁶⁰[Jerusalem Post](#), (August 4, 2004).
- ⁶¹Khaled Abu Toameh, "Kaddoumi claims Israel poisoned Arafat," [Jerusalem Post](#), (March 30, 2005).
- ⁶²Associated Press, (November 17, 2004).
- ⁶³John Ward Anderson, "Conspiracy Theories Persist on Arafat's Death," [Washington Post](#), (November 18, 2004), p. A36.

17. ירושלים

מיתוס

"ירושלים היא עיר ערבית."

עובדה

במשך כאלפיים שנה רצופות היהודים התגוררו בירושלים. מאז שנות ארבעים של המאה השמונה-עשרה הם היוו פה רוב מגובש. בתוך ירושלים נמצא הכותל המערבי של הר הבית – המקום הקדוש ביותר ביהדות.

ירושלים לעולם לא הייתה בירה של כל רשות ערבית. למעשה, היה זה מקום נחשל לאורך רוב שנות ההיסטוריה הערבית. ירושלים אף פעם לא הייתה בירה מחוזית תחת שלטון מוסלמי והיא אף פעם לא הייתה אף מרכז תרבותי עבור המוסלמים. עבור היהודים – כל העיר היא קדושה, ואילו מוסלמים סוגדים רק לאתר מסוים - מסגד עומאר – ולא כל העיר קדושה היא בעיניהם. "עבור המוסלמים, " העיר הסופר הבריטי, קריסטופר סייקס: "יש הבדל גדול בין ירושלים למכה או מדינה. האחרונות הן מקומות קדושים עם אתרים קדושים." חוץ ממסגד עומאר, הדגיש הוא, אין לירושלים חשיבות גדולה בעיני אסלאם.¹

האוכלוסייה של ירושלים²

שנה	יהודים	מוסלמים	נוצרים	סה"כ
1844	7,120	5,000	3,390	15,510
1876	12,000	7,560	5,470	25,030
1896	28,112	8,560	8,748	45,420

52,081	4,699	13,411	33,971	1922
90,451	19,335	19,894	51,222	1931
165,000	25,000	40,000	100,000	1948
263,309	12,646	54,963	195,700	1967
475,000	14,000	121,000	340,000	1987
524,400	14,400	131,800	378,200	1990
758,300	14,700	204,100	530,400	2000

מיתוס

"הר הבית תמיד היה מקום קדוש למוסלמים וליהדות אין כל זיקה לאתר."

עובדה

במסגרת פסגת קמפ-דוויד ב-2000 יאסר ערפאת טען, ששום בית מקדש יהודי לעולם לא עמד על הר הבית.³ שנה אחרי זה איקרמה סברי, המופתי של ירושלים, שמונה ע"י הרשות הפלסטינית, אמר לכתב עת גרמני *Die Welt*: "אין ולו ראייה קטנה ביותר לקיומו של בית מקדש יהודי במקום הזה בעבר. בכל העיר אין אפילו אבן אחת ויחידה, שתצביע על ההיסטוריה היהודית." את העמדה הזאת מפריך הספר בשם "מדריך מקוצר לאל-הרם אל-שריף", שפרסמה המועצה המוסלמית העליונה ב-1930. המועצה, הגוף המוסלמי העליון בירושלים בתקופת המנדט הבריטי, אמרה במדריך, שאתר הר הבית "הוא מן העתיקים ביותר בעולם. קדושתו מתחילה מאז העבר הרחוק ביותר. זהותו עם אתר בית המקדש של שלמה ללא כל ספק לא מהווה נושא לויכוח. זה גם המקום, לפי האמונה האוניברסאלית, בה בנה דוד מזבח לאלוהים והקריב קרבנות עולה ושלמים." הנה התיאור של אזור אורות שלמה, שפקידי הווקף המוסלמי הפכוהו למסגד חדש ב-1996, כפי שהוא מופיע במדריך: "...אין בידינו הרבה מידע על ההיסטוריה המוקדמת של האורות עצמה. היא מתחילה, כנראה, עם בניית בית המקדש של שלמה... לפי יוספוס הוא היה קיים ושימש מחסה ליהודים בתקופת כיבוש ירושלים ע"י טיטוס בשנת 70 לספירה."⁴ אם מחפשים אוטוריטה בעלת סמכות גדולה יותר, ניתן לפנות לקוראן – הספר הקדוש של האסלאם – המתאר את בניית בית המקדש הראשון של שלמה (13:34) והמדבר על חורבן בית המקדש הראשון והשני (17:7).

הזיקה היהודית להר הבית מתחילה לפני יותר משלושת אלפים שנה ומושרשת במסורת ובהיסטוריה. מאמינים, שכל סיפור העקידה, כאשר אברהם בא להקריב את יצחק בנו, התרחש בפסגת הר המוריה – הר הבית של היום. בקודש קודשים של בית המקדש הראשון נמצא ארון הברית, והן בית המקדש הראשון, הן בית המקדש השני עד חורבנו בידי הרומאים היווה מרכז החיים החברתיים והדתיים של היהודים. אחרי חורבן בית המקדש השני השליטה על הר הבית עברה מיד ליד של כובשים מתחלפים. מסגד אל-עומאר נבנה במקום הימצאותם של בתי המקדש העתיקים בתקופה המוקדמת של השלטון המוסלמי.

יהודים חרדים לא מבקרים בהר הבית מחשש של דריכה מקרית במקום של קודש הקודשים, מכיוון שמיקומה המדויק על ההר אינו ידוע. ליהודים אחרים ולא-מוסלמים מותר לבקר באזור.

"התנועה הציונית המציאה, שהיה כאן בית המקדש של שלמה. אבל כל זה שקר."

- שייתח ראד סלח, מנהיג התנועה האסלאמית בישראל⁵

מיתוס

"ירושלים לא צריכה להיות בירת מדינת ישראל."

עובדה

מאז דוד המלך הפך את ירושלים לבירת הממלכה היהודית לפני יותר מ-3000 שנה, לעיר היה תפקיד מכריע בחיי היהודים. הכותל המערבי בעיר העתיקה הוא מרכז הפולחן היהודי ומוקד התפילה היהודית. שלושה פעמים ביום במשך אלפי שנים התפללו היהודים "והביאנו לציון עירך ברינה" וחזרו על שבועת משורר התהילים: "אם אשכחך ירושלים, תשכח ימיני". ירושלים "ידעה רק שתי תקופות של גדלות אמיתית, והמרחק ביניהן – אלפיים שנה. הגדלות הייתה רק תחת השלטון היהודי." כתבו לאון וג'יל אוריס בספרם 'ירושלים'. "זה נובע מכך, שהיהודים אהבו יותר מכולם ונשארו נאמנים לאהבתם הזאת במשך מאות שנות גלותם... זאת פרשת אהבים ארוכה ועמוקה ביותר בהיסטוריה האנושית."⁶

"במשך שלושת אלפים שנה ירושלים הייתה מרכז התקווה והכיסופים היהודיים. לשום עיר אחרת לא היה תפקיד כה מכריע בהיסטוריה, תרבות, דת ותודעה של עם, כפי שהיה לירושלים בחיי היהודים והיהדות. לאורך מאות שנות גלות ירושלים נשארה חיה בלבבות היהודים בכל מקום כנקודה מרכזית של ההיסטוריה היהודית, סמל התהילה העתיקה, ההגשמה הרוחנית והחידוש המודרני. הלב והנשמה האלו של עם ישראל מעוררים מחשבה, שאם תרצה למצוא מילה פשוטה אחת כסמל להיסטוריה היהודית, תהיה זאת המילה – ירושלים."

- טדי קולק⁷

מיתוס

"בניגוד ליהודים הערבים היו רוצים לקבל את בינאומה של ירושלים."

עובדה

כאשר האו"ם העלה את שאלת ארץ ישראל ב-1947, הוא הציע לבנאם את כל ירושלים. וותיקן ומשלחות רבות אחרות, בעיקר אלו הקתוליות, לחצו על מעמד זה, אבל סיבת המפתח להחלטת האו"ם הייתה השאיפה של הגוש הסובייטי לפגוע במלך עבדאללה של עבר הירדן והפטרוניס הבריטים שלו ע"י שליטת השליטה על העיר מעבדאללה. הסוכנות היהודית אחרי שינוי-ערכים רציני הסכימה לקבל את הבינאום בתקווה, שבטווח קצר הפתרון הזה יגן על העיר מפני שפיכות דמים ואת המדינה החדשה – מפני העימות. היות שתכנית החלוקה הציעה משאל עם על מעמד העיר אחרי עשר שנים, והיהודים היוו בה רוב ניכר, הציפיות היו, שהעיר תשולב למדינת ישראל. מדינות ערב התנגדו קשות לבינאום ירושלים, כפי שהם התנגדו לשאר תכנית החלוקה. במאי 1948 ירדן פלשה וכבשה את מזרח ירושלים ובכך לראשונה בהיסטוריה היא חילקה את העיר וגרשה אלפי יהודים, שמשפחותיהם גרו בעיר במשך מאות שנים. האירועים בשטח עקפו את תכנית החלוקה של האו"ם, כולל הצעתן לבנאם את ירושלים. ראש הממשלה דוד בן-גוריון הכריז, שמדינת ישראל לא מוכנה יותר לקבל את רעיון הבינאום של ירושלים.

"מן הראוי היה לתת את ירושלים ליהודים. הם אלו, שהפכו אותה למפורסמת."
- וינסטון צ'רצ'יל⁸

מיתוס

"בינאום זאת הדרך הטובה ביותר לפתרון הטענות הנוגדות לגבי ירושלים."

עובדה

האנשים, שנדמה להם, שאין פתרון לטענות נוגדות לגבי ירושלים, פונים מחדש אל רעיון הבינאום של העיר. למרבה האירוניה, הרעיון לא זכה לתמיכה מרובה במשך 19 שנות השלטון הירדני על העיר העתיקה, כשנאסר על יהודים ומוסלמים ישראלים לבקר במקומות הקדושים להם.

מהויכוח על ירושלים וחשיבותו לאנשים רבים, שלא נמנים על יהודים ישראלים, לא ניתן להסיק, שהעיר שייכת לאחרים או זקוקה לשלטון בינלאומי. אין שום תקדים לצעד כזה. הדבר הקרוב ביותר לעיר בינלאומית היתה ברלין אחרי מלחמת העולם השנייה, שארבעת המעצמות התחלקו ביניהן בשלטון על העיר, והניסיון הזה הוכיח את עצמו כאסון אמיתי. אפילו אם מדינת ישראל הייתה מוכנה לקבל את הרעיון הזה, לאיזה קבוצה בינלאומית מתקבלת על הדעת ניתן יהיה להעביר את הגנת הזכויות והחופש, שמדינת ישראל מבטיחה בין כה וכה? וודאי לא לאו"ם, שהפגין חוסר הבנה מוחלט של הבעיות הישראליות מאז החלוקה. מדינת ישראל יכולה לסמוך רק על תמיכתה של ארה"ב ורק במועצת הביטחון של האו"ם הוותו האמריקני יכול להגן על מדינת ישראל מתעלולים פוליטיים של אומות אחרות.

מיתוס

"מ-1948 עד 1967 ירדן הבטיחה חופש הדת לכל הדתות בירושלים."

עובדה

בשנות 1948-67 ירושלים הייתה מחולקת בין ישראל לירדן. ישראל הפכה את ירושלים המערבית לבירתה. ירדן כבשה את חלקה המזרחי. הואיל וירדן שמרה על מצב של מלחמה עם ישראל, העיר הפכה בעצם לשני מחנות צבאים מלאים בחומות בטון ובונקרים, גדרות תיל, שדות מוקשים וביצורים צבאיים אחרים.

תחת סעיף 8 של הסכם שביתת הנשק של 1949 ירדן וישראל היו אמורות להקים ועדות להסדר חידוש תפקוד נורמאלי של מוסדות תרבותיים והומאניטאריים בהר הצופים, שימוש בהר הזיתים וגיישה חופשית לאתרים קדושים ומוסדות תרבות. אבל ירדן הפרה את ההסכם ומנעה מישראלים גישה לכותל המערבי ולבית הקברות בהר הזיתים, שם יהודים קברו את מתיהם במשך יותר מ-2500 שנה.

תחת השלטון הירדני "הוטלו מגבלות שונות על נוצרים ישראלים במהלך עליותיהם העונתיות לרגל לאתרים הקדושים עבורם" בירושלים, העיר טדי קולק. "רק מספר מצומצם קיבל אישור לבקר בעיר העתיקה ובית לחם בחג המולד והפסחא וגם זה באי רצון".⁹ ב-1955 ו-1964 ירדן חוקקה חוקים המטילים פיקוח ממשלתי הדוק על בתי ספר נוצריים, כולל מגבלות על פתיחת בתי ספר חדשים, פיקוח מדיני על מימון בתי ספר, מינוי המורים ודרישות ללמד קוראן. ב-1953 ו-1965 ירדן אימצה חוקים השוללים ממוסדות צדקה ודת נוצריים את הזכויות לרכוש נדל"ן בירושלים.

ב-1958 המשטרה עצרה את הפטריארך הארמני הנבחר וגירשה אותו מירדן ובכך סללה דרך לבחירת פטריארך, שנתמך ע"י ממשלת המלך חוסיין. בגלל מדיניות הדיכוי הזאת נוצרים רבים הגרו מירושלים. מספרם ירד מעשרים וחמש אלף ב-1949 לפחות משלוש-עשרה אלף ביוני 1967.¹⁰ מדינת ישראל ביטלה את החוקים המפלים האלה מיד אחרי איחוד העיר ב-1967.

מיתוס

"ירדן שמרה על אתרים קדושים ליהודים."

עובדה

ירדן חיללה אתרים קדושים ליהודים. המלך חוסיין אישר בניית כביש למלון "אינטרקונטיננטל" דרך בית הקברות בהר הזיתים. מאות קברים יהודיים נהרסו ע"י הכביש, שלא הייתה שום בעיה לבנותו בכל מקום אחר. חיל הנדסה של הלגיון הערבי הירדני השתמש במצבות לזכר רבנים וחכמי יהדות מופלגים כמדרכות ובתי שימוש במחנות צבאים (כאשר מדינת ישראל שחררה את העיר, עדיין ניתן היה לראות הכתובות על האבנים).

הרובע היהודי העתיק של העיר העתיקה נהרס, 58 בתי כנסת ירושלמים בני כמה מאות שנים נחרבו או נשמדו, אחרים הפכו לאורוות ולולים. משכנות עוני נבנו סמוך לכותל המערבי.¹¹

מיתוס

"השלטון הישראלי ריסן את חופש הדת בירושלים."

עובדה

אחרי מלחמת ששת הימים מדינת ישראל ביטלה את כל החוקים המפלים, שחוקקה ירדן ואימצה את הסטנדרט הגבוה משלה לאבטחת גישה לאתרי דת. "כל העושה דבר העשוי להפך את חופש הגישה של חברי דתות שונות למקומות מקודשים להם," אומר החוק הישראלי "צפוי למאסר בפועל בן חמש שנים." מדינת ישראל גם הפקידה את ניהול המקומות הקדושים בידי רשויות דתיות של כל אחת מן הדתות. כך, למשל, הווקף המוסלמי אחראי על המסגדים בהר הבית.

בנות הצדקה של מנזר סן ונסן דה פול (Les Filles de la Charite de l'Hospice Saint Vincent de Paul) של ירושלים דחו את ההתקפות על התנהגותה של מדינת ישראל בירושלים חודשים ספורים אחרי שהיא השתלטה על העיר:

עבודה כאן נהייתה מאושרת במיוחד, וצעדינו התרחבו הודות לרצונן הטוב של הרשויות הישראליות... התרחבו לא רק לנו, אלא (חשוב יותר) לערבים שבתחום טיפולנו.¹²

נשיא ארה"ב לשעבר, ג'ימי קרטר, הודה, שחופש הדת גדל תחת השלטון הישראלי. "אין ספק", שמדינת ישראל עשתה עבודה טובה יותר להבטחת גישה למקומות הקדושים של העיר מאשר עשתה זאת ירדן. "היום יש כאן גישה ללא כל הפרעות," טען קרטר. "דבר כזה לא היה בשנות 1948-67." ¹³ משרד החוץ האמריקני מעיר גם, שהחוק הישראלי מבטיח חופש הדת והממשלה מכבדת את הזכות הזאת.¹⁴

"אני גם מעריך את העובדה, שישראל מאפשרת אקלים רב-דתי בו כל יום שיש אלף מוסלמים מתפללים בגלוי בהר הבית בירושלים. כשראיתי את זה, הייתי חייב לשאול את עצמי: היכן בעולם המוסלמי אלף יהודים יכולים להתאסף ולהתפלל במקום פומבי לעיני כולם?"
- סופר מוסלמי אירשאד מאנג'י¹⁵

מיתוס

"מדינת ישראל שוללת ממוסלמים ונוצרים גישה חופשית לאתריהם הקדושים."

עובדה

מאז 1967 מאות אלפי מוסלמים ונוצרים – רבים מהם ממדינות ערב, ששומרות על מצב המלחמה עם מדינת ישראל – מגיעים לירושלים לבקר במקומות הקדושים להם. לפי אסלאם הנביא מוחמד עבר בנס ממכה לירושלים, משם הוא עלה לשמים. מסגד עומאר ומסגד אל-אקצה – שניהם נבנו במאה השביעית ובזאת השלימו את זיהוי "המקום המרוחק" המוזכר בקוראן כירושלים, וכך הפך המקום למקום קדוש אחרי מכה ומדינה. אחרי איחוד ירושלים במהלך מלחמת ששת הימים שר הביטחון משה דיין התיר לסמכות מוסלמים – הווקף – לשמור על סמכותו האזרחית בהר הבית על אף היותו של המקום הזה קדוש ביותר ביהדות. הווקף מפקח על פעילות יומיומית במקום. נוכחות ישראלית בכניסה להר הבית נועדה להבטיח גישה לאתר לבני כל הדתות. מנהיגים ערביים רשאים לבקר בירושלים כדי להתפלל, אם רצונם בכך, בדיוק כפי שעשה נשיא מצרים אנוואר סדאת במסגד אל-אקצה. מטעמי ביטחון לפעמים מוטלות מגבלות זמניות על הר הבית, אבל לא מדובר בביטול חופש הדת ומסגדים אחרים נשארים נגישים אפילו בתקופות המתח המרבי. למשל, באוקטובר 2004 למרות ערנות גבוהה לטרוריים והמלחמה הפלסטינית המתמשכת כ-140 אלף מתפללים מוסלמים הגיעו לתפילות רמדאן בהר הבית. עבור נוצרים ירושלים היא המקום שם גר, דרש, נפטר וקם לתחייה ישו. אמנם הכנסייה מדגישה יותר את ירושלים השמימית מאשר את ירושלים הארצית, המקומות המוזכרים בברית החדשה בהקשרו של ישו משכו עולים לרגל ומתפללים אדוקים במשך מאות שנים. בין האתרים האלה – כנסיית הקבר הקדוש, גן גת שמן, אתר הסעודה האחרונה וויה דולורוזה עם ארבע-עשרה תחנותיה. זכויותיהן של כנסיות נוצריות שונות לשמור על מקומות קדושים בירושלים הוגדרו במהלך המאה התשע-עשרה, כאשר ירושלים הייתה חלק מהאימפריה העות'מאנית. הזכויות האלה הידועות כ"הסכם סטאטוס קוו על מקומות קדושים לנוצרים בירושלים" נשארו בתוקף בתקופת המנדט הבריטי ועדיין נשמרות במדינת ישראל.

"יש רק ירושלים אחת. מנקודת מבט שלנו ירושלים איננה נושא לפשרות. ירושלים הייתה שלנו, תהיה שלנו, היא שלנו ותישאר כזאת לנצח".
- רה"מ יצחק רבין¹⁷

מיתוס

"המדיניות הישראלית מעודדת התקפותיהם של קיצוניים יהודים על תושבים מוסלמים ונוצרים ועל מקומותיהם הקדושים."

עובדה

הרשויות הישראליות תמיד השתדלו לעצור את הקיצוניים מכל הדתות ולמנוע מהם חילול האתרים הקדושים וביצוע פעולות של אלימות לידם. כאשר מדינת ישראל לא הצליחה למנוע פעולות מסוג זה, היא הענישה את המעורבים בהן בכל החומרה. לדוגמא, אלן גודמן, ישראלי חולה נפש שב-1982 השתולל עם נשק בהר הבית, נידון למאסר עולם.
ב-1984 הרשויות הישראליות הסתננו לקבוצת יהודים, שתכננו פעילות אלימה כנגד אתרים ואזרחים לא-יהודיים. המחבלים האלה הורשעו ונאסרו.
ב-1990 נאמני הר הבית, קבוצת יהודים קיצוניים תכננה לצעוד בסוכות בהר הבית על מנת להניח אבן פינה לבית המקדש השלישי. המשטרה המודאגת, שמצעד כזה יגרה את זעמם של המוסלמים ויגביר את המתח השורר בין כה וכה כתוצאה מהאינתיפאדה והאירועים במפרץ הפרסי, מנעה מהם זכות לערוך מצעד. בג"ץ אישר את ההחלטה הזאת – העובדה ששודרה מיד למנהיגי דת האסלאם והתקשורת הערבית. למרות הפעולה המקדימה של מדינת ישראל, "מנהיגים מוסלמים ופעילי אינתיפאדה התעקשו להסית את נאמניהם לעימות".¹⁸ כתוצאה מכך פרצו מהומות טרגיות, במהלכן נהרגו 17 ערבים.
מאז מדינת ישראל עומדת על המשמר ועושה את כל מה שבידיה כדי למנוע כל פרובוקציה ע"י קבוצה או אנשים בודדים, שעלולים לאיים על קדושת המקומות המקודשים לכל אחת מהדתות. לדוגמא, ב-2005 ישראל אסרה ללא-מוסלמים לעלות להר הבית במטרה למנוע מראש אסיפה מתוכננת של לאומנים יהודיים קיצוניים.

מיתוס

"ישראל לא הכירה בתביעות הפלסטיניות על ירושלים".

עובדה

ירושלים לעולם לא הייתה בירתה של שום ישות ערבית. לפלסטינים אין שום תביעה מיוחדת על העיר. הם פשוט דורשים אותה כבירתם.
ישראל הכירה, שבעיר יש אוכלוסייה פלסטינית גדולה, שהעיר חשובה למוסלמים ושויתורים על ריבונותה על העיר עשויים למזער את העימות עם הפלסטינים. הבעיה היא, שפלסטינים מצדם לא הראו שום התחשבות ברוב יהודי בעיר, משמעותה של ירושלים עבור העם היהודי או העובדה, שמדובר בבירה לאומית בפועל.
הצהרת העקרונות הישראלית-פלסטינית (הסכמי אוסלו), שנחתמה ב-1993, השאירה את הסטאטוס של ירושלים פתוח. סעיף 5 אמר רק, שירושלים תהיה אחד הנושאים, שידונו בו במסגרת שיחות השלום להסדר קבע. הפרוטוקול המוסכם מזכיר גם את ירושלים תוך הדגשה, שהעיר נמצאת מחוץ לתחום השיפוט של המועצה הפלסטינית. רה"מ יצחק רבין אמר, שירושלים "לא תיכלל בכל תחום הזכויות של שום גוף, שינהל עניינים פלסטינים בשטחים. ירושלים תישאר תחת ריבונותה של מדינת ישראל".

"מי שמוותר על פיסת אדמה ולו הזעירה ביותר של ירושלים איננו ערבי או איננו מוסלמי".
- יאסר ערפאת¹⁹

הרוב המוחץ של ישראלים מתנגד לחלוקה כלשהי של ירושלים. ובכל זאת נעשו מאמצים למצוא פשרה העשויה להתאים לאינטרסים הפלסטיניים. למשל, כאשר השלטון היה שייך למפלגת העבודה תחת יצחק רבין ושמעון פרס, ח"כ יוסי ביילין כמה פעמים השיג הסכם ניסיוני, שיאפשר לפלסטינים לממש את תביעותיהם על העיר כבירתם מבלי שישראל תקריב את ריבונותה על עיר בירתה. הרעיון של ביילין היה

לאפשר לפלסטינים להקים את בירתם באבו דיס - הפרבר של ירושלים בגדה המערבית. בהמשך הרשות הפלסטינית הקימה בניין של פרלמנט שלה בעיר. רה"מ אהוד ברק הציע ויתורים דרמטיים, שהיו אמורים לאפשר לשכונות ערביות במזרח ירושלים להפוך לבירת מדינה פלסטינית ולהעביר לפלסטינים פיקוח על אתרים קדושים למוסלמים בהר הבית. הדיונים על הרעיונות האלה נמשכו בדצמבר 2000 בפסגת הבית הלבן, אבל יאסר ערפאת דחה אותם. הצעותיו של ברק היו שנויות במחלוקת. הענקת ריבונות על הר הבית הייתה נותנת לערבים עוינים הזדמנות להימצא במלוא מובן המילה על ראשיהם של היהודים המתפללים באתרם הקדוש ביותר. פשרות אחרות, שהוצעו יחד עם חלוקת הריבונות על העיר העתיקה נתקלו בקשיים בשטח מכורח המבנה המסובך של העיר, שמשתררים בו הרובע המוסלמי, הנוצרי, היהודי והארמני. בפברואר 2001 אריאל שרון התמודד בבחירות נגד ברק, בהן הוא ניצח ברוב מכריע. מצע הבחירות שלו תקף במיוחד את ויתוריו של ברק על ירושלים. סיכויי הפשרה להיום תלויים במידה רבה בנכונותם של הפלסטינים להכיר בתביעות היהודים על ירושלים והצעת ויתורים מצידיהם.

"אני קורא למוסלמים לשגר ג'יהאד ולנצל את כל היכולת שלהם להחזיר את פלשתיין ומסגד אל-אקצה הקדוש למוסלמים מדיהם של הכובשים והתוקפים הציונים. על המוסלמים להתאחד בעימותם כנגד יהודים ותומכיהם."

- המלך פאהד הסעודי²⁰

מיתוס

"מדינת ישראל מגבילה את הזכויות הפוליטיות של ערבים פלסטיניים בירושלים".

עובדה

מלבד חופש הדת נהנים ערבים פלסטיניים בירושלים מזכויות פוליטיות חסרות תקדים. לתושבים ערביים ניתנה הבחירה להפוך לאזרחים ישראלים או להישאר עם אזרחות ירדנית. רובם בחרו לשמור על אזרחותם הירדנית. יתרה מזאת ללא כל קשר לאזרחותם ערבי ירושלים זכאים להצביע בבחירות מוניציפאליות ולקחת חלק בניהול העיר.

מיתוס

"במסגרת החלטת 242 של האו"ם מזרח ירושלים נחשבת ל"שטח כבוש". סיפוחה של ירושלים ע"י מדינת ישראל מפרה, אם כן, את החלטת האו"ם."

עובדה

אחד מכותבי הטיוטה של החלטת האו"ם היה שגריר ארה"ב באו"ם דאז, ארתור גולדברג. לפי גולדברג "החלטת 242 לא מתייחסת כלל לירושלים ואין הדבר מקרה...ירושלים היא נושא בפני עצמו ללא קשר לגדה המערבית." במספר נאומיו באו"ם ב-1967 גולדברג אמר: "חזרתי והדגשתי, שקווי שביתת הנשק של 1948 היו אמורים להיות זמניים. זה, כמובן, היה נכון במיוחד בנושא ירושלים. אף פעם בכל הנאומים הרבים שלי לא התייחסתי לירושלים כאל שטח כבוש."²¹ משום שישראל הגנה על עצמה מתוקפנות במלחמת השחרור ומלחמת ששת הימים, נשיא לשעבר של בית המשפט הבינלאומי לצדק, סטיבן שוובל כתב, שהיו לה יותר תביעות לריבונות על ירושלים מאשר לשכניה הערבים.²²

"עמדתנו מתבססת עד היום על כך, שאסור, שירושלים תהפוך שוב לעיר מחולקת. איננו בעד סטאטוס קוו שלפני 1967. בשום פנים ואופן איננו ממליצים חזרה אליו היום."

- הנשיא ג'ורג' בוש²³

מיתוס

"ירושלים המזרחית צריכה להיות חלק ממדינה פלסטינית, כי כל אזרחיה הם ערבים פלסטיניים, והיהודים אף פעם לא גרו שם."

עובדה

לפני 1865 כל האוכלוסייה של ירושלים גרה בתוך חומות העיר העתיקה (מה שנחשב היום לחלק של מזרח העיר). מאוחר יותר העיר התחילה להתרחב מחוץ לחומות הודות לגידול אוכלוסייה וגם יהודים, וגם ערבים התחילו לבנות שכונות חדשות בעיר. לקראת החלוקה במזרח ירושלים, באזור, שכלל את הרובע היהודי של העיר העתיקה, גרה קהילה יהודית פורחת. באזור הזה נמצאים גם אתרים רבים בעלי חשיבות עליונה לדת היהודית, כולל עיר דוד, הר הבית והכותל המערבי. בנוסף, המוסדות הגדולים כמו האוניברסיטה העברית ובית חולים הדסה המקורי נמצאים בהר הצופים – במזרח ירושלים. התקופה היחידה בה החלק המזרחי של ירושלים היה אך ורק ערבי הייתה בשנות 1949-1967, וזה נבע מכיבוש האזור ע"י ירדן וגירוש בכוח של כול היהודים.

מיתוס

"ארה"ב לא מכירה בירושלים כבירת מדינת ישראל".

עובדה

רק לשתי מדינות יש שגרירויות בירושלים – קוסטה-ריקה ואל-סלבדור. מתוך 180 אומות, שיש להן יחסים דיפלומטיים עם ארה"ב, מדינת ישראל היא היחידה, שבירתה לא מוכרת ע"י ממשלת ארה"ב. שגרירות ארה"ב יחד עם רוב האחרות נמצאת בתל-אביב במרחק של 62 ק"מ מירושלים. אולם לארה"ב יש קונסוליה במזרח ירושלים, אשר עוסקת בענייני הפלסטינים בשטחים ופועלת בנפרד מהשגרירות. עליה חלה חובת הדיווח רק ישירות לווישינגטון. כך שהיום אנחנו נתקלים באנומליה לפיה דיפלומטים אמריקנים מסרבים להיפגש עם ישראלים בבירתם, כי מעמדה של ירושלים שנוי במחלוקת, אבל באים במגע עם פלסטינים באותה העיר. ב-1990 הקונגרס העביר החלטה המצהירה, ש"ירושלים נשארת ותישאר גם בעתיד בירתה של מדינת ישראל" ו"צריכה להישאר עיר מאוחדת בה מוגנות הזכויות של כל קבוצה דתית או אתנית". במהלך קמפיין בחירות לנשיאות ב-1992 ביל קלינטון אמר: "אני מכיר בירושלים כבעיר שלמה, בירתה הנצחית של ישראל, ואני מאמין בעיקרון העברת שגרירותנו לירושלים". הוא אף פעם לא חזר על השקפתו זו בתור נשיא, וכך המדיניות הרשמית של ארה"ב נשארה כזאת, שמעמדה של ירושלים מהווה נושא למשא ומתן.

"עלי להיות עיוור כדי להכחיש את הויקה היהודית לירושלים".
- סרי נוסיבה, נשיא אוניברסיטת אל-קודס²⁴

ב-1995 במאמץ לשנות את המדיניות הזאת הקונגרס ברוב מכריע העביר את חוק שגרירות ירושלים. הצעת החוק היוותה ציון דרך בכך, שהצהירה, שלפי מדיניות רשמית של ארה"ב ירושלים תוכר כבירה נצחית, שלמה ומאוחדת של מדינת ישראל ודרשה, שלא יאוחר ממאי 1999 שגרירות ארה"ב במדינת ישראל תוקם בירושלים. החוק כלל גם סעיף ויתור, לפיו הנשיא יכול כעיקרון להתעלם מהחקיקה הזאת, אם הוא נאלץ לפעול כך כצעד לטובת האינטרסים החיוניים של ארה"ב. הנשיא קלינטון ניצל את האופציה הזאת.

במהלך קמפיין בחירות לנשיאות של שנת 2000 ג'ורג' וו. בוש הבטיח, שבתור נשיא הוא מיד "יתחיל את תהליך העברת השגריר האמריקני לעיר, שמדינת ישראל בחרה בה כבירתה".²⁵ אמנם בתור נשיא בוש חזר על תקדימו של קלינטון ומתוקף סמכותו הנשיאותית מנע את העברת השגרירות לירושלים. המתנגדים למאמצי הקונגרס להכריח את הממשל להכיר בירושלים כבירת מדינת ישראל עומדים על כך, שצעד כזה יזיק לתהליך השלום, ואילו תומכי החקיקה טוענים, שההפך הוא נכון. לטענתם, הבהרת עמדתה של ארה"ב בנושא ירושלים המאוחדת תחת ריבונות ישראלית תמתן את הציפיות חסרות בסיס של פלסטינים ביחס למעמד העיר, וכך יגדלו הסיכויים להסכם סופי.

עובדה

חרף סירובו להכיר בריבונות ישראלית על הר הבית הווקף שיתף פעולה עם פקחים ישראלים בעת ניהול עבודות באתר הקדוש. אבל אחרי הסכמי אוסלו בשנת 1993 את מקומו של הווקף הירדני תפסו נציגי הרשות הפלסטינית. בעקבות המהומות, שליוו את החלטת מדינת ישראל לפתוח את מנהרות הכותל, הווקף הפסיק שיתוף הפעולה עם מדינת ישראל. כך, הווקף מנע מפקחים ישראלים להשגיח על העבודות המתנהלות בהר - מה, שגרם נזק בלתי-הפיך לשרידים ארכיאולוגיים מתקופות בית המקדש הראשון והשני. ארכיאולוגים ישראלים גילו, שבמהלך עבודות בניה ושיפוץ נרחבות הועברו מהר הבית והושלכו לאשפה אלפי טונות של חצץ דק, ובתוכו - שרידים חשובים. לדעת מומחים, אפילו אם השרידים האלה לא נהרסו, הם איבדו כל חשיבות ארכיאולוגית, כי פועלים פלסטיניים העובדים במקום ערבבו תגליות מתקופות ארכיאולוגיות שונות, כאשר הם חפרו את האדמה בדחפורים.²⁶

לאור רגישותו של נושא הר הבית והמתחים הקיימים בין כה וכה בין ישראלים לפלסטיניים ביחס לירושלים, הממשלה הישראלית לא התערבה בפעילויות הווקף. בינתיים, חורבן העבר נמשך.

"בשבילנו יש רק ירושלים אחת, אין אחרת. היא תהיה שלנו לנצח ולעולם לא תהיה עוד בידי הזרים. נכבד ונעריך את כל אוהבי ירושלים מכל האמונות והדתות. נשמור בזהירות על כל אתרי תפילותיהם, כנסיות ומסגדים, ונבטיח את חופש הפולחן, שלא היה, כאשר אחרים שלטו כאן. נעמוד פנים אל פנים מול כול העולם ללא פחד ונבטיח את עתידה של ירושלים המאוחדת. כי ירושלים היא העוגן, שורש החיים והאמונה של עם ישראל ולא ניפרד ממנה עוד לעולם."

- אריאל שרון²⁷

הערות:

¹Encounter, (February 1968).

²John Oesterreicher and Anne Sinai, eds., *Jerusalem*, (NY: John Day, 1974), p. 1; Israel Central Bureau of Statistics; Jerusalem Foundation; Municipality of Jerusalem. The figures for 2000 include 9,000 with no religion classified.

³Interview with Dennis Ross, Fox News Sunday, (April 21, 2002).

⁴*Jerusalem Post*, (January 26, 2001).

⁵*Jewish Telegraphic Agency*, (February 12, 2001).

⁶Leon and Jill Uris, *Jerusalem*, (New York: Doubleday and Company, 1981), p. 13.

⁷Teddy Kollek, *Jerusalem*, (DC: Washington Institute For Near East Policy, 1990), pp. 19-20.

⁸Sir Eveyln Shuckburgh, *Descent to Suez; Diaries 1951-56*, (London, 1986).⁹Kollek, p. 15.

¹⁰Kollek, p. 16.

¹¹Kollek, p. 15.

¹²*Catholic Herald of London*, (October 6, 1967).

¹³*Near East Report*, (April 2, 1990).

¹⁴U.S. Department of State, "2001 Annual Report on International Religious Freedom," Released by the Bureau for Democracy, Human Rights, and Labor, (Washington, D.C., December 2001).

¹⁵Pearl Sheffy Gefen, "Irshad Manji, Muslim Refusenik," *Lifestyles Magazine*, (Summer 2004), p. 29.

¹⁶*Jerusalem Post*, (October 22, 2004).

¹⁷Jerusalem Day Address to Knesset, (May 29, 1995).

¹⁸Kollek, p. 62.

¹⁹Voice of Palestine, Algiers, (September 2, 1993).

²⁰Saudi Press Agency, (July 15, 1986).

²¹[New York Times](#), (March 12, 1980).

²²[American Journal of International Law](#), (April 1970), pp. 346-47.

²³Letter from President George Bush to Jerusalem Mayor Teddy Kollek, (March 20, 1990).

²⁴[Jerusalem Post](#), (November 12, 2001).

²⁵Speech to AIPAC Policy Conference, (May 22, 2000).

²⁶[Jewish Telegraphic Agency](#), (February 12, 2001).

²⁷[Address by Prime Minister Sharon at the Jerusalem Day Ceremony Ammunition Hill](#), (June 6, 2005).

18. מדיניות חוץ אמריקאית בענייני המזרח התיכון

מיתוס

"הקמתה של מדינת ישראל נבעה אך ורק מהלחץ, שהפעילה ארה"ב."

עובדה

כאשר האו"ם העלה את שאלת ארץ ישראל, הנשיא הארי טרומן אמר בבירור, שארה"ב לא "תשתמש באימים או בלחץ בלתי הולם מכל סוג שהוא על משלחות אחרות." ¹ יחד עם זאת היה מקום מסוים להפעלת לחץ, ולארה"ב היה תפקיד מכריע בהבטחת התמיכה לתכנית החלוקה. אמנם השפעתה של ארה"ב הייתה מוגבלת, כפי שבא לידי ביטוי בעת ההצבעה, כאשר מדינות חסותה של ארה"ב כמו יוון וקובה הצביעו נגד החלוקה, ואל-סלבאדור והונדורס נמנעו. הרבה חברי הממשל של טרומן התנגדו לתכנית החלוקה. ביניהם – שר הביטחון ג'יימס פורסטאל, שהאמין, שהמטרות הציוניות היוו איום על הספקת הנפט לארה"ב ולמעמדה האסטרטגי באזור. איחוד ראשי המטות הביע דאגה על כך, שאם המערב ירחיק את הערבים, הם עלולים להתייצב לצד הסובייטים. המתנגדים הפנימיים האלה במידה רבה הצליחו לערער את תמיכתה של ארה"ב בהקמת המדינה היהודית. ² הרבה דברים נכתבו על הטקטיקה של תומכי תכנית החלוקה, ואילו התנהגותן של מדינות ערב זכתה להתעלמות. והרי הן, למעשה, התעסקו בכיפוף ידיים פעיל משלהם באו"ם בניסיון להטביע את תכנית החלוקה. ³

מיתוס

"ב-1948 ארה"ב העדיפה את מדינת ישראל על פני הערבים הודות ללחץ, שהפעיל הלובי היהודי."

עובדה

טרומן תמך בתנועה הציונית, כי הוא האמין, שהקהילה הבינלאומית חייבת לקיים את הבטחתה של הצהרת בלפור, וכי הוא האמין, שהיה זה צעד הומאניטארי לשיפור המצב הקשה בו שרויים היהודים, שעברו את השואה. הוא לא האמין, שזה יפגע בזכויות הערבים או לפחות אמור לפגוע בהן. ניתן לראות את ההיגיון, שעמד מאחורי גישתו, בהערתו ביחס למשא ומתן בנושא הגבולות של מדינה יהודית:

כל האזור מצפה לפיתוח, ואם הוא יזכה לטיפול זהה לזה, שהענקנו לאגן הנהר טנסי, יוכלו לחיות בו עוד 20-30 מיליון בני-אדם. אם נפתח פתח לעתיד שכזה, אכן יהיה זה צעד קונסטרוקטיבי והומאניטארי, אשר גם יקיים את ההבטחות, שניתנו בתקופת מלחמת העולם הראשונה. ⁴

הציבור האמריקני תמך במדיניות הנשיא. לפי סקרי דעת הקהל, 65 אחוז אמריקאים תמכו בהקמת מדינה יהודית. רק ברבעון השלישי של שנת 1947 62850 גלויות, 1100 מכתבים ו-1400 מברקים הציפו את הבית הלבן, רובם מאיצים בנשיא לנצל את ההשפעה האמריקאית באו"ם. ⁵ תמיכה ציבורית זו באה לידי ביטוי בקונגרס בו החלטה לתמוך בהצהרת בלפור אומצה ב-1922. ב-1944 שתי המפלגות הלאומיות קראו לשיקום הקהיליה היהודית וב-1945 גם הקונגרס אימץ החלטה דומה.

במקום להיכנע ללחץ היהודי טרומן נטה להגיב בצורה חריפה ל"לובי היהודי". הוא חזר על תלונותיו על הלחץ ודיבר על כך, שכדאי לסדר את כל הפרופגנדה היהודית בערימה אחת ולקרב אליה גפרור. במכתבו לסנטור קלוד פפר טרומן כתב: "אילולא התערבותם בלתי-מוצדקת של הצינים, היינו מיישבים את הנושא כבר לפני שנה וחצי".⁶ קשה לחשוב, שגישה זאת אפיינה פוליטיקאי, שדאג לקולות הבוחרים היהודים.

מיתוס

"לארה" ב אין שום דבר משותף עם מדינת ישראל."

עובדה

יחסי ארה"ב-ישראל מבוססים על שני עמודי תווך – ערכים משותפים ואינטרסים הדדיים. לאור הדמיון בין האינטרסים והשקפות עולם, העובדה, שהתמיכה בישראל מהווה את אחד מערכי מדיניות חוץ המדוברים והנפוצים ביותר בקרב העם האמריקאי, איננה מפליאה. למרות מיקומה הגיאוגרפי באזור לא מפותח יחסית וקרוב יותר לעולם השלישי מאשר למערב, מדינת ישראל הצליחה במשך פחות משישים שנה לתפוס את מקומה כמעצמה מתקדמת עם מאפייני החברה המערבית. ניתן לזקוף זאת בצורה חלקית לזכותו של האחוז הגבוה של האוכלוסייה, שעלה מאירופה או מצפון אמריקה והביא איתו ערכים פוליטיים ותרבותיים של המערב. כמו כן, הדבר נובע ממורשת יהודית-נוצרית משותפת.

יחד עם זאת מדינת ישראל היא חברה רב-תרבותית המורכבת מיוצאי יותר ממאה מדינות. היום, כמחצית מכל הישראלים הם יהודים מזרחיים (ספרדיים), ששורשיהם נעוצים בקהילות יהודיות עתיקות-יומין של מדינות מוסלמיות בצפון אפריקה ובמזרח התיכון.

למרות שהם גרים באזור המדינות האוטוקרטיות, הישראלים בכל נימי נפשם מרגישים מחויבים לדמוקרטיה לא פחות מאשר אמריקאים. כל אזרחי מדינת ישראל ללא הבדל גזע, דת או מין שווים בפני החוק ונהנים ממלוא הזכויות הדמוקרטיות. חופש הדיבור, ההתאגדות והתקשורת מעוגנים בחוקי המדינה ובמסורת. הרשות השופטת העצמאית של מדינת ישראל שומרת היטב על הזכויות האלה. המערכת הפוליטית אכן שונה מזאת של ארה"ב – מדינת ישראל היא דמוקרטיה פרלמנטארית – אבל גם היא מבוססת על עקרון הבחירות החופשיות בין מפלגות שונות. ועל אף שלמדינת ישראל אין חוקה רשמית, היא בחרה לאמץ "חוקי יסוד" המעניקים ערבויות חוקיות זהות. אמריקאים זמן רב הביטו על ישראלים בהערצה, שנבעה לפחות חלקית מהדמיון ביניהם הבא לידי ביטוי ברוח החלוצית ובמאבק על עצמאות. בדומה לארה"ב גם מדינת ישראל היא מדינת המהגרים. חרף המעמסה של הוצאת כמעט חמישית מתקציבה על צרכי הביטחון היא מצטיינת ברמה יוצאת מן הכלל של צמיחה כלכלית לאורך רוב ההיסטוריה. היא גם הצליחה להעניק עבודה לרוב העולים החדשים. כפי שקרה בארה"ב, גם כאן העולים לארץ ניסו לשפר את חייהם וחי ילדיהם. כמה מהם הגיעו מחברות יחסית לא מפותחות כמו אתיופיה או תימן והגיעו ממש ללא כל רכוש, השכלה או הכשרה מקצועית וכאן בארץ הם הפכו לתורמים יעילים לחברה הישראלית.

הישראלים ידועים גם בלהט ההשכלה הדומה מאוד לזה של האמריקאים. הישראלים נמנים גם על האנשים המשכילים ביותר בעולם.

מאז קום המדינה למדינת ישראל הייתה כלכלה מעורבת המשלבת קפיטליזם עם סוציאליזם לפי הדגם הבריטי. הקשיים הכלכליים של מדינת ישראל, שנוצרו בעיקר אחרי מלחמת יום הכיפורים ב-1973 עם עליות מחירי הנפט והצורך בהוצאות תל"ג לצרכי ביטחונה ללא פרופורציות סטנדרטיות, הביאו למעבר הדרגתי לקראת מערכת השוק החופשי המקבילה לזאת, שקיימת בארה"ב. ארה"ב הייתה בעלת בריתה בתהליך הזה.

בשנות השמונים מוקד של תשומת הלב עבר לעמוד התווך הנוסף של המערכת – אינטרסים משותפים. הדבר נעשה עקב איומים על האזור ובגלל העובדה, שמבחינת החקיקה הפניה לבקשת אמצעים לשיחיתוף פעולה אסטרטגי היא מובנת יותר. חרף סיומה של המלחמה הקרה מדינת ישראל שומרת על תפקידה במאמצים משותפים להגנה על אינטרסים אמריקאים, כולל שיתוף פעולה קרוב במלחמה נגד טרור. שיתוף פעולה אסטרטגי התקדם עד שקיימת היום ברית בפועל. סימני האיכות של היחסים האלה הם עקביות ונאמנות: ארה"ב יודעת, שהיא יכולה לסמוך על ישראל.

קשה יותר לפתח תכניות המושתתות על ערכים משותפים של שתי האומות מאשר על אינטרסים ביטחוניים, ובכל זאת קיימות גם תכניות כאלה. למעשה, יוזמות הערכים המשותפים האלה מכסות קשת

רחבה של נושאים, כגון, איכות הסביבה, אנרגיה, חלל, חינוך, בטיחות בעבודה ובריאות. יותר מ-400 מוסדות אמריקאים ב-47 מדינות, מחוז קולומביה ופורטו-ריקו קיבלו כפסים מתכניות דו-לאומיות עם מדינת ישראל. קשרים לא מפורסמים כמו הסכם הסחר החופשי, תכנית לחקר הפיתוח המשותף, תכנית לשיתוף פעולה אזורי במזרח התיכון ומזכרי הבנות שונים כמעט עם כל סוכנות ממשלתית של ארה"ב ממחישים את העומק והייחוד של יחסים אלה. ואולי חשובים עוד יותר הם הקשרים הנרחבים בין מדינת ישראל וכל אחת מחמישים מדינות ארה"ב ומחוז קולומביה.

מיתוס

"רוב האמריקאים מתנגדים ליחסי קרבה בין ארה"ב למדינת ישראל."

עובדה

התמיכה במדינת ישראל איננה נחלת הקהילה היהודית בלבד. אמריקאים מכל הגילאים, הגזעים והדתות מזדהים עם מדינת ישראל. התמיכה הזאת היא גם לא חד-מפלגתית, כאשר רוב הדמוקרטים והרפובליקנים נוהגים ברוב המקרים לצדד במדינת ישראל על פני הערבים.

התשובה לשאלה הנשאלת ביותר בנושא המזרח התיכון – "במצב במזרח התיכון האם אתם מזדהים עם מדינת ישראל או עם מדינות ערב?" – מהווה הוכחה טובה ביותר ליחסם של האמריקאים כלפי מדינת ישראל. הארגון, שערך את מרבית הסקרים, הוא מכון גלופ. התמיכה במדינת ישראל לפי סקרי המכון נשארה תמיד מאז 1967 סביב 50 אחוז.

ב-76 סקרי גלופ מאז 1967 במוצע 46% אמריקאים הביעו תמיכה במדינת ישראל לעומת 12% התומכים במדינות ערב ו/או הפלסטינים. האמריקאים מזדהים קצת יותר עם פלסטינים מאשר עם מדינות ערב, אבל אין שוני משמעותי בתוצאות של הסקרים המבקשים לבחור בין מדינת ישראל לפלסטינים ושל סקרים אחרים.

נפוצה סברה שגויה, שפעם האהדה במדינת ישראל הייתה גדולה יותר. האמת היא שלפני מלחמת המפרץ מספר השיא היה 56%, והיה זה מיד אחרי מלחמת ששת הימים. בינואר 1991 האהדה למדינת ישראל הגיעה לשיא חדש של 64% לפי מכון גלופ. בינתיים התמיכה בערבים צנחה לשמונה אחוז והפרש שיא זה היווה 56 נקודות!

לפי הסקר האחרון של מכון גלופ בפברואר 2005 52% אמריקאים הביעו אהדה למדינת ישראל לעומת רק 18%, שאהדו לפלסטינים. למרות האלימות של שלושת השנים הקודמות ושטף מתמיד של סקירות שליליות בתקשורת מדובר כמעט באותה רמת תמיכה בה זכתה ישראל אחרי מלחמת ששת הימים, כאשר, כפי שרבים נוטים להאמין בטעות, מדינת ישראל הייתה פופולארית ביותר. הנתונים המתמייחים לפלסטינים הינם גבוהים מאי פעם (בהזדמנויות שונות שאלות בנושא "ערבים" זכו לרמות גבוהות יותר של תמיכה).

מהסקרים עולה גם, שהציבור רואה במדינת ישראל בת-בריתה הנאמנת של ארה"ב – תחושה, שרק התגברה אחרי מלחמת המפרץ. בינואר 1991 סקר של האריס, למשל, הראה, ש-86% מהאמריקאים רואים במדינת ישראל "בת ברית קרובה" או "מדינה ידידותית". היה זה ציון שיא של כל הסקרים של האריס. בשנת 2005 המספר עמד על 72% - מה שמיקם את ישראל במקום הרביעי אחרי בריטניה, קנדה ואוסטרליה. בסקר ADL של שנת 2005 מדובר היה ב-71%, ובמאי 2003 סקר, שמומן ע"י ARNSI (אגודה למחקר נושאי ביטחון לאומיים) דיווח, ש-63% אמריקאים מאמינים, שישראל היא "בת בריתה מהימנה של ארה"ב במאבק נגד טרור".

"האומות המאוחדות עם ההסכמה המלאה מצד ממשלתנו ועמנו תמימות דעה, שבארץ ישראל יש להניח את היסודות של הקהילה היהודית."

- הנשיא וודרו וילסון, 3 במרץ 1919 ⁷

מיתוס

"ארה"ב תמיד נהגה במדיניות עוינת כלפי הערבים."

עובדה

הערבים כמעט לא מודעים לתפקידה של ארה"ב בסיוע למדינות ערב בהשגת עצמאותן. הנשיא וילסון דגל בהגדרה עצמית של כל אומה ואומה, וכניסתה של ארה"ב למלחמת העולם הראשונה סייעה לקריסתה של האימפריה העות'מאנית ולדרבון המעבר לעצמאות בעולם הערבי. הערבים תמיד תבעו, שמדיניות כלפי המזרח התיכון תהיה לפי עקרון "משחק סכום אפס", כאשר תמיכה באויבם – מדינת ישראל – אוטומטית מהווה תבוסה עבורם. כך, מדינות ערב ניסו לאלץ את ארה"ב לבחור בתמיכה או בהם או במדינת ישראל. ארה"ב בדרך-כלל סירבה להיקלע למלכודת זו. עובדה, שלארה"ב יש קשרים קרובים עם מדינת ישראל ויחד עם זאת היא מצליחה לשמור על יחסים טובים עם מספר מדינות ערב, מהווה הוכחה, שאין סתירה בין שני הדברים. ארה"ב שאפה זמן רב להגיע ליחסי ידידות עם מנהיגים ערבים ובתקופה זו או אחרת שמרה על יחסים טובים עם רוב מדינות ערב. בשנות השלושים גילוי הנפט הביא לכך, שחברות אמריקאיות רבות פיתחו קשרים הדוקים עם ערבי המפרץ. בשנות החמישים המטרות האסטרטגיות של ארה"ב עוררו לנסות לכרות ברית עם מדינות ערב פרו-מערביות. המדינות כמו עיראק ולוב היו ידידותיה של ארה"ב לפני שמנהיגים קיצוניים השתלטו עליהן. מצרים, שהביעה עוינות כלפי ארה"ב תחת נאצר, הפכה לחלק מהמחנה הפרו-מערבי תחת סדאת. מאז מלחמת העולם השנייה ארה"ב הזרימה סיוע כלכלי וצבאי לאזור, והיום היא התומכת העיקרית של מדינות כמו ירדן, ערב הסעודית, מרוקו, מצרים ונסיכויות המפרץ. למרות שמדינות ערב האשימו את ארה"ב בתבוסתן במלחמות, שהם פתחו כנגד מדינת ישראל, האמת היא, שרוב התוקפנים נהנו גם הם בזמנם מסיוע אמריקאי או לפחות הסיוע הזה הוצע להם.

מיתוס

"מאז 1948 ארה"ב אוטומטית תמכה במדינת ישראל."

עובדה

ארה"ב הייתה בעלת בריתה הקרובה ביותר של מדינת ישראל במהלך ההיסטוריה, ובכל זאת היא פעלה פעמים רבות כנגד רצונותיה של המדינה היהודית. ניסיונה של ארה"ב לאזן את התמיכה במדינת ישראל בפיוס הערבים התחיל ב-1948, כאשר הנשיא טרומן הראה סימנים של היסוס בנושא תכנית החלוקה ותמיכה ברעיון של "שטח הנאמנות". אחרי פלישתן של צבאות ערב השכנות לישראל ארה"ב שמרה על אמברגו על נשק, שהגביל בצורה חמורה את יכולתם של היהודים להגן על עצמם. אפילו אחרי מלחמת השחרור ארה"ב לא הביעה רצון לדרוש את ביצוע הפרויקטים ליישובם מחדש של הפליטים הערבים. ארה"ב גם לא ששה לגנות את הפרות האמנה והחלטות האו"ם ע"י הערבים. כך, למשל, ניתנה לערבים רשות להמשיך את הסגר תעלת סואץ, הטלת חרם על מדינת ישראל וביצוע מעשי טרור. למעשה, ארה"ב לעיתים קרובות יותר הביעה באו"ם עמדה נגד מדינת ישראל ועד 1972 לא ניצלה את זכות הוטו שלה במועצת הביטחון כדי לסכל החלטות אנטי-ישראליות. אולי הדוגמא הדרמטית ביותר של מדיניות אמריקאית הנוגדת את המדיניות הישראלית באה לידי ביטוי במבצע קדש, כאשר הנשיא אייזנהאואר עמד בתוקף נגד בריטניה, צרפת ומדינת ישראל. אחרי המלחמה הזאת בעקבות הלחץ, שהפעילה ארה"ב, מדינת ישראל נאלצה לסגת מכל השטח, שהיא הצליחה לכבוש. דוד בן-גוריון סמך על הבטחות אמריקאיות מפוקפקות, שזרעו את זרעי העימות של 67'. בתקופות שונות נשיאי ארה"ב פעלו כנגד מדינת ישראל. למשל, ב-1981 רונאלד רייגן דחה את הסכם שיתוף פעולה אסטרטגי אחרי סיפוח רמות הגולן ע"י מדינת ישראל. בהזדמנות אחרת הוא עיכב משלוח מטוסי קרב בשל אי שביעות רצונו מפלישה ישראלית ללבנון. ב-1991 הנשיא בוש ערך מסיבת עיתונאים במהלכה הוא ביקש לדחות את מועד הדיון בבקשותיה של מדינת ישראל לערביות להלוואות, שנועדו לסייע לקליטתם של יהודים עולים מבריה"מ ואתיופיה. בוש נימק את טענתו באי הסכמתו למדיניות ההתנחלויות הישראלית. בניסיון לחזק את יוקרתו בנוגע לדחייה, בוש השתמש בשפה בוטה, אשר עוררה סערת רוחות בציבור וגרמה לדאגה בקרב הקהילה היהודית מפני עליית האנטישמיות. למרות תיאורו הנפוץ כאחד הנשיאים הפרו-ישראלים ביותר בהיסטוריה, גם ביל קלינטון מתח ביקורת על מדינת ישראל בהזדמנויות רבות. גם ממשלתו של ג'ורג' וו. בוש לא מהססת למתוח ביקורת על מדינת ישראל עד פעילותיה, שנראות כמנוגדות לאינטרסים של ארה"ב, אף כי בדרך-כלל מסתייגת מהצהרות

פומביות חריפות. בשנים הראשונות של המלחמה הפלסטינית ארה"ב הטילה אמברגו על חלקי רזרבה של המסוקים מתוך הכעס על שימוש במסוקים מתצורת ארה"ב בהתנקשויות. ממשלתו של בוש גם הענישה את ישראל על הסכמתה למכור ציוד צבאי לסין ב-2005.⁸

מיתוס

"ארה"ב תמיד סיפקה למדינת ישראל נשק כדי להבטיח לה יתרון איכותי על פני הערבים."

עובדה

ארה"ב סיפקה רק כמות מוגבלת של נשק למדינת ישראל, כולל תחמושת ורובים ללא רתע, לפני 1962. באותה שנה הנשיא קנדי מכר לישראל טילי נ"ט מדגם HAWK, אבל רק אחרי שבריה"מ סיפקה למצרים מפציצים לטווח רחוק. לקראת 1965 ארה"ב הפכה לספק הנשק העיקרי של מדינת ישראל. אחת הסיבות לדבר הייתה כניעתה של מערב גרמניה ללחץ הערבי, שבעקבותיה היא הפסיקה מכירת טנקים למדינת ישראל. אולם במשך רוב תקופת השלטון של ג'ונסון מכירת הנשק למדינת ישראל אוזנה ע"י העברות דומות לערבים. כך, מכירת הטנקים הראשונה למדינת ישראל ב-1965 התקווה עם העסקה הזוהר לירדן.⁹ ארה"ב לא סיפקה מטוסים למדינת ישראל עד 1966. אפילו אז נעשו הסכמים סודיים לאספקת אותם המטוסים למרוקו ולוב וציוד צבאי נוסף נשלח ללבנון, ערב הסעודית ותוניס.¹⁰ כפי שהיה בשנת 1948, ארה"ב הטילה אמברגו על מדינת ישראל במהלך מלחמת ששת הימים, בעוד שערבים המשיכו לקבל את הנשק הסובייטי. החלטתה של צרפת להטיל אמברגו על העברת נשק למדינה היהודית ערערה עוד יותר את מעמדה של מדינת ישראל, ובכך הסתיים תפקידה של צרפת כספק הנשק העיקרי הנוסף של מדינת ישראל.

רק כאשר התברר, שלמדינת ישראל אין כל מקור אחר לנשק, ובריה"מ לא מעוניינת כלל להגביל את מכירותיה לאזור, הסכים הנשיא ג'ונסון למכור למדינת ישראל את סילוני פנטום, שהעניקו למדינת ישראל את יתרונה האיכותי הראשון. "מעתה ואילך נהפוך לספק הנשק העיקרי של מדינת ישראל", אמר סגן שר הביטחון, פול ורנקה, לשגרירי ישראל, יצחק רבין, "וכך נהיה מעורבים יותר במצב הביטחון הישראלי שיהיה כרוך בצורה ישירה יותר בביטחונה של ארה"ב."¹¹

מאז ארה"ב התחילה במדיניות לפיה מדינת ישראל תשמור על יתרון איכותי. אמנם ארה"ב נשארה גם מחויבת לספק נשק למדינות ערב, כולל טילים משוכללים, טנקים ומטוסים, שסופקו לירדן, מרוקו, מצרים, ערב הסעודית ומדינות המפרץ. כך, כאשר ב-1978 מדינת ישראל קיבלה את מטוסי F-15, קיבלה אותם גם ערב הסעודית (מצרים קיבלה מטוסי F-5E). ב-1981 ערב הסעודית קיבלה לראשונה את הציוד הצבאי, שנתן לה יתרון איכותי על פני מדינת ישראל. מדובר במטוסי רדאר מדגם AWACS. היום מדינת ישראל קונה מארה"ב את הציוד המשוכלל ביותר, אבל גם מדינות ערב רבות מקבלות מארה"ב את מיטב הטנקים, המטוסים והטילים. אולי נשאר עדיין יתרון איכותי, אך ללא ספק מדובר ביתרון מזערי.

"חברתנו מוארת בתוכנה הרוחנית של הנביאים העבריים. לארה"ב ומדינת ישראל יש אהבה משותפת לחופש האדם ויש להן אמונה משותפת בדרך החיים הדמוקרטית..."

-הנשיא לינדון ג'ונסון¹²

מיתוס

"סיוע ארה"ב למזרח התיכון תמיד היה חד-צדדי, כאשר הערבים כמעט ולא קיבלו דבר."

עובדה

אחרי ניצחונה של מדינת ישראל במלחמת השחרור ארה"ב נענתה לבקשתה לסיוע כלכלי במטרה לעזור לקליטת עולים חדשים ואישרה הלוואה בגובה של 135 מיליון דולר מבנק יצוא-יבוא. כמו כן היא מכרה לה עודפי סחורה. בשנים הראשונות האלה של מדינת ישראל (וגם היום) היחס לסיוע האמריקאי נראה כאמצעי לקידום השלום.

ב-1951 הקונגרס הצביע בעד עזרה למדינת ישראל בהתמודדותה עם המעמסה הכלכלית המוטלת עליה עקב עלייה המונית של פליטים יהודיים ממחנות העקורים באירופה ומהגטו במדינות ערב. אז ערבים התלוננו על הזנחתם מצד ארה"ב, למרות שלא היה להם שום עניין או שימוש בסיוע אמריקאי באותה

תקופה. ב-1951 סוריה דחתה את הצעות סיוע של ארה"ב. עיראק וערב הסעודית העשירות בנפט לא היו זקוקות בתמיכתה הכלכלית של ארה"ב, וירדן עד סוף שנות החמישים הייתה בת-חסותה של בריטניה. אחרי 1957, כאשר ארה"ב לקחה על עצמה אחריות על תמיכה בירדן והחליטה לתמוך כלכלית במצרים, התמיכה למדינות ערב הרקיעה שחקים. כמו כן מאז ועד היום ארה"ב שומרת על הסטאטוס של התורם העיקרי לפלסטינים דרך UNRWA.

מאז מלחמת העולם השנייה מדינת ישראל קיבלה מארה"ב יותר סיוע ישיר מכל מדינה אחרת, אבל במחצית הראשונה של התקופה הזאת היקפי הסיוע הזה היו קטנים יחסית. מאז 1949 ועד 1973 ארה"ב סיפקה למדינת ישראל כ-122 מיליון דולר בממוצע לשנה, סך 3.1 מיליארד דולר (ולמעשה, יותר ממיליארד אחד של מה שנקרא הלוואות לרכישת ציוד צבאי בשנות 3-1971). לפני 1971 מדינת ישראל קיבלה בסה"כ רק 277 מיליון דולר בסיוע צבאי – כל הכסף הזה בצורת הלוואות כמכירה בהקפה. גם רוב הסיוע הכלכלי למדינת ישראל בא בצורת הלוואה. לשם השוואה, לפני 1971 מדינות ערב קיבלו סיוע גדול בערך פי שלוש ממה שקיבלה מדינת ישראל, סה"כ – 4.4 מיליארד דולר או במילים אחרות – 170 מיליון דולר לשנה. יתרה מזאת, בניגוד למדינת ישראל הנהנת כמעט אך ורק מסיוע אמריקני, מדינות ערב זכו לסיוע מאסיה, מזרח אירופה, בריה"מ והקהילה האירופית.

"מתוקף אחריותי עלי לראות, שמדיניותנו כלפי מדינת ישראל תואמת את מדיניותנו כלפי העולם כולו. שנית, ברצוני לעזור לבנות בארץ ישראל מדינה דמוקרטית חזקה, פורחת, חופשית ועצמאית. עליה להיות מספיק גדולה, מספיק חופשית ומספיק חזקה כדי להעניק לאזרחיה ביטחון ואפשרות לפרנס את עצמם."

- הנשיא טרומן¹³

עד 1974 מדינת ישראל לא קיבלה סיוע בהיקף רחב. רק אחרי מלחמת יום הכיפורים בעקבות הסכמי קמפ דייוויד הסכומים עלו בצורה דרסטית. בסך הכול מאז 1949 מדינת ישראל קיבלה סיוע של יותר מתשעים מיליארד דולר. אמנם הסכום הסופי הזה מרשים מאוד, הערך האמיתי של הסיוע למדינת ישראל נשחק ע"י האינפלציה.

גם מדינות ערב, שחתמו על הסכמים עם מדינת ישראל, זכו לתגמולים כספיים. מאז חתימת הסכם עם מדינת ישראל מצרים זכתה למקום שני של רמת התמיכה האמריקאית (1.8 מיליארד דולר בשנת 2005, כאשר מדינת ישראל קיבלה 2.6 מיליארד דולר). גם ירדן הרוויחה רמה גבוהה יותר של תמיכה כלכלית מאז חתימת הסכם עם ישראל (שעלתה מפחות מ-40 מיליון דולר לכמעט 250 מיליון דולר). ארה"ב גם ויתרה על חובותיהן של שתי מדינות ערב אלה המסתכמות בכמה מיליארדי דולרים. אחרי חתימת הסכם אוסלו ארה"ב התחילה לספק סיוע כלכלי גם לפלסטינים. סיוע כלכלי לגדה המערבית וחבל עזה בין 1993 ל-2004 הסתכם בכ-1.3 מיליארד דולר. במאי 2005 קונגרס העביר 200 מיליון דולר כעסקת סיוע חרום לפלסטינים במטרה לקדם פרויקטים של פיתוח בגדה המערבית ובחבל עזה. במאמץ לחזק את ידו של הנשיא הפלסטיני אבו מאזן נשיא בוש הסכים לספק לרשות הפלסטינית 50 מיליון דולר בסיוע ישיר. בעבר הסיוע לא היה ישיר, שולם דרך ארגונים לא ממשלתיים, אבל כעת הקרנות האלה הופקדו לחשבון מיוחד, שמנהל אותו שר האוצר הפלסטיני סלאם פאייד, שלזכותו נין לזקוף חלק גדול של הפיכת העניינים הכלכליים של הרשות הפלסטינית לברורים יותר. הכסף אמור "לשמש לבניית בתים, בתי ספר, כבישים, מתקני מים ומרפאות בריאות בעזה על מנת להקל על תקופת המעבר מהנסיגה הישראלית"¹⁴.

מיתוס

"מדינת ישראל ממשיכה לדרוש סכומי עתק לסיוע כלכלי, למרות שהיום היא מדינה עשירה, שלא זקוקה יותר לעזרה."

עובדה

מאז שנת כספים 1987 מדינת ישראל קיבלה כל שנה מענק של 1.2 מיליארד דולר לסיוע כלכלי ומענק של 1.8 מיליארד דולר כתמיכה צבאית. ב-1998 מדינת ישראל הציעה מעצמה להקטין את תלותה הכלכלית בסיוע האמריקני. לפי הסכם, שהושג עם ממשלת קלינטון והקונגרס, היקף הסיוע הכלכלי השנתי ירד מ-1.2 מיליארד דולר ב-120 מיליון דולר כל שנה, כך שהוא יתבטל בשלבים במשך עשר

שנים. מחצית החסכונות השנתיים של תמיכה כלכלית כל שנה (ששים מיליון דולר) תתווסף לחבילת הסיוע הצבאי למדינת ישראל כהכרה בהגדלת צרכי ביטחונה. הצעתה של מדינת ישראל נבעה מכך, שכבר אין לה אותו צורך בסיוע, שהיה לה פעם. הכלכלה הישראלית מבוססת היום היטב. ובכל זאת מדינת ישראל עדיין שקועה בחובות ישנים לארה"ב, שלא נמחלו לה כפי שנמחלו לירדן ומצרים. בנוסף מדינת ישראל עדיין יכולה להיעזר בסיוע האמריקני. המדינה הזאת עדיין נמצאת במצוקה פיננסית עצומה של קליטת עשרות אלפי עולים מבריה"מ לשעבר, רמת אבטלה גבוהה מאוד ומספר מעורר דאגה של אנשים החיים מתחת לקו העוני. המצב הלך והחמיר עקב המלחמה הפלסטינית, אשר מוטטה את ענף התיירות וכל ענפי הכלכלה המציעים שירותים בתחום. זאת ועוד הוויתורים במסגרת שיחות השלום כללו פירוק בסיסים צבאיים ואיבוד משאבים בעלי ערך רב, שיש למצוא להם חלופה. רק מחיר ההתנתקות הסתכם בשני מיליארד דולר. ב-2005 הסיוע הכלכלי לישראל היה אמור לרדת ל-360 מיליון דולר בעוד הסיוע הצבאי היה אמור לגדול ל-2.2 מיליארד דולר.

מיתוס

"מדינת ישראל מתרברבת בכך, שהיא המעצמה הרביעית בכוחה בעולם, כך שהיא וודאי לא זקוקה לסיוע צבאי של ארה"ב."

עובדה

למדינת ישראל יש הסכמי שלום רק עם שתיים משכנותיה. מבחינה טכנית היא עדיין נשארת במצב מלחמה עם שאר העולם הערבי והמוסלמי, וכמה מדינות, בעיקר איראן, אינן מסתירות את עוינותן כלפיה. לאור האיום הפוטנציאלי מדינת ישראל חייבת לשמור על הגנה חזקה. כפי שניתן לראות לפי הטבלה בנספח, מדינת ישראל עומדת מול אויבים מטיילי אימה, שעלולים להתחבר יחד, כמו שהם עשו בפועל בעבר, על מנת לאיים על בטחונה. לכן היא חייבת לסמוך על יתרון איכותי להבטחת התבוסה של אויביה, והדבר אפשרי רק בתנאי, שהיא תמשיך לרכוש את הנשק החדש ביותר. אולם מחיריהם של טנקים, טילים ומטוסים חדשים הם גבוהים, ומדינת ישראל לא יכולה להרשות לעצמה להשיגן בכוחות עצמה, כך שהמשך הסיוע האמריקני בתחום חיוני לביטחונה. כמו כן, לאויביה של מדינת ישראל יש מספר רב של ספקים, ואילו מדינת ישראל בתחום הזה אמורה לסמוך כמעט בלעדית על ארה"ב.

מיתוס

"סיוע צבאי של ארה"ב מסבסד את קבלני התעשייה הצבאית של ישראל על חשבון התעשייה האמריקאית."

עובדה

בניגוד לדעה רווחת, ארה"ב לא סתם רושמת המחאות על סכום של מיליארדי דולר ומעבירה אותן לידי ישראל, שתבזבז אותו כרצונה. רק כ-25 אחוז (555 מיליון דולר מתוך 2.2 מיליארד דולר בשנת 2004) של מה, שמדינת ישראל מקבלת כמימון צבאות חוץ (FMF), היא רשאית לבזבז לרכישת ציוד צבאי כרצונה. 74% הנותרים יש לממש בתוך ארה"ב תוך כדי מתן הזדמנויות של רווח ומקומות עבודה. למעלה מאלף חברות ב-47 מדינות ארה"ב, מחוז קולומביה ופורטו-ריקו חתמו על חוזים בשווי מיליארדי דולרים במסגרת תכנית זאת במהלך מספר שנים אחרונות. הנתונים לשנת 2004 מוצגים בטבלה שלהלן:

ערך הזמנות של מימון צבאות חוץ (FMF) לפי מדינה¹⁵

אלבאמה	\$78,276,940
ארקנסו	\$81,801
אריזונה	\$22,691,178
קליפורניה	\$140,040,580

\$13,929,613	קולוראדו
\$29,994,359	קונקטיקוט
\$225,251	דלוור
\$44,555	מחוז קולומביה
\$58,534,433	פלורידה
\$4,043,891	ג'ורג'יה
\$2,745,748	איאובה
\$65,000	הוואי
\$22,372,828	אילינוי
\$2,218,757	אינדיאנה
\$19,194,285	קנזס
\$33,275,716	קנטאקי
\$36,900,038	לואיזיאנה
\$20,555,992	מסצ'וסטס
\$41,821,169	מרילנד
\$30,304,390	מישיגן
\$5,701,158	מינסוטה
\$2,563,271	מיסורי
\$6,152,867	מיסיסיפי
\$64,553	מונטנה
\$8,411,180	צפון קרוליינה
\$240,000	נברסקה
\$10,538,391	ניו-המפשיר
\$40,998,939	ניו-ג'רסי
\$118,093	ניו-מקסיקו
\$518,921	נבאדה
\$114,131,158	ניו-יורק
\$55,781,273	אוהיו
\$3,089,217	אוקלהומה
\$3,458,387	אורגון
\$12,377,050	פנסילבניה
\$63,750	רוז איילנד
\$1,215,324	דרום קרוליינה
\$90,000	דרום דקוטה
\$16,465,058	טנסי
\$65,216,418	טקסס
\$347,871	אוטה

וירג'יניה	\$10,094,379
ורמונט	\$180,929
ושינגטון	\$3,630,537
ויסקונסין	\$6,523,873
מערב וירג'יניה	\$35,910

מיתוס

"למדינת ישראל אף פעם לא היה ערך אסטרטגי לארה"ב."

עובדה

ב-1952 גנרל עומר ברדלי, ראש איגוד ראשי המטות, האמין, שלהגנה על מזרח התיכון למערב היה צורך ב-19 פלוגות, ומדינת ישראל תהיה מסוגלת לספק שתיים. הוא חזה גם, שלקראת 1955 רק שלוש מדינות יוכלו לספק כוחות אוויריים לטובת המערב במקרה של צורך בהגנה על המזרח התיכון, ואלו הן: בריטניה, טורקיה וישראל. ניתוחו של ברדלי נדחה בגלל סברת הדרג הפוליטי העליון, לפיה לארה"ב חשוב יותר לשתף פעולה עם מצרים ומאוחר יותר עם עיראק. היה חשש, שהכללת הכוחות הישראליים באסטרטגיה מערבית ירחיק את הערבים.¹⁶

הניצחון המוחץ של מדינת ישראל על איחוד הכוחות הערביים ב-1967 העמיד השקפה זאת בספק. שנה אחרי זה ארה"ב לראשונה מכרה למדינת ישראל מטוסים משוכללים (סילוני פנטום). וושינגטון שינתה את מדיניותה כלפי המזרח התיכון משאיפה למאזן הכוחות בעבר להבטחת יתרון איכותי למדינת ישראל על פני אויביה.

מדינת ישראל הוכיחה את עצמה ב-1970, כאשר ארה"ב ביקשה את עזרתה בתמיכה במשטרו של המלך חוסיין. נכונותה של מדינת ישראל לסייע לעמאן ותנועת הכוחות הצבאים לגבול ירדן גרמו לנסיגתם של טנקים סוריים, שנשלחו לפני זה לירדן במטרה לתמוך בכוחות אש"ף הקוראים תיגר על המלך במהלך "הספטמבר השחור".¹⁷

בתחילת שנות השבעים היה ברור כבר, ששום מדינת ערב לא תוכל או לא תרצה לתרום לביטחון המערב במזרח תיכון. הסכם בגדד – תוקפו פג מזמן, ומדינות פרו-אמריקאיות היו חלשות בהשוואה לכוחות אנטי-מערביים של מצרים, סוריה ועיראק. אפילו אחרי שינוי האוריינטציה של מצרים בעקבות חתימת הסכם שלום עם מדינת ישראל ארה"ב לא יכלה לסמוך על כל מדינת ערב בנושא סיוע צבאי.

ממשלתו של קרטרי החלה להגשים מעין שיתוף פעולה אסטרטגי (שלא דובר עליו בצורה כזאת), שאפשר למדינת ישראל למכור ציוד צבאי לארה"ב. הנכונות לערב את מדינת ישראל במבצעים צבאיים משותפים מוגבלים נראתה בעיני הנשיא קרטרי כאמצעי תגמול למדינת ישראל על "התנהגות נאותה" בשיחות השלום עם מצרים.

אמנם הצד האמריקאי עדיין לא שש להעניק ליחסים אלה מעמד רשמי, היחסים בין ארה"ב למדינת ישראל התמקדו בעיקר בשיתוף פעולה אסטרטגי, כאשר השלטון עבר לרונאלד רייגן. לפני הבחירות רייגן כתב: "רק אם נכיר בפה מלא את התפקיד המכריע של מדינת ישראל בחישובינו האסטרטגיים נוכל להכין יסודות לסיכול מזימותיה של מוסקבה באזורים ובמשאבים חיוניים לביטחוננו ולרווחתנו הלאומית".¹⁸

מימוש השקפתו של רייגן הגיע לשיא בעת חתימת מזכר ההבנות בנושא "שיתוף פעולה אסטרטגי" ב-30 בנובמבר 1981. ב-29 בנובמבר 1983 נחתם הסכם חדש היוצר קבוצה פוליטי-צבאית משותפת (JPMG) וקבוצת פיקוח על סיוע ביטחוני - קבוצת תכנון סיוע ביטחוני משותף (JSAP).

ב-1987 הקונגרס הכיר בישראל כבעלת ברית חשובה מחוץ לנאט"ו. החוק הזה ביסס רשמית את מעמדה של מדינת ישראל כבעלת ברית ואפשר לתעשייתה להתחרות על חוזה יצור בהיקף משמעותי של ציוד צבאי בתנאים שווים עם התעשייה של מדינות נאט"ו ושאר בעלות הברית הקרובות של ארה"ב.

"מאז הקמתה מחדש של מדינת ישראל התפתחו קשרי ברזל בין הדמוקרטיה היא לשלנו."

- הנשיא רונאלד רייגן¹⁹

באפריל 1988 הנשיא רייגן חתם על מזכר הבנות נוסף הכולל בתוכו את כל ההסכמים הקודמים. ההסכם הזה מיסד את היחסים האסטרטגיים.

לקראת סוף הקדנציה של רייגן ארה"ב סיפקה ציוד למדינת ישראל, נהגה לערוך אימונים משותפים, החלה בפיתוח משותף של טיל בליסטי אנטי-טקטי מדגם "חץ" והייתה מעורבת במספר רב של מבצעים צבאיים משותפים אחרים. מאז שיתוף פעולה אסטרטגי בין ארה"ב למדינת ישראל הולך ומתפתח. עכשיו מדינת ישראל מעורבת תדיר באימונים משותפים עם כוחות ארה"ב וב-2005 לראשונה התאמנה גם יחד עם כוחות נאט"ו.¹⁹ היום קשרים אסטרטגיים חזקים מאי-פעם, ומדינת ישראל היא בעלת בריתה של ארה"ב בפועל.

מיתוס

"העסקת מרגל יהונתן פולארד בארה"ב מהווה הוכחה לכך, שמדינת ישראל פועלת נגד אינטרסים אמריקנים."

עובדה

בנובמבר 1985 אף-בי-איי עצר את יהונתן פולארד, אנליסט בשרות המודיעין של חיל הים האמריקני. הוא הואשם במכירת חומר מסווג למדינת ישראל. פולארד נידון למאסר עולם. אשתו אן נידונה למאסר של חמש שנים בפועל על עזרתה לבעלה. מיד אחרי מעצרו של פולארד מדינת ישראל התנצלה והסבירה, שהפעולה לא אושרה על-ידה. "מדינת ישראל נוהגת במדיניות של הימנעות מכל פעילות מודיעינית הקשורה לארה"ב" הגיעה הודעה רשמית ממשלת ישראל, "לאור קשרי הידידות הקרובים והמיוחדים" בין שתי המדינות. רה"מ שמעון פרס הצהיר: "ריגול בארה"ב עומד בניגוד מוחלט למדיניותנו."²⁰ ארה"ב ומדינת ישראל עבדו יחד בחקירת פרשת פולארד. החקירה הישראלית גילתה, שפולארד לא פעל עבור שרות המודיעין הישראלי או המוסד. הוא פעל תחת קבוצת ביון מדעית קטנה ועצמאית. מי שיזם את המגע עם הישראלים היה פולארד עצמו. ועדת משנה של ועדת הביטחון והחוק של הכנסת בנושא המודיעין ושרותי הביטחון הגיעה למסקנה: "ללא כל ספק... הדרג המבצעי (דהיינו: היחידה לקשרי מדע ברשותו של רפאל איתן) החליט לגייס ולטפח קשר עם פולארד ללא כל בדיקה או התייעצות עם הדרג המדיני או הסכמה ישירה או עקיפה של הדרג הפוליטי." ועדת הכנסת נזפה בממשלה על פיקוח לקוי על היחידה המדעית. כפי שהובטח לממשלת ארה"ב, פורקה יחידת הריגול שהנהיגה את פולארד, חבריה נענשו והמסמכים הגנובים הוחזרו.²¹ הנקודה האחרונה הייתה קריטית עבור משרד המשפטים האמריקאים, שתבע את פולארד.

פולארד הכחיש האשמות בריגול "נגד" ארה"ב. לטענתו, הוא סיפק רק מידע, שלדעתו, היה חיוני לביטחונה של מדינת ישראל ושהפנטגון הסתיר. זה כלל מידע על משלוחי הנשק הסובייטי לסוריה, הנשק הכימי של עיראק וסוריה, פרויקט הפצצה האטומית של פקיסטן ומערכות הגנה אווירית של לוב.²² פולארד הורשע בריגול. מאסר עולם היה עונש מאסר חמור ביותר, שניתן אי פעם עבור ריגול לבעלת הברית. זה הרג אף מתקופת המאסר הממוצעת כעונש על ריגול עבור בריה"מ ושאר אויבי ארה"ב.²³ למרות שתחילה ישראל נמנעה מלפרסם זאת, ממשלת בנימין נתניהו הודתה, שפולארד אכן פעל עבור המודיעין הישראלי והעניק לו אזרחות ישראלית. נתניהו דרש חנינה לפולארד במהלך שיחות השלום במטע וואי במרילנד ב-1998. מאז פקידי הממשל הישראלי חוזרים על הפצרותיהם לשחרר את פולארד. גם תומכיו של פולארד בארה"ב דורשים שוב ושוב חנינה עבורו. נשמעו דיווחים, שהנשיא קלינטון שקל את נושא החנינה, אבל אנשי סוכנות הביטחון והמודיעין התנגדו בתוקף לרעיון. לקראת סוף כהונתו של קלינטון הנושא עלה שוב לדיון והסנטור ריצ'ארד שלבי (נציג המפלגה הרפובליקנית של מדינת אלבמה), יו"ר הוועדה הנבחרת של הסנאט בנושא המודיעין יחד עם רוב הסנטורים התנגד לחנינה. "מר פולארד הוא מרגל מורשע, שסיכן את ביטחוננו הלאומי ואת חיי קציני המודיעין שלנו", אמר שלבי. "אין לי מילים, שיביעו בצורה מרשימה דייה את דעתי, שמר פולארד חייב לרצות את מאסרו עד תום הדקה האחרונה..."²⁴

בנובמבר 2003 בית המשפט הפדרלי דחה את ערעורו של פולארד ודרישת הסתכלות מחדש על מסמכים ממשלתיים מסווגים, שכפי שפולארד אמר, יוכיחו, שריגולו לא היה כה מזיק או נרחב כפי שהעלילו עליו התובעים. מבית המשפט נמסר, שפולארד חיכה זמן רב מדי – יותר מעשר שנים מאז כליאתו – כדי

לערער על גזר דינו, וקבעו, שסנגוריו של פולארד לא הביאו שום טיעון מוצדק ומשכנע להסתכלות במסמכי מודיעין סגורים.²⁵

בית המשפט הפדראלי לערעורים של ארה"ב ביולי 2005 הכחיש את טענתו של פולארד, לפיה היה לו עורך-דין בלתי הולם במשפטו המקורי ודחה את בקשתו לקצר את מאסר עולם שלו. בית המשפט מנע גם מעורכי דינו של פולארד גישה למידע מסווג בעזרתו הם קיוו לזכות בחנינת הנשיא עבור המרשה שלהם. הכרעת הדין לא השאירה לפולארד מפלט אחר חוץ מבית המשפט העליון העשוי לשנות את גורלו.²⁶

מיתוס

"תלותה של ארה"ב בנפט של ערבים ירדה במהלך השנים."

עובדה

ב-1973 האמברגו הערבי על הנפט פגע קשות בכלכלתה של ארה"ב. יחד עם קפיצת המחירים של OPEC (אגודת מדינות יצואניות נפט), שבאה בעקבות זאת ותלותה ההולך וגדל של האמריקאים בנפט מחו"ל, גרם למיתון של תחילת שנות השבעים. ב-1973 הנפט המיובא היווה 35% מסך דרישות הנפט של ארה"ב. לקראת שנת 2005 המספר עלה ל-57% ו-OPEC הערבי מהווה 26% מהייבוא האמריקני של שנת 2004 (יחד עם מדינות לא ערביות – אינדונזיה, ונצואלה וניגריה המספר מגיע ל-50%. ערב הסעודית העומדת במקום השלישי, עיראק (מס' 6), אלג'יריה (מס' 7) וכווית (מס' 12) היו בין עשרים ספקי מוצרי הנפט העיקריים של ארה"ב בשנת 2004. מדינות המפרץ הפרסי בלבד מספקות 24% של יבוא הנפט של ארה"ב.²⁷ התלות ההולכת וגדלה בנפט המיובא גם הפכה את כלכלת ארה"ב לפגיעה עוד יותר לקפיצות המחירים, כפי שקרה ב-1979, 1981, 1982, 1990, 2000 ו-2005. העלאות מחיר הנפט אפשרו רווחים אדירים למייצרי הנפט הערביים על חשבון הצרכנים האמריקאים. הרווחים האלה נוצלו לסבסוד רכישות נשק בהיקף רחב ותכניות הנשק הלא-קונוונציונאלי, כמו זאת של עיראק. תלותה של ארה"ב בנפט הערבי מפעם לפעם העלתה רוח רפאים של ניסיון חדש לסחוט את ארה"ב בדרישה להפסיק את תמיכתה בישראל. לדוגמא, באפריל 2002 עיראק עיכבה את משלוחי הנפט לחודש ימים כאות מחאה על המבצע הישראלי לסילוק המחבלים בגדה המערבית. אף יצרן נפט ערבי לא הצטרף לעיראק ולפעולה העיראקית לא הייתה השפעה ממשית על שוק הנפט ולא היו לה שום השלכות פוליטיות. החדשות הטובות לאמריקאים הן ששני ספקי הנפט הראשיים של ארה"ב של היום – קנדה ומקסיקו – הן בעלות בריתה טובות יותר ואמינות יותר ממדינות המפרץ הפרסי.

מיתוס

"תמיכתה של ארה"ב במדינת ישראל הייתה הסיבה למתקפת טרור על מגדלי התאומים והפנטגון ב-11 בספטמבר."

עובדה

המתקפה הזוועתית כנגד ארה"ב בוצעה ע"י קנאים מוסלמים, שהיה להם מגוון של עילות למתקפות טרור אלה ואחרות. למוסלמים האלה יש פרשנות מסולפת של אסלאם, והם מאמינים, שעליהם לתקוף את הכופרים, במיוחד אמריקאים ויהודים, שלא מאמינים כמותם. הם מתנגדים לתרבות המערב והדמוקרטיה ומתנגדים לכל נוכחות אמריקאית בקרב האומות המוסלמיות. מה שמעורר במיוחד את זעמם, זאת נוכחותם של בסיסים צבאיים אמריקניים בערב הסעודית ואזורים אחרים של המפרץ הפרסי. והדבר קיים ללא כל קשר למדיניותה של ארה"ב כלפי הסכסוך הישראלי-פלסטיני. ובכל זאת תירוץ נוסף לקנאות הוא היותה של ארה"ב בעלת בריתה של מדינת ישראל. הפיגועים הקודמים על יעדים אמריקניים, כגון, על ספינת USS COLE ושגרירות ארה"ב בקניה וטנזניה בוצעו ע"י מחבלים מתאבדים, שלזעמם כנגד ארה"ב כמעט ולא היה כל קשר למדינת ישראל.

"אוסמה בן לאדן ביצע פיגועים ואז התחיל לדבר על פלסטינים. הוא אף פעם לא דיבר עליהם לפני זה."

- נשיא מצרים חוסני מובארכ²⁸

אוסמה בן לאדן הודיע, שהוא פעל למען פלסטינים ושזעמו כלפי ארה"ב נבע מהתמיכה האמריקנית במדינת ישראל. הייתה זאת המצאתו החדשה של בן לאדן, שנועדה בבירור לזכות לתמיכה בקרב הציבור הערבי ולהצדיק את פעולות הטרור שלו. סלידתו של בן לאדן כלפי ארה"ב לעולם לא קושרה לסכסוך הערבי-ישראלי. למרות שהרבה ערבים הונו ע"י הניסיון השקוף של בן לאדן להכניס את מדינת ישראל למלחמה, ד"ד עבד אל-חמיד אל-אנסרי, דיקן הפקולטות לשריעה והמפשטים באוניברסיטת קטאר לא הסתיר את ביקורתיותו: "מרב צביעותם אינטלקטואלים [ערבים] רבים מקשרים בין 11 בספטמבר לבעיה הפלסטינית – דבר הנוגד לגמרי את שבע שנות ספרות אל-קעאידה. אל-קעאידה אף פעם לא קישרה שום דבר לנושא הפלשתיין."²⁹

אפילו יאסר ערפאת אמר ל-Sunday Times מלונדון, שעל בן לאדן להפסיק להתחבא מאחורי הבעיה הפלסטינית. בן לאדן "אף פעם לא עזר לנו, הוא פעל באזור שונה לגמרי וכנגד האינטרסים שלנו", אמר ערפאת.³⁰

למרות שהתעמולה של אל-קעאידה לא כוללת את הבעיה הפלסטינית, הארגון התחיל לשחק תפקיד פעיל יותר בטרור נגד יעדים ישראלים החל מ-28 בנובמבר 2002 עם פיגוע התאבדות במלון בבעלות ישראלית בקניה, בו נהרגו שלושה ישראלים ו-11 קניים, וניסיון להפיל מטוס ישראלי בעזרת טיל בעת המראתו מקניה באותו יום.³¹ פעילי אל-קעאידה התחילו גם להסתגל לרשות הפלסטינית.³²

מיתוס

"לא היה שום תקדים לפעולת טרור כמו חטיפת ארבעה מטוסים ביום אחד ב-11 בספטמבר."

עובדה

לרמת הטבח וההרס של 11 בספטמבר אכן לא היה תקדים, כפי שלא היה תקדים לשימוש במטוסים אזרחיים בתור פצצה. אולם חטיפות מתואמות לא היו המצאה חדשה.

ב-6 בספטמבר 1970 חברי החזית העממית לשחרור פלשתיין חטפו שלושה מטוסי סילון (של חברות Pan Am ו-Swissair, TWA) עם יותר מארבע מאות נוסעים בטיסות לניו-יורק. מטוס רביעי – של חברת אל-על – שהמחבלים התכוונו לחטוף גם אותו, ניצל, כאשר סוכני הביטחון הישראלים סיכלו את תכנית החטיפה בזמן הטיסה והרגו אחד מתוך שני המחבלים, כאשר הם ניסו להסתער על תא הטייס. ב-9 בספטמבר החזית העממית חטפה גם מטוס BOAC הבריטי.³³

האז"ם לא דאגו לגנות את החטיפות. מועצת הביטחון רק הביעה דאגה רצינית ואפילו לא הביאה את הנושא להצבעה.

במקום להטיס את מטוסייה לתוך הבניינים הם נחתו בשדות התעופה (שלושה בירדן ואחד במצרים). כל ארבעת המטוסים החטופים פוצצו על הקרקע אחרי שהם נעזבו ע"י כל הנוסעים ב-12 בספטמבר. קרוב לארבעים אמריקאים היו בין הנוסעים, שהוחזקו כבני ערובה בירדן, כאשר המחבלים ניסו לסחוט את מדינות המערב ומדינת ישראל להחליף את בני הערובה במחבלים פלסטיניים הכלואים בבתי סוהר. ב-14 בספטמבר אחרי שחרור כל הנוסעים פרט ל-55 בני ערובה המחבלים הודיעו, שהיחס לכל בני הערובה האמריקאים יהיה כמו אל ישראלים. הגיע התיקו המתוח. בסופו של דבר שבעה מחבלים שוחררו ע"י בריטניה, גרמניה ושווייץ תמורת בני הערובה.³⁴

בעקבות החטיפות אנשי הקונגרס ההמומים קראו לפעולה מיידית ותקיפה מצד ארה"ב והקהילה הבינלאומית. הם דרשו לאמץ במהירה אמצעים למניעת פיראטיות אווירית, להעניש את העומדים מאחוריה ולהטיל אחריות על המדינות המעניקות להם מחסה.³⁵ בפועל כמעט לא נעשה דבר עד שעברו 31 שנה.

החזית העממית כארגון וכמה מהמשתתפים בחטיפה עדיין חיים בעושר ואושר ונתמכים ע"י סוריה, הרשות הפלסטינית ואחרים. למעשה, לילה חאלד, מי שניסתה לחטוף מטוס של אל-על, הייתה אמורה להגיע לשטחים כדי להשתתף במפגש המועצה הלאומית הפלסטינית ב-1996, אך היא עדיין סירבה לכפור בטרוריות. אומרים, שהיום היא גרה בעמאן.

מיתוס

"המוסד הישראלי הוא זה שביצע פיגוע על מגדלי התאומים כדי לעורר את שנאתם של האמריקאים כלפי הערבים."

עובדה

שר הביטחון הסורי, מוסטפה טלס, אמר למשלחת בריטית, שמדינת ישראל היא האחראית על פיגועי 11 בספטמבר בארה"ב. לטענתו, המוסד הזהיר אלפי עובדים יהודים לא לצאת באותו יום לעבודה במרכז הסחר העולמי. הייתה זאת דמות ציבורית מהדרג הגבוה ביותר בקרב הערבים, שהביעה פומבית עמדה זאת, שהייתה נפוצה בכל העולם הערבי, על כך, שהפיגועים מהווים חלק מהקונספירציה היהודית במטרה לעורר פעולות תגמול אמריקאיות כנגד העולם הערבי וכדי להפנות את דעת הציבור האמריקני נגד מוסלמים. למשל, לפי אחד הסקרים, שפורסם בעיתון לבנוני "אנ-נהר", 31% מהמשתתפים בסקר האמינו, שמדינת ישראל הייתה אחראית לחטיפה, בעוד שרק 27% האשימו את אוסמה בן לאדן. סקר דעת הקהל של Newsweek גילה, שרוב המצרים מאמינים, שהיהודים היו אחראים לפיגוע על מגדלי התאומים.³⁶

תורת הקונספירציה הייתה נפוצה גם בקרב מנהיגים מוסלמים בארה"ב. אימאם מוחמד אסי מהמרכז האסלאמי של וושינגטון אמר, שפקידי הממשל הישראלי החליטו לשגר מתקפה אחרי סירובה של ארה"ב לבקשתם לעצור את האינתיפאדה הפלסטינית. "אם לא נחיה בביטחון, גם אתם לא", היה הלך המחשבה הישראלי בתגובה לתשובתה של ארה"ב, לפי אסי.³⁷ שום רשות אמריקאית לא העלתה בדעתה ולא נמצאו שום עדויות להעלאת השערה, שלישראלי או יהודי כלשהו היה תפקיד בהתקפת טרור. תורות הקונספירציה האלה הן שטות גמורה המשקפת את מידת נכונותם של אנשים רבים בעולם הערבי לקבל כל עלילות אנטישמיות ומיתוסים על העוצמה היהודית. הן משקפות גם עד כמה אנשים מסרבים להאמין, שהמוסלמים יכולים להיות אחראים על פשעים שכאלה, ומקווים, שהם יכולים להטיל אשמה על היהודים.

מיתוס

"ארגונים כמו חיזבאללה, הג'יהאד האסלאמי, חמאס והחזית העממית הם לוחמי החירות ולא מחבלים."

עובדה

כאשר אחרי 11 בספטמבר ארה"ב הכריזה על מלחמה בטרור ובמדינות הנותנות מחסה למחבלים, מדינות ערב ואוהדיהן טענו, שלא נכון לראות בארגונים רבים המעורבים בפעולות איבה נגד אמריקאים וישראלים את היעדים למלחמה האמריקאית החדשה, כי במקרים אלה לא מדובר במחבלים, אלא ב"לוחמי החירות". מאחורי המנטרה הזאת עמדו אותם המחבלים, שטענו, שפעולותיהם אינן אלא צורות חוקיות של התנגדות ל"כיבוש הישראלי".

בטיעון הזה יש פגם עמוק. ראשית, אויביה של מדינת ישראל מצדיקים על דרך ההיגיון את חוקיותם של כל הפיגועים בגלל חטאים אמיתיים ומדומים, שביצעו היהודים מאז תחילת המאה העשרים. כתוצאה מכך הגוש הערבי ותומכיו באו"ם הצליחו לעכב כל גינוי של מתקפת טרור נגד מדינת ישראל. במקום זה הם הפכו לדבר שגרתי תמיכה בכל החלטה המותחת ביקורת על פעולות תגמול ישראליות. שנית, בשום מקום אחר בעולם רצח אנשים, נשים וטף חפים מפשע לא נחשב ל"צורה חוקית של התנגדות". רשימה ארוכה של פשעים איומים כוללת ירי צלפים על תינוקות, פיגועי התאבדות בפיצרות ובדיסקו, חטיפה ורצח בני ערובה ורצח הספורטאים האולימפיים ע"י מסתננים. פעולות איבה אלה ואחרות בוצעו ע"י חיזבאללה, הג'יהאד האסלאמי, החמאס, החזית העממית ומספר ארגוני טרור אחרים, רובם פלסטיניים, במשך עשרות שנים ובמקרים נדירים הם גונו או הובאו לדין. כל אלה מתאימים להגדרה של ארגוני טרור של ממשלת ארה"ב – "טרוריות זה שימוש לא חוקי בכוח או אלימות נגד בני אדם או רכוש במטרה לאיים או לכפות דבר-מה על ממשלה, אוכלוסייה אזרחית או פלג ממנה לקידום יעדים חברתיים או פוליטיים"³⁸ – ולכן ארה"ב אמורה לעשות מאמצים לחסום את מקורות מימנם, לסלק את מנהיגיהם ולהעמידם לדין.

במקרים של ארגונים פלסטיניים אין זה סוד, מיהם מנהיגיהם, מהם מקורות מימנם, ואילו מדינות מעניקות להם מחסה. לארגוני חסד אמריקנים יש קשר במימון כמה מארגונים אלה וערב הסעודית, סוריה, לבנון, עיראק, איראן והרשות הפלסטינית – כולן נותנות להם מחסה ו/או תומכות בהם מבחינה פיננסית או לוגיסטית.

"אתה לא יכול להגיד, שיש מחבלים טובים ויש מחבלים רעים."
יועצת הביטחון הלאומי של ארה"ב, קונדוליסה רייס³⁹

מיתוס

**"אוניברסיטאות אמריקאיות צריכות להתנתק מחברות, שיש להן עסק עם ישראל כדי לזרוז את סיום
"הכיבוש" הישראלי והפרת זכויות האדם."**

עובדה

המילה "שלום" לא מופיעה בעצומות "ניתוק הקשר", וזה מבהיר, שהכוונה היא לא לפתור את הסכסוך, אלא לשלול לגיטימיות מקיומה של מדינת ישראל. אלה, שעומדים מאחורי העצומות, מאשימים את מדינת ישראל על חוסר שלום ודורשים ממנה לעשות ויתורים חד-צדדיים מבלי לדרוש דבר מפלסטינים, אפילו לא הפסקת הטרור. מצדדי הניתוק מתעלמים גם ממאמציה של מדינת ישראל במהלך תהליך השלום, שהתחיל באוסלו, נמשך בוועידות פסגה עם הנשיא קלינטון במטרה להגיע לפשרות היסטוריות עם פלסטינים, אשר היו אמורות לסייע להקמת מדינה פלסטינית. אפילו אחרי ההתנתקות, כאשר ישראל ביצעה נסיגה מוחלטת מחבל עזה מספר בודדים וקבוצות התעקשו להתור תחת מדינת ישראל בתעמולותיהם והפגינו בהמשך, שאין הם מעוניינים בכל פשרה טריטוריאלית, אלא בהשמדתה של מדינת ישראל.

מסע הניתוק נגד דרום אפריקה היה מכוון במיוחד כנגד החברות, שניצלו את יתרון חוקי הגזע של המדינה. במדינת ישראל לא קיימים חוקי גזע כאלה. יתרה מזאת, החברות שם דבקות באותם הסטנדרטים של זכויות עובדים שוות, שמושמים בארה"ב.

נשיא אוניברסיטת הרווארד, לורנס סמרס, ראה את תעמולת הניתוק כצעד אנטישמי. "השקפות אנטי-ישראליות עמוקות וזכות לתמיכה מוגברת בקהילות אינטלקטואליות מתקדמות", אומר סמרס. "אנשים רציניים ומעמיקים מצדדים ואף עושים פעולות אנטי-שמיות בהשלכותיהן, אם לא בתוכנן".⁴⁰ שלום במזרח התיכון יבוא רק כתוצאה ממשא ומתן ישיר בין הצדדים ורק אחרי, שמדינות ערב יכירו בזכות קיומה של מדינת ישראל, ופלסטינים יחד עם ערבים אחרים יפסיקו לתמוך בטרור. אוניברסיטאות אמריקאיות לא יכולות לעזור דרך קמפיין הניתוק המוטעה, שבחוסר צדק מראה דווקא את מדינת ישראל כמקור הסכסוך באזור. מציעי תכנית הניתוק מקווים להכפיש את מדינת ישראל בעזרת אסוציאציות של דרום אפריקה – השוואה מעליבה המתעלמת מהמציאות בה כל אזרחי מדינת ישראל נהנים משוויון המעוגן בחוק.

מיתוס

**"תומכי מדינת ישראל מנסים להשתיק את אלה, שמותחים עליה ביקורת ע"י הדבקת תווית של
"אנטישמיות" לכל דברי ביקורת."**

עובדה

העובדה, שמישהו מותח ביקורת על מדינת ישראל, לא בהכרח מצביעה על כך, שהוא אנטישמי. הגורם המכריע הוא כוונתו של הפרשן. ביקורת לגיטימית מכירה בזכות הקיום של מדינת ישראל בעוד שביקורת אנטישמית שוללת זאת ממנה. האנטישמים מנצלים סטנדרטים כפולים, כאשר הם, למשל, מותחים ביקורת על מדינת ישראל השוללת מישראלים את הזכות לממש את תביעותיהם הלגיטימיות וכו-זמנית מעודדים את הפלסטינים לעשות את אותו הדבר המנוע מישראלים. האנטישמיים שוללים את זכותה של מדינת ישראל להתגונן ומתעלמים מהקרבת היהודיים בעודם מאשימים את מדינת ישראל ברדיפה אחרי רוצחיהם. לעיתים רחוקות ביותר (אם בכלל) אנטישמיים אומרים דברים חיוביים על ישראל. אנטישמיים מתארים את הישראלים כמונחים משפילים ונאומיהם מלאים בשנאה, למשל, כאשר הם מכנים אותם "גזענים" או "נאצים".

נתן שרנסקי הציע "3-D" טסט להבחנה בין ביקורת לגיטימית של מדינת ישראל מאנטישמיות. ה-D הראשון זה – דמוניזציה. על כן יש לבחון, האם מדינת ישראל או מנהיגיה מוצגים בתור דמויות שטניות או אולי פעולותיהם מוצגות בצורה מוגזמת ללא כל פרופורציה. השוואת ישראל עם גרמניה הנאצית זוהי אחת הדוגמאות לדמוניזציה. ה-D השני מתייחס לסטנדרטים כפולים (Double standards). למשל, כאשר האו"ם בוחרות לגנות רק את מדינת ישראל על הפרת זכויות אדם בעוד שהאומות המפרות זכויות אדם בהיקף מאסיבי כמו איראן, סוריה וערב הסעודית אפילו לא מזכרות. ה-D השלישית זה מבחן הדלגיטימציה. הטלת ספק על לגיטימיות של מדינת ישראל, כלומר על זכותה להתקיים – תמיד אנטישמית.⁴¹

אין שום קמפיין למניעת הבעת דעות שליליות על מדיניות ישראלית. למעשה, אלה שמותחים ביקורת קולנית ביותר על מדינת ישראל הם הישראלים עצמם, שמנצלים יומיום את חופש הדיבור שלהם להבעת דאגותיהם. מבט רופף על כל עיתון ישראלי יגלה מספר אדיר של כתבות ומאמרים המבקרים מדיניות זו או אחרת של הממשלה. אבל לאנטישמנים אין אותו רצון של הישראלים לשפר את החברה, מטרתם – להטיל ספק בחוקיותה של המדינה בטווח הקרוב ולהחריבה בטווח הרחוק. אין למדינת ישראל מה לעשות כדי להשביע את רצונם של מותחי ביקורת אלה.

מיתוס

"ערבים אמריקאים מהווים גוש הצבעה עוצמתי, שמועמדים לנשיאות ארה"ב חייבים לשתף פעולה איתם כדי לזכות בקולות".

עובדה

ערבים אמריקאים מהווים קבוצה מזערית (פחות מחצי אחוז) של אוכלוסיית ארה"ב. בניגוד ליהודים אמריקאים, שברובם הגדול תומכים בישראל, ערבים אמריקאים לא מהווים קבוצה אחידה. בארה"ב יש כ-1.2 מיליון ערבים, והם נוטים לשקף את הסכסוך הכללי של העולם הערבי בו יש 21 מדינות בעלות אינטרסים מתחרים. בעוד שהבעיה הפלסטינית מושכת את רוב תשומת לב בתקשורת בגלל הזדקרותו של הסכסוך הערבי-ישראלי והימצאותם של קומץ פעילים ודוברים פלסטיניים קולניים בכל מקום, במציאות רק כשבעים אלף פלסטינים (6% מכלל ערבים אמריקאים) גרים בארה"ב. 38% בערך מערבים אמריקאים מהווים לבנוניים, בעיקר נוצריים. בנוסף, בעוד שתשומת לב מתמקדת על כביכול עליית כוחם הפוליטי של מוסלמים בארה"ב, פחות מרבע של כל הערבים האמריקנים הם מוסלמים.⁴² ערבים נוצרים, במיוחד אלה מלבנון, בדרך כלל לא נמנים על תומכי התעמולה האנטי-ישראלית של הפלסטינים, ואחת הסיבות העיקריות לכך נעוצה בהתעללות, שהם עברו מצד המוסלמים והפלסטינים לאורך היסטוריה. לכן מצביעים ערבים אמריקאים לא שמים דגש על תעמולה חיובית של חיזוק הקשר בין ארה"ב לערבים, אלא במקום זה מתמקדים על החלשת הקשרים בין ארה"ב לישראל. אמנם המועמדים לנשיאות ורוב האמריקנים לאורך ההיסטוריה ראו בישראל בעלת בריתם התומכת באינטרסים אמריקניים ואין להם חשק לתמוך בהיפוך של מדיניות עתיקת יומין זאת. הפילוג היה גלוי לעין בשנת 2000, כאשר המצביעים היהודיים הסתכלו על ג'ורג' וו. בוש בחשדנות, ובעיני ערבים אמריקנים הוא נראה כנוטה יותר חסד לבעיית הערבים. בבחירות האלה 45% מערבים אמריקאים בכל המדינה הצביעו בעד ג'ורג' בוש, 38% - בעד אל-גור ו-13% בעד ראלף נאדר (שבמקרה הוא בעל שורשים לבנוניים).⁴³ המצב השתנה בצורה דרמטית ב-2004, כאשר ערבים אמריקאים ראו בבוש מועמד פרו-ישראלי ונקיטתו באמצעי ביטחון הטרידה אותם, כי נראתה בעיניהם כאיום על חירויותיהם האזרחיות. כתוצאה מכך, ג'ון קרי זכה ב-63% מקולות המצביעים הערבים האמריקאים בעוד שהנשיא בוש – רק ב-28%.⁴⁴ ושוב לציבור הבוחרים הזה לא הייתה שום השפעה על התוצאה הסופית. אפילו אם ערבים אמריקאים יצביעו כגוש אחיד, השפעתם תהיה שולית ומוגבלת לקומץ של מדינות ארה"ב. כמחצית האוכלוסייה הערבית מרוכזת בחמש המדינות הבאות: קליפורניה, פלורידה, מישיגן, ניו ג'רסי וניו יורק, שהן בעצם מדינות מפתח למועצת אלקטורים. ובכל זאת האוכלוסייה הערבית באותן המדינות מתגמדת ביחס לזו היהודית חוץ ממישיגן.

אוכלוסיות יהודית וערבית במדינות מפתח⁴⁵

מדינה	אוכלוסייה ערבית	ערבים כאחוז מכלל אוכלוסייה במדינה	אוכלוסייה יהודית	יהודים כאחוז מכלל אוכלוסייה במדינה
קליפורניה	142,805	0.48	999,000	2.9
פלורידה	49,206	0.38	628,000	3.9
מישיגן	76,504	0.82	110,000	1.1
ניו ג'רסי	46,381	0.6	485,000	5.7
ניו יורק	94,319	0.52	1,657,000	8.7

מיתוס

"ארה"ב צריכה להתערב על מנת לקדם את תהליך השלום".

עובדה

האיחוד האירופי, רוסיה והאו"ם כולם דוגלים בעיקר במדיניות חד צדדית במזרח התיכון המזיקה לישראל – מה שמונע מהם להיות סוכנים ישרים. ארה"ב היא המדינה היחידה, שזוכה לאמון הן מצד הישראלים, הן מצד הערבים, ולכן האמריקאים הם היחידים העשויים לשחק תפקיד קונסטרוקטיבי בתהליך השלום. זה מה שעודד אנשים רבים לקרוא להתערבות משמעותית במשא ומתן מצד ממשלתו של בוש. בעוד שארה"ב יכולה להצליח היטב בתפקיד המתווך, ההיסטוריה הוכיחה, שיוזמות השלום האמריקאיות תמיד נכשלו, ומי שצריך לפתור את ההבדלים הם הצדדים עצמם.

ממשלתו של אייזנהאואר ניסתה להקל על המתח עם הצעת שימוש משותף בנהר הירדן של ערבים וישראלים. התכנית הייתה אמורה לסייע לפליטים ערביים בהשקיית האדמות ולהפחית את הצורך הישראלי במקורות מים נוספים. מדינת ישראל קיבלה את התכנית בהסכנות, ואילו הליגה הערבית דחתה אותה.

הנשיא ג'ונסון ציין חמש עקרונות לשלום. "העיקרון הראשון והחשוב ביותר", אמר ג'ונסון, "הוא שלכל אומה באזור יש זכות בסיסית לחיות ועל שכניה לכבד את הזכות הזאת". התשובה הערבית הגיעה כעבור מספר שבועות: "לא – לשלום עם ישראל, לא – להכרה במדינת ישראל, לא – לשיחות השלום איתה..." מזכיר המדינה של הנשיא ניקסון, ויליאם רוג'רס, הציע תכנית, שהייתה אמורה "לאזן" את המדיניות האמריקנית, אך נשענה על נסיגתם של הישראלים לגבולות '67, קבלת פליטים פלסטיניים רבים והענקת השפעה מסוימת לירדן בירושלים. התכנית הייתה בהחלט בלתי מקובלת בעיני מדינת ישראל ולמרות שהיא נטתה בצורה ברורה לעמדתם של הערבים, נדחתה גם על-ידיהם.

למזכיר המדינה של פורד, הנרי קיסינג'ר, היה קצת יותר הצלחה בדיפלומטיה של נסיעות הלוך ושוב והוא עמד מאחורי הסכם הפרדת הכוחות אחרי מלחמת יום הכיפורים, אך מעולם לא הציג תכנית לשלום ונכשל בניסיון לקדם את הצדדים מעבר להפסקת פעילות עוינת לקראת פורמליזציה של שלום.

ג'ימי קרטר היה מודל למעורבות נשיאותית בסכסוך. הוא רצה לכנס ועידה בינלאומית בז'נבה ליצירת שלום כולל. אבל בזמן שקרטר התרוצץ בניסיון לארגן ועידה, נשיא מצרים אנוואר סדאת החליט לעקוף את האמריקאים ופנה ישירות לעם ישראל ולכנסת.

על אף ניסיונות שכתוב ההיסטוריה של יועציו לשעבר של קרטר, משא ומתן, שהביא להסכמי שלום בין ישראל למצרים, התרחש מבחינות רבות למרות קרטר. מנחם בגין וסדאת ערכו מגעים חשאים זמן רב לפני קמפ-דוד והגיעו לבסיס להסכם לפני התערבותו של קרטר. תיווכו של קרטר סייע לחתימת ההסכם הסופי, אולם החלטתו של סדאת ללכת לירושלים באה בעיקר בנקודת מבטו, שמדיניותו של קרטר שגויה מיסודה.

ב-1982 הנשיא רייגן הודיע על יוזמת שלום מפתיעה הקוראת לאפשר לפלסטינים שלטון עצמאי בשטחים תוך שיתוף פעולה עם ירדן. התכנית דחתה הן את הסיפוח הישראלי, הן את הקמת מדינה פלסטינית. מדינת ישראל שללה את התכנית כמסכנת את ביטחונה. התכנית נוסחה מתוך הנחה לפייס את מדינות ערב, שכעסו על גירוש אש"ף מביירות, אבל גם הן דחו את תכנית רייגן.

ממשלתו של ג'ורג' בוש הצליחה לכנס ועידה היסטורית במדריד ב-1991, אבל היא הסתיימה ללא הסכמים ושיחות רב-צדדיות, שהיו אמורות לפתור מספר נושאים בעייתיים יותר, בקושי התקיימו ולא פתרו דבר. יתרה מזאת, עוינותו בלתי מוסתרת של בוש כלפי ישראל פגעה באמון והכשילה ניסיון לשכנע את הישראלים לקחת סיכונים למען השלום.

לנשיא קלינטון בקושי היה זמן לחשוב על חזון השלום משלו, כאשר התגלה לו, שישראלים ניהלו בחשאי הסכמים עם פלסטיניים באוסלו. לארה"ב לא היה כל קשר לפריצת דרך באוסלו וגם השפעה על ההשלכות המיידיות הייתה מינימאלית. למעשה, ככל שארה"ב התערבה יותר ויותר, תהליך השלום התחיל לשקוע יותר ויותר.

גם שלום עם ירדן לא דרש מעורבות אמריקאית משמעותית. ישראלים וירדנים כבר סיכמו ביניהם את הנקודות העיקריות של השלום, והמכשול העיקרי היה אי נכונותו של המלך חוסיין לחתום על הסכם לפני שמדינת ישראל תגיע להסכם שלום עם פלסטיניים. אחרי אוסלו הוא הרגיש את עצמו בטוח לקדם את התהליך ולא היה צורך בשום תכנית אמריקאית.

בניסיון נואש אחרון להציל את המורשת הנשיאותית שלו קלינטון הציג תכנית שלום להקמת מדינה פלסטינית. שוב מי שהיה מוכן להציע ויתורים דרמטיים, שנתנו תיקווה להסכמים, היה רה"מ אהוד ברק ולא הפלסטינים. אפילו אחרי שקלינטון היה מוכן להעניק לפלסטינים מדינה כמעט בכל הגדה המערבית ועזה ולהפוך את ירושלים לבירתם, הפלסטינים דחו את העסקה.

גם הנשיא ג'ורג' וו. בוש הציע תכנית, אך היא לא התאימה לערפאת, שהתנגד לרפורמות הדרושות ברשות הפלסטינית וסירב לפרק את תשתיות המחבלים מנשקם ולעצור את האלימות. תכניתו של בוש הפכה למפת הדרכים, שזכתה לתמיכתן של בריטניה, צרפת, רוסיה ואו"ם, אבל לא היה לה ישום בשל האלימות המתמשכת מצד הפלסטינים. תהליך השלום רק התחיל לזוז שוב אחרי שרה"מ אריאל שרון הציע את תכנית ההתנתקות – גישה חד-צדדית, שמשרד החוץ האמריקני התנגד לו זמן רב. אבל במקום לנצל את ההזדמנות, שיצרה ההתנתקות מחבל עזה, ממשלתו של בוש נשארה נאמנה לתכניתה, שעוכבה מכיוון שאבו מאזן לא יכול או לא רצה למלא את התחייבויותיו.

היסטוריה הוכיחה, ששלום במזרח התיכון לא נעשה באמריקה. רק הצדדים יכולים להחליט לסיים את הסכסוך ובתנאים מקובלים עליהם. שום תכנית אמריקאית לא קצרה הצלחה ולא נראה, שתמצא אחת כזאת, שתביא לשלום. הקץ לסכסוך ערבי-ישראלי לא יושג דרך יוזמות או התערבות אינטנסיבית של ארה"ב. הוא יגיע רק כאשר מנהיגים ערביים יאזרו ואומץ לקחת דוגמא מסדאת וחוסין ויחליטו לחיות שלום עם מדינת ישראל.

הערות:

¹Foreign Relations of the United States 1947, (DC: GPO, 1948), pp. 1173-4, 1198-9, 1248, 1284. [Henceforth FRUS 1947.]

²Mitchell Bard, *The Water's Edge And Beyond*, (NJ: Transaction Publishers, 1991), p. 132.

³FRUS 1947, p. 1313.

⁴Harry Truman, *Years of Trial and Hope*, Vol. 2, (NY: Doubleday, 1956), p. 156.

⁵John Snetsinger, *Truman, The Jewish Vote and the Creation of Israel*, (CA: Hoover Institution Press, 1974), pp. 9-10; David Schoenbaum, "The United States and the Birth of Israel," *Wiener Library Bulletin*, (1978), p. 144n.

⁶Peter Grose, *Israel in the Mind of America*, (NY: Alfred A. Knopf, 1983), p. 217; Michael Cohen, "Truman, The Holocaust and the Establishment of the State of Israel," *Jerusalem Quarterly*, (Spring 1982), p. 85.

⁷Mitchell Bard, *U.S.-Israel Relations: Looking to the Year 2000*, AIPAC Papers on U.S.-Israel Relations, (1991), p.3.

⁸Nathan Guttman, "US Stopped parts sales during intifada," *Jerusalem Post*, (September 22, 2005); Ze'ev Schiff, "U.S. Sanctions still in place, despite deal over security exports," *Haaretz*, (August 28, 2005).

⁹Memorandum of conversation regarding Harriman-Eshkol talks, (February 25, 1965); Memorandum of conversation between Ambassador Avraham Harman and W. Averill Harriman, Ambassador-at-Large, (March 15, 1965), LBJ Library; Yitzhak Rabin, *The Rabin Memoirs*, (MA: Little Brown and Company, 1979), pp. 65-66.

¹⁰Robert Trice, "Domestic Political Interests and American Policy in the Middle East: Pro-Israel, Pro-Arab and Corporate Non-Governmental Actors and the Making of American Foreign Policy, 1966-1971," (Unpublished Ph.D. Dissertation, University of Wisconsin-Madison, 1974), pp. 226-230.

¹¹Memorandum of conversation between Yitzhak Rabin et al., and Paul Warnke et al., (November 4, 1968), LBJ Library.

¹²Speech to B'nai B'rith on September 10, 1968, cited in Bernard Reich, *Quest for Peace*, (NJ: Transaction Books, 1977), p. 423n.

¹³Truman campaign speech, Madison Square Garden, (October 28, 1948).

¹⁴USAID; *Washington Post*, (May 27, 2005).

- ¹⁵[Israeli Ministry of Defense.](#)
- ¹⁶Dore Gold, [America, the Gulf, and Israel](#), (CO: Westview Press, 1988), p. 84.
- ¹⁷Yitzhak Rabin, address to conference on "Strategy and Defense in the Eastern Mediterranean," sponsored by the Washington Institute for Near East Policy and Israel Military Correspondents Association, Jerusalem, (July 9-11, 1986).
- ¹⁸Ronald Reagan, "Recognizing the Israeli Asset," [Washington Post](#), (August 15, 1979).
- ¹⁹Reagan Address to B'nai B'rith, cited in Mitchell Bard, [U.S.-Israel Relations: Looking to the Year 2000](#), AIPAC Papers on U.S.-Israel Relations, p. 6.
- ²⁰Wolf Blitzer, [Territory of Lies](#), (NY: Harper & Row, 1989), p. 201.
- ²¹[New York Times](#), (December 2 and 21, 1985).
- ²²Blitzer, pp. 166-171.
- ^{22a}Blitzer, pp. 219-220.
- ^{22b}Blitzer, p. 224.
- ²³Alan Dershowitz, [Chutzpah](#), (MA: Little Brown, & Co., 1991), pp. 289-312.
- ²⁴[Washington Post](#), (December 23, 2000).
- ²⁵[Washington Post](#), (November 14, 2003).
- ²⁶Matthew E. Berger, "After court denies his appeal, Pollard left with few legal options," [Jewish Telegraphic Agency](#), (July 24, 2005).
- ^{26a}Dan Izenberg, "HCJ rules Pollard not prisoner of Zion," [Jerusalem Post](#), (January 16, 2006)..
- ²⁷[Energy Information Administration; Oak Ridge National Laboratory.](#)
- ²⁸[Newsweek](#), (October 29, 2001).
- ²⁹[Al-Raya](#) (Qatar), (January 6, 2002).
- ³⁰[Washington Post](#), (December 16, 2002).
- ³¹[CNN](#), (December 3, 2002).
- ³²מעריב (17 באוקטובר 2005)
- ³³Henry Kissinger, [The White House Years](#). (MA: Little Brown & Co., 1979), pp. 600-617.
- ³⁴[Guardian Unlimited](#), (January 1, 2001).
- ³⁵[Near East Report](#), (September 16, 1970).
- ³⁶Arieh O'Sullivan, "Syrian defense minister blames WTC, Pentagon attacks on Israel," [Jerusalem Post](#), (October 19, 2001); [Newsweek](#) poll quoted in "Protocols," [The New Republic Online](#), (October 30, 2001).
- ³⁷[Jewish Telegraphic Agency](#), (November 2, 2001).
- ³⁸[Washington Post](#), (September 13, 2001).
- ³⁹[Jerusalem Post](#), (October 17, 2001).
- ⁴⁰[Address at morning prayers](#), Memorial Church, Cambridge, Massachusetts, (September 17, 2002), Office of the President, Harvard University.
- ⁴¹Natan Sharansky, "Antisemitism in 3-D," [Forward](#), (January 21, 2005), p. 9.
- ⁴²Alex Ionides, "Getting Their House Together," [Egypt Today](#), (November 2003).
- ⁴³"Poll: Bush losing Arab-American support," [Zogby International](#), (March 13, 2004).
- ⁴⁴James Zogby, "[Arab Americans in election 2004](#)," Arab American Institute - November 15, 2004, in American Muslim Perspective.
- ⁴⁵[U.S. Census Bureau \(2000\).](#)

"כל השבחים על הסכם שלום בין ישראל למצרים מגיעים לאנוואר סדאת."

עובדה

הדרך לשלום לא נסללה בנובמבר 1977 עם ביקורו של הנשיא אנוואר סדאת בירושלים. אין שום ספק, שביקורו של סדאת היווה צעד אמיץ של מדינאות. אבל הוא הגיע רק אחרי מאמצים בני יותר מחמישים שנה של מנהיגים ציוניים וישראלים קודמים להגיע לשיחות שלום עם הערבים. "כדי לאזן את הדראמה", אמר שמחה דיניץ, שגריר ישראל לשעבר בארה"ב, "היינו צריכים להכריז מלחמה על מצרים, לשמור על יחסי תוקפנות במשך שנים, לסרב לדבר איתם, לקרוא להשמדתם, להציע לזרוק אותם לים, לבצע פעולות צבאיות ופיגועי טרור כנגדם, להכריז על חרם כלכלי, לסגור את מיצרי טיראן לאוניותיהם, לסגור את תעלת סואץ למעברם ולהגיד, שהם מנודי האנושות. אז מר בגין היה הולך לקהיר וביקורו ישווה בדרמטיות לזה של נשיא מצרים. ברור, שלא יכולנו לעשות זאת, כי מדיניותנו הייתה תמיד להגיע למשא ומתן."¹

ובכל זאת רה"מ הישראלי, מנחם בגין, הוכיח, שבדומה לסדאת הוא היה מוכן לצעוד בצעדי ענק להשגת שלום. למרות ההתנגדות האינטנסיבית של מפלגתו – מפלגת הליכוד – בגין הקפיא התנחלויות ישראליות בגדה המערבית כדי להקל על תהליך משא ומתן. למרות הנטייה הגלויה של ממשלת קרטל לטובת מצרים במהלך השיחות בגין נשאר נחוש בדעתו להמשיך את תהליך השלום. בסופו של דבר הוא הסכים לוותר למצרים על אזור סיני הקריטי מבחינה אסטרטגית, דהיינו על 91 אחוז מהשטחים, שמדינת ישראל השתלטה עליהם במהלך מלחמת ששת הימים, תמורת הבטחתו של סדאת להגיע להסכם שלום. כאות הכרה על נכונותו להצטרף לסדאת ולהגיע לפשרות תמורת שלום בגין יחד עם המנהיג המצרי זכה בפרס נובל לשלום של שנת 1978.

מיתוס

"מצרים ויתרה על הכול תמורת שלום."

עובדה

מדינת ישראל עשתה ויתורים מוחשיים למצרים תמורת הבטחות בלבד. ההקרבות הכלכליות והאסטרטגיות של מדינת ישראל, שלא פעם אחת בלבד הייתה קרבת להסגר ימי, תקיפות צבאיות ופיגועי טרור, שאורגנו באזור, עם ויתור על סיני היו גדולות לאין ערוך מאלה של מצרים, שבתמורה רק הסכימה ליחסים נורמאליים עם מדינת ישראל. עם קבלת סיוע אמריקאי נוסף עבור הנסיגה מדינת ישראל ויתרה על חלק גדול מעומקה האסטרטגי בסיני, כשהיא מחזירה את האזור לשכון, שלא פעם ניצל אותו כנקודת שיגור המתקפות. מדינת ישראל ויתרה גם על הפיקוח הישיר על נתיבי אוניותיה לכיוון אילת והימנו, יותר מ-1500 ק"מ של כבישים, בתי מגורים, בתי חרושת, בתי מלון, שירותי בריאות וישובים חקלאיים.

בעקבות דרישתה של מצרים, שאזרחים יהודיים יעזבו את סיני, 7000 ישראלים סולקו מבתיהם ובתי העסק, שהם השקיעו שנים בבנייתם בלב מדבר. הייתה זאת חוויה מכאיבה גם רגשית, וגם פיסית, במיוחד עבור תושבי ימית, שהחיילים הוציאו כוח מבתיהם.

מדינת ישראל איבדה גם תחנות התרעה מוקדמת חשמליות, שהיו ממוקמות בהרי סיני וסיפקו מידע על תנועות צבאיות בגדה המערבית של תעלת סואץ, אזורים ליד מפרץ סואץ ומפרץ אילת, שהיו חיוניים להגנה כנגד מתקפות ממזרח. מדינת ישראל נאלצה לחפש מקום חדש ליותר מ-170 מתקנים צבאים, שדות תעופה ובסיסים צבאיים אחרי נסיגתה.

במסירת סיני למצרים מדינת ישראל אולי איבדה את הזדמנותה היחידה לעצמאות אנרגטית. שדה הנפט "עלמה" בדרום סיני, שגילתה ופיתחה מדינת ישראל, הועבר למצרים בנובמבר 1979. כאשר מדינת ישראל מסרה את שדה הנפט הזה, הוא היה מקור האנרגיה היחיד הגדול במדינה, שסיפק את הצרכים האנרגטיים של מחצית הארץ. מדינת ישראל, שהעריכה את המשאבים הלא-מנוצלים של שדה עלמה במאה מיליארד דולר, תכננה, שהמשך הפיתוח יביא לעצמאות אנרגטית של המדינה לקראת שנת 1990. מדינת ישראל הסכימה גם לסיים את המשטר הצבאי בגדה המערבית וחבל עזה, להוציא את כוחותיה מחלקים מסוימים של השטחים ולפעול לקראת הקמת האוטונומיה הפלסטינית. ממשלת בגין הייתה מוכנה לזאת, אבל לא נמצא שום ערבי פלסטיני המוכן להכיר במדינת ישראל, שינהל משא ומתן בשם תושבי השטחים.

ב-1988 המדינה היהודית ויתרה על טאבה – עיר נופש, שישראל בנתה במה, שהיה לפני זה אזור מדברי שומם ליד אילת – לטובת מצרים. מעמדה של טאבה לא הוגדר בהסכמי קמפ-דוד. כאשר ב-29 בספטמבר 1988 צוות הבוררות הבינלאומי הכריע את מעמדה לטובת קהיר, ישראל מסרה את העיר למצרים.

מיתוס

"הבעיה הפלסטינית היא לב ליבו של הסכסוך הערבי-ישראלי".

עובדה

במציאות, בעיית הערבים הפלסטיניים היא תוצאה של הסכסוך הנעוץ באי-נכונותם של ערבים להכיר במדינה יהודית במזרח התיכון. אם ממשלות ערב לא היו יוצאות למלחמה ב-1948 כדי למנוע את מימוש תכנית החלוקה של האו"ם, המדינה הפלסטינית הייתה חוגגת היום יותר מיוכל שנות עצמאותה. אם מדינות ערב לא היו תומכות בטרור המכוון נגד אזרחים ישראלים ומגרים עוד שבע מלחמות ערביות-ישראליות, הקונפליקט כבר מזמן היה מיושב והבעיה הפלסטינית נפתרה. בשנות 1948-67 הגדה המערבית וחבל עזה נהנו משלטון ערבי, ושום ישוב יהודי לא היה קיים שם, אולם הערבים אף פעם לא הקימו מדינה פלסטינית. במקום זה עזה נכבשה ע"י מצרים והגדה המערבית – ע"י ירדן. שום דרישות להקמת מדינה עצמאית בגדה המערבית או בעזה לא הושמעו עד, שהאזורים האלה עברו לשליטתה של מדינת ישראל במסגרת מלחמת ששת הימים.

"מדינת ישראל רוצה להעניק לפלסטינים מה, שאף אחד אחר לא נתן להם – מדינה. לא התורכים, ולא הבריטים, לא המצרים או הירדנים לא העניקו להם את ההזדמנות הזאת."
- רה"מ אריאל שרון²

מיתוס

"עם פתרון הבעיה הפלסטינית ישורר שלום במזרח התיכון."

עובדה

הבעיה הפלסטינית היא רק דוגמא בודדת להמוני ריבי דמים אתניים, דתיים ולאומנים בוערים המטרידים את האזור. לפניכם רק רשימה חלקית של סכסוכים אחרים, שפקדו את האזור בסוף המאה העשרים: מלחמת המפרץ ב-1991, מלחמת איראן-עיראק, מלחמת אזרחים בלבנון, התערבותה של לוב בצ'אד, מלחמת אזרחים סודאנית, סכסוך עיראק-סוריה והמלחמה בין חזית פוליסריו למרוקו. "כמעט כל גבול בחלק הזה של העולם, מלוב עד פקיסטאן, מתורכיה ועד תימן או לא מוגדר היטב או מהווה נושא לויכוח," ציין הוגה-דעות דניאל פיפס. "אבל אמריקאים נוטים לדעת רק על בעייתותן של גבולות מדינת ישראל ולא מודעים לכך, שהיא תואמת למתכונת נפוצה בכל המזרח התיכון."³ פתרון הבעיה הפלסטינית לא יפתור סכסוכים פנימיים בין הערבים, שגרמו למספר מלחמות באזור. כמו כן זה לא ימנע התנגדותם של הערבים כלפי מדינת ישראל. לסוריה, למשל, יש ויכוח טריטוריאלי עם מדינת ישראל ללא כל קשר לפלסטינים. מדינות אחרות, כמו איראן, שומרות על מצב מלחמה עם מדינת ישראל ללא כל תביעה טריטוריאלית.

מיתוס

"התנגדותה של מדינת ישראל להקמת מדינה פלסטינית היא הסיבה לסכסוך הנוכחי."

עובדה

במשך שנים רבות היה מוסכם במדינת ישראל, שהקמת מדינה פלסטינית תהווה סיכון רציני לביטחון ישראלי. החששות האלה התבססו על הצהרות מרחיקות לכת של הפלסטינים על השמדת מדינת ישראל ובהמשך על אימוץ תכנית השלבים לפיה הפלסטינים ללא התלהבות יביעו נכונות להתחיל עם מדינה קטנה לטווח קצר וינצלוה כבסיס ממנו הם ישיגו את תכליתם ארוכת-הטווח – נישול מדינת ישראל.

ישראלים עדיין מאמינים, שמדינה פלסטינית תהווה איום וסכנה, במיוחד לאור הברחת הנשק הלא-חוקית של הפלסטינית לשטחי הרשות ותמיכה בלתי פוסקת בטרור. ובכל זאת התרחשה תזווה רדיקאלית בדעת הקהל, ואפילו אנשי הימין בישראל היום השלימו עם הסיכויים הטובים להקמת מדינה פלסטינית ומוכנים לקחת את הסיכון הכרוך בכך תמורת שלום.

"כסופו של דבר אנחנו [מדינת ישראל והפלסטינים] נגיע לפתרון בו תהיה מדינה פלסטינית, אבל עליה להיות מדינה פלסטינית מוסכמת ומפורזת."
- אריאל שרון⁴

מיתוס

"מדינה פלסטינית לא תסכן כלל את מדינת ישראל."

עובדה

אמנם ישראלים משלימים עם הקמת מדינה פלסטינית ומלאים תקוות לדו-קיום בשלום, הישות הזאת עדיין מאיימת על ביטחונם. אפילו אחרי החזרת רוב הגדה המערבית וכל חבל עזה והענקת היתר לפלסטינים לשלוט על עצמם, הטרור נגד ישראלים ממשיך. עד היום שום ויתורים מצד מדינת ישראל לא הספיקו לרשות הפלסטינית כדי להניעה לשים קץ לאלימות. זה לא עודד את הישראלים. להפך, הם התחילו לאבד את רצונם לוותר על שטחים נוספים למדינה פלסטינית. ישראלים חוששים גם, שמוסלמים קיצוניים ישלטו על מדינה פלסטינית, שתהפוך לזירת המחבלים. ברם, הסכנה הגדולה ביותר תהיה, שמדינה פלסטינית תשמש בסיס עתידי במלחמה, שעלולה להתפתח עם מדינות ערב, שסירבו להשלים עם מדינת ישראל.
"בידי ישראל הגדה המערבית מהווה נכס ביטחוני אדיר, שהבעלות הישראלית מרתיעה אויבים ערבים אף מהרהורים על התקפה מ'חזית מזרחית', "מציין דו"ח המוסד למחקרים אסטרטגיים ופוליטיים מתקדמים. היום קואליציה ערבית, שתתקוף ממזרח לירדן "תעמוד בפני תנאי לוחמה קשים מאוד", כי "היא תצטרך להילחם מהנקודה הנמוכה ביותר על פני האדמה – ים המלח ובקעה עמוקה מתחתיה." ההרים המתנוססים בגדה המערבית מהווים "קו הגנה ראשי של מדינת ישראל כנגד צבאות ערב מהמזרח."⁵

מיתוס

"לפלסטינים אף פעם לא הציעו מדינה משלהם."

עובדה

למעשה, לפלסטינים היו הזדמנויות רבות להקמת מדינה עצמאית, אבל הם התעקשו לדחות את כל ההצעות:

- ב-1937 ועדת פיל הציעה את תכנית החלוקה והקמת מדינה ערבית.
- ב-1939 הספר הלבן הבריטי הציע להקים מדינה ערבית נפרדת, אבל הערבים דחו את התכנית.
- ב-1947 האו"ם היה אמור להקים מדינה ערבית אף גדולה יותר במסגרת תכנית החלוקה.
- ב-1979 במהלך שיחות השלום בין ישראל למצרים עלתה הצעה של אוטונומיה פלסטינית, שכמעט בטוח תוביל לעצמאות מלאה.
- תהליך השלום, שהתחיל ב-1993 באוסלו, היה מוביל להקמת מדינה פלסטינית לפני שהפלסטינים הפרו את התחייבויותיהם והטביעו את ההסכמים.
- ב-2000 רה"מ אהוד ברק הציע להקים מדינה פלסטינית, אבל ערפאת דחה את העסק.

בנוסף בשנות 1948-1967 למדינת ישראל לא הייתה דריסת רגל בגדה המערבית. הפלסטינים היו רשאים לדרוש מדינה עצמאית נפרדת מירדן.

קיים מגוון סיבות לכך, שהפלסטינים במילים של אבא אבן "אף פעם לא פספו הזדמנות לפספס הזדמנות." היסטוריון בני מוריס העלה רעיון, שלפלסטינים יש סיבות דתיות, היסטוריות ופרקטיות להתנגד להסכם עם מדינת ישראל. הוא אומר ש"ערפאת ובני דורו לא יכולים לוותר על חזון ארץ ישראל שלמה לערבים... [הדבר נכון כי] זוהי ארץ קדושה, דאר – אל-אסלאם [עולם האסלאם]. פעם היא

הייתה בידי המוסלמים ולא מתקבל על דעת[ם], שיקבלו אותה כופרים כמונו [הישראלים]. " הפלסטינים מאמינים גם, שהזמן עובד לטובתם. "הם מרגישים, שמבחינה דמוגרפית הם יביסו את היהודים תוך מאה- מאתיים שנה, כפי שקרה עם הצלבנים. " הפלסטינים מקווים גם, שהערבים ירכשו נשק גרעיני בעתיד, וזה יסייע בידם להביס את מדינת ישראל. "מדוע שיקבלו פשרה, שמבחינתם נראית היום כחוסר צדק?"⁶

"ברק הציע הצעה כה קרובה למימוש, כפי שאף אחד בעולם לא יכול היה לדמיין, וערפאת דחה אותה. אם יש לך מדינה בגודל של קיסס, ואתה יכול לראות את שלושת צדדיה מבית מלון גבוה, עליך להיות זהיר בנוגע למה שאתה נותן ולמי אתה נותן את זה".
- מזכיר הביטחון של ארה"ב, דונאלד רומספלד⁷

מיתוס

"יאסר ערפאת דחה את הצעתו של ברק בשנת 2000, כי לפיהם לא הוצעה לפלסטינים מדינה בת-קיימא".

עובדה

רה"מ הישראלי אהוד ברק הציע נסיגה מ-97% של הגדה המערבית ומאה אחוז של חבל עזה. בנוסף הוא הסכים לפנות 63 התנחלויות מבודדות. תמורת סיפוחם של 3% מהגדה המערבית מדינת ישראל הייתה אמורה להגדיל את שטחה של חבל עזה בערך בשליש. ברק הסכים גם לפשרה חסרת תקדים בנושא ירושלים, כשהוא מסכים להפוך את השכונות הערביות של מזרח ירושלים לבירתה של המדינה החדשה. הפלסטינים היו מקבלים לידיהם פיקוח על אתריהם הקדושים ו"ריבונות דתית" על הר הבית. לפי עדותו של מתווך השלום האמריקני, דניס רוס, ישראל הציעה להקים מדינה פלסטינית רציפה ולא סדרת קנטונים. אפילו במקרה של חבל עזה הנפרדת פיסית מהגדה המערבית (אלא אם כן מדינת ישראל תהיה זאת שתחתך לאזורים לא רציפים) נמצא פיתרון ע"י הצעת בניית כביש ראשי המחבר בין שתי חלקי המדינה הפלסטינית ללא מחסומים או התערבות ישראלית. ההצעה כללה גם את נושא הפליטים. הובטחו להם זכות השיבה למדינה פלסטינית ופיצויים מקרנות בינלאומיים בגובה של 30 מיליארד דולר, שיאספו למטרה זו.

מדינת ישראל הסכימה גם להעניק לפלסטינים גישה למים מותפלים בשטחה. ערפאת נתבקש להסכים לריבונות ישראלית על חלקי הכותל המערבי בעל חשיבות דתית ליהדות (כלומר, לא על כל הר הבית) ולהתקנת שלוש תחנות התרעה מוקדמת בבקעת הירדן משם הנסיגה הישראלית תבוצע בעוד שש שנים. והחשוב מכל – על ערפאת היה להסכים, שהעימות נגמר בתום השיחות. וזה מה שבאמת לא נתן לעסקה להתבצע. ערפאת לא רצה לסיים את העימות. "בשבילו לשים קץ לעימות זה כמו לשים קץ לעצמו", אמר רוס.⁸

העמדה השולטת של שיחות קמפ דויד/ הבית הלבן – שמדינת ישראל הציעה ויתורים נדיבים, ויאסר ערפאת דחה אותם כדי לקדם את המלחמה, שפרצה בספטמבר 2000 – נשארה בתוקף ליותר משנה. במטרה להפריך את תדמיתו של ערפאת כמכשול לשלום הפלסטינים ותומכיהם החלו להציג מגוון תירוצים לכך, מדוע ערפאת לא אמר "כן" להצעה להקים מדינה פלסטינית. האמת היא, שאם הפלסטינים לא היו שבעים רצון מחלק כלשהו של ההצעה הישראלית, היה עליהם בסך-הכול להציע הצעה משלהם. הם לא עשו זאת אף פעם.

בשיחתו האחרונה עם הנשיא קלינטון ערפאת אמר לנשיא, שהוא "אדם גדול". קלינטון ענה: "לעזאזל! אני – כישלון חרוץ ואתה עשית זאת ממני!"⁹

מיתוס

"ישראל והפלסטינים היו קרובים להשגת עסקת שלום במהלך משא ומתן בטאבה ב-2001, אלא שבחירתו של אריאל שרון טרפדה את ההסכם".

עובדה

אפילו אחרי שיאסיר ערפאת דחה את הצעתו חסרת תקדים של אהוד ברק להקים מדינה פלסטינית ב-97% של הגדה המערבית, חברי הממשלה הישראלית עדיין קיוו להגיע להסכם שלום עם פלסטינים.

בתקווה לפריצת דרך לפני הבחירות המתוכננות בישראל וסוף הקדנציה של הנשיא קלינטון בינואר 2001 מדינת ישראל שלחה משלחת של פקידי הממשל הכי שוחרי שלום, שכולם היו בעד פיתרון של הקמת שתי מדינות נפרדות, לעיר נמל מצרית טאבה. ישראלים האמינו, שאפילו אם ערפאת לא יציע הצעה משלו לברק, אולי הם ישפיעו על המשלחת הפלסטינית ללא יו"ר אש"ף להסכים לפשרה, שלפחות תקטין את התהום בין הצעתו של ברק ולתביעותיו המקסימליסטיות של ערפאת. אולם ישראלים גילו, שלפלסטינים לא היה שום רצון להגיע למשא ומתן על בסיס של מה, שהציע ברק. במקום זה הם אף חזרו בהם מהפשרות, שכבר הציעו בעבר. למשל, בקמפ-דוד הפלסטינים הסכימו, שמדינת ישראל תוכל להחזיק בשני גושי התנחלויות כך, שרוב היהודים יכללו בשטחה של מדינת ישראל. בטאבה הפלסטינים דרשו פינוי של 130 מתוך 146 התנחלויות וסירבו להסכים להקמת גושי התנחלויות. למעשה, בעוד שפלסטינים היום טוענים דברי כזב ושקר על כך, שברק בקמפ-דוד במקום מדינה רציפה הציע להם רק קנטונים, דווקא הפלסטינים בטאבה רצו להקים "בנטוסטנים" יהודיים מבודדים, שהגישא אליהם תהיה תלויה בשרשרת כבישים.

חוץ מחילוקי דעות אחרים בנושא ההתנחלויות, שרבים מהם היו חזרתן של עמדות פלסטיניות לסורן כבעבר, הצדדים לא יכלו להגיע להסכמה עקרונית על מעמדה של ירושלים. ברק הציע להתיר לפלסטינים לקבוע כבירתם שכונת ערביות (ברובן) של מזרח ירושלים וריבונות משותפת על הר הבית. ערפאת דרש שליטה מוחלטת של פלסטינים על האתר הקדוש והכחיש, שיש ליהודים זיקה כלשהי אליו. גם בטאבה הפלסטינים סירבו להכיר בעובדה, שהמקום – קדוש ליהודים, ודרשו לשלוט על רוב, אם לא על כל הכותל המערבי.

בנושא מפתח שלישי של הסכם קבע – הפליטים – לא הושגה שום הסכמה. הפלסטינים לא הסכימו לשום הצעה ישראלית בנוגע למספר הפליטים, שיוכלו להיכנס לשטח ישראל, או בנוגע לגובה הפיצויים, שישולמו לכל השאר. ביילין אמר, שפלסטינים צריכים להגיד לפליטים, שברגע, שהשלום ישרור ומדינתם תוקם, "הם יוכלו להגר ל[מדינה הפלסטינית] ולחיות שם בכבוד. לא בחיפה"¹⁰. למרות הצהרה חיובית משותפת, שהושגה בסוף משא ומתן, האמת היא, ששום הסכם לא הושג בטאבה ולפי עדותם של פלסטינים עצמם הצדדים יצאו מהשיחות עם חילוקי דעות גדולים עוד יותר מאשר בקמפ דוד. אבו עלא, אחד מהעומדים בראש המשלחת הפלסטינים אמר ל"אל-איאם" אחרי השיחות, ש"אף פעם לפני זה לא היה תהום ברור יותר בעמדותיהם של שני הצדדים"¹¹.

מיתוס

"לפלסטינים הציעו לקבל רק 22% מפלשתין עבור מדינתם בעוד שבידי ישראל נשארים 78%".

עובדה

ממשלת ישראל הסכימה להקמת שתי מדינות כפתרון הסכסוך עם הפלסטינים. ברגע שמדינת ישראל הסכימה להעניק לפלסטינים עצמאות, כפי שהם אמרו, שהם רוצים, הם בחרו בנושא חדש לתלונותיהם – גודלה של מדינה, שהם רוצים. הרבה "מתונים" כמו חנן אשראוי, שמסכימים לדו-קיום עם מדינת ישראל, אימצו פזמון חוזר, שישראל לא עושה לפלסטינים שום טובה, כשהיא מציעה להם מדינה בשטחים השנויים במחלוקת, כי היא מבקשת מהם לקבל מדינה רק ב-22% של פלשתין, בעוד שמדינת ישראל תמשיך להחזיק בידה 78%. זוהי נקודה מאוד משכנעת הממחישה, כביכול, את חוסר צדק של המצוקה הפלסטינים והמציגה את הפתיחות הישראלית לשלום כקמצניות. כל זה נכון, כל עוד אתם לא מכירים את ההיסטוריה של המקום ולא מבינים, שבדיוק ההפך הוא נכון. פלשתין ההיסטורית כללה לא רק את ישראל והגדה המערבית, אלא גם את כל מדינת ירדן המודרנית. מי, שמהווה רק 22% מפלשתין, זאת מדינת ישראל, כולל השטחים השנויים במחלוקת! נסיגה מוחלטת מהגדה המערבית וחבל עזה תשאיר בבעלותה רק 18%. ומנקודת מבט ישראלית ההקרבה האמיתית נעשתה ע"י ציונים, שויתרו על 82% מארץ ישראל. למעשה, כשהם קיבלו את תכנית החלוקה של האו"ם, הם היו מוכנים אפילו רק ל-12% של ישראל ההיסטורית לפני שמדינות ערב תקפו וניסו להחריב את מדינת ישראל, שזה עתה נולדה. בינתיים מתוך כתשעה מיליון פלסטינים בכל העולם, שלושה רבעים גרים בפלשתין ההיסטורית.

מיתוס

"אריאל שרון הבהיר, שהוא לא רוצה שלום, ולא תתכן שום התקדמות כל עוד הוא יישאר ברשות הממשלה".

עובדה

הערבים נוהגים לעשות דמוניזציה לאריאל שרון והקריקטורות עליו בכלי תקשורת לפעמים מדגישות את עמדתו "הימנית" של מדיניות "היד הקשה" של רה"מ – תארים להם לא זוכים בדרך-כלל מנהיגים זרים. רוב חייו שרת שרון את עמו כחייל וכאיש ציבור המנסה להביא שלום לעמו. אריאל שרון היה זה, שנתן לרה"מ מנחם בגין את הגיבוי החיוני להשגת הסכם שלום בין ישראל למצרים. ברגע קריטי השיחות היו על סף התמוטטות עקב דרישתו של נשיא מצרים אנוואר סדאת לפרק את כל הישובים הישראליים בסיני. בגין קרא לשרון ושאל, האם עליו לוותר על הישובים. שרון לא רק הציע לו לעשות זאת, אלא בסופו של דבר היה זה, שביצע את ההחלטה לפנות את התושבים, חלקם בכוח.¹² השקפותיו של שרון גם עברו שינויים עם הזמן. בעוד שהוא היה בין אלה, שהתנגדו בכל תוקף להקמת מדינה פלסטינית, בתור ראש הממשלה הוא תמך ברעיון. מאז עלייתו לשלטון שרון לא פעם הציע להמשיך במשא ומתן עם הפלסטינים בתנאי, שהם ישימו קץ לאלימות. הוא ביקש רק שבעה ימי שלום – דרישה, שבעיני רבים נראתה קשה, למרות העובדה, שפלסטינים התחייבו באוסלו לשמונה שנות שלום – ואחרי זה אפילו ויתר על הרעיון. הפלסטינים מיד נענו למחווה של שרון עם טבח פסח, פיגוע התאבדות בליל הסדר במלון בנתניה בו נהרגו 29 בני אדם.

אפילו כאשר יורש העצר הסעודי עבדאללה הציע יוזמת שלום מלאה בתנאים, שהיה ידוע מראש לסעודים, שמדינת ישראל לא תוכל לעולם להסכים אליהם, שרון לא דחה את התכנית, אלא קרא למשא ומתן ישיר כדי לדון בה. שרון גם הסכים להגיע למשא ומתן עם הפלסטינים לפי נוסחת מפת הדרכים, שתוכנה ע"י ארה"ב, רוסיה, האיחוד האירופי והאו"ם למרות הסתייגות רצינית מחלק גדול של התכנית. על אף היותו של שרון אחד מאבות תנועת ההתנחלויות הוא אמר, "שלא כל ההתנחלויות ביהודה ושומרון של היום יישארו".¹³ הוא גם ציווה לפנות ארבע התנחלויות בשומרון ואת כל גוש קטיף חרף התנגדות חריפה בתוך מפלגתו.

אם לערבים יש ספק בנכונותו של שרון לשלום, מה שעליהם לעשות, הוא רק להעמידו במבחן – לשים קץ לאלימות ולהתחיל בשיחות השלום. כל עוד פלסטינים ממשיכים את התקפות הטרור שלהם, שום ראש ממשלה ישראלי לא יציע להם ויתורים.

"להחזיק שלוש וחצי מיליון אנשים תחת כיבוש – זה רע לנו ורע להם...אני רוצה להגיד בכירור, שהגעתי למסקנה, שעלינו להגיע להסכם [השלום]".

- רה"מ אריאל שרון¹⁴

מיתוס

"מדינת ישראל חייבת לעזור לאבו מוזן לשפר את מעמדו בקרב פלסטינים על מנת להקל על תהליך השלום".

עובדה

מותו של יאסר ערפאת עורר תקווה, שמנהיג פלסטיני חדש יעזר לחקות את החזון והאומץ של אנוואר סדאת והמלך חוסיין ויסכים להקמת מדינה פלסטינית, שתחיה בשלום לצד מדינת ישראל. הפלסטינים בחרו באבו מאזן להנהיגם. אוב מאזן היה מעורב בשיחות השלום בעבר, וישראל קיבלה את בחירתו בברכה. ובכל זאת לישראלים אין אשליות לגבי אבו מאזן. הוא היא איש מספר שתיים באש"ף ומייסד ארגון טרור פת"ח. מספר הצהרות אירדנטיות נאמרו על-ידו בעבר ובמהלך הקמפיין שלו. עמדתו הבלתי מתפשרת בנושא "זכות השיבה" של פליטים פלסטיניים, למשל, לא מבשרת טובות למשא ומתן. מצד שני הוא הפגין אומץ לב בדברי ביקורתו על המלחמה הפלסטינית ואמר, שאלימות לא תעזור לשאלה הפלסטינית. הוא הכריז על נכונות להגיע לשלום עם ישראל.

שוב ושוב מדינת ישראל נתבקשה להפגין מחוות כלפי אבו מאזן במטרה לעזור לו לבסס את שליטתו. אמנם מדינת ישראל לא חייבת לו דבר. אבו מאזן הוא זה, שצריך להראות הן את נכונות, הן את יכולתו לבצע רפורמות ברשות הפלסטינית, לפרק את רשתות מחבלים מנשקם ולשים קץ לאלימות. המלים לא מספיקות. יש צורך בהוכחות בפועל. ההסכמים, שפלסטינים חתמו, אינם נשמעים לשני פנים בקשר למה, שנדרש מהם. הם לא יכולים להשתמט מאחריותם בעזרת הצהרות מפיסות לכלי תקשורת באנגלית או הפסקות אש עם ארגונים כמו חמאס, שעדיין נשארים נחושים בדעתם להשמיד את מדינת ישראל.

למרות שלא היו לה שום מניעים מחייבים ישראל נקטה באמצעים להפגנת רצונה הטוב, כולל סיוע לבחירות פלסטיניות (שלפי דיווחיהם של תצפיתנים בינלאומיים לא היה בהם למדינת ישראל כל חלק), שחרור אסירים ונסיגת כוחותיה מחלקים בגדה המערבית. וחשוב יותר – ישראל פינתה את כל אזרחיה וחייליה במסגרת תכנית ההתנתקות מחבל עזה. האחריות על יישוב הסכסוך במשא ומתן כעת מוטלת על כתפיו של אבו מאזן. הוא נקט באמצעים לביסוס עוצמתו. הוא שכנע חמאס בתקופות שונות להסכים להפסקות אש. הוא ציווה על כוחות הביטחון הפלסטיניים להפסיק פיגועים בישראלים והוא שלח נציגי משטרה לחבל עזה להשלטת שם סדר. הוא גם הכריז, שרק לשוטרים ולאנשי הביטחון יהי מותר לשאת בנשק. אבל עד עתה הצלחתו במימוש החלטות אלה היה מוגבל והרבה ישראלים תוהים, האם יש לו מספיק כוח פוליטי להשלטת סדר. דו-קיום בלתי אפשרי עד שהפלסטינים לא ישימו קץ לאלימות. אין מקום לשום מתקפות על יהודים בכל מקום שהוא, לשום טילים או מרגמות הנורים לעבר ישראל ולשום הסתות לאלימות. אין כאן ניסיון לתת לקיצוניים להטיל וטו על שיחות השלום: ישראל לא אומרת, שאבו מאזן חייב לעצור 100% של תקריות לפני הליכה לשיחות, אבל ישראל אכן דורשת להפגין 100% של מאמץ לעצור אותן. עד היום זה לא נעשה.

"אני מאשר, שהתנגדות תמשיך אחרי ההתנתקות, והנשק של ההתנגדות יישאר כדי להגן על הישגינו".
- נציג החמאס, אוסמה חמדן¹⁶

מיתוס

"תכנית ההתנתקות הייתה תעלול, שאיפשר לישראל להחזיק בגדה המערבית".

עובדה

רה"מ שרון והנשיא בוש הבהירו, שתכנית ההתנתקות מהווה צעד עקבי במסגרת מפת הדרכים. שרון גם חזר והדגיש מספר פעמים, שהוא מוכן להקמת מדינה פלסטינית רציפה בגדה המערבית וחבל עזה, שתדרוש פינוי קהילות נוספות בגדה המערבית. השיקולים של שרון עוררו שאלות רבו למרות הסיכונים הפוליטיים, שהוא לקח תוך כדי מימוש תכניתו. אחרי הכול מעטים הם אנשים בתוך או מחוץ למדינת ישראל, שציפו רק בשנת 2000, שהאיש הנחשב לאבי תנועת ההתנחלויות יתריס נגד רוב מפלגתו ויפנה יהודים מבתיהם בשטחים. יתרה מזאת, תכנית ההתנתקות לא הוגבלה לגוש קטיף. היא כללה פירוק ארבע קהילות יהודיות בשומרון. למרות שמספר היהודים המפונים שם היה קטן (550 בערך), האזור עצמו היה גדול יותר מכל רצועת עזה.¹⁷

היהודים המתגוררים בגדה המערבית לא האמינו, שהתנתקות הייתה אמורה לחזק את מעמדם. אדרבה, הסיבה לכך, שיהודים רבים מיהודה ושומרון הגנו על זכויותיהם של יהודי גוש קטיף, נעוצה בכך, שהם ראו בפינוי זה תקדים, שבסופו של דבר עלול לחזור על עצמו גם בגדה המערבית. שרון רק הביע מחויבות לשמור על גושי התנחלויות גדולים, שהרוב המכריע של הישראלים יסכים לכלול במדינת ישראל, ויהודים רבים המתגוררים בקהילות קטנות ומבודדות יותר ראו בהתנתקות את הצעד הראשון לקראת פינויים הסופי.

"אני סבור, שאם הם (פלסטינים) לא ישיגו התקדמות בזמן של רה"מ (הישראלי) הנוכחי, יהיה קשה מאוד להגיע להתקדמות כלשהי בשלום. הוא (שרון) מסוגל לרדוף שלום והוא מסוגל להגיע לתוצאות, אם הוא רק רוצה בכך".

- נשיא מצרים, חוסני מובראק¹⁸

מיתוס

"ישראל פינתה את עזה, אבל הפכה אותה לבית כלא כשהיא מונעת מעבר אנשים או סחורות".

עובדה

ישראל החליטה על נסיגה מוחלטת של חייליה ואזרחיה מחבל עזה כדי לשפר את חייהם של פלסטינים וישראלים. לרשות הפלסטינית יש היום שליטה מלאה על האוכלוסייה בעזה. אף אחד שם לא נמצא "תחת

הכיבוש". פלסטינים מעזה יכולים כעת להסתובב חופשי בתוך שטחה, לגור ולעבוד, היכן שהם רוצים, ולנהל חיים רגילים, והיחידים, שמטילים עליהם מגבלות הם המנהיגים משלהם.

לפני ההתנתקות מדינת ישראל הקימה קבוצת פיתוח לשיפור התנאים הכלכליים בעזה. ישראל הציעה לספק סיוע בבניית מתקני התפלת מים, מערכות ביוב, בתי חולים ותחנת כוח. צוות נוסף הוקם על מנת להקל על מסחר עם הפלסטינים.¹⁹ בנוסף ישראל הסכימה לאפשר לשיירות ממוגנות לנסוע בין חבל עזה לגדה המערבית והציעה לבנות פסי רכבת המקשרים בין השתיים, וכך הפגינה, שאין לה שום כוונה לבודד את שני האזורים.²⁰

ובכל זאת מדינת ישראל עדיין מאשמת בכליאת תושבי עזה משום, שהיא מסרבת להעניק לפלסטינים להשתמש בנמל או בשדה התעופה. ישראל מתכוננת לאפשר להם להשתמש במתקנים אלה, אך היא לא מוכנה לזה לעת עתה. זאת ועוד, אנשי עסקים וכלכלנים פלסטינים אמרו, שבניית נמל, שתיקה כמה חודשים, לא עומדת בראש סדר העדיפויות. אם היחסים עם מדינת ישראל הם תקינים, פלסטינים יכולים להשתמש בנמל ישראלי באשדוד או בפורט סעיד במצרים.²¹

בנובמבר 2005 מדינת ישראל והרשות הפלסטינית הגיעו להסכם המעניק יותר חופש תנועה לכיוון עזה והימנה והנותן לפלסטינים רשות להתחיל בבניית נמל או שדה תעופה. הודגש, שעל מעבר רפיח יפקחו פקידים פלסטיניים ומצריים יחד עם תצפיתני חוץ מהאיחוד האירופי באזור. למדינת ישראל תהיה גישה למצלמות במעגל סגור כדי לצפות בתחבורה העוברת במעבר והיא תוכל להתנגד למעברו של כול, מי שייראה בעיניה כחשוד, אך לא תהיה לה זכות וטו לגישתם של אנשים פרטיים לצדו השני של הגבול.²²

"אני מודה לאללה המרומם על עזרתו בג'יהאד של אנשינו ועל שחרור חבל עזה אהובתנו ואני מבקש ממנו לעזור לנו לשחרר את ירושלים והגדה המערבית, עכו, חיפה, יפו, צפת, נצרת, אשקלון וכל פלשתיין".
- מוחמד דף, מפקד גדודי עז-א-דין אל-קסאם²³

הפלסטינים לא הביעו נכונות למשא ומתן להסכם שלום יחד עם תכנית ההתנתקות. לכן מדינת ישראל לא יכולה לסמוך, שהאזור הזה לא ישמש כבסיס למחבלים. חמאס וקבוצות מחבלים אחרות הודיעו במפורש, שהם מתכננים להמשיך במלחמתם להשמדת מדינת ישראל. הרשות הפלסטינית בינתיים מסרבת לעמוד במחויבותיה במסגרת מפת הדרכים לפרק את המחבלים מנשקם ולפרק את התשתית. לאור התנאים האלה והזיכרונות של "קארין-איי" – ספינה עמוסה בנשק איראני בדרכה לרשות הפלסטינית, שמדינת ישראל לכדה ב-2002 – ישראל לא יכולה לסכן את אוכלוסייתה, אם תאפשר לפלסטינים להביא חומרים בדרך האווירית או הימית ללא כל פיקוח וללכת מהגדה המערבית ובחזרה ללא בדיקות קפדניות. ישראלים ופלסטינים דנו, כיצד לספק למדינת ישראל תנאים ביטחוניים נחוצים יחד עם אפשרות של תנועה מהירה יותר של סחורה ואנשים דרך הגבול.²⁴

מתיוס

"יש להפוך את ישראל למדינה דו-לאומית בה יהודים ופלסטינים גרים ביחד".

עובדה

הרעיון של מדינה דו-לאומית איננו חדש. הראשונים, שהגו אותו, היו יהודים חשובים כמו יהודה מגנס בשנות העשרים. אולם כמו במצב של היום ההצעה הזאת לא זכתה לתמיכה ציבורית. לפי ראייתם האוטופית של תומכי הדו-לאומיות, גם ליהודים וגם לערבים יש תביעות לגיטימיות על הארץ ועליהם להיות יחד במדינה אחת. הרעיון הזה שלל מיהודים את זכותם למולדתם ההיסטורית והתבסס גם על ההנחה, שערבים מוכנים להיות בשלום עם יהודים באותה מדינה. עד כמה הייתה ראייה זאת שגויה הוכחו שני עשורים של אלימות ערבית כלפי יהודים בארץ-ישראל ודחייתם את הספר הלבן הבריטי של 1939, אשר הציע להם, למעשה, את ההסדר הזה.

"מדינה פלסטינית לעולם לא תיבנה על בסיס האלימות. כעת זה הזמן לכל החברים האמיתיים של העם הפלסטיני, לכל המנהיגים של מזרח התיכון ולכל העם הפלסטיני עצמו לקצץ בכל הכסף והתמיכה במחבלים ולהילחם בטרור בצורה פעילה בכל החזיתות. רק אז מדינת ישראל תזכה לביטחון, והדגל יורם מעל פלשתיין העצמאית".

- הנשיא ג'ורג' וו. בוש²⁵

כבר ב-1937 היה ברור לכל, ששני העמים לא יוכלו לחיות ביחד והיו זקוקים למדינות משלהם. לכן באותה שנה ועידת פיל הציעה תכנית לחלוקה – אותה גישה, שאימצו האו"ם עשור אחרי זה. מאז לא התשנה דבר, שעשוי היה להביא לפתרון אחר לסיום הסכסוך. הואיל וערבים פלסטיניים כבר מרכיבים כ-46% מהאוכלוסייה המתגוררת בין הים התיכון ונהר הירדן, ושיעור הילודה שלהם כפול מזה של יהודים ישראלים, הם היו במהרה הופכים לרוב במדינה דו-לאומית. האופי היהודי של האומה היה אז נשחק ונעלם, ויהודי ישראל היו אז מאבדים את שליטתם הפוליטית על המקלט הבטוח של היהודים. לאור ההתעללות ההיסטוריות במיעוטים, במיוחד היהודים, במדינות ערב, הרעיון הזה יהיה מרשם בטוח לרדיפות היהודים (והנוצרים). אחד התומכים ברעיון מדינה דו-לאומית הציע, שכוח בינלאומי יגן על היהודים, אבל שום מנהיג לא יפקיד את גורל עם ישראל לערבים כה מפוקפקים. אבל חשוב מכל, אם תומכי הדו-לאומיות מודעים לכך, שיהודים במדינה כזאת יהיו זקוקים להגנה, על סמך מה הם מאמינים, שזה יפתור את הסכסוך?

מיתוס

"הפלסטינים מחנכים את ילדיהם לגישה נכונה למדינת ישראל ולעתיד של דו-קיום עם יהודים ישראלים."

עובדה

במקום לנצל חינוך ככלי לקידום השלום עם שכניהם היהודים הפלסטינים ללא ליאות הלעיטו את ילדיהם בתדמיות אנטישמיות, תעמולה אנטי-ישראלית וחומרים אחרים, שנועדו לקדם במידה רבה יותר עוינות וחוסר-סבלנות מאשר דו-קיום. למשל, תכנית טלוויזיה פלסטינית לילדים בשם "מועדון הילדים" המשתמשת במתכונת "רחוב שומשום" המשלבת אינטראקציה בין ילדים, בובות ודמויות בדויות עודדה שנאה ליהודים וביצוע מעשים אלימים כנגדם במסגרת הג'יהאד (המלחמה הקדושה). בשיר אחד נראים ילדים צעירים, ששרים על רצונם להפוך למחבלים מתאבדים ומכוונים את רוביהם כנגד ישראלים. שיר אחר מצטיין בפזמון בו הילד שר: "כאשר אשוטט בירושלים, אהפוך למחבל מתאבד." הילדים בתכנית אומרים גם "נממש את מטרותינו באבנים ובכדורים", וקוראים ל"ג'יהאד כנגד מדינת ישראל". הפלסטינים קוראים גם לצעיריהם להצטרף למאבק כנגד מדינת ישראל בפרסומות בטלוויזיה הפלסטינית האומרות לילדים לעזוב את משחקיהם, לאסוף אבנים ולצאת למאבק עם ישראל. בפרסומת אחת השחקנים מגלמים תקרית בה נהרג ילד מחילופי אש בין הישראלים לפלסטינים. הפרסומות מראה את הילד בגן-עדן המאיץ בילדים אחרים "ללכת בעקבותיו".²⁶

"מצאנו ספרים עם קטעים כל-כך אנטישמיים, שאם הם היו מתפרסמים באירופה, המו"ל שלהם היה נעמד לדין על אנטי-גזענות."

- עו"ד צרפתי וחבר הפרלמנט האירופאי, פרנסואה זימראי²⁷

מסרים דומים מועברים בספרי לימוד פלסטינים, שחלקם הגדול הוכן בידי משרד החינוך הפלסטיני. ספר הלימוד מוקאר אל-טילאוזה ואהקאם אל-טאג'וויד לכיתה ה' מתאר את היהודים כפחדנים, שאללה דן אותם לאש הגיהנום. ספר הלימוד לכיתה ח', אל-מותאלאה ואלנוסוס אל-עדביה מתייחס לישראלים כאל רוצחים אכזריים בירושלים. הסיפורים המהללים את אלה, שמיידיים אבנים על חיילים, נמצאים בספרי לימוד שונים. ספר לימוד אל-מותאלאה ואלנוסוס אל-עדביה לכיתה ט' מדבר על הבקטריה של הציונות, שיש לשרשה מהאומה הערבית.

ספרי לימוד חדשים יותר הם פחות צורמניים, אך עדיין בעייתיים. למשל, הם מדברים על כך, שהאומה הפלסטינית מורכבת ממוסלמים ונוצרים, ואין שום אזכור ליהודים או לקהילות יהודיות בנות מאות שנה בארץ-ישראל עוד לפני הציונות. אין גם אזכור למדינת ישראל, למרות שאת מקור בעיות חברתיות רבות של פלסטינים רואים דווקא בסכסוך הערבי-ישראלי. התייחסויות ליהודים הן בדרך-כלל סטריאוטיפיות ולעיתים קרובות הם מזכירים בהקשר שלילי של התנגדותם למוחמד וסירובם להתאסלם. שיעורי אדריכלות מתארים מסגדים וכנסיות מפורסמות, אך לא מזכירים כלל אתרים קדושים ליהודים.²⁸ מחקר אחרון מגיע למסקנה:

חרף צמצום ניכר של התבטאויות אנטישמיות בהשוואה לספרי לימוד ישנים תולדות היחסים בין מוסלמים, נוצרים ויהודים בספרי לימוד חדשים מדגישים את התדמית הקלאסית של היהודים בתרבויות המוסלמית והנוצרית. הזיקה בין סכסוכים נוכחים לויכוחים עתיקים מתקופתם של ישו או מוחמד מדגישה, ששום דבר לא השתנה ממש.

השיעורים לא מסתיימים בבית הספר. במחנות קיץ מלמדים ילדים פלסטיניים, כיצד לעמוד כנגד הישראלים ושהתהילה הגדולה ביותר היא להפוך לשאהיד. המדריכים במחנות מביימים חטיפות ומלמדים, כיצד לשסף את צוואריהם של הישראלים. ארבעה "מחנות גן עדן", שמפעיל הג'יהאד האסלאמי בחבל עזה, מציעים אימונים צבאיים לילדים בני 8-12 ומעודדים אותם להפוך למחבלים מתאבדים. BBC צילם את מצעד הילדים במסדר ואת אימוניהם באמנות הלחימה.²⁹ בכירי הרשות מנסים גם לשכנע את הילדים, שמדינת ישראל מתכוונת להרגם בכל מיני שיטות ערמומיות. לדוגמה, העיתון הפלסטיני "אל-חיאא ג'דידה" דיווח, שמטוסים ישראלים זרקו ממתקים מורעלים מעל בתי ספר יסודיים ותיכונים בחבל עזה.³⁰ שיטות ההוראה האלה נוגדים את הכתב והרוח של הסכמי השלום.

"אנחנו מלמדים את ילדינו, שמחבלים מתאבדים באים להפחיד את הישראלים... אנחנו מלמדים אותם, שאחרי שאדם הופך למחבל מתאבד הוא מגיע לדרגה הגבוהה ביותר בגן-עדן."

- מדברי יועץ "מחנה גן-עדן" פלסטיני בראיונו ל-
BBC.³¹

מיתוס

"הפלסטינים כבר לא מתנגדים להקמת מדינה ישראל".

עובדה

אחת המחויבויות הראשונות של הפלסטינים במסגרת מפת הדרכים לשלום – להכיר בזכותה של מדינת ישראל להתקיים בשלום ובביטחון. אז איך ניתן לפרש את תיאורו של יו"ר הרשות הפלסטינית, אבו מאזן, את החלטה על הקמת המדינה היהודית ב-1948 כפשע?³² בעוד שישראלים חגגו את יום העצמאות ה-57 שלהם, אבו מאזן ופלסטינים אחרים התאבלו על הקמת מדינת ישראל במה שהם קוראים "יום אל-נאקבה". אם הפלסטינים ומדינות ערב היו מקבלים את תכנית החלוקה ב-1947, גם מדינה פלסטינית הייתה חוגגת את יום העצמאות, ופלסטינים לא היו צריכים לבכות על "אל-נאקבה" ("השוואה שלהם").

מובן, שפלסטינים מלאים מרירות על תולדותיהם בששת העשורים האחרונים, אבל מה, שאומרים לנו לעיתים קרובות, זה שמה, שהם מתנגדים אליו היום זה "כיבוש" השטחים ע"י ישראל ב-1967. אם נכון הדבר, מדוע אין יום הנאקבה שלהם נחגג כל שנה ביוני, בתאריך בו הובסו צבאות ערב במלחמת ששת הימים?

הסיבה נעוצה בזה, שלגבי הפלסטינים הקמת מדינת ישראל היא החטא הקדמון, והם בוחרים להתמקד באירוע הזה – דבר, שמראה את סירובם אפילו היום להשלים עם קיומה של המדינה היהודית. הערותיו של אבו מאזן באירוע יחד עם דבריו של רה"מ הפלסטיני אבו עלא, שאמר, "הפצע שלנו עדיין מדמם גם אחרי 57 שנים" בקושי מעורר אימון בנכונותם לשים קץ לסכסוך עם ישראל.³³

"לטרוריום אין שום תוצאות חיוביות ולא תהיה שום הזדמנות להקים מדינה פלסטינית עצמאית כל עוד נמשכים האלימות והטרור".

- שר החוץ הגרמני יושקה פישר³⁴

וחמאס, שאף פעם לא היה שום ספק בסירובו להשלים עם קיום מדינת ישראל, כינה את ישראל "סרטן" והבטיח להמשיך להילחם "עד לשחרור פיסת אדמתנו האחרונה ושיבתו של אחרון הפליטים לביתו".³⁵ והארגון הזה יכול לזכות בבחירות המתקרבות ברשות הפלסטינית, ואז, ככל הנראה, לדבריו יהיה משקל גדול יותר לגבי המדיניות כלפי מדינת ישראל.

היבט מצער נוסף של יום הנאקבה היה עצירת כל כלי רכב ואנשים, שעמדו דומם לשמע אזעקות אבל – חיקוי מכוון של מנהגי מדינת ישראל ביום הזיכרון לשואה ולגבורה. הייתה זאת הדרך הערמומית לערוך הקבלה דוחה בין השואה והקמת מדינת ישראל.

יתכן, שהמנהיגות של היום לא מייצגת את רגשותיו האמיתיים של העם הפלסטיני. בסקר דעת הקהל ממאי 2005, למשל, נתגלה, ש-54% מהפלסטינים מוכנים לקבל פתרון של קיום שתי מדינות.³⁶ זהו אות מבשר תקווה, אבל כל עוד הרשות הפלסטינית מתייחסת להקמת מדינה ישראל כשואה עם כל המשתמע מכך, הציפייה לדו-קיום תישאר עגומה.

מיתוס

"הפלסטינים ויתרו על חלומם המקסימליסטי של השמדת מדינת ישראל."

עובדה

הרשות הפלסטינית ממשיכה לקדם את ראייתה המקסימליסטית בספרי הלימוד שלה ובמיוחד בעזרת מפות. הביטוי הדרמטי ביותר למטרותיה הוא מפת פלשתיין (מפה 22), כפי שפורסמה באתר האינטרנט הרשמי של הרשות, בה פלשתיין כוללת לא רק את הגדה המערבית וחבל עזה, אלא גם את כל מדינת ישראל. מפות דומות מופיעות בספרי לימוד, שאף פעם לא מראות את מדינת ישראל.³⁷ ישראלים הביעו את נכונותם לחיות בשלום לצד מדינה פלסטינית. ברם, כפי שמציגה בבירור המפה, הפלסטינים ממשיכים לחלום על מדינה פלסטינית, שתוקם במקום מדינת ישראל.

מיתוס

"ייאוש הוא המניע לטרור הפלסטיני."

עובדה

המצב בו שרויים פלסטינים הוא אומלל ולפעמים די חמור. רבים חיים בעוני, לא רואים שום תקווה בעתידם ולא מרוצים מהיחס לו הם זוכים מצד הישראלים. אבל כל זה לא יכול להוות תירוץ לפעולות טרור. למעשה, מחבלים רבים אינם אנשים עניים ומיואשים כלל וכלל. למשל, המחבל המבוקש ביותר בעולם, אוסמה בן לאדן, הוא מיליונר סעודי. כאשר אחד מבני דודים נשאל על שני מחבלים מתאבדים פלסטיניים, שהתפוצצו בקניון בירושלים, כשהם הורגים עשרה בני אדם בגילאי 14-21, הוא אמר: "לשני אלה לא היה חסר דבר."³⁸ לפי מסקנת הדו"ח של הלשכה הלאומית למחקר כלכלי, "ברוב המקרים אין קשר בין תנאים כלכליים וחינוך להשתתפות בטרור או לתמיכה בו." החוקרים טוענים, שלא ניתן לתרץ את האלימות באזור בהחרפת תנאים כלכליים, כי אין שום קשר בין טרור לייאוש כלכלי. זאת ועוד, החוקרים גילו, שהתמיכה במעשי אלימות כנגד מדינת ישראל, כולל פיגועי התאבדות, לא משתנה הרבה לפי הרקע החברתי.³⁹ ארגון אמנסטי אינטרנשיונל פרסם מחקר המגנה את כל ההתקפות הפלסטיניות נגד אזרחים ישראלים והטוען, ששום פעולה ישראלית לא מצדיקה אותם. לפי הדו"ח, "ההתקפות על אזרחים מצד קבוצות פלסטיניות חמושות הן נפוצות, שיטתיות ודוגלות במדיניות גלויה של התקפה דווקא על אזרחים. כך הם מבצעים פשעים נגד אנושות במסגרת החוק הבינלאומי."⁴⁰ טרור לא בא באשמת מדינת ישראל. אין זאת תוצאה של "כיבוש". וזה בוודאי לא התגובה היחידה, שבה יכול לבוא לידי ביטוי חוסר שביעות רצונם של הפלסטינים. לפלסטינים יש הזדמנות לשפר את מצבם. ההזדמנות הזאת נקראת "משא ומתן". וגם זאת לא ההזדמנות היחידה. הפלסטינים יכולים לבחור גם בדרך לא אלימה בה בחרו מרתין לותר קינג או גנדי. למרבה הצער, הם בחרו דווקא בדרך הטרור במקום בתהליך השלום. מדינת ישראל הוכיחה מספר פעמים את נכונותה לדבוק בעקרון "שטחים תמורת שלום", אבל היא לא יכולה לוותר על שטחים תמורת טרור.

"לא ניתן להסכים לשימוש בפיגועי התאבדות כלל. שום דבר לא יכול להצדיק זאת."
- נציג מיוחד של האו"ם להגנה על ילדים בסכסוך חמוש, סגן המזכיר הכללי אולרא אוטונו⁴¹

מיתוס

"הפלסטיניים הם חסרי אונים בניסיון לעצור את המחבלים."

עובדה

התקשורת סייעה ביצירת תפיסה מוטעית, כאילו הרשות הפלסטינית לא מסוגלת לפרק את קני המחבלים שבתוכה מנשקם הודות לכוח ולפופולאריות לה זוכים ארגוני טרור פלסטיניים קיצוניים. חמאס והג'יהאד האסלאמי לא מהווים כוחות חמושים אדירים. יחד עם הזרועות הצבאיים של שני הארגונים מדובר בפחות מ-1500 איש. לעומתם לרשות הפלסטינית יש 35 אלף אנשים במשטרה, מודיעין וכוחות ביטחון שונים.⁴² לרשות הפלסטינית לא רק שיש יתרון מוחץ מבחינת כוח אדם וכוח הנשק, אלא יש לה גם כלים מודיעיניים למציאת רוב, אם לא כל המחבלים. נכון, שקבוצות אסלאם אלה זכו לפופולאריות מסוימת, אולם לפי סקרים הם כולם יחד נתמכם ע"י רבע מהציבור הפלסטיני. הרשות הפלסטינית איננה דמוקרטיה, כך שמנהיגיה לא מתחשבים בהחלטותיהם בדעת הציבור, אבל הנתונים מצביעים על כך, שהאזהדה הגוברת לפלגים קיצוניים היא לא זאת, שמונעת מהם לפעול.

הרשות הפלסטינית יכלה לקחת דוגמא מהממשלה הירדנית, שלא התירה דריסת רגל של החמאס בגבולותיה. המלך עבדאללה סגר את משרדיהם בעמאן, כפי שהוא עשה גם לעיתונם, ועצר וגרש מספר חברי הארגון.⁴³

על אף כל הסבל, שהמחבלים גרמו לו, הציבור הפלסטיני לא קרא לשים קץ לאלומות. לא הופיע שום ארגון שווה-ערך ל"שלום עכשיו" הישראלי. ובכל זאת ברמה האישית, הפלסטינים יכולים להגיד "לא" לטרור. כאשר בניסיון גיוס למחבלים מתאבדים אשתו של מנהיג חמאס לשעבר עבד אל-עזיז אל-רנטיסי נשאלה, האם בנה זמין למבצע, היא דחתה את הפונים.⁴⁴

במדינות אחרות, כולל ישראל (כאשר הן עזרו בקידום הנסיגה מלבנון), האמהות לעיתים קרובות עזרו בעידוד שינויים חיוביים. כאשר מספר גדול של אמהות פלסטיניות יתנגדו למגיסי טרור ולמנהיגיהם הפוליטיים ויגידו, שאין הן יותר רוצות בשימוש בילדיהן בתור פצצות, הסיכויים לשלום יגדלו. כל עוד הן מעדיפות, שילדיהן יהיו שאהידים במקום רופאים, מפציצים במקום משכילים ורוצחים במקום עורכי דין, האלימות תימשך, וצעירים פלסטיניים ימשיכו למות ללא צורך.

"הרשות הפלסטינית חרף הבטחותיהם החוזרות ונשנות של מנהיגיה לא הגיעה לידי שום התקדמות במחויבותה העיקרית לנקוט באמצעים מידיים להפסקת האלימות ומלחמה בטרור, ולרפורמות וארגון מחדש של הרשות הפלסטינית".

- שליה האו"ם למזרח התיכון, טריה רואד-לרסן⁴⁵

מיתוס

"שימוש בכוח מצדם של פלסטינים מוצדק, כי תהליך השלום לא איפשר להם לממש את שאיפותיהם הלאומיות."

עובדה

הנחת היסוד מתחילת תהליך השלום באוסלו הייתה, שניתן לפתור את הויכוחים בשיחות במקום ביריות. הפלסטינים אף פעם לא קיבלו את הכלל הבסיסי הזה של דו-קיום. התשובה לתלונות, שנסיגותיה של מדינת ישראל לא מתבצעות מספיק רחוק או מספיק מהר, צריכה להיות הגברת המשא ומתן, הגברת אמצעים לבניית אמון הדדי והגברת הפגנת הרצון לחיות יחד ללא שימוש באלימות. כדי להבין את סיבת הכישלון של תהליך אוסלו, ואת התשובה לשאלה, מדוע ישראלים ופלסטיניים עדיין לא חיים בשלום אחד ליד השני, כדאי לנתח את תהליך השלום הערבי-ישראלי הראשון, שהצליח – משא ומתן בין ישראל למצרים. למרות שהסכם שלום נקבע כתוצאה ממשא ומתן אינטנסיבי בקמפ-דויד, הדרך לשלום הייתה ארוכה ומלאת תלאים, שהתמרון בה לקח שנים. אמנם מה שאפשר אותה היו ההתחייבויות, שכל צד לקח על עצמו כדי להגיע לשלום, והפעולות, שהם נקטו בהן להבטחתו. מצרים שמרה על מצב מלחמה עם מדינת ישראל במשך יותר מ-25 שנים לפני, שאנוואר סדאת דיבר ברצינות על שלום. סכסוכי דמים אירעו ב-1948, 1956, 1967, 1968-70 ו-1973. הכעס, כאב הלב וחוסר אמון בני 25 שנה לא יכולים לפוג בין לילה. התהליך התחיל אחרי מלחמת יום הכיפורים ב-1973, כאשר הנרי קיסינג'ר קידם את משא ומתן להסכם להפסקת הכוחות, בו שני הצדדים עשו ויתורים משמעותיים.

מצרים דרשה את נסיגת ישראל מכל שטחי סיני וכל השטחים, שהיא זכתה בהם משנת 1967, ואילו מדינת ישראל ויתרה רק על קטע קטן מסיני. במקום לפנות לאלימות, המצרים פנו למשא ומתן נמרץ יותר.

ההסכם הראשון נחתם בינואר 1974. לקח כמעט שנה וחצי עד להשגת הסכם שני. זה לא היה קל. נשמעו דברי ביקורת על "חוסר גמישותה" של מדינת ישראל, והמצרים היו עקשנים לא פחות. בנואר דסאת הסכים להגביל את התעמולה האנטי-ישראלית בתקשורת המצרית ולהפסיק את השתתפותה של מדינתו בחרם הערבי. יצחק רבין עשה ויתורים טריטוריאליים קשים, כשהוא מוותר על שדות הנפט ושני מעברים קריטיים בסיני.

"אם ישראלים יכולים לעשות פשרה ואתה לא, כדאי לי ללכת הביתה. היית כאן 14 יום ואמרת 'לא' לכל דבר. לדברים האלה יהיו השלכות. הכישלון ישים קץ לתהליך השלום..."
-הנשיא קלינטון ליאסר ערפאת⁴⁶

אחרי "סיני 2" מצרים עדיין לא קיבלה את כל שטחיה. סדאת לא היה שבע-רצון וערבים אחרים הוקיעו אותו על כך, שהוא הרחיק לכת עד כדי כך לקראת שלום עם ישראל. ובכל זאת הוא לא פנה לאלימות. הוא לא שלח את פידאיון כפי, שעשה נאצר בשנות החמישים. במקום זה הוא המשיך לנהל את השיחות. לקח עוד שלוש שנים עד שנחתמו הסכמי קמפ-דויד ועוד שישה חודשים להסכם שלום סופי. העבודה על נושאים מסובכים לא פחות מהמבוי הסתום של היום נמשכה במשך חמש שנים תמימות. תמורת ויתורים מוחשיים של מדינת ישראל היא קיבלה הבטחה לעתיד חדש של יחסי שלום. מדינת ישראל יכלה להרשות לעצמה לקחת סיכון, כי מצרים הוכיחה את עצמה במשך חמש שנים, שקדמו להסכם סופי, שהיא מוכנה לפתור ויכוחים בינה לבין ישראל בדרך שלום ולא חשקה יותר בחורבן שכנתה.

מצרים עדיין לא הייתה שבעת רצון לגמרי. סדאת דרש פיסת אדמה קטנה, שנשארה למדינת ישראל בסיני. לקח עוד תשע שנים לפני שבוררות בינלאומית קבעה, שעל ישראל לעזוב את טאבה. במקום לנצל את הויכוח הזה כעילה להפרת הסכם שלום מצרים פנתה לדרך של משא ומתן.

מיתוס

"הרשות הפלסטינית תפסה נשק לא-חוקי ומילאה את מחויבותה האחרת - להגביל את הבעלות על הנשק לכוחות המשטרה המורשים."

עובדה

לפי הסכם ביניים, שנחתם בין ישראל לפלסטינים, "שום ארגון, קבוצה או אדם בגדה המערבית ובחבל עזה לא ייצר, ימכור, ירכוש, יחזיק, יביא או יביא בכל צורה אחרת לגדה המערבית או לחבל עזה כל נשק, תחמושת, חומרי נפץ, אבק שריפה או כל ציוד דומה" פרט למשטרה הפלסטינית. נספח נוסף להסכם מפרט, שגם מספר האקדחים, הרובים והמקלעים שבבעלות המשטרה יהיה מוגבל וכן מדגיש את חובת הרישום של כל כלי הנשק. גם במסגרת מפת הדרכים הרשות הפלסטינית הסכימה להחרים את כל הנשק הלא-חוקי. במהלך המלחמה הפלסטינית היה ברור, שפלסטינים הפסיקו להעמיד פנים כממלאים את מחויבותם לסעיף זה של הסכמי אוסלו, שמדינת ישראל ראתה בו דרישה ביטחונית חיונית. הדוגמא הדרמטית ביותר היה הניסיון של הרשות הפלסטינית בינואר 2002 להבריה 50 טון של נשק תוצרת איראן ורוסיה, כולל טילי קטיושה ארוכי-טווח, טילי נ"ט מדגם LAW ודגם SAGGER, פצצות מרגמה ארוכות-טווח, מוקשים, רובי צלפים, תחמושות ויותר משתי טון של חומרי נפץ. אחרי שצה"ל תפס את "קארין איי" עם מטענה הבלתי-חוקי, יאסר ערפאת הכחיש כל קשר עם האונייה. ברם, עומר עכאווי, קצין חיל-ים של הרשות הפלסטינית, שהיה קברניטה של האנייה בבעלות פלסטינית, הודה שמבצע ההברחה נעשה לפי הזמנת הרשות הפלסטינית.⁴⁷

מאז תפיסת ספינת הנשק לביצוע תכנית ההתנתקות, הכוחות הישראלי נלחמו ללא הפסקה כדי למנוע מהפלסטינים את הברחת הנשק דרך מנהרות בחבל עזה. אחרי ההתנתקות ישראל ומצרים חתמו על הסכם, אשר קובע, שכעת מצרים תיקח על עצמה אחריות על סיור בציר פילדלפיה לארוך גבול מצרים ועזה. מצרים פתחה את הגבול עם עזה לתקופה קצרה אחרי שישראלים פינו

את האזור באוגוסט 2005, וזה אפשר לפלסטינים להביא לעזה נשק ותחמושת כדי לתקוף את הישראלים.

לפי אלוף פיקוד הדרום, דורון אלמוג: "המושג 'הברחה' אינו משקף את כל חומרת הבעיה של ציר פילדלפיה... מדובר בייבוא בלתי חוקי לעזה של כמויות נשק ותחמושות משמעותיות בקנה מידה כזה, שיכול להפוך את עזה לשדה שיגור למתקפות רציניות עוד יותר נגד ישראל עצמה".⁴⁸ בנוסף לאי-נכונותה לשרש את תופעת הזרימה של נשק בלתי חוקי, הרשות הפלסטינית גם בזה להתחייבותה למפת הדרכים, כאשר היא חוזרת ואומרת, שארגוני טרור לא יפורקו מנשקם.⁴⁹ כיום קיימות עשרות מיליציות חמושות, שלפי הסכמי שלום היו אמורות להיות מחוץ לחוק. הם ניצלו רובים, מקלעים, מרגמות, רימוני יד וחומרי נפץ אחרים כדי לבצע פיגועים נגד מדינת ישראל. כל פעם, שמופיעה תמונה של פלסטיני מחזיק בנשק – ותמונות כאלה כל הזמן מופיעות בכלי תקשורת – הדבר מהווה ראיה לכך, שפלסטינים מפריים את הבטחותיהם ומגבירים את חששותיה של מדינת ישראל כלפי כוונותיהם של הפלסטינים והאיום, שמדינה פלסטינית עתידית עלולה להוות עבור הביטחון הישראלי.

מיתוס

"הפלסטינים קיימו את הבטחותיהם לעצור את המחבלים ולהעמידם לדין."

עובדה

מפעם לפעם הפלסטינים עצרו מחבלים חשודים, אולם הייתה להם דלת מסתובבת, דרכה רובם שוחררו במהרה.⁵⁰ להמחשת הכישלון לפעול כנגד המחבלים אפשר לקחת את ראש החמאס, שייה אחמד יאסין, שלא נעצר לפני סוף יוני 2002, ואז נגזר עליו רק מאסר בית. זמן קצר לאחר מכן הוא נוכח בהפגנה בחבל עזה. למרות היותו ראש הארגון, שרוב האחראיות לקמפיין ההתאבדות כנגד אזרחים ישראלים מוטלת עליו, הוא אף פעם לא נמצא בבית הסוהר. היחס של הרשות כלפי הפלסטינים החשודים בטרור כנגד ישראל נמצא בניגוד מוחלט ליחסם לפלסטינים המואשמים בשיתוף פעולה עם ישראל או לאלה המתנגדים למדיניות המנהיגות. הפלסטינים המבצעים "פשעים" כנגד העם הפלסטיני בדרך-כלל נעצרים ובמקרים מסוימים מוצאים במהרה להורג.⁵¹ שחרור ללא ערבויות של המואשמים באלימות כנגד מדינת ישראל מאותת לציבור הפלסטיני, שהטרור הוא מקובל. זה מאפשר גם למחבלים עצמם להמשיך את מסע האלימות שלהם כנגד מדינת ישראל.

"לא נעצור את בני עמנו כדי לפייס את מדינת ישראל. אנשינו יכולים להיות בטוחים, שזה לא יקרה."
- ראש מנגנון הביטחון המסכל של הרשות הפלסטינית בגדה המערבית, ג'בריל רג'וב⁵²

מיתוס

"מחבלים פלסטיניים תוקפים רק ישראלים: הם אף פעם לא תקפו אמריקאים."

עובדה

לאש"ף יש היסטוריה ארוכה של אלימות גסה כנגד אזרחים חפים מפשע של אומות שונות כולל ארה"ב. ארגוני טרור פלסטיניים מוסלמים הם תופעה חדשה יותר, אבל גם הם לא חסים על אמריקאים. הנה דוגמאות בודדות לפיגועי טרור פלסטיני בהם נפגעו אזרחים אמריקאים:

- יותר מ-35 אמריקאים היו בין הנוסעים שהוחזקו כבני ערובה כאשר החזית העממית לשחרור פלשתין חטפה ארבעה מטוסים בספטמבר 1970.

- ב-1972 אש"ף ניסה לשלוח מכתבים ממולכדים לנשיא ניקסון, מזכיר המדינה לשעבר ויליאם רוג'רס ושר הביטחון מלווין לרד.

- ב-2 במרץ 1973 חברי אש"ף רצחו שגריר ארה"ב בסודאן קלאו נואל וממלא מקומו ג'ורג' מור. הרוצחים נתפסו ע"י סודאן והודו בכך, שהם קיבלו הוראות ישירות מאש"ף. אנשי המודיעין האמריקאי

האמינו, שיש להם עדויות ישירות על מעורבותו של יאסר ערפאת ברצח אבל מסיבות, שאינן ידועות, הסתירו זאת. כל המחבלים שוחררו.⁵³

-ב-11 במרץ 1978 מחבלי אש"ף נחתו בחוף ישראלי ורצחו צלם אמריקאי, שטייל לאורך החוף. המחבלים אז חטפו אוטובוס בכביש החוף, ירו וידו רימונים מחלון האוטובוס בעוברי אורח. עד שכוחות הביטחון הישראלי עצרו את הנסיעה הקטלנית הזאת, 34 אזרחים נהרגו ו-82 נפצעו.

-באוקטובר 1985 גדוד מחבלים מחזית לשחרור פלשתינ ברשותו של אבול עבאס חטפה ספינת אוקיינוס "אקילה לאורו" ורצחה את לאון קלינגהופר, נוסע אמריקאי בכסא גלגלים.

-במרץ 1988 פת"ח של ערפאת הכריז על ניסיון לרצוח את מזכיר המדינה ג'ורג' שולץ ע"י חניית מכונית ממולכדת ליד מלונו בירושלים.⁵⁴

-ב-9 באפריל 1995 מחבל מתאבד מחמאס התפוצץ באוטובוס ישראלי. בפיגוע נהרגו שמונה בני אדם כולל סטודנטית בת עשרים מאוניברסיטת ברנדייס, אליסה פלאטו.

-ב-9 באוגוסט 2001 שושנה יהודית גרינבאום בת 31 הייתה בין 15 קרבנות, שנרצחו בפיגוע בפיצרייה "סבארו" בלב ירושלים. החמאס והג'יהאד האסלאמי לקחו אחריות על הפיגוע.

- ב-31 ביולי 2002 ארע פיצוץ בקפיטריה של האוניברסיטה העברית. בפיגוע נהרגו שבעה ונפצעו שמונים בני אדם. בין ההרוגים היו חמישה אמריקאים.

- ב-11 ביוני 2003 בפיגוע באוטובוס בירושלים נהרג אמריקאי אחד ונפצעה בתו של סנטור ממדינת ניו-ג'רסי, רוברט סינגר.

- ב-20 ביוני 2003 בפיגוע ירי על מכונית, שנסעה בגדה המערבית, נהרג צבי גולדשטיין ואביו, אמו ואשתו נפצעו.

- ב-19 באוגוסט 2003 בפיגוע התאבדות באוטובוס (קו 2) בירושלים נהרגו חמישה אמריקאים כולל ילדים בגיל 9, 3 ושלושה חודשים. ילד אמריקאי בן 11 נפצע.

- ב-15 באוקטובר 2003 מחבלים פלסטיניים ארבו לשיירה אמריקאית בחבל עזה והרגו שלושה אזרחי ארה"ב, שעבדו בשגרירות ארה"ב בתל-אביב.

-ב-24 בספטמבר 2003 מפגיעת פצמ"ר ביישוב נהרגה תפארת טרטנר בעלת אזרחות כפולה.

"הפיצוץ אתמול (9 באוגוסט 2001) בפיצרייה הומת אדם בלב ירושלים, שבעטיו נהרגו 14 אנשים ונפצעו כמאה, היה זוועה מסוג, שיש לעשות הבחנה בינו לבין כל דבר אחר, שקורה במהלך הסכסוך הפלסטיני-ישראלי... אזרחים, כולל ילדים, המהווים יעד מכוון לפיגוע... זה פשוט ברבריות, שמבחינה הגיונית לא מצפים משום מדינה לסבול אותה. נחישותה של מדינת ישראל להגיב אמש הייתה לגמרי לגיטימית... מי, ששחרר עשרות מיליטנטים מוסלמים ממעצר וסרב לעצור אותם שוב, היה מר ערפאת. פיגוע טרור היה בסה"כ השלכה צפויה מראש. מי, שנכשל פעם אחר פעם לשים קץ לאלימות ולהפסיק את ההסתה הרשמית נגד ישראל, זה שוב מר ערפאת. אחרי שהרשות הפלסטינית פיטמה את הזעם הפלסטיני ונטשה תהליך מדיני מעשי, היא לא יכולה כעת להטיל אשמה על הפיגועים על הארגונים עליהם היא מגנה במכוון".⁵⁵

- דבר העורך של וושינגטון פוסט⁵⁵

מיתוס

"חמאס הוא כוח להשגת מתינות בשטחים. הוא תומך בפיוס והרמוניה בקרב מוסלמים ויהודים."

עובדה

חמאס, תנועת המחתרת האסלאמית, מתנגד לקיומה של מדינת ישראל בכל צורה. במצעו נאמר במפורש, ש"אין פתרון לבעיה פלסטינית פרט לג'יהאד (המלחמה הקדושה)". "הארגון מזהיר, שכל מוסלמי היוצא מ"מעגל המאבק עם הציונות" אשם ב"שיא הבגידה". מצע החמאס קורא להקמת רפובליקה אסלאמית בכל שטחי פלשתיין במקום מדינת ישראל.⁵⁶

מיתוס

"יש לעשות הבחנה בין הזרוע הפוליטי והצבאי של חמאס".

עובדה

סגור הטרור הפלסטיני, במיוחד בכלי תקשורת, לפעמים טוענים, שמן הראוי לא לכנות חמאס "ארגון טרור", כי רק מספר מצומצם של חבריה מעורבים ברצח, בעוד שהאחרים פשוט עוסקים בפעילות של חסד. נציב תלונות הציבור של ושינגטון פוסט, למשל, טען, שמכיוון, שחמאס זאת "תנועה לאומנית" המעורבת ב"פעילות חברתית מסוימת", יש לכנות את המתאבדים הפלסטינים ומבצעי פיגועים אחרים כ"מיליטנטים" או "כוחות חמושים".⁵⁷ אנשים נוטים לעשות הבחנות מוטעות בין הזרוע "הפוליטי" ו"הצבאי" של חמאס. כל הפעולות של חמאס הן משולבות ומשרתות את המטרה הראשית של הארגון, עליה מכריזים הם במצעם, והיא "להניף דגל של אלה על כל פיסת אדמת פלשתיין". מנהיג החמאס, שיח אחמד יאסין, הכחיש, שלחמאס יש זרועות בלתי מתואמות: "איננו יכולים להפריד בין הכנף (הזרוע) לגוף. אם נעשה כך, הגוף לא יוכל לעוף. חמאס – זה גוף אחד".⁵⁸ והמנהיגים "הפוליטיים" של חמאס מודים בחופשיות על יחסיהם עם הרוצחים. דובר "המנהיגות הפוליטית" של חמאס, עבד אל-עזיז א-רנטיסי אמר, שהוא "שחרר את ידיהם של גדודי (עוז אל-דין אל-קסאם) לעשות כל, מה שהם רוצים, נגד אחי הקופים והחזירים [דהיינו, יהודים]".⁵⁹ אפילו כאשר חמאס עוסק בפעילות חברתית, יש לה קשר הדוק ל"מאבק חמוש". פעילויות חסד רבות מנוצלות לגיוס פלסטינים צעירים למבצעי טרור. בתי חולים, מסגדים, מועדוני ספורט, ספריות ובתי ספר משמשים לא רק למטרות המוצהרות, אלא גם כמחבואי הנשק, להשגת תמיכה ולהטפות למחבלים מתאבדים בעתיד. מערכת החינוך מנוצלת להסתת פלסטינים צעירים להפוך לשאהידים. "ילדי הגן הם השאהידים של מחר", מכריזה הכתובת בבי"ס מנוהל ע"י החמאס. והכרזות בכיתות הלימוד של אוניברסיטת אל-נאג'ח בגדה המערבית והאוניברסיטה האסלאמית של עזה מצהירות, ש"למדינת ישראל יש פצצות אטום, ולנו יש פצצות אנוש".⁶⁰ פעילי חמאס מנצלים ארגוני חסד אסלאמיים ותכניות רווחה חברתיות להעלמת והלבנת הון וכדי להרוויח כסף למחיה בעודם מעורבים בטרור. אלה, שנהנים, מחסדי החמאס מבינים גם, שכל דבר בחיים תובע מחיר. אם יפנו אליהם בבקשת עזרה – בין אם כדי להחביא נשק, לספק בית בטוח למבוקש נמלט או לבצע שליחות, רק מעטים מהם יעזרו לסרב.⁶¹ ממשלת ארה"ב מודה בקשר בין פעולות החסד של חמאס ומצע הטרור שלה. לכן משרד האוצר כינה שישה מנהיגי חמאס פוליטיים וחמש ארגוני חסד כרשויות טרור. לפי משרד האוצר, "המנהיגות הפוליטית של חמאס מכוונת את רשתות הטרור בדיוק כפי שהיא מפקחת על פעילויות אחרות".

"... כל תרבות, שמתגאה בדורה החדש כהספקה מוכנה של נשק זול, כבר איבדה את עתידה. כל מנהיג, שמעודד או מתייחס בסלחנות להתאבדות כתכנית המלחמה, איבד את מעמדו המוסרי. מה נאמר על חברה בה מקריבים אנשים על המזבח?"
עיתונאית אלן גודמן⁶²

מיתוס

"לפלסטינים אין שום צורך בתעמולה, כי האמת אודות ההתנהגות הישראלית מראה בבירור את הברבריות שלהם".

עובדה

פלסטינים ומנהיגים ערביים אחרים הפכו את השימוש בכלי תקשורת שלהם להפצת דיבה מזעזעת על ישראל ויהודים להסתת אוכלוסיות שלהם כדבר שבשגרה. פלסטינים השתכללו בטכניקות המכונות "השקר הגדול", שהמומחה הגדול שלהן היה אדולף היטלר. כפי שהיטלר הסביר ב"מיין קמפ":

גודל השקר הוא הפקטור הבטוח לגרום לכך, שיאמינו בו, כי רוב רובן של האומות בעומק לבבן יותר נוטים בקלות להיות מרומים מאשר רעים בכוונה ובמודע. הפשטות הפרימיטיבית של השכל שלהם עושה אותם טרף קל יותר לשקר גדול מאשר לזה הקטן, כי הם בעצמם לעיתים קרובות מספרים שקרים קטנים, אבל היו מתביישים לספר שקרים גדולים.

דוגמא אחת של שקר פלסטיני גדול ניתן לראות ב-11 במרץ 1997, כאשר הנציג הפלסטיני בוועדה לזכויות האדם באו"ם האשים את ממשלת ישראל בהזרקה נגיף האיידס ל-300 ילדים פלסטיניים.⁶³ פלסטינים טענו ב-2002, שישראל זורקת סוכריות מורעלות ממסוקים לפני בתי ספר במטרה להרעיל את הילדים. השקר הזה שודרג ב-2003 עם המצאה, שישראל עושה "פצצות ומוקשים בעיצוב של צעצועים" וזורקת אותם בשטחים פלסטיניים מהמטוסים, כך שילדים ישחקו איתם ויתפוצצו.⁶⁴ ב-2005 הפלסטינים הודיעו, שמדינת ישראל משתמשת ב"מכונת ביון רדיאלית" במחסומים, ושהמתקן הרג אישה פלסטינית בת 55.⁶⁵

הפלסטינים גם מנסים בשיטתיות להסית את העולם המוסלמי נגד יהודים, כשהם טוענים דברי כזב, כגון, שיהודים מתכוונים לפוצץ את הר הבית או מסגד אל-אקצה. למשל, ב-29 בספטמבר 2000 קול הפלשתינ, תחנת רדיו רשמית של הרשות הפלסטינית יצאה עם קריאות "לכל הפלסטינים לבוא ולהגן על מסגד אל-אקצה". זה היה יום אחרי ביקורו של שרון להר הבית וההתקוממות, שבאו בעקבות זה, סימנו את פרוץ המלחמה הפלסטינית הבלתי רשמית.

באמצע המלחמה הזאת שידור של "מסר לעולם" של הטלוויזיה של הרשות הפלסטינית הודיע: "הפושעים הציונים מתכננים להחריב את מסגד אל-אקצה באמתלה לחפש את בית המקדש, אשר לפי טענת-שווא שלהם נמצא מתחת למסגד".⁶⁶

אחד השקרים המקוממים ביותר, שהופץ במזרח התיכון, היה על כך, שידוע, כי ארבעת אלפים ישראלים לא הלכו לעבודה ב-11 בספטמבר או "התחזו לחולים" באותו בוקר, כי הם ידעו על הפיגוע המתוכנן. נאמר גם, שישראל ומוסד עומדים מאחורי מעשי זוועה אלה. כמובן, גם זה היה שקר, אבל מדובר בסוג של תורת הקונספירציה, שהערבים החושבים, ש"פרוטוקולים של זקני ציון" המזויפים הם אמת, מאמינים בה מאוד.

"אני מזכיר לאלה, שמתמקדים במפת הדרכים, שהדבר הראשון הנאמר במפת הדרכים הוא, שלמען קידום השלום יש צורך בביטחון, שיש צורך במאמץ משותף למאבק בטרור".

- הנשיא ג'ורג' וו. בוש⁶⁷

מיתוס

"שחרור אסירים פלסטיניים יבנה אמון בתהליך השלום מבלי לסכן את ביטחונה של מדינת ישראל".

עובדה

ישראל שחררה אסירים פלסטיניים מבתי סוהר במספר הזדמנויות, כיוון שפלסטינים עשו מזה עניין גדול וטענו, שזה יבנה אמון בתהליך השלום. אמנם להיום קשה למצוא ראיות לכך, ששחרור אסירים אלה אכן תרמו משהו לשיפור הפרספקטיבות לשלום. הויתורים הישראליים לא מיתנו את התנהגותם של הפלסטינים או המריצו את הרשות הפלסטינית למלא את מחויבויותיה במסגרת מפת הדרכים: לפרק את רשתות המחבלים מנשקם ולהחזיר את הנשק הבלתי חוקי.

טבעי, שמדינת ישראל תתנגד לשחרור האסירים, כי האנשים האלה נמצאים מאחורי סורג ובריה מסיבות טובות: הם ביצעו פשעים, לפעמים אלימים. יתרה מזאת, כאשר מדינת ישראל עשתה מחוות פוליטיים והומניטאריים אלה, הפושעים שוב הפכו מעורבים בפעילות טרור. כך, למשל, בקיץ 2003 אריאל שרון נענה להפצרותיהם של הפלסטינים והקהילה הבינלאומית ושחרר אסירים בשביל לעזור לביסוס מעמדו של רה"מ אבו מאזן. למרות שמפת הדרכים לא אומרת מילה בנושא, שרון שחרר 350 פלסטינים. לא עבר זמן רב ושניים מהאסירים לשעבר תחת פיקודו של השלישי ביצעו פיגועי התאבדות בקפה הלל בירושלים ובבסיס צה"ל בצריפין, בהם נהרגו 15 אזרחים וחיילים ונפצעו יותר משמונים.⁶⁸ בתקופה בין בחירתו של אבו מאזן לנשיא הרשות הפלסטינית עד לביצוע תכנית ההתנתקות מגוש קטיף שוחררו כאלף פלסטינים. הטרור נמשך.

שחרור האסירים מהווה דוגמא נוספת לאחד הסיכונים, שישראל לקחה על עצמה למען השלום ללא שום מחווה דומה מצד הפלסטינים.

"הבעיה היא אותה בעיה, שהייתה כאן לפני שלוש שנים, בהם עבדתי בנידון, והיא – הטרוריות. הטרוריות, אשר עדיין נובע מחמאס, הג'יהאד האסלאמי הפלסטיני וארגונים אחרים, שלא מעוניינים בשלום, לא מעוניינים במצבו של העם הפלסטיני. הם מעוניינים רק בהשמדתה של מדינת ישראל".⁶⁹
- מזכיר המדינה, קולין פאוול

מיתוס

"גדר ההפרדה לא תעצור טרור."

עובדה

לאורך הגבול המפריד בין ישראל לגדה מערבית כמעט ואין מחסומים, ואלו שיש – ניתן לעקוף אותם בקלות. בתגובה לעשרות פיגועי התאבדות והתקפות יומיומיות על אזרחיה, מדינת ישראל החליטה לבנות גדר ביטחון ליד הקו הירוק (קו שביתת הנשק של 1949) כדי למנוע ממחבלים פלסטיניים להסתנן לישראל.

הרוב הגדול של הישראלים מצדד בבניית גדר ההפרדה. הישראלים הגרים לאורך הקו הירוק, הן יהודים, הן ערבים, תומכים בהקמת הגדר, שתמנע חדירת גנבים וונדלים וכן מפני המחבלים. למעשה, הגדר הביאה למהפכה בחיי היומיום של מספר ערים ערביות ישראליות, כי היא הביאה שקט, אשר אפשר עלייה מהירה ביותר מבחינה כלכלית.⁷⁰

אפילו ישראלים, שלא נלהבים מהרעיון של הקמת מדינה פלסטינית, מסכימים בנחיצותה של הגדר, שתקטין את מספר הפיגועים. ראש השב"כ, אבי דיכטר, למשל, אמר, שמחסום פיסי יכול להוות גורם מרתיע ומביא דוגמא מהגדרה, שנבנתה כדי להפריד בין ישראל לחבל עזה.⁷¹ מאז בנייתה אף מחבל מתאבד לא חדר דרכה, בעוד שכ-250 מהם הגיעו מהגדה המערבית במהלך המלחמה הפלסטינית. לא ניתן להגיד, שהגדר היא בלתי חדירה. יתכן, וכמה מחבלים יצליחו לעבור את המחסום. ובכל זאת, המכשול הפיסי מקשה על חדירה, ולכן מקטין את מספר הפיגועים. במשך 34 חודש מפרוץ האלימות בספטמבר 2000 עד בניית הקטע הרציף הראשון של גדר הביטחון לקראת סוף יולי 2003 המחבלים משומרון ביצעו 73 פיגועים, שהרגו 293 ישראלים ופצעו 1950. ב-11 חודשים בין הקמת הקטע הראשון בתחילת אוגוסט 2003 ועד סוף יוני 2004 יצאו לפועל רק שלושה פיגועים, וכולם בוצעו במחצית הראשונה של שנת 2003. מאז תחילת בניית הגדר מספר המתקפות ירד ביותר מ-90%. אחרי הקמת הגדר מספר ישראלים, שנרצחו ירד ביותר מ-70%, ושנפצעו – ב-85%. ההצלחה של הגדר האנטי-טרוריסטית בשומרון מדברת על כך, שנקודת השיגור של המחבלים עברה ליהודה, שם עדיין אין גדר רציפה.⁷²

מיתוס

"ישראל היא המדינה היחידה, שמאמינה, שגדר עשויה לתרום לביטחון גבולותיה".

עובדה

בניית גדר למטרות ביטחוניות אינו דבר לא שגרתי ובלתי הגיוני. למדינת ישראל כבר יש גדרות לאורך הגבולות עם לבנון, סוריה וירדן, כך שבניית מחסום רציף, שיפריד בין ישראל לרשות הפלסטינית איננו צעד מהפכני. לרוב האומות יש גדרות, שנועדו להגן על גבולותיהן, וכמה מהן משתמשות במחסומים ביוכימיים פוליטיים:

- ארה"ב בונה גדר להרחקת מהגרים בלתי חוקיים ממקסיקו.
- ספרד בנתה גדר במימונו של האיחוד האירופי להפריד את מובלעותיה סיוטה ומלילה ממרוקו כדי למנוע מענני אזור סהרה באפריקה להיכנס לאירופה.
- הודו בנתה מחסום לאורך 750 ק"מ בקשמיר כדי לעצור הסתננויות מפקיסטן.
- ערב הסעודית בנתה מחסום של 100 ק"מ לאורך אזור הגבול הבלתי מוגדר עם תימן במטרה לעצור הברחת הנשק.
- טורקיה בנתה מחסום במחוז הדרומי אלכסנדרטה, שלפני זה היה שייך לסוריה, שעדיין תובעת אותו.

- בקפריסין האו"ם מימן הקמת גדר הביטחון המעניק תוקף לחלוקת האי בפועל.
- המחסומים, שבנתה בריטניה, מפרידים בין השכונות הקתולית והפרוטסטנטית בבלפסט.⁷³

למרב האירוניה אחרי שהאו"ם גינו את הגדר הישראלית, הן הודיעו על תכניתן לבנות גדר משלהן לשיפור הביטחון במפקדת האו"ם בניו-יורק.⁷⁴

מיתוס

"יש לבנות את גדר ההפרדה לאורך גבולות 67".

עובדה

מותחי ביקורת מתלוננים על כך, שהגדר נבנית מחוץ לגבולות ישראל מלפני 67', אולם מה, שנקרא "הקו הירוק" לא היה גבול מוכר בפורום בינלאומי, אלא קו שביתת הנשק בין ישראל לירדן תוך צפייה למשא ומתן על הגבול הסופי. בג"ץ קבע בפסיקתו לגבי תוואי הגדר, שאם היא הייתה נבנית לפי הקו הזה, הייתה בכך מעין הצהרה פוליטית במקום השגת המטרה העיקרית של הגדר – מניעת הטרור. תוואי הגדר צריך לקחת בחשבון את הטופוגרפיה, צפיפות אוכלוסייה והערכת סיכון של כל אזור. כדי להגן באפקטיביות מקסימאלית על מירב הישראלים, הוא חייב להכליל גם מספר התנחלויות בגדה המערבית.

רוב הגדר עובר פחות או יותר סמוך לקו הירוק. במספר מקום הגדר היא, למעשה, בתוך הקו הזה. הגדר יוצאת לק"מ וחצי מזרחה בשלושה מקומות, כדי לאפשר הכללה של התנחלויות חננית, שקד, ריחן, סלית וצופים. אחת השאלות השנויות ביותר במחלוקת הייתה האם לבנות גדר סביב לאריאל, עיר עם אוכלוסייה של כעשרים אלף תושבים, הישוב היהודי השני בגודלו בשטחים. כדי להכליל את אריאל הגדר הייתה צריכה להיכנס לעשרים ק"מ בערך בתוך הגדה המערבית. לטווח הקצר ישראל החליטה לבנות גדר נפרדת מסביב לאריאל, אבל בפברואר 2005 הודיעה על כוונתה לשלבה עם הגדר הראשית בשלב מאוחר יותר.

הפלסטינים מתלוננים, שהגדר מציבה "עובדות בשטח" אבל רוב האזור הכלול בתוך הגדר אמור להישאר חלק ממדינת ישראל בכל הסכם שלום עם הפלסטינים. הצד הישראלי במשא ומתן תמיד הזה, שהגבול העתידי יתקרב למצב של 67' תוך שינויים מסוימים, שיקטינו את הסיכון הביטחוני ויגדילו את מספר היהודים הגרים במדינת ישראל, ומספר הולך וגדל של ישראלים הגיע למסקנה, שהפתרון הטוב ביותר של הסכסוך עם פלסטינים הוא הפרדה.

התוואי המקורי היה אמור להיות 740 ק"מ. אמנם התכנית עברה מספר שינויים. כתוצאה מהחלטת בג"ץ ביוני 2004 התוואי עבר שינויים נוספים כדי להזיזו קרוב יותר לקו הפסקת האש ולהפחית את הבעייתיות שלו כלפי הפלסטינים. כעת הגדר המצופה אמורה לעבור לאורך 620 ק"מ ולכלול רק 7% מהגדה המערבית – פחות מ-260 קמ"ר – "בצד הישראלי" עם עוד 3400 קמ"ר "בצד הפלסטיני".

לעת עתה הושלמו יותר מ-225 ק"מ של הגדר. אחרי סיום בנייתה על ישראל להחליט, האם לאפשר ליהודים להישאר ביישובים "בצד הלא-נכון" של הגדר (שם הם לא ייהנו מהביטחון, שהגדר מספקת), להציע להם פיצויים תמורת מעבר או לפנות אותם בכוח לצד הישראלי. אם וכאשר פלסטינים יחליטו להגיע למשא ומתן לסיום הסכסוך, ניתן לדבר על הסרת הגדר או העברתו. אפילו ללא שינויים המדינה הפלסטינית מבחינה תיאורטית הייתה יכולה לקום היום באזור של 93% של הגדה המערבית (100% של חבל עזה כבר נמצא בידי הרשות הפלסטינית). זה קרוב מאוד לאותם 97%, שישראל הציעה לפלסטינים בקמפ-דוד בשנת 2000. פירוש הדבר, שבעוד שאר הנושאים הקשים עדיין מחכים לפתרון, ההיבט הטריטוריאלי של הויכוח יסתכם במשא ומתן על כ-150 קמ"ר.

מיתוס

"גדר ההפרדה יוצרת גטו פלסטיני".

עובדה

הטענות של פלסטינים על כך, שהגדר, כביכול, תיצור גטו, הן חסרות בסיס. רה"מ, אריאל שרון, הסכים להקמת מדינה רציפה פלסטינית מאחורי הגדר. כאשר פלסטינים ישימו קץ לאלימות, כפי שדורשת מפת הדרכים לשלום, ויגיעו למשא ומתן ברוח טובה, יתכן מאוד, שניתן יהיה לפרק את הגדר, להעבירה או לפתוח אותה באופן כזה, שיעניק חופש תנועה.

ישראל העבירה גדר דומה עם נסיגתה מדרום לבנון. ברם, עד הפסקת הטרור ישראל חייבת לנקוט באמצעי זהירות נחוצים להגנה על אזרחיה, וסיום הקמת הגדר הוא אחד מאמצעי הביטחון החיוניים ביותר. הגדר יכולה לעזור בעידוד הפלסטינים לנקוט באמצעים חיוביים, כי היא הראתה להם, שלמימון הטרור יזם יש מחיר.

לטווח הקצר הפלסטינים מרוויחים מהגדר, כי היא מקטינה את הצורך במבצעים צבאים של צה"ל בשטחים ופריסת הכוחות בערים פלסטיניות. באזורים רבים כבר אין כזה צורך באמצעי ביטחון מפרכים, כגון עוצרים או מחסומי צה"ל – הוא נעלם לגמרי או ירד באופן דרמטי.

נעשה כל מאמץ להוציא את הכפרים הפלסטיניים באזור מחוץ לגדר ושום שטח לא סופח. האדמה עליה נבנה גדר הביטחון לא הוחרמה, אלא נלקחה לצרכים צבאים ועדיין נשארת רכוש של בעליה. תהליכים חוקיים, המאפשרים לכל בעל שטח להגיש התנגדות על תפיסת אדמתו, כבר בדרך. בנוסף ישראל תקצב 22 מיליון דולר כפיצויים לפלסטינים תמורת שימוש באדמתם.

מדינת ישראל משתדלת בכל יכולתה להקטין עד כמה שאפשר את ההשלכות השליליות על הפלסטינים באזור הבניה והקמה מעברים חקלאיים כדי שהאיכרים ימשיכו לעבד את אדמתם, ונקודות מעבר המאפשרים מעברים לאנשים או לסחורה. יתרה מזאת, לבעלי הרכוש מוצעים פיצויים עבור שימוש באדמתם וכל נזק, אשר נגרם לעציהם. הצדדים החתומים בחוזה אחראים על שירוש זהיר ושתילה מחדש של העצים. עד עכשיו יותר מ-60 אלף עצי זית שינו את מיקומם בהתאם לתהליך הזה. חרף כל המאמצים של מדינת ישראל, הגדר בכל זאת פגעה בתושבים ליד הגדר. בג"ץ התחשב בצערם של הפלסטינים והורה לממשלה להקטין את הפרת זכויות של תושבים מקומיים תוך כדי שינוי תוואי הגדר באזור ליד ירושלים. למרות שהחלטת בית המשפט דורשת מהממשלה יותר עבודה, כסף וזמן להבטחת הביטחון לאוכלוסייתה מפני איומי המחבלים, רה"מ מיד אימץ את פסיקת בית המשפט.

מיתוס

"גדר ההפרדה הישראלית היא בדיוק כמו חומת ברלין".

עובדה

על אף שמותחי ביקורת בחרו להציג את גדר ההפרדה כמעין חומת ברלין, אבל הן בכלל לא שייכות לאותו סוג. ראשית בניגוד לחומת ברלין גדר ההפרדה לא מפרידה בין בני עם אחד – גרמנים מגרמנים – ולא שוללת חופש מאלה הנמצאים בצד אחד. גדר ההפרדה הישראלית מפרידה בין שני עמים – ישראלי ופלסטיני – ומציעה לשניהם חופש וביטחון. שנית, בעוד שישראלים מוכנים לגמרי לחיות עם פלסטינים ו-20% מהאוכלוסייה הישראלית כבר היום הם ערבים, מי שאומר, שהם לא רוצים לחיות עם יהודים ודורשים מהגדה המערבית להיות "נטולת יהודים" זה הפלסטינים. שלישיית, הגדר לא נועדה למנוע מאזרחי מדינה אחת לברוח לשנייה. היא הוקמה אך ורק כדי להרחיק את המחבלים מישראל. לבסוף מתוך 620 ק"מ שבתכנון רק קטע קטן ממנה (פחות משלושה אחוז או כ-25 ק"מ) באמת מהווה חומת בטון המתנשאת לגובה של כעשר מטרים, והוא נבנה באזורים שם זה נחוץ כדי למנוע מצלפים פלסטיניים בחממות המחבלים בקלקיליה וטול-כרם לפתוח באש על המכוניות הנוסעות בכביש חוצה-ישראל – אחד מעורקי התחבורה הראשיים במדינה. החומה גם תופסת פחות מרחב, מאשר מחסומים אחרים – רק כשני מטר – כך שאין לה השפעה גדולה על האזור. הגדר ברובה תהיה בצורת שרשרת, דומה לאלה, שנפוצים בכל מקום בארה"ב לצד חיישנים תת-קרקעיים וארוכי טווח, כלי טיס אוטומטיים, חפירות, מוקשי נעל ונתיבי אבטחה. הדרך היחידה לטייל הלוך ושוב דרך הגדר תהיה דרך מחסומים מאוישים. גם רוחב המחסומים ברוב המקומות הוא כ-50 מ'. ישראל לא רצתה לבנות גדר והתנגדה למעשה זה במשך יותר מ-25 שנה. אם יש את מי להאשים בבנייתה, זה החמאס, הג'יהאד האסלאמי וארגוני טרור אחרים. אולי הקמת גדר ההפרדה תעזור להמריץ את הפלסטינים לנקוט באמצעים נגד המחבלים, כי המחסום הדגים להם, שיש מחיר עבור התמיכה בטרור.

מיתוס

"בג"ץ פסק, שגדר ההפרדה אינה חוקית".

עובדה

ב-1989 אלן דרשוביץ העיר: "לראשונה בתולדות המזרח התיכון מוסד משפטי עצמאי רוצה לשמוע את המחאות על העוול של הערבים – המוסד המשפטי הזה נקרא בג"ץ ישראלי".⁷⁵ בית המשפט הזה לקח

בחשבון את תלונותיהם של הפלסטינים, שטענו, שגדר ההפרדה הישראלית מקשה עליהם והינה בלתי חוקית לפי החוק הישראלי והבינלאומי ונועדה להסוות את המטרה הישראלית לספח אליה שטח נוסף. בג"ץ קבע, שיש לשנות את מיקומו של קטע קטן מהגדר – רצועה בת 30 ק"מ ליד ירושלים (מתוך מאתיים ק"מ, שנבנו באותו זמן) – בשל הקשיים, שנגרמו לפלסטינים באזור, שנקטעו מחוותיהם, כפריהם ובתי הספר שלהם.

אמנם בג"ץ אמר גם, שהוא לא מוכן לקבל את הטיעון, שתוואי הגדר נקבע ממניעים פוליטיים ולא ביטחוניים. השופטים דחו במפורש את הרעיון, שהגדר הייתה אמורה להבנות לפי הקו הירוק. "זאת נקודת מבט ביטחונית – ולא פוליטית – האמורה לבחון את התוואי בהתבסס על טעמי ביטחון בלבד ללא קשר למיקום הקו הירוק".

השופטים גם הגיעו למסקנה, ש"מותר לפי החוק בינלאומי המתייחס לאזור תחת כיבוש במצב מלחמה להשתלט על אדמות פרטיות במטרה להקים עליהן גדר הפרדה, בתנאי שזה נובע מכורח הצרכים הצבאיים. במידה ובניית הגדר מהווה צורך צבאי, הרי הדבר מותר לפי החוק הבינלאומי. אכן המכשול נועד להחליף מבצעים צבאיים הדורשים לוחמה ע"י חסימה פיסית של הסתננות המחבלים למרכזי אוכלוסייה ישראלים".

שאלה בסיסית במשפט הייתה, כיצד להבטיח ביטחון למדינת ישראל מבלי לגרום פגיעה בלתי הולמת בתושבים בעקבות בניית הגדר. השופטים קבעו, שהחוק ההומאניטארי הבינלאומי והחוק המנהלי של מדינת ישראל "דורשים עשיית כל מאמץ אפשרי, שיבטיח, שהפגיעה לא תצא מכלל פרופורציות. במקומות, שם בניית גדר ההפרדה תדרוש מתושבים להיפרד מאדמותיהם, יש להבטיח להם גישה לאדמות אלה כדי להקטין את הנזק עד כמה שאפשר".

השופטים הבינו, שלפסיקה יהיו השלכות על המאבק נגד הטרור. "אנחנו מודעים לכך, שהחלטה הזאת לא מקלה על העסק עם המציאות. זהו גורל הדמוקרטיה: לא כל האמצעים מקובלים בעיניה, ודרכי אויביה לא תמיד פתוחים בפניה. לפעמים דמוקרטיה חייבת להילחם בעוד ידה אחת קשורה מאחורי גבה. ובכל זאת הדמוקרטיה – ידה על עליונה! שלטון החוק וחירויות הפרט מהווים היבט חשוב של תפיסתה הביטחונית. בסופו של דבר זה מחזק את רוחה והכוח הזה מאפשר לה להתגבר על קשייה".

"מבחינת אורך הגדר, מספר הכפרים והאנשים, שזה ישפיע עליהם, להחלטה (של בג"ץ) אין חשיבות מרובה. אולם כהצהרת עקרונות, היא עולה פי כמה וכמה מונים על כל מה שכל ממשלה מורח תיכונית אחרת הייתה מרשה לעצמה – מבלי לדבר על היישום".

- ריצ'רד כהן⁷⁶

בג"ץ שוב המחש, שבישראל שלטון החוק והפיקוח המשפטי מיושם אפילו בנושאים של ביטחון לאומי, ושהוא מסוגל לתמרן בין צורכה של המדינה להגן על אזרחיה לבין הנושאים ההומאניטאריים. למרות שהחלטת בית המשפט דורשת מהממשלה יותר עבודה, כסף וזמן להבטחת הביטחון לאוכלוסייתה מפני איומי המחבלים, הממשלה אימצה את הפסיקת והתחילה לשנות את תוואי הקטע הבעייתי של הגדר ליד ירושלים. בנוסף פסיקת בית המשפט נלקחת בחשבון בתכנון שאר חלקי הגדר.

מיתוס

" מאות חיילים ישראלים מסרבים לשרת בשטחים. הדבר מוכיח את אי-הצדק של המדיניות הישראלית."

עובדה

כ-400 ישראלים המשרתים בחיל המילואים (0.08% מתוך 445000) חתמו ב-2002 על העצומה האומרת, שהם לא ישרתו יותר בשטחים. העצומה זכתה לפרסום כה משמעותי, כי אין זה אופייני לחיילים ישראלים לסרב לשרת את מדינתם. מה שלא משך תשומת לב של כלי תקשורת הייתה תגובתם של רוב הישראלים לקריאה לשרת במבצע חומת מגן. ההיענות הייתה יותר ממאה אחוז. ישראלים הפטורים ממילואים מפאת גילם, נכותם או מסיבות אחרות התנדבו לשרת בשטחים.

במדינה דמוקרטית כמו מדינת ישראל האזרחים רשאים למחות על מדיניות הממשלה, אבל לקולות המיעוט אין משקל רב יותר מזה של הרוב. למעשה, לפי סקר דעת קהל של אוניברסיטת תל-אביב כמעט 80 אחוז של ישראלים התנגדו מאוד לסירוב הפעילים לשרת בשטחים ועוד 17.6 אחוז די התנגדו אליו. כך, כ-80 אחוז של הציבור דחה את טענת הסרבנים. סך תמיכה אליהם הסתכם ב-15%. בנוסף,

בפברואר בעיתונות הישראלית פורסמה עצומת-נגד עליה חתמו יותר מאלף אנשי המילואים, שאמרו, שהם "נדהמים ומתביישים" מהמכתב המקורי שנכתב ע"י קבוצה, שהם כינוה בשם "משתמטי גיוס". זאת ועוד יותר מ-4500 אנשי מילואים התנדבו להארכת שירות.⁷⁷

החיילים העלו נושאים חשובים על היחס לפלסטינים מצד הצבא, שהציבור והממשלה הישראלים קיבלו אותם ברצינות, אבל לפעילויותיהם היו גם מניעים פוליטיים ולא מצפוניים טהורים. שלמה גזית, ראש המודיעין הישראלי לשעבר ואחד, שמצדד במטרותיהם הפוליטיות של הסרבנים, כתב קריאה נרגשת אליהם להפסיק את מחאתם. הוא ציין, שהביטחון הישראלי תלוי בנאמנותם המוחלטת של החיילים למנהיגים, שנבחרו ע"י רוב העם, ולטבעה האפולטי של מערכת הביטחון. גזית ציין גם, שחיילים לא יכולים להחליט לאילו פקודות להישמע ואמר, שאימוץ עקרונות הסרבנים יביא חיילים אחרים לעשות בדיוק ההפך ונניח, לסרב לפקודות לפנות את ההתנחלויות או לסגת משטחים – מה שאכן קרה כעבור שלוש שנים, כאשר עוד קומץ חיילים התנגד לתכנית ההתנתקות מעזה. כפי שהבהיר גזית, החיילים יכולים לבצע את משימתם מבלי לאבד את האנושיות שלהם ויכולים לסרב לפקודות בלתי חוקיות בעליל.⁷⁸

בנוסף החברה הדמוקרטית הישראלית מעניקה לחיילים מוצא אחר לפורקן התעמולה הפוליטית שלהם, כגון, הקמת תנועה פוליטית חדשה או ניצול תנועה קיימת לשינוי המדיניות הישראלית. אפשרות אחרת היא להפנות את טענותיהם לבית המשפט. שמונה מחיילי מילואים ישראלים עשו זאת, והתיק שלהם טופל בבג"ץ. בדצמבר 2002 בית המשפט קבע, שחיילי מילואים אינם רשאים לבחור את משימותיהם. בפסק דין נאמר, שאם הם היו מקבלים היתר לכך, זה היה עלול להוביל למצב בו כל יחידה צבאית תפעל לפי קוד מוסרי משלה.⁷⁹

בעוד שמיעוט קטן של סרבנים עורר מהומה ב-2002, מספר ישראלים, שהתנגדו לשרת בשטחים, אפילו ירד מאז. ב-2002 129 אנשי מילואים נאסרו בבית סוהר. ב-2003 המספרים ירדו ל-26.⁸⁰ בנובמבר 2004 נרשם השיא של כל הזמנים של מוטיבציה לשרת ביחידות הקרביות של צה"ל, כאשר 92% של המתגייסים הטריים ביקשו לשרת ביחידות אלה.⁸¹

מיתוס

"הרשות הפלסטינית מגינה על אתרים קדושים ליהודים".

עובדה

פחות מ-24 שעות מאז אחרון חיילי צה"ל עזב את חבל עזה, דחפורי הרשות הפלסטינית התחילו להרוס בתי כנסת, שהשאירו תושבים יהודיים בגוש קטיף. אלפי פלסטינים גם הסתערו על ישובי גוש קטיף והציתו מספר בתי כנסת וישיבות, כשכוחות הביטחון של הרשות הפלסטינית עמדו והסתכלו על הכול מהצד. מספר פלסטינים השייכים לארגוני טרור טיפסו על גגות בתי הכנסת ותלו שם דגלים ירוקים בעוד שחברים אחרים הציתו את הבניינים האלה מבפנים ובזזו תשמישי קדושה, שיהודים השאירו.⁸²

מדינת ישראל החליטה לא לפרק 19 בתי כנסת וישיבות בגוש קטיף והישובים המפונים בצפון שומרון. "תהיה זאת טעות יהודית היסטורית להרוס בתי כנסת", אמר שר הביטחון, שאול מופז.⁸³ ישראל אמרה למזכיר הכללי של האו"ם, קופי אנן, שברגע, שתכנית ההתנתקות תמומש, "על הרשות הפלסטינית כעת מוטלת אחריות מוסרית להגן על בתי הכנסת כמקומות בעלי משמעות דתית".⁸⁴ מוקדם יותר באותו שבוע אנשי שר הביטחון תלו על קירות בתי הכנסת בגוש קטיף כתובות "מקום קדוש" בערבית ובאנגלית, כך שהפלסטינים ידעו, שאין להרסם.⁸⁵

נשיא הרשות הפלסטינית הסביר את הריסת בתי כנסת בגוש קטיף בטענה, ש"אין כאן שום בתי כנסת". אבו מאזן אמר, שהבניינים, שלפני זה היו בתי כנסת, כעת היו ריקים ונוטים להתמוטט, ועל כן היה צורך להרסם מפני הסכנה שבדבר כדי לבנות בתים לאלפי פלסטינים.⁸⁶ בעיני הרשות הפלסטינית בתי כנסת סמלו את הכיבוש הישראלי, והיא אף חרמה את טקס העברת השלטון על גוש קטיף לפלסטיני במחאה על החלטת ישראל להשאיר את בתי הכנסת כפי שהם.⁸⁷

לא הייתה זאת הפעם הראשונה, שהרשות הפלסטינית נכשלה להגן על אתרים קדושים ליהודים.

- בספטמבר 1996 המתפרעים הפלסטינים הרסו בית כנסת בקבר יוסף בשכם.
- מאז 1996 קבר רחל ליד בית לחם הותקף מספר פעמים.
- באוקטובר 2000 קבר יוסף הוצת אחרי שחיל המוצב השומר עליו נסוג מהמקום באופן זמני. לאחר מכן נבנה מסגד במקום.

- באוקטובר 2000 הוצת גם בית כנסת עתיק ביריחו, שנהרס כליל ולבית כנסת היסטורי שני נגרם נזק.

ספרי לימוד של הרשות הפלסטינית ממשיכים ללמד פלסטינים צעירים, שליהודים אין שום זיקה לארץ ישראל, ולזלזל ביהדות, כך, שאין זה מפתיע, שאין שום הערכה למוסדות יהודיים. זוהי אחת הסיבות, מדוע ישראל כה נחושה בדעתה נגד כל פשרה בנושא ירושלים העלולה לתת לפלסטינים לסכך את קדושתם של אתרי קודש של כל דת ודת.

מיתוס

"רק סירוב עיקש של מדינת ישראל לסגת מרמת הגולן מעכב שלום עם סוריה."

עובדה

לאור ההיסטוריה בעבר מובן, מדוע ישראל כה נחושה בדעתה לא לוותר על הנקודות האסטרטגיות הגבוהות עם מערכת התרעה מוקדמת המוקמת שם. ובכל זאת לא פעם ולא פעמיים מדינת ישראל הביעה נכונות לצאת למשא ומתן על עתיד רמת הגולן. פשרה אפשרית אחת עשויה להיות נסיגה ישראלית חלקית לקווי הסכם הפרדת הכוחות עם סוריה משנת 1974. פיתרון אחר הוא נסיגה מוחלטת עם הפיכת הגולן לאזור מפורז. אחרי הפסד בבחירות 1999 בנימין נתניהו אישר, שהוא עסק בשיחות חשאיות עם נשיא סוריה חאפז אסאד על נסיגה מהגולן והחזקת תחנת התרעה מוקדמת אסטרטגית בהר הרמון. בפומבי אסאד המשיך לדרוש נסיגה מוחלטת ללא כל פשרות ולא הראה שום סימני נכונות לחרוג מגבולות עסקת "אי-תוקפנות" עם ישראל ולהגיע לשלום מלא, כפי שדרשה מדינת ישראל. ניצחונו של אהוד ברק בבחירות נפח רוח חדשה בתהליך השלום עם משא ומתן נמרץ בין ברק לשר החוץ הסורי פרוק א-שרע בארה"ב בינואר 2000. השיחות האלה עוררו תקווה חדשה להסכם שלום, ברם הדיונים לא הניבו פרי. אחרי מותו של חאפז אסאד ביוני 2000 לא התקיימו שום שיחות, כי בנו ויורשו בשאר בחר לא הביע שום שינוי בעמדתה של סוריה בנושא הגולן. מדינת ישראל הבהירה, שהיא מוכנה לפשרות בגולן ולויתורים טריטוריאליים משמעותיים. המכשול היחיד הוא אי נכונותו של אסאד להגיד "כן" לשלום עם ישראל.

מיתוס

"רק כיבוש מתמשך של שטחי לבנון ע"י מדינת ישראל מעכבים את חתימה על הסכם שלום."

עובדה

למדינת ישראל לעולם לא היו כל כוונות עוינות כלפי לבנון, אבל היא נאלצה להילחם כתוצאה מתנאי תוהו ובוהו, ששררו בדרום לבנון ואפשרו למחבלים, תחילה של אש"ף והיום של חיזבאללה, לאיים על שלום האזרחים המתגוררים בצפון מדינת ישראל. ב-1983 מדינת ישראל אכן חתמה על הסכם שלום עם לבנון, אבל סוריה אילצה את הנשיא אמין ג'מאיל לבגוד בהסכם. ישראל הוציאה את כל כוחותיה מדרום לבנון ב-24 במאי 2000. הנסיגה הישראלית בוצעה בתיאום עם האו"ם, שהעידו על מילוי חובתה של מדינת ישראל במסגרת החלטת 425 של מועצת הביטחון. ועדיין חיזבאללה וממשלת לבנון טוענים, שמדינת ישראל תופסת בכוח בשטח לבנוני בחלקת אדמה קטנטנה ובקושי מאוכלסת בשם חוות שבעא. הטענה הזאת מספקת לחיזבאללה תירוץ להמשיך את התקפותיה על מדינת ישראל. אמנם ישראלים טוענים, שהשטח הזה נכבש מסוריה. בינתיים סוריה ניצלה את השפעתה על לבנון לרפות את ידיה מכל משא ומתן לפני מענה מספק לתביעותיה על רמת הגולן. ברגע, שיושג הסכם כזה בין מדינת ישראל לסוריה, צפוי, שלבנון תצטרף אליהן במהרה.

"פלישתין היא לא רק חלק ממולדתנו הערבית, אלא חלק בסיסי של דרום סוריה."

- נשיא סוריה חאפז אסאד⁸⁸

מיתוס

"למדינת ישראל יש עודף מים, וסירובה להתחלק בהם עם שכנותיה עלול לגרות מלחמה נוספת."

עובדה

עבור תושבי המזרח התיכון אספקת מים זה עניין של חיים ומוות, מלחמה ושלוה. הכותרת של *Jerusalem Post* קבעה בתמציתיות את האיום הביטחוני על מדינת ישראל, "היד השולטת בברז שולטת במדינה".⁸⁹

המלך חוסיין אמר ב-1990, שנושא אחד, שיכול להביא את ירדן למלחמה חדשה, הוא נושא המים, כך שזה לא מפתיע, שהסכם על הספקת המים היה חיוני במשא ומתן להסכם שלום עם מדינת ישראל. כעת ירדן מקבלת הקצבה שנתית של מים מישראל.⁹⁰

למדינת ישראל היה גירעון מתמשך במים במשך מספר שנים. במלים פשוטות, כמות המים הנצרכת גדולה יותר מכמות המים הנאספת ממי גשמים. בשנת בצורת המצב מחמיר, כי כמות המים במאגרי מים וכמות המים הזורמים בנהרות ובנחלים יורדת בצורה משמעותית.

הסכנה שבמצב עולה משנה לשנה ככל, שהאוכלוסייה באזור גדלה בקצב מסחרר, דיונים פוליטיים על מקורות המים הקיימים נשמעים יותר ויותר, ומדינת ישראל והפלסטינים מנהלים משא ומתן בנושא הזכויות למים בגדה המערבית ובחבל עזה.

למדינת ישראל יש שלושה מקורות מים עיקריים: אקוויפרי החוף וההר וים כינרת. כל אחד מהם מספק כ-25% מסך צריכת המים. כ-20% של המים מגיעים משכבות אקוויפר קטנות יותר. 5% הנותרים מגיעים מפרויקט שפדן העוסק בטיהור מי שופכין בגוש דן.

"בתקופת התנ"ך היו שני דרכים לפתרון ויכוחים על המים, שתמיד היו יקרי מציאות באזורנו. דרך אחת הייתה להלחם עליהם. הדרך האחרת הייתה לשים יחד על פי הבאר אבן בגודל כזה, שהיה צורך בחמישה רועי צאן, שירימו אותו. כך נוצר הצורך בשיתוף פעולה".

- שר החקלאות הישראלי לשעבר, יעקב צור

איכותם של מי אקוויפר החוף ירודה עקב שאיבת יתר וזיהום מביוב. ים כינרת דורש מאזן רמת מים עדין. אם הרמה היא נמוכה מדי, מים מלוחים ממקורות שכנים יתחלחלו לתוך מימיו. אם הרמה עולה מדי, הדבר יכול לגרום לשיטפונות. אקוויפר ההר נמצא במצב הטוב ביותר.

לאקוויפר ההר יש גם חשיבות פוליטית מירבית. לפני 1967 מדינת ישראל השתמש ב-95% מהמים האלה, ואילו הערבים – רק בחמישה אחוז. מאז שיעור המים המגיע לפלסטינים הוכפל פי שלוש, אבל הפלסטינים עדיין דורשים בהיפוך הפרופורציות. הם טוענים, שעקב מיקומו של האקוויפר תחת הגדה המערבית, יש להעבירו לשליטתה של הרשות הפלסטינית. הפלסטינים מאשימים את מדינת ישראל ב"גניבת" מימיהם, אבל מדינת ישראל רוצה לשמור על פיקוח על חלק הארי של המים.

נושא המים משפיע בצורה ברורה על כלכלתה וביטחונה של מדינת ישראל. אחת הסכנות, למשל, היא שאיבת מים ביהודה ושומרון ע"י הפלסטינים תתפוס מימדים כאלה, שלא ניתן יהיה לשאוב יותר מים בישראל. הפלסטינים דרשו גם זכות להרחבת הסקטור החקלאי שלהם ולהשתמש באותם מקורות המים המוגבלים, שמבקר המדינה קבע, שלא מספיקים להרחבת התוצרת החקלאית של מדינת ישראל. בינתיים רשויות המים הפלסטיניים מדברים על איבוד לא פחות מחמישים אחוז של מים מקומיים בגלל התיישנותן של מערכות אספקת מים ואיבוד האפקטיביות כתוצאה מכך. הדילמה העומדת בפני הרשות הפלסטינית חמורה עוד יותר בעזה, שם האקוויפר היחיד כמעט לא ניתן לשימוש כלל בגלל זיהומו ומליחותו.

כמות המים, שמדינת ישראל אמורה לספק לשטחים, מוגדרת בהסכם בינים בין שני הצדדים, ומדינת ישראל מילאה את כל התחייבויותיה במסגרת זו. בנוסף ארה"ב הסכימה לממן קו צינורות להובלת מים ממפעל התפלת מים ישראלי באשקלון לעזה.⁹¹

בתגובה לאיום על מקורות המים בעקבות המלחמה הפלסטינית הפלסטינים והישראלים האחראים על אספקת המים פרסמו הודעה משותפת בינואר 2001 בה הם הביעו התנגדות לכל נזק, שיגרם למים ולתשתיותיהם והביעו את כוונתם להבטיח אספקת מים לערים, עיירות וכפרים פלסטיניים וישראלים בגדה המערבית וחבל עזה.⁹²

מדינת ישראל יכולה להבטיח את עתיד המים שלה ע"י שמירה על שליטה על שלושת אזורי הגדה המערבית המהווים 20 אחוז מאדמותיה. אמנם הלחץ מצד הקהילה הבינלאומית ותנופת תהליך השלום יכולים לאלץ את מדינת ישראל לוותר על השטחים האלה בחלקם או במלואם.

"למדינת ישראל אין זכות אפילו לטיפה אחת של מים באזור."

- שר החוץ הסורי פרוק א-שארע⁹³

המים מהווים גם נושא למשא ומתן עם הסורים. סוריה דורשת את החזרת כל רמת הגולן תמורת שלום עם ישראל. לפי מומחה לנושא מים ג'וייס סטאר, ממשלה ישראלית, שתוותר על גולן ללא הספקה מובטחת של מי ירמוק או כמה מקורות אלטרנטיביים של מים, "תסכן מאוד" את האומה.⁹⁴ מדינת ישראל נוקטת בצעדים לשיפור נושא המים ע"י תחילת בניית מפעלים גדולים להתפלת מים, שאמורים לספק עד 2006 כרבע מצרכי המים במדינת ישראל. הושג גם הסכם, שיאפשר למדינת ישראל לייבא מים מתורכיה. מדינת ישראל הציעה לבנות מפעל התפלה בחדרה עבור הפלסטינים בגדה המערבית, אבל הם דחו את הרעיון על הסף.

מיתוס

"ערב הסעודית היא כוח השלום והמתיונות, שלא תומך בטרור."

עובדה

"הסעודים פעילים בכל הרמות והשלבים בשרשרת הטרור, החל מתכנון עד למימון, מסגל צבאי עד לחיל רגלי, מהאידיאולוגים עד ללהקות מריעות," אמר לורנט מורוויק, האנליסט בחברת "רנד" בתקציר סודי למועצת היועצים העליונה של פנטגון. הוא גם הוסיף: "ערב הסעודית תומכת באויבינו ותוקפת את בעלי בריתנו."⁹⁵

הראיה הדרמטית ביותר למעורבות סעודית בטרור היא העובדה, ש-15 מתוך 19 מחבלים של 11 בספטמבר היו מערב הסעודית. למרות זאת הממשלה הסעודית סירבה לשתף פעולה עם חקירה אמריקאית של ההתקפות ודחתה את בקשות ארה"ב להפסיק את זרימת הכספים לארגוני טרור דרך ארגוני חסד. ארגוני חסד רבים מסוג זה נמצאים בארה"ב ונחקרים ע"י משרד האוצר.

התמיכה הסעודית בטרור ובאל-קאעידה בפרט אינה נחלתם הבלעדית של הקיצוניים בממלכה. דו"ח מודיעין אמריקאי מסווג גילה, שלפי סקר דעת הקהל של סעודיים משכילים בגילאי 25-41 באוקטובר 2001 95% מהמשתתפים בסקר תמכו באוסמה בן לאדן.⁹⁶ לפי דו"ח האו"ם "אל-קאעידה היה יכול לקבל בין 300 ל-500 מיליון דולר במשך עשרת השנים האחרונות מאנשי עסקים ובנקאים, שממונם מהווה כעשרים אחוז מהתל"מ הסעודי דרך רשת של ארגוני חסד וחברות קש המהוות מסווה".⁹⁷ הסעודים מעורבים מאוד בתמיכה בטרור הפלסטיני. הם היו הגיבוי הפיננסי העיקרי של חמאס בשנות התשעים, כשהם העניקו להם כעשרה מיליון דולר כל שנה. בקטע מסוים אבו מאזן אפילו התלונן בפני מושל ריאד על כך, שהכסף הסעודי לא מגיע ל"שאהידים", אלא הולך ישירות לחמאס.⁹⁸

ב-11 באפריל 2002 סעודים ערכו מרתון התרמה טלוויזיוני עבור טרור. סכום ההתרמה הגיע למאה וחמישים מיליון דולר למשפחות של "שאהידים" פלסטיניים, כולל משפחותיהם של מחבלים מתאבדים,⁹⁹ ובמסגרת מבצע "חומת מגן" ישראלים מצאו מספר רב של מסמכים המעידים על הקשר הסעודי לטרור. אחד מהם, למשל, פירט את ההקצאות שורה-שורה, כולל נסיבות מותם של הפלסטינים, שמשפחותיהם זכו לסיוע, והיה ברור, שההקצאות באו תמורת פיגועי התאבדות. המידע הגיע מהוועדה הסעודית לסיוע לאינתיפאדת אל-קודס, שבראשה עומד שר הפנים הסעודי, הנסיך נאיף בן עבד אל-עזיז.

בספטמבר 2005 הרשויות הישראליות עצרו פעיל חמאס ישראלי-ערבי, שהודה, שהוא קיבל הוראות לפעילי חמאס בשטח ומאות אלפי דולרים ממפקדת החמאס בערב הסעודית. מנהיגי חמאס בערב הסעודית מימנו הקמת "לשכת התקשורת", שתדווח על התפתחויות בשטח לפעילי חמאס בחו"ל. גם הכספים היו מועברים, לעיתים קרובות תחת המסווה של פעילות חסד למשפחות של מחבלים מתאבדים, מחבלים בבתי סוהר ומוסדות חמאס.¹⁰⁰

מיתוס

"את מחויבותו של העולם הערבי לשלום ניתן לראות מהפסקת החרם על ישראל."

עובדה

הליגה הערבית הכריזה חרם על יהודים עוד לפני הקמת מדינת ישראל, ורוב חבריה הטילו אמברגו דיפלומטי וכלכלי על המדינה היהודית מאז הקמתה. השפעתו של החרם הצטמצמה אחרי הסכמי שלום עם מצרים וירדן, שיחות השלום עם הפלסטינים והתעלמותן של מספר מדינות המפרץ מהרשימה השחורה,

אבל הוא לעולם לא הופסק וכמה מדינות, שהמובילה ביניהן היא ערב הסעודית במשך עשרות שנים אכפו אותו במרץ.

כדי לתת מושג, כיצד החרם עדיין מושרש בתוך העולם הערבי, דעו, שהלשכה להחרמת ישראל קיימה את ועידתה ה-72 באפריל 2004. נציגי 19 מדינות ערב נפגשו בסוריה על מנת לדון בהידוק החרם ועריכת רשימות שחורות חדשות עם חברות חדשות, שיש להן עסק עם מדינת ישראל.¹⁰¹

לזכותם של מאוריתניה, מצרים וירדן בעלות קשרים דיפלומטיים עם ישראל יש לזקוף את היעדרותן מהמפגש. אבל הפלסטינים אכן השתתפו בו וראש המשלחת שלהם, עלי אבו אל-האווה, ביקש מהוועידה לענות לקריאת הציבור הערבי להחרים את ישראל, במיוחד מבחינת הקשרים המסחריים. הייתה זאת הפרת הבטחת אש"ף מ-28 בספטמבר 1995 להתנגד לחרם, כפי שמעידה ההצהרה המשותפת מפסגת וושינגטון. הנציגים בוועידת 2004 רצו גם לנקוט באמצעים למניעת הצלחת הניסיון של חברות ישראליות לחדור לשוק העיראקי, אך הנושא ירד מן הפרק אחרי שנציג עיראקי, סבח אל-אימאם, שכנע את הקבוצה, ש"אין שום פעילות ישראלית בעיראק" מוסכמת ע"י הרשויות העיראקיות.

לאחר מכן סוריה מנעה מספינות יוון, דניה ושתי ספינות מלטזיות לעגון בנמלה, כי לפני זה הן עצרו בנמלים ישראלים. כמו כן היא הוסיפה תשע חברות ישראליות לרשימה שחורה. ולוב, אשר התחייבה להעניק אשרות כניסה לכל המשתתפים המוסמכים, הודיעה, שהיא לא תתיר לשום ישראלי להשתתף באליפות עולם בשחמט בטריפולי ביוני 2004.¹⁰²

ב-2005 כדי להתקבל לארגון הסחר הבינלאומי ערב הסעודית הודיעה, שהיא תפסיק את האמברגו הכלכלי שלה על התוצרת הישראלית.¹⁰³ ובכל זאת מאמץ מתמשך לבודד את מדינת ישראל מבחינה כלכלית ודיפלומטית ממחיש, עד כמה מדינות ערב רבות עדיין לא מוכנות להכיר בישראל. עד שהחרם לא יופסק, וחברי הליגה הערבית לא ישלימו עם קיומה של מדינת ישראל, התחזית לשלום באזור נשארת עמומה.

הערות:

¹Speech to AIPAC Policy Conference, (May 8, 1978).

²Reuters, (September 24, 2001).

³Daniel Pipes, *The Long Shadow: Culture and Politics in the Middle East*, (NJ: Transaction Publishers, 1989), pp. 273-74.

⁴Reuters, (November 11, 2001).

⁵Michael Widlanski, *Can Israel Survive A Palestinian State?*, (Jerusalem: Institute for Advanced Strategic and Political Studies, 1990), pp. 10, 35.

⁶ ידיעות אחרונות (23 בנובמבר 2001)

⁷ ידיעות אחרונות (7 באוגוסט 2002)

⁸; Interview with Dennis Ross, Fox News Sunday, (April 21, 2002); President Clinton, Press Conference, (July 25, 2000); "Camp David: An Exchange." *The New York Review of Books*, (September 20, 2001); Fred Barnes, "Myths of the Intifada," *The Daily Standard*, (April 25, 2002).

⁹MSNBC, (March 26, 2002).

¹⁰ ידיעות אחרונות (18 באוגוסט 2003)

¹¹David Makovsky, "Taba Mythchief," *The National Interest*, (February 26, 2003).

¹²Steven Spiegel, *The Other Arab-Israeli Conflict: Making America's Middle East Policy from Truman to Reagan*, (IL: University of Chicago Press, 1986), p. 358; Ariel Sharon, *Warrior*, (NY: Touchstone Books, 2001), pp. 400-401.

¹³CBC News, (August 29, 2005).

¹⁴Associated Press, (May 26, 2003).

¹⁵Herb Keinon, "Observer teams validate PA elections," *Jerusalem Post*, (January 11, 2005).

¹⁶*Jerusalem Post*, (November 4, 2004).

¹⁷Speech by Ambassador Dennis Ross, University of Michigan, (March 13, 2005).

¹⁸*Jerusalem Post*, (December 2, 2004).

¹⁹[Gloves](#), (April 26, 2005).

²⁰(2005 ביוני 7); [Ynetnews.com](#), (September 8, 2005).

²¹James Bennet, "Palestinians' Big Plans for Gaza, With a Bit of Doubt," [New York Times](#), (August 27, 2005).

²²Herb Keinon, Matthew Gutman, and JPost staff, "Abbas: Permanent status deal could be reached in 6 months," [Jerusalem Post](#), (November 15, 2005); Robin Wright, "Rice Cements Deal on Gaza Borders," [Washington Post](#), (November 16, 2005).

²³Audiotape posted August 27, 2005, on the ['Izz Al-Din Al-Qassam Brigades website](#), translated by [MEMRI](#).

²⁴Herb Keinon, "PA to get Gush Katif hothouses," [Jerusalem Post](#), (August 12, 2005).

²⁵[New York Times](#), (August 27, 2003).

²⁶NBC News and [MSNBC](#), (May 8, 2001).

²⁷[Jerusalem Post](#), (October 16, 2001).

²⁸Lee Hockstader, "At Arab, Israeli Schools, Hatred Is Common Bond," [Washington Post](#), (September 5, 2001).

²⁹[Near East Report](#), (June 25, 2001); [Jerusalem Post](#), (July 20, 2001).

³⁰[Jerusalem Post](#), (May 23, 2001).

³¹Quoted in [Jerusalem Post](#), (July 20, 2001).

³²[Jerusalem Post](#), (May 15, 2005).

³³[Jerusalem Post](#), (May 15, 2005).

³⁴"Germany's Fischer: No Palestinian state if violence goes on," Associated Press, (July 15, 2005).

³⁵למשל, דברי שר החוץ של חמאס, מחמוד זכר "אני חולם על תליית מפת עולם ענקית על קיר ביתי בעזה, שאין עליה אזכור של ישראל" [Xinhua](#), (April 1, 2006).

³⁶[Jerusalem Media & Communication Center](#), (February, 2006).

³⁷[Palestinian Authority](#).

שימו לב, שאתר לעיתים קרובות לא פועל והחומר לפעמים עובר שינוי מקום או מתייחס כ"היסטוריה", שיהיה מדויק, רק אם גם ירדן תיכלל כחלק מפלשתין ההיסטורית.

³⁸[Washington Post](#), (December 5, 2001).

³⁹Jitka Maleckova and Alan Kreuger, "Education, Poverty, Political Violence and Terrorism: Is There a Causal Connection?" (July 2002), quoted in the [Daily Star](#) [Lebanon], (August 6, 2002).

⁴⁰"Without distinction— attacks on civilians by Palestinian armed groups," Amnesty International, (July 11, 2002).

⁴¹[Jerusalem Post](#), (January 15, 2003).

⁴²Anthony H. Cordesman, ["Escalating to Nowhere: The Israeli-Palestinian War — The Actors in the Conflict: The Palestinian Factions That Challenge Peace and the Palestinian Authority,"](#) (DC: CSIS, September 12, 2003), p. 35.

⁴³International Policy Institute for Counter-Terrorism, "Jordan Closes Hamas Offices in Amman," (August 31, 1999); "Jordan Deports Hamas Leaders to Qatar," (November 22, 1999); "The Jordanian Move against Hamas," (August 31, 1999).

⁴⁴Israel Radio, (August 1, 2002).

⁴⁵"US Envoy Slams Palestinian Authority over Terror Attacks," [Scotsman.com](#), (July 14, 2004).

⁴⁶[Washington Post](#), (July 18, 2001), citing an article by Robert Malley and Hussein Agha in the [New York Review of Books](#) in which they quote the President at the Camp

David summit in July 2000.

⁴⁷Fox News, (January 8, 2002); [USA Today](#), (January 10, 2002).

⁴⁸Doron Almog, "Tunnel-Vision in Gaza," [Middle East Quarterly](#), (Summer 2004).

⁴⁹[Jerusalem Post](#), (August 22, September 22, 2005).

⁵⁰

⁵¹See, for example, [CNN](#), (January 13, 2001); Associated Press, (July 31, 2001).

⁵²Islamic Association for Palestine, (June 9, 2001).

⁵³Neil Livingstone and David Halevy, [Inside the PLO](#), (Readers Digest Press, 1990), pp. 276-288.

⁵⁴[Chicago Tribune](#), (March 5, 1988).

⁵⁵[Washington Post](#), (August 10, 2001).

⁵⁶[Hamascus Covenant](#). See Appendix.

⁵⁷[Washington Post](#), (September 21, 2003).

⁵⁸Reuters, (May 27, 1998).

⁵⁹Reuters, (July 31, 2001).

^{59a}Agence France Presse, (May 3, 2006).

^{59b}[Xinhua](#), (April 1, 2006); [Jerusalem Post](#), (March 26, 2006).

⁶⁰[USA Today](#), (June 26, 2001).

⁶¹Matthew Levitt, "Hamascus from Cradle to Grave," [The Middle East Quarterly](#), (Winter 2004).

⁶²[Washington Post](#), (April 6, 2002).

⁶³Morris Abram, "Israel Under Attack: Anti-Semitism in the United Nations," [The Earth Times](#), (December 16-31, 1997).

⁶⁴Palestinian Authority TV, (March 3, 2003).

⁶⁵[Palestine News Agency Wafa](#), (April 28, 2005).

⁶⁶Palestinian Authority TV, (March 3, 2003).

⁶⁷[Washington Post](#), (September 19, 2003).

⁶⁸Ze'ev Dasberg, "Society takes precedence over the individual," [Haaretz](#), (November 2, 2003).

⁶⁹[VOA News](#), (February 12, 2004).

⁷⁰Yair Ettinger, "Highway, fence spur growth in Wadi Ara," [Haaretz](#), (July 14, 2004).

⁷¹הארץ (13 בפברואר 2002).

⁷²משרד החוץ הישראלי

⁷³[Wall Street Journal](#) editorial, (September 26, 2005); [Al-Sharq Al-Awsat](#) (London) (October 5, 2006).

⁷⁴[United Nations](#), (May 6, 2004).

⁷⁵Speech to AIPAC Policy Conference, (May 23, 1989).

⁷⁶Richard Cohen, "Israel's Day of Light," [Washington Post](#), (July 3, 2004).

⁷⁷[The Jewish Week](#) (NY), (February 8, 2002); [Jerusalem Post](#), (April 5, 2002).

⁷⁸[Washington Jewish Week](#), (February 14, 2002).

⁷⁹[Jewish Telegraphic Agency](#), (December 30, 2002).

⁸⁰[Jewish Telegraphic Agency](#), (February 3, 2004).

⁸¹מעריב (24 בנובמבר 2004)

⁸²"PA bulldozers begin razing remaining Gaza synagogues," [Jerusalem Post](#), (September 12, 2005).

⁸³Herb Keinon, "Cabinet votes not to dismantle Gaza synagogues," [Jerusalem Post](#), (September 12, 2005).

⁸⁴Herb Keinon, "Cabinet votes not to dismantle Gaza synagogues," [Jerusalem Post](#), (September 12, 2005).

⁸⁵Yoav Stern, "PA to raze synagogues, spokesman says," [Haaretz](#), (September 12,

2005).

⁸⁶Khaled Abu Toameh, "PA, Hamas defend synagogue razing," *Jerusalem Post*, (September 12, 2005).

⁸⁷"PA bulldozers begin razing remaining Gaza synagogues," *Jerusalem Post*, (September 12, 2005).

⁸⁸Radio Damascus, (March 8, 1974).

⁸⁹*Jerusalem Post*, (July 16, 1994).

⁹⁰*Washington Times*, (July 30, 1990).

⁹¹ידיעות אחרונות (14 בינואר 2005)

⁹²Israeli-Palestinian Joint Water Committee, "Joint Declaration for Keeping the Water Infrastructure out of the Cycle of Violence," (January 31, 2001).

⁹³*Mideast Mirror*, (October 7, 1991).

⁹⁴*Washington Post*, (September 10, 1995).

⁹⁵*Washington Post*, (August 6, 2001).

⁹⁶*New York Times*, (January 27, 2002).

⁹⁷Quoted in *Gulf News*, (December 28, 2002).

⁹⁸Kenneth Timmerman, "Hamas' Friends" *Australia/Israel Review*, (June 2002), p. 13.

⁹⁹*Washington Post*, (April 2 and 12, 2002).

¹⁰⁰Matthew Levitt, "A Hamas Headquarters in Saudi Arabia?" Washington Institute for Near East Policy, (September 28, 2005).

¹⁰¹Associated Press, SANA, (April 26, 2004).

¹⁰²*Jerusalem Post*, (May 5, 2004); Associated Press, (May 8, 2004).

¹⁰³"Saudi Arabia lifts Israel embargo," *Jerusalem Post*, (November 15, 2005).

20. התנחלויות

מיתוס

"למדינת ישראל אין כל זכות להימצא בגדה המערבית. התנחלויות ישראליות אינן חוקיות."

עובדה

היהודים גרו ביהודה ושומרון – הגדה המערבית – מאז ימי קדם. התקופה היחידה בה נאסר על יהודים לגור "בשטחים" היה בעידן החדש בתקופת השלטון הירדני בשנות 1948-67. האיסור הזה נגד את המנדט על ארץ ישראל, שאימצה ליגת האומות, שדאגה להקמת מדינה יהודית ועודדה במיוחד "התיישבות צפופה של היהודים בארץ" – כולל יהודה ושומרון.

מספר רב של סמכויות החוק מעמידים בספק את ההאשמה, שהתנחלויות אינן חוקיות. נשיא לשעבר של בית המשפט הבינלאומי, סטפן שוובל, מצייין, שלשם הגנה עצמית מדינה רשאית לכבוש ולהחזיק בשטח, שהכרחי להגנתה. שוובל מעיר גם, שמדינה רשאית לדרוש אמצעי ביטחון, שתפקידם – להבטיח את שלום אזרחיה, ששום איום לא יצפה להם מהשטח הזה, כתנאי מוקדם לנסיגתה.¹

לפי אג'ן רוסטוב, סגן מזכיר המדינה לעניינים פוליטיים בממשלת ג'ונסון, החלטת 242 מעניקה למדינת ישראל זכות חוקית להימצא בגדה המערבית. ההחלטה, מצייין רוסטוב, "מתירה למדינת ישראל לשלוט בשטחים", שהגיעו לידיה כתוצאה מניצחון במלחמת ששת הימים "עד להשגת 'שלום צודק ומתמשך במזרח התיכון'".²

מיתוס

"התנחלויות הן מכשול לשלום."

עובדה

התנחלויות אף פעם לא היו מכשול לשלום.

- בשנות 1949-67, כאשר נאסר על היהודים לגור בגדה המערבית, הערבים סירבו להגיע לשלום עם מדינת ישראל
- בשנות 1967-1977 מפלגת העבודה הקימה רק מספר מצומצם של התנחלויות בעלות חשיבות אסטרטגית בשטחים, אך הערבים לא הביעו נכונות להגיע לשיחות שלום עם ישראל.
- ב-1977, מספר חודשים אחרי שממשלת ליכוד הדוגלת בהרחבת פעילות התנחלויות עלתה לשלטון, נשיא מצרים סדאת הגיע לביקור בירושלים ולאחר מכן חתם על הסכם שלום עם מדינת ישראל. דרך אגב, התנחלויות ישראליות היו קיימות בסיני, והן פונו כחלק מהסכם עם מצרים.
- שנה אחרי זה מדינת ישראל הקפידה את בניית התנחלויות לשלושה חודשים בתווה, שהמחווה הזו יאיץ ערבים אחרים להצטרף לתהליך השלום בקמפ-דויד. אבל אף אחד מהם לא עשה זאת.
- ב-1994 ירדן חתמה על הסכם שלום עם מדינת ישראל, והתנחלויות לא היוו שום בעיה. אם כבר, מספר היהודים המתגוררים בשטחים היה אז בסימן עליה.
- בין יוני 1992 ליוני 1996 תחת שלטונה של ממשלה ברשות העבודה האוכלוסייה היהודית בשטחים גדלה כמעט בחמישים אחוז. הצמיחה המהירה הזאת לא מנעה מפלסטינים לחתום על הסכמי אוסלו בספטמבר 1993 והסכם אוסלו-2 בספטמבר 1995.
- בשנת 2000 רה"מ ברק הציע לפנות עשרות התנחלויות, אבל הפלסטינים עדיין לא הסכימו לשים קץ לעימות.
- באוגוסט 2005 במסגרת תכנית ההתנתקות ישראל פינתה את כל ההתנחלויות בגוש קטיף ועוד ארבעה בצפון שומרון. ברם מתקפות הטרור נמשכו.

פעילות התנחלויות יכולה להוות תמריץ לשלום, כי היא מאלצת את הפלסטינים יחד עם ערבים אחרים לשנות את השקפתם, שהזמן פועל לטובתם. בכתבי ערבים לעיתים קרובות מופיעות הערות בנושא, כמה זמן לקח להם לגרש את הצלבנים, וכיצד בפרק זמן דומה לעשות דבר זהה לציונים. צמיחת האוכלוסייה היהודית בשטחים אילצה את הערבים להעמיד בספק את הגישה הזאת. "כעת הפלסטינים מבינים", אמר ראש עיריית בית-לחם אליאס פרייג', "שהזמן כיום הוא לטובתה של ישראל, שיכולה לבנות התנחלויות ולהציב עובדות בשטח, ושהדרך היחידה לפתור את הדילמה הזאת היא משא ומתן ישיר".³

ובכל זאת ישראלים רבים חוששים מהרחבת ההתנחלויות. ביניהם אלה, שרואים בכך צעד פרובוקטיבי ואלה שדואגים למתנחלים, שהופכים לעיתים קרובות יותר ליעדים לפיגועים פלסטיניים. כדי להגן עליהם יש צורך במספר גדול של חיילים, שבמקרה אחר היו מתאמנים ומתכוננים לעימות אפשרי בעתיד עם צבא ערב. כמה ישראלים מתנגדים גם להיקפי הסכומים הזורמים לקהילות מעבר לקו הירוק ומענקים מיוחדים, שהם זוכים להם ברכישת דיור. ברם אחרים מרגישים, שהמתנחלים עומדים בקו החזית ומפתחים את האדמה, שבצדק שייכת למדינת ישראל.

פינוי ההתנחלויות הוא נושא למשא ומתן להסדר קבע. השאלה, היכן יעבור הגבול הסופי בין מדינת ישראל והרשות הפלסטינית תושפע מהתפלגות הישובים היהודים האלה ביהודה ושומרון (הגבול עם עזה נקבע באופן לא רשמי בעקבות נסיגתה של ישראל). מדינת ישראל שואפת להכליל מספר רב ככל האפשר של מתנחלים אלה בתוך גבולותיה, בעוד שפלסטינים רוצים לגרש את כל היהודים מהשטח, שיעבור לשליטתם.

אם מדינת ישראל באופן חד-צדדי או כחלק מהסדר פוליטי תחליט על נסיגה לגבולות הפסקת האש של 1949, בפני מתנחלים רבים תעמוד אחת האפשרויות הבאות או יותר: הישארות בשטחים (ההתנתקות הראתה, שזה לא יתכן), גירוש מבתיהם או יישוב מחדש מרצונם בישראל (תמורת פיצוי כספי). המכשול האמיתי לשלום איננו קיומן של קהילות יהודיות בשטחים שנויות במחלוקת, אלא חוסר נכונות מצד הפלסטינים לקבל 'מדינה ליד מדינת ישראל' במקום 'מדינה במקום מדינת ישראל'.

מיתוס

"אמנת ג'נבה אוסרת על הקמת התנחלויות יהודיות בשטחים כבושים."

עובדה

אמנת ג'נבה הרביעית אוסרת על טרנספר ככוח של אנשי מדינה אחת לשטח של מדינה אחרת, שהיא כבושה כתוצאה ממלחמה. הכוונה הייתה להבטיח לאוכלוסייה המקומית שנכבשה, שהיא לא תועבר ככוח. הדבר הוא לא רלוונטי כלל וכלל לנושא ההתנחלויות. אף אחד לא מאלץ יהודים להתיישב בגדה

המערבית. להפך, הם חוזרים מרצונם למקומות בהם פעם גרו הם או אבותיהם, לפני שאלה גורשו ע"י אחרים.

בנוסף, השטחים האלה אף פעם לא השתייכו מבחינה חוקית לא לירדן, ולא למצרים ובוודאי, שלא לפלסטינים, שלעולם לא הייתה להם שום רשות ריבונית בשום חלק של ארץ ישראל. לפי פרופסור אג'ן רוסטוב, לשעבר סגן מזכיר המדינה לעניינים פוליטיים, "זכות ההתיישבות היהודית באזור זה בכל אופן לזכות האוכלוסייה המקומית לגור שם."⁴

זאת ועוד מדיניותה של מדינת ישראל היא לא להחרים קרקעות פרטיות לטובת הקמת התנחלויות. הקמת יחידות דיור על שטח פרטי מותרת רק אחרי בירור מעמיק, שאין כאן הפרה של זכויותיו של כל פרט ופרט. ההתנחלויות לא מנשלות גם את הערבים הגרים בשטחים. התקשורת עושה לפעמים רושם, שכל יהודי, שעובר לגדה המערבית מאלץ כמה מאות פלסטינים לעזוב. האמת היא, שרובן המכריע של ההתנחלויות הוקמו באזורים בלתי מאוכלסים ואפילו קומץ מהם, שהוקמו בתוך או ליד ערים ערביות לא אילץ שום פלסטיני לעזוב.

מיתוס

"מדינת ישראל באופן פרובוקטיבי מיישבת יהודים בערים ערביות ברובן ומציבה כל כך הרבה עובדות מוחשיות בשטח, שאין כבר שום סיכוי לפשרה."

עובדה

אזורי התנחלויות מהווים בסך-הכול פחות משני אחוז מהשטחים השנויים במחלוקת. כשבעים אחוז מהמתנחלים גרים במה שמהווה, למעשה, פרברים של ערים ישראליות גדולות, כגון ירושלים. כמעט כל האוכלוסייה היהודית מאמינה, שעל האזורים האלה להישאר בידי מדינת ישראל למען ביטחונה, ואפילו הנשיא קלינטון ציין בדצמבר 2000, שעליהם להישאר תחת ריבונות ישראלית קבועה⁵ מה שהניע הן את ממשלת העבודה, הן את ממשלת ליכוד להקים התנחלויות, היו דאגות אסטרטגיות. המטרה היא להבטיח רוב יהודי באזורי מפתח אסטרטגיים של הגדה המערבית כמו פרוזדור תל-אביב – ירושלים, שכאן התנהלו הקרבות הקשים בכמה מלחמות ערביות-ישראליות. יחד עם זאת עם תחילת תהליך השלום הערבי-ישראלי בסוף 1991, ביותר מ-80 אחוז של הגדה המערבית לא היו התנחלויות או היו אלה ישובים מאוכלסים בקושי⁶. היום כ-250 אלף יהודים גרים בכ-150 ישובים בגדה המערבית. מרבית ההתנחלויות האלה מונה פחות מאלף תושבים, ויש כאלה, שבהם מתגוררים רק עשרות בודדות. לדעת האנליסטים, ניתן להעביר 70% מהיהודים לתוך גבולות מדינת ישראל עם שינויים מזעריים ב"קו הירוק".

מיתוס

"בקמפ-דויד, בתקופת נשיאותו של ג'ימי קרטר, מדינת ישראל הסכימה להקפיא את בניית התנחלויות לחמש שנים."

עובדה

תקופת חמש שנים, שסוכם עליה בקמפ-דוד, היה הזמן, שהוקצב להקמת ממשלה פלסטינית עצמאית בשטחים. תקופת הקפאת ההתנחלויות הישראליות בגדה המערבית, שרה"מ מנחם בגין הסכים לה, הייתה שלושה חודשים בלבד. בגין קיים את הבטחתו, כפי שהודיע נשיא מצרים, אנוואר סדאת: "הסכמנו להקפיא את הקמת ההתנחלויות לשלושת החודשים הבאים – הזמן הדרוש לחתימת הסכמי שלום, להערכתנו."⁷

מיתוס

"דו"ח מיטצ'ל הבהיר, שמדיניות ההתנחלויות הישראלית אישמה במשבר תהליך השלום לא פחות מאלימות מצד הפלסטינים ושעל מנת לשים קץ לאלימות יש צורך להקפיא מיד את ההתנחלויות."

עובדה

בנובמבר 2000 הסנטור לשעבר של ארה"ב ג'ורג' מיטצ'ל מונה לראשות ועדת חקירה לבדיקת שורשיה של מה, שיהפוך לימים המלחמה הפלסטינית ולגילוי דרכים למניעת אלימות בעתיד. הדו"ח של ועדתו אכן המליץ על הקפאת התנחלויות – בתור אחד מ-15 מרכיבי בניית יחסי אמון שונים – אבל מיטצ'ל וורן

רודמן, חבר נוסף בוועדה, הבהירו ללא כל צל של ספק, שפעילות ההתנחלויות בשום פנים ואופן איננה בת השוואה לטרוריות הפלסטיני. את עמדתם המפורשת הם הביעו במכתב: "אנחנו בשום פנים ואופן לא עורכים השוואה בין טרוריות פלסטיני לפעולות התנחלות ישראלית...".
מיטצ'ל ורודמן ערערו על רעיון הקשר בין הפסקת הרחבת התנחלויות לפעולות טרור. "המטרה המיידית צריכה להיות הקץ לאלמות... כחלק מהמאמץ לשים קץ לאלמות יש לחדש את שיתוף הפעולה הביטחוני בין ממשלת ישראל לרשות הפלסטינית במטרה למנוע אלימות ולהיאבק בטרור. "הם הוסיפו, "ביחס לטרוריות אנחנו קוראים לרשות הפלסטינית כאמצעי לבניית אמון הדדי להבהיר בצורה מעשית גם לישראלים וגם לפלסטינים, שהטרור הוא אמצעי ראוי לגינוי ובלתי מקובל בעליל, ועל הרשות הפלסטינית לעשות מאמץ כולל למנוע פעולות טרור ולהעניש את מבצעייהם במסגרת החוק שלה."⁸

"אם בניית ההתנחלויות מתרכזת היום באזורים, שגם הפלסטינים עצמם מודים, שיישאו בבעלותה של מדינת ישראל בכל הסכם שלום עתידי, מה ההתמקדות האובססיבית הזאת בהתנחלויות כ"מכשול לשלום"?"
- יוסי קליין הלוי⁹

מיתוס

"התכנית הישראלית לחבר בין ירושלים למעלה אדומים נועדה לחבל בתהליך השלום".

עובדה

במרץ 2005 ישראל הודיעה על כוונתה לבנות 3500 בתים ברצועת שטח בין מעלה אדומים לירושלים.¹⁰ ההחלטה מיד עוררה מהומה, כי לטענת בכירי הרשות מדבור ב"סוג של טרור נגד תהליך השלום ונגד העם הפלסטיני", ומזכירת המדינה קונדליזה רייס אמרה, שזה נוגד את המדיניות של ארה"ב.¹¹ זוהי דוגמה טובה לחשיבות לא רק של הבנה וידע פוליטי, אלא גם גיאוגרפי בנושא. מעלה אדומים נמצאת בגדה המערבית, לכן היא נקראת "התנחלות", אבל בפועל מדובר בפרבריה של בירת ישראל, במרחק של 5 ק"מ בערך ועשר דקות נסיעה מגבולות העיר. מעלה אדומים איננה מאחז, שנבנה לאחרונה באיזה גבעה. זוהי קהילה בת שלושים שנה הזוכה לפופולאריות בזכות ניקיונה, ביטחונה וקרבתה למקום עבודתם של רבים מתושביה. זאת גם הקהילה היהודית הגדולה ביותר בשטחים עם אוכלוסייה של 27300 תושבים.

בגלל גודלה ומיקומה גם ישראלים, גם פלסטינים מבינים היטב, שאף אחד לא מתכוון לפרק או לפנות את מעלה אדומים. יהיה זה חלק ממדינת ישראל אחרי השגת הסכם שלום. לכן את התכנית לחבר בין העיר לירושלים הגו עוד בזמן כהונתו של רבין כרה"מ. ההתפתחות הייתה חלק מתכניתו לחבר את גושי ההתיישבות הגדולים בסמיכות לירושלים עם גבולות העיר. כדי להבין את סיבת התמיכה בתכנית מצד רוב המפלגות הישראליות מספיק רק להביט במפה. אם מעלה אדומים לא תחובר לירושלים, העיר תהפוך לאי. שמענו הרבה על חששותיהם של הפלסטינים על רציפותה של מדינה פלסטינית עתידית, אבל את אותו עיקרון יש ליישם גם ביחס לגבולותיה העתידיים של ישראל.

מדוע תהיה זאת בעיה, אם ישראל תמלא את המרחב הריק בין העיר לשכונת השינה הזאת? שטח הפרוזדור הזה – 3250 אקר, והוא לא מאוכלס כלל, כך ששום פלסטיני לא ינושל מפה. ולמה שישראל לא תוכל לבנות בתוך או מסביב לעיר, שלדברי הקונגרס האמריקאי "צריכה להיות מוכרת כבירת מדינת ישראל" ו"להישאר עיר בלתי מחולקת"?
במכתבו לרה"מ שרון ב-14 באפריל 2004 הנשיא בוש הודה, שישראל תכלול מספר התנחלויות בתוך גבולותיה:

לאור המציאות החדשה בשטח כולל מרכזי אוכלוסייה ישראלים בני-קיימא, יהיה זה בלתי מציאותי לצפות, שהתוצאה ממשא ומתן להסדר קבע תהיה חזרה מלאה ומוחלטת לקוי הפסקת האש של 1949, וכל המאמצים הקודמים למשא ומתן לפתרון הקמת שתי המדינות הביאו לאותה מסקנה.¹²

מתוך הנחה, שמעלה אדומים היא מרכז האוכלוסייה הגדול ביותר מהמוזכרים לעיל, ההחלטה לפתח את סביבת העיר תואמת את מדיניותו של בוש, כפי שהוא הביע במכתב. דרך אגב, הוא תואם גם את תכניתו של קלינטון.

האם בניית הפרויקט הידוע כ-E-1 תמנע הקמת מדינה פלסטינית רציפה? שוב, מבט במפה יוכיח, שלא. גדר ההפרדה נבנית פחות או יותר לאורך הקו הירוק ומסביב לגושי התיישבות גדולים כמו מעלה אדומים, וכאן אמורים לעבור גבולות המדינה, אם יושג הסכם להסדר קבע. האזור בגדה המערבית מאחורי הגדר הוא רציף.

מיתוס

"ישראל מוכרחה לפרק את כל ההתנחלויות בגדה המערבית, אחרת השלום לא אפשרי".

עובדה

כשיתחיל משא ומתן רציני על מעמדה הסופי של הגדה המערבית, הויכוח העיקרי ייסוב סביב שאלה, אילו התנחלויות יכללו בתחומי ישראל ואילו יפוננו. באוגוסט 2005 רה"מ אריאל שרון הודיע, ש"לא כל ההתנחלויות הקיימות היום ביהודה ושומרון יישארו ישראליות". בעזה בכוונתה של ישראל הייתה נסיגה טוטאלית ולשום יישוב שם לא היה ערך חיוני לכלכלתה, ביטחונה או דמוגרפיה של מדינת ישראל. המצב בגדה המערבית שונה בתכלית, כי ליהודים יש קשר דתי והיסטורי חזק בן מאות שנים לאזור. יתרה מזאת לגדה המערבית יש חשיבות אסטרטגית הודות לסמיכותה ללב ליבה של מדינת ישראל והעובדה, ששם נמצא כרבע ממקורות המים של ישראל.

"ברור, שבמסגרת הסכם קבע נצטרך לוותר על כמה התנחלויות יהודיות".
 - רה"מ אריאל שרון¹³

תכנית ההתנתקות מעזה כללה רק 21 התנחלויות וכ-8500 יהודים. יותר ממאה התנחלויות עם אוכלוסיה בת כ-250 אלף איש מתגוררת ביהודה ושומרון. כל פינוי חדש מהגדה המערבית יצריך עוד החלטה מכאיבה, שרוב המתנחלים ותומכיהם יתנגדו לה ביתר פראות מאשר במקרה של התנתקות. אמנם רוב הישראלים תומכים ברעיון הנסיגה מקהילות קטנות, מבודדות ובכחצית מהתנחלויות גרים פחות מ-500 איש.

כשני שלישי מיהודי הגדה המערבית גרים בחמישה "גושי התנחלויות", שכולם קרובים לגבול 67'. רוב הישראלים מאמינים, שעל הגושים האלה להפוך לחלק ממדינת ישראל, כאשר יוחלט על הגבולות הסופיים, ורה"מ שרון חזר והדגיש מספר פעמים, שגושי התנחלויות גדולים "יישארו בידינו". כפי שמראה הטבלה, מדובר בקהילות גדולות בנות אלפי תושבים. פינויים יכול לדמות לניסיון לפרק ערים אמריקאיות גדולות בגודל של בירת מרילנד, אנפוליס, יונאו (אלסקה) או אוגוסטה (ג'ורג'יה).

התנחלויות "הקונצנזוס"

גוש	ישובים	אוכלוסייה	שטח
מעלה אדומים	6	33000	45 קמ"ר
מודיעין עלית	4	31205	3 קמ"ר
אריאל	15	38909	75 קמ"ר
גוש עציון	18	42322	16 קמ"ר
גבעת זאב	5	14603	5 קמ"ר
סה"כ	48	160039	144 קמ"ר

מעלה אדומים הוא פרבר של בירת ישראל הנמצא במרחק של כ-5 ק"מ ועשר דקות נסיעה מגבולות העיר. מעלה אדומים היא העיר היהודית הגדולה ביותר בשטחים עם אוכלוסייה בת 27300 איש. כ-6000 איש גרים ביישובים מסביב הכלולים בגוש מעלה. ישראל תכננה זמן רב למלא את החלל הריק בין ירושלים לשכונת שינה זו (המכונה פרויקט E1). שטח הפרוזדור הזה – 3250 אקר, והוא לא מאוכלס כלל, כך ששום פלסטיני לא ינושל מפה. לפי תכניתו של קלינטון, מעלה אדומים צריכה להיות חלק ממדינת ישראל.

גוש עציון מורכב מ-18 יישובים, שאוכלוסייתם מונה 42 אלף איש במרחק של עשר דקות בלבד מירושלים. היהודים גרו באזור הזה לפני 1948, אבל הלגיון הירדני הרס את היישובים והרג 240 נשים וילדים במהלך מלחמת השחרור הישראלית. אחרי שהשטח הגיע שוב לידי ישראל ב-1967, צאצאי

המתיישבים הראשונים האלה הקימו את היישובים מחדש. היישוב הגדול ביותר באזור הוא ביתר עלית עם יותר מ-24 אלף תושבים.

גוש גבעת זאב כולל חמישה יישובים צפונית-מערבית מירושלים. גבעת זאב עם אוכלוסייה בת 11 אלף בערך היא הגדולה ביותר.

מודיעין עלית הוא גוש של ארבעה יישובים. הגדול מהם הוא העיר מודיעין עלית, שאוכלוסייתה מונה 26 אלף איש ונמצאת ממש בקו הירוק, כ-37 ק"מ צפונית-מערבית לירושלים ובאותו מרחק מזרחית לתל-אביב.

אריאל היום היא לב ליבו של הגוש השני בגודל אוכלוסייתו של ההתנחלויות. העיר נמצאת במרחק של 40 ק"מ בלבד ממזרח לתל אביב ו-50 ק"מ צפונית לירושלים. אריאל והיישובים סביבו מרחיבים את המותן הצרה של ישראל (רוחב של 15 ק"מ בלבד לפני 1967) ומבטיחים לישראל גישה קרקעית לעמק הירדן במקרה, שהיא תצטרך להילחם על הקרקע במזרח. הגוש הזה הוא הכי שנוי במחלוקת מכל התנחלויות הקונצנזוס האחרון, כי היא הרחוקה ביותר מקו הפסקת האש של 1949 ונכנסת לכעשרים ק"מ לתוך הגדה המערבית. ובכל זאת הצעתו של ברק בקמפ-דוד כללה את אריאל בין אותם גושי התיישבויות, שאמורים להסתפח לישראל. גם לפי תכניתו של קלינטון, אריאל אמורה להימצא בתוך הגבולות החדשים של ישראל.

רוב תכניות השלום התבססו על הנחה, שישראל תספח שטח, שיהיה מסוגל להכליל 75-80% מהיהודים הגרים כעת בגדה המערבית. אך אם מתבוננים במספרים בטבלה שלעיל, נראה, שישראל לא תוכל לעמוד במטרה דמוגרפית זאת אפילו תוך כדי סיפוח ששת הגושים האלה. סך כל האוכלוסייה של היישובים האלה מסתכמת בכ-160 אלף המהווים רק 64% בערך מכ-250 אלף יהודים המתגוררים ביהודה ושומרון. אבל הציפייה היא, שכשליש מהיהודים הגרים ביישובים אחרים יעברו לגושים האלה – מה שיביא את המספר קרוב ל-80%, אבל עדיין ידרוש פינוי של עוד 50 אלף אנשים.

ב-1995 רה"מ יצחק רבין אמר, שישראל תשמור על גושי התנחלויות של מעלה אדומים, גבעת זאב וגוש עציון. לפני פסגת קמפ-דוד ב-2000 אפילו הנציג הפלסטיני, סאיב עריקאת, אמר, שפלסטינים יוכלו לקבל את אחיזתה של ישראל במעלה אדומים וגבעת זאב.

בקמפ-דוד ישראל עמדה על כך, ש-80% של התושבים היהודים של יהודה ושומרון יחיו בגושי התיישבויות תחת ריבונות ישראלית. הנשיא קלינטון הסכים והציע, שמדינת ישראל תספח 4 עד 6 אחוז מהגדה המערבית עבור שלושה גושי התנחלות להשגת מטרה דמוגרפית זאת ובמקומה יתנו קצת שטח מתחומי ישראל.

תוך הכרות עם דמוגרפיה של האזור הנשיא בוש ב-2004 הודה במכתבו לרה"מ שרון, שאין ברירה

אחרת חוץ מסיפוח מספר ערים ישראליות בגדה המערבית למדינת ישראל. ברם, בפגישתו עם נשיא

הרשות הפלסטינית, אבו מאזן, שנה אחרי זה, נדמה, שהוא הסתייג מתמיכתו, כשהוא אמר, שכל החלטה

כזאת מצריכה הסכמה הדדית הן של ישראלים, הן של פלסטינים. ובכל זאת הגבול העתידי ככל הנראה

יזכיר מאוד את מסלול גדר ההפרדה לאור דרישות קדם של הישראלים (בהסכמת ארה"ב) להכליל את

רוב המתנחלים בתוך גבולות מדינת ישראל.

האם הכללת גושי התיישבויות תמנע הקמת מדינה פלסטינית רציפה? התבוננות במפה 24 מראה, שלא

כל האזור של כל היישובים האלה גם יחד מהווה רק כאחוז וחצי מהגדה המערבית. מדינה דמוית כליה

המקושרת עם רצועת עזה ע"י מעבר בטוח תהיה רציפה. יש טוענים, שפרוייקט E1 המחבר בין מעלה

אדומים לירושלים ינתק את מזרח ירושלים, אבל אף זה לא בהכרח נכון, כי ישראל הציעה הקמת מעבר

תחתי בעל ארבעה נתיבים, שיבטיח מעבר חופשי בין הגדה המערבית לשכונות ערביות של ירושלים.

בסופו של דבר ישראל תוכל להחליט על התנתקות חד-צדדית מהגדה המערבית וכן תגדיר לבד, אילו

התנחלויות להכליל בתוך גבולות, שהיא תשרטט לעצמה. אולם ישראל מעדיפה לשאת ולתת בעניין הסכם

שלום עם פלסטינים, שיפרט, אילו קהילות יהודיות יישארו כפי שהן בתוך גבול ישראל, שיוסכם עליו ע"י

שני הצדדים, ואילו התנחלויות יהיה צורך לפנות. ישראל ללא כל ספק תדרוש, שגושי "הקונצנזוס" –

חלקם או כולם – יהיו חלק ממדינת ישראל.

הערות:

¹*American Journal of International Law*, (April, 1970), pp. 345-46.

²*New Republic*, (October 21, 1991), p. 14.

³*Washington Post*, (November 1, 1991).

⁴*American Journal of International Law*, (1990, Vvol. 84), p. 72.

⁵הארץ (13 בספטמבר 2001).

⁶*Jerusalem Post*, (October 22, 1991).

⁷Middle East News Agency, (September 20, 1978).

⁸Letter from George Mitchell and Warren Rudman to [ADL](#) Director Abraham Foxman, (May 11, 2001).

⁹*Los Angeles Times*, (June 20, 2001).

¹⁰"Mofaz okays 3,500 housing units in Ma'aleh Adumim," *Jerusalem Post*, (March 20, 2005).

¹¹Etgar Lefkovits, "Building controversy," *Jerusalem Post*, (March 28, 2005).

¹²Letter from George W. Bush to Ariel Sharon, (April 14, 2004).

¹³Prime Minister Ariel Sharon, Address to the Likud Central Committee (January 5, 2004).

21. מאזן הכוחות

מיתוס

"האיום הנובע ממדינת ישראל והפסקת בניית סכר אסוואן, שהוצעה ע"י ארה"ב, גרמה למצרים ב-1955 לפנות לבריה"מ בבקשת נשק. כך התחיל מרוץ החימוש במזרח התיכון."

עובדה

ב-1955 נאצר פנה לבריה"מ עקב זעמו על ארה"ב, שחימשה את עיראק, יריבתה שנאות-הנפש של מצרים, וקידמה את הסכם בגדד. נאצר התנגד להסכם הזה, כפי שהוא התנגד לכל ברית הגנה עם מערב. מצרים התחילה לקבל נשק מהגוש הסובייטי ב-1955. בתקווה לזכות לרמה מסוימת של השפעה על מצרים ולשכנע את נאצר להקטין את מימדי רכישות הנשק ארה"ב הציעה לבנות סכר אסוואן. אבל נאצר הגביר את הזמנות הנשק ודחה בבוז את יוזמת השלום של ארה"ב. מצרים התחילה במדיניות ה"ניטרליות", שפירושה היה, שנאצר התכוון לקבל, אם אפשר, סיוע הן ממזרח, הן ממערב, כשהוא שומר לעצמו זכות לתקוף את המערב ולסייע למאמצים סובייטים לזכות בהשפעה על העולם הערבי והאפרו-אסיאתי. כתוצאה מפעולות אלה ומעוינותו הגוברת של נאצר כלפי המערב ארה"ב חזרה בה מהצעת אסוואן. אז מצרים הלאימה את תעלת סואץ. מיד אחרי שנאצר עשה את עסקת הנשק ב-1955, מדינת ישראל פנתה לארה"ב – לא בבקשת מענק הנשק, אלא בזכות לרכוש אותו. ארה"ב הכירה בצורך לשמור על מאזן הכוחות, אך הפנתה את מדינת ישראל לצרפת וספקים אירופאים אחרים. רק ב-1962 הסכימה ארה"ב לראשונה למכור לישראל מערכת אמריקאית רצינית – טילי HAWK נגד מטוסים.

מיתוס

"מדינות ערב נאלצו לעמוד בקצב של מרוץ החימוש, שהכתיבה מדינת ישראל."

עובדה

ברוב המקרים ההפך הוא נכון. מצרים קיבלה את המפציץ הסובייטי IL-28 ב-1955. רק ב-1958 צרפת סיפקה למדינת ישראל טייסת של מפציצי קרב דו-סילוניים מהסוג "סוד ווטור" המקבילים לדגם הסובייטי. ב-1957 מצרים רכשה מטוסי קרב מדגם מיג-18. מדינת ישראל קיבלה "סופר מיסטר" המקביל ב-1959. למצרים היו צוללות כבר ב-1957, למדינת ישראל – ב-1959. אחרי שהמצרים רכשו מיג-21, הישראלים הזמינו מטוס יירוט על-קולי ומפציץ קרב מדגם "דאסו מיראז' III". מצרים קיבלה טילי קרקע-אוויר SA-2 – שנתיים לפני שמדינת ישראל רכשה טילי HAWK מארה"ב. מאוחר יותר וושינגטון באי-רצון הסכימה למכור לישראל טנקי פאטון. אפילו כאשר ארה"ב התחילה למכור נשק למדינת ישראל בשנות הששים, היא שמרה על מדיניות האיזון עם מכירות דומות למדינות ערב. למשל, ב-1965 הטנק הגדול הראשון נמכר לישראל וגם לירדן. שנה אחרי זה, כאשר מדינת ישראל קיבלה מטוסי SKYHAWK, ארה"ב סיפקה מטוסים גם למרוקו ולוב יחד עם ציוד צבאי נוסף ללבנון, ערב הסעודית ותוניסיה.¹

רק מ-1968, כאשר ממשלת ג'ונסון מכרה לישראל מטוסי סילון מדגם פנטום, ארה"ב שינתה את מדיניות העברת הנשק להדגשת היתרון האיכותי של הנשק של המדינה היהודית. אמנם מאז ארה"ב לא פעם מכרה נשק משוכלל (כגון, מטוסי F-15, AWACS, וטיילי סטינג'ר) ליריבותיה של מדינת ישראל, שסגרו את הפער האיכותי עם המדינה היהודית.

מיתוס

"מדינת ישראל עולה מבחינה צבאית על שכניה הערבים בכל תחום, ויש בידה יתרון איכותי על אויביה."

עובדה

הפער באיכות הנשק בין מדינת ישראל למדינות ערב הצטמצם עם עלייה ברכישת נשק משוכלל קונוונציונאלי ולא-קונוונציונאלי ע"י מדינות ערביות ומוסלמיות. למעשה, למרות טענות נוגדות, ארה"ב מאפשרת החלשת היתרון הישראלי. במקרים מסוימים מה, שעומד מאחורי צמצום הפער הזה הם משלוחי הנשק האמריקאי לערבים.

צבא קבע של מדינת ישראל קטן מזה של מצרים, איראן וסוריה. אפילו יחד עם חיילי המילואים מספר החיילים של צבאותיהן של איראן ומצרים עולה על זה של מדינת ישראל. בנוסף מדינת ישראל עלולה להילחם במספר אויבים בו זמנית. ובכל צירוף אפשרי של אויבים פוטנציאליים יעלה מספר החיילים, הטנקים וחיל האוויר על זה של מדינת ישראל. במשך שנות התשעים מדינות ערב ואיראן ייבאו נשק משוכלל ביותר ותשתיות צבאיות בשווי של יותר ממאה שמונים מיליארד דולר הן מהגוש המערבי, הן מהמזרח. ב-2004 רק ערב הסעודית הוציאה 21.6 מיליארד דולר (וממשלת בוש הודיעה לקונגרס על כוונתה למכור לסעודים עוד נשק בשווי של שני ביליון ב-2005), ואיראן – 17 מיליארד דולר. בין שנות 2001-2004 מצרים רכשה נשק בשווי של 6.5 מיליארד דולר (לשם השוואה ישראל הוציאה 4.4 מיליארד דולר). ב-2005 סוריה חידשה את רכישותיה הצבאיות מרוסיה, השיגה טילי הגנה נגד מטוסים מדגם SA-18 וקיבלה הבטחה על הספקת נשק נוסף. בעוד שהוצאות ביטחוניות של מדינת ישראל מסתכמות בתשעה מיליארד דולר בערך, הוצאותיהן של איראן ומדינות ערב, שחלק גדול מהן נמצא במצב של מלחמה עם ישראל, מסתכמות ביותר מ-40 מיליארד דולר לשנה.²

מעבר לכמות הנשק ישראל צריכה לחשוש גם מצמצום הפער האיכותי עם רכישת מערכות משוכללות יותר ויותר ע"י מדינות ערב. למשל, ב-2005 האמירויות הערביות המאוחדות קיבלו משלוח של מטוסי קרב F16 חדישים ומתוחכמים יותר ממה, שנמכר לישראל. הייתה זאת מכירת המטוסים הראשונה למדינה מחוץ לנאט"ו.³

בנוסף לכמות הנשק הרגיל המדינות האלה קונות ומייצרות גם מספר הולך וגדל של נשק לא-קונוונציונאלי. פיתוח נשק כימי וביולוגי יחד עם השגת יכולת גרעינית מסכנים עוד יותר את עמדתה האסטרטגית של מדינת ישראל.

מעבר לאיום ביטחוני התעצמות מאסיבית של נשק בידי ערבים דורשת ממדינת ישראל להוציא כ-9% מת"ג שלה על הגנתה. אמנם אפילו הרמה הגבוהה הזאת של הוצאות לא מספיקה כנגד האיום הערבי, כי מגבלות בתקציב אילצו את מדינת ישראל לערוך קיצוצים ניכרים בהוצאותיה הביטחוניות. מכירות הנשק לערבים העלו בצורה משמעותית את מחיר תחזוקת ביטחונה של מדינת ישראל והגבירו את העומס על הכלכלה הישראלית.

מיתוס

"מכירת הנשק האמריקני לערב הסעודית הקטינה את הצורך בכוחות אמריקאים להגנת המפרץ הפרסי. הנשק הזה בכלל לא מהווה איום על מדינת ישראל."

עובדה

הצבא הסעודי לא מסוגל מבחינה סטרוקטוראלית להגן על ארצו. חייליו היו חסרי אונים בפני האיום העיראקי ב-91-1990 למרות רכישת נשק ושירותים צבאיים אמריקנים בסכום של למעלה מחמישים מיליארד דולר בעשור, שקדם למלחמת המפרץ.⁴ אם סדאם חוסיין היה ממשיך את מלחמת הבזק שלו לתוך ערב הסעודית לפני הגעת הכוחות האמריקאים לאזור באוגוסט 1990, רוב הנשק, שארה"ב מכרה במשך שנים לריאד, היה נופל לידי עיראק.

הכוחות הצבאים המצומצמים של הסעודים לא יכולים לעמוד בפני פגיעה ע"י כוחות גדולים ממנה פי שלוש-ארבע. יתרה מזאת, תהיה זאת שטות להגיד, שנשק אמריקאי משוכלל יכול לעזור לסעודים להילחם באוימים חיצוניים, אבל אותו נשק לא מהווה איום על ישראל.

ארה"ב לא יכולה להבטיח בשום אופן, שכמויות גדולות של מטוסים וטילים הנמכרים על-ידה לערב הסעודית, לא יישמשו אותה כנגד מדינת ישראל. הסיכוי, שהנשק הזה ייפול לידי אויביה של ארה"ב לא בלתי נמנע אף הוא בין לאור התמיכה הסעודית במחבלים, הן במקרה של הפלת מונרכיה והעברת השלטון לידי משטר עוין יותר.

במלחמות ערביות-ישראליות בעבר לסעודים אף פעם לא היה מחסן נשק מודרני בגודל מספק להשתתף בקואליציה ערבית נגד מדינת ישראל. עם ההתעצמות הסעודית מאז מלחמת יום הכיפורים המצב שונה לגמרי. שותפי החזית המזרחית עלולים להפעיל לחץ על הממלכה, כדי שהיא תיכנס לפעולה צבאית כנגד מדינת ישראל, דווקא על סמך ההתעצמות הזאת.

"הלוואי, שלמדינת ישראל לא היה צורך בנשק להגנה מפני השמדה המונית או לכוחות ההגנה החזקים ביותר באזור. הלוואי, שהעולם לא היה גורם למדינה היהודית להעביר את משאביה המוגבלים מאוניברסיטאות לצבא, אבל ההישרדות חשובה מעל הכול, וכוחה הצבאי של מדינת ישראל הוא המפתח להישרדותה. כל מי שמאמין, שניתן להבטיח הישרדות זאת ע"י עליונות מוסרית בלבד, צריך להיזכר בגטו ורשה ובתאי הגוים של טרבלינקה."

- אלן דרשוביץ⁵

מיתוס

"מדינת ישראל מסרבת לחתום על האמנה למניעת הפצת נשק גרעיני כדי להסתיר את מחסן הנשק הגרעיני, ולכן היא מהווה איום לשכניה."

עובדה

אמנם מדינת ישראל לא מודה רשמית ביכולתה הגרעינית, נפוצים הדיווחים על כך, שכבר מלפני כמה שנים היא נמנית על מדינות "החוג הגרעיני". לאורך כל הזמן הזה ישראל אף פעם לא ניסתה, השתמשה או איימה להשתמש בנשק גרעיני.

החלטתה של מדינת ישראל לא להתחייב לאמנה למניעת הפצת נשק גרעיני (NPT) מבוססת בעיקר על סמך העובדה, שהסכם זה בקושי יוכל למנוע את הפצת הנשק הגרעיני באזור. עיראק החתומה על NPT עדיין הצליחה לצבור כמות ניכרת של חומר גרעיני ללא ידיעת הסוכנות הבינלאומית לאנרגיה אטומית לפני, שהישראלים תקפו את הכור הגרעיני ב-1981. לא מזמן התגלה, שגם לחתומה אחרת על NPT – איראן – הייתה תכנית גרעין סודית עוד מלפני עשר שנים, והיום יתכן, שתהיה בידיה פצצה תוך חמש עד עשר שנים.

ישראל קראה להקמת אזור חופשי מנשק גרעיני במזרח התיכון והודיעה מספר פעמים, שהיא לא תהיה המדינה הראשונה, שתשתמש בנשק גרעיני באזור.

מיתוס

"פיקוח על נשק במזרח התיכון אינו אפשרי כל עוד מדינת ישראל מסרבת לוותר על נשקה הגרעיני."

עובדה

גורם גרעיני מרתיע, שעפ"י רוב ההנחות, קיים בישראל, זאת ההזדמנות של האמצעי האחרון, שיש בו צורך כדי לאזן את חוסר האיזון המשוער בנשק קונבנציונאלי, כימי ובטילים בליסטיים עם זה שבבעלותן של מדינות ערב. למדינת ישראל אין כל כוונה לפתוח במתקפה חד-צדדית על שכנותיה בעזרת הנשק הגרעיני בעוד שלערכים – כפי שמוכיחה ההיסטוריה – יש הן היכולת, הן המוטיבציה להצטרף למלחמה כנגד מדינת ישראל.

שאיפתם של משטרים ערביים ואסלאמיים להשיג נשק להשמדה המונית קשורה יותר למושגים של גאווה לאומית ויריבויות עם אומות אחרות מאשר למחסן הנשק הישראלי. למשל, סדאם חוסיין השתמש בנשקו הכימי נגד איום מהבית – הכורדים, והתמריץ להשגת נשק גרעיני במקרה של עיראק היה האיום, שחש חוסיין מפני איראן.⁶ פקיסטאן פיתחה את "הפצצה האסלאמית" הראשונה כהתחרות

עם הפצצה של הודו. ושר החוץ האיראני, קמל חרזי, אמר: "לאיראן יש יכולת טכנית גבוהה, והקהילה הבינלאומית צריכה להכיר בה כחברת החוג הגרעיני. זהו מהלך בלתי הפיך".⁷ הפיקוח על הנשק, אם כן, צריך להתחיל עם צמצום יכולת המתקפה הצבאית של הערבים. "פיקוח על נשק", לפי ערבים, בעצם, קורא רק למדינת ישראל לוותר על נשקה הגרעיני מבלי להציע לה שום חלופה עניינית בתמורה.

מיתוס

" מאז חתימת הסכם שלום עם ישראל מצרים לא מהווה יותר איום צבאי".

עובדה

רשמית מצרים נשארת במצב של שלום עם ישראל ומכבדת התחייבויות במסגרת קמפ דוד. ובכל זאת בשנים אחרונות קהיר צברה יכולת התקפה צבאית ניכרת. למתכננים צבאיים ישראלים שקולים לא נשארה ברירה, אלא לעקוב בזהירות אחרי ההתעצמות המצרית במקרה, שאירועים באזור יקבלו תפנית דרמטית לכיוון הגרוע ביותר. למשל, עם הפלת המשטר הקיים בקהיר הסיכויים להמשך יחסים יציבים עם ישראל יהיו הרבה יותר פחותים.

מצרים נמצאת במקום השלישי בין רוכשי הנשק בשנות 2001-2004 אחרי סין והודו. חרף מעמדה כבת בריתה של ארה"ב מצרים רכשה טילי סקאד מצפון קוריאה, ויש בסיס לשער, שבבעלותה – נשק כימי.⁸ צבאה, חיל האוויר והים שלה כיום מלאים בקשת רחבה של הנשק המערבי המשוכלל ביותר, זהה בחלקו הגדול לזה של מדינת ישראל. לדוגמה, ב-2003 מצרים ביקשה לקנות סילוני F-15 מצוידים בפצצות JDAM (ראשי תיבות של Joint Direct Attack Munition) "הכמות". ארה"ב השתמשה בנשק המשוכלל הזה במלחמתה בעיראק ב-2003. לצבא המצרי יש היום טנקי אברמס, מטוסי קרב F-16 והליקופטרים אפאצ'י.

אספקות נשק אלה מדאיגות את ישראל, כי האיומים העיקריים על מצרים של היום הם איומים פנימיים. שום מדינה לא מאיימת היום על מצרים. אז מדוע מצרים מבזבזת מיליארדי דולרים להרחבת מחסן הנשק שלה הכולל שלושת אלפים טנקים ויותר מ-500 מטוסים, במיוחד כשיש לה בעיות כלכליות רציניות הנגרמות בעיקר מצמיחת אוכלוסייה מהירה, ולאנשים אין מספיק אוכל, מחסה או תעסוקה? אם הדמיות צבאיות של מצרים איכשהו מצביעות על מהלך מחשבה מדיני, לישראל יש סיבה טובה לדאוג. הכוחות המצריים ביימו תרגילי אימונים צבאיים בהיקף רחב, שכללו הדמיית מבצעים של חציית סיני כנגד יריב ממזרח ללא שם (קרי: ישראל). למעשה, ישראל היא "האויב" בכל משחקי מלחמה של מצרים. בדצמבר 2003 ישראל מחתה על שימוש בכלי טיס בלתי מאוישים בידי מצרים במטרה לרגל במתקנים צבאיים של ישראל. מדינת ישראל איימה שוב ושוב להפיל את המטוסים הזעירים האלה, שטיסותיהם מפרות את הסכמי שלום ומביאות לחששות מוגברות על ההתעצמות הצבאית של מצרים.⁹ מדינת ישראל מודאגת גם ממשבר הירושה הנראה באופק. הנשיא חוסני מובארק השולט במצרים מאז הירצחו של אנוואר סדאת, מתקרב לגיל השמונים. אף אחד לא יודע, מי יבוא אחרי מובארק. בהתחשב לתנועת פונדמנטליסטים מוסלמים חזקה במדינה וסלידת הדרג הצבאי מישראל, בהחלט לא בטוח, שירשו של מובארק ישמור על "השלום הקר", ששרר בין שתי המדינות במשך יותר משלושים שנה.

מיתוס

" לאיראן אין שום אמביציות להפוך למעצמה גרעינית, והיא לא מהווה איום לישראל או לארה"ב".

עובדה

איראן לא מסתירה את סלידתה מארה"ב וישראל. הנשיא מחמוד אחמדינ'ג'אד אמר, שיש למחוק את ישראל מהמפה, והפך לאחד האיומים הרציניים ביותר ליציבות במזרח התיכון. לפי הערכה זהה של המודיעין האמריקאי והישראלי, המשטר האסלאמי באיראן יוכל להשיג נשק גרעיני תוך עשר שנים, ויתכן אף הרבה יותר מהר, אם אף אחד לא יעצור את תכניתו הנוכחית.

ב-1990 סין חתמה על הסכם שיתוף פעולה גרעיני בן עשר שנים, שאפשר למהנדסי הגרעין האיראניים לעבור השתלמות בסין. בנוסף סין כבר בנתה כור מחקר גרעיני באיראן, שהחל את תפקודו ב-1994. ב-2002 איראן גילתה, שהיא השיגה גז מיוחד מסין, שניתן להשתמש בו להעשרת אורניום ליצירת נשק גרעיני.

איראן חתומה על NPT – דבר המתיר שימוש בטכנולוגיה גרעינית למטרות שלום, כולל כריית אורניום והעשרתו תחת פיקוחה של הסוכנות הבינלאומית של אנרגיה אטומית (IAEA). איראן הייתה אמורה

דווח ל-IAEA על רכישת גז, אבל במקום זה היא הסתירה זאת. מומחים סיניים גם היו מעורים בפקוקה על התקנת ציוד צנטריפוגה, שעשוי לתרום להעשרת האורניום.

לפי CIA, "איראן ממשיכה לנצל את תכנית האנרגיה הגרעינית לצרכים אזרחיים כדי להצדיק את מאמציה להקים בתחומיה או לרכוש בדרך אחרת את כל מערך התדלוק הגרעיני. איראן טוענת, שמנגנון התדלוק הזה ישמש ליצירת דלק לכורי הכוח הגרעיני כמו כור המים הקלים בעל אלף מגוואט, שרוסיה ממשיכה לבנות בעיר הנמל הדרומית בושיה. אמנם לאיראן אין צורך לייצר דלק משלה עבור הכור הזה, כי רוסיה התחייבה לספק דלק עד סוף תקופת פעולת הכור ומנהלת משא ומתן עם איראן על אפשרות של לקיחת הדלק המשומש לקרינה".¹⁰

ב-2002 נתגלו באיראן שני מתקנים גרעיניים, שלא היו ידועים לפני זה. אחד בעראק מיצר מים כבדים ליצירת נשק. השני – בנתנו. בפברואר 2003 נשיא איראן מוחמד חתאמי הודיע על גילוי מאגרי אורניום ליד העיר המרכזית יאזד ואמר, שאיראן מקימה מתקני יצור "לניצול טכנולוגיית גרעין מתקדמת למטרות אזרחיות".¹¹ זאת הייתה התפתחות מדאיגה, כי לפיה ניתן היה להסיק, שאיראן מנסה להשיג אמצעי ליצירת ועיבוד דלק בעצמה, למרות ההסכם לקבל את כל האורניום לו היא זקוקה למטרות אזרחיות מרוסיה.

עדות נוספת לשאיפה האיראנית להשיג נשק גרעיני נתגלתה בסוף 2003 - תחילת 2004, כאשר מדען הגרעין הבכיר של פקיסטאן, עבדול קדיר חאן, הודה, שהוא סיפק חוות דעת וציוד של נשק גרעיני לאיראן. כאשר לממשלת איראן הוצגו ראיות חדשות, שהושגו מרשת חשאית של ספקי גרעין מסביב לחאן, היא הודתה בתכניתה להשיג צנטריפוגה הרבה יותר מהירה ומשוכללת להעשרת אורניום ממה, שהיא לפני זה גילתה ל-IAEA. הסוג הזה של צנטריפוגה יאשפר לאיראן לייצר דלק גרעיני הרבה יותר מהר מאשר הציוד, שהיא גילתה באי-רצון לסוכנות ב-2003. התגלית הזאת הוכיחה, שאיראן שקרה, כשהיא הצהירה על מסירת כל המסמכים הקשורים לתכנית ההעשרה שלה. ביולי 2004 איראן הסירה חותם מציוד גרעיני, שהיה תחת השגחתם של פקחי האו"ם ושוב התחילה לבנות ולנסות מכונות להבקעת חומרים לנשק גרעיני. צעדיה של טהרן הפרו את ההסכם שלה עם מדינות אירופה, לפיו איראן הקפאה "כל פעילות להעשרת אורניום". בעודה מתריסה כנגד הדרישה העיקרית של 35 אומות איראן הודיעה ב-21 בספטמבר 2004, שהיא התחילה בהפיכת אורניום גלמי לגז הדרוש להעשרה – תהליך, שעשוי להביא ליצירת נשק גרעיני. כעבור מספר שבועות איראן הודיעה, שהיא עיבדה כמה טון של אורניום גולמי ל"עוגה צהובה" כשלב הכנה להעשרתו – צעד מפתח לפיתוח נשק גרעיני.¹²

מזכיר המדינה קולין פאוול אמר, שבידי ארה"ב יש מידע מודיעיני לפיו איראן מנסה להתאים טילים לנשיאת נשק גרעיני, שלדבריו, יש בזה היגיון רק, אם איראן גם מפתחת או מתכננת לפתח יכולת גרעינית. "אין לי ספק – וזה די פשוט על סמך מה, שאנחנו אומרים כבר שנים – שהם היו מעוניינים בנשק גרעיני הניתן לשימוש, פירוש הדבר, שזה מה, שהם יוכלו להשתמש בו, לא סתם משהו, שישכב שם", אמר פאוול.¹³

בפברואר 2005 עלי אגה מוחמדי, דובר בית המשפט הלאומי העליון של איראן, אמר "שאיראן אף פעם לא תעזוב את תכנית הגרעין שלה, והשיחות עם האירופאים נועדו להגן על ההישגים הגרעיניים של המדינה ולא למשא ומתן על סיומם. במאי איראן אישרה, שהיא הפכה 37 טון אורניום לגז – הודאתה הראשונה על התקדמותה בתהליך הייצור של אורניום מועשר. זה אומר, שטהרן נמצאת על סף העשרת אורניום במהרה, אם השיחות עם האירופאים על עתידה של התכנית הגרעינית יכשלו".¹⁴

ב-2 בספטמבר 2005 IAEA דיווח, שמאז חידוש התהליך לפני חודש איראן יצרה כשבע טון של גז, שהיא זקוקה לו להעשרת אורניום. הפקח הגרעיני של האו"ם לשעבר אמר, שזה מספיק לנשק גרעיני. בלשון חריפה, שלא כהרגלו, דו"ח IAEA אמר גם, שנשארו שאלות על היבטים מרכזיים של פעילות גרעינית חשאית של איראן במשך 18 שנים אחרונות, ושהיא עדיין לא יכולה "להסיק, שאין שום חומרים או פעילות באיראן, שלא דווח עליהם".¹⁵

בהמשך איראן איימה לחדש את העשרת האורניום ולאסור על פיקוח חופשי על מתקניה הגרעיניים, אם IAEA תחליט לפנות למועצת הביטחון בבקשת סנקציות אפשריות. נשיא איראן, שנבחר זה עתה, מחמוד אחמדינז'אד, הגן על זכותה של מדינתו לייצר דלק גרעיני בנאום לווהט בעצרת המרכזית של האו"ם ואחר זה הדאיג את כל העולם בקשר להתרבות גרעינית מהירה, כשהוא אמר: "איראן מוכנה להעביר את הידע הגרעיני הפרקטי למדינות אסלאם לפי צרכיהן".¹⁶

מסעוד יאזאיארי, דובר "השומרים האיראניים המהפכניים", הזהיר, שאיראן תגיב לכל ניסיון ישראלי לעצור את תכניתם הגרעינית. "איומיהם לתקוף את מתקנינו הגרעיניים לא יצליחו", אמר יאזאיארי. "הם מודעים לכך, שתגובת טהרן תהיה מוחצת ותמחק את ישראל מעל פני האדמה".¹⁷

הערות:

¹Mitchell Bard, *The Water's Edge And Beyond*, (NJ: Transaction Publishers, 1991), p. 194-209.

²[Aluf Benn](#), "Israel worried about possible new Russia-Syria arms deals," *Haaretz*, (October 26, 2005); Information from the Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI).

³Arieh O'Sullivan, "US Sells world's best F-16s to UAE," *Jerusalem Post*, (May 5, 2005).

⁴Arms Control and Disarmament Agency; Defense Security Assistance Agency Report; World Military Expenditures and Arms Transfers.

⁵Alan Dershowitz, *Chutzpah*, (MA: Little Brown, and Co., 1991), p. 249.

⁶Josef Joffe, "A World Without Israel," *Foreign Policy*, (January/February 2005), pp. 36-42.

⁷Associated Press, (June 12, 2004).

⁸[Aluf Benn](#), "Israel worried about possible new Russia-Syria arms deals," *Haaretz*, (October 26, 2005); Center for Strategic and International Studies, United Nations (UN) Institute for Disarmament Research.

⁹*Jerusalem Post*, (December 21, 2003).

¹⁰[Unclassified Report to Congress on the Acquisition of Technology Relating to Weapons of Mass Destruction and Advanced Conventional Munitions](#), (Langley, VA: CIA, 2004).

¹¹Associated Press, (February 11, 2003).

¹²*Telegraph*, (July 27, 2004); APAssociated Press, (October 6, 2004).

¹³*Washington Post*, (November 18, 2004).

¹⁴Associated Press, (May 9, 2005).

¹⁵*Chicago Tribune*, (September 3, 2005).

¹⁶Associated Press, (September 15 & 20, 2005).

¹⁷מעריב (27 ביולי 2004).

22. תקשורת

מיתוס

"היקף הסקירות של המצב במדינת ישראל בתקשורת נמצא ביחס ישיר לחשיבותה בעולם."

עובדה

קשה למצוא הצדקה להיקף סקירת החדשות המדברות על מדינת ישראל יחסית לחשיבות האומה הזאת בעולם או לאינטרסים אמריקאים לאומיים. כיצד קורה הדבר, שמדינה בגודל של ניו-ג'רסי זוכה להופיע בכותרות הרבה יותר מאשר האומות הראויות לכך הרבה יותר כמו רוסיה, בריטניה וסין? ככל הנראה, למדינת ישראל יש רמת פרסום גבוהה ביותר לנפש בעולם. אמריקאים יודעים יותר על פוליטיקה ישראלית מאשר על מדיניות של כל מדינה זרה אחרת. רוב המנהיגים הישראלים, למשל, מוכרים בארה"ב יותר מאשר אלה של שכנותיה – קנדה או מקסיקו. בנוסף, אחוז גדול של אמריקאים מתמצא בסכסוך הערבי-ישראלי.

סיבה אחת לידיעותיהם הנרחבות של אמריקאים על המתרחש בישראל היא היקף הסקירות בנידון בתקשורת. לסוכנויות החדשות האמריקאיות בדרך כלל יש יותר כתבים בישראל מאשר בכל מדינה אחרת פרט לבריטניה.

מיתוס

" ישראל זוכה לתשומת לב כה גדולה, כי זוהי המדינה היחידה במזרח התיכון, שנוגעת לאינטרסים אמריקאים."

עובדה

מזרח התיכון חשוב לארה"ב (ולעולם המערבי) קודם כל הודות למשאבי הנפט שבו. האירועים, שעלולים לסכן את ייצור הנפט ואספקתו נוגעים לאינטרסים חיוניים של ארה"ב. לארה"ב יש גם אינטרס לתמוך במשטרים ידידותיים באזור. תשומת הלב כאן מובטחת בשל היותו של המזרח התיכון זירת התפרצויות חוזרות ונשנות, שמשפיעות בדרכים ישירות או עקיפות על אינטרסים אמריקניים. האירועים במדינות כמו ירדן, לבנון ואיראן דרשו התערבותם של כוחות ארה"ב, ואין דבר, שמושך תשומת לב של הציבור האמריקני יותר מחיי האמריקנים, המסכנים את עצמם בחו"ל. ארה"ב התערבה מקרוב בכל אחת ממלחמותיה של מדינת ישראל עם הערבים, אבל היו לה גם קרבות משלה, כשהמפורסם מכולם הוא מלחמת המפרץ עם עיראק ב-1991 ו"מבצע שחרור עיראק" ב-2003. התקשורת של היום מתמקדת מאוד בעיראק בשל הפריסה המתמשכת של כוחות ארה"ב שם. מאידך גיסא, אמריקאים בדרך-כלל לא מתעניינים במלחמות אחים אכזריות בארצות רחוקות, כאשר לא נראה, שהקרבות האלה נוגעים לאינטרסים של ארה"ב. הדבר נכון לגבי אפריקה, אמריקה הלטינית ואפילו הבלקנים. כמו כן אמריקאים לא מגלים עניין במלחמות בין הערבים, כפי שהם מגלים עניין בבעיותיה של ישראל. אבל הויכוח הישראלי-פלסטיני – שני עמים הנלחמים על ארץ אחת – הוא סיפור מושך במיוחד. מאחורי זה עומדת גם עובדה, שזירת האירועים היא ארץ הקודש. הסבר אחר לסקירה כל-כך לא פרופורציונאלית לה זוכה מדינת ישראל יחסית למדינות ערב היא שמעטים הם הכתבים בעלי רקע בהיסטוריה של המזרח התיכון או המדברים בשפות המקום. התרבות המערבית בעיקרה של מדינת ישראל מוכרת יותר לעיתונאים מאשר זאת של חברות מוסלמיות זרות.

מיתוס

"סקירת העולם הערבי בתקשורת היא אובייקטיבית."

עובדה

כאשר ניתנת לעיתונאים אפשרות לחדור מבעד לרעלת הסודיות, מחיר ההתקרבות לרודנים ומחבלים הוא לעיתים קרובות מוגזם. לפעמים הכתבים הופכים לקרבנות האימים או הסחיטות. כך, למשל, בשנות השמונים בלבנון אש"ף הכריח את הכתבים לעשות כמצוותם תמורת ראינות וחסות. במהלך המלחמה הפלסטינית עיתונאים ישראלים הוזהרו לא לבקר ברשות הפלסטינית, וכמה מהם קיבלו איומים טלפוניים אחרי פרסום כתבות ביקורתיות כלפי הנהגת הרשות הפלסטינית.¹ כאשר ריס שונפלד, הנשיא הראשון של רשת CNN, נתבקש להגיב על מה שצופים רבים ראו כנסיות אנטי-ישראליות של הרשת, הוא הסביר: "כאשר אני רואה אותם בשידור, אני רואה, שהם נוהרים מאוד ברגשות הערבים." שונפלד הציע הסבר, שסקירות המתרחש מוצגות בצורה מגמתית, כי אין ברצונה של CNN לערער את נגישותה המיוחדת לעולם הערבי.² במדינות ערב עיתונאים בדרך-כלל זוכים לליווי כדי שהם יראו מה, שהרודן רוצה, שהם יראו, או שכל הזמן עוקבים אחריהם. סוכנויות הביטחון מזהירים את האזרחים, לפעמים בצורה ישירה, לפעמים בצורה עדינה יותר, שעליהם להיות זהירים במה, שהם יגידו למבקרים. במקרה של סקירת המצב ברשות הפלסטינית התקשורת המערבית סומכת בעיקר על העוזרים הפלסטיניים המלווים את הכתבים בשטחים. בנוסף, הפלסטינים לעיתים קרובות מספקים בעצמם את החדשות, שמתפרסמות בכל תבל. למשל, לפחות שני עיתונאים העובדים עבור סוכנות פרנס-פרס בו זמנית עובדים עבור כלי התקשורת של הרשות. גם כתב של אסושיאטד פרס עבד עבור העיתון הרשמי של הרשות הפלסטינית. אחד העיתונאים הותיקים אמר: "זה כמו להעסיק משהו ממשרד התקשורת [הישראלית] או אחד מהמפלגות הפוליטיות בישראל לעבוד בתור עיתונאי".³ "לעניות דעתי, אני מעריך, כתב העיתונאי אהוד יערי: "שיותר מ-95% מתמונות טלוויזיה, שעוברות בלוויין לערוצים ישראלים ולערוצי חו"ל מספקים צוותי צילום פלסטיניים. לשתי הסוכנויות העיקריות בשוק חדשות הוידיאו – APTN ורויטרס TV – יש רשת שלמה של כתבים במשרה חלקית, פריילנסים ו"אמרגנים" פלסטיניים בכל רחבי השטחים המספקים קטעי סרט מידיים של האירועים. מבחינה רגשית

ופוליטית מזדהים הצוותים האלה בצורה ברורה עם האינתיפאדה, ובמקרה "הטוב ביותר" הם פשוט לא מעיזים לצלם משהו, שעלול להביך את הרשות הפלסטינית. כך שמוקד המצלמות עובר לזווית מעוותת כדי להראות את פעולות צה"ל באור מכפיש ואף פעם לא מתרכז במושעים פלסטינים חמושים. כך מייצרים בחריצות סוג מסוים מאוד של חזית המצב בשטח.⁴

המאורע הבולט במיוחד התרחש באוקטובר 2000, כאשר האספסוף הפלסטיני ביצע ליניץ' בשני חיילי מילואים לא קרביים תועים ברמאללה. נמסר מהשטח, שהמשטרה הפלסטינית ניסתה למנוע מעיתונאים זרים לצלם את התקרית. צוות טלוויזיה איטלקי אחד הצליח לצלם קטעים מהליניץ', והתמונות המזוועות האלה בסופו של דבר עלו לכתורות בכל העולם. סוכנות החדשות האיטלקית המתחרה פנתה לכיוון אחר ופרסמה הודעה בעיתון הראשי של הרשות הפלסטינית "אל-חייאת אל ג'דידה" בה היא מסבירה, שאין לה כל קשר לצילום המאורע:

חברי היקרים בפלשתינן. אנחנו מברכים אתכם וסוברים, שמחובתנו לעדכן אתכם במה שקרה ב-12 באוקטובר ברמאללה. אחד מערוצי הטלוויזיה הפרטיים המתחרה איתנו (ולא ערוץ הטלוויזיה האיטלקי הרשמי RTI) צילם את האירועים. הערוץ *הוא* צילם את המתרחש. לאחר מכן הטלוויזיה הישראלית שידרה את התמונות האלה, שנלקחו מאחד הערוצים האיטלקיים, ונעשה רושם בציבור, כאילו אנחנו (RTI) צילמנו את התמונות האלה. אנחנו מדגישים לכולכם, שהדברים לא התרחשו בצורה כזאת, כי אנחנו מכבדים תמיד (ונמשיך לכבד) את התהליכים השגרתיים של העיתונאים לפי דרישות הרשות הפלסטינית מעבודה (של עיתונאים) בפלשתינן וניתן לסמוך על עבודתנו המדויקת. נודה לכם על האמון בנו ותוכלו להיות בטוחים, שאין זאת הדרך בה אנחנו מתנהגים (שימו לב: פירוש הדבר, שאיננו פועלים כמו תחנות טלוויזיה אחרות). איננו עושים (ולא נעשה) דברים כאלה.

אנא, קיבלו את ברכותינו,

על זה בא החתום

ריקרדו קריסטיאנו,

נציג התחנה האיטלקית הרשמית בפלשתינן⁵

אם עורכי החדשות סוטים מהקו הפרו-פלסטיני, תוקפים אותם מיד. למשל, בנובמבר 2000 אגודת העיתונאים הפלסטיניים התלוננה, שאסושיאטד פרס (AP) מציגה את המלחמה הפלסטינית באור כוזב. האגודה קראה לסקירותיה של AP – "פשע מודע כנגד העם הפלסטיני" ואמרה, שהם פעלו לטובת העמדה הישראלית. האגודה איימה לנקוט בכל האמצעים הדרושים נגד אנשי הצוות של AP ומשרדי AP הנמצאים ברשות הפלסטינית במידה והסוכנות תמשיך לפגוע באינטרסים פלסטיניים.⁶

"צילמנו את התחלת ההפגנה. לפתע, התקרבה בחיפזון משאית. בתוכה היו אנשי פת"ח. הם נתנו פקודות ואז חילקו בקבוקי תבערה. היינו מצלמים. אבל את התמונות האלה לא תראו אף פעם. תוך שניות בודדות כל הברנשים האלה כיתרו אותנו, איימו עלינו ואז לקחו אותנו לתחנת המשטרה. שם הזדהינו, אבל ציוו עלינו למחוק את התמונות השנויות במחלוקת. המשטרה הפלסטינית הרגיעה את הרוחות, אבל צנורה את התמונות. כעת יש לנו הוכחה, שההתפרעויות האלה אינן ספונטאניות עוד. כל הפקודות מגיעות מההיררכיה הפלסטינית."

- ז'אן פייר מרטיין⁷

מיתוס

" חיפוש האמת הוא המניע העומד מאחורי סוקרי המזרח התיכון."

עובדה

זה לא ישמע מפתיע, שלעיתונאים במזרח התיכון יש אותו עניין ברדיפת הסנסציות כמו לעמיתיהם בענייני הפנים. הדוגמאות הבולטות ביותר הן של כתבי טלוויזיה, שמדגישים את הפן הוויזואלי על פני המהות – דבר, שמעודד טיפול שטחי בנושאים. למשל, כאשר כתב NBC בישראל נשאל, מדוע הכתבים הגיעו להפגנות הפלסטינים בגדה המערבית, כאשר היה ידוע להם מראש, שמדובר בהפגנות מבוימות, הוא אמר:

"אנחנו משתתפים בהצגה בשביל התמונות." ⁸ רשתות שידור לא יכולות לזכות בתמונות, ששווה להכניסן לכותרת מחברות סגורות כמו סוריה, ערב הסעודית, איראן או לוב. מדינת ישראל לעיתים קרובות עומדת בפני מצב בלתי אפשרי של ניסיון לצאת במלים כנגד התמונות. "כאשר טנק נכנס לרמאללה, זה לא נראה טוב בטלוויזיה," מסביר גדעון מאיר ממשרד החוץ הישראלי. "אנחנו בוודאי יכולים להסביר, מדוע אנחנו שם, וזה מה, שאנחנו עושים. אבל זה רק מלים. ועלינו להיאבק במלים עם התמונות." ⁹

תמי אלן-פרוסט, סגנית יו"ר אגודת תקשורת חוץ ומפיקת חדשות ITN הבריטיות, מבהירה את עומק הבעיה בה נתקלת מדינת ישראל: "התמונות המרשימות ביותר, שנשארות בראש, הן של טנק בעיר" ו"בסה"כ יש יותר תקריות בגדה המערבית מאשר פיגועי התאבדות. בסופו של דבר, מה שנשאר לך, זה הכמות." ¹⁰

מיתוס

"מדינת ישראל זוכה לסקירות חיוביות, כי השליטה על התקשורת נמצאת בידי יהודים אמריקאים, ויש להם השפעה פוליטית ללא כל קנה מידה."

עובדה

אם התקשורת הייתה נמצאת בידי היהודים, ספק, אם הייתם שומעים את תלונות היהודים על דעות קדומות אנטי-ישראליות בתקשורת. נכון, שהיקף תשומת לב, שמדינת ישראל מקבלת קשורה לעובדה, שהאוכלוסייה היהודית הגדולה ביותר בחו"ל נמצאת בארה"ב, ושנושא מדינת ישראל נוגע מאוד ליהודים אמריקאים. מספר גדול של יהודים אכן נמצאים בעמדות מפתח בתקשורת (למרות שהם בשום פנים ואופן לא "שולטים" על התקשורת, כפי שטוענים האנטישמים), והאוכלוסייה היהודית מתרכזת סביב שווקי תקשורת עיקריים כמו ניו-יורק ולוס-אנג'לס, כך שזה לא מפתיע, שבמרכז ענייניהם עומדת מדינת ישראל. מבחינה פוליטית יהודים נהנים מעוצמה ללא פרופורציה בארה"ב ומנצלים אותה לטובת מדיניות המחזקת את הקשרים בין מדינת ישראל לארה"ב. אמנם אין שום ראיות, שזה עובר לסקירות חיוביות של המתרחש בישראל בתקשורת. ניתן לטעון, שללובי פרו-ערבי יש אותה רמת השפעה על התקשורת (אם אף לא גבוהה יותר), והוא מעודד משוא-פנים אנטי-ישראלי.

מיתוס

"פקידי הממשל הערביים מספרים לעיתונאים מערביים אותם דברים, שהם אומרים לבני עמם."

עובדה

אנשי ממשל ערביים לעיתים מביעים את השקפותיהם באנגלית בצורה שונה מדבריהם בערבית. הם מביעים את רגשות ועמדות האמת שלהם לבוחרים שלהם בשפת-אמם. ברם, לצרכים חיצוניים אנשי הממשל הערביים למדו לדבר בטונים מתונים ולעיתים קרובות מביעים השקפות שונות מאוד, כשהם מדברים באנגלית לקהל המערבי. זה כבר זמן רב, שהתעמלנים הערבים למדו דרכים מתוחכמות יותר לקידום רעיונותיהם. כיום הם מופיעים הרבה בשידורי חדשות הטלוויזיה האמריקאית ומצוטטים בעיתונות בתור אנשים הגיוניים עם תביעות לגיטימיות. אך מה, שרבים מאותם האנשים אומרים בערבית, לעיתים קרובות רחוק מלהיות מתון והגיוני. הואיל וישראלים יכולים לתרגם את מה שנאמר בערבית, הם מודעים היטב להשקפותיהם של אויביהם. אבל המראה הממולח של תעמלנים ערביים יכולים להשטות בקלות את האמריקאים ודוברי אנגלית אחרים. נביא רק דוגמא אחת. התקשורת המערבית נהגה לצטט הרבה את מנהל משא ומתן פלסטיני, סאיב עריקאת. אחרי הרצח הברוטאלי של שני נערים ישראלים ב-9 במאי 2001, הוא התבקש להגיב בתקשורת. וושינגטון פוסט צוטט את תשובתו:

סאיב עריקאת, פקיד הממשל הפלסטיני אמר באנגלית במסיבת עיתונאים, ש"הריגת אזרחים זהו פשע, בין אם מדובר בפלסטינים או בישראלים." ההערה הזאת לא התפרסמה בשפה הערבית בשום כלי תקשורת פלסטיני. ¹¹

ההיבט הלא-רגיל של הסיפור הזה הוא, שהפוסט דיווח על כך, שכלי התקשורת הפלסטיניים התעלמו מתגובתו.

במשך שנים יאסר ערפאת דבק בשיטתו להגיד דבר אחד באנגלית לתקשורת המערבית ודבר שונה לגמרי לתקשורת הערבית בשפת אמו. זאת הסיבה, שממשלתו של בוש עמדה על כך, שהוא יחזור בערבית על כל מה, שהוא אומר באנגלית, במיוחד על גינוי הפיגועים וקריאות לשים קץ לאלימות. היום למנהיגים ערביים קשה יותר להתחמק מצביעות, כי יש היום ארגונים, שעומדים על המשמר, מתרגמים את הערותיהם בערבית ומפיצים אותן באנגלית.

מיתוס

"העיתונאים בקיים מאוד בתולדות המזרח התיכון ולכן יכולים להעמיד את האירועים בקונטקסט נכון."

עובדה

אחת הסיבות לאי הבנות בנושא המזרח התיכון ודעות קדומות בתקשורת היא בורותם של העיתונאים בכל מה שקשור לאזור. כתבים מעטים יודעים לדבר עברית או ערבית, וכך כמעט ואין להם גישה למקורות ראשונים. לעיתים קרובות יותר הם חוזרים על סיפורים, שהם קראו אותם באנגלית, כשהם התפרסמו באזור, מאשר מדווחים באופן עצמאי. כאשר הם בכל זאת מנסים להוסיף לאירועים רקע ונופח היסטורי, הם לעיתים קרובות מתבלבלים בעובדות ויוצרים רושם מוטעה ומטעה. נביא דוגמא אחת. במהלך תיאור מפורט של תולדות המקומות הקדושים בירושלים גאריק אוטלי מ-CNN דיבר על כך, שיהודים יכלו להתפלל ליד הכותל המערבי בתקופת השלטון הירדני על המקום בשנות 1948-1967.¹² בפועל, ירדן מנעה מיהודים לבקר באתרם הקדוש ביותר. זוהי נקודה היסטורית קריטית, שעוזרת להסביר את עמדתה של מדינת ישראל בנושא ירושלים.

מקרה מחקר

סיפור על "מעגל המוות" בגדה המערבית של ושינגטון פוסט כלל גם ראיון עם ראד כרמי, אחד מראשי פת"ח – הסיעה השולטת באש"ף של יאסר ערפאת. הכתבה מתחילה עם הערה, שכרמי רץ להצטרף למאבק כנגד חיילים ישראלים עם רובה M-16 בידו. מה שהסיפור משמיט, זה העובדה, שרק למשטרה הפלסטינית אמור להיות נשק. הכתבה מדגישה, שהאלימות הישראלית והפלסטינית זהות ב"מעגל" הזה, כי לדברי כרמי, הוא פעל כדי לנקום את מותו של פלסטיני, שישראלים הרגו אותו מפאת עמידתו מאחורי הפיגועים. כרמי מודה, שהוא השתתף בחטיפה ורצח בנוסח "הוצאה להורג" של שני ישראלים, שסעדו במסעדה בטול-כרם. הרשות הפלסטינית אסרה את כרמי, אבל הוא שוחרר אחרי ארבעה חודשים בלבד ואז מיד הרג עוד ארבעה ישראלים, כולל גבר, שקנה מצרכי מכולת ונהג, שהוא התקיף מהמארב. "אמשיך לתקוף את הישראלים," כך הוא אמר לפוסט.¹³

מיתוס

"ישראלים לא יכולים להתכחש לאמינות התמונות המראות את התעללויותיהם."

עובדה

התמונה אולי שווה אלף מלים, אך לפעמים התמונה והמלים המתארות אותה מעוותים ומטעים. אין ספק, שצלמים וצוותי הסרטה טלוויזיונית מחפשים את התמונות הדרמטיות ביותר, שניתן למצוא, ולעיתים קרובות ביותר מראים "גליתים" ישראלים ברוטאליים, שמתעללים ב"דוידים" פלסטיניים מעונים, אבל מה שחסר כאן לעיתים קרובות, זה הקונטקסט. אחת הדוגמאות הקלאסיות היא תמונה דרמטית של אסושיאטד פרס של חייל ישראלי זועם העומד ליד צעיר שוטט דם, כשאלתו מופנית כלפיו. נדמה, שהחייל זה עתה הכה את הצעיר. התמונה הופיעה בניו יורק טיימס¹⁴ ועוררה סערת רוחות בינלאומית בגלל הכותרת, שסיפקה AP – "שוטר ישראלי וצעיר פלסטיני בהר הבית". התמונה צולמה, כאשר הפלסטינים התקוממו בעקבות ביקורו השנוי במחלוקת של אריאל שרון במסגד אל-אקצה, והייתה אמורה לשמש דוגמא חיה לברוטאליות הישראלית. אמנם הסתבר, שהכותרת איננה מדויקת ולמעשה, התמונה הראתה מאורע, שהיה אמור לעשות רושם בדיוק הפוך, אם היא הייתה מתפרסמת תחת הכותרת האמיתית.

הקרבתן לא היה פלסטיני, שהוכה ע"י חייל ישראלי, אלא שוטר, שהגן על סטודנט יהודי אמריקאי, טוביה גרוסמן, שנסע במונית, שהפלסטינים זרקו עליה אבנים. הפלסטינים גררו את גרוסמן מהמונית, הכוהו ודקרוהו. הוא השתחרר ונמלט לכיוון השוטר הישראלי. בנקודה הזאת הצלם צילם את תמונתו. AP לא רק שטעתה בציון הקרבן, היא גם דיווחה, שמדובר בתמונה מזירת הר הבית. כאשר דאגו להעיר לתשומת לב את טעויותיה, AP פרסמה מספר תיקוני דברים, שחלקם עדיין לא הבהירו את הסיפור לגמרי. וכפי שבדרך-כלל קורה עם טעויות התקשורת, הנזק כבר נעשה. כמה מקורות, שפרסמו את התמונה, לא פרסמו את התיקונים. האחרים פרסמו תיקונים, שבכל מקרה לא הבליטו את הסיפור המקורי העומד מאחורי התמונה. דוגמא אחרת לכך, כיצד תמונות יכולות להיות בו-זמנית גם דרמטיות וגם מטעות הייתה התמונה של רויטרס בה נראה פלסטיני צעיר, שנעצר ע"י המשטרה הישראלית ב-6 באפריל 2001. הילד בהחלט נראה מיוחד עד כדי כך, שהוא הרטיב במכנסיו. ושוב התמונה משכה תשומת לב עולמית וחיזקה את תדמיתם הנפוצה בתקשורת של ישראלים ככובשים ברוטאליים המתעללים בילדים חפים מפשע. במקרה הזה מה שהיה מטעה, זה הקונטקט. צלם רויטרס אחר צילם תמונה רגע אחד לפני צילום התמונה הראשונה. הוא מראה, כיצד אותו ילד מתפרע כנגד חיילים ישראלים. מעטים הם כלי התקשורת, שפרסמו את התמונה ההיא.

מיתוס

"התקשורת בכלל לא מתייחסת בסלחנות כלפי המחבלים."

עובדה

התקשורת מקבלת את התירוצים הנדושים של המחבלים ודובריהם בקשר למניעיהם וחוזרת עליהם בפומבי. התקשורת מתייחסת בפתיות לטענות, שהתקפות על אזרחים חפים מפשע מהוות פעולות של "לוחמי החירות". בשנים האחרונות כמה חברות חדשות נמנעו מלהשתמש במושג "מחבל" והחליפו אותו בביטוי 'לשון נקייה', כגון "לוחם", כי ברצונם לא להיראות כתומכים באחד הצדדים או כקובעים דעה לגבי מבצעי הפיגועים. למשל, אחרי פיגוע התאבדות בפיצרייה "סבארו" בלב ירושלים ב-9 באוגוסט 2001, שבו נהרגו 15 בני אדם, המחבל זכה לתואר "לוחם" (*Los Angeles Times, Chicago Tribune*), חדשות הלילה של NBC) ו"מתאבד מתפוצץ" (*New York Times, USA Today*). חדשות ABC לא השתמשו במילה "מחבל". כאשר ב-4 באוקטובר 2003 אישה פלסטינית נכנסה למסעדה הומת-אדם בחוף חיפה ופוצצה מטען, שהרג 21 אנשים כולל ארבעה ילדים, רויטרס תיארו זאת כ"מתקפת נקמה" על פעולות קודמות של הצבא הישראלי וצינו, שהפיצוץ הראה, שאנשי השלטון הפלסטיני נכשלו "בריסון הלוחמים"¹⁵. קליפורד מיי מרשת המידע על המזרח התיכון ציין את האבסורדיות של הסקירות בתקשורת: "שום עיתון לא יכתוב 'לוחמים פגעו אתמול במרכז הסחר הבינלאומי' או יגיד 'הם יכולים לראות את עצמם כלוחמי החופש ומי אנחנו, שנשפוט אותם, אנחנו – עורכי החדשות'¹⁶."

"לפי כל היגיון לוחמים מעורבים במלחמה לא מפוצצים תינוקות קטנים".
- טום פידלר, העורך הראשי של "מיאמי הראלד"¹⁷

אחת הדוגמאות הטובות ביותר, כיצד תקשורת לעיתים עושה הבחנה בין מתקפות טרור כלפי אומות אחרות הייתה רשימה של "מתקפות טרור אחרונות מסביב לעולם", שהופצה בנובמבר 2003 ע"י אסושיאטד פרס. להזכירכם, מדובר בשרות חדשות אולי בעל השפעה גדולה ביותר בעולם. הרשימה כללה 15 פעולות מחבלים במהלך תקופה בת חמש שנים בין אוגוסט 1998 לאוגוסט 2003. במשך כל התקופה הזאת יותר מ-800 ישראלים נהרגו בפיגועים, אולם שום פיגוע בישראל לא נכנס לרשימה הזאת.¹⁸ גם כאשר AP פרסמה את "השנה בתמונות – 2003" שש מתוך 130 תמונות, שנועדו להמחיש את הסבל האנושי התייחסו לסכסוך ישראלי-פלסטיני. כל שש התמונות היו של פלסטינים. בתזכיר למחלקת חוץ של ניו יורק טיימס ראש הלשכה הירושלמית לשעבר, ג'יימס בנט, מתח ביקורת על אי רצונו של העיתון להשתמש במילה "טרורזים". הוא אמר: "הפצצה מכוונת של סטודנטים בקפיטריה באוניברסיטה, או של המשפחות שבאו יחד לטעום גלידה, זועקת על כך, שעליה להיקרא בשמה... רצינית להימנע ממשמעות פוליטית המלווה את המילה "טרורזים", אך לא יכולתי להעמיד פנים, כאילו המושג

הזה לא בשימוש בשפה האנגלית כלל". בנט הודה, שהימנעות משימוש במושג זה הוא "בעצמו אקט פוליטי".¹⁹

כלי תקשורת לא רק מצדיקים את המחבלים, אלא מתארים לפעמים אף את קרבנות הטרור כשווי ערך למחבלים עצמם. למשל, בעיתונים לעיתים קרובות מתפרסמות תמונות של קרבנות הטרור הישראלים באותו עמוד לצד תמונות לכידת המחבלים. כך, למשל, נוצר רושם, שהפלסטיני המובל באזיקים ובעיניים קשורות ע"י החייל הוא קרבן באותו קנה מידה כמו האישה מוכת ההלם הזקוקה לסיוע מתמונה על פיגוע. אחת הדוגמאות הבולטות ביותר היא הראיון של CNN עם אמו של מחבל מתאבד, ג'יהאד טיטי, אחרי פיגוע התאבדות בפתח תקווה ב-27 במאי 2002. במקביל CNN ראיין את חן וליאור קינן, הורי תינוקת בת חמישה-עשר חודשים, שנהרגה בפיגוע. הראיונות עם הורי קינן שודרו ב-CNN בינלאומי במדינת ישראל ובכל מקום אחר בעולם רק אחרי כמה שעות של שידור חוזר ונשנה של הראיון עם אמו של טיטי. זה נראה מוגזם גם בעיני CNN, שבעקבות הפרשה הודיעה על שינוי במדיניות, לפיה היא לא "תדווח על הצהרות של מחבלים מתאבדים או בני משפחותיהם, אלא אם כן מדובר בסיבה יוצאת דופן לעשות זאת".²⁰

מיתוס

"הרשות הפלסטינית לא מגבילה עיתונאים זרים כלל."

עובדה

ניתן ללמוד על מושג של חופש התקשורת של הרשות הפלסטינית ממה, שקרה אחרי התקפת טרור נגד ארה"ב ב-11 בספטמבר. צלם טלוויזיה של אסושיאטד פרס צילם הפגנה בשכם בה פלסטינים חגגו את התקפות הטרור. הצלם מיד קיבל הזמנה להתייצב בלשכת הביטחון של הרשות הפלסטינית שם נאמר לו, שאסור, שהחומר הזה ישודר. הטנזים של יאסר ערפאת איים גם על חייו במקרה, שהוא ישדר את הסרט הזה. גם צלם סטאטי של AP נוכח במקום והוזהר, שלא לצלם. הוא בחר להיענות לבקשתם. כמה פקידי הממשל של הרשות הפלסטינית הזהירו את משרדי AP בירושלים לא לשדר את הסרט. אחמד עבדל רחמן, מזכיר לשכתו של ערפאת, אמר, שהרשות הפלסטינית "לא יכולה להיות ערבה לחיי" הצלם, אם הקטע הזה ישודר.²¹ הצלם ביקש לא לשדר את החומר וכתוצאה מהסחיטה הזאת AP סירבה להתיר את הסרט הזה לפרסום.

כעבור יותר משבוע הרשות הפלסטינית החזירה קלטת וידאו, שהיא החרימה מ-Ap, בה רואים הפגנה פלסטינית בחבל עזה במהלכה כמה מפגינים נושאים פוסטרים התומכים באוסמה בן לאדן. שני חלקים נפרדים של קלטת באורך שש דקות, שבה היו מעורבים "גופי מפתח" נמחקו ע"י הפלסטינים – כך נמסר מפי בכיר ב-Ap.²²

הרדיו הישראלי דיווח ב-14 בספטמבר 2001, שהרשות הפלסטינית החרימה קטעי סרט, שצולמו באותו יום ע"י צלמים מסוכנויות חדשות בינלאומיות שונות (כולל ערביות) על חגיגת ההתקפות נגד ארה"ב, שערכה חמאס בערים השונות בגדה המערבית ובחבל עזה. החוגגים נופפו בתמונות של המחבל המבוקש אוסמה בן לאדן.²³ אותן תכניות ורשתות חדשות, שמשדרות תמונות, שיוצרת הרשות הפלסטינית (ערפאת תורם דם, סטודנטים פלסטינים ברגע הדממה, פוסטרים בעד ארה"ב) לא שידרו חדשות על כך, שהרשות הפלסטינית משתמשת בטרור ואיומים כדי למנוע שידור של דיווחים לא מחמיאים לה. באוקטובר 2001 אחרי שיגור המתקפה האמריקנית על אפגניסטן הפלסטינים התומכים בבן לאדן ארגנו הפגנות בחבל עזה, שהמשטרה הפלסטינית דכאה אותן באכזריות. הרשות הפלסטינית נקטה בכל האמצעים הדרושים כדי למנוע סקירה בתקשורת של ההפגנות או ההתקוממויות בעקבותיהן. "כתבים ללא גבולות" מפריס פרסמו מחאה נוקבת נגד הרשות הפלסטינית. "אנחנו חוששים, שהרשות הפלסטינית מנצלת את התמקדותה של התקשורת הבינלאומית בהדיפה אמריקנית כדי להגביל עד כמה שאפשר את הזכות לחופש המידע", אמר רוברט מנארד, המזכיר הכללי של ארגון העיתונאים. הקבוצה גם התנגדה לפקודות פלסטיניות – לא לשדר קריאות לשביתות כלליות, פעילות לאומנית, הפגנות או חדשות אחרות ללא רשותה של הרשות הפלסטינית. בכיר פלסטיני אנונימי גילה את תכלית הסחיטה על כלי תקשורת במלים הבאות: "אנחנו לא רוצים שום דבר, שעלול לפגוע בתדמיתנו".²⁴

באוגוסט 2002 איחוד העיתונאים הפלסטינים אסר על עיתונאים לצלם ילדים פלסטינים הנושאים נשק או המשתתפים בפעילות, שמארגנים ארגוני טרור, כי התמונות פוגעות בתדמית הפלסטינים. האיסור פורסם אחרי שהתפרסמו תמונות רבות של ילדים עם נשק הלווישים כמו מחבלים מתאבדים. זמן קצר לפני האיסור של האיחוד צולמו שישה ילדים עם רובי M16 וקלשניקוב במהלך ההפגנה הפרו-עיראקית בחבל

עזה. ארגון נוסף, סינדיקט העיתונות הפלסטינית, פרסם איסור דומה הכולל גם איסור לצלם את רעולי פנים. אגודת תקשורת חוץ הביעה "דאגה עמוקה" עקב ניסיון לצנזר את הסקירות והאיומים של הטלת סנקציות על עיתונאים, שלא יכבדו את האיסור.²⁵

ביולי 2004, כשהמצב בעזה נהיה פחות ופחות יציב וגברו מחאות נגד שחיתות ברשות הפלסטינית, עיתונאים פלסטינים, שסיקרו את המשבר, קיבלו איומים על חייהם. נאמר להם, למשל, להתרחק מהפגנת מחאה בעזה על החלטתו של ערפאת למנות את בן דודו למפקד כוחות הביטחון של הרשות. כתב אחד, שעובד עבור ארגון חדשות בינלאומי אמר, שלעיתונאים נאמר, שלכל מי, שילך להפגנה, מצפה גורל זהה לזה של מחוקק פלסטיני, שנורה למוות אחרי שקרא לרפורמות ברשות הפלסטינית במסגרת ראיון טלוויזיה. בעקבות האיומים התקשורת בעזה או שהמעטיה בערכן של ההפגנות בעזה או התעלמה מהן לגמרי.²⁶ ביולי 2005 סינדיקט העיתונות הפלסטינית בחבל עזה קרא לעיתונאים פלסטינים לחגוג את "הנסוגה" הישראלית מעזה ולהימנע מסקירת התנגשויות בין קבוצות פלסטיניות יריבות.²⁷ צנזורה קיימת גם לגבי עיתונאים ממדינות ערב. לדוגמא, בינואר 2003 שרותי המודיעין הכללי של הרשות הפלסטינית עצרו כתב של טלוויזיה אל-ג'זירה. העיתונאי הואשם בגרימת נזק לאינטרסים הלאומיים של העם הפלסטיני ע"י דיווחיו, לפיהם פת"ח לקח אחריות על פיגוע התאבדות כפול בתל-אביב. בינואר 2004 לכל העיתונאים העובדים עבור לוויני תחנות טלוויזיה ערביים נאמר להתייחס לכל הפלסטינים, שנהרגו מאש צה"ל, כאל "שאהידים". התקבלו גם מספר דיווחים על התקפות פיסיות על עיתונאים, שהעליבו את אנשי הרשות הפלסטינית. כתב ערוץ החשות בבעלות סעודית נפצע מאש המקלעים תוך נסיעתו בחבל עזה. לאחר מכן הוא נגרר ממכוניתו וספג מכות על כך, שתחנתו הרשתה לעצמה למתוח ביקורת על יאסר ערפאת ובכירים רבים. שבוע מאוחר יותר מאה עיתונאים פלסטינים הלכו למפקדתו של ערפאת ברמאללה, כדי להישבע לו אמונים.²⁸

מיתוס

"אל-ג'זירה היא CNN ערבית" המהווה מקור חדשות אובייקטיבי של העולם הערבי."

עובדה

אל-ג'זירה היא רשת טלוויזיה בשפה הערבית הנמצאת בקטאר, שרואים אותה בכל העולם הערבי. הערוץ נפתח ב-1996 כפרי טיפוחו של אמיר קטאר, שייח חמד בן-חליפה אל-תני זוכה לחשיבות רבה במהלך מלחמת ארה"ב באפגניסטן בגלל מגעים מרחיקי לכת עם שליטי טליבאן ואוסמה בן לאדן. הרשת שידרה מגוון נקודות מבט, כולל זאת של בכירי הממשל של בוש, ולכן נוצר רושם, שמדובר במקור חדשות אובייקטיבי לעולם הערבי. בפועל, לאל-ג'זירה יש היסטוריה ארוכה של מקור תעמולה של השקפות קיצוניות בעולם הערבי. אחד מהוגי דעות מוסלמים האשים את הרשת בהצתת ההמון הערבי כנגד המערב והענקת פרסום לבן-לאדן ועוזריו. "יש הבדל בין הענקת הזדמנות [להשמיע] דעות שונות ופתיחת המסך עבור רוצחים חמושים להפצת רעיונותיהם, " אמר ד"ר עבד אל חמיד אל אנסרי, דיקן הפקולטה לשריעה ומשפטים באוניברסיטת קטאר.²⁷

בראיון ל"60 דקות", אחד מכתבי אל-ג'זירה נשאל על סקירת הבעיה הפלסטינית. הוא התייחס לפלסטינים, שנהרגים, כאל שאהידים. כאשר אד ברדלי העיר, שהישראלים עשויים לקרוא להם מחבלים, הוא ענה: "זה בעיה של ישראלים. זאת נקודת השקפה." כאשר הוא נשאל, כיצד הוא קורא לישראלים, שנהרגים ע"י פלסטינים, הכתב הערבי ענה: "אנחנו מכנים את זה כך: ישראלי, שנהרג ע"י פלסטינים." ברדלי הוסיף גם, שסקירת האינתיפאדה ע"י אל-ג'זירה "עשתה את שלה בהצתת הפגנות פרו-פלסטיניות בכל רחבי המזרח התיכון."²⁸

מיתוס

"התקשורת בודקת היטב את טענותיהם של הפלסטינים לפני פרסומם."

עובדה

פלסטינים למדו, שהם יכולים להפיץ כל מידע לתקשורת, וזה יפורסם או ישודר בכל מקום. ברגע, שכלי תקשורת אחד יקבל את זה, יהיה זה בלתי נמנע, שמקורות אחרים יחזרו על זה שוב ושוב. במהירות מידע מוטעה מתקבל כעובדה, ועד שישראל תציג ראיות ועדויות המתקנות את הסילופים שבדיווחים, הנזק כבר

נעשה. אחרי שמתקבל כבר דימוי או רושם בראש, קשה מאוד, אם לא להגיד – בלתי אפשרי, להוציא משם.

למשל, ילד פלסטיני נדקר למוות בכפר ליד התנחלות יהודית. התקשורת חזרה על טענות פלסטיניות, שהילד נתקף ע"י המתנחלים, כאשר, למעשה, כפי שהתגלה מאוחר יותר, הוא נהרג בקטטה בין בתי אב פלסטינים יריבים.²⁹ במקרה אחר דיברו על כך, שילדה פלסטינית בת עשר נהרג מאש טנק של צה"ל. הפעם התברר, שהיא מתה כתוצאה מיריות לאוויר של הפלסטינים, שחגגו את שיבתם של עולי רגל מוסלמים ממכה.³⁰

אומרים, שיש שלושה סוגים של שקרים: שקר רגיל, שקר גם וסטטיסטיקה. אחד העיקרים של התעמולה הפלסטינים מהווה הפצת סטטיסטיקה כוזבת בניסיון להראות את הפעולות הישראלים באור מפלצתי. למשל, אם בתקרית משהו נהרג או משהו נהרס, הם מכפילים את המספרים, והתקשורת, שכה קל לרמותה, תחזור על הנתונים המפוברקים עד, שהם יתקבלו בכל מקום כמידע מדויק. זה מה, שקרה, למשל, במהלך מלחמת הלבנון, כאשר אחיו של יאסר ערפאת טען, שאחרי המבצע הישראלי 600 אלף לבנוניים נשארו מחוסרי בית. את המספרים הוא בדה, אבל הועד הבינלאומי של הצלב האדום (ICRC) חזר עליהם ופרסם בכלי תקשורת. עד ש-ICRC הכחיש את המספר, היה כבר מאוחר מדי לשנות את הרושם, שמבצע צבאי של מדינת ישראל להגנתה מפני מתקפות טרור על גבולותיה הצפוניות, יצר בעיית פליטים חסרת מצפון.³¹

זה קרה שוב אחרי מבצע ישראלי בג'נין באפריל 2002, כאשר דובר פלסטינים, סאיב עריקאת, הודיע ל-CNN שלפחות 500 איש נהרגו ו-1600 איש, כולל נשים וילדים, נעדרים. הייתה זאת פבריקציה – למסקנה הזאת הגיעה ועדת חקירה של פלסטינים עצמם מאוחר יותר.³² מה, שאולי מקומם עוד יותר מחזרה על שקריו של עריקאת, הוא שכלי תקשורת ממשיכים לראות בו דובר לגיטימי ולתת לו גישה, שמאפשרת לו להפיץ מידע שגוי על בסיס קבוע. אם איש ממשל אמריקאי אי פעם התגלה כדובר שקרים בתקשורת, הוא היה מאבד כל אימון הציבור בו ובקושי היה לו צ'אנס (אם בכלל) להופיע בפומבי כדי להביע את עמדותיו.

הערות:

¹[Jerusalem Report](#), (May 7, 1991).

²[New York Jewish Week](#), (August 31, 2001).

³“Where the reporting stops,” [Jerusalem Post](#), (January 18, 2005).

⁴[Jerusalem Report](#), (May 7, 1991).

⁵[Al Hayat-Al-Jadidah](#), (October 16, 2001).

⁶[Al Hayat-Al-Jadidah](#) (November 2, 2001).

⁷Report filed by Jean Pierre Martin on October 5, 2000, a day after his Belgian television team from RTL-TV1 was filming in the area of Ramallah.

⁸[Near East Report](#), (August 5, 1991).

⁹[Jerusalem Report](#), (April 22, 2002).

¹⁰[Jerusalem Report](#), (April 22, 2002).

¹¹[Washington Post](#), (May 10, 2001).

¹²[CNN](#), (October 10, 2000).

¹³[Washington Post](#), (September 7, 2001).

¹⁴[New York Times](#), (September 30, 2000).

¹⁵Tom Fiedler, “Handle with care: words like ‘conflict,’ ‘terrorist,’” [Miami Herald](#), (January 4, 2004).

¹⁶[Washington Post](#), (September 13, 2001).

¹⁷Tom Fiedler, “Handle with care: words like ‘conflict,’ ‘terrorist,’” [Miami Herald](#), (January 4, 2004).

¹⁸[WorldnetDaily](#), (November 24, 2003).

¹⁹Quoted in Daniel Okrent, “The War of the Words: A Dispatch From the Front Lines,” [New York Times](#), (March 6, 2005).

²⁰[Forward](#), (June 28, 2002).

²¹Associated Press, (September 12, 2001).

²²[Jewish Telegraphic Agency](#), (September 20, 2001).

²³Associated Press and [Jerusalem Post](#), (September 13, 2001); [Independent Media Review Analysis](#), (September 13-14, 2001); [Jewish Telegraphic Agency](#), (September 20, 2001).

²⁴[Jerusalem Post](#), (October 10, 2001).

²⁵[Jerusalem Post](#), (August 26, 2002).

²⁶[Jerusalem Post](#), (July 24, 2004).

²⁷Khaled Abu Toameh, "PA to journalists: All slain Palestinians are martyrs," [Jerusalem Post](#), (January 12, 2004) and "PA journalists urged to celebrate Gaza 'retreat,'" [Jerusalem Post](#), (July 27, 2005).

²⁸[Jerusalem Post](#), (January 12 & 14, 2004).

²⁹Arnon Regular, "Palestinian boy likely stabbed to death in West Bank clan feud," [Haaretz](#), (July 21, 2005).

³⁰Margot Dudkevitch, "PA arrests suspect in girl's murder," [Jerusalem Post](#), (February 1, 2005).

³¹[Washington Post](#), (June 25, 1982).

³²[New York Post](#), (May 3, 2002).

23. יחס הערבים/המוסלמים כלפי מדינת ישראל

בשאיפה לראות יחסי שלום בין יהודים לערבים, רבים נוטים להתעלם מהערותיהם של העלית הערבית ופרסומי התקשורת, שלעיתים קרובות מלכים יצרים ולפעמים מצטיינים באנטישמיות גלויה. בדרך-כלל הערבים משתמשים בנימה מתונה יותר, כשהם מדברים לציבור המערבי, אבל דעות כנות מעומק הלב מובעות בערבית לקהל בוחריו של הדובר. להלן רק מבחר זעיר של כמה הערות, שנאמרו ביחס ליהודים ומדינת ישראל. מקומן כאן, כי הן ממחישות את רמת העוינות והדעות האמיתיות של ערבים ומוסלמים רבים. כמובן, לא כל הערבים והמוסלמים שותפים לעמדות אלה, ברם, הדוגמאות אינן נדירות. מדובר בעמדות, שהביע הדרג העליון ושנפוצות בכלי תקשורת עיקריים. מקומן כאן גם, כי אחד מהמסרים של השואה הוא, שאנשים בעלי רצון טוב לעיתים קרובות לא רוצים להאמין, שהרשעים המאיימים להריע, יממשו את כוונותיהם הזדוניות בפועל.

אנטישמיות

"האומה היהודית, זה ידוע, משחרר ההיסטוריה, מהעת בו יצר אותה אלה, חיה על תככים ורמאות".
- שר התקשורת של הרשות הפלסטינית, עימוד פאלוג'י, הטלוויזיה הפלסטינית, 8 באוגוסט 2002

"אנחנו יודעים, שהיהודים תפעלו את אירועי 11 בספטמבר והפכו את דעת הקהל האמריקאי נגד ערבים ומוסלמים...אנחנו שואלים את עצמנו: מי הרוויח ממתקפות 11 בספטמבר? אני חושב, שהם (היהודים) היו הדמויות הראשיות של מתקפות כאלה".

- שר הפנים הסעודי, נדיך נאיף, ב"אסיאסה" (כווית), תרגום מכתב עת סעודי "עין אל יאקין", 29 בנובמבר 2002

"הם הצליחו לזכות בשליטה על רוב המדינות רבות-עוצמה, והן – קהילה זעירה – הפכו לכוח עולמי. אבל אסור, ש-1.3 מיליארד מוסלמים יובסו ע"י כמה מיליוני יהודים. צריך למצוא דרך... האירופאים הרגו 6 מיליון יהודים מתוך 12 מיליון, אבל היום היהודים שולטים בכל העולם דרך באי כוחם. הם מובילים אחרים להילחם ולמות עבורם... אם נהיה חלשים, אף אחד לא יתמוך בנו. הישראלים מכבדים רק את החוק, ועל כן כולנו צריכים להתאחד".

- ראש ממשלת מלזיה, מהטיר מוחמד, בפתחת פסגת ארגון מדינות אסלאמיות, 16 באוקטובר 2003

"הו, אל, חזק את האסלאם ואת המוסלמים, השפל כפירה וכופרים. הו, אל, השמד את אויביך, האויבים היהודים והצלבנים של אסלאם".

- **שייח ג'מאל שאקיר, דרשה ממסגד המלך עבדאללה בעמאן ערוץ 1 של טלוויזיה ירדנית בעמאן בערבית 5 במרץ 2004**

"הנביא אמר: היהודים יסתתרו מאחורי הסלע והעץ, והסלע והעץ יגידו: הו, עבד אללה, הו, מוסלמי, יש יהודי מאחורי, בוא והרוג אותו! מה המקור של הרשעות הזאת? כי אין אף אחד, שאוהב יהודים על פני האדמה: אף אדם, שום סלע, שום עץ. הכול שונאים אותם. הם הורסים הכול, הם הורסים עצים והורסים בתים. הכול רוצה נקמה ביהודים, בחזירים האלה על פני האדמה, ויום ניצחוננו, כפי שאללה רוצה, עוד יבוא".

- **שייח אברהים מודייריס, הטלוויזיה של הרשות הפלסטינית, 10 בספטמבר 2004**

"הציונים מנסים להעביר מלחמות מסוכנות כמו איידס דרך ייצוא למדינות ערב".

- **אל-מנר (טלוויזיה של חיזבאללה), 23 בנובמבר 2004**

"היהודים הם סרטן מתפשט על פני כל העולם... היהודים הם וירוס כמו איידס הפוגע באנושות... היהודים אחראים על כל המלחמות והסכסוכים..."

- **דרשתו של שייח אברהים מודייריס, הטלוויזיה של הרשות הפלסטינית, 13 במאי 2005**

עלילות דם

"תלמוד אומר, שאם יהודי לא שותה כל שנה דם של גוי, הוא נידון לגיהנום לנצח".

- **נציג ערב הסעודית מרוף אל-דוואליבי בפני ועדת זכויות האדם של האו"ם בנושא סובלנות דתית, 5 בדצמבר 1984**

"בחג הזה [פורים] היהודים צריכים להכין עוגיות מיוחדות מאוד עם מילוי, שהוא לא רק יקר ונדיר – לא ניתן למצוא אותו כלל בשווקים המקומיים והבינלאומיים... בשביל החג הזה העם היהודי צריך למצוא דם אדם כדי שאנשי הדת שלהם יכינו מהם עוגיות לחג... לפני שאכנס לפרטים, ברצוני להבהיר, שהוספת דם אדם להכנת העוגיות לחגיהם היא עובדה מוכחת מבחינה היסטורית וחוקית לאורך כל ההיסטוריה. זוהי אחת הסיבות העיקריות לרדיפות וגלויות, שהיו מנת חלקם באירופה ואסיה בתקופות השונות... במהלך החג היהודים לובשים מסכות ותחפושות כמו בקרבן ומתמכרים לשתיית אלכוהול, זנות וניאוף..."

- **ד"ר אומיימה אחמד אל-ג'להמה מאוניברסיטת המלך פייסל, אל-ריאד" עיתון יומי של ממשלת ערב הסעודית, 10 במרץ 2002**

"אירופה הנוצרית הפגינה איבה כלפי היהודים, כאשר התברר לה, שהרבנים שלהם צדים בערמומיות כל מי, שהולך לבד [ומשדלים] אותו להיכנס לבתי התפילה שלהם. אז הם לוקחים את דמו כדי להשתמש בו לאפיית דברי מאפה לחגיהם כחלק מהטקס שלהם."

- **העיתונאי ד"ר מוחמד בן סעד אל-שווייר, אל-ג'זירה (ערב הסעודית), 6 בספטמבר 2002**

שלום

"אם לא ימצא פתרון לבעיה הפלסטינית, יקושה עלינו להגן על חיי היהודים בעולם הערבי ולהבטיח את שלומם".

- **פאריס אל-חורי, הנציג הסורי, ניו יורק טיימס, 19 בפברואר 1947**

"לעולם הערבי אין מצב רוח לפשרות. מר הורוביץ, תכניתך נראית הגיונית ורציונאלית, אבל גורל האומות לא נקבע ע"פ הגיון רציונאלי. האומות אף פעם לא מוותרות. הן נלחמות. לא תצליחו להשיג דבר באמצעי שלום או פשרה. אולי תוכלו להשיג משהו, אבל יהיה זה אך ורק בכוח הזרוע שלכם. ננסה לנצח אתכם. אינני בטוח, שנצליח בכך, אבל אנחנו ננסה. הצלחנו לגרש את הצלבנים, אבל מצד שני איבדנו ספרד ופרס. אולי נאבד גם את פלשתיין. אבל מאוחר מדי לדבר על פתרון בדרכי שלום ונועם."

- מזכיר הליגה הערבית, עזאם פשה, 16 בספטמבר 1947

"כל מאמצינו למצוא פתרון לבעיה הפלסטינים בדרכי נועם עלו בתוהו. המלחמה היא הדרך היחידה, שנשארה לנו. הצלתה של פלשתיין תהיה התענוג והזכות שלי."

- המלך עבדאללה של עבר הירדן, 26 באפריל 1948

"נציג הסוכנות היהודית אמר לנו אתמול, שלא הם היו התוקפים, אלא שהערבים פתחו במלחמה. איננו מכחישים את זה. אמרנו לכול העולם, שאנחנו נלחם."

- ג'מאל חוסייני בפני מועצת הביטחון, 16 באפריל 1948

"תהיה זו מלחמת השמד וטבח המוני, שידובר עליה כמו על שחיטות המונגולים והצלבים."

- עזאם פשה, המזכיר הכללי של הליגה הערבית, 15 במאי 1948

"אינני נלחם רק נגד מדינת ישראל. משימתי היא להציל את העולם הערבי מהחורבן ע"י תכניה של ישראל, ששורשיה נעוצים בחו"ל. שנאתנו חזקה מאוד. אין שום טעם לדבר על שלום עם ישראל. אין אפילו מקום קטן ביותר למשא ומתן."

- נשיא מצרים נאצר, 14 באוקטובר 1956

"כעת כוחותינו ערוכים לגמרי לא רק להדוף מתקפה, אלא אף להתחיל בעצם פעולת השחרור ולהשמיד את הנוכחות הציונית במולדת הערבית. הצבא הסורי מאוחד עם אצבעו על ההדק... כאיש צבא אני מאמין, שהגיע הזמן להיכנס לקרב השמד."

- שר הביטחון הסורי חאפז אסד, 20 במאי 1967

"בפני המדיניות הערבית בשלב הזה עומדות שתי מטרות. הראשונה – חיסול עקבות התוקפנות של שנת 1967 ע"י נסיגתה של מדינת ישראל מכל השטחים, שהיא כבישה באותה שנה. המטרה השנייה היא חיסול עקבות התוקפנות של שנת 1948 ע"י חיסול עצם מדינת ישראל. אמנם זהו יעד מופשט ולא מוגדר עדיין, וכמה מאיתנו טעו בכך, שהתחילו בצעד המאוחר יותר לפני הצעד הראשון."

- מוחמד חייקל, איש סודו של סאדאת ועורך של עיתון רשמי למחצה אל-אהרם, 25 בפברואר 1971

"צבאות ערב נכנסו לפלשתיין כדי להגן על פלסטינים מפני הרודנות הציונית, אבל במקום זה הם עזבו אותם, אילצו אותם להגר ולעזוב את המולדת וזרקו אותם לבתי סוהר הדומים לגטו, בהם התגוררו בזמנו היהודים."

- דובר אש"ף, מחמוד עבאס (אבו מאזן), פלשתיין-א-תאורה, מרץ 1976

"סדאם, אתה גיבור, התקף את ישראל עם נשק כימי."

- צעדת פלסטינים בתמיכה לפלישתו של סדאם חודיין לכווית, אסושיאטד פרס, 12 באוגוסט 1990

"לא נעצור את בני עמנו כדי לפייס את מדינת ישראל. אנשינו יכולים להיות בטוחים, שזה לא יקרה."

- ראש מנגנון הביטחון המסכל של הרשות הפלסטינית בגדה המערבית, ג'בריל רג'וב, אגודה אסלאמית לפלשתיין, 9 ביוני 2001

"בעזרת אללה תושמד מדינת הרשע הזאת... ישראל, תושמד מדינת הרשע הזאת, ארה"ב, תושמד מדינת הרשע הזאת בריטיניה... ברכות יחולו על ראשו של כל מי שיצא למלחמת ג'יהאד למען אללה... ברכות יחולו על ראשו של כל מי, שישים חגורת נפץ על גופו או על בניו ויכנס אל תוך קהל היהודים."

- דרשתו של שייח איברהים מדהי כמה ימים אחרי שיאסר ערפאת הכריז על הפסקת האש, הטלוויזיה של הרשות הפלסטינית, 8 ביוני 2001

"האם לא זרקנו בוץ לפרצופו של ביל קלינטון, שהעזיז להציע מדינה עם כמה הסתייגויות? האם היינו כנים עם מה, שעשינו? האם היינו צודקים במה, שעשינו? לא! אחרי שנתיים של אלימות אנחנו קוראים עכשיו למה, שדחינו."

- נאביל עמר, השר לשעבר בממשלה של הרשות הפלסטינית, צוטט בג'רוסלם רפורט, 21 באוקטובר 2002

"כמו שרמאללה, עזה, שכם וג'נין הן ערים פלסטיניות, כך גם חיפה, נצרת, יפו, רמלה, לוד, באר-שבע, צפת וערים פלסטיניות אחרות... היהודים הציונים הם זרים בארץ הזאת. אין להם כל זכות לחיות או להתישב בה. שילכו למקום אחר בעולם להקים שם את מדינתם ואת ישות השקר שלהם... עליהם לעזוב את בתיהם... אנחנו לא מאמינים במה, שנקרא, "שלום עם ישראל", כי אי אפשר לעשות שלום עם שטן. ישראל היא השטן הגדול ביותר".

- כומר פלסטיני נוצרי, אב עתאללה חאנה, דרשה בקתדראלה יוונית אורתודוקסית בירושלים, 19 בינואר 2003

"חמאס יחזיק את נשקו בידיו ויגן על כל פיסת המולדת... בעיתנו הלאומית לא מתייחסת רק לגדה המערבית, עזה ואל-קודס... אלא לפלשתיין, כל הפלשתיין".

- מנהיג החמאס מחמוד אל-זהאר, אל-חיאת אל-ג'דידה, 5 ביולי 2005

"הו, אללה, שחרר את מסגד אל-אקצה שלנו מחלול הציונים הכובשים והברוטאליים... הו, אללה, הענש את הכובשים הציונים ותומכיהם בין הכופרים המושחתים. הו, אללה, פזר והפץ אותם ותעשה מהם דוגמא לאלה, שייקחו את זה לתשומת לב".

שייח עבד אל-רחמן אל-סודאייס, אימאם של המסגד הקדוש ביותר של אסלאם, אל-חראם במכה, דרשה בערוץ 1 הסעודי, 15 ביולי 2005

"לוחמי הקסאמים, המטירו טילים על המתנחלים! אל תתנו לאף יהודי לישון!

גדודי אל-אקצה ירעיזו אתכם בחיפה ובתל-אביב, הם יכו בכם בצפת ובעכו.

כי איננו מבחינים בין פלשתיין לפלשתיין [היהודית והערבית].

כי יפו היא אותו דבר כמו עזה, תל-אל-זוהור [תל-אביב] היא אותו דבר כמו רפיח והגליל היא אותו דבר כמו חברון.

איננו מבחינים בין חלקי האדמה של המולדת".

- השיר המשודר בתחנת רדיו של חמאס סעודת אל-אקצה, 16 באוגוסט 2005

"נמשיך את מבצעי השאהידים שלנו בתוך ישראל עד שכל אדמותינו ישוחררו ברצון אללה... לא נניח את נשקנו כל עוד ירושלים והגדה המערבית נמצאות תחת הכיבוש".

- מוחמד חיג'אזי, מפקד המיליציות הקשורות לפת"ח ברצועת עזה, ג'רוסלם פוסט, 12 בספטמבר 2005

"לא נשקוט ולא נעזוב את דרך הג'יהאד והשאהידים כל עוד פיסת אדמתנו אחת תישאר בידי היהודים".

- ראיד סאיד, מנהיג חמאס בכיר, חדשות YNET, 19 בספטמבר 2005

"קודם כל אדמת פלשתיין הזאת וכל האומה הערבית – כל זה חלק של אותו אזור. בעבר לא הייתה שום מדינה פלסטינית עצמאית. לא הייתה שום מדינת ירדן עצמאית וכן הלאה. היו אזורים, שנקראו עיראק או מצרים, אבל היו אלה חלקים של מדינה אחת... מטרתנו העיקרית היא להקים מדינת אסלאם גדולה, כלל ערבית או כלל אסלאמית".

- מנהיג חמאס מחמוד אל-זהאר, קו התקשורת, 22 בספטמבר 2005

תכנית השלבים והשמדת מדינת ישראל

"אם נסכים להכריז על מדינתנו על מה, שהיום 22% מפלשתיין, כלומר הגדה המערבית ועזה, מטרתנו הסופית היא שחרור כל פלשתיין ההיסטורית מנהר [הירדן] עד הים [התיכון]... אנחנו מבדילים בין מטרות אסטרטגיות, ארוכות-טווח לבין מטרות פוליטיות בשלבים, שאנחנו נאלצים לקבלם זמנית עקב הלחץ הבינלאומי".

- פייסל אל-חוסייני, אל-ערבי, 24 ביוני 2001

"ישראל קטנה בהרבה מאיראן ולכן היא פגיעה הרבה יותר להתקפה גרעינית".
- נשיא איראן לשעבר, עלי רפסניג'אני כפי שצוטט ב-Jerusalem Report, 11 במרץ 2002

"הבסנו את הצלבנים לפני 800 שנים ונביס את אויבי האסלאם גם היום".
- סגן ראש עיריית נצרת, סלמן אבו אחמד כפי שצוטט ב-Jerusalem Report, 4 במרץ 2002

"נחזור לגבולות '67, אבל זה לא אומר, שויתרנו על ירושלים וח'פה, יפו, לוד, רמלה, נתניה (אל-זוהור) ותל-אביב (תל-אל-רביה). לעולם לא. נחזור לכל כפר, שגורשנו משם כרצונו של אללה... הסכמתנו לחזור לגבולות '67 איננה ויתור על זכויותינו האחרות. לא!... הדור הזה אולי לא ישיג את השלב הזה, אבל יבואו דורות אחרים ואדמת פלשתיין... תתבע, שפלסטינים יחזרו כפי, שחזר לכאן מוחמד, ככובש".
- שייח איברהים מודיריס, דרשת יום ששי, 4 בפברואר 2005

חמאס "בהחלט לא" מוכן לדו-קיום עם ישראל, אפילו אם צה"ל ייסוג לגבולות '67. "זה יכול להיות פתרון זמני, מקסימום ל-10-5 שנים. אבל בסופו של דבר פלשתיין צריכה לשוב להיות מדינה מוסלמית ובטוחה הרחוקה ישראל תעלם מעל פני האדמה".
- מנהיג חמאס מחמוד אל-זהאר, ידיעות אחרונות, 24 ביוני 2005

הטפה לאלימות

"הצו להרוג את האמריקאים ובעלות בריתם – אזרחים ואנשי צבא – הוא חובתו של כל מוסלמי ומוסלמי, אשר יכול לעשות זאת בכל מדינה, שניתן לעשות זאת, כדי לשחרר את מסגד אל-אקצה והמסגד הקדוש [במכה] משליטתם וכדי שצבאותיהם יעזבו את כל ארצות האסלאם מובסים ללא כל אפשרות לאיים על אף מוסלמי".

- הפאטווה (הציווי הדתי) של אוסמה בן לאדן מ-1998

"העם הפלסטיני נמצא במצב חרום נוכח כישלון פסגת קמפ-דוד. אם המצב מתפוצץ, העם הפלסטיני המתגורר באזורים תחת שליטת הרשות הפלסטינית מוכן לקרב האכזרי הבא נגד הכיבוש הישראלי... האינתיפאדה הבאה תהיה יותר אלימה מהראשונה, במיוחד משום שבבעלותו של העם הפלסטיני יש כיום נשק המאפשר לו להגן על עצמו בעימות עם הצבא הישראלי... הניסיון הלבנוני של גירוש הכיבוש הישראלי מדרום לבנון העניק לעם הפלסטיני את הכוח המוסרי הדרוש והוסיף לרוח המאבק המיליטנטי שלהם".
- "בכיר ביטחון" ברשות הפלסטינית, קול אל-ערב, 14 ביולי 2000

"אנחנו מלמדים את ילדינו, שמחבלים מתאבדים באים להפחיד את הישראלים ויש לנו רשות לעשות זאת... אנחנו מלמדים אותם, שאחרי שאדם הופך למחבל מתאבד, הוא מגיע לדרגה הגבוהה ביותר בגן-עדן".
מדברי יועץ "מחנה גן-עדן" פלסטיני בראיונו ל-BBC כפי שצוטט ב-ג'רוסלם פוסט, 20 ביולי 2001

"אם הם יעזבו את שבעא, לא נפסיק ללחום בהם. תכליתנו – לשחרר את גבולות פלשתיין משנת 1948... (היהודים) יכולים לחזור לגרמניה או לכל מקום, משם הם הגיעו".
- דובר חיזבאללה, חסאן אל-זדין, ניו יורקר, 14 באוקטובר 2002

"אם כל [היהודים] יתאספו בישראל, זה יפתור לנו את הבעיה לרדוף אחריהם בכל העולם".
- מנהיג חיזבאללה, שייח סעיד חסאן נסראללה, לבנון דיילי סטאר, 23 באוקטובר 2002

"הג'יהאד ופיגועי התאבדות ימשיכו – הרשות הציונית תגיע לקיצה ברבעון הראשון של המאה הנוכחית. לכן עליכם [לוחמים מוסלמים קדושים] להתאזר בסבלנות – החמאס לוקחת על עצמה את שחרור כל אדמת פלשתיין מהים עד הנהר, מרפיח [בדרום] עד ראש הנקרה [בצפון]".
- המנהיג הרוחני של חמאס, שייח אחמד יאסין, אל-אייאם, 28 בדצמבר 2002

"אין ספק, שהגל החדש (של פיגועים) בפלשתינ ימחה את הסטיגמה הזאת (מדינת ישראל) מעל פני העולם האסלאמי... כל מי, שיכיר במדינת ישראל, יישרף באש זעמה של האומה האסלאמית, וכל מי, שמכיר במשטר הציוני כאילו מודה בכניעתו ותבוסתו של העולם האסלאמי... כפי שהאימאם [איייתוללה רוחאללה חומייני] אמר: יש למחוק את ישראל מהמפה".

- נאומו של מחמוד אחמדינג'אד, אסושיאטד פרס, 26 באוקטובר 2005

מקורות:

שרותי שידור מחו"ל
הארץ
משרד החוץ הישראלי
ג'רוסלם פוסט
MEMRI

[Near East Report](#)
[Palestinian Media Watch](#)

מרכז מודיעין ומידע על טרוריות במרכז ללימודים מיוחדים
מגוון מקורות חדשות

נספחים

מאזן הכוחות במזרח התיכון

מדינה	צבא קבע	צבא מילואים	סה"כ	טנקים	כלי טיס*
ישראל	186,500	445,000	631,500	3,930	798
מצרים	450,000	254,000	704,000	כ-3,000	518
ירדן	100,700	60,000	160,700	970	106
לבנון	61,400		61,400	350	
הרשות הפלסטינית	כ-45,000		כ-45,000		
איראן	518,000	350,000	868,000	כ-1700	335
סוריה	289,000	132,500	421,500	3,700	510
ערב הסעודית	171,500	20,000	191,500	750	כ-345

הערה: עיראק ירדה מהפרק. יש לה כ-130 אלף כוחות ביטחון (רובם – מרכיבי ביטחון פנימי שונים). זה עולה לכוחות "מצופים" של כ-186,335, שמתוכם 35 אלף יהיו הצבא הלאומי של עיראק. כרגע יש להם אפס טנקים וכלי טיס פעילים (למרות שמדברים על כך, שיש להעניק מספר קטן של טנקים פעילים, שנשארו במחסני נשק של סדאם וכעת נמצאים תחת פיקוח ארה"ב, לידי כוחות הביטחון החדשים).

*מתייחס לסך כלי טיס יעילים בקרב.

מקורות:

Shai Feldman and Yiftah Shapir, Eds., [The Middle East Military Balance](#), (Cambridge: MIT Press, 2004); Anthony Cordesman, "Syrian Military Forces and Capabilities," Center for Strategic and International Studies, (April 15, 2003); [AIPAC](#)

מפת הדרכים המבוססת על ביצועים לקראת פתרון שתי-מדינות קבוע לסכסוך

ישראלי-פלסטיני

להלן "מפת הדרכים" המבוססת על ביצועים, והיא בעלת מטרה, עם שלבים, לוחות זמנים, תאריכי יעד והערכות ביצועים. מטרת "מפת הדרכים" להתקדם תוך צעדים הדדיים של שני הצדדים בתחום הביטחון והכלכלה, בתחום ההומניטרי ובתחום הקמת המוסדות, תחת חסותה של הרביעייה (הקוורטט): נציגי ארה"ב, האיחוד האירופי, האו"ם ורוסיה). היעד הוא יישוב סופי וכולל של הסכסוך הישראלי-פלסטיני עד שנת 2005, כפי שהוצג בנאומו של הנשיא בוש ב-24 ביוני, והתקבל על ידי האיחוד האירופי, רוסיה והאו"ם בהצהרות שרי הרביעייה ב-16 ביולי וב-17 בספטמבר.

פתרון של שתי מדינות לסכסוך הישראלי-פלסטיני יושג רק על ידי שימת קץ לאלימות ולטרור, כאשר לעם הפלסטיני תהיה מנהיגות שתפעל בהחלטיות נגד הטרור ותהיה נכונה ומסוגלת להקים דמוקרטיה פועלת בהתבסס על סובלנות וחירות, ועל ידי נכונותה של ישראל לעשות את כל הנחוץ כדי שתוקם מדינה פלסטינית דמוקרטית, והסכמה ברורה וחד משמעית של שני הצדדים על המטרה של הסכם שיושג במשא-ומתן, כמתואר להלן.

הרביעייה תסייע ביישום התוכנית, החל מהשלב הראשון, לרבות שיחות ישירות בין הצדדים, לפי הצורך. התוכנית מתווה לוח זמנים מעשי ליישום. עם זאת, כתוכנית מבוססת ביצועים, ההתקדמות תדרוש ותהיה תלויה במאמציהם וברצונם של שני הצדדים, ובהיענותם להתחייבויות המפורטות להלן. אם הצדדים יבצעו את מחויבויותיהם במהירות, ההתקדמות בתוך השלבים ובין שלב לשלב תהיה מהירה מהמצוין בתוכנית. אי-היענות להתחייבויות תעכב את ההתקדמות.

הסכם שיושג על ידי משא-ומתן בין הצדדים יביא למדינה פלסטינית עצמאית, דמוקרטית ובת-קיימא החיה לצד ישראל ושאר שכנותיה בשלום ובביטחון. ההסכם יפתור את הסכסוך הישראלי-פלסטיני וישים קץ לכיבוש שהחל בשנת 1967, בהתבסס על קווי היסוד של ועידת מדריד, העיקרון אדמה תמורת שלום, החלטות 242, 338 ו-1397 של מועצת הביטחון של האו"ם, הסכמים קודמים שהושגו בידי הצדדים, ויוזמת עבדאללה הנסיך הסעודי – שאושרה בפסגת הליגה הערבית בביירות – הקוראת לקבלת ישראל כשכנה החיה בשלום ובביטחון, בהקשר של הסכם כולל. יוזמה זו היא יסוד חיוני במאמצים הבינלאומיים לקידום שלום כולל בכל המסלולים, לרבות המסלול הסורי-ישראלי והלבנוני-ישראלי. הרביעייה תקיים פגישות על בסיס קבוע בדרגים הבכירים כדי להעריך את ביצועי הצדדים באשר ליישום התוכנית. ככל שלב, הצדדים מצופים לבצע את התחייבויותיהם במקביל, אלא אם צויין אחרת.

שלב א': הקץ לטרור ואלימות, נרמול החיים הפלסטיניים ובניית מוסדות פלסטיניים – נכון למאי 2003

בשלב הראשון, הפלסטינים מתחייבים מייד להפסקה ללא תנאי של האלימות לפי הצעדים המפורטים בהמשך; על פעולה זו להיות מלווה בצעדים תומכים שלהם תתחייב ישראל. הפלסטינים והישראלים יחדשו את שיתוף הפעולה הביטחוני בהתבסס על תוכנית העבודה של טנט להפסקת האלימות, הטרור וההסתה בעזרת ארגוןמחדש של אמצעי ביטחון יעילים.

הפלסטינים מתחייבים לרפורמה מדינית כוללת כהכנה להקמת מדינה, לרבות הכנת טיוטה של חוקה פלסטינית ובחירות חופשיות, הוגנות ופתוחות. ישראל תנקוט את כל הצעדים הדרושים לסייע לנירמול חיי הפלסטינים. ישראל תיסוג משטחים פלסטיניים שנכבשו החל מה-28 בספטמבר 2000, ושני הצדדים ישובו אל הסטאטוס קוו שהיה קיים אז, תוך התקדמות בביצועי הביטחון ושיתוף הפעולה. ישראל גם תקפיד את כל פעילות ההתיישבות, לפי דו"ח מיטצ'ל.

בתחילת שלב א':

- המנהיגות הפלסטינית תפרסם הצהרה חד-משמעית שתחזור על זכותה של ישראל להתקיים בשלום ובביטחון ותקרא להפסקת-אש מיידית וברורה שתשים קץ לכל הפעילות המחומשת ולכל גילויי האלימות כלפי ישראלים בכל מקום שהוא. כל המוסדות הפלסטיניים הרשמיים יפסיקו את ההסתה נגד ישראל.

- המנהיגות הישראלית תפרסם הצהרה חד-משמעית שתאשר את התחייבותה לחזון של שתי מדינות, הכולל מדינה פלסטינית עצמאית, בת-קיימא, ריבונית החיה בשלום ובביטחון לצד ישראל, כפי שהציג זאת הנשיא בוש, ותקרא להפסקה מיידית של אלימות כלפי הפלסטינים בכל מקום. כל המוסדות הישראליים הרשמיים יפסיקו את ההסתה נגד הפלסטינים

ביטחון

- הפלסטינים יצהירו על הפסקה חד-משמעית של האלימות והטרור ויתחייבו למאמצים גלויים בשטח לעצור, לסכל ולמנוע מבני אדם פרטיים וקבוצות לבצע ולתכנן התקפות אלימות על ישראלים בכל מקום שהוא.
- מערכת הביטחון המחודשת של הרשות הפלסטינית תפתח במבצעים ממושכים, ממוקדים ויעילים שמטרתם להתמודד עם כל העוסקים בטרור ועם פירוק יכולות הטרור ותשתית הטרור. פעולות אלה יכללו החרמת נשק בלתי-חוקי וגיבוש רשות ביטחונית, נקייה מטרור ושחיתות.
- ממשלת ישראל לא תנקוט פעולות שיפגעו באמון, לרבות גירוש, התקפות על אזרחים; החרמה ו/או הריסה של רכוש ובתים פלסטיניים, כאמצעי ענישה או כדי להקל את הבנייה הישראלית; הרס של תשתיות ומוסדות פלסטיניים; וצעדים אחרים שצוינו בתוכנית העבודה של טנט.
- בהתבסס על מנגנונים קיימים ועל משאבים בשטח, נציגי הרביעייה יתחילו בפיקוח בלתי רשמי וייעצו עם הצדדים בעניין הקמת מנגנון פיקוח רשמי ויישומו.
- היישום, כפי שהוסכם קודם-לכן, הוא של תוכנית אמריקנית לבנייה-מחדש, להזרקה ולחידוש שיתוף הפעולה בנושאי ביטחון, בשיתוף עם צוות פיקוח חיצוני (ארה"ב-מצרים-ירדן). הרביעייה תתמוך במאמצים להשיג הפסקת אש בת-קיימא וכוללת.
- כל ארגוני הביטחון הפלסטינים ימוזגו לשלושה שירותים שידווחו לשר הפנים שיוסמך.
- כוחות הביטחון הפלסטינים יאומנו מחדש, וכוחות צה"ל יחדשו בהדרגתיות את שיתוף הפעולה הביטחוני והתחייבויות אחרות ביישום תוכנית העבודה של טנט, לרבות פגישות קבועות של הדרג הבכיר, בהשתתפות בכירי ביטחון אמריקנים.
- מדינות ערב יפסיקו את המימון הציבורי והפרטי וכל צורות תמיכה אחרות בקבוצות התומכות והמעורבות באלימות ובטרור.
- כל התורמים המספקים תמיכה תקציבית לפלסטינים יעבירו את הכספים האלה דרך משרד האוצר הפלסטיני.
- עם ההתקדמות בצעדי הביטחון הכוללים, צה"ל ייסוג בהדרגה מאזורים שנכבשו מאז ה-28 בספטמבר 2000, ושני הצדדים ישובו אל הסטטוס-קוו שהיה קיים לפני ה-28 בספטמבר 2000. כוחות הביטחון הפלסטינים יערכו פריסה מחדש באזורים שיפוננו בידי צה"ל.

הקמת מוסדות פלסטיניים

- הפלסטינים יפעלו מיידית להפקת טיוטה של חוקה למדינה פלסטינית. ועדת חוקה תכין בהקדם האפשרי טיוטה של חוקה פלסטינית לדיון ציבורי, בהתבסס על דמוקרטיה פרלמנטרית חזקה וממשלה עם ראש ממשלה בעל סמכויות. ועדת החוקה תציע לאחר הבחירות מסמך טיוטה שיוגש לאישור המוסדות הפלסטינים המתאימים.
- מינוי של ראש ממשלה זמני או ממשלת מעבר עם רשות ניהולית בעלת סמכויות /גוף שתפקידו קבלת החלטות.
- ממשלת ישראל תאפשר את הגעתם של בכירים פלסטינים לשיבות המועצה המחוקקת הפלסטינית ולישיבות ממשלה, להדרכות ביטחון בפיקוח בינלאומי, לפעילות בחירות ולפעילות רפורמה אחרת, ולצעדים תומכים אחרים הקשורים למאמצי הרפורמה.
- ימשך מינוי של שרים פלסטינים שיתחייבו לרפורמה יסודית. יושלמו צעדים נוספים כדי להשיג הפרדת כוחות אמיתית, לרבות כל רפורמה פלסטינית משפטית דרושה למטרה זו.
- תוקם ועדת בחירות פלסטינית עצמאית. המועצה המחוקקת הפלסטינית תערוך תיקונים בחוק הבחירות. הביצועים הפלסטיניים ייבדקו לפי אבני-הבוחן בנושאים משפטיים, מנהליים וכלכליים, כפי שנקבעו על ידי כוח המשימה הבינלאומי לגבי הרפורמה הפלסטינית.
- הפלסטינים יערכו בחירות חופשיות, פתוחות והוגנות מוקדם ככל האפשר, בהתבסס על הצעדים לעיל ובהקשר של דיון פתוח ומסע בחירות גלויים בהתבסס על תהליך חופשי ורב-מפלגתי.
- ממשלת ישראל תסייע בבחירות של כוח המשימה, רישום מצביעים, תנועת מועמדים ובכירים בתהליך ההצבעה. ישראל תאפשר תמיכה בארגונים בלתי-ממשלתיים המעורבים בתהליך הבחירות.
- ממשלת ישראל תפתח שוב את לשכת המסחר הפלסטינית ומוסדות פלסטינים אחרים שנסגרו במזרח ירושלים בהתבסס על ההתחייבויות שמוסדות אלה יפעלו בתיאום מלא עם הסכמים קודמים בין הצדדים.

סיוע הומאניטארי

- ישראל תנקוט צעדים לשיפור המצב ההומניטרי. ישראל והפלסטינים יישמו באופן מלא את כל ההמלצות של דו"ח ברטיני לשיפור התנאים ההומניטאריים, הסרת העוצר והקלת ההגבלות על תנועת אנשים וסחורות, ומתן גישה מלאה, בטוחה ובלתי-מוגבלת לצוותים בינלאומיים והומניטריים.

- ועדת קישור אד-הוק תבחן את המצב ההומניטרי ואת הסיכויים לפיתוח כלכלי בגדה המערבית ובעזה ותיזום סיוע בתרומות, לרבות למאמץ הרפורמה.

- ממשלת ישראל והרשות הפלסטינית ימשיכו בתהליך העברת הכספים, לרבות פיגורים בתשלום, בהתאם למנגנון הפיקוח הגלוי והמוסכם.

האוכלוסייה האזרחית

- תתאפשר תמיכת תורמים רציפה, לרבות מימון מוגבר של ארגונים התנדבותיים פרטיים וארגונים בלתי-ממשלתיים לתוכניות שונות, כגון פיתוח המגזר הפרטי ויוזמות אזרחיות.

התנחלויות

- ממשלת ישראל תפרק את המאחזים שהוקמו מאז מרץ 2001.

- על פי דו"ח מיטצ'ל, ממשלת ישראל תקפיא את כל הפעילות ההתיישבותיות (כולל צמיחה טבעית של התנחלויות).

שלב ב': תקופת מעבר – יוני 2003 – דצמבר 2003

בשלב השני, המאמצים ימוקדו באפשרות יצירת מדינה פלסטינית עצמאית עם גבולות זמניים ומאפיינים ריבוניים, בהתבסס על החוקה החדשה, כתחנה לקראת הסכם קבע. כפי שצוין, מטרה זו תושג כאשר לעם הפלסטיני תהיה מנהיגות שתפעל בהחלטיות נגד הטרור, תהיה נכונה ומסוגלת לכונן דמוקרטיה פועלת המבוססת על סובלנות וחירות. קיומה של מנהיגות כזאת, מוסדות אזרחיים ומבני ביטחון מתוקנים יאפשר לפלסטינים לקבל תמיכה פעילה מהרביעייה ומהקהילה הבינלאומית הרחבה יותר בהקמת מדינה עצמאית, בת-קיימא.

ההתקדמות לשלב השני תתבסס על השיפוט האחיד של הרביעייה, שתחליט אם התנאים נאותים להמשך, בהתחשב בכיצועי שני הצדדים. תוך המשך מאמצים לנירמול חיי הפלסטינים ובניית מוסדות פלסטינים, השלב השני יתחיל לאחר הבחירות הפלסטיניות ויסתיים בהקמה אפשרית של מדינה פלסטינית עצמאית עם גבולות זמניים בשנת 2003. המטרות העיקריות של שלב זה יהיו ביטחון כולל ושיתוף פעולה יעיל, המשך נירמול חיי הפלסטינים והקמת מוסדות, המשך התבססות על המטרות שפורטו בשלב הראשון, אישור חוקה פלסטינית דמוקרטית, הקמה רשמית של משרד ראש הממשלה, גיבוש רפורמה מדינית והקמת מדינה פלסטינית עם גבולות זמניים.

- **ועידה בינלאומית:** תכונס ע"י הרביעייה, תוך התייעצות עם הצדדים, מיד לאחר הסיום המוצלח של הבחירות הפלסטיניות, למטרת תמיכה בשיקום הכלכלה הפלסטינית ופתיחה בתהליך שיוביל לכינון מדינה פלסטינית עצמאית עם גבולות זמניים.

- ועידה כזו תהיה כוללת, בהתבסס על שלום כולל במזרח התיכון (לרבות בין ישראל לסוריה וישראל ולבנון), ובהתבסס על העקרונות שתוארו בהקדמה למסמך זה.

- חידוש התדיינות רב-צדדית בנושאים הכוללים משאבי מים אזוריים, סביבה, פיתוח כלכלי, פליטים ונושאי שליטה בנשק.

- חוקה חדשה למדינה פלסטינית דמוקרטית ועצמאית תנוסח ותאושר על ידי המוסדות הפלסטינים המתאימים. בחירות נוספות, אם יידרשו, יתקיימו לאחר אישור החוקה החדשה.

- יוקם קבינט מתוקן בעל סמכויות עם משרד רשמי של ראש ממשלה, בהתאם לטיוטת החוקה.

- יימשכו צעדי ביטחון כוללים, לרבות שיתוף פעולה ביטחוני יעיל בהתבסס על המפורט בשלב

הראשון.

- הקמת מדינה פלסטינית עצמאית עם גבולות זמניים תוך תהליך התדיינות בין ישראל לפלסטינים,

שייפתח בוועידה הבינלאומית. כחלק מהתהליך הזה ימומשו ההסכמים הקודמים להגדלת רציפות טריטוריאלית מקסימאלית, כולל פעילות עתידית בנושא ההתנחלויות במקביל להקמת מדינה פלסטינית עם גבולות זמניים.

- הקהילה הבינלאומית תפקח על השלב השני, בתמיכה פעילה, ממושכת וביצועית של הרביעייה.
- חברי הרביעייה יקדמו הכרה בינלאומית במדינה פלסטינית, לרבות חברות אפשרית באו"ם.

שלב ג': הסכם להסדר קבע וקץ הסכסוך הישראלי-פלסטיני – 2004-2005

ההתקדמות לשלב השלישי תבסס על החלטה פה אחד של הרביעייה, ובהסתמך על פעולות שני הצדדים ובפיקוח הרביעייה. המטרות של השלב השלישי הן גיבוש רפורמה וייצוב של מוסדות פלסטינים, פעילות ביטחונית פלסטינית יציבה ויעילה, ומו"מ ישראלי-פלסטיני שמטרתו הסכם קבע ב-2005.
- **הוועידה הבינלאומית השנייה** תכונס על ידי הרביעייה, לאחר התייעצויות עם הצדדים, בתחילת שנת 2004 כדי לחתום על הסכם שיושג לגבי מדינה פלסטינית עצמאית עם גבולות זמניים, וכדי להתחיל רשמית בתהליך בתמיכה פעילה, מתמשכת ותפעולית של הרביעייה שיוביל להחלטה סופית וקבועה ב-2005, שתכלול את גבולות ירושלים, הפליטים, ההתנחלויות ותתמוך בהתקדמות לקראת הסכם מקיף במזרח התיכון, בין ישראל לבין לבנון ובין ישראל לסוריה, שיושג מוקדם ככל האפשר.
- המשך ההתקדמות ברפורמה, שאת יסודותיה שרטט כוח המשימה כהכנה לקראת הסכם המצב הסופי.
- המשך התנהגות ביטחונית יעילה ויציבה ושיתוף פעולה ביטחוני יציב שיתבסס על השלב הראשון.
- מאמצים בינלאומיים שיאפשרו רפורמה, יביאו לייצוב של המוסדות הפלסטיניים והכלכלה הפלסטינית, כהכנה לקראת הסכם הקבע.

- הצדדים יגיעו להסכם הקבע שיסיים את הסכסוך הישראלי-פלסטיני בשנת 2005, באמצעות הסכם ששני הצדדים יגיעו אליו ואשר יתבסס על החלטות מועצת הביטחון של האו"ם 242, 338 ו-1397 ויביא לקץ הכיבוש שהחל ב-1967, ויכלול פתרון מוסכם, הוגן ומציאותי לנושא הפליטים והחלטה לגבי המעמד של ירושלים ויביא בחשבון את השיקולים הפוליטיים והדתיים של שני הצדדים, יגן על האינטרסים הדתיים של היהודים, הנוצרים והמוסלמים בעולם כולו, יקיים את החזון של שתי מדינות, ישראל ופלשתינ ריבונית, עצמאית, דמוקרטית ובת-קיימא, זו לצד זו בשלום ובביטחון.
- מדינות ערב יקבלו את היחסים המלאים והנורמאליים עם ישראל כמו גם ביטחון לכל מדינות האזור במסגרת שלום ערבי-ישראלי מקיף.

אמנת תנועת ההתנגדות האסלאמית (חמאס)

להלן קטעים מתוך אמנת תנועת ההתנגדות האסלאמית (חמאס). הטקסט בשלמותו (בשפה האנגלית) נמצא באתר הספרייה היהודית הוירטואלית
http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsourc/Terrorism/Hamas_covenant_complete.html

המערכה שלנו עם היהודים גדולה מאד והרת גורל, ונחוצים לה כל המאמצים הכנים... [זהו] גדוד, שעל גדודים [נוספים] מהעולם הערבי והאסלאמי רחב הידיים לתמוך בו בזה אחר זה, עד שיובסו האויבים ויתממש נצחוננו של אלה... היא פועלת כדי להניף את דגל אלה על כל שעל מאדמת פלסטין... היא אחת החוליות של מלחמת הקודש בעימות עם הפולשים הציונים... ..

הנביא, יברכהו ויושיעהו אלה, אמר: "לא יגיע יום הדין עד אשר יילחמו המוסלמים ביהודים ויהרגו אותם המוסלמים, ועד אשר יסתתר היהודי מאחורי הסלעים והעצים, ויאמרו הסלעים והעצים: "הו מוסלמי, הו עבד אלה, יש יהודי מתחבא מאחורי, בוא והרגהו"... אין פתרון לבעיה הפלסטינית אלא באמצעות הג'האד. באשר ליוזמות, ההצעות והוועידות הבינלאומיות, הרי הן בזבוז זמן והבל הבלים. פלשתינ היא ארץ אסלאמית.

ארגונים ציוניים, שמאמצים שמות משמות שונים, כגון "ארגון הבונים החופשיים", מועדוני ה"רוטרי", קבוצות ריגול ואחרים... כולם אינם אלא מאורות של הרס ושל חבלה. על אנשי האסלאם למלא את תפקידם בהתמודדות עם מזימות של אותם החבלנים.

החברה המוסלמית ניצבת מול אויב מרושע הנוהג כנאצי. הוא גזל מאנשים את מחוזות המולדת. ההתנהגות הנאצית של היהודים לא מרחמת על נשים וטף.

אויבינו השתלטו על אמצעי התקשורת הבינלאומית. הם עמדו מאחורי המהפכה הצרפתית, המהפכה הקומוניסטית... הם עמדו מאחורי מלחמת העולם הראשונה, אשר בה הצליחו לחסל את מדינת החליפות האסלאמית, להפיק רווחים חומריים ולהשתלט על רבים ממקורות העושר. הם השיגו את הצהרת בלפור, והקימו את חבר הלאומים כדי שבאמצעותו יוכלו לשלוט על העולם. הם עמדו מאחורי מלחמת העולם

השנייה, שבה הפיקו רווחים אדירים מסחר בציוד מלחמתי והכשירו את הקרקע להקמת מדינתם. הם הורו על הקמת ארגון האומות המאוחדות ומועצת הביטחון, שהחליפו את חבר הלאומים, כדי שיוכלו לשלוט בעולם באמצעותם. אין מלחמה מתנהלת בשום מקום בלי שידיהם תהיינה מאחוריה.

אש"ף אימץ את רעיון המדינה החילונית המנוגד לחלוטין לרעיון האידיאולוגיה הדתית. ביום בו יאמץ אש"ף את האסלאם כדרך חיים, אנו נהיה חייליו והדלק לאש שלהם, שתשרוף את האויבים. אולם עד אותו היום יחסה של תנועת ההתנגדות האסלאמית כלפי אש"ף הוא כיחס הבן לאביו, והאח לאחיו, והקרוב לקרובו. הלא הוא סובל את כאבו ומחזק את ידיו בעימות מול האויבים ומאחל לו, שילך בדרך הישר ויפעל בתבונה...

הכיבוש הציוני הוא כיבוש מרושע, אינו בוחל בשום דרך, עושה שימוש בכל האמצעים הבזויים להגשמת מטרתו, ומסתמך מאוד בחדירה שלו ובפעולות הריגול שלו על ארגונים חשאיים שנולדו ממנו, כגון "הבונים החופשיים", מועדוני ה"רוטרי", "ליונס", וגופי ריגול דומים להם. כל הארגונים הללו פועלים לטובת הציונות... מטרתם היא למוטט חברות, להשמיד ערכים, לקעקע בריתות, לדרדר את המוסר ולחסל את האסלאם. הם אלו, שעומדים מאחורי הסחר בסמים ובמשקאות החריפים לסוגיהם, על מנת שייקל עליהם להשתלט ולהתפשט.

הסופרים והמשכילים, אנשי התקשורת והנואמים, אנשי החינוך והמורים, ויתר המגזרים השונים בעולם הערבי והמוסלמי – כולם נקראים למלא את תפקידם ואת חובתם לנוכח האכזריות של ההתקפה הציונית וההשפעה הציונית על רוב המדינות תוך שליטתה הפיננסית והתקשורתית.

לתכנית הציונית אין גבולות; אחרי פלשתיין הציונים שואפים להתרחב מהנילוס ועד פרת, לאחר שישלימו את "בליעת" האזור שאליו יגיעו, ישאפו להתפשטות נוספת וכן הלאה. תכניתם מתגלמת ב"פרוטוקולים של זקני ציון" וההווה שלהם משמש עדות למה, שאנו טוענים. היציאה ממעגל המאבק עם ציונות זאת בגידה-רבתי, וקללה תרביץ על מבצעה.

החלטת מועצת הביטחון 242

(22 בנובמבר 1967)

מועצת הביטחון,

בהביעה המשך דאגתה נוכח המצב החמור במזרח התיכון, בהדגישה שרכישת טריטוריה בדרך של מלחמה היא פסולה, ושיש צורך לפעול למען שלום צודק ובר-קיימא, שבו תוכל כל מדינה שבאיזור לחיות בבטחון, בהדגישה עוד שכל המדינות החברות, בהסכימן למגילת האומות המאוחדות, קיבלו על עצמן התחייבות לפעול בהתאם לסעיף 2 של המגילה.

1. - קובעת שקיום עקרונות המגילה מחייב השכנת שלום צודק ובר-קיימא במזרח התיכון, שיושתת על הגשמת שני העקרונות הבאים:
 - (א) פינוי כוחות מזויינים ישראליים מטריטוריות שנכבשו במסגרת הסיכסוך האחרון;
 - (ב) ביטול כל טענה או מצב של לוחמה, וכיבוד והכרה של הריבונות, השלימות הטריטוריאלית והעצמאות המדינית של כל מדינה ממדינות האיזור, ושל זכותן לחיות בשלום בתוך גבולות מוכרים ובטוחים, ללא איומים או מעשי אלימות;
2. - מכריזה עוד על הצורך:
 - (א) לערוב לחופש השיט בנתיבי-מים בינלאומיים באיזור;
 - (ב) להגיע להסדר צודק של בעיית הפליטים;
 - (ג) לערוב לשלימות הטריטוריאלית ולעצמאות המדינית של כל מדינה ממדינות האיזור, באמצעים שבכללם יצירת אזורים מפורזים;
3. - מבקשת מן המזכיר הכללי למנות נציג מיוחד, שייצא למזרח התיכון כדי ליצור ולקיים מגעים עם המדינות הנוגעות בדבר, כדי לעודד הסכם וכדי לסייע למאמצים להגיע לכלל הסדר מוסכם בדרכי שלום, בהתאם לתנאים ולעקרונות שבהחלטה זו.
4. - מבקשת מן המזכיר הכללי לדווח למועצת-הביטחון בהקדם האפשרי על התקדמות מאמציו של הנציג המיוחד.

1. שורשיה של מדינת ישראל

" אין שום הצדקה לתביעתם של היהודים לארץ הנקראת על-ידם 'ישראל'. "
" פלשתין הייתה מדינה ערבית מאז ומעולם. "
" הפלסטינים הם צאצאיהם של הכנענים והתגוררו בפלשתין זמן רב לפני היהודים. "
" הצהרת בלפור לא העניקה ליהודים זכות לבית לאומי בארץ ישראל. "
" היישוב היהודי סיכן את 'המצב המסורתי' של הערבים בארץ ישראל. "
" ציונות היא גזענות "
" נציגי הוועידה הבינלאומית של האו"ם בנושא הגזענות הגיעו למסקנה, שציונות היא גזענות. "
" הציונים יכלו לבחור במדינה אחרת מלבד ארץ ישראל. "
" הרצל בעצמו הציע את אוגנדה בתור מדינה יהודית כחלופה לארץ ישראל. "
" כל הערבים התנגדו להצהרת בלפור בראותם בה בגידה בזכויותיהם. "
" הציונים היו כלי שרת קולוניאליסטים של האימפריאליזם המערבי. "
" במסגרת אגרות חוסיין – מק-מהון הבריטים הבטיחו לערבים עצמאות בפלשתין. "
" מדינות ישראלית גורמת לאנטישמיות. "
" תומכי מדינת ישראל מותחים ביקורת רק כלפי ערבים ואף פעם לא כלפי ישראלים. "

2. תקופת המנדט הבריטי

" הבריטים סייעו ליהודים לנשל את האוכלוסייה הערבית המקורית של פלשתין. "
" הבריטים נתנו ליהודים להציף את פלשתין בעוד שהגירת הערבים הייתה תחת פיקוח קפדני. "
" הבריטים שינו את מדיניותם אחרי מלחמת העולם השנייה על מנת לאפשר לניצולי השואה לעלות לארץ ישראל. "
" ככל שהאוכלוסייה היהודית בארץ ישראל גדלה, גברה המצוקה של הערבים הפלסטינים. "
" היהודים גזלו את אדמת הערבים. "
" הבריטים עזרו לפלסטינים לחיות בשלום עם יהודים. "
" המופתי לא היה אנטישמי. "
" אצ"ל פוצץ מלון קינג-דיוויד כחלק ממבצע טרור נגד אורחים. "

3. תכנית החלוקה

" האו"ם חילק את ארץ ישראל בצורה בלתי הוגנת. "
" תכנית החלוקה העניקה ליהודים את רוב הארץ ואת כל האדמות הראויות לעיבוד. "
" ישראל השתלטה בכוח על כל שטח פלשתין ב-1948. "
" לערבים הפלסטינים אף פעם לא הוצעה מדינה ולכן נשללה מהם זכות ההגדרה העצמית. "
" רוב האוכלוסייה בפלשתין הייתה ערבית. לכן הייתה צריכה לקום מדינה ערבית מאוחדת. "
" הערבים היו מוכנים לפשרה כדי למנוע שפיכות דמים. "

4. מלחמת השחרור

" היהודים פתחו במלחמה הראשונה עם הערבים. "
" ארה"ב הייתה המדינה היחידה, שגינתה את ההתקפה הערבית על ישראל. "
" תמיכת המדינות המערביות במדינת ישראל נתנה ליהודים לכבוש את פלשתין. "
" החרם הכלכלי של הערבים על מדינת ישראל הוטל אחרי מלחמת השחרור. "

5. מבצע קדש

" מדינות ערב היו מוכנות להכיר במדינת ישראל אחרי מלחמת השחרור. "
" לא היו כל התגרריות, שקדמו לפעולות הצבאיות של מדינת ישראל ב-1956. "
" תמיכה עיוורת של ארה"ב במדינת ישראל הייתה גלויה לכל במהלך מבצע קדש. "

6. מלחמת ששת הימים (1967)

"מדינות ערב הכירו במדינת ישראל אחרי מבצע קדש."
"לא היו כל התגרריות, שגרמו למתקפה ישראלית ב-1967."
"לנאצר הייתה הזכות המלאה לסגור את מיצרי טיראן בפני האניות הישראליות."
"ארה"ב סייעה למדינת ישראל להביס את הערבים תוך שישה ימים."
"ישראל תקפה את ירדן במטרה לכבוש את ירושלים."
"ישראל לא הייתה צריכה לפתוח ראשונה במלחמה."
"למדינת ישראל לא היו שום כוונות לנהל משא ומתן על גורלם העתידי של השטחים, שהיא כבשה."
"ישראל גירשה מתיישבים ערבים שוחרי שלום מהגדה המערבית ומנעה מהם לחזור אחרי המלחמה."
"ישראל תקפה בכוונה את ספינת הצי האמריקאית 'ליברטי'"

7. מלחמת התשה, 1967-1970

"הפלסטינים שאפו להגיע למשא ומתן להסדר קבע אחרי מלחמת ששת הימים."
"אחרי מלחמת ששת הימים ישראל סירבה להגיע למשא ומתן עם הערבים."
"לפי החלטה 242 של מועצת הביטחון כיבוש השטחים ע"י מדינת ישראל ב-1967 היה "לא קביל".
"החלטת 242 דורשת ממדינת ישראל לחזור לגבולות 67."
"החלטת 242 מכירה בזכותם של פלסטינים להגדרה עצמית"
"מדינות ערב ואש"ף קיבלו על עצמם את החלטת 242, ואילו מדינת ישראל דחתה אותה."
"ישראל הייתה אחראית על מלחמת התשה."
"מצרים סיימה את מלחמת ההתשה וחשבה ללכת לקראת ישראל, אבל ירושלים דחתה את היוזמה הזאת בבוז."
"מלחמת יום הכיפורים נגרמה כתוצאה מדחיית יוזמותיה של מצרים להגיע לשלום ע"י מדינת ישראל."

8. מלחמת יום הכיפורים – 1973

"ישראל אחראית על פרוץ מלחמת יום הכיפורים"
"אנוואר סאדאת הסכים להצעותיה של ארה"ב לשיחות השלום ולא שאף למלחמה."
"מצרים וסוריה היו מדינות ערב יחידות, שהיו מעורבות במלחמת יום הכיפורים."

9. גבולות

"הקמת מדינת ישראל ב-1948 שינתה את הסדרי הגבולות ומצב פוליטי בין מדינות עצמאיות, שהיה קיים במשך מאות שנים."
"מאז הקמתה מדינת ישראל דגלה בהתפשטות."
"הגדה המערבית היא חלק מירדן."
"ישראל כבשה את רמת הגולן במלחמת התקפה."
"לגולן אין שום חשיבות אסטרטגית למדינת ישראל."
"ישראל מסרבת לכל הצעת פשרה בנושא רמת הגולן, בעוד שסוריה תמיד שאפה להסכם "שטחים תמורת שלום".
"ב-1981 ישראל סיפחה רשמית את רמת הגולן באופן לא חוקי תוך כדי הפרת החוק הבינלאומי והחלטה 242 של האו"ם."
"נסיגתה של מדינת ישראל מהגדה המערבית לא תעורר קושי רב יותר מאשר הנסיגה מסיני."
"דרישותיה של ישראל באשר לגבולות בטוחים אינן מציאותיות בעידן של טילים בליסטיים ומפציצים ארוכי-תווך."
"ישראל 'כובשת' את הגדה המערבית."

10. ישראל ולבנון

"אש"ף לא היווה איום רציני למדינת ישראל ובזמן המתקפה הישראלית שמר על הסכמ הפסקת האש."
"אש"ף התייחס ללבנוניים בהערכה ובכבוד".
"מדינת ישראל הייתה אחראית לטבח רבבות פליטים פלסטיניים בסברא ושתילה."
"מדינת ישראל עדיין לא מילאה את דרישות האו"ם בנושא הנסיגה המוחלטת מלבנון וממשיכה בכיבוש הבלתי חוקי של חוות שבעא."
"סוריה הייתה מקור היציבות והטוב בלבנון."
"סוריה התערבה בנעשה בלבנון רק לפי בקשת הליגה הערבית."

11. מלחמת המפרץ

"מלחמת המפרץ הייתה למען מדינת ישראל."
"פרופיל נמוך של מדינת ישראל במלחמת המפרץ הוכיח, שאין לה כל ערך אסטרטגי לארה"ב."
"מדינת ישראל הרוויחה ממלחמת המפרץ מבלי לשלם דבר בתמורה."
"עיראק מעולם לא היוותה איום על מדינת ישראל".
"סדאם חוסיין מעולם לא היה מעוניין בהשגת נשק גרעיני."
"אש"ף שמר על ניטרליות במלחמת המפרץ."
"יהודים אמריקאים דחקו בארה"ב לצאת למלחמה נגד עיראק ב-2003 כדי לסייע לישראל."

12. האו"ם

"או"ם שיחק תפקיד מועיל לאורך זמן בענייני המזרח התיכון. תדמית ההגינות, הצדק והאיזון של הארגון הזה הופך אותו לפורום אידיאלי ליישוב הסכסוך הערבי-ישראלי."
"הפלסטינים משוללים קול הצבעה באו"ם."
"למדינת ישראל יש זכויות זהות לכל שאר חברי האו"ם."
"האו"ם ומוסדות בת שלה מבקרות את המדיניות הישראלית, אך לעולם לא תוקפים יהודים או משתמשים ברטוריקה אנטישמית."
"מדינות ערב אישרו את ביטול ההחלטה המשמיצה את ציונות בשנת 1991".
"אפילו אם לעצרת הכללית יש דעות קדומות, מועצת הביטחון תמיד הייתה מאוזנת ביחסה לסוגיית המזרח התיכון."
"ארה"ב תמיד תומכת במדינת ישראל באו"ם ומטילה וטו על כל החלטה קריטית."
"בעלות הברית הערביות של אמריקה בדרך-כלל נרתמות לתמיכה בעמדותיה של ארה"ב באו"ם."
"אי מימושן של החלטות האו"ם ע"י מדינת ישראל מהוות הפרת החוק הבינלאומי."
"האו"ם מפגין רמת דאגה זהה לחיי הישראלים והפלסטינים."

13. פליטים

"מדינת ישראל גירשה מיליון פלסטינים בשנות 1947-49".
"הפלסטינים היו היחידים, שהפכו לפליטים כתוצאה מסכסוך ערבי-ישראלי".
"היהודים הבהירו מלכתחילה, שלא הייתה להם כל כוונה לחיות בשלום עם שכניהם הערבים."
"היהודים יצרו את בעיית הפליטים ע"י גירוש הפלסטינים".
"לפלישה הערבית כמעט ולא הייתה השפעה על ערבים פלסטיניים".
"מנהיגים ערביים אף פעם לא עודדו את הפלסטינים לברוח".
"הערבים הפלסטיניים נאלצו לברוח כדי שלא יטבחו בהם כמו בתושבים שוחרי שלום של דיר-יאסין".
"מדינת ישראל סירבה לאפשר לפלסטינים לחזור לבתיהם, כדי שהיהודים יוכלו לגנוב את רכושם".
"החלטות האו"ם קוראות למדינת ישראל להתזיר למולדת את כל הפליטים הפלסטיניים".
"הפלסטינים, שרצו לחזור לבתיהם, לא היוו כל סכנה לביטחונה של מדינת ישראל".
"העולם האדיש התעלם מהפליטים הפלסטיניים."

"רוב מימון קרנות הסיוע לפליטים פלסטיניים הגיע מארצות ערב."
"מדינות ערב תמיד קידמו את הפלסטינים בברכה."
"מיליוני פלסטינים כלואים בתוך מחנות פליטים מזוהמים ומוזנחים."
"מדינת ישראל הכריזה את הפליטים הפלסטיניים להישאר במחנות ברצועת עזה."
"הפליטים תמיד חזרו למולדתם ורק מהפלסטינים נמנע לשוב לבתיהם."
"שיבתם של הפליטים הפלסטיניים למולדת הייתה פותרת מיד את הסכסוך הערבי-ישראלי."
"מדינת ישראל גירשה פלסטינים נוספים ב-1967."
"ל-UNRWA אין כל אחריות לטרור והסתה, שמקורם במחנות פליטים."
"לכל הפליטים הפלסטיניים יש זכות לשוב לבתיהם".

14. היחס ליהודים במדינות ערב ובמדינות מוסלמיות

"הערבים לא יכולים להיות אנטישמיים – הרי הם בעצמם משתייכים לגזע השמי."
"מדינות ערב מודרניות הן אך ורק אנטי-ישראליות ולעולם לא היו אנטי-יהודיות."
"היהודים, שגרו במדינות אסלאם, זכו ליחס טוב מצד הערבים."
"כ'עם הספר' יהודים ונוצרים מוגנים תחת חוקי האסלאם".

15. זכויות אדם במדינת ישראל ובשטחים

"מדינת ישראל מפלה את אזרחיה הערביים."
"לערבים ישראלים אסור לרכוש קרקעות."
"ערבים ישראלים מופלים בנושא תעסוקה."
"מדינת ישראל מנצלת מעצר מנהלי לכליאת ערבים חפים מפשע ללא משפט."
"הערבים השוהים בבתי הסוהר הישראליים מוכים, מעונים ונרצחים."
"היחס של מדינת ישראל לפלסטינים דומה ליחס לשחורים במשטר אפרטהייד של דרום אפריקה."
"מדינת ישראל נוהגת במדיניות של רצח עם כלפי הפלסטינים בדומה ליחס הנאצים כלפי היהודים."
"רמת החיים של הפלסטינים היא הנמוכה ביותר במזרח התיכון."
"מחסומים ישראלים ללא שום צורך מונעים מפלסטינים לקבל טיפול רפואי."
"ישראל מונעת מאמבולנסים פלסטיניים לקחת פלסטינים חולים ופצועים לבתי חולים."
"ישראל משתמשת במחסומים כדי לפגוע בזכויות האדם של הפלסטינים ולהשפילם."
"ספרי לימוד ישראלים גרועים באותה מידה כמו אלה של הרשות הפלסטינית."
"מדינת ישראל היא תיאוקרטיה ולא צריכה להיות מדינה יהודית."
"ישראל רודפת נוצרים".

16. המלחמה הפלסטינית, 2005-2000*

"המלחמה הפלסטינית, שהערבים כינוהו "אינתיפאדת אל-אקצה", באה בעקבות ביקורו של אריאל שרון בהר הבית בשנת 2000."
"קומץ ישראלים נהרגו במלחמה בעוד שאלפי פלסטינים חפים מפשע נרצחו בידי חיילי צה"ל."
"האלימות היא תגובה מובנת ולגיטימית למדיניותה של מדינת ישראל."
"ישראל יצרה חמאס".
"הרשות הפלסטינית שולחת מחבלים לבתי סוהר ומחרימה נשק לא-חוקי".
"פלסטינים לא מעודדים מעורבותם של הילדים בטרור".
"נשים פלסטיניות הופכות למחבלות מתאבדות בשל דבקותן ברעיון שחרור פלשתיין".
"לפלסטינים המעוניינים בשלום ומגיעת טרור מוענק כבוד וחופש דיבור ע"י הרשות הפלסטינית".
"מדינת ישראל מגיבה בצורה מוגזמת לילדים, שבסך-הכול רק זורקים אבנים."
"הירי על ילד, שאביו ניסה לגונן עליו, כפי ששודר בטלוויזיה, מהווה הוכחה לכך, שמדינת ישראל לא חוששת להרוג ילדים פלסטיניים חפים מפשע."
"השימוש בסילוני הקרב F-16 מצד מדינת ישראל – זה דוגמא טיפוסית לשימוש בכוח ללא פרופורציות, שעושה מדינת ישראל כנגד אזרחים פלסטיניים חפים מפשע."
"מדיניות ההתנגשויות במחבלים פלסטינים מצד מדינת ישראל היא לא מוסרית ולא מועילה."
"ישראל לא מבחינה בין מחבלים לאזרחים פלסטיניים בעת הריגתם."
"מדינת ישראל ביצעה טבח במחנה פליטים ג'נין באפריל 2002".

"רחל קורי נרצחה ע"י ישראל בזמן, שהיא הביעה מחאה שקטה נגד הריסה בלתי חוקית של בית פלסטיני".
"ישראל הרעילה את יאסר ערפאת".

17. ירושלים

"ירושלים היא עיר ערבית".
"הר הבית תמיד היה מקום קדוש למוסלמים וליהדות אין כל זיקה לאתר".
"ירושלים לא צריכה להיות בירת מדינת ישראל".
"בניגוד ליהודים הערבים היו רוצים לקבל את בינאומה של ירושלים".
"בינאום זאת הדרך הטובה ביותר לפתרון הטענות הנוגדות לגבי ירושלים".
"מ-1948 עד 1967 ירדן הבטיחה חופש הדת לכל הדתות בירושלים".
"ירדן שמרה על אתרים קדושים ליהודים".
"השלטון הישראלי ריסן את חופש הדת בירושלים".
"מדינת ישראל שוללת ממוסלמים ונוצרים גישה חופשית לאתריהם הקדושים".
"המדיניות הישראלית מעודדת התקפותיהם של קיצוניים יהודים על תושבים מוסלמים ונוצרים ועל מקומותיהם הקדושים".
"ישראל לא הכירה בתביעות הפלסטיניות על ירושלים".
"מדינת ישראל מגבילה את הזכויות הפוליטיות של ערבים פלסטיניים בירושלים".
"במסגרת החלטת 242 של האו"ם מוזרח ירושלים נחשבת ל"שטח כבוש". סיפוחה של ירושלים ע"י מדינת ישראל מפרה, אם כן, את החלטת האו"ם".
"ירושלים המזרחית צריכה להיות חלק ממדינה הפלסטינית, כי כל אזוריה הם ערבים פלסטיניים, והיהודים אף פעם לא גרו שם".
"ארה"ב לא מכירה בירושלים כבירת מדינת ישראל".
"הפלסטינים נזהרו לשמור על שרידים ארכיאולוגיים של הר הבית".

18. מדיניות חוץ אמריקאית בענייני המזרח התיכון

"הקמתה של מדינת ישראל נבעה אך ורק מהלחץ, שהפעילה ארה"ב".
"ב-1948 ארה"ב העדיפה את מדינת ישראל על פני הערבים הודות ללחץ, שהפעיל הלובי היהודי".
"לארה"ב אין שום דבר משותף עם מדינת ישראל".
"רוב האמריקאים מתנגדים ליחסי קרבה בין ארה"ב למדינת ישראל".
"ארה"ב תמיד נהגה במדיניות עוינת כלפי הערבים".
"מאז 1948 ארה"ב אוטומטית תמכה במדינת ישראל".
"ארה"ב תמיד סיפקה למדינת ישראל נשק כדי להבטיח לה יתרון איכותי על פני הערבים".
"סיוע ארה"ב למזרח התיכון תמיד היה חד-צדדי, כאשר הערבים כמעט ולא קיבלו דבר".
"מדינת ישראל ממשיכה לדרוש סכומי עתק לסיוע כלכלי, למרות שהיום היא מדינה עשירה, שלא זקוקה יותר לעזרה".
"מדינת ישראל מתברבת בכך, שהיא המעצמה הרביעית בכוחה בעולם, כך שהיא וודאי לא זקוקה לסיוע צבאי של ארה"ב".
"סיוע צבאי של ארה"ב מסבסד את קבלני התעשייה הצבאית של ישראל על חשבון התעשייה האמריקאית".
"למדינת ישראל אף פעם לא היה ערך אסטרטגי לארה"ב".
"העסקת מרגל יהונתן פולארד בארה"ב מהווה הוכחה לכך, שמדינת ישראל פועלת נגד אינטרסים אמריקניים".
"תלותה של ארה"ב בנפט של ערבים ירדה במהלך השנים".
"תמיכתה של ארה"ב במדינת ישראל הייתה הסיבה למתקפת טרור על מגדלי התאומים והפנטגון ב-11 בספטמבר".
"לא היה שום תקדים לפעולת טרור כמו חטיפת ארבעה מטוסים ביום אחד ב-11 בספטמבר".
"המוסד הישראלי הוא זה שביצע פיגוע על מגדלי התאומים כדי לעורר את שנאתם של האמריקאים כלפי הערבים".
"ארגונים כמו חיזבאללה, הג'יהאד האסלאמי, חמאס והחזית העממית הם לוחמי החירות ולא מתבלים".

"אוניברסיטאות אמריקאיות צריכות להתנתק מחברות, שיש להן עסק עם ישראל כדי לזרוז את סיום הכיבוש" הישראלי והפרת זכויות האדם."
"תומכי מדינת ישראל מנסים להשתיק את אלה, שמותחים עליה ביקורת ע"י הדבקות תווית של 'אנטישמיות' לכל דברי ביקורת."
"ערבים אמריקאים מהווים גוש הצבעה עוצמתי, שמועמדים לנשיאות ארה"ב חייבם לשתף פעולה איתם כדי לזכות בקולות".
"ארה"ב צריכה להתערב על מנת לקדם את תהליך השלום".

19. תהליך השלום

"כל השבחים על הסכם שלום בין ישראל למצרים מגיעים לאנוואר סדאת."
"מצרים ויתרה על הכול תמורת שלום."
"הבעיה הפלסטינית היא לב ליבו של הסכסוך הערבי-ישראלי".
"עם פתרון הבעיה הפלסטינית ישרור שלום במזרח התיכון."
"התנגדותה של מדינת ישראל להקמת מדינה פלסטינית היא הסיבה לסכסוך הנוכחי."
"מדינה פלסטינית לא תסכן כלל את מדינת ישראל."
"לפלסטינים אף פעם לא הציעו מדינה משלהם."
"יאסר ערפאת דחה את הצעתו של ברק בשנת 2000, כי לפיהם לא הוצעה לפלסטינים מדינה בת-קיימא".
"ישראל והפלסטינים היו קרובים להשגת עסקת שלום במהלך משא ומתן בטאבה ב-2001, אלא שבחירתו של אריאל שרון טרפדה את ההסכם".
"לפלסטינים הציעו לקבל רק 22% מפלשתין עבור מדינתם בעוד שבידי ישראל נשארים 78%".
"אריאל שרון הבהיר, שהוא לא רוצה שלום, ולא תתכן שום התקדמות כל עוד הוא יישאר ברשות הממשלה".
"מדינת ישראל חייבת לעזור לאבו מוזן לשפר את מעמדו בקרב פלסטינים על מנת להקל על תהליך השלום".
"תכנית ההתנתקות הייתה תעלול, שאיפשר לישראל להחזיק בגדה המערבית".
"ישראל פינתה את עזה, אבל הפכה אותה לבית כלא כשהיא מונעת מעבר אנשים או סחורות".
"יש להפוך את ישראל למדינה דו-לאומית בה יהודים ופלסטינים גרים ביחד".
"הפלסטינים מחנכים את ילדיהם לגישה נכונה למדינת ישראל ולעתיד של דו-קיום עם יהודים ישראלים".
"הפלסטינים כבר לא מתנגדים להקמת מדינה ישראל".
"הפלסטינים ויתרו על חלומם המקסימליסטי של השמדת מדינת ישראל".
"ייאוש הוא המניע לטרור הפלסטיני".
"הפלסטיניים הם חסרי אונים בניסיון לעצור את המחבלים".
"שימוש בכוח מצדם של פלסטינים מוצדק, כי תהליך השלום לא איפשר להם לממש את שאיפותיהם הלאומיות".
"הרשות הפלסטינית תפסה נשק לא-חוקי ומילאה את מחויבותה האחרת - להגביל את הבעלות על הנשק לכוחות המשטרה המורשים".
"הפלסטינים קיימו את הבטחותיהם לעצור את המחבלים ולהעמידם לדין".
"מחבלים פלסטיניים תוקפים רק ישראלים: הם אף פעם לא תקפו אמריקאים".
"חמאס הוא כוח להשגת מתינות בשטחים. הוא תומך בפיוס והרמוניה בקרב מוסלמים ויהודים".
"יש לעשות הבחנה בין הזרוע הפוליטי והצבאי של חמאס".
"לפלסטינים אין שום צורך בתעמולה, כי האמת אודות ההתנהגות הישראלית מראה בבירור את הברבריות שלהם".
"שחרור אסירים פלסטיניים יבנה אמון בתהליך השלום מבלי לסכן את ביטחונה של מדינת ישראל".
"גדר ההפרדה לא תעצור טרור".
"ישראל היא המדינה היחידה, שמאמינה, שגדר עשויה לתרום לביטחון גבולותיה".
"יש לבנות את גדר ההפרדה לאורך גבולות 67".
"גדר ההפרדה יוצרת גטו פלסטיני".
"גדר ההפרדה הישראלית היא בדיוק כמו חומת ברלין".

"בג"ץ פסק, שגדר ההפרדה אינה חוקית".
"מאות חיילים ישראלים מסרבים לשרת בשטחים. הדבר מוכיח את אי-הצדק של המדיניות הישראלית."
"הרשות הפלסטינית מגינה על אתרים קדושים ליהודים".
"רק סירוב עיקש של מדינת ישראל לסגת מרמת הגולן מעכב שלום עם סוריה."
"רק כיבוש מתמשך של שטחי לבנון ע"י מדינת ישראל מעכבים את חתימה על הסכם שלום."
"למדינת ישראל יש עודף מים, וסירובה להתחלק בהם עם שכנותיה עלול לגרות מלחמה נוספת."
"ערב הסעודית היא כוח השלום והמתנגות, שלא תומך בטרור."
"את מחויבותו של העולם הערבי לשלום ניתן לראות מהפסקת החרם על ישראל".

20. התנחלויות

"למדינת ישראל אין כל זכות להימצא בגדה המערבית. התנחלויות ישראליות אינן חוקיות."
"התנחלויות הן מכשול לשלום."
"אמנת ג'נבה אוסרת על הקמת התנחלויות יהודיות בשטחים כבושים."
"מדינת ישראל באופן פרובוקטיבי מיישבת יהודים בערים ערביות ברובן ומציבה כל כך הרבה עובדות מוחשיות בשטח, שאין כבר שום סיכוי לפשרה."
"בקמפ-דויד, בתקופת נשיאותו של ג'ימי קרט, מדינת ישראל הסכימה להקפיא את בניית התנחלויות לחמש שנים."
"דו"ח מיטצ'ל הבהיר, שמדיניות ההתנחלויות הישראלית אישמה במשבר תהליך השלום לא פחות מאלימות מצד הפלסטינים ושעל מנת לשים קץ לאלימות יש צורך להקפיא מיד את ההתנחלויות."
"התכנית הישראלית לחבר בין ירושלים למעלה אדומים נועדה לחבל בתהליך השלום."
"ישראל מוכרחה לפרק את כל ההתנחלויות בגדה המערבית, אחרת השלום לא אפשרי".

21. מאזן הכוחות

"האיום הנובע ממדינת ישראל והפסקת בניית סכר אסוואן, שהוצעה ע"י ארה"ב, גרמה למצרים ב-1955 לפנות לבריה"מ בבקשת נשק. כך התחיל מרוץ החימוש במזרח התיכון."
"מדינות ערב נאלצו לעמוד בקצב של מרוץ החימוש, שהכתיבה מדינת ישראל."
"מדינת ישראל עולה מבחינה צבאית על שכניה הערבים בכל תחום, ויש בידה יתרון איכותי על אויביה."
"מכירת הנשק האמריקני לערב הסעודית הקטינה את הצורך בכוחות אמריקאים להגנת המפרץ הפרסי. הנשק הזה בכלל לא מהווה איום על מדינת ישראל."
"מדינת ישראל מסרבת לחתום על האמנה למניעת הפצת נשק גרעיני כדי להסתיר את מחסן הנשק הגרעיני, ולכן היא מהווה איום לשכניה."
"פיקוח על נשק במזרח התיכון אינו אפשרי כל עוד מדינת ישראל מסרבת לוותר על נשקה הגרעיני."
"מאז חתימת הסכם שלום עם ישראל מצרים לא מהווה יותר איום צבאי".
"לאיראן אין שום אמביציות להפוך למעצמה גרעינית, והיא לא מהווה איום לישראל או לארה"ב".

22. תקשורת

"היקף הסקירות של המצב במדינת ישראל בתקשורת נמצא ביחס ישיר לחשיבותה בעולם."
"ישראל זוכה לתשומת לב כה גדולה, כי זוהי המדינה היחידה במזרח התיכון, שנוגעת לאינטרסים אמריקאים."
"סקירת העולם הערבי בתקשורת היא אובייקטיבית."
"מדינת ישראל זוכה לסקירות חיוביות, כי השליטה על התקשורת נמצאת בידי יהודים אמריקאים, ויש להם השפעה פוליטית ללא כל קנה מידה."
"פקידי הממשל הערביים מספרים לעיתונאים מערביים אותם דברים, שהם אומרים לבני עמם."
"העיתונאים בקיים מאוד בתולדות המזרח התיכון ולכן יכולים להעמיד את האירועים בקונטקסט נכון."
"ישראלים לא יכולים להתכחש לאמינות התמונות המראות את התעללויותיהם."
"התקשורת בכלל לא מתייחסת בסלחנות כלפי המחבלים".

"הרשות הפלסטינית לא מגבילה עיתונאים זרים כלל".
"אל-ג'זירה היא CNN ערבית" המהווה מקור חדשות אובייקטיבי של העולם הערבי.
"התקשורת בודקת היטב את טענותיהם של הפלסטינים לפני פרסומם".

AICE

יוזמה אמריקאית-ישראלית קואופרטיבית (AICE) הוקמה ב-1993 כארגון בלתי מפלגתי שלא על מנת רווח במטרה לחזק את הקשרים בין ארה"ב לישראל ע"י הדגשת עקרונות הברית והערכים המשותפים של אומותינו. מבחינה ממשית מדובר בפיתוח תכניות חברתיות וחינוכיות בארה"ב על בסיס של מודלים ישראלים חדשניים ומצליחים הנותנים מענה לבעיות בית דומות ובהבאת תכניות אמריקאיות חדשות לישראל. הפעילויות הקואופרטיביות האלה הנובעות מערכינו המשותפים נקראים Shared Value Initiatives (יוזמות של ערכים משותפים).

בין מטרת ויעדים של AICE :

- אספקת כלי למחקר, לימוד, דיון וחילופי דעות בנוגע לשיתוף פעולה לא-צבאי (Shared Value Initiatives) בין העמים והממשלות של ארה"ב וישראל.
- הקלה על יצירת השותפות בין ישראלים לאמריקאים.
- פרסום פעילויות משותפות והתועלת, שארה"ב וישראל מרוויחות מהן.
- חקר נושאים בעלי אינטרס היסטורי לעמים ולממשלות של ארה"ב וישראל.
- מימון מחקרים, ועידות וסרטים תיעודיים.
- שימוש כמסלוקה של פעילויות משותפות בין ישראלים לאמריקאים.
- אספקת חומר חינוכי בנושא התרבות ההיסטוריה היהודית.
- קידום לימוד של לימודי ישראל.

AICE מפעילה גם ספרייה יהודית וירטואלית, אנציקלופדיה יהודית מקוונת המקיפה את כל החומר, החל מאנטישמיות וכלה בציונות (<http://www.JewishVirtualLibrary.org>)

ועד מנהלים

הובארד רוזנבלום, נשיא/גזבר
ד"ר ארתור בארד, סגן נשיא/מזכיר
מטיצ'ל ג'. בארד, מנהל בפועל

צוות יועצים

הנרי אורט ז"ל

סי אופר

דורותי בארד

ניוטון בקר

מרטין בלוק

ג'רי גוטסמן

פאולה גוטסמן

אג'ן מ. גרנט

ארנולד וגנר

ג'יין וייצמן

סטפן ג' לובל

ד"ר ברד לוינסון

אנדי לפין

ג' ג'ורג' מיטניק

ברניס מנוצ'ריאן

לואיס ס. סורל

אלן סליפקה

הובארד פרידמן

רנה קומט
טרי מ. רובינשטיין
אירווינג שומן
שלום שפרמן

אודות המחבר

מיטצ'ל בארד הוא מנהל בפועל של ארגון AICE שלא למטרות רווח ואנליסט מדיניות חוץ, מרצה מבוקש בנושא מדיניות ארה"ב ומזרח התיכון. ד"ר בארד הוא גם המנהל של הספרייה היהודית הוירטואלית. ד"ר בארד הופיע בערוצי טלוויזיה מקומיים ולאומיים וכן ברדיו. עבודותיו פורסמו בכתבי עת אקדמיים, מגזינים ומיטב העיתונים. הוא המחבר/העורך של הספרים הבאים:

- [*The Water's Edge And Beyond: Defining the Limits to Domestic Influence on U.S. Middle East Policy*](#)
- [*Partners for Change: How U.S.-Israel Cooperation Can Benefit America*](#)
- [*U.S.-Israel Relations: Looking to the Year 2000*](#)
- [*Building Bridges: Lessons For America From Novel Israeli Approaches To Promote Coexistence*](#)
- [*Forgotten Victims: The Abandonment of Americans in Hitler's Camps*](#)
- [*The Complete Idiot's Guide to World War II*](#)
- [*The Complete Idiot's Guide to Middle East Conflict*](#)
- [*The Complete History of the Holocaust*](#)
- [*The Holocaust \(Turning Points in World History\)*](#)
- [*The Nuremberg Trials \(At Issue in History\)*](#)
- [*The Nuremberg Trials \(Eyewitness to History\)*](#)
- [*From Tragedy to Triumph: The Politics behind the Rescue of Ethiopian Jewry*](#)
- [*The Complete Idiot's Guide to Understanding the Brain*](#)
- [*On One Foot: A Middle East Guide for the Perplexed or How to Respond on Your Way to Class When Your Best Friend Joins an Anti-Israel Protest*](#)
- [*The Founding of the State of Israel*](#)
- [*1001 Facts Everyone Should Know About Israel*](#)

ד"ר בארד גם מחבר/עורך של שישה מחקרים, שפורסמו ע"י AICE :

- [*Learning Together: Israeli Innovations in Education that Could Benefit Americans*](#)
- [*Experience Counts: Innovative Programs For The Elderly In Israel That Can Benefit Americans*](#)
- [*Good Medicine: Israeli Innovations In Health Care That Could Benefit Americans*](#)
- [*Breakthrough Dividend: Israeli Innovations In Biotechnology That Could Benefit Americans.*](#)
- [*Rewriting History in Textbooks*](#)
- [*TENURED OR TENUOUS: Defining the Role of Faculty in Supporting Israel on Campus*](#)

לבארד – תואר שלישי (PH.D) במדעי המדינה מאוניברסיטת קליפורניה, לוס אנג'לס, ותואר שני במדיניות ציבורית מברקלי. תואר ראשון בכלכלה הוא קיבל מאוניברסיטת קליפורניה בסנטה ברברה.